FRANCISCI

PICCOLOMINEI

SENENSIS,

IN ACADEMIA PATAVINA

PHILOSOPHI PRIMI.

Librorum ad Scientiam de Natura attinentium.

PARS QVINTA.

In qua conſiderantur pertinentia ad Animam.

Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo MARCO Cornelio Patauij Epiſcopo dicata.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, Apud Hæredes Franciſci de Franciſcis. M D C.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO MARCO CORNELIO PATAVII EPISCOPO, DOMINO COLENDISSIMO.

FRANCISCVS PICCOLOMINEVS PERENNEM FELICITATEM DEPRECATVR.

CORNELIA Familia inter illuſtriores, ſplendidioreſque vniuerſæ Italiæ familias, omni dignitatis gradu, tanquam ſydus lucidiſſimum, ſplendidiſſimè fulget; ea enim emicat Sapientia, floret Prudentia, ſplendet Probitate, per Senatores innumeros & integerrimos, qui in vniuerſa Veneta Republica Rerum publicarum regina, in omnique Magiſtratuum gradu, floruerunt & florent; fulget inſuper Pietate, Religione, & Charitate, per inſignes Abbates, Epiſcopoſque vigilantiſſimos, & præſtantiſſimos; fulget præterea illuſtriſſimè per Cardinales ampliſſimos, & illuſtriſſimos, ſplendet etiam dignitate Regia, ob Regiam Cypri dignitatem, ei iure optimo competentem; fulget demum ſublimi Serenitate ob Sereniſſimam Principis Reipublicæ Venetæ dignitatem, qua olim decorata refulſit, adeo vt omni tam humana, quàm diuina præſtantia, tanquam ſydus ſplendidiſſimum, ſplendidiſſime fulgeat, & propterea digna eſt, vt à ſingulis rectè affectis animis, celebretur, colatur, & veneretur. Et lætor ego, quod quamprimum felici ſorte Patauium me contuli, mihi ſe occaſio præbuerit, præſtantiſſimis

fratribus tuis natu maioribus, honorificè inſeruiendi. At cum Deo placuerit eos citò in cœleſtem patriam reuocare, lætor modo quod oblata ſit mihi opportunitas, te virum religione, ſapientia, & probitate inſignem, omni meritorum genere cumulatiſſimè ornatum, Patauijque Epiſcopum vigilantiſſimum colendi, & honorandi; Tu enim ne dum ob ſplendidiſſimos Corneliæ familiæ radios, verum inſuper ob conditiones præclaras tibi proprias, omni dignitatis gradu te meritiſſimum patefacis. Cupiens autem ego hanc meam erga te animi propenſionem, obſeruantiam, & obſequium, tibi, ſtudioſiſque animis, ſigno aliquo conſpicuo, conditionique meæ congruente, patefacere, Animo tuæ amplitudinis flagrantiſſimo, hos de Animo libros, præclaro Animo tuo dico, & ſacro. Diû vale.

Patauij kl. Octobris M D XCVI.

Digitized by Google

INDEX PRINCIPALIVM CAPITVM.

De ſede Animæ Proœmium.	pag.	1.	a
Duæ proponuntur, & diluuntur difficultates	Cap. 1.	ibid.	a
Communia nonnulla conducentia pro notitia ſedis Animæ.	Cap. 2.	ibid.	b
Opiniones quorũdam veterum de ſede Animæ.	Cap. 3.	2.	a
Opinio Platonis.	Cap. 4.	ibid.	b
Diluuntur nonnulli difficultates ad eandẽ opinionẽ attinẽtes.	Cap. 5.	3.	a
Opinio Galeni de ſede Animæ & Principatu membrorum.	Cap. 6.	4.	a
Principalia fundamenta opinionis Plat. & Galeni.	Cap. 7.	ibid.	a
Oſtenditur ſedem Animæ debere ſtatui vnam.	Cap. 8.	5.	a
Reijciuntur ſolutiones, & rationes pro parte aduerſa.	Cap. 9.	ibid.	b
De ſede animæ opinio Ariſtotelis.	Cap. 10.	6.	a
Ratio altera quod ſolum cor ſit ſedes.	Cap. 11.	ibid.	b
Tertium rationum caput pro eodem oſtendendo.	Cap. 12.	7.	b
Genus quartum rationum pro eodem.	Cap. 13.	8.	a
Genus quintum rationum.	Cap. 14.	ibid.	b
Genus ſextum.	Cap. 15.	9.	a
De ſede Humanæ Mentis opinio Plat. & Galeni.	Cap. 16.	ibid.	b
Reijciuntur relata opinio & cum Ariſt. oſtẽditur cor eſſe ſedẽ.	Cap. 17.	10.	a
Diluuntur rationes aduerſæ.	Cap. 18.	ibid.	b
Quæritur an Ariſtotele eum Platone conciliari ualeat.	Cap. 19.	11.	b
Conſiderantur nonnullæ diſtinctiones & quæritur an per eas valeant conciliari.	Cap. 20.	12.	b
Diluuntur rationes opinioni Ariſtotelis aduerſæ.	Cap. 21.	13.	a
De ſede Animæ concluſiones duodecim.	Cap. 22.	14.	b

De Accretione.

Proœmium.		15.	a
Definitio accretionis.	Cap. 1.	ibid.	b
Explicantur termini accretionis.	Cap. 2.	16.	a
An accretio ex parte ſuorum terminorum ſit continua.	Cap. 3.	17.	a
Explicatio partium definitionis.	Cap. 4.	18.	a
De modo quo corpora Phyſica creſcunt.	Cap. 5.	ibid.	b
De motu alimenti ad membra nutrienda.	Cap. 6.	19.	b
Conditiones pro exacta accretione requiſitę.	Cap. 7.	20.	b
Quæ ſint partes rei creſcentis, ſecundum materiam, & quæ ſecundum formam.	Cap. 8.	21.	a
Quomodo id quod creſcit ſeruatur idem, & quæuis eius pars ſecundum formam creſcat.	Cap. 9.	22.	a
Dubia varia ex dictis emergentia.	Cap. 10.	23.	b
Quomodo ſeruetur figura viuentium.	Cap. 11.	24.	a
Dubia & Problemata varia proponuntur & diluuntur.	Cap. 12.	ibid.	b
An detur cauſa mali & priuationis.	Cap. 13.	25.	b
Agitur de attinentibus ad diminutionem.	Cap. 14.	26.	b

Digitized by Google

An viuentium ſingulæ partes varientur & fluant.	Cap.	15.	27.	a
Reſolutio difficultatis propoſitæ.	Cap.	16.	ibid.	b

De ſenſu Viſus.

De obiecto ſenſus viſus.	Cap.	1.	29.	a
De eodem obiecta opinio propria.	Cap.	2.	ibid.	b
De perſpicuo.	Cap.	3.	30.	a
Quibus competat perſpicuitas.	Cap.	4.	31.	a
Quos vſus prebeant opacitas & perſpicuitas.	Cap.	5.	ibid.	b
De Luce & Lumine opiniones variȩ.	Cap.	6.	32.	b
An Lumen ſit corpus rationes pro vtraque parte.	Cap.	7.	33.	a
Quid ſit Lumen.	Cap.	8.	ibid.	b
Quid ſit eſſe ſpiritale.	Cap.	9.	34.	b
An Lumen ſeruati valeat ſine medio, & num moto Lucido moueatur Lumen.	Cap.	10.	35.	b
An illuminatio ſit immanens, & num ex varijs luminibus in eodem medio conſurgat vnum.	Cap.	11.	36.	a
De tenebris.	Cap.	12.	37.	a
Pro quo requiratur Lumen vt videamus.	Cap.	13.	ibid.	b
Reſolutio propoſitæ difficultatis.	Cap.	14.	38.	a
De modo quo videmus.	Cap.	15.	39.	a
Reijciuntur opiniones nonnullȩ.	Cap.	16.	ibid.	b
Explicatur opinio propria.	Cap.	17.	40.	b
Inſtantiæ variæ diluuntur.	Cap.	18.	41.	a
An Ariſtoteles, cum Platone conciliari valeat.	Cap.	19.	42.	b
De facultate videndi.	Cap.	20.	43.	a
Nonnulla de inſtrumento ſenſus viſus.	Cap.	21.	44.	a
De præſtantia ſenſus viſus.	Cap.	22.	ibid.	b
Dubia quædam diluuntur.	Cap.	23.	45.	a

De Senſibus internis.

Proœmium.			46.	a
Explicantur nonnulla dirigentia in notitiam internorum ſenſuum.	Cap.	1.	ibid.	b
De gradibus abſtractionis.	Cap.	2.	47.	a
De numero internorum ſenſuum opinio prima & euerſio.	Cap.	3.	ibid.	b
De eodem numero opinio ſecunda & euerſio.	Cap.	4.	48.	a
Opinio tertia & euerſio.	Cap.	5.	ibid.	b
Opinio quarta & euerſio.	Cap.	6.	49.	a
Opinio verior explicatur.	Cap.	7.	ibid.	b
De obiectis internorum ſenſuum.	Cap.	8.	50.	b
Dubia attinentia ad obiecta.	Cap.	9.	51.	a
De functione munerum internorum ſenſuum.	Cap.	10.	ibid.	b
De officijs Phantaſiæ.	Cap.	11.	52.	a
Dubia nonnulla ad Phantaſiam attinentia.	Cap.	12.	53.	a
An Phantaſia ratiocinetur.	Cap.	13.	ibid.	b
Diluuntur difficultates ad Phantaſiam attinentes.	Cap.	14.	54.	a

De

De memoria, & reminiſcentia.	Cap.	15.	55.	a
Dubia ad memoriam attinentia.	Cap.	16.	ibid.	b
Qui internorum ſenſuum varijs animalibus competant.	Cap.	17.	56.	a
An memoria competat cunctis animalibus.	Cap.	18.	57.	a
Ordo pefectionis internorum ſenſuum.	Cap.	19.	ibid.	b
De facultate appetente.	Cap.	20.	58.	a

De Humana Mente Lib. Primus,

Procemium.			59.	b
De nomine Mentis, & connexis eum eo.	Cap.	1.	ibid.	b
De Mente Poteſtate.	Cap.	2.	60.	a
Quomodo Potentia ſe habeat ad Mentem.	Cap.	3.	ibid.	b
An omne aptum recipere aliquid debeat eſſe eo nudatum.	Cap.	4.	61.	a
Reſolutio difficultatis.	Cap.	5.	62.	a
De Mente Agente an ſit.	Cap.	6.	63.	a
De officio eius.	Cap.	7.	64.	a
Colliguntur nonnulla, & dubia diluuntur.	Cap.	8.	65.	a
Quid ſit Mens agens, opiniones variæ.	Cap.	9.	ibid.	b
Opinio Alexandri, quod ſit Deus.	Cap.	10.	66.	b
Quod Mens Agens non ſit eſſentia diſtincta a Mente potentia.	Cap.	11.	67.	b
De Mente agente opinio propria.	Cap.	12.	68.	a
De Mente Habitu.	Cap.	13.	ibid.	a
De Mente adepta.	Cap.	14.	69.	a
An Mens intelligat ſingularia.	Cap.	15.	ibid.	b
Oſtenditur, quod ea cognoſcat.	Cap.	16.	70.	b
Agitur de modo quo ea cognoſcit.	Cap.	17.	72.	a
Explicantur nonnulla pro diluendis difficultatibus.	Cap.	18.	ibid.	b
De obiecto Mentis.	Cap.	19.	73.	b
Reſolutio difficultatis.	Cap.	20.	74.	b
Diluuntur dubia attinentia ad obiectum Mentis.	Cap.	21.	75.	b
Quæ ſit ratio propria obiecti Mentis.	Cap.	22.	76.	b

Liber Secundus.

Procemium.			78.	a
De immortalitate Mentis opiniones variæ.	Cap.	1.	78.	b
Euertitur opinio putantium animam omnem immortalem.	Cap.	2.	79.	a
Mentem eſſe immortalem oſtenditur per Ariſtotelem in primo de partibus Anim.	Cap.	3.	80.	a
Elicitur immortalitas ex primo de anima.	Cap.	4.	81.	a
Ex ſecundo de Anima, & ſeptimo Phyſicorum.	Cap.	5.	ibid.	b
Ex tertio de anima.	Cap.	6.	82.	a
Ex ſecundo de Gener. Anim. 12. Metaphyſicæ.	Cap.	7.	83.	b
Euertuntur ſolutiones aduerſariorum.	Cap.	8.	85.	a
Perpeduntur rationes Platonis.	Cap.	9.	86.	a
Rationes ex attinentibus ad animam.	Cap.	10.	ibid.	b
Diluuntur, & retorquentur rationes aduerſæ.	Cap.	11.	87.	b
Diluuntur, & retorquentur rationes aliæ.	Cap.	12.	88.	b

Diluun-

Diluuntur & reflectuntur aliæ.	Cap. 13.	89.	a
Reflectuntur, & diluuntur aliæ.	Cap. 14.	ibid.	b
Reflectuntur & diluuntur aliæ.	Cap. 15.	90.	b
Reflectuntur & diluuntur aliæ.	Cap. 16.	91.	a
An Mens formet hominem.	Cap. 17.	ibid.	b
Explicantur tres concluſiones.	Cap. 18.	92.	b
De numero Mentium.	Cap. 19.	53.	a
Opinio Ariſtotelis.	Cap. 20.	54.	a

Liber Tertius.

Proponitur agendum de actionibus Mentis.	Cap. 1.	95.	a
De apprehenſione ſimplicium.	Cap. 2.	ibid.	b
An ſit indiuiſibilis, indiuiſibilium & vnius tantum.	Cap. 3.	96.	a
De compoſitione.	Cap. 4.	97.	a
De actione tertia.	Cap. 5.	98.	a
An detur ſpecies intelligibilis diſtincta ab actu intelligendi.	Cap. 6.	ibid.	b
Oſtenditur ſpecies intelligibiles non diſtingui, ac actu intelligendi.	Cap. 7.	100.	a
Reſolutio difficultatis, & ſolutio rationum aduerſarum.	Cap. 8.	ibid.	b
An in Mente per naturam inſertæ ſint formæ intelligibilis.	Cap. 9.	101.	b
Reijciuntur ab anima rationes inſitæ.	Cap. 10.	102.	a
Proponitur agendum de primo cognito.	Cap. 11.	103.	a
Opinio Scoti de primo cognito.	Cap. 12.	ibid.	b
Opinio D. Thomæ, & Alberti.	Cap. 13.	104.	b
Opinio tertia.	Cap. 14.	105.	a
Opinio propria.	Cap. 15.	ibid.	b
Diluuntur rationes aduerſæ.	Cap. 16.	107.	a
De primo cognito cognitione complexa.	Cap. 17.	ibid.	b
An intelligibile dignitate præſtet Menti.	Cap. 18.	108.	a
Munera per Mentem homini competentia.	Cap. 19.	ibid.	b

De facultate qua ſua ſponte mouentur animalia.

Procemium.		109.	b
Cuius motus Principia, & affectiones quæruntur.	Cap. 1.	110.	a
Cur Ariſtoteles in libro de Anima poſtremo de hoc principio Diſſeruit.	Cap. 2.	ibid.	b
De principijs motus animalium.	Cap. 3.	111.	a
Explicatur principium primum nimirum obiectum.	Cap. 4.	112.	a
An obiectum ſit immobile & neceſſarium.	Cap. 5.	ibid.	b
De ſecundo principio quod noſcendo dirigit.	Cap. 6.	113.	a
Diluuntur dubia.	Cap. 7.	114.	a
De appetitu principio tertio.	Cap. 8.	ibid.	b
An appetitio ſit motio per naturam.	Cap. 9.	115.	a
Quomodo phantaſia ad appetitum ſe habeat.	Cap. 10.	ibid.	b
An uis appetendi cognoſcat.	Cap. 11.	116.	a
De inſtrumentis motus.	Cap. 12.	ibid.	b
Definitio uirtutis mouentis.	Cap. 13.	118.	a

De

De modo quo animalia mouentur opinio aliorum. Cap. 14. ibid. a
De re eadem opinio altera. Cap. 15. 119. a
Qui primum in animali mouet, ſiue mouetur. Cap. 16. ibid. b
An animal moueatur ſecundum ſe. Cap. 17. 120. a
Diſtinctius quomodo animal ex ſe mouetur, Cap. 18. ibid. b
Quomodo Phantaſia, & uis appetendi ualeant ad libitum mouere. Cap. 19. 121. b
Proponuntur quattuor pulchræ difficultates ad id attinentes. Cap. 20. 122. b
De cauſis motuum ad mirabilium. Cap. 21. 123. b
An obiectum per eſſe cognitum habeat vim alterandi. Cap. 22. 124. a
Quomodo per Phantaſiam alteramur. Cap. 23. ibid. b
Oſtenditur Phantaſiã non poſſe mouere diſtantia ſine medio. Cap. 24. 125. a
Capita opinione de cauſis motuum admirabilium, & maleficiorum. Cap. 25. ibid. b
Conſideratio earum cauſarum & modorum. Cap. 26. 126. b
An motus omnis fiat trahendo & pellendo. Cap. 27. 128. a
Quattuor proponuntur difficultates ad dicta attinentes. Cap. 28. ibid. a
An motus animalium ſit naturalis. Cap. 29. 129. a
Cur animalia dum mouentur relaxantur. Cap. 30. ibid. b
Pro omni animalium motu requiri quieſcens. Cap. 31. 130. b
In omni animalium motu ſeruari imaginem motus in orbem. Cap. 32. 131. b

FINIS.

INDEX
SINGVLARVM RERVM
ET SENTENTIARVM, QVAE IN
HOC QVINTO VOLVMINE
EXPLICANTVR.

A

ABſtractio ad quid proſit. de ſen. intern. c. 2. per totum. pag. 47
Et cõcretioni opponitur. ibid. l. 4.
Et quot modis fiat. ibid. l. 5.
Abſtractio per naturã duplex. de ſenſ. inter. c. 2. l. 6. 47
Per cognitionem ſimpliciter duplex. ibid. l. 11.
Abſtractio ſine compoſitione multiplex. de ſenſ. inter. c. 2. l. 16. 47
Abſtractionis gradus quatenus ad ſenſum pertinet, duo tantum ſunt de ſenſ. inter. c. 2. f. 2. l. 7. 47
Accidens. Quod eſt ex accidenti, eſt non ens de accret. c. 13. l. 32. 26
Accidentia primo mouent, ſubſtantia apprehẽditur per conſecutionẽ de Hum. Men. c. 21. f. 2. l. fi. 76
Accretio quomodo fiat. de accret. c. 5. f. 2. l. 3. 18
Accretio quot modis vſurpetur in proœm. de accr. lin. 12. 15
Accretio an ſit motus unus. de accret. capit. 10. f. 2. lin. 17. 23
Accretio an ſit generatio. de accret. c. 4. l. 46. 18
Accretio in quibus verſetur terminis. de accret. c. 1. l. 3. & c. 2. f. 2. l. 3. 16
Accretio quomodo ſit ſingularium. de accret. cap. 10. f. 2. l. 33. 23
Accretio quomodo fiat, de accret. c. 11. l. 9. 24
Accretio an ſit continua. de accret. c. 3. l. 3. 17
Accretionis nomẽ ab uno eſſe. in proœm. de accret. f. 2. l. 2. 15
Accretionis definitio. de accret. c. 1. f. 2. l. 3. 15
Accretionis materia triplex. de accret. c. 4. l. 3. 18
Accretionis finis duplex. de accret. c. 4. l. 32. 18
Accretionis conditiones tres. de accret. cap. 7. f. 2. lin. 4. 20
Accretionis conditiones quomodo ſeruentur. de accret. c. 7 f. 2. l. 26. 20
Accretionis principium uiuentium an dici debeat internum, vel externum. de accret. c. 12. l. 9. 25
Accretionem octo modis differre a generatione. de accret. c. 4. f. 2. l. 9. 18
Actio ſpiritalis auxilio luminis prodit ex re uiſibili, ea quę in oculo recipitur et iudicatur. de ſent. uiſ. cap. 17. f. 2. l. 14. 40
Actio facultatis cognoſcentis eſt indicare, appetere. de Hum. Men. lib. 4. c. 10. f. 2. l. 5. 115
Actio perfecta, & imperfecta quomodo intelligatur de Hum. Men. lib. 3. c. 3. f. 2. l. 22. 96
Actio externi ſenſibilis datur diſtincta ab actu ſentiendi in attinentibus ad ſenſum externum. de Hum. Men. dub. 3. c. 8. f. 2. in fine. 100
Actiones internorum ſenſuum quæ de ſen. inter. c. 1. f. 2. l. 34. 46
Actus intelligendi cur non diſtinguatur ſpecie intelligibili de Hum. Men. lib. 3. c. 7. l. 3. 100
Actus ſenſus dicitur res iudicata, vt iudicata de Senſ. inter. c. 16. f. 2. l. 6. 56
Actus primus intelligendi eſt ſcientia, ſecundus uerò ſpeculatio. de Hum. Men. lib. 3. c. 6. l. 35. 99
Actus colorum duplex. de Sen. viſ. cap. 14. fac. 2. l. 16. 38
Adeptio duplex cõpetit Humanæ Menti. de Hum. Men. lib. 1. c. 14. l. 31. 69
Adeptum tribus modis dici. de Hum. Men. lib. 1. c. 14. l. 7. 69
Adipiſcens eſſentia mentis eſt, duplici prædita differentia. de Hum. Men. lib. 1. cap. 14. ad fi. f. 2. lin. 2. 69
Admirabiles motus quot modis fieri dicuntur. de Hum. Men. lib. 4. c. 26. f. 2 per totum. 126
Adoleſcentia quare eſt uia ad perfectionem, & ſenectus ad interitum. de accret. c. 4. f. 2. l. 21. 18
Affectiones animi cur ſequantur corporis temperaturam. de Hum. Men lib. 2. c. 14. f. 2. l. 5. 89
Affirmatio prior negatione. de Hum. Men. lib. 3. ca. 4. l. 2. 98
Agens ex poſſibilis in mente reperiuntur. de Hum. Men. c. 6. f. 2. l. 34. 63
Agens nõ rectè dicitur eſſe in anima, quatenus eius actio deſinit non in adiectum, ſed in ſubiectum intelligens, lib. primo de Hum. Mente. cap. 10. f. 1. lin. 15. 67
Alimentum quomodo moueatur ad partes nutriendas. de accret. c. 6. f. 2. per totum. 19
Alteratio an latio præcurrat, dum res per phantaſiã apprehenſa mouet ad lationem, uel alterationẽ. de Hum. Men. lib. 4. c. 23. l. 1. 125
Aniculæ ueneficia. de hum. Men. lib. 4. capit. 24. f. 2. l. 14. 125
Anima rationalis cur non formet, ſed ſolum formato utatur. de hum. Men. lib. 2. capit. 17. fac. 2. lin. 27. 91
Anima rationalis cur non diuidatur in formantem & vtentem. de hum. Men. lib. 2. cap. 17. f. 2. l. 22. 91
Anima hominis an ſit immortalis, tria capita opinionum

nionum referuntur.de hum.men.lib.2.cap.1.per totum,cum ſeq. 78
Anima omnis an ſit immortalis, referuntur opiniones,& confutantur. de hum.men.lib.2.ca.2.per totum. 29
Anima omnis quomodo ſit ſimplex a materia immunis de Hum.men.lib.2.c.2 in fi. 79
Anima hominis, quod ſit immortelis, quibus vijs, & rationib.probetur.de hum.men. lib.2.c.3.per totum.vſque ad c.17.80.uſque ad 91
Anima tota communis reſpondet temperamento de ſede Ani.c.2.l.26. 2
Anima ſola cur in corpore aliquam definitam, & principalem partem requirat. de ſede Ani.c.2.f.2.l.3.1.& ibid.l.5. 2
Anima nutriens non eſt principium motus ſecundũ loca.de hum.men.lib.4.c.3.l.20. 111
Anima in cognoſcẽtem,& operantem dividitur.de ſenſ.inter.c.16.f.2.l.32.
Anima in cognoſcentem & monentem diuiditur. de hum.men.lib.4.c.2.f.2.l.33. 110
Animarum numerus an detur.de Hum.Men.lib.2.c.19.per totum cum ſeq. 93
Animarum numerus ignoratus a philoſophis.ibid.c.20.f.2.l.14. 94
Animæ conditiones quo ad ſedẽ quales, de ſede ani.cap.3.f.2.l.3. 6
Animæ nomine quid denotetur. de Hum. Men. lib.2.c.9.l.13. 86
Animæ opera quæ. de hum.men.lib.2.cap.10.fac.2.l.fi. 86
Animæ operationes quot.de hum.men.lib.3.cap.1.lin.3. 95
Animę ſedem eſſe in corde ſecundum Ariſt.plurib. comprobatur rationibus. de ſede ani.c.10. uſque ad c.15.6.uſque ad 9.
Animæ nomine quid denotetur. de ſede anim.capit.1.l.2. 1
Animal an per ſe moueatur. de hum.men.lib.4.ca.17.in princ. 120
Animalia cur non in orbem mouentur,nec motu recto.de hum.men.lib.4.c.29.l.31. 129
Et cur dum mouentur laxantur.c.30
Et cur uigorem habent in medio.ibid.l.22.
Animi omnes facultates bonum competunt. de ſenſ.inter.c.17.l.7. 56
Animi affectiones cur ſequantur corporis temperaturam.de hum.men.lib.2.c.14.f.2.l.5 89
Appetitio eſt motio ad finem. de Hum.men.lib.4.c.4.f.2.l.6. 112
Appetitio quomodo motus dicatur, & qualis ſit. de humana mente lib.4.c.8.f.2. per totum. 114. & c.9.per totum. 115
Appetitionis pugna uaria, de Humana mente, lib.4.c.8.l.17. 115
Appetitionum gradus qui, de Senſ.inter. capit.20.lin.5. 58
Appetitus quid, de Senſ.inter. capit.58.facie 2.linea 5. 58
Et quotuplex. ibid.
Appetitus ſenſuum vnus,ſed multiplex ob genus appetibilium,& uaria obiecta,de Senſ.inter.c.20.f.2.l.49. 58
Appetitus omnis ſequitur cognitionem,de Humana Mente,lib.4.c.1.l.36. 110
Appetitus lata ſignificatione frequenter voluntatẽ ſignificat,propriè tamen motus ſpontanei nuncupantur,ibid.l.37.
Appetitus eſt principium exequens cognitionem. de Hum.Men.lib.4.c.3.f.2.l.21. 111
Appetitus bonum quærit tamquam finem,de Humana Mente lib.4.c.4.f.2.l.5. 112
Appetitus an dicatur principium motus per ſe. de Hum.Men.lib.4.c.8.f.2.l.10. 114
Appetitus per naturam dupliciter dicitur. de Humana Ment.lib.4.c.9.l.4. 115
Appetitus an cognoſceat.de hum.men.lib.4.ca.11.per totum. 116
Appetitus omnis ſimilis circulo. de hum.ment.lib.4.c.18.l.45. 121
Apprehendendi uis & Phantaſia quomodo moueãt. de hum.men.lib.4.c.19.per totum. 121
Appetens facultas qualis.de ſenſ.inter.c.20.per totum. 58
Appetens facultas quomodo ſe habeat ad cognoſcentem.de hum.men.lib.4.c.10.per totum. 115
Appetentes facultates tot eſſe,quot cognoſcẽtes. de ſenſ.inter.c.20.f.2.l.13. 58
Apprahenſio obiecti cum ſubnotione eſt rei compoſita.de Hum.Men.lib.3.c.2.in fi. 96
Apprahenſio obiectis cum aliqua ſubnotione, an cenſeri debeat compoſitio, an apprahenſio ſimplicium.de hum.men.lib.3.c.2.l.15. 96
Ariſt.de quo actu loquatur intelligendi Dei,uel hominis.lib.1.de humana mente. cap.10.fac.1. linea 2. 67
Ars quid,de accret.c.11.f.2.l.13. 24
Auditus an ſit nobilior uiſu. de ſenſ.uiſ.cap.23.per totum. 45

B

BEneficia mentis in homine quæ.de hum.men.l.3.c.19.f.2.per totum. 108
Boni ratio non eſt quid diſtinctum a forma & eſſentia rei. de Accret.capitulo 11. facie 2.linea 11. 24
Bonum & malum ut ſe habent ad appetitum, & mentem practicam,ita uerũ & falſum ad theoricam & iudicantem, de humana men.c.22.f.2.lin.19. 79

C

CAlor cõſumens humorẽ noſtri corporis, qualis,de Accret.c.14.f.2.l.20. 26
Caro cur creſcat et reficiatur.de accr.c.12.l.2. 25
Cauſa alterius quid ſit.de ſede Ani.c.2.f.2.l.11.

Cauſa mali an detur.de accret.c.12.l.20. 26
Cauſa debet reſpondere effectui.de accret.capit.13. lin.4. 26
Cauſa communis actionum mortalium eſt Deus,nõ autem proxima.lib.1.de hum.mente.cap.10.f.1. lin.19. 67
Cauſam aliquid habere dupliciter contingere.de accret.c.13.l.18. 26
Cauſa motuum admirabilium quæ.de hum.men.lib. 4.c.25.ſ.2.per totum. 125
Cerebrum non ſedem,ſed locum animæ eſſe, in quo nonnulla animæ officia explentur. de ſede Ani.c. 18.l.12. 11
Cerebrum eſt ſedes internorũ ſenſuum.de ſede Ani. c.19.f.2.l.23. 11
Cerebrum inſtrumentum Cordis. de ſede Ani.c.21. ſ.2.l.6. 13
Chameleon & Teſtudo,quare euulſo corde viuunt de ſede Ani.c.13.ſ.2.l.2. 8
Cogitando uis ad Phantaſiam redigitur.de ſenſ.inter. c.12.f.2.l.46. 53
Cognitio per notionem ab obiecto quotuplex.de humamen.lib.3.c.11.f.2.l.8. 103
Cognitio ſine diſcurſu,quę eſt ſimplicium apprehenſio,aut eſt confuſa,aut diſtincta. de hum.mente lib.3.c.11.f.2.l.9. 103
Cognitio confuſa ſimplicium eſt abſolute origine prima.de hum.men.lib.3.c.11.f.2.l.10. 103
Cognitio eſſentiæ facta per partes,an dicatur indiuiſibilis,uel ue.de hum.men.lib.3.c.3.ſ.2.l.37. 96
Cognitionis noſtræ ſeu quoad nos ordo qualis.de humamen.lib.3.c.8.f.2.l.4. 100
Cognoſcendi facultates in ſentientes., & intelligentes diſtribui.de ſenſ.inter.c.1.f.2.l.4. 46
Cognoſcendi ordo in pueris qualis. de hum.men.lib. 3.c.1.f.2.l.11. 95
Cognoſcens facultas duplex.de hum.men.lib.3.cap. 11.f.2.l.4. 103
Cognoſcens facultas quomodo ſe habeat ad appetentem.de hum.men.lib.4.c.10.f.2.per totum. 115
Cognoſci an poſſint plura ſimul tempore. de hum. men.lib.3.c.3.f.2.l.46. 96
Color quid.de ſen.uiſ.c.5.l.40. 32
Color tribus modis ſumitur.de ſen.viſ.c.2.l.11. 30
Color ſanguis,uel ſpiritus,non eſt ſedes animæ. de ſede Ani.c.3.ſ.2.l.14. 2
Colores quomodo ſint,& non ſint,eiuſdem ſpeciei. de ſen.viſ.c.14.f.2.l.16. 38
Colorum actus duplex.de ſen.uiſ.c.14.f.2.l.16. 38
Comparatio duplex. de hum.men.lib.3.cap.15.f.2. lin.3. 105
Comparatio eiuſdem generis triplex.de hum.ment. lib.3.c.15.l.13. 16
Compoſitio & diuiſio, eſt affirmatio & negatio. de ſenſ.inter.c.12.l.19. 53
Compoſitio quotuplex.de ſenſ.inter.capitulo 12.linea 29. 53
Compoſitio uera quæ. de hum.men.lib.3.capitol.2. lin.16. 96
Compoſitio proprie ſumpta a mente fit.de hum.men lib.3.c.2.l.18. 96
Compoſitio recta ſimplicium parit veritatem enunciationis:peruerſa mendacium. de hum. men. lib. 3.c.4.l.4. 97
Compoſitio mentis pertinet ad vtramque mentem,ſ. agentem,& mentem poteſtate. de hum.men. lib. 3.cap.4.f.2.l.42. 97
Compoſitio a mente facta quotuplex. de hum.men. lib.3.c.4.l.7. 97
Compoſitio an fieri poſſit ſine tempore.de. hum.mẽ. lib.3.c.4 ſ.2.l.5. 97
Compoſitio duplex, cum uerbo, & ſine uerbo. de hum.men lib.3.c.4.ſ.2.l.6. 97
Conciliatio Ariſt. cum Platone de modo uidendi. de ſen.viſ.c.19.f.2.per totum. 42
Conditiones ſedis Animæ quæ,de ſede Ani.cap.11.l. 3.& ſequ. 6
Conditiones Accretionis tres. de accret. capit.7.f.2. lin.4. 20
Cor eſt temperamentum commune. de ſede Ani.c. 9.l.10. 6
Cor principium venarum.de ſede Ani.c.21.l.6. 14
Cor membrum eſt principale in animali ſecundum Ariſt.de ſede ani.cap.10.l.4. 6
Cor Anima ab Homero appellatur.ibid.l.5.
Cor eſt ſedes Mentis. de ſede ani.c.17.l.1.& ſeq. 10
Cor eſt prima, & vnica ſedes uniuerſæ animæ.de ſede anim.c.17.f.2.in fi.10. & c.18.l.10.11.
Corda duo exponunt duo capita non contra.de ſede Ani.cap.12.l.33. 4
Corde euulſo de Teſtudine & Chameleonte, quare viuunt.de ſede ani.c.13.f.2.l.2. 8
Cordis neceſſitas unde, de ſede ani.c.11.l.1. 7
Corporis partes ſecundum formam quæ, & quæ ſecundum materiam. de accret.c.8.l.3. 21
Corpus viuens ſimile horto de accret.Cap.5.ſac.2. lin.7. 18
Creſcentia,quare in orbem creſcant, & figuram rotundam ſeruent. de accret.c.12.l.1. 25

D

DEfinitio an pertineat ad primam mentis operationem.de hum.men.lib.3.c.2.f.2.l.22. 95
Definitiones dupliciter conſiderantur.de hum. men. lib.3 c.2.f.2.l.fi. 95
Dęmones quomodo uideant. de ſenſu uiſ. capit.16. lin.44. 40
Dæmones quomodo moueantur. de hum.men.lib.3. cap.20.l.22. 123
Differentia triplex.de ſenſ.inter. capit.17.fac.2.lin. 10. 56
Diminutio an detur. de accret.c.13.ſ.2.l.5 25
Diminutio cur potius ſit in latitudine. de accret.ca. 14 ſ.2.l.12. 26
Diminutio quid.de accret.cap.13.l.35. 26
Diſcurſus duplex. de humana mente lib.3.capit.1. l.fin. 95.

Diſtantia

INDEX.

Diſtantia quomodo percipiatur. de ſenſu viſ.c.18. f.2.l.21. 41
Diſtantiora cur uideantur minora.de ſent.viſ.c.18. verſus fi.f.2.l.3. 42
Diuinandi modi ſex.de humana mente .lib.2.c.10. lin.27. 87
Dormientes quare minus priuētur ſenſu tactus quā cæteri.de ſede Ani.c.21.f.2.l.16. 31
Dubia plura de ſede Animę ex ſententia Platonis, cum eorum ſolutionibus. de ſede Ani.c.4.l.7.3. & c.5.per totum ibid.

E

ENs. Non ens eſt, quod eſt ex accidenti.de accret.c.13.l.32. 26
Ens & Res dupliciter uſurpatur.de ſen.viſ.capit.9. lin.11. 35
Ens ſpiritale quid.de ſenſ.uiſ.c.9.l.18. 35
Ens & bonum quare reciprocentur.de accre.c.11. f.2.l.10. 26
Ens ut ens,& quidditas materiata, ut talis non poteſt dici obiectum mentis,niſi cum ratione ueri, & cum eo iungatur & continuatur, de humana mente c.22.l.8. 77
Ens primæ notionis quale.de humana mente .lib.3. c.11.f.2.l.13. 103
Ens primæ notionis quod nam ſit,quod cadit ſub cognitione noſtra uel mente vel ſenſu origine prima ſine diſcurſu & confuſa,de hum.men.lib.1.c.11. f.2.l.15. 103
Enunciatio de eſſe adiacente duplex.de hum.mente lib.3.c.17.f.2.l.6. 107
Enunciatio de ipſo eſſe ſecundo adiacente quotuplex de hum.men.lib.3.c.17.f.2.l.9. 107
Eſſe rebus tribus modis competere.de ſen.uiſ.cap.9. lin.8. 35
Eſſentia eſt quid uniuerſale.de accret.cap.10.fac.2. lin.10. 23
Eſſentia quando dicatur habere partes ſenſibiles. de accret.c.10.f.2.l.38. 28
Extenſio conuerſionem alimenti antecedit. de accr. c.5.l.38. 19

F

FAcultas uidendi an diſtinguatur ab eſſentia Animæ.de ſen.uiſ c.20.l.4. 43
Facultas unius generis obiecti nō eſt una in ſenſibus internis .de ſenſ.inter c.9 f.2 l.19. 51
Facultas cognoſcens eſt aut ſenſus aut mens.de hum. men.lib.3.c.11.f.2.l.4. 103
Facultas motrix duplex. de Hum.men.lib.4.cap.3. ad fi. 111
Facultas ſuperior ea eſt,quæ mouet. de hum.mente lib.4.c.18.l.50. 121
Facultatis diuiſio.de ſen.uiſ.c.20.f.2.l.3. 43
Facultates famulātes quæ.de accre.c.5.f.2.l.19.18
Facultates animi internas in quattuor diuidi gradus.de ſenſ.inter.in proœm.l.25. 46
Figura & ſubſtantia uiuentis quomodo ſeruetur in accret.c.11.per totum. 24
Finis unius facultatis iudicantis eſt principium cognitionis alterius. de hum.men.lib.3.capit.15. lin.40. 106
Finis quomodo moueat agentem.de hum.men.lib.4. c.4.l.4. 112
Finis quomodo dicatur cauſa,de hum. men.lib.4.ca. 4.l.22. 112
Finis mouet per metaphoram.de hum.men.lib.4.ca. 4.f.2.l.10. 112
Fine præſente deſinit res moueri, dum eſt extra animam de hum. men.lib.4.c.4.f.2.l.10. 112
Forma cum materia in ſingulari reperitur.de hum. men.lib.1.c.16.f.2.l.47. 71
Et quid ſit.ibid.
Forma triplex.de hum.men.lib.2.cap.3.f.2.l.27.80
Forma quare dicatur exemplum.de accret.cap.11.f. 2.l.16. 24
Forma rerum quæ creſcunt,duplex.de accret.ca.8. f.2.l.21. 21
Idem quomodo ſeruetur id quod creſcit. de accret. c.9.per totum. 22
Idem quotupliciter uſurpetur.ibid.l.8.
Forma in accretione denotat eſſentiam. de accret.c. 9.l.47.23.& c.10.l.12. 24
Formalis ratio quæ.de hum.men.c.22.l.1. 77

G

GAleni opinio de ſede Animæ, de ſede Ani.ca. 6.per totum. 4
Et eius fundamenta.c.7.
Gradus ſeptem ſedis animæ.de ſede Anim.ca.1.f.2. lin.3. 1
Gradus octo ad lumen attinentes.de ſenſ.viſ.c.6.f.2. lin.9. 32
Gradus appetitionum qui de ſen.inter.c.20.l.5. 58
Gradus ſex comparationis inter ea quæ ſunt diſtincti generis ad primo cognitum attinentes. de human.men.lib.3.c.15.f.2.l.6. 105
Gradus uitæ uarij. de hum.men.lib.4.in proœm.fac. 2.l.9. 109
Gradus quattuor in efficiendo motu conſiderari. de hum.men.lib.4.c.4.l.29. 112
Gradus undecim ad motum animalis pertinentes. de hum.men.lib.4.c.18.f.2.l.8. 120

H

HAbitus mentis non menti hærent, vt in ſubiecto, ſed memoriæ.de ſen.inter.c.15.l.46.55
Hominis definitio ab Academicis tradita, quomodo intelligenda.de hum.men.lib.2.c.17.f.2.l.20 91
Homini competunt omnes animæ facultates de ſenſ. inter.c.17.l.7. 56
Homines abſolute magni & parui quare dicātur. de accret.c.2.l.21. 17

Hominis definitio per Ariſt. tradita, de quo hominis gradu verificetur. de hum. mente lib. 2, capit. 17. lin. 19. 92
Et in quo differat ab illa Platonis. ibid.
Homo quomodo ſit rationis particeps. de ſenſ. inter. cap. 13. f. 2. in fi. l. 7. 54
Homo triplex. de hum. men. lib, 2. c. 17. f. 2. l. 7. 91
Homo naturam imitatur, de hum. men. lib. 3. cap. 2. f. 2. l. 3. 95
Homo ſolus eſt particeps rationis, & officij ratiocinandi. de hum. men. lib. 3. c. 5. f. 2. l. 12. 98
Homo cur Hymenæus. de hum. men. lib. 3. c. 19. f. 2. per totum. 108

I

IDea crateris nomine ſignificatur. de hum. men. lib. 2. c. 19. f. 2. l. 40. 93
Ideæ quæ ſint. de accret. c. 11. f. 2. l. 2. 24
Ideæ quomodo ſtatuantur mentis obiectum. de hum. men. c. 20. f. 2. l. 4. 75
Idea an dentur. de hum. men. lib. 3. ca. 9. f. 2. l. 6. 101
Idealis nomen ab Ariſt. dicitur eminens, quatenus Deus eſt cuncta eminenter. de hum. men. lib. 2. c. 17. f. 2. l. 26. 91
Ignis multis modis accipitur de ſenſ. viſ. capit. 21. l. 26. 44
Imago propria quare ante oculos apparebat, vt dicitur de Antipheronte. de ſenſ. viſ. c. 18. l. 48. 42
Immortalitas animæ quomodo probetur ex aduerſariorum rationibus. de hum. men. lib. 2. cap. 11. f. 2. per totum. 87. & e. ſeq. per totum. f. 2. 88
Immortalitatem animæ quæ probent. de hum. men. lib. 2. c. 10. per totum. 86
Imperium duplex. de ſenſ. viſ. c. 21. l. 25. 44
Includere aliquid quot modis intelligatur de hum. men. c. 4. f. 2. l. 7. cum ſeq. 67
Incantationes variæ per magiam factæ. de humana men. lib. 4. c. 25. l. 9. cum ſeq. 126
Indiuiſibile duplex. de hum. men. lib. 3. c. 3. l. 7. 96
Indiuiſibile tempore dupliciter intelligi. de humana men. lib. 3. c. 3. f. 2. l. 11. 96
Inſtantiæ plures, quæ modo uidendi opponuntur, reſoluuntur. de ſenſ. viſ. c. 18. per totum. 41
Inſtinctus unde prodeat. de ſenſ. intern. c. 14. fac. 2. l. 14 54
Inſtrumenta appetentis facultatis quæ. de hum. men. lib. 4. c. 10. l. 20. 116
Inſtrumentum Animæ duplex. de ſede ani. capit. 10. l. 13. 6
Inſtrumentum cõmune animalis quale de ſede Ani. c. 9. l. 1. & c. 10. l. 12. 6
Inſtrumentum motus quale. de hum. men. lib. 4. cap. 12. l. 33. 117
Intellectus operationes quot. de hum. men. lib. 3. cap. 1. l. 3. 95
Intelligere quomodo ſit pati, & agere. de hum. men. c. 8. ſ. 2. l. 3. & 19. 65
Intelligentia quomodo valeat ſine medio cęlum mouere. de hum. men. lib. 4. c. 20. f. 2. l. 5. 122
Intelligens facultas ad ea, quę ſunt a materia ſeparata, refertur. de ſenſ. inter. c. 1. f. 2. l. 7. 46
Intelligibile an dignitate antecedat menti, vel econtrario. de hum. men. lib. 3. c. 18. per. totum. 108
Intelligibilia duplex habere ſubiectum. de humana men. lib. 3. c. 6. f. 2. l. 29. 99
Intentiones ſecundæ. de hum. men. capit. 21. facie 2. lin. 25. 75
Intentiones ſecundæ de quibus formentur, & intelligantur. de hum. men. c. 21. l. 3. 76
Iridis colores ſpiritales eſſe. de ſen. viſ. cap. 8. fac. 2. l. 14. 34
Iumentis ſolam ſimplicium apprehenſionem competere. de hum. men. lib. 3. c. 1. f. 2. l. 10. 95

L

LVmen & perſpicuum ſunt qualitates inter ſe iunctæ. de ſen. viſ. c. 5. f. 2. l. 10. 31
Lumen an re uera in perſpicuo recipiatur. de ſenſu uiſ. c. 5. f. l. pen. 31
Lumen an ſit corpus. de ſenſ. uiſ. cap. 6. f. 2. l. 4. & 23. 32. & c. 7. per totum. 33
Lumen non eſt ſubſtantia. de ſenſ. uiſ. capitulo 7. lin. 50. 33
Lumen quid ſit. de ſenſu uiſ. capitulo 8. per totum. f. 2. l. 33.
Lumen an ſeruari poſſit ſine medio. de ſen. uiſ. ca. 10. f. 2. per totum. 35
Et an motu lucido moueatur. ibid.
Lumen non diuiditur, niſi per diuiſionem lucidi. de ſenſu uiſ. c. 10. l. 11. 35
Lumen ex parte cauſa quid. de ſenſu uiſ. capit. 11. in fi. l. 7. 37
Lumen. abſolute quid. de ſenſu uiſ. capit. 11. in fin. l. 7. 37
Lumen pro quo requiratur, vt uideamus, opiniones variæ. de ſen. uiſ. c. 13. f. 2. per totum. 37
Opinio propria cap. ſeq. per totum.
Luminis operatio an ſit immanens uel tranſiens. de ſen. uiſ. c. 11. l. 2. 36
Luminis diſtinctio an detur. de ſen. uiſ. capit. 11. f. 2. l. 4. 36
Lumini quid competat. de ſen. uiſ. c. 9. l. 33. 35
Lux. quid. de ſen. uiſ. c. 11. l. 5. 37
Lux, & lumen an ſpecie diſtinguantur. de ſen. uiſ. c. 11. f. 2. l. 16. 36

M

MAgia quotuplex. de hum. men. lib. 4. c. 25. ad fi. f. 2. l. 5. 126
Magia unde. de hum. men. lib. 4. capitu. 25. lin. 9. & ſeq. 126
Magia Aſtronomica ſuperſtitioſa. de hum. men. lib. 4. capitu. 25. lin. 19. 126
Magia dicitur fructus, & uſus ſapientiæ. de hum. men. lib. 4. cap. 25. lin. 50. 126

Magia decem gradus. de hum.men.lib.4. cap.25. ad fi.l.13. 126
Magnitudo perfecta & imperfecta ſunt per ſe termini accretionis.de accret.c.2.l.3.f.2. 16
Magnitudo perfecta quæ, ibid. l.11.
Mali cauſa & priuationis,an detur,de accret. c.13. f.2.l.5. 25
Malum triplex. de accret. c.13.l.9. 26
Malum morale duplex. de accret.c.13.l.10. 20
Malum tripliciter dicitur. de accret.cap.13.fac.2. lin.fin. 25
Materia quando ſeruetur in accretione.de accret. c.10.f.2.l.46. 23
Materia & forma in accretione quæ ſint. de accret. c.9.l.47. 23
Materia duplex in ſingulari conſideratur prima,et proxima.de humana mente. lib.1.c.16.l.48. 71
Materia prima ſola mente, non ſenſu percipitur. ibidem.
Materia proxima conſtituitur per accidentia, quæ formæ ſunt. ibid.
Materia an cooperetur motu animalium.de humana men.lib.4.c.15. f.2.l.18. 119
Materiam variari,quomodo intelligendum. de accr. c.10.f.2.l.6. 23
Materiam operari duob.modis intelligi.de hum.mente.lib.4.c.15.f.2.l.18. 119
Membra, quæ nutriuntur,viuere debent. de accret. c.5.l.50. 19
Membrum principale in quouis animali quale:de ſede ani.c.10.l.4. 6
Membrum principale quale ſit, ubi conciliantur opiniones Platonis & aliorum cum Ariſtot. de ſede ani.c.20.f.2.per totum. 12
Medium duplex. de ſede ani.c.11.l.33. 7
Medium uarium uariorum ſenſibilium.de ſen.viſ.c. 3.l.2. 30
Medulla triplex.de ſede ani.c.20.f.2.l.22. 12
Memoria quid.de ſenſ.inter.c.7.l.9. 50
Memoria quid. de ſenſ. inter. capitulo 16. facie 2. lin.12. 55
Memoria an ſit præſtantior phantaſia, uel econuerſo. de ſenſ.inter.c.19.f.2.l.19. cum ſeq. 57
Memoria an cunctis animalibus competat. de ſenſu inter.c.18.l.7. 57
Memoria cur dicatur habitus uel appetitio primi ſenſitiui. de ſenſu inter.capitulo 16. facie ſecunda,l.36. 55.& 56
Memoria ſingularium per ſe, uniuerſalium ex accidenti. de ſenſ.inter.c.15.l.45. 55
Memoria inter Deas a ueteribus numerata. de ſenſ. inter.c.15.l.2. 55
Memoria eſt finis ſenſuum internorum.de ſenſ. inter.c.7.l.5. 50
Memoria per ſe eſt ſingularium, uniuerſalium vero ex accidenti,& per conſequentiam.de hum.men. lib.1.c.16.l.9. 71
Memoria eſt notionum, non ſpecierum ab eis diſtinctarum.de humana men.lib.3.c.8.l.8. 101

Memoriæ habitus mentis hærent,non autem menti, ut in ſubiecto.de ſenſ.inter.c.15.l.46. 55
Memoriæ officia ſex.de ſenſu inter. capitulo 15. linea 23. 55
Memoriæ quattuor competunt, recordari, reminiſci,readdiſcere,& addiſcere. de ſenſu inter.c.15. lin.7. 55
Mendacium quare dicatur ens, & veritas ens. de humana mente, libro tertio, capitulo quarto, lin.6. 96
Mens agens an ſit concedenda. de hum. men. cap.6. per totum.
Mens agens & poteſtate an habeat locum in ſeparatis mentibus. de humana mente. cap.6.fac.2. lin.27. 63
Mens agens differt ab Ideis.de hum.men. cap.6.f.2. lin.7. 63
Mens humana an det formam & eſſe homini.de humana men.lib.2.c.17.per totum. 91
Et quomodo. ibid. in fi.
Et quibus rationibus comprobetur. c.18.
Mens dupliciter nobiſcum nectitur. de hum.men.li. 2.c.18.ad fi.l.4. 93
Mens non format corpus, eſt tamen forma formarum, & dat eſſe homini. de humana men. lib.2. cap.18.ad finem.l.15. 93
Mens quando cognoſcat diuiſibile, ut diuiſibile. de humana mente, libro tertio, capitulo tertio,facie 2.lin.5. 96
Mens quot modis nobiſcum connectatur. de ſede Ani.c.18.f.2.l.2. 10
Mens a phantaſia,hæc a ſenſu communi, hic ab externis ſenſibus mouetur, iſti per ſolam receptionem ſentiunt.de ſen.viſ.c.17.f.2.l.24. 40
Mens hominis quomodo ſeruet conditionem mediā. de hum.men.lib.4.c.20.f.2.l.27. 122
Mens agens & poßibilis differunt. de hum.men.cap. 6.f.2.l.34. 63
Mens & phantaſia ſunt principia dirigentia. de humana men.lib.4.c.3.f.2.l.16. 111
Mens hominis an poſt corporis diſſolutionem ſit immortalis.de hum.men.lib.2.c.1. per totum, cum ſeq.ubi variæ referuntur opiniones. 78
Mens humana quomodo moueatur. de hum. men. lib.4.c.20.ad fi.f.2.l.24. 123
Mens an componat tempore uel momento. de hum. men.lib.3.c.4.f.2.l.35. 97
Mens componendo conſtituit potius affirmationem, quam negationem. de humana mente lib.3.capit. 4.l.1. 98
Mens in capite an reſideat. de ſede Ani.capit.16. f.2.l.30. 9
Mens duobus modis cognoſcit,uel per eſſentiam, ut Deus, vel per notionem ab obiecto, ut mens noſtra.de hum.men.lib.3.c.11.f.2.l.6. 103
Mens poteſtate quæ. de humana men.cap.8.facie 2. lin.11. 65
Mens & phantaſia cur principium motus. de hum. men.lib.4.c.6.lin.8. 113

Mens an dignitate præcedat intelligibilia, vel econuerſo.de hum.men.lib.3.c.18.per totum. 108
Mens poteſtate forma hominis rationalis phantaſia forma hominis corporei, mens agẽs perfectio mentis poteſtate.de hum.men.c.9.l.42. 66
Mens poteſtate ſimilis primæ materiæ, ideo dicitur patiens.de hum.men.lib.3.c.6.l.49. 99
Mens hominis quod ſit immortalis, quibus vijs, & rationibus probetur.de hum.men.lib.2.cap.3.per totum uſque ad c.17.80. vſque ad 91
Mens quare dicatur vniuerſalium, ſenſus ſingularium.de hum.men.c.18.l.49. 73
Mens dicitur locus ſpecierum uniuerſalium, nõ ſingularium.de hum.men.c.18.f.2.l.3. 73
Mens quot modis dicatur. de hum. men. cap.1.f.2. lin.3. 59
Mens inſpicit ſingulare non ut in ſe, ſed ut in phantaſia.de hum men.c.18.l.41. 73
Mens quare cum vniuerſali nectatur, non enim ſingulari.de hum.men.c.18.l.46. 73
Mens agens, non Deus, non angelus, non ſeparata aliqua intelligentia, ſed facultas animæ rationalis eſt.lib.1.de hum.men.c.10.f.1.l.45. 67
Mens agens et mens poteſtate qualis opinio propria. de hum.men.lib.1.c.12.l.12. 68
Mens agens eſt pars animæ noſtræ non diſtincta eſſentia a mente poteſtate. de humana men.lib.1.c.11.f.2.l.20. 67
Mens quomodo principium motus dicatur .de hum. men.lib.4.c.6.l.10. 113
Mens an ſit principium motus & quomodo. de humana men.lib.4.c.6.l.10. 113
Mens ſeu intellectus quomodo principium motus.de hum.men.c.7.lib.4.l.32. 114
Mens hominis apprehendendo ſimplicia, an verſetur in obiecto indiuiſibili .de humana men.li.3.c.3.lin.3. 96
Et an id obiectum intelligat tempore indiuiſibili. ibidem.
Et an multa ſimul intelligere ualeat.ibid.
Et an idem intelligendum de homine operante per mentem. ibid.
Mens agens non eſt Deus contra opinionem Alexandri. de hum.men.c.10. per totum.f.2. 66
Mens quomodo percipiat ſingularia .de hum. men. c.18.l.4. 73
Mens de quot ſignificationibus dicatur.de hum.mente.lib.1.c.12.l.29. 68
Mens in habitu qualis. de hum.men.lib.1.c.13. per totum. 68.& 69.
Mens habitu diuiditur in contemplantem, agentem, & efficientem. ibid. in fi.
Mens adepta quid. de hum.men.lib.1. c.14 l.6. & per totum. 69
Mens ſumpta pro eſſentia includente differentiam agentis & poſſibilis, quid. de hum.men. li.1. cap. 14.ad fi.f.2.l.6. 69
Mens poteſtate quid. ibid.l.9.
Mens agens quid.ibid.l.11.
Mens habitu quid. ibidem l.13.
Mens adepta quid. ibidem l.15.
Mens hominis an ualeat intelligere ſingularia, de humana men.lib.1.c.15.per totum.f 2. 69
Vbi ponitur opinio propria ibid. capitulo 16. per totum.
Mens quomodo cognoſcat ſingularia . de hum. men. lib.1.c.17. per totum. 72
Mens quomodo percipit ſingularia, de ſen.inter.c.1. f.2.l.8. 46
Mens per analogiam dicitur oculus animi . de hum. men.c.1.l.20. 60
Mens hominis in tres gradus diſtribuitur, in contemplantem, agentem, & efficientem . de hum.men. c.1.l.25. 60
Mens humana quid. de hum.men.c.1.l.2. 60
Et quot modis & ſignificationibus uſurpetur.ibid.
Et quot ſint eius gradus & differentiæ. ibidem.
Mens poteſtate qualis. de hum.men.c.2.l.5. 60
Mens cur rectius dicatur locus quam materia . de hum.men.cap.2 f.2.l.16. 60
Mens ſola cur dicatur locus ſpecierum.de hum.mente.c.2.f.2.l.25. 60
Mentem conſiderare tenemur. de humana mente . in proœm f.2.l.8. 59
Mentes ſeparatæ pertinent ad Metaphyſicum. de humana mente.c.21.l.12. 75
Mentes ſeparatæ non percipiuntur per phantaſmata, ſed ratione ex operibus colliguntur. de humana men. c.21.l.12. 75.
Mentes ſeparatæ ſunt ſupra rationem, iumenta, & feræ infra, homo uero ſolus particeps rationis. de humana mente.lib.3.c.5.f.2.l.11. 98
Menti humanæ duplex competit adoptio. de humana mente. lib.1.c.14.l.31. 69
Mentis obiectum proprium duplex . de hum.men. c.20.f.2.l.29. 74
Mentis agentis, & mentis poteſtate, unde oriatur differentia.de hum.men. lib.3.c.1.l.23. 95
Mentis obiectum quale.de hum.men. c.19. f.2. per totum. 73
Mentis hominis operationes quot.de hum.men.lib. 3.c.1.l.3. 95
Mentis agentis officium quale.de hum.men.cap.7. per totum. 64
Opinio propria.ibid. f.2.l.11.
Mentis agentis declaratione quinque notandæ pro eius plena notitia.de hum.men.c.8.per totum. 65
Mentis humanæ numerus, an detur. de hum.men. lib.2.c.19.per totum, cum ſeq. 93
Mentis officia quæ. de ſen.inter. c.12. l.21. cum ſequenti. 53
Mentis officium eſt obiectum iudicare, ut uerum. de hum.men.c.22.f.2.l.17. 76
Mentis notio triplex.de hum.men.c.3.l.23. 61.
Mentis in homine munera & beneficia quæ. de humana mente.li.3.c.19.per totum. 108
Mentis agentis officium , an requiratur pro notitia ſingularium.de hum.men. c.18.f.2.l.8. 73

Mentis

Mentis proprium officium eſt elicere uniuerſale. de ſenſ.inter. c.12.l.32. 53
Mentis ſignificationes undecim. de hum.men. lib.1. c.12.l.29. 68
Mentis officium proprium. de hum.men. lib.2.c.10. lin.5. 87
Mentis humanæ una eſt eſſentia, non duæ. de hum. men.lib.2.c.11. f.2. in fi. 67
Mentis agentis & poteſtate unica eſt actio, quæ eſt iudicare obiectum prout mẽti ſenſuum etiã competit opin.propr. de hum.men. c.8.f.2.l.34. 65
Mentis intelligentis, & mentis ſenſuum unica eſt actio. de hum.men.c.8.f.2.l.34. 65
Mentis agentis diuiſio. de hum.men. c.9.f.2. lin.3. cum ſeq. 65
Minor & concluſio an ſimul tempore noſcantur. de hum.men.lib.3.c.5.f.2.l.1. 98
Minus minimo quomodo detur. de accret. cap.3.f.2. lin.42. 17
Mixtio duplex. de accret. c.5.l.27. 19
Modus quo uidemus, qualis, ubi uaria referuntur opiniones. de ſenſu viſ.c.15.l.3. 39
Confutantur. ibid. cap.16.
Opinio propria ponitur. c.17.f.2. per totum. 40
Modus quo animalia mouentur, opiniones uariæ. de humana men.lib.4.c.14. per totum, & c.15.118. & 119.
Motio in appetitu conſiderata qualis. de hum. men. lib.4.c.19. per totum. 115
Motio nulla recte ſtatuitur principium motus. de hum.men.lib.4.c.8.f.2.l.9. 114
Motio prima qualis. de hum.men.lib.4.cap.18.f.2. lin.14. 120
Motionum numerus in incontinente qualis. de hum. men.lib.4.c.18.f.2.l.19. 121
Motrix facultas duplex. de hum.men.lib.4.cap.3. ad fin. 111
Motus principium principalius quale. de hum.men. lib.4.c.12.f.2.l.27. 117
Motus actio eſt imperfecti. de hum.men. lib.3.c.3. f.2.l.22. 96
Motus dupliciter conſideratur. de accret.ca.3.f.2. lin.2. 17
Motus ſimplices quot. de accret.c.3.l.19. 17
Motus alimenti ad membra ad duo referri poteſt, ex propria ſententia. de accret.c.6.l.5. 20
Motus unius quomodo tot principia. de hum.men. lib.4.c.12.f.1.l.23. 117
Motus an ſit ad quantitatem. de accret. cap.1. f.2. lin.11. 15
Motus cunctis mundi partibus competit. de humana men.lib.4.c.1.l.1. 110
Motus varius alimenti. de accret.c.5.l.4. 19
Motus per quid dicatur ſponte fieri. de hum. men. lib.4.c.18.l.12. 121
Motus animalis undecim gradus conſiderantur. de hum.men. lib.4.c.18.f.2.l.8. 120
Motus animalium differentiæ quattuor, excitãtes, dirigentes, exequentes, & famulantes. de humana men.lib.4.cap.3.l.5.111.& cap.4.l.2. 112
Motus animalium principia quattuor, excitantia, dirigentia, exequentia, & famulantia. de humana men.lib.4.c.3.l.5.11.& c.4.l.2. 112
Motus ut efficiatur, gradus quattuor conſiderantur. de hum.men. lib.4.c.4.l.29. 112
Motus ex anima prodeuntes uarij. de hum.men. lib. 3.c.1.l.12. 110
Motus cognitionem ſequentes, ibid.l.19.
Motus admirabiles quot modis fieri dicantur. de humana.men.lib.4.cap.26.f.2.per totum. 126
Motus voluntarius, & inuoluntarius. de hum.men. lib.4.c.1.l.30. 110
Motus pudendorum inuoluntarius. ibid.
Motus voluntarij ſunt ſubiectum mentis hominis, & de eius ſunt conſideratione. de hum.men.lib.4. c.1.l.32. 110
Motus voluntarij cur ſic nuncupentur, ibid.l.33.
Motus animalium dupliciter conſideratur. de huma. men.lib.4.c.2.f.2.l.45. 110
Motus animalium tribus modis conſideratur, ibid. ad fi.l.15.
Motus animalium quattuor eget. de hum.men.lib.4. c.3.l.4. 111
Motus apprimè uitæ iunctus. de hum.men.lib.4 c.3. lin.12. 111
Motus animalium ex quo animæ gradu prodeat. de hum.men.lib.4.c.3.l.19. 111
Motus proprius reſpondes cuique animæ gradui. de hum.men.lib.4.c.3.l.16. 111
Motus proprie ſponte noſtra facti appetitus nuncupantur. de hum.men.lib.4 c.1.l.38. 110
Motus animalium triplex eſt. de hum.men.lib.4. c.1.l.39. 110
Motus materia cur poſtremo loco ab Ariſt. ſit diſcuſſa, cum videbatur prius de differendũ ante mentẽ. de hum.men.lib.4.c.2.f.2.per totum. 110
Motus diuerſi conſiderari pro quieſcentia animaliũ. de hum.men.lib.4.c.31.f.2.per totum. 130
Motus animalium quomodo ſeruet imaginem quandam circuli. de hum.men.lib.4.c.32.per tot. 131
Motus animalium ſeruat conditionẽ circuli quinq; modis. de hum.men.lib.4.c.32.f.2.l.7. 131
Et cur. ibid.l.26.& ſeq. vbi propria ſententia.
Motus omnis an fiat tractatione & pulſu. de huma. men.lib.4.c.27.per totum. 128
Et an id verum ſit in cæteris, vltra animalia. cap. ſequenti.
Et an talis motus ſit uiolentus, an uero per naturam. ibid. & cap.29.
Et cur in medio appareat velocior. ibid.
Motuum varia genera. de hum.men. lib.4.cap.1. lin.7. 110
Motuum admirabilium cauſę quæ. de hum.men.li.4. cap.25.per totum. 125
Mouens alimentum ad membra duplex. de accret.c. 6.f.2.l.26. 19
Mouens facultas quid. de hum.men.lib.4. c.13. per totum. 118

Mundus in ago opificit. de facul. anim. ſeu de hum. men.lib.4.in proœm.f.2.l.1. 109
Munera mentis in homine quæ.de hum.men.ca.19. lib.3.f.2.per totum. 108
Mutatio quotuplex.de accret.cap.3.f.2.l.2. 17

N

Natura quid.de accret.c.11.f.2.l.15. 24
Natura quare ſimilis arti.de accret.cap.71. f.2.l.17. 24
Natura qualis.de accret.c.11.l.6. 24
Naturæ operatio qualis. de hum.men.lib.3.cap.2. f.2.l.1. 95
Negatio eſt diuiſio.de hum. men.lib.3.c.4.l.8. 98
Negatio quomodo prior affirmatione. de hum.men. lib.3.cap.4.l.12. 98
Nerui oculorum cur ſint iuncti. de ſen.viſ.cap.18. lin.5. 41
Nerui non ſunt inſtrumenta ſenſus.de ſede ani.cap. 21.l.6. 13
Neruorum principium Cor. de ſede An.caput.21. lin.12. 13
Notitia triplex ſecundum Scotum. de hum.men.lib. 3.c.12.f.2.l.18. 103
Nutritio ſenum qualis. de accret.cap.14.f.2.lin. 17. 26
Nutritionem quot antecedant.de accret.capit.5.linea 7. 19

O

Obiecti deſcriptio, de hum.mente, cap.19.f.2.l. penult. 73
Obiecti mentis ratio propria quæ ſit. de hum.ment. cap.22.f.2.l.6. 76
Obiecti ratio cuiuslibet facultatis ex fine petitur. de hum.men.c.22.f.2.l.28. 76
Obiecti apprehenſio cum aliquid ſub notione, an een ſeri debeat compoſitio, an apprehenſio ſimplicium. de hum.men.lib.3.c.2.l.15. 96
Obiecti & finis motus conditio quæ. de hum.men. lib.4.c.5.f.2.l.9. 112
Obiecto duplex eſſe competit, in anima, & extra. de hum.men.lib.4.c.4.l.23. 112
Obiectum tripliciter vſurpari. de ſen.viſ.cap.2.f.2. lin.2. 29
Obiectum viſus quale. de ſen.viſ.cap.1. & ſeq.per totum, vbi opinio propria. 29.30
Obiectum internorum ſenſuum quale. de ſenſ.inter. c.8.f.2.l.4. 50
Et quotuplex.ibid.50.& c.9.l.22. 51
Obiectum internorum ſenſuum, an ſit res externa, vel ſpecies.de ſenſ.inter.c.9.l.9. 51
Obiectum quot nominibus nuncupetur.de hum.men. c.19.f.2.l.11. 73
Obiectum mentis quale.de hum. men.cap.19. per totum.f.2. 73
Obiectum mentis proprium quidditas eſt materiæ.de hum.men.cap.20.f.2.l.36. 74
Obiectum an debeat eſſe uniuocum, an ſit ſatis quod ſit ab uno & ad unum. de hum.mente, capit.19. lin.8. 74
Obiectum proprium mentis duplex. de hum.men.c. 20.f.2.l.29. 74
Obiectum ſat eſt, ut ſit unum uirtute ab uno. de humana men.cap.19.l.35. 74
Obiectum primum [illegible] mentis quale. de hum. men.c.20.f.2.l.4. 74
Obiectum primum tripliciter dici.de hum.men.cap. 2 fo.2.l.4. 74
Obiectum mentis adæquationem primum duplex de hum.men.cap.20.f.2.l.11. 74
Obiectum commune duplex.de hum.men. cap.20.f. 2.l.12. 74
Obiectum facultatis iudicantis eſt ſub ratione veri & falſi. de hum.men. cap.22.f.2.l.24. 76
Obiectum cum fine iungi.de hum.men.cap.22. f.2. l.fi. 76
Obiectum per rationem veri reſtringi debere.de humana men. cap.22.l.1. 77
Obiectum commune Mentis Ens eſſe. de hum.men. cap 22.l.14. 77
Obiectum vero proprium Quidditatem eſſe materiatam, ut uera eſt.ibid. l.15. 77
Obiectum nullum ſcientiæ inuenitur, quod non præſupponat rationem veri: de hum.men. capit.22. in fi. 77
Obiectum mentis indiuiſibile. de hum.men. lib.3.c. 3.f.2.l.10. 96
Idem de obiecto ſenſus.ibid.l.28.
Obiectum primæ notionis cadit ſub conſideratione primo cogniti.de humana men.lib.3. cap.11.f.2. l.12. 103
Obiectum ſecundæ notionis eſt Ens rationis a mente formatum poſt cognitionem Entis primæ notionis.de hum.men.lib.3.c.11.f.2.l.12. 103
Obiectum natum cognoſci uel eſt primæ, uel ſecundæ notionis.de hum.mente,lib.3. capit.11. fac.2. l.11. 103
Obiectum quatenus eſt in anima, uocatur notio: extra autem eſt natura rei.de hum.men. li.4.cap.4. lin.23. 112
Obiectum in anima ad duo refertur, ad facultatem, ſcilicet cognoſcendi, & appetendi. ibid.l.24.
Obiectum relatum ad facultatem cognoſcendi, magis propriè dicitur obiectum & oppoſitum. ibid. lin.25.
Obiectum relatum ad facultatem appetendi, propriè dicitur ſcopus & finis. ibid.l.25.
Obiectum in primo & ſecundo gradu motus, mouet ut efficiens.de hum men. lib.4. cap 4.l.33. 112
Obiectum ut eſt in appetitu agentis, non pro notionis eſſe, ſed pro principali, dicitur finis.ibid.l.34.
Extra autem appetitum, non dicitur cauſa, ſed res effecta. ibid.
Obiectum conſideratum ut finis, quibus rationibus probetur.ibid.f.2.l.1.& ſeq.

Obiectum

Obiectum mouens ſeu ad motum excitans, an ſit immobile, de humana men. lib.4. cap.5. fac.2. per totum. 112
Obiectum ac finem motus dupliciter conſiderari, de hum.men. lib.4. c.5. f.2.l.13. 112
Obiectum & finis quomodo moueat. de hum.mente. lib.4.c.4.l.4. 112
Obiectum ad motum excitans, ad tria capita referri. de humana men. lib.4.c.4.l.6. 112
Obiectum mouens an in omni motu locum habeat, de hum.men. lib.4.c.5.l.1. 113
Obiectum appetitus eſt bonum, facultatis cognoſcentis verum. de humana mente. lib.4. cap.10. fac.2. lin.4. 115
Obiectum in eſſe cognito, an habeat vim alterandi. de hum.men. lib.4.c.22. per totum. 124
Oculi varij. de ſenſu viſ.c.18.l.38. 42
Oculi partes duæ. de ſen.viſ.cap.21.l.4. 423
Oculi beneficium quale. de ſen. viſ. cap.22. lin.19. & ſeq. 45
Oculus æmulatur mundum, cælum, ſolem, aciem mentis. de ſenſu viſ. c.21.l.3. 44
Oculus an ſit Igneus vel Aqueus. de ſen.viſ.c.21. lin.7. 44
Oculus Dei qualis. de ſen. viſ. capit.23. fac.2. linea.25. 45
Opacitas quid. de ſen.viſ.c.5.l.47. 32
Opera animæ quæ. de humana mente. lib.2. cap.10. f.2. l.4. 86
Opera mentis hominis quotuplicia. de hum.mente. lib.3.c.1.l.3. 95
Opera mentis hominis quo ordine apprehendantur. de hum.men. lib.3.c.2. f.2.l.3. 95
Opera mentis hominis pendent, aut ex mente iudicante, aut appetente. de hum.men. lib.3. capit.1. lin.7. 95
Opinio eſt contradiſtincta a phantaſia. de ſenſ.inter. c.11.f.2.l.28. 52
Ordo perfectionis trium internarum facultatum ad ſenſum pertinentium, qualis. de ſen. inter. c.19. f.2. per totum. 57
Ordo originis duplex. de ſen. inter. cap.19. facie 2. linea 7. 57
Ordo quotuplex. de ſenſ. inter. capit.19. facie 2. linea 2. 57
Ordo in rebus eſt, quia primo fiunt, ſecundo ſunt, tertio noſcuntur. de humana mente, capitulo 22. l.38. 77
Ordo cognoſcendi in pueris qualis. de hum.men. li.3. c.1.f.2.l.11. 95
Ordo cognitionis noſtræ qualis. de hum.men. lib.3. c.8.f.2.l.4. 100
Ordo duplex in cognitione ſingularium magis & minus confuſorum. de humana mente. lib.3.c.15. l.28. 106
Ordo duplex in cognitione confuſa conſideratur. de hum.men. lib.3.c.15. l.26. 106
Ordo in motu animalium qualis. de hum.men. lib.4. c.18. per totum. 120
Organica facultas quæ. de hum.men. lib.4. cap.12. f.2.l.2. 116
Orizon duplex. de ſen.viſ.c.15.l.24. 39

P

PAnis quomodo trahat humorem ex propria ſententia. de decret. c.6.l.31. 20
Pars a toto diuiſa, an ex ſe moueatur reliquum. de hum.men. lib.4.c.17.f.2.l.1. & ſeq. 120
Paſſio duplex. de hum.men.c.8.f.2.l.4. 65
Paſſio per ſimilia, actio verò per diſſimilia fit corporea. de hum.men. lib.4.c.12.f.2.l.2. 117
Perſpicuitas quid. de ſen.viſ.c.3. l.9.30. & cap.5. lin.40. 32
Perſpicuitas unde prodeat. de ſen.viſ. c.3. facie 2. linea 6. 30
Et an ſit natura una. ibid. l.27.
Quibus corporibus competat. c.4. lin.13.
Perſpicuitas terminata quid. de ſenſu viſ. capit. 5. lin.46. 32
Perſpicuitatis diuiſio. de ſen.viſ.c.4.l.3. 31
Perſpicuitatis utilitas quæ, de ſen. viſ. cap.5. fac.2. lin.3. 31
Perſpicuum an eodem modo ſit capax luminis, & tenebrarum. de ſen.viſ.c.5.f.2.l.ocn. 31
Perſpicuum quomodo uideatur. de ſen.viſ. capit.5. lin.fin. 31
Perſpicuum duplex. de ſen.viſ. c.4. f.2.l.16. 31
Phantaſia quid. de ſenſ. inter. c.7.l.12. 50
Phantaſia eſt medium inter ſenſus internos. de ſen. inter.c.7. lin.4. 50
Phantaſia quid. de ſenſ.inter.c.11.f.2.l.18. 52
Et quotuplex. ibid. l.21.
Phantaſia eſt contradiſtincta ab opinione. de ſenſ.inter.c.11.f.2.l.28 52
Phantaſia an ratiocinari valeat. de ſenſ. inter. c.13. f.2.l.3. 53
Phantaſia an componat, uel diuidat. de ſenſ.inter.c. 13.l.10. 35
Phantaſia quomodo famuletur menti. de ſenſ. inter. c.14.f.2.l.17. 54
Phantaſia imaginatur, Mens intelligit. de ſen. inter. c.14.f.2.l.28. 54
Phantaſia quomodo in actionibus mentis uerſetur. de ſenſ.inter. c.13.f.2.l.29. 54
Phantaſia hominis inſeruit menti, & pro ea parat. de ſenſ.inter.c.13.l.36. 54
Phantaſia uel Natura an ſit principium operum animalium. de ſenſ. intern.capit.14. facie 2. lin.2. cum ſeq. 54
Phantaſia duplex. de ſenſ. intern. capit.17. facie 2. lin.3. 56
Phantaſia diſtincta per quæ ab adumbrata ſecernatur. de ſenſ.inter.c.17.f.2.l.8. 56
Phantaſia cur mens dicatur. de hum.men.cap.1. f.2. l.7. 59
Phantaſia forma hominis corporei, mens poteſtate forma hominis rationalis, mens agens perfectio

Senſibile omne eſt in materia. de ſenſ.inter. c.1.f.2. lin.6. 46
Senſibilis ſpecies non datur diſtincta ab actu ſentiendi. de hum.men.lib.3.c.8.f.2.l.pen. 100
Limita in attinentib. ad ſenſum externum. ibid.
Senſibilium differentiæ ſex. de hum.men. lib.3.cap. 15.f.2.l.6. & ſeq. 105
Senſum viſus cur maxime diligamus. de ſen. viſ.c. 1.l.8. 29
Senſus præſtantia duplex de ſen. viſ. cap.20. in fin. lin.6. 44
Senſus quare famulatur menti. de ſenſu viſ. c.20. in fin. l.10. 44
Senſus viſus præſtantia. de ſen.viſ.c.22. per totum. fac.2. 44
Senſus auditus quomodo ſit nobilior viſu. de ſen. viſ. c.23. per totum. 45
Senſus præſtantia quot modis conſideratur. de ſenſu viſ.c.23.f.2.l.16. 45
Senſus conducens pro ſcientijs, duobus modis conſideratur. de ſen.viſ.c.23.f.2.l.20. 45
Senſus interni, quot ex ſententia Ariſt. de ſede ani. c.19.l.28. 12
Senſus inſtrumenta qualia. de ſede ani.c.21.l.6. 13
Senſus cur externi. de ſenſ.intern.c.1.f.2.l.11. 46
Senſus interni cur ſenſus, & cur interni dicantur. de ſenſ.inter.c.1.f.2.l.11. 46
Senſus externi principium noſtræ cognitionis conſtituunt interni medium adhibent, mens denique finem. de ſenſ.inter.in proœm.l.12. 46
Senſus externi mouent internos, interni mentem. de ſen.inter.in proœm.l.14. 46
Senſus externi, interni, ex mens in quib. verſentur. de ſenſ.inter. in proœm.l.17. 46
Senſus interni in quattuor gradus diuiduntur. de ſen. inter. in proœm.l.25. 46
Senſus interni non ſunt plures tribus. de ſenſ. inter. c.7.l.24. 50
Senſus communis quid. de ſenſ.inter.c.7.l.7. 50
Senſus communis, phantaſia, & memoria circa quæ verſentur. de ſen.inter.c.7.l.6. 50
Senſus communis, phantaſia, & memoria circa quæ verſentur. de ſenſ.inter.c.7.l.6. 50
Senſus interni quot ſint, ubi confutatis quattuor opinionibus ponitur opinio propria. de ſenſ.inter.c.3. vſque ad c.8.47 48.49.50.
Senſus communis eſt finis externorum ſenſuum, & principium internorum. de ſen.inter.c.7.l.3. 50
Senſus communis officia ſeptem. de ſen. inter. c.10. f.2.l.4. 51
Senſus externi dupliciter conſiderantur. de ſenſ. inter.c.10.l.23. 52
Senſus cõmunis definitio. de ſenſ.inter.c.10.in fi. 52
Senſus internis, an competant ſtupanimalib. de ſenſ. inter.c.77.l.14. 56
Senſus actus dicitur res indicata, ut indicata. de ſen. inter.c.16.f.2.l.6. 56
Senſus ualet plura ſimul apprehendere quam mens. de hum.men.lib.3.c.3.ad fi.l.20. 97
Senſus tactus primus eſt origine, & neceſſitate. de hum.men.lib.3.c.15.f.2.l.12. 105
Senſuum internorum officia quæ. de ſenſ.inter. c.1. f.2.l.34. 46
Sententiæ variæ de ſede animæ. de ſede ani. capit.3. per totum. 2
Sentiens facultas ad ſenſibilia refertur, quæ ſingularia & materiata ſunt. de ſen.inter. cap.1.f.2. lin.6. 46
Sermo hominis maxime proprius. de ſen. viſ.c.23. lin.7. 45
Simplicium nomine quid intelligatur. de hum.men. lib.3.c.2.f.2.l.5. 95
Singulare quomodo definiatur ex intentione Porphyrij de ſenſ.inter.c.9.l.51. 51
Singulare an noſcatur a mente notitia recta. de humana men.lib.1.c.18.f.2.l.3. 72
Singulare non apprehendi a mente ut obiectum proprium, ſed vt id, unde elicitur obiectum propriũ. de hum.men.c.18.l.48. 73
Singulare eſt primo cognitum comparatione facta cum vniuerſalibus. de hum.mente lib.3. cap.15. lin.31. 106
Singularium cognitio an fiat per intuitionem. de humana men.c.18.l.21. 73
Sol quare mundi oculus ſecundum Orpheum. de ſenſu viſ.c.1.l.pen. 29
Species rei viſibilis proprie ſumpta non diſtinguitur ab actu videndi. de ſen.viſ.c.17.f.2.l.12. 40
Et eſt actus ſentiendi, quo facultas iudicat obiectum, ibid.
Species quæ actu fuit, in quo imprimatur & ſeruetur. de ſenſ.inter.c.16.l.9. 56
Species intelligibilis, an detur diſtincta ab actu intelligendi. de humana mente. lib.3. c.6. f.2. per totum. 98
Quod non detur. ibid.c.7.
Species intelligibiles duplicis generis. de hum.men. lib.3.cap.6.l.9. & 19. 99
Species intelligibilis quid. ibid.l.27.
Species intelligibilis, intelligibile actu, notio, actus intelligendi, ſola ratione diſtinguuntur, nc tamen idem ſunt. de hum.men.lib.3.c.7.f.2.l.11. 100
Species ſenſibilis eſt in phantaſia, per mentem uero fit intelligibilis. de humana mente. lib.3.cap.8.f. 2.l.8. 101
Spiritale eſſe quid. de ſen.viſ.cap.9. facie 2. per totum. 34
Spiritus, ſanguis, nec calor eſt ſedes animæ. de ſede ani.c.3.f.2.l.14. 2
Spiritus ſedes eſt cor. de ſede ani. c.9.l.2. 6
Spiritus & calor ſunt inſtrumentum commune animæ familiare. de ſede ani. c.10.l.12. 6
Spiritus unde ortum ducant. de ſede anim. cap.21. l.36. 14
Spirituum ortus ex inſpirato aere. de ſede ani. c.10. f.2.l.24. 6
Statuæ Dedali fugiebant. & alij admirabiles motus imaginum. de hum.men.lib.4.c.25.l.40. 226

Stellæ

Stellæ cur ad motum egeant inſtrumentis. de Hum. Men.lib.4.c.20.l.5. 123
Stirpanimalia an habeant tres internos ſenſus. de ſenſ.inter.c.17.l.14. 56

T

Temperamentum corporis animalium duplex. de ſede ani.c.2.l.15. 2
Temperamentum primum & commune quale, de ſede ani.c.9.l.9. 6
Tenebræ and dentur. de ſen.viſ.c.12.l.5. 37
Quid ſint. ibid.f.2.l.4.
Teſtis de viſu quare magis probet, quam de auditu. de ſenſu viſ. c.22.l.16. 45
Teſtudo, & Chameleon, quare euulſo corde viuunt de ſede ani.c.13.f.2.l.2. 8
Tex.12.Metaph.expoſitio. de Hum.men. lib.2.c.7.l.23. 84
Theoricæ finis veritas. de Hum. Men. cap.22.f.2.l.21. 76

V

Verbum duobus modis accipi.de ſen.viſ.cap.23.f.2.l.22. 45
Veritas enunciationis ex recta compoſitione ſimplicium oriri dicitur.de Hum.men. li.3.c.4.l.4. 96
Veritas quare dicatur Ens,& mendacium non Ens. de Hum.men.lib.3.c.4.l.6. 96
Verũ bono antecedit.de Hu.Men.c.22 f.2.l.28. 76
Verum eſt propria ratio & obiectum mentis.de Humana Men.c.22.f.2.l.7.& 12. 76
Verum & falſum in eodem genere eſt cum bono & malo.de hum.men.c.22.f.2.l.18. 76
Verum, eſt ratio formalis Obiecti cuiuslibet facultatis indicantis. de hum.men. c.22.l.16. 77
Verum eſt affectio Entis,poſterior ente.de hum.men.c.22.l.40.& 47. 77
Verum eſt duplex.de hum.men. c.22.l.21. 77
Verum noſcere aliud eſt, et aliud, nos percipere quod noſcamus verè.de hum.men. c.22.l.25. 77
Verum in cognitione quomodo ſe habeat. de humana men.c.22.l.29. 77
Verũ bono antecedere.de hum.men.c.22.l.30. 77
Verum & falſum in prima mentis actione, ſeu operatione,quomodo locum habeat.de hum.men.lib.3.c.2.l.5. 96
Verum & falſum in ſimplicium apprehenſione,quomodo conſideretur, & quomodo in compoſitione, & enunciatione.de hum.men.li.3 c.2.l.10. 96
Item quomodo in ratiocinatione. ibid.
Verum ex ratione elicitum vocari illud quod in ratiocinationem venit. ibid.l.12.
Verum tripliciter dicitur ſecundum tria opera mentis, in cauſa ſcilicet per formam, per coniecturationem. ibid.l.13.
Verum & falſum in compoſitione ex diuiſione quale. de hum.men.lib.3.c.4.l.5. 97
Veri iudicium,quod eſt adæquatio cum obiecto,aliud eſt, & aliud rem iudicare ut uerum, & bonum. de hum.men.c.22. in fin.l.2. 77
Veri ratio unde oriatur.de hum.men.c.22.l.40. 77
Veri ratio forma eſt rei aptæ noſci. ibid.
Videndi modus qualis, ubi uariæ referuntur opiniones de ſen.viſ.c.15.l.3. 39
Confutantur. ibid.c.16.
Opinio propria ponitur.c.17.f.2. per totum. 40
Videndi modo plures inſtantiæ oppoſitæ reſoluuntur de ſen.viſ.c.18.per totum. 41
Vini exemplo cum quo aqua miſcetur, cur Ariſtot. uſus ſit. de accret.c.14.f.2.l.1. 26
Vis motrix duplex. de hum.men.lib.4.c.3.ad fi. 111
Vis appetendi quomodo ſit principium motus. de humana.men.lib.4 c.8.f.2.per totum. 114
Vis appetendi multiplex. de hum.men.lib.4. c.8.f.2.lin.6. 114
Viſus obiectum quale. de ſen.viſ.c.1.& ſeq.per 10 ũ. ubi opinio propria. 29. 30
Viſus fit per motionem factam ab obiecto uiſibili, & receptionẽ eius in oculo. de ſen.uiſ.c.17.f.2.l.40
Viſus præſtantior cæteris ſenſibus.de ſen.viſ.c.21.l.2. & cap.22.per totum. 44
Viuentia cur primo magis ſecundum longitudinem creſcunt.de accret.c.12.l.3. 25
Item cur ſemper non creſcunt, ibid.l.4.
Et cur per naturam non gignuntur abſoluta,et perfecta. ibid. l.7.
Viuentium partes omnes quomodo varientur. de accret.c.15.l.5.& ſeq.27.& 28.
Vniuerſale formæ eſt totius,eſſe forma panis.de hum. men.c.21.f.2.l.9. 75
Primis tamen formam partis denotat, ſecundo compoſitum. ibid.l.17.
Vnum numero quid.de accret.c.9.f.2.l.44. 22
Vnum quid.de accret.c.9. l.16. 23
Vnũ quot modis dicitur.de hum.men.c.19.l.26. 74
Voces uaria pertinentes ad ſpecies intelligibiles. de hum.men.lib.3.c.6 f.2.l.4. 98
Voluntatis proprium quod. de hum.men.lib.2.c.10. lin.8. 87
Voluntatis nomine lata ſignificatione appetitus denotatur. de hum.men.lib.4. c.1 l.37. 110
Voluptas ſine appetitu non eſt. de,ſenſ.inter. c.20.f.2. lin.19. 58
Vox nobilior colore. de ſen.uiſ. c.23.l.5. 45
Vtilitates munerum mentis hominis,quæ.de humana mente.lib.3.c.19.f.2.per totum. 108

FINIS.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS.

DE SEDE ANIMAE LIBER VNVS.

PROOEMIVM.

CONSIDERATIO Sedis Animæ eſt conſideratio ſedis & fundamenti Principalium difficultatum, ad Naturalem ſcientiam attinentium, vtilis pręſertim Philoſophis, Medicis, & Theologis: De qua ob difficultatem, & Philoſophi inter ſe, & Medici abinuicem, & Philoſophi a Medicis mirum in modum diſſentiunt. *De ſede Animæ ſententię varia.* Qua de re ego ex ſententia Peripateticorum verba facturus, explicatis primò nonnullis ad notitiam difficultatis attinentibus, vt ad veri inuentionem excitemur, opiniones celebriores referam. *Ordo ſeruandus.* Mox patefaciam ſedem vniuerſæ Animæ vnicam eſſe, non plures. Tertiò loco, verſabor in opinione Ariſtotelis, eamque explicabo & approbabo. Quartò, ſeorſum loquar de ſede Mentis. Quintò, perpendam, an opiniones celebriores conciliari poſſint. Demùm rationes cum approbata ſententia pugnanres nitar diluere. Placeat Deo, qui ultima Animorum & fęliciſſima eſt ſedes, aciem Mentis pro inſpectione ueri dirigere & illuſtrare.

Explicantur communia nonnulla conducentia pro notitia conſiderationis de ſede Anima. Cap. I.

QVæritur quænam ſit Animæ Sedes, ideò & quid nomine Animæ, & quid nomine Sedis intelligere debeamus, prænoſcendum eſt. Nomine Animæ non ſeparatæ Mentes, Cœlorumque Animę denotantur, de quibus modo non eſt ſermo, ſed Auima Mortalium. *Quid nomine Animæ denotetur.* Er quoniam in homine omnes Animæ gradus inueniuntur, & eſt Homo tanquam regula, & menſura mortalium uiuentium, proptereà de ſede Animæ hominis uerba faciam: ex quo patebit, quid de reliquis ſit ſentiendum. Inſuper quoniam ex Ariſtotelis Sententia diuiditur hominis Anima in partem æternam, & mortalem, quarum dubium eſt, an eadem, vel diſtincta ſit ſedes, ideò lucidioris explicationis gratia, de illis ſeorſum loquar, ordiens a parte mortali, cui magis propriè ſedes competit, mox de ſede Mentis diſputabo. Quòd autem pertinet ad nomen Sedis. Sedes profectò & propriè, & per metaphoram vſurpatur. *Denominis Sedis.* Sedes propriè ſumpta, eorum eſt; quibus propriè competit locus; huiuſmodi autem ſunt corpora, proptereà Animę & formę, quę corpora non ſunt, ſolùm per metaphoram & ex accidenti dicuntur prædite loco, & ſe-

de, nempè vel ob connexionem cum corpore, vel ob indigentiam inſtrumentorum,
Septē Sedis Grad⁹. ſiue communium, ſiue propriorum, vel ob operationem in corpus tranſeuntem. Ex pro Sedis diſtinctiore notitia conſiderandum eſt, ſeptem inueniri in Vniuerſo diſtinctos rerum gradus, quibus modo diſtincto ſedes competit. Nam primò occurrit ma-
Prim⁹ gradus. teria prima, quæ duplici Sede prædita eſt. Primò enim eſt in loco per compoſitum: nam quia compoſitum eſt in loco, materia quoque in eodem loco eſſe debet, vel ſecundum ſe, vel ex accidenti, ut dicitur ab Ariſt. in 1. de Ortu & interitu 27. Inſuper pro loco habet formam, a qua terminatur, magis n. forma continet materiam, quàm vice verſa, vt dicitur in primo de Anima, context. 90. Secundò occurrunt corpora,
Secundus gradus. quibus propriè, & præſertim mortalibus competit Locus. Tertiò inueniuntur cœle-
Tertius gradus. ſtia corpora, & præſertim octaua ſphęra, ſiue primum mobile, quibus ex accidenti modo eis conſentaneo locus competit, vt patet ex 4. Phyſic. Quartò, inueniuntur formæ
Quartus gradus. ex materia pendentes, non vtentes inſtrumento corporeo, ſiue ſint ſubſtantiæ, ſiue accidentia, quæ pro ſede & loco habent vel ſubiectum in quo ſunt, vel locum com-
Quintus gradus. poſiti, in quo ex accidenti eſſe dicuntur. Quintò, occurrunt Animæ mortales, inſtrumento corporeo egentes, quæ duplici ratione ſedem habent. Primò, vt ſunt formæ ex materia pendentes, & per corpus extenſæ, ut formæ aliæ materiatæ. Secundò, ut ſunt organicæ, & quoniam inſtrumentum earum eſt duplex, vnum commune, nempè calor & ſpiritus, alterum proximum, & proprium, vt oculi, uiſus, aures, auditus, ideò hac ratione duplex competit eis ſedes, una proxima & propria, altera prima & communis, quæ eſt fons & origo communis inſtrumenti earum, de qua prima & cō-
Sextus gradus. muni ſede ſermo eſt. Sextò, reperitur Mens Hominis, medians inter mortales animos, & Cœleſtes Mentes a corpore ſolutas: ea expoſcit ſedem in humano corpore, non quia ſit extenſa, nec ob indigentiam communis alicuius, uel proprij inſtrumenti, ſed ob connexionem cum Phantaſia, & indigentiam eius pro ſuo in nobis fungen-
Septimus gradus. do munere. Septimò, inueniuntur ſpiritales notiones, quæ ſunt imitationes materiatarum formarum, quarum ſedes eſt Anima, non tota, ſed Mens, ut inquit Ariſt. in
Octauus gradus. 3. de Anima, contex. 6. His omnibus præſunt ſuperæ Mentes, de quibus loquens Ariſtoteles in 1. de Cęlo 22, & in 8. Phyſic. 84. inquit, Cęlum eſſe locum Deorum. Nunc
Concluſio. autem de quinto, & ſexto gradu, ſermo eſt. Quæritur itaq; ſedes Animæ, & humanę mentis, ſumpta pro parte aliqua principali corporis, cum qua per naturam primò nectatur, & ex qua modo aliquo pendeat, vel pro eſſe & conſeruatione, uel pro ſuo fungendo munere.

Duæ proponuntur, & diluuntur difficultates, ex dictis prodeuntes: Cap. II.

Prima dubitatio. *Secunda.* EX his quæ de Sede Animæ dicta ſunt, duæ emergunt difficultates. Prima eſt, quomodo ſe habeat quæſtio de ſede Animæ ad eam, quæ ſæpè proponitur de Principatu membrorum? Altera eſt, qua de cauſa Anima ſola, non autem aliæ formæ infra eam poſitæ, expoſcat in corpore partem aliquam definitam & principalem, in qua, tanquam in Arce, reſidere dicatur? Quod
Solutio primæ diffic. pertinet ad primam difficultatem, reſpondeo, eas duas quæſtiones pro fundamento in idem venire, eademque ſolutione ſolui, ratione tamen, & relatione eſſe diſtinctas: nam ſi ſedes animæ eſt una, ea erit membrum principale: ſi fuerint plures, ea quæ fuerit ſedes partis præſtantioris, erit membrum principalius. Quod autem ratione & relatione diſtinguantur, patet: nam una denotat relationem mem-
Dubitatio bri ad Animam, altera comparationem unius membri cum altero. Sed hoc dignum eſt conſideratione, quid ſit cauſa alterius, num ſcilicet quia membrum eſt princi-
Solutio. pale, ideò ſit Sedes Animæ, vel potius vice verſa? Et dicendum, quòd quia eſt Se-

des

des Animæ, ideò præſertim eſt membrum principale: anima enim ea eſt, quæ inſtrumenta conſtituit, eorum eſt finis, eiſque tribuit facultatem, & perfectionem: præſtantia membri, ſolùm eſt cauſa in genere materiæ, at anima eſt cauſa in genere formæ, & cum diſtincto genere, ſint ſibi inuicem cauſæ, præſertim tamen (vt dixi) id animę conduuandum eſt. Altera dubitatio erat, cur ſola anima expoſcat in corpore definitam partem pro ſede? Reſpondeo, huius quattuor poſſe aſſignari cauſas. Prima ſumitur ex conditione corporum; cum enim corpora animæ experria ſint conſimilia, nulla eſt ratio, cur forma potiùs in una, quàm in altera eorum parte reperiatur. Altera ratio potior ſumitur ex pręſtantia animæ, eiuſque conditione, cum enim præſtet mortalibus alijs formis, ob eatque functionum munera pręſtantiora, expoſcit corpus pręſtantius, membris munitum, prçditumque proprijs & communibus inſtrumentis, & quia facultas, & inſtrumentum ſe mutuò conſequuntur, ut legitur in ſecundo de Gener. Animalium, cap. 3. ideò ut commune inſtrumentum expoſcit ſedem, & fontem, ex quo prodeat, ita anima partem illam tanquam ſedem expoſcere dicitur, in eaque ut in Arce reſidere. Tertia ratio, quæ etiam ſumitur ex præſtantia animę eſt, quia forma quo eſt pręſtantior, eo magis cõditionis primi principij eſt particeps; cõditio primi principij eſt, ut ſit unum, ideò forma eminentior magis ad id, quod unum eſt, accedit: ſeruatur autem unitas in anima niſi ratione extenſionis per vniuerſum corpus, quòd eſt ei commune cum alijs materialis formis, ſaltem ratione principij & principalis ſedis, in qua vt in Arce reſideat. Quarta ratio ſumitur ex gradu diſtincto, & modo uario conſtitutionis Animæ: Nam formæ infra animam poſitæ uel ſunt formę primę Elementorum, æquè effuſæ per vniuerſam materiam, in qua maximè ſunt immerſę; uel ſunt formę mixtorum conſimilium, ęquè ex mixtione & temperamento conſurgentes; uel ſunt formę quę temperato corpori dicuntur aduenire, ut ſunt Animę. Et quoniam temperamẽtum corporis animalium eſt duplex, unum proprium diſtinctarum partium, alterum commune, anima autem tota communi temperamento reſpondet, ideò quòd eſt fundamentum communis temperamenti, & ubi id ut in origine viget, etiam dicitur ſedes animę. Commune autem temperamentum uiget in ſpiritu, & calore illo, cui in corpore uiuente cõpetit definitum principiũ & origò, & inde mox effunditur per vniuerſum corpus, quo cùm ſolum viuentia ſint prędita, iure ſola anima dicitur prędita parte aliqua definita corporis, cui tanquam fundamento communis harmonię temperamentorum hęreat; in qua reſideat, & ex qua mox in reliquas partes vires ſuas effundat.

Dubitatio ſecũda, cur ſola anima ſit in definita parte corporis.

Opiniones nonnullæ de Sede Animæ. Cap. III.

De animę ſede innumerę fuerunt virorum ſapientum ſententię, ut ex Plutarcho, Ariſtotele, Galeno, Firmiano, alijſque colligitur. Parmenides, & Epicurus, Sedem animę dixere uniuerſum pectus. Straton cenſuit cã eſſe partem inferiorem frontis. Herophilus cauam cerebri partem, que baſim. Eraſiſtratus ſinum cerebri. Diogenes Arteriam cauam cordis. Zenocrates vniuerſum corpus. Sed his opinionibus pręrermiſſis, alias probabiliores conſideremus. Dixere nonnulli, ſanguinem eſſe animę ſedem: hinc anima cum ſanguine funditur. Alij non ſanguinem totum, ſed ſpiritum, uel tenuem ſanguinis partem: ideo Diogenes Animam in cordis arteria dixit eſſe collocatam. Magna profectò animę cum calore, ſpiritu, & ſanguine eſt connexio, adeò ut nonulli animam aliquid horum eſſe exiſtimarint. Hinc animus a ſpiritu & uento deduxit nomen ἄνεμος enim uentum & ſpiritum denotat, & Vita Græcè dicitur ζωὴ quaſi ζέσις hoc eſt feruor, & reddere ſpiritum, eſt exſpirare, & reddere Animam. At cum re uera, Anima nec calor ſit, nec ſpiritus, uidetur ſaltem in eo, ut in ſede, reſidere. Quod affirmaſſe viſus eſt Ariſtoteles in ſecundo de part. Animalium, capitu. 7. inquiens,

Opinio Parmenidis. Stratonis. Herophili. Eraſiſtrati. Diogenis. Zenocratis. Ariſtoteles.

quod enim nonnulli perperam aiūt, animam eſſe ignem, aut vim aliquam eiuſmodi, melius fortaſſe dixeris Animam in quodam huiuſmodi corpore inſidere. Ratio eſt: quia ad obeunda munera calor maximè omnium vim habet adminiſtrandi. Idipſum affirmaſſe viſus eſt in ſecundo de Gener. Animalium cap. 3. inquiens: ſed enim omnis animæ ſiue virtus, ſiue potentia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum quàm ea quæ Elementa nuncupantur: denotans ſpiritum, per quem ait ſemi-

Euerſio. na reddi fœcunda. Hæc opinio aliquid ueri includit; abſolutè tamen, nec eſt uera, nec ad rem facit; Nam hoc veri includit, quod calor naturalis, & ſpiritus ſint commune inſtrumentum Animæ, hoc & ab Auerr. in Paraphraſi de Gener. Animalium, capite de Cerebro, & a Simplicio, & a Philopono ſæpè affirmatur, præſertim in ſecundo de Anima. Quod autem abſolutè ad rem non faciat, nec vera ſit, oſtenditur: quoniam aliud eſt aliquid eſſe commune inſtrumentum Animæ, ut ſunt ſpiritus & calor, & aliud eſſe membrum principale, ex alio non pendens, & ob id Sedem Animę, de quo

Spiritus non eſſe ſedem Animæ. eſt dubitatio. Quòd autem Calor, Sanguis, vel Spiritus talia non ſint, patet. Primò, quia Sedes animæ eſt membrum aliquod principale. Secundò, quia Sedes animæ non debet ex aliqua corporis parte ut ex principio fluere, & pendere. Tertiò, debet eſſe firmum aliquid & permanens, non autem continenter aptum uariari. Quartò, cum ſit Sedes ſenſuum, debet eſſe prædita ſenſu, & præſertim tactus. Hæ conditiones nec Sanguini, nec Calori, nec Spiritibus competunt; quare non Sedes, ſed ſolùm Inſtrumenta communia, & vehicula quædam, per quæ anima effunditur in uniuerſum corpus, iudicari merentur.

Opinio Platonis de Sede Animæ. Cap. IIII.

Silentio obuolutis cæteris omnibus de animę ſede opinionibus, de ſolis ſententijs Platonis, Galeni & Ariſtotelis, ut de probabilioribus verba faciā, ordiens a Platone tanquā ſeniore, ex quo Galenus mul-

Opinio Platonis. ta deprompſit, Tria in animali, & præſertim in homine cōſiderauit Plato Principalia membra, quæ partium principalium animę eſſent Sedes: nempè Cerebrum, Cor, & Iecur, in quibus tamen Principatū abſolutè Cerebrū obtineret. Quòd ut lucidè conſtet, verba nonnulla referā, quæ in

Verba Platonis. Timęo leguntur. Inquit enim, Et diuinorum quidem ipſe Deus eſt auctor, mortalium verò generationē natis ſuis tradidit abſoluendam: Illi igitur ſuū imitati parentē, principiumque animæ immortale ſuſcipientes, Animam mortali corpore clauſerunt, totumque corpus, animę tanquam vehiculum ſubiecerunt, in quo aliā animæ ſpeciem mortalem fabricarunt, quæ grauibus, neceſſarijsque pertubationibus afficeretur: illi ergo hæc miſcentes, mortale genus compoſuerunt. Cęterum ne diuinum ulla mortalium contagione, niſi quantū ſumma neceſſitas cogeret, pollueretur, ſeorſum ab illo, in alia corporis ſede, mortale collocarunt, atque a pectore caput, ceruice, & collo interpoſito ſepararunt: in pectore igitur & Thorace mortale genus animæ poſuerunt cumque id per naturam partim melius, partim deterius eſſet, diſpoſuerūt rurſus Thoracis capacitatem, ſecernendo ſedem tanquam uirorum alteram, alteram fœminarū, Cartilaginem enim quandam nomine diaphragma, quod etiam Phrenas vocant, inter hæc mediam poſuerunt: partem igitur animę fortitudinis, iracūdięque participē, contentioſamque, capiti propinquiorem fecere, ut obediens rationi, unà cum ea cupiditatum genus ui illata coerceat: ſi quādo rationis in Arce capitis habitantis iuſſa, cupiditas reſpuat. Et paucis interpoſitis. Poſtremò eam animæ partem, quæ eſculenta, & poculenta cupit, & reliqua omninò quibus corpus indiget, concupiſcit, mediæ regioni inter diaphragma & umbilicum applicuere, ubi quoddam quaſi præſepe, ad totius corporis alimoniam extare volebant: & ibidem illam animæ uim tanquam agreſtę animal alligarunt. Et poſt pauca. Quoniam uero uidebat Deus partem illam

Digitized by Google

Iam animæ talem fore, vt rationem nõ exaudiret, & ſi quo ſenſu pulſaretur nullo modo rationibus obtemperaret, ſed ſimulachris, viſisq; nocte, dieque raperetur: icircò naturam iecoris procreauit, & in eius habitationem diſpoſuit, &c. *Quæ ſit ſententia Platonis.* Ex his necnon ex alijs uerbis à Platone enunciatis, conſpicuè elicitur, triplicem ſtatuiſſe animę ſedem, triaque principalia conſtituiſſe membra, inter quæ tamen caput imperiũ obtineret: Teſtes inter principalia membra nunquam numerauit. Sed ex his quæ de opinione Platonis relata ſunt, nonnullæ emergunt non negligendæ difficultates. *Dubitatio prima.* Prima eſt: quia ſi caput eſt Sedes Mẽtis, & rationis, ſecretumque eſt a pectore, ne ratio, & cõſilium turbarentur, quid dicendum erit de iumentis & feris, quorum caput a pectore ſecretum eſt, cum tamen ſint animalia rationis & conſilij expertia? *Secunda.* Altera dubitatio eſt, quoniam Plato in Phędro, & alibi, animæ pro ſede tribuit vehiculum æthereum, non autem caput, uel cor. *Tertia.* Tertia dubitatio eſt, quia Plato in eodem Timęo medullam inquit eſſe agrum, & ſedem animæ, non caput, uel cor, ait enim, Cum auctor rerum mortalium medullam genuit, totius generationis mortalium ſementem, fomitemque conſtituit, poſtea vero ſerens in ea, animorum genera alligauit, figuras præterea quaſcunque, & qualeſcunq; ex ſingulis ſpeciebus adeſſe medullæ oportuit, tot penitus atq; tales in prima illa diſtributione diſtinxit, & illam quidem medullæ partem, in quam velut agrum quendam, diuinum ſemen iaciundum erat, globoſam, & vndique teretem finxit, atque encephalum, hoc eſt cerebrum icircò voluit nominari: quia vnoquoque animali denique abſoluto vaſculum cerebri capax, ecphalum, ideſt caput erat vocandum, quod autem reliquas, mortaleſque animæ uires comprehenſurum erat, rotundis ſimul, oblongiſque figuris ornauit, totumque medullam voluit nominari, &c. Conſpicuè Plato his verbis animam cùm æternam, tùm mortalẽ non in iecore, & corde, ſed in medulla collocauit. *Quarta.* Quarta dubitatio eſt, de facultate ſentiendi, nam eam nonnunquam pectori, nonnunquam capiti tribuere uidetur: inquit in Timęo: tendunt a lingua venæ ad Cordis ſedem, ſaporum nunciæ. Præterea, cum in Corde locauerit appetitum iraſcendi, & in Iecore concupiſcendi, appetitus non eſt ſine cognitione. His accedit, quòd ſenſus attinet ad partem animę mortalem, cuius ſedem ſtatuit pectus. Ex aduerſo uidetur eam tribuere capiti: nã caput iumentorum in iumentis principatum obtinet, cui tamen nõ mens, ſed ſolus ſenſus competere poteſt, ſiue externus, ſiue internus. Et confirmatur, quia ſenſus rationi famulantur, & ob id in eadem ſede reperiri debent, & præſertim, quia Plato in eodem Timęo capiti tribuit etiam initium motus, quod cum ſenſu interno, nempè cum Phantaſia iunctum eſt. Hæc dubiam reddunt ſententiam Platonis primò relatam. *Quinta.* Quibus additur dubitatio quinta, & eſt: quia ex ſententia Academicorum anima eſt tota in toto, & tota in quauis parte. Quare non videtur rectè dici ex opinione Platonis Animã eſſe in partes diuiſam, & partes varias in varijs corporis partibus eſſe collocatas. *Sexta.* Poſtrema dubitatio eſt, de Mente ſupra animam rationis compotem poſita, de qua eſt dubitatio, an Plato in corpore ei ſedem aſſignauerit.

Solutio relatarum difficultatum de Sede Animæ ex Sententia Platonis. Cap. V.

DVbitationes propoſitæ apud Academicos profectò nõ leues ſunt, quas ego breuiſſimè nitar diluere. Prima dubitatio erat: quia dicebatur caput tanquam Sedem rationis debere à pectore, ſede facultatũ mortaliũ diſtare: *Solutio primæ Dubitationis.* inſtantia erat de iumẽtis & feris, quę ratione carent, & caput eorũ a pectore diſtat, & pręſertim in Grue. Reſpõdeo, Platonem in ea diſtributione conſideraſſe conſtitutionem hominis, de quo primò & pręſertim ea uera ſunt; cętera autem animalia ſunt quidam receſſus ab huma-

na perfectione: hinc homo eorum dicitur menſura,& ſeruantur hæc in feris ut in vmbra & imagine. Addo ſecundò, in feris locatam eſſe eam animæ facultatem, quę proportione reſpõdet rationi hominis, nempè Phantaſiam, quę dicitur Mens brutorum. His tertiò addo, non deeſſe Academicorum plurimos, qui etiam iumentis ſi nõ ineſſe, ſaltem præeſſe Animam rationis compotem exiſtimarint,& præſertim cum putarint cæteros animę gradus ex rationali prodire. Hinc Porphyrius in libro de abſtinentia ab eſu carnium, latiſſimè hoc demonſtrare nixus eſt: & Plato in Phędro, quia Anima eſt principium motus: inferebat, quòd ex ſe moueatur, ex quo eliciebat in decimo de repub. eſſe immortalem: at etiam anima ferarum eſt principium motus. De hoc plura dixi in libro de Humana Mente.

Solutio ſecundæ Dubitationis. Secunda dubitatio erat: quia alibi æthereum vehiculum dicebat Sedem Animæ. Reſpondeo, ex ſententia Platonis vario modo Animæ competere ſedem: nam vel quæritur ſedes totius, vel partium: ſi totius pro uniuerſo tempore eſt propria ſtella; pro diuturno tempore ſub cœlo eſt vehiculum æthereum; pro breui tempore eſt vniuerſum corpus animalium, quod vehiculũ oſtreaceum Academici appellant: at nunc ſermo eſt de partibus Animę, ut ſunt principia diſtinctarũ actionum in uarijs partibus Animalium.

Solutio tertiæ Dubitationis. Tertiò dubitabatur: quia Plato in eodem Timęo medullam dicebat agrum, & Sedem Animæ. Reſpondeo, Platonem nomine medullæ denotaſſe cerebrum, medullam ſpinæ dorſi, oſſium, nec non genituram. Addo ſecundò, Sedem Animę uſurpari poſſe, & pro parte corporis, cum genitura & ſemine iuncta, in qua conſideratur prima origo, & connexio Animę nobiſcum, & huiuſmodi eſt medulla ex ſententia Platonis, & præſertim Cerebrum nam ex anima rationali prodeunt facultates reliquæ. Hinc eam Plato appellat agrũ ſeminum Animę, vel uſurpatur pro membro corporis, ex quo prodeunt inſtrumenta, pro fungendo munere alicuius principalis partis Animę, & ita varia membra ſtatuũtur ſedes uariarum partium Animæ.

Solutio quartę Dubitationis. Dubitabatur quarto loco de ſenſu, an ſit in cerebro, uel in pectore. Reſpondeo, ſenſum eſſe duplicem: internum, & externum. Si de interno loquimur, cuius Princeps eſt Phantaſia, Sedes eius eſt caput, tum quia comitatur animam rationis cõpotem, eique proximè famulatur, & a nõnullis ab ea nõ diſtinguebatur: tum quia maximè eſt ſpiritalis, tum demùm quia in iumẽtis & pueris obtinet locũ rationis & ducis, ideò iure in principali & ſupremo membro debuit ſibi locum optare, Si verò loquimur de ſenſibus externis, illi ſunt duplices, nonnulli magis ſpiritales & animaſtici, alij magis materiati: ſpiritaliores ſũt uiſus, & auditus, quos ſequitur odoratus: hi collocati ſunt in capite, nam comitantur Animam rationis compotem, inſeruiunt diſciplinę, & in Anima ſeruãtur ſeiuncta ab hoc craſſo corpore: & cum vehiculo æthereo iuncta. Hinc etiam cœlorum animis Academici modo aliquo viſum & auditum tribuunt; & quamuis Anima cum æthereo vehiculo iuncta, non percipiat odores, eos tamen percipit iuncta cum vehiculo aereo. At loquendo de guſtatu, & tactu, qui ſunt ſenſus magis materiati, hi potiùs ſunt in Corde, ideò ait Plato in Timęo, tendere à lingua ad Cor venas ſaporum nuncias; Abſolutè tamen, ſenſus & iudicium tribuuntur capiti, quoniam à potiori petitur denominatio. At inſtabatur, quia in pectore ſunt facultates appetentes & expoſcentes cognitionem. Reſpondeo cognitionem cæterorum ſenſuum per conſenſionem etiã extendi ad pectus: tamen Plato præſertim conſiderauit, dum diuiſit partes Animæ in partes corporis, originem & principium inſtrumentorũ, ei parti inſeruientium pro fungendo ſuo munere, ut etiam affirmauit Plotinus En. 4. lib. 3. cap. 23.

Solutio quintę Dubitationis. Quinta dubitatio erat, quia ex ſentẽtia Academicorum Anima eſt tota in toto, & tota in quauis parte, ut etiam cũ Academicis exiſtimauit D. Aug. Reſpondeo, Animam conſiderari & ſecundum eſſentiam, & ſecundum inſtrumenta, quibus eget pro fungendis uarijs muneribus: ſi conſideratur ſecundum eſſentiam, ubi eſt, tota eſt: & ea præſertim quæ utens ab Academicis dicitur: at ſecunda conſideratione ſecùs ſe habet, ut dixi. Inſuper uel conſideratur propriè ſumpta anima, uel conſiderantur idola & veſtigia eius, ea eſt tota in qua-

uis

Digitized by Google

uis parte,hæc autem diuiſa ſunt. Poſtrema dubitatio erat de Mente,pro cuius ſolutione accipio apud Academicos duplicem eſſe Mentẽ. Vnam animariam,quę eadem eſt cum Anima rationali,de qua idipſum eſt dicendum,quod de Anima rationali dictum eſt. Alteram ſupra Animam poſitam,aptam tamen ab Anima rationali participari. Hinc Homo dicitur Anima rationalis, Mentis particeps. Animaq; quia alteri dicitur Anima,ideò magis Sedem expoſcit:Mens verò,quia eſt aliquid abſolutum, minus dicitur Sede prædita:dicimus tamen Sedem proximam eius eſſe Animam rationalem,in qua recipitur,ut lumen in perſpicuo,& per Animam rationalem dicitur eſſe in Capite & Cerebro, cum tamen ex ſe ab omni Sede ſit ſoluta, & hæc de opinione Academicorum. *Solutio ſextæ Dubitationis.*

Opinio Galeni, de Sede Animæ, & principatu Membrorum. Cap. VI.

GAlenus ex Philoſophis præſertim ſequutus eſt Platonem, propterea explicationi ſentẽtiæ Platonis, iure optimo ſuccedit explicatio opinionis Galeni. Exiſtimauit Galenus (ut ſe declarat in lib. Quòd animi mores ſequantur corporis temperaturam) facultatem nutrientem eſſe temperamentum Hepatis; Iraſcentem,& uitalem Cordis; de rationali primò ait nil certi ſe habere,quod aduerſus Platonẽ proferat,in progreſſu tamen oſtendit eam eſſe temperamentũ cerebri. Inſuper in ſeptimo de Placitis Hippocratis & Plat.c.3.inquit:unum Principium eſt in capite,cuius munus per ſe quidem eſt,vt imaginationem,memoriam,intellectionemq; præbeat. Aliud uerò vt ſentientibus animalis membris ſenſus, & ijs quæ per appetitionẽ mouentur motus originem præſtet. Alterum principium in corde eſt,cuius opera per ſe ſunt Animæ tenor,quem τόνον dicunt,& in ijs quæ ratio iuſſerit,inuicta conſtantia. Secundum affectum autẽ ueluti feruor inſiti caloris,dum anima uindictam ſumere de eo cupit, qui uidetur offendiſſe, per aliud uerò id efficit,ut membris ſigillatim omnibus calorem,arterijſque illam micationis pulſuſque agitationem ſuppeditet. Tertium principium,tertiaque facultas eſt in Iecore,quę vniuerſam in animali nutritionẽ procurat ad eandem pertinet iucundarum rerum fruitio,in qua,cum uehementiùs quã par eſt, mouetur,incontinentiam,intemperantiamque procreat, &c. Ex his conſtat opinio Galeni,quem in parte ſequitur Auicenna, ſequuntur & alij multi, qui tribus relatis principalibus membris,quartum addunt:nempè teſtes,pro ſeruanda ſpecie, de quo diſſentiũt a Plat.qui inter principalia membra nullibi teſtes numerauit. Et quamuis Galenus de diſtinctione trium principalium membrorum, necnon de abſoluto principatu Cerebri cum Platone conſentiat,de attinentibus tamen ad eſſentiam, conditiones,& ſtatus cùm Animæ,tùm Mentis, ſummoperè diſſentit. At id cum non ſit præſentis conſiderationis,prætermittitur. *Opinio Galeni.*

Principalia fundamenta opinionis Platonis, & Galeni. Cap. VII.

OPINIO Platonis,& Galeni,ut eſt præſtantiſſimorum uirorum, ita ſatis firmis fundamentis niti, rationibuſque ualidiſſimis confirmari uidetur, referam ego potiora. Et primò; accipio ut conceſſum ab Ariſtotele in ſecundo de Genet. Animal.capit.3. naturam facultati inſtrumenta tribuere, & eandem facultatis, & inſtrumentorum eſſe rationem, ex quo hæc elicitur ratio; Ea eſt Sedes & fons facultatis, quæ eſt origo inſtrumentorum eius: At *Primũ fundamẽtum.*

cerebrum eſt principium inſtrumentorum ſenſus,& motus,cum ſit principium neruorū per ſpinalem medullam,& nerui ſint inſtrumenta ſenſus & motus; igitur Cerebrum eſt ſedes facultatis ſentientis & mouentis,& cum cerebrum ſit ſedes ſenſus,& motus,etiam eſt ſedes rationis,quæ motum dirigit,& cum ſenſu nectitur,& proptereà obtinet principatum inter membra. *Alterū fūdamētum.* Secundò, ea iudicanda eſt Sedes facultatis ſentientis,& mouentis,a qua niſi pateat uia ad reliqua membra, ſtatim ea priuantur ſenſu & motu: huiuſmodi ſolùm eſt Cerebrum, a quo ſtatim quod uiæ ad reliqua membra obſtruuntur,deſtituta remanēt ſenſu,& motu,quod patet ex ſomno,in quo cum uiæ craſſioribus vaporibus obſtruantur,quamuis cor ſit liberum,& pateant uiæ ab eo ad inferiora membra,tamen remanent priuatæ ſenſu, & motu; Hinc ſomnus dicitur affectio communis ſenſus,& primi ſenſitiui, & cum conſpicuè ſit affectio Cerebri,& refrigerantia Cerebrū ſomnum inducant,neceſſariò ſequitur Cerebrum eſſe ſedem facultatis ſentientis & mouentis. *Experientia.* Hoc ipſum nos experientia docet, percipimus enim eos uapores obtundere ſenſus,qui cerebrum petunt,non qui cor,& Epilepſiam ac Apoplexiam,quibus morbis ſenſu & motu priuantur membra, non ad cor, ſed ad cerebrum pertinere. *Ratio tertia.* Tertia ratio petitur ex comparatione Cerebri cum Corde,& ex conditionibus eorum.Inquit Philoſophus in ſecundo de Anima,ſenſus conſiſtere in quodam pati,perpeſſio facilè recipitur in re molli,& humida,non in dura, & arida,Cerebrū eſt ſummè molle,aptum facilè formari,cor durum & aridum,ad id ineptum.Inſuper calor vehemens turbat rationem,obtundit ſenſum, frigus pro Prudentia conducit,ſenſuſque contemperat: Cor maximè eſt calidum, ideò iudex eſſet ſtolidus & furioſus,nam furor,& ira ad Cor pertinent,quæ non rectè in eadem ſede cum Iudicio,Prudentia,& Sapientia ſeruantur. *Quarta.* Quarta ratio ſumitur ex functionibus munerum,& læſionum conſenſionibus: experientia enim conſtat definitas capitis partes,cum definitis facultatibus ſentientibus mirum habere conſenſum: nam ſi pars capitis poſterior læditur,ſtatim memoria læditur;ſi anterior,vel media,percipimus lædi ſenſum cōmunem,vel vim imaginandi:quod non accideret, niſi in illis partibus ſedem haberent. *Cōfirmatio* Quod confirmatur, conſiderando quomodo diſponamur, & permutemur,dum per eas facultates operamur,dum enim rei alicuius recordari cupimus,caput deprimimus,partemque eius poſteriorem confricamus,dū imaginari aliquid volumus, eleuamus caput. Similiter qui contemplationi, & imaginationi incumbunt,facilè labuntur in dolorem,& imbecillitatem capitis,veluti qui iraſcuntur in corde,& præcordijs permutationem percipiunt, & per Hepatis intemperiē membra priuantur congruente alimento,quæ nobis patefaciunt facultates,unde prodeūt ea opera,in eis partibus ſedem habere. *Alia Confirmatio.* Idipſum confirmatur per inſtrumenta externorum ſenſuum,famulantium internis,quæ non in pectore,ſed in capite apparēt poſita, & anatomici patefaciunt a cerebro tendere neruos ad ea ſenſuum inſtrumenta, deferentes facultatem ſentiendi,& pręſertim ad oculos,aures & odoratum. *Quinta.* Quintò, idipſum oſtenditur conſiderando attinentia ad nutritionem.Nam facultatum & inſtrumentorum eadem eſt ratio,cor non eſt principium uenarum & ſanguinis,quare non eſt Sedes facultatis nutrientis: Conſequutio nota eſt, aſſumptum patet conſenſione Medicorum,idque ſatis cōſpicuè oſtendunt Anatomici peritiſſimi,patefaciendo venæ cauæ truncum maiorem,& latiorem,tanquā ſtipitem eſſe in Hepate,minorem & anguſtiorem in Corde.Inſuper Venas tanquam Plantas, radices ſuas effuſas habere in Hepate,& ob id non continenter agitari,vt agitātur Arteriæ ex corde prodeuntes,ſed ſine motu & pulſu requieſcere. Idipſum ex eo colligere ualemus; quia Hepar ſimillimum eſt ſanguini,cum ſit tanquam ſanguis congelatus, & lęſionem hepatis ſequitur deprauatio ſanguinis. Neque ſanguis vniuerſus meat per Cor, ſed nō exigua eius portio ab hepate per Venas in partes inferiores effunditur. Cum itaque ex hepate prodeat ſanguis vniuerſus,non autem ex Corde; conſpicuum eſt ſignum, non Cor,ſed hepar eſſe adæquatum principium ſanguinis: Cor autem,quod conce-

ditur

ditur eſſe principium Arteriarum,ſolùm perficere ſanguinem in Arterijs incluſum, *Cõfirmatio*
non autẽ exiſtentem in uenis, Quod confirmatur, conſiderãdo conſtructionẽ oſtio-
rum Cordis. Nam duo oſtia cordis ita ſunt conſtituta, vt valdè ſint diſſimilia mem-
branis & orificijs Venæ cauę,& præſertim quia orificia Venæ cauę introrſum aperiũ
tur,vt apta ſint dilatato Corde ſanguinem in ipſum infundere,cum vice verſa, orifi-
cia quę in corde ſunt,extrinſecus referentur,& clauduntur intus,ut coarctato Corde
ſanguinem aliunde receptum continere valeant.Et ſi quis objciat,quod Plato in Ti *Inſtantia.*
mæo dixit; Cor uero venarum originem, fontemque ſanguinis per uniuerſum cor- *Solutio.*
pus,impetu quodam manantis in ſtipatorum regione ſuſpendere voluerunt,&c.Re-
ſpondet Galenus,lib.6.de Placitis Hippoc.& Platon.c.9.Platonẽ nomine Venarum
denotaſſe Arterias,ut mos fuit Veterũ,Ideo etiam Plotinus En.4.lib.3.c.23.ſenten
tiam Platonis cum ea quæ Medicorum eſt connectit. Præterea, idipſum conſtat de
principio Generationis,quod nõ uidetur poſſe ſtatui Cor, cum ſemen non gignatur
in eo.Quare non eſt Cor unica Animæ Sedes.Demùm utor ratione ſumpta ex Plat. *Poſtrema ratio.*
de Repub.Dial.4.in quo manifeſtat rationẽ a facultate iraſcendi, & hanc ab ea con-
cupiſcendi differre,quia uarijs mouent motibus,ſe mutuò turbant, frequenter inui-
cem pugnant,& ob id Temperamenta diſtincta,ſeiunctamque Sedem expoſcunt.

Sedem Animæ unicam, non plures debere ſtatui.
Cap. VIII.

SAtis conſtans & firma apparuit Platonis & Galeni ſententia. Perpen-
denda modò eſt Ariſtotelis; Verum ante quam id fiat, operæprecium
eſt,conſiderare,& decernere,an animæ ſedes unica ſtatui debeat,uel mul
tiplex,vt mox quæ ea ſit, inſpicere valeamus. Qui putant eas eſſe mul- *Qd ſedes aĩa ſit multiplex ratio quadruplex.*
tas; præſertim ex quattuor id colligunt. Primò, ex uarietate facultatum. Secun-
dò, ex uarietate inſtrumentorum quibus utuntur, ex varijs fontibus prodeuntium.
Tertiò, ex uarietate Temperamentorum, quam variæ facultates expoſcunt. Quar-
tò,ex varietate officiorum in uarijs partibus refulgentium.Ex aduerſo autem Empe *Quod ſit una.*
docles,Ariſtoteles,& Stoici,vnicam ſtatuerunt animæ Sedem,Membrumque Prin-
cipale unicum affirmarunt. Quod varijs rationibus oſtendi poteſt. Primò ita argu- *Ratio prima.*
mentor,Animal eſt unum,ergo forma eius,quę eſt Anima,eſt una; igitur Sedes eius
unica eſt. Aſſumpta ſunt nota: Conſequutio deducitur,quia Vnius Vnica eſt Sedes,
& in omni genere ad unum primum neceſſe eſt deuenire, quare in genere membro-
rum,ad unicum deueniendum eſt,quod primum dicatur.Præterea,hoc oſtenditur ra *Secunda.*
tione ſumpta ex ordine:ordo eſt diſpoſitio plurium inter ſe,& ad vnum primum, ex
quinto Metaphyſicæ,contex.16.membra ſunt ordinata & ſuo ordine conſtituunt a-
nimal vnum,quare eſt neceſſe,vt inter ea primũ ſit vnum. Confirmatur,quia ſi mem *Cõfirmatio*
bra prima fuerint plura,vel erunt iuncta & complicata, vel ne: ſi non,tunc Animal
non eſſet unum: ſi ſic,igitur dari debet forma nectens & in unum redigens, quæ cum
vna eſſe debeat,& in corpore expoſcat ſedem,eſt neceſſe dari membrum unum,quod
ſit ſedes eius, & id erit membrum principale, non alia. Præterea, cum Animal ſit *Tertia.*
paruus Mundus ex octauo Phyſic.17.& homo ſit tanquam Mundi compendium,&
imago,vt in Magno Mundo unicum eſt Principium primum,vnum mobile primum
& ſedes primi Motoris, ita & longè magis in paruo mundo unica ſtatui debet Sedes *Cõfirmatio*
prima.Quod confirmatur,quia Imperium Regium ſecundũ Naturam eſt optimum,
hoc fulget in vniuerſo,quare etiam in eius imagine reperiri debet,& præſertim,quia
nunquam totum aliquod rectè diſpoſitum, niſi in eo primum ſit vnicum,ex quo pen
deant, cuique ſubijciantur cætera. Præterea, principium facultatis formatricis fœ- *Quarta.*
tuum,facultas formatrix,& facultas fœtus formati,ſibi mutuò reſpõdere debet,cum
ordine

Digitized by Google

ordine quodam ex vno eorum, prodeat aliud: At vis formatrix, quæ in ſemine repe-
ritur, vnica eſt, in quauis parte tota, & uiget in ſpiritu ſeminis; Principium, ex quo
pendet uis formatrix & ſpiritus eius, unicũ eſt, non enim ſemen vnum ex varijs prin
cipijs prodire ualet, ſed ex vnico, quodcunq; pro nunc illud ſit: quare ſimiliter facul-
Quinta. tas formatr fœtus unica ſede, vnicoque primo principio debet eſſe prædita. Inſuper,
cum Anima non ſit Temperamentum, ut exiſtimauit Galenus, ſed forma Tempera-
mento uniuerſi uiuentis ſuperueniens, ea debet iudicari ſedes animæ, quę eſt commu
ne principium & fundamentum temperamenti uniuerſi viuentis, id autẽ non eſt mul
tiplex, ſed unicum, idque eſt Cor, vnicum itaque ſtatui debet principale membrum.
Sexta. Præterea, conſenſio partium inter ſe, cõnexionem & vnitionem earum expoſcit; par
tium animalis adinuicem mira eſt conſenſio, quare earũ eſt connexio, & in unum re-
dactio, quod eis competere nequit, niſi ſedes prima, primumque principium unicum
Septima. ſit. Inſuper, gradus Animæ ita inuicẽ ſunt diſpoſiti, ut ſequens ſupponat antecedẽ
tem, ac unus includatur, & ſit in alio, non ſecus ac trigonum in tetragono, ut dicitur
in ſecundo de Anima: hoc ſeruari non poteſt niſi ordinatarum facultatum eadem ſit
Sedes, alioquin illi gradus eſſent ſeiuncti, & unus nõ includeretur in altero, & poſſet
Octaua. ſine altero reperiri. Præterea, ex ſentẽtia Galeni gradus & facultates animæ nil aliud
ſunt niſi Temperamentum ſuæ ſedis, ſuique principalis membri, cum autem ea Tem
peramenta diſtincta ſint, nec unum includatur in altero, immò inuicem pugnẽt, Ani
ma nec erit aliquid unum, nec vna facultas includetur in altera, nec partes eius iũctę
Solutio prima. erunt, quod maximè eſt abſurdum. At qui opinioni aduerſæ ſunt addicti, ſoluendo
inquiunt: Principium pro prima & præſtantiſſima Sede ſumptum, eſſe vnicum, nem
pè Cerebrum: pro ſubordinatis tamẽ facultatibus eſſe multiplex, ut multiplicia etiã
Altera. ſunt inſtrumenta, & origines eorum. Inſuper, addunt de Mundo paruo, ut ad inſtitu
tum pertinet, & de magno ſecus ſe habere; nam ut legitur in ſecundo de Cęlo, mor-
talia & inferiora ut aſſequantur ſuam perfectionẽ pluribus actionibus egent, & pro
pterea pluribus inſtrumentis inſtrumentorumque principijs debent eſſe munita.

Reijciuntur Solutiones, diluunturque rationes pugnantes, cum vnitate Sedis Animæ. Cap. IX.

DIſſerui aduerſus multitudinem principalium membrorũ; ſupereſt mò
dò ut patefaciam aduerſariorum Solutiones leues eſſe, & rationes
eorũ facile dilui. Dicebant pro partium ordine id eſſe ſatis, ut inter
membra principalia unũ dignitate, cæteris præſtet. At profectò id ſa
Euertitur primũ fundamentum Solutionis tis non eſt: quia pro unitione, exquiſita conſenſione, & incluſione
vnius facultatis in altera, requiritur ut abſolutè ſedes una ſit, uniq;
principium ex quo cætera pendeant. Et dum addunt Mũdi & Animalis diſtinctã eſſe
rationem. Profectò, ut ad inſtitutum pertinet, ratio eadem eſt: nam quamuis anima-
Euertitur alterum. lium actiones ſint multę, longè plures tamen ſunt actiones partiũ Mundi: Et quam-
uis etiã illæ ſint uariæ, omnes tamen in animali uno per vnũ primũ principiũ debẽt
Diluuntur rationes aduerſæ. eſſe iunctæ, & colligatæ, adeò ut ordine quodam ex eo pendeant. Neque etiam diffi-
cile eſt, rationes aduerſas diluere. Prima ſumpta ex uarietate facultatum, reflectitur,
quamuis enim facultates ſint uarię, ſunt tamen ſubordinatæ, & ita ſe habent ut una
Solutio prima. includatur in altera, & ubi eſt una, ibi reperiatur & altera, ut dicitur de Triangulo, &
Solutio ſecunda. Quadrato. Secunda ratio ſumebatur ex diſtinctione originis Inſtrumentorũ, quę pri-
mò reflectitur per Ariſtotelem putantem unicũ eſſe fontẽ omnium organorum, qua
de re agam in progreſſu. Secundò ſoluitur per fiduciariam reprobationem, quamuis
enim Cerebrum neruorum, & Hepar concedatur origo uenarum, id tamen nil refert
quia nos primum & cõmune inſtrumentum, non proxima & propria cõſiderare te-
nemur.

nemur. Inſtrumentum commune, quod etiam inſtrumentum inſtrumentorum dicitur, ſunt ſpiritus, quorum ſedes fons, & officina Cor eſt. At inquiunt, ſpiritus in Cerebro contemperari, purioreſque reddi, & inde recipere facultatẽ ut ſenſui & motui inſeruiant. Verùm hoc nõ ſatisfacit: quia in Cerebro ſpiritus per humorem & frigus incraſſantur; & ſolum mutantur accidentia, ſeruata eſſentia: id autem iudicari debet abſolutum principium inſtrumenti, a quo non accidentia, ſed eſſentiam recipit, hanc autem habet a corde, in quo ſpiritus per calorem ex tenui ſanguine gignuntur. Ratio tertia ſumebatur ex uarietate temperamentorum, quam uariæ facultates expoſcũt. Quæ leuis eſt: quia Temperamentum primũ & commune, vnicum eſt, vnaq; eius Sedes, nẽpè Cor, & ita ratio reflectitur. Similiter diluitur ratio quarta, ſumpta ex varietate officiorum, & pugna facultatum. Nam quamuis officia ſint uaria, omnia tamen ordine aliquo ex vno primò pendent, & varietas Temperamentorum non in primo fundamento, & Sede, ſed in proximis inſtrumentis ſeruari debet: Et quamuis una facultas pugnet cum altera, non ob id Sedes prima eſt diſtincta, quoniam etiam ipſamet cupiditas cum cupiditate, & ratio una cum altera frequenter pugnat. Non itaq; concedenda ſunt plura membra principalia, ſed unicum ſtatuẽdum eſt. Et præſertim eorum ſentẽtia reijcienda uidetur, qui inter principalia membra numerant teſtes; id enim concedi non debet. Tum quia membrum principale conſtituitur per partẽ aliquam Animę principalem: generationis autem principium eſt uis nutriens, cui pro ſede tribuunt Hepar, quare non poſſunt eidẽ competere pro Sede Teſtes, cum unius principalis facultatis unica, & non duæ ſint Sedes. Tum quia ſemen eſt fœcundũ per ſpiritus, qui ex Corde, non ex teſtibus prodeunt; & Cor uirtute & facultate eſt totũ Animal, quod generare ualet, & a quo per arterias, ſpiritus effunditur. Tum demum, quia non datur quartum inſtrumentũ prẹter neruos, venas, & arterias, nec diſtinctus ſpiritus, ut ualeant quartum principale membrum conſtituere.

Solutio tertiæ.

Solutio quartæ.

Teſtes non eſſe membra principalia.

De Sede Animæ opinio Ariſtotelis, & Ratio prima.
Cap. X.

CVm apparuerit membra principalia non plura, ſed unicum ſtatui debere, quod nã illud ſit, quod ſibi principatũ vendicet, conſiderare tenemur. Exiſtimauit Ariſtoteles in quouis Animali principale membrum unicum eſſe, idque eſſe Cor, in quo ut in Arce Anima reſideret a quo & inſtrumentũ cõmune nimirùm calor & ſpiritus, & inſtrumenta ſecundi ordinis, nempè nerui, arteriæ, & uenę ortum ducerent, ut ex libris de partibus & generatione Animalium elicitur, necnon ex lib. de iuuentute & ſenectute, & de Communi animalium motu. Rationes pro eius opinione ex uarijs fontibus elici poſſunt, & primò, ex communi Animæ inſtrumento. Nam ea ſtatuenda eſt communis Animæ ſedes, quæ eſt origo & ſedes communis inſtrumẽti eius: huiuſmodi eſt Cor: inſtrumentum enim cõmune, apprime familiare Animæ, eſt Spiritus, & Calor, cuius origo, ſedes, & officina, Cor eſt. Soluunt nonnulli uiri docti, dicentes inſtrumentum Animæ eſſe duplex: vnũ quo perficiuntur opera Animæ, & huiuſmodi ſunt Spiritus, & Calor. Alterum per quod uis defertur, quales ſunt nerui, uenæ, & arterię. Inſtrumentum primi generis in uarijs membris cõtemperatur, & uires recipit. Inſtrumentum ſecundi generis abſolutè ex membris diſtinctis ortum ducit. Inſtrumẽtum primi generis ex membris uarijs recipit formam variam; Inſtrumentum ſecundi generis ex membris uarijs recipit & formam, & materiam, ut nerui ex Cerebro, uenę ex hepate, arteriæ ex Corde. Hæc ſolutio triplici de cauſa iudicari debet inanis. Primò, quia prò ſtatuenda ſede, & principali membro, id ſolum inſtrumentum cõſiderandũ eſt, quod eſt cõmune, principalius, & intimius Animę; huiuſmodi eſt Calor, & Spiritus,

Propoſiti patet Cordis.

Ratio prima.

Solutio.

Eius improbatio.

ritus, qui adeò ſunt iuncti cum anima, vt nonnulli animę eſſentiam ab eis non ſciunxerint: non autem venæ, arterię, & nerui, quæ ſunt potiùs viæ, per quas ſpiritus deferuntur, & loca in quibus ſanguis recipitur, quàm propriè inſtrumenta animæ; Hinc remanent, pereunte anima. Secunda ratio eſt: quia de inſtrumento illo ſecundi generis, etiã (vt dixi) dubium eſt, num ex diſtinctis membris ducat ortum, vel potiùs ex ſolo Corde. Tertia ratio eſt: quia ut pertinet ad inſtrumentũ primi generis, principale, & commune, id profectò in Corde reſidet, & ex Corde prodit. Nam ſeorſum a Corde Spiritus vel ex integro producuntur, vel ſolùm alterantur, & contemperãtur: ſi primum, (quod verum non puto;) proculdubio id fit beneficio Caloris ex Corde pendentis, & coquẽtis: cuncta autem ſuo primo principio tribuenda ſunt, quod enim eſt cauſa cauſæ, etiam eſt cauſa pendentium ex ea. Si vero in alijs membris ſpiritus non gignuntur ex integro, ſed contemperantur, quęro, vel id fit per cætera mẽbra, vt inſtrumenta Cordis, vel tanquã per principalia, quibus Cor materiã ſubminiſtret: Si primum eligis, inferam, Cor eſſe primam & communem Animæ Sedem, cætera eſſe inſtrumenta eius: Si alterum approbas, varia ſequuntur abſurda: nam ſpiritus contemperatus non eſt diſtinctæ ſpeciei, quare non eſt diſtinctæ principalis uirtutis. Prętereà, tunc frigus Cerebri ignobilius, potiori modo ad operandum cõcurreret, quàm calor formalior, & præſtantior. Prætereà, tunc Teſtes erunt membrum prętantius quàm cor, quia à corde ad teſtes ex eorum Sententia deferũtur Spiritus vt tanquam materia formentur, contemperentur, poſtremamque perfectionem recipiant, & præſertim, quia officium proprium teſtium quod eſt ſpecierum conſeruatio, erit præſtantius officio ꝑprio Cordis. Et demùm ſequeretur, quòd frigoris, & refrigerationis initium erit præſtantius principio & fonte caloris, calefactionis, & coctionis. Inſuper; id quod dicitur a Galeno, & à nonnullis Anatomicis approbatur, nempè ipſum etiam in pulmonibus ex inſpirato aere gigni, apprimè dubium iudico. Tum quia unius rei vna eſt propria, & per ſe in animali generatio. Tum quia ſpiritus ſunt tenuiſſima pars ſanguinis, uel ex ea geniti, ideò in eo ſolo mẽbro ualent gigni, in quo ſanguis poſtremam recipit coctionem, id autem fit in ſolo Corde. Tum demùm, quia ſpiritus ſunt corpus mixtum, & exquiſitiſſimũ, quod ex uno ſolo èlemento proximè fieri nequit. Similiter, id quod a nonnullis dicitur de ſpiritu naturali in Hepate genito dubium puto: nam ſpiritus ex ſanguine tenui prodeunt, in Hepate ſanguis craſſus eſt, nec exactè coctus. Inſuper pro obeundo munere Hepatis, ſpiritus aliquis neceſſarius non eſt, cum operetur calore ex corde recepto proprio Temperamento, nec locus ei competat vllus, in quo ille ſpiritus recipiatur. Nec profectò dantur in animali ſpiritus alij, pręter eos, qui ex tenuiſſima ſanguinis parte in corde gignũtur, cum enim ſint valde calidi & ſicci, in ſolo fonte caloris gigni poſſunt. Cor itaque eſt ſedes communis, tum animæ, tum primi inſtrumenti eius: & propterea eſt ſedes prima, & unica Animæ.

De ortu ſpirituum ex inſpirato aere.

Ratio ſecunda, quod ſolum Cor ſit ſedes animæ & principale Membrum. Cap. XI.

ALtera uia qua pro cognoſcenda eadem veritate progredi valemus peti, poteſt ex Conditionibus Sedis Animę, quę ſoli Cordi, eique cumulatiſſimè competunt. Nam conditio primæ & communis Sedis animæ eſt, vt apta ſit compertere cunctis mortalibus, anima præditis, ſit in medio poſita, vt inde uites per vniuerſum corpus ualeat effundere: ſit in loco munitiſſimo, iuncta cum cæteris omnibus partibus corporis. Hæ conditiones non alijs, ſed ſoli cordi competunt, ut conſideranti redditur notum: nam plantis, & cunctis mortalibus viuentibus competit vel cor, uel aliquid cordi proportione reſpondens:

Conditio Sedis Animæ.

ſpondens; non ſic ſe habet de Cerebro, & Hepate. Neceſſitas autem Cordis, vt pri-
mæ & communis Sedis, conſurgit ex calore, cuius omnium conſenſione eſt funda- *Neceſſitas Cordis.*
mentum. Præterea cum Plantis aliquid competat loco cordis, quæro, id cuiuſnam fa-
cultatis erit ſedes, & quia in plantis ſola ineſt vis nutriens, cogimur fateri, id quod
proportione in eis reſpondet Cordi, eſſe Sedem Animæ nutrientis. Ex quo hæc eli-
citur ratio. Id eſt Sedes facultatis nutrientis viuentium, quod eius eſt ſedes in Plan-
tis, nam omniũ eadem eſt ratio, ſed in Plantis proportione reſpondens cordi, eſt eius *Ratio.*
Sedes; igitur & in vniuerſo viuentium genere. Confirmatur: attinentia ad hanc ra-
tionem perpendendo miram conſenſionem ſingularum animæ facultatum, cum fa- *Cõfirmatio.*
cultate vitali, quam conſentiunt eſſe in corde, nam læſa facultate vitali, læſionem ſu-
ſcipiunt facultates omnes. Præterea a prima & communi ſede Animæ abeſſe debent
excrementa omnia animæ aduerſa; hæc abſunt a corde; in cerebro autem & Hepate
maximè inſunt. Demùm monſtra varia inſpecta ſunt deſtituta capite, prædita mu-
tatione & deformitate reliquorum membrorum; at deſtituta corde, vel corde ſecùs
formato prædita, inſpecta non ſunt: quod indicat fundamentum vniuerſæ fabricæ
animantium, ſedem Animæ, & membrum principaliſſimum eſſe cor. At viri celebres,
cum ſint aduerſæ ſententiæ, nituntur hoc fundamentum euertere, dicentes hæc indi- *Solutio.*
care cor eſſe membrum maximè neceſſarium, non autem præſtantiſſimum & ſedem
vnicam. Inſuper addũt, nec Deum in Medio vniuerſi eſſe collocatũ, ſed in ſede ſubli-
mi reſpondente capiti: Nec cor in animali locum verè medium obtinere, ſed in me-
dio eſſe umbilicum, & uiliora inteſtina; cor autem ſupra medium eſſe poſitum, & ver-
gere ad partem leuam: ut ipſemet Ariſtoteles fatetur, qui in tertio de partibus Ani-
malium, c.3. inquit, in animali id quod eſt ſurſum, eſt præſtantius; ſurſum autem eſt
caput: & in 2. de Cœlo ſurſum cum dextro, hoc eſt etiam præſtantioſi differentia con-
iunxit, loquens de differentijs poſitionis Cœli. Hæ ſolutiones a viris ingenio ſubli-
mibus excogitatæ, nec difficultatem remouent, nec vim noſtræ argumentationũ minuunt. *Euerſio.*
Primò, quia per conceſſa a Medicis non Cor, ſed Hepar, erit maximè neceſſarium, id
enim quod eſt primum origine, & ſupponitur cæteris maximè neceſſarium iudicari
debet; huiuſmodi autem eſt vis nutriens, non uitalis. Confirmatur, quia maxime ne-
ceſſarium eſt ſeruari, augeri, ſimileq; generare, quæ ſunt officia non vitalis, ſed na-
turalis facultatis. Inſuper, quod addunt de Deo, qui in parte ſublimi, & non in me-
dio eſt collocatus, ad rem non facit, docet enim Ariſtoteles in ſecundo de Cœlo 74.
medium eſſe duplex, unum magnitudinis, alterum perfectionis, & naturæ, quæ duo
media in Mundo maximè ſeiuncta ſunt, in animali uerò minus. Deus abſolutè Prin-
ceps, medium perfectionis, & Naturæ, ſibi debuit optare; at de forma mortali, egen-
te inſtrumentis, & cuſtodia, ſecus ſe habet. Formæ a materia ſolutæ, ſolùm ſeruare
debent, & continere, non ſeruari & contineri, cum lædi nequeant; ideò in circulo
continente, ſeruante, & in contenta uires effundente, locari debent: formę uerò
mortales, egentes cuſtodia, & communi inſtrumento, debent contineri, & in me-
dio, ac loco muniтiſſimo poni. Præterea, ſecus ſe habet de paruo Mundo figurato
figura recta, ac de magno figura rotunda circumſcripto, ad cuius centrum viliora de-
ſcendunt, continentia autem obtinent uicem formæ. Similiter id, quod dicunt
vmbilicum, non cor eſſe in medio animalis, nobis non obeſt, quia in animali tres in-
ueniuntur ſinus, & uentres, Cor eſt in ſinu medio, qui Thorax eſt. Præterea, cor eſt
in medio muniтiſſimo, non in medio molis abſolutę. Dum enim exquiſitum molis
medium in animali conſideramus, diuiditur animal in partem ſuperam & inferam,
& pars ſupera inferiori præfertur, adeò ut cor ſimul ſit, & in medio, & in parte ſupe-
ra, & digniore.

Tertium rationum caput, quòd Cor ſit Membrum principaliſſimum, & vnica ſedes Animæ. Cap XII.

Comparatio Cerebri & Cordis. Tertium rationum caput peti poteſt ex mutua comparationum cerebri, & cordis: Inſpicitur cerebrum quaſi animæ expers, immobile, cor contra, vt fons vniuerſæ vitæ continenter mouetur, ex ſe autem moueri uiuentium eſt proprium. Cor exactiſſimo ſenſu prædítum citiſſimè percipit læſiones; cerebrum ſenſus expers ens non percipit: id autem quod ex ſe non mouetur, nec ſentit, ſine ratione ſtatuitur ſedes vtriusque facultatis, recta ratione autem id ei tribuitur, quod ex ſe mouetur & ſentit. Præterea, cerebrum eſt valdè frigidum, plurimis excrementis abundans; cor apprimè calidum excrementa a ſe longè repellens; frigus eſt inimicum uitæ, ſolùm utile ad contemperandum; calor eſt qualitas præſtantiſſima, ex cœlo pendens, amica uitæ, maximè efficax ad operandum, quare cor ut caloris, ita animæ iudicandum eſt ſedes. Præterea, cor perinde ac paruum quoddam animal ex ſe viuere, ſentire, ac moueri aptum, ſe nobis offert, quod cum pri-*Confirmatio.* mò ſe patefaciat tale, conſpicuè indicat reliqua membra eſſe talia per illud. Confirmatur, quia cerebrum tanquam pondus iners excrementum quoddam, & tanquam materia eſſe uidetur, cor verò formæ & opificis conditiones præſefert. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Gener. Animal. cap. 4. inquit, cor primò uiuere, ultimò mori, & dum percipere volumus, an aliquis ſit vita functus, manum imponimus ſupra regionem cordis, conſiderando an moueatur, nam vltimò deſinit moueri, quare & primò incipit. Hinc Ariſt. in 3. de partibus Animalium, cap. 3. dixit, cor perinde ac alterum animal, inſitum eſſe Animalibus eo præditis. Verùm qui partem tuentur aduerſam, *Solutio.* his non ſuaſi ſoluentes inquiunt, id quod primò oritur non eſſe cor, ſed uenam vmbilici, mox iecur, nec cor eſſe id quod primò mouetur, niſi motu naturali dilatationis, & conſtrictionis. Similiter cum cor nec uideat, nec audiat, non ualet id munus alijs impartiri. Præterea, inquiunt alij ex ſententia Hippocratis & Theophraſti, membra omnia ſimul formari virtute ſeminis, non autem ita vnum prius cæteris, ut id generationi cæterorum conducat, alioquin animal generaret ſeipſum, non autem totum vir-*Euerſio.* tute ſeminis formaretur. Hæ ſolutiones vim noſtrarum rationum non labefactant, nam eſto, quòd prius umbilici uena producatur, quod dubium eſt, non propterea tūc fœtus viuit; & actiones, quæ tunc apparent, nō ſunt animæ fœtus, ſed partim uirtutis formatricis ſeminis, partim animæ matris, non enim uiuit fœtus ſine principio vitæ, quod omnium conſenſione eſt cor. Præterea, dum conceptus adhuc non ſeparatus corde caret, includit tamen ſpiritum ſeminarium, & aliquid illum ſeruans unà cū calore, quod gerit uicem cordis. Præterea, quamuis primò ea vena, uel aliud ſimile diſtinctum a corde incipiat gigni; cordis tamē generatio primò perficitur & abſoluitur. Prętereà, cum cor primò moueatur, iure valet eſſe principium motus aliorū, & quāuis tunc moueatur contractione & extenſione, ſat eſt quòd mouetur primò, & motus *Sententia quorundā.* animalis cognitionem & appetitum ſequens ſemper, ſupponit motum aliquem naturalem, ex eoq; principium recipit, vt cumulatè docet Ariſtoteles in lib. de Communi animalium motu, cerebrum autem cuiusq; motus inſpicitur expers. At inquiunt nōnulli Anatomici, Cerebrum quoque extenſione & contractione moueri, quod profectò inane eſt, quoniam ſi id modo aliquo apparet in cerebro, putandum eſt ei competere per exiguas arterias a corde per cerebri mēbranas effuſas. Id quod dicitur, quòd membrum unum Animalis nō generet aliud, profectò ueriſſimū puto: & longè exiſtimo à vero recedere Sueſſanum & eos qui inquiunt Animal poſſe generare ſe per partes, nam ſemen, & ſpiritus eius ea ſunt, quæ uniuerſum fœtum per uirtutem formatricem formant. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Gener. Anim. ca. 3. ait, Genituram abſo

luto

luto fœtu in halitus diſſolui & euaneſcere,ſolum unum membrum poteſt prius abſolui,alimentumque cæteris ſuppeditare,hoc autem quod primò abſoluitur, & ultimò moritur,cor eſt. Demùm quamuis cor nec videat , nec audiat, ſentit tamen ſenſu tactus,eſt principium ſpirituum ſenſibus omnibus inſeruientium,& eſt fundamentum communis ſenſus , cum quo tanquam cum centro nectuntur alij . Præstereà , adhuc perſiſtens in eadem mutua comparatione cordis,& cerebri, conſidero cum Ariſtotele cor nulla graui ęgritudine laborare ſine interitu totius,nec uiuere poteſt id animal ex cuius corde portio aliqua quamuis exigua auferatur,cum ex cerebro portiones ſine interitu animalis auferantur. Hinc ait Ariſtoteles in tertio de partibus Animalium,capitulo quarto,cor nulli graui morbo eſſe obnoxium,& arteriā pulmonis,qua iecur nectitur cū uena maiori,parùm ſine interitu lædi poſſe,idque ratione recta,hac enim maximè cordi aſſociatur ; at verò quæ morbo vitijſque eiuſmodi pereunt animalia,his diſſectis affectus morboſi in corde inſpiciuntur,&c. At nituntur uiri docti rationem hanc diſſoluere,dicentes:quòd ſi etiam cor vulneratur, animal aliquandiu viuit,& interni ſenſus ſeruantur incolumes,& Galenus in quinto de Locis affectis , capit.ſecundo,ait;ſe in quodam homine id uidiſſe. Inſuper Anatomicus Cremonenſis fama notus,affirmat ſe hominem ſecaſſe,in cuius corde ulcus erat , quod proculdubio non repentè in eo productum fuit. Anatomici magna ex parte ſunt addicti Medicis,ideò pro parte eorum tuenda multa aiunt ſe uidiſſe,quorum ipſi ſunt auctores , & teſtibus carent fide dignis . Et quamuis Medicis concedamus etiam cor læſione aliqua affici poſſe , id purum refert , tum quia Ariſtoteles non inficiatur illud poſſe lædi,ſed tantùm poſſe lædi læſione graui ſine interitu . Hinc Galenus quoque in quinto de Locis affectis,cap.primo,inquit:lęſione ſtatim mori, ſolum contingere de læſione cordis;tum inſuper,quia facta comparatione inter cerebrum, & cor, proculdubio cerebrū pluribus,diuturnioribus , & grauioribus læſionibus eſt obnoxium ſine interitu animalis,quàm cor. Demùm in eandē mutua comparatione perſiſtens, conſiderat Ariſtoteles in quarto de Generat.animalium,capitulo quarto,Animal eſſe unum,vel plura,ex corde dignoſci,non ex cerebro ; ſi enim cor uel vnum, vel duo fuerint,animal quoque,vel vnum,vel duplex iudicari debet; ferunt ortum fuiſſe hominem duobus capitibus , & vnico corde præditum , quem profectò putandum eſt fuiſſe unum,ideò aiunt vnum eius fuiſſe motum,vnā conſenſionem corporis,& imaginationem , quod non contigiſſet , ſi cerebrum eſſet principium ſenſus & motus . Hinc duo corda neceſſariò expoſcunt duo capita ; at non uice verſa , & hoc eſt ſignum euidentiſſimum , nam id membrum debet iudicari ſedes animæ, cuius vnitatem, vel multitudinem, ſequitur vnitas , & multitudo animalis, & iure quia Animal eſt unum per animam unam, duplex per duas; at non ſunt duæ animæ,niſi ſedes fuerint duę .

Reliqua ad cōparationem pertinentia.

Solutio.

Galenus.

Euerſio.

Duo corda expoſcunt duo capita, nō contra.

Quartum genus rationum, ſumptum ex experientia. *Cap. XIII.*

QVartum genus comprobationum,quòd cor ſit membrum principaliſſimum,& communis ſedes Animę,ex experientia ſumitur. Conſtat.n. experientia dum formatur fœtus,quòd genito corde antequam formatum ſit cerebrum,fœtus ſentit,ſi pungitur,contrahitur,& ad conducentia extenditur,quod nobis indicat non cerebrū, ſed cor eſſe ſedē facultatis ſentiētis. Et ſiue cor ſit primū quod generatur,ut putat Ariſt.ſiue id ſit Hepar,vel vmbilici,vena,nihil, refert ſat eſt quòd antequam cor formetur,nō adeſt ſenſus,eo formato,ſtatim adeſt, cerebrum autē formatur poſterius. Prætereà experientia conſtat,quòd præciſo capite quorundam animalium , id quod

remanet, per tempus aliquod ſatis conſpicuum, ſentit, mouetur, & id ego in pica ſum expertus, quod non accidit euulſo corde. Dicitur tamen de Teſtudine, & Chamæleonte, quòd euulſo corde viuunt, id autem eis competere putandū eſt, quia ſunt animalia frigida, ſatis imperfecta, & prædita humore tenaci, & præſertim teſtudo, & ob id ſeruatur ſpiritus & calor ex corde effuſus neceſſarius pro ſenſu, motu, & uita eorū aliquandiu ſeruandis, quod fateri cogimur: quia omnium conſenſione cor eſt ſedes vitæ, quæ euulſo corde per id tempus ſeruatur, at de ablatione capitis ſecus ſe habet, eo enim præciſo in auibus & muſcis maioribus, ne dum uita, verùm ſenſus & motus conſpicuo tempore ſeruatur. His accedit, quòd ſtirpanimalia carent cerebro, prædita autem ſunt corde, vel fungente uiceeius, quæ tamen ſentiunt, & ad libitum contrahuntur, & extenduntur. Prætereà, in requiete Animalis cum ſpiritus & facultates in ſuā ſedem contrahi, ac in ea requieſcere debeant, inſpicimus non ad cerebrum, ſed ad cor reuocati, ut accidit in ſomno, qui eſt animalium requies, in quo cum ſpiritus ad cor contrahantur, deſeruntur membra ſenſu & motu priuata, præcordia uerò vigent, ſeruantur calida, & efficaciora redduntur. At huiuſmodi experientijs obijciunt nonnulli, dicentes caput hominis ſtatim præciſum poſſe loqui, id non fit ſine principio motus. Prætereà, Paulus Vrbinas, & Columbus Anatomici celebres hac experientia vtuntur, ligant canem ſupra tabulam, ſecant citiſſimè Thoracem, ligant uaſa quatuor cordis, mox eximunt cor, quo euulſo canem ſoluunt, quem aiunt aliquandiu ſine corde latrare, ſentire & ambulare. Hæc triplici, ratione nobis non aduerſantur. Primò, quia ea quæ dicunt ſatis ſunt dubia, & ut pertinet ad præciſum caput, Ariſtoteles in tertio de partibus Animalium c. 10. refert ſententiam Homeri canentis caput præciſum loqui:

De Teſtudine, & Chamæleōte.

Solutio.

Euerſio.

Ipſeque dum loquitur, miſcetur puluere vertex,

Et in Terra Caria ait, id pro uero iudicari, ipſe tamen ex ſententia inquit, ſed fieri nō poteſt ut caput præciſa Arteria & ſine motu pulmonis loquatur, nec apud Barbaros qui capita ſumma cum celeritate amputant tale quid vnquam eueniſſe accepimus, idque confirmat; quia cæterorum animalium capita præciſa nequaquam uocem edere audita ſunt, ſimiliter ſcio quoſdam peritos Anatomicos enixos fuiſſe in cane id ipſum facere, quod aiunt feciſſe Paulum, & Columbum, & nil ad votum eis contigiſſe, ſed corde euulſo ſtatim canis perijt. Præterea, ſi id contingeret, eis non prodeſſet, quoniam adhuc canis viueret, cum tamen fateantur cor eſſe uitæ principium. Altera ratio eſt, quia conceſſis illis omnibus, dico ea accidere, quia uirtus ſentiens, & mouens effuſa a corde in reliqua membra, aliquandiu ſeruatur, cum enim ſeruetur vis vitalis ex corde prodiens, etiam eſt rationi conſentaneum, vt aliquandiu ſeruetur uis mouens, & ſentiens. Tertia ratio eſt, quia nos in comparatione perſiſtere debemus, & quamuis euulſo corde aliquandiu illæ facultates ſeruentur, diutiùs tamen, & perfectiùs ſeruantur præciſo capite, ideò Ariſtoteles in eodem relato capite tertij de partibus Animalium ait, corpus tamen, detracto capite, progredi quoquam, non temerè credi poteſt.

Quintum genus rationum, ex animi perturbationibus depromptum. Cap. XIIII.

Ratio.

VIA quinta ex Animi perturbationibus elici poteſt, quam Chryſippus & Aſclepiades iure optimo magnifecerunt. Nam ea eſt ſtatuenda ſedes ſentientis animæ, in qua eius affectiones, & perturbationes reſident, & uigent. At hæ uigent in corde, ut de ira, timore, gaudio, & dolore patet. Cor itaque eſt ſedes facultatis ſentientis, & mouentis. Vt uis huius rationis clarior appareat, aſſumendum eſt, quòd appetitus a facultate cognoſcente ſola

ţe ſola ratione diſtinguitur, vt dicitur in tertiò de Anima 29. quare ſedes vnius, neceſſariò eſt ſedes alterius. Cum itaq; confiteantur omnes appetitum iraſcendi, & cupiendi, ſedem habere in pectore, non in cerebro, etiam coguntur fateri facultatem cognoſcendi in pectore ſedem habere. Inſupet accipio dictum Ariſtotelis in tertio de Anima 54. appetitum eſſe quendam motum, quare ſedes facultatis appetẽtis, neceſſariò ſtatui debet ſedes mouentis, adeò ut hæc firma eliciatur ratio. *Ratio alia.* Sedes eius facultatis, quæ eſt eadem cum cognoſcente & mouente, eſt ſedes facultatis noſcẽtis, & mouentis: Pectus eſt ſedes appetitus ſenſitiui, qui eſt idem cum ſenſu, & cum principio motus; igitur pectus eſt ſedes facultatis ſentientis & mouentis. *Solutio.* At uiri præclari cum ſint aduerſæ opinionis, ſoluentes dicunt primò cum Platone, cerebrum eſſe ſedẽ partis æternæ, pectus verò partis mortalis; perturbationes autem ad partem mortalem pertinere. *Euerſio.* At cum hoc dicant, ſententiam Platonis proferunt, rationem autem non ſoluunt, ut conſpicuum eſt. Confirmatur, quia pars ſentiens & mouens, de quibus eſt ſermo, ad partem mortalem pertinent. Propterea inquiunt alij, perturbationes competere cordi, non per proprium ſenſum, ſed per conſenſum, non quia ſit ſedes ſenſus, ſed quia cum ſede ſenſus habet conſenſionem, & ſentiendi vim ab ea, nempè a cerebro, recipit. At hoc quoque non ſatisfacit, quia natura tribuit inſtrumenta principalia facultate, in corde vigent ſpiritus, qui ſunt inſtrumenta principalia perturbationum; & propterea in corde reſidet vis appetens, eadem cum ſentiente, ad quam pertinent perturbationes. Præterea, cum ſentiens & appetens ſint edem facultas, ſola ratione diſtincta; ſimiliter appetens, & mouens; non valemus dicere in pectore per ſolum conſenſum eſſe motum & ſenſum, vt autem in ſede propria in eo reperiri appetitum, & eius affectiones, hæc enim conſpicuè pugnant, & mutuò ſe deſtruunt. & confirmatur, quia appetitus animalis ſequitur cognitionem, quare ea eſt ſedes vnius, quæ etiam eſt ſedes alterius.

Sextum caput rationum pro abſoluto Principatu Cordis.
Cap. XV.

Poſtremum caput principalium rationum elici poteſt ex facultate nutriente, quæ ſi oſtendetur in corde habere ſedem, conſpicuè conſtabit non plura, ſed vnicum ſtatui debere Principale membrum, cum iam de ſentiente & mouente id patefecerim. *Ratio.* Et primò ita argumentor, Cor eſt ſedes facultatis uitalis, vt fatentur medici; igitur eſt ſedes facultatis nutrientis, ſiue naturalis. Conſequutio deducitur. Primò, quia in digreſſione de Virtute vitali patefeci eam ad naturalem redigi, hinc Ariſtoteles iure de ea ſeorſum non eſt loquutus, ſed eſſe principium vitæ, animæ nutrienti condonauit, per eam enim viuentia conſtituuntur. Secundò deducitur eadem conſequutio, quia vis uitalis eſt fundamentum omnium graduum animę, qui gradus ita ſunt diſpoſiti ut prior in ſecundo includatur, quare locus facultatis uitalis ſtatui debet locus cunctorum graduum animæ. *Alia ratio.* Præterea, utor ratione quæ colligitur ex principio lib. de Iuuentute & ſeneą. & ita formatur, Homo ſecundum ſe eſt animal, & uiuens, quare cum vita prodeat ex uirtute nutriente, Animal ex ſentiente, ut idem homo neceſſariò debet uiuere & eſſe animal, ita per idem principium, eandemque ſedem debet habere utrunque; ſed per cor habet ut viuat, igitur & vt ſit animal, cum vnum ſupponat aliud, idque ſequatur. Pręterea aiunt Medici membra non nutriri, niſi facultate vitali viuant, ut itaque nutriri ſoli conuenit viuenti, ita ibi debet reperiri principium nutriendi, ubi reſidet principium uiuendi, ut enim officium ſe habet ad officium, ita facultas ad facultatẽ, ſed officium nutrientis ibi reperitur, ubi pręexiſtit officium uiuentis, quare facultas nutriẽs & uitalis eandem ſibi ſedem exſpoſcunt. *Confirmatio.* Et confirmatur, quoniam omnis actio facul-

tatis nutrientis abſoluitur per calorem,& ſpiritum,qui operantur ſecundũ naturam, & pro ſede cor habent. Prętereà inquiunt in Hepate reſidere facultatem concupiſcendi,in corde eam iraſcendi,at hoc dici non poteſt,quia appetitus animalis ſenſum ſequitur,& cupiditas dicitur appetitio ſenſus,quare ibi ſolum reſidet cupiditas,tanquam in ſede,ubi reſidet uis ſentiendi,alioquin unum ſentiret,aliud appeteret,& fieret per plura,quod lõgè rectiùs ſeruari poteſt per pauciora,nam inane peniiùs eſt ſecernere facultatem ſentiendi ab ea appetendi,& eſt reddere appetitũ imbecilliorem, & ignobiliorem ſecernendo illum a cognitione,& ſuo principio:propterea rectè Ariſtoteles in tertio de Anima 42.enunciauit. Adhæc autem uis appetendi quę & ratione & facultate diſtincta uidetur a cæteris,& abſurdum eſt hanc ſecernere, in uirtute enim ratiocinandi uoluntas eſt,& in uirtute experte rationis ineſt uis concupiſcendi

Concluſio. & iraſcendi.Conſtat itaque cum Animal ſit unum,vnaque anima ſit prædirum,eam unicum expoſcere primum & commune inſtrumentum,ſedem unicam,membrumq; principale unum,idque eſſe cor,quod cum præſertim de facultatibus mortalibus patefecerim,id ipſum modò de humana mente,ſupereſt explicandum.

De Sede humana mentis opinio Platonis & Galeni. Cap. XVI.

QVoniam humana Mens dicitur genus alterum Animæ,& ſuſpicari ob id aliquis poſſet,diſtinctam a parte mortali ei ſedem cõpetere, ideò diſtinctè de ea mihi loquendum duxi,cui quo pacto ſedes competere ualeat,iam ſub initio libri manifeſtaui.

Plato. Plato cõſpicuè in Timæo inquit cerebrum,& caput Animariæ Mentis eſſe ſedem, & ob id caput membrorum diuiniſſimum nuncupauit. Claudianus doctè & eleganter ſententiam Platonis his carminibus retulit,

Illa cum corpore lapſa
Intereunt,hac ſola manet, buſtoque ſuperſtes
Euolat, hanc alta capitis fundauit in Arce,
Mandatricem operum, proſpecturamque labori,
Illas inferius collo, praeceptaque ſumma
Paſſuras dominæ,digna ſtatione locauit
Quippe opifex Virtus,confundere ſacra prophanis
Diſtribuit partes animæ, ſedesque remouit, &c.

Galenus. Auicēna. Galenus ut de eſſentia rationalis animæ ſummoperè a Platone diſſentit;ita,quòd caput ſit eius ſedes,ſummoperè conſentit,quē mox ſequuti ſunt Auicenna,& alij multi,qui tamen de modo,quo uis iudicandi ſit in capite,non parum diſſentiũr.Galenus ita putauit illam eſſe in capite,ut nil eſſet aliud niſi temperamentũ cerebri,ut nititur oſtendere in libro,quòd animi mores ſequãtur corporis temperamentum, adeò ut cerebri temperamentum ſit principium ratiocinandi & iudicandi.Plato exiſtimauit eam non temperamentum eſſe,ſed eſſentiam ex materia non pendentem,quę ita eſſet in cerebro,ut in quauis parte tota & indiuidua reperiretur,& capax eſſet eminentioris mentis ſupra animam poſitæ,vt retuli in pręcedentibus.Auicēna,cui adhęrent multi,Mentem cũ Platone ſtatuit immortalem, eamque cum Phantaſia & internis ſenſibus cenſuit necti,ſed internorum ſenſuum per ſinus cerebri eã imaginatus eſt diſtributionem,quam nec Plato,nec Galenus excogitarunt;ſenſum enim communem

Qd Mens reſideat in capite. in anteriore uētriculo cerebri memoriam in poſteriore, facultates medias in medijs dixit eſſe collocatas,& in eis cēſuit propria poſſidere inſtrūmenta, proprijſque muneribus fungi.

Ratio prima. Quod Mēs in capite,ut in ſua ſede,ſit poſita,id ex eo elici poteſt;quia pars æterna & mortalis,non eãdem ſibi ſedem expoſcunt,cum ſint diſtinctę naturę,

& condi-

& conditionis; in pectore facultas mortalis reſidet, non itaque in eo Mens ſedem ha
bet. Præterea, ea pars cuius conditio eſt operari per naturam, ſeorſum ab ea eſt collo *Secunda.*
canda, cuius officium eſt operari cum cognitione, ſponte, & libere, facultates pecto-
ris per naturam operantur, quare ſedes Mentis libere & cum cognitione operantis
ſeorſum a pectore debet reperiri. Confirmatur, quia imperans & dirigens in parte *Cõfirmatio*
ſublimiore expoſcit ſedem, ut cætera ſibi ſubijciat: Mens imperat, & tãquam dux &
autiga diriget, ideò in parte ſublimi poni debet. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Cœ-
lo contex. 12. dixit, ſurſum eſſe id, ubi eſt principiũ, & facultas mouens: Mens eſt dux
& principium dirigens ipſius motus; ideò ſurſum locanda eſt. Pręterea, Mens præ- *Tertia.*
ſertim dicitur nobiſcum necti per Phantaſmata, & actiones ex eis pendentes; officia
Phantaſiæ, & Phantaſmata in capite apparent; & ex ſenſibus externis illi, qui magis
Menti ſunt familiares, uiſus ſcilicet & auditus, in capite uigent; quare putandum eſt
Mentem quoque in capite ſibi ſedem optare. Inſuper, hæc omnia comprobantur ex- *Quarta.*
perientia, percipimus enim tunc ſolum turbari Mentem, dum caput, nõ dum pectus
turbatur, & dum caput dolore afficitur, nil ualemus ſpeculari, & rectè indicare, nõ au
tem ita ſe habet, dum pectus læditur, nam in febre correptis, quorum cor æſtuat, niſi
feruor cerebrum attingat, Mens nõ turbatur: ſimiliter uaria capitis tẽperamenta, va
riæ figuræ, & magnitudinis, nobis ut ſigna proxima patefaciunt Prudentiam, Stolidi
tatem, cæteraſq; animi cõſtitutiones, ad Mentẽ eiuſq; officia pertinentes; ideò dum
indicare uolumus aliquem ingenij eſſe inopem, & ad diſciplinas minimè aptum, di-
cimus illũ eſſe pinguis, craſſi, & obtuſi cerebri. Confirmatur, quia Prudentiæ & calo- *Cõfirmatio*
ris, non eſt eadem ſedes, nam calor prudentiam turbat, ſimiliter ſcientię & perturba-
tionis, nam ſcientia quietem expoſcit, in corde magis quàm in ullo alio membro ca-
lor, & motio uigent, non itaque eſt ſedes congruens Mentis & ſcientiæ. Huic ſenten
tiæ uidetur aliquando Ariſtoteles quoque ſubſcripſiſſe: Nam in 18. part. prob. 1. ait, *Ariſtoteles*
Vbi Mens conſtiterit, & quaſi fatigata ſuccubuerit, caput grauat, vt potè quæ ſita in
eo ſit, ſomnumque inducit. Inſuper part. 30, prob. 3. inquit, hominem eſſe prudentiſ
ſimum, quoniam capite minimo præditus eſt, minori namque capite præditi pruden
tiores ſunt, & prob. primo eiuſdem particulæ inquit. Nonnulli ex his, qui atra bile
abundant, cum abundè potarint, dolent, & animo uehemẽter ſuccũbunt, calor enim
naturalis a calore uini extinguitur; calor autem qui eam continet ſedem, qua ſpera-
mus & ſapimus, facit ut ſecuro animo ſimus, &c. ex his elici poſſe uidetur Ariſtote-
lem putaſse caput eſse ſedem Mentis, qua ſperamus & ſapimus. Hinc capite conſen
ſum tradimus, illud deprimendo, capite honoramus illud denudando, quę cũ ad men
tem pertineant, indicant caput eſse domicilium, & regiam Mentis, & delinquentes
capitę priuamus, tanquam membro, in quo reſideat principium ſceleris.

Reijcitur opinio Platonis, & cum Ariſtotele oſtenditur Cor eſſe ſedem Mentis. Cap. XVII.

ARiſtoteles, & cum eo Alexãder in calce ſui primi libri de Anima, pro- *Cor Sedes Mentis.*
culdubio Cor eſſe ſedem Mentis exiſtimarunt, & iure optimo profe-
ctò. Cum .n. in præcedentibus apparuerit, membrum principale vni- *Ratio prima.*
cum eſſe, idque eſſe cor, cogimur fateri id quoq; eſſe ſedem Mentis.
Præterea, vtor ratione, qua etiam vtitur Alexander, cũ gradus animę *Secunda.*
antecedentes parent pro ſubſequentib. & ſequens pręſupponat antè-
cedentẽ, vbi ſunt gradus ancedentes animæ, etiam reperiuntur ſubſequentes: gradus
antecedẽtes (vt apparuit) ſunt in pectore, quare & ſubſequentes: nam in mortalibus
non reperitur Mens ſine antecedentibus facultatibus. Pręterea, ſedes eſt huius con- *Tertia.*
ditionis, ut primò & per ſe ſit totius, ſecundariò verò ſit partium, eadẽ tamen totius,

& par-

& partium eſt ſedes, Mens in homine conſideratur ut particula animæ, quare eandem cum tota anima ſibi ſedem expoſcit. Inſuper, cum Mentis duplex ſit principale

Quarta. officium, nempè iudicare, & agere; profectò ubi reperitur Mens Practica, reperitur etiam Theorica, cum ſola ratione inuicem ſecernantur. Partem operantem & Practicam locatam eſſe in corde oſtenditur. Operatur enim mens vel efficiendo, uel agẽdo; ſi operatur efficiendo, ad eam pertinent Artes, quæ egent robore, calore, ſpiritu & motu, quorum ſedes, & origo eſt cor; ſi operatur agendo ad eam pertinet Prudentia, dux uirtutum moralium, quę nil aliud ſunt, niſi moderationes perturbationum, cum autem omnium conſenſione perturbationes ſint in pectore, virtutes quoque morales in eo eſſe putandum eſt. Si hæ, igitur & Prudentia auriga earum; ſi Prudentia igitur, & mens, cuius Prudentia eſt habitus. Et maximè profectò rationi aduerſum uidetur putare Mentem eſſe in capite, Virtutes uero Morales, per quas probarum actio-

Quinta. num eſt Principium, collocatas eſſe in pectore. His accedit, quòd Mens præſtantiſſima partium animæ, ſedem ſibi expoſcit præſtantiſſimam; huiuſmodi autem eſſe

Sexta. cor, iam eſt patefactum. Præterea, inquit Ariſtoteles in ſecundo de Gener. Animalium, cap. 4. Calorem humani cordis puriſſimum eſſe; quod temperamentum planè ſignificat, homo enim animalium omnium Prudentiſſimum eſt, & conſpicuè affirmat Philoſophus cor eſſe Mentis ſedem. Quod etiam oſtenditur: quia ea eſt mentis ſedes, unde proficiſcitur oratio indicans notiones mentis, ea ex corde per pulmones & aſperam arteriam proficiſcitur. Hinc dicimur ex corde loqui, ex corde prodire uerba. Nec aſſentiendum eſt medicis nonnullis, putantibus uocem a cerebro gigni; quatenus ab eo per uim motricem mouetur Thorax. Iam enim oſtendi facultatem mo-

Epicurus. uentem in corde uigere. Eiuſdem ſententię etiam fuit Epicurus, ex cuius opinione Lucretius, lib. 3. ita cecinit,

Et dominari in corpore toto
Conſilium, quod nos animum, Mentémque uocamus,
Idque ſitum media regione in pectoris hæret,
Hic exultat enim pauor, ac metus, hæc loca circum
Lætitiæ mulcent, hic ergo Mens, animuſque eſt, &c.

Theologi. Theologi quoque eiuſdem fuere ſententię. Ideò Origenes lib. 1. cap. 1. de Principijs dixit, Cor in ſacris litteris frequẽter pro Mente, & intelligendi uirtute uſurpari. Inſuper, Matth. cap. 23. legitur, a corde prodeunt cogitationes prauæ, ſimiliter quid cogi-

Tertullianus. tatis mala in cordibus veſtris? Et Tertullianus in ſuo lib. de Anima, multa colligit, quibus cũ Ariſt. tueri nititur, cor eſſe Principem partium corporis. D. Hieronymus

D. Hieronymus. in Epiſt. ad Fabiolam inquit, Plato Animæ principatum Cerebro tribuit: Chriſtus verò pectori, & cordi. Ita internam illam commotionem Natura indidit hominibus omnibus, ut de ſe loquẽtes, ſeque indicãtes, manũ ad pectus apponant, quod Chryſippus Stoicus magnifecit, & leuiter a Galęno parui penditur. Simili ratione dicimus amicum eſſe nobis cordi: ſeruare recepta beneficia corde, diligere Deũ toto corde, & corde ei confiteri, ſurſum eleuare cor ad Deum, ſuſpiria & ſalutationes ex corde prodire; Cor amico donare, quæ omnia indicant mentem, ex qua ea omnia prodeunt, in corde ſedem habere. Eſt itaque cor prima, & vnica ſedes uniuerſę animæ.

Diluuntur rationes aduerſæ. *Cap. XVIII.*

PRo clariore difficultatis reſolutione accipio Mentem nobiſcũ duobus modis connecti, duplicią; ratione ei ſedem competere, primò per naturam, ſecundò per operationem: ſi conſideramus connexionem per Naturam, abſolutè dicendum eſt cor eſſe eius ſedem, per naturam enim ita facultates animæ ſunt diſpoſitæ, ut ſequens ſupponat antecedentem, & ubi reperitur antecedens, ibi repetiatur & ſequens, vt ſe habet de Triãgulo in-

lo incluſo in quadrato. Hinc frequẽter negat Ariſtoteles partes animę ſecerni loco, & magnitudine: ſi verò conſideramus connexionem per operationem, vtendum puto diſtinctione, nam uel inſpicimus fundamentum, & principale principium operationis, de quo dicendum id ipſum, quod dictum eſt de connexione per naturam, vel conſideramus loca, & inſtrumenta non prima cõmunia & principalia, ſed proxima, propria, & ſecundi ordinis, & ita dicimus nonnullas ſenſuum actiones, Mentiſque officia in cerebro exequi, & apparere. Vt enim cœlum ſuo lumine & motu, per definitas, & varias diſtantias, definita & uaria efficit; ita cor ſuo calore, & ſpiritibus menſuris varijs, diſtantia varia, varijsque inſtrumentis proximis uaria explet officia. Ex his elicio primò Cor abſolutè eſſe ſedem Animæ, Cerebrum non ſedem, ſed locum, in quo nõnulla animæ in corde reſidentis officia explentur, & manifeſtantur. Elicio ſecundò, errare eos, qui abſolutè inficiantur Menti in hominis corpore conuenire ſedem, apparuit enim ei, ut eſt particularia animę, conſenſione Platonis, Ariſtotelis, Galeni, & Theologorum modo aliquo ſedem comperere. Elicio tertiò, comparando cor cum cerebro, in attinentibus ad præſtantiam, cor abſolutè, per ſe, ſuaque facultate eſſe prę ſtantius, caput verò ſolum extrinſecùs, per aliud, & per exequutionem quarundam actionum, quæ in eo ut in proximo inſtrumento abſoluuntur. Elicio quartò fundamentum ſolutionum aduerſarum rationum, illæ enim ſolùm oſtendunt nonnullas Mentis actiones apparere in capite, ut in mẽbro, in quo proximè abſoluuntur, per facultatem ex corde pendentem. Ratio prima ex Platone ſumpta, quæ erat parti ęternæ & mortali non eandem conuenire ſedem. Primo reflectitur, cum enim pars mortalis paret pro æterna, inſeruiatque æternę, eandem ſedem expoſcit, nec pars mortalis turbat æternam niſi ex accidenti, & per deprauatam conſtitutionem: ſecundum ſe autem ei famulatur. Inſuper id eſt neceſſarium, quia connexio mentis nobiſcum in ea ſede fieri debet, in qua locum habet ſuprema facultatum materiatarum. Demùm eam rationem nullius eſſe roboris ex eo paret, quoniam aduerſarij quoque capiti tribuunt nonnullas facultates mortales. Dicebatur ſecundò, facultatem operantem per naturam, diſtinctam expoſcere ſedem, ab operante per cognitionem, & liberè. Reflectitur ratio: quia ut Ars præſupponit naturam, ita agens per cognitionem & ſponte, præſupponit aliquid quod per naturam moueatur, ut declarat Philoſopus in lib. de Communi animalium motu, & ob id vtriuſque eadem debet eſſe ſedes. Addebatur, quòd principium ducens, & dirigens, deberi locari ſurſum. Reflecto rationem, quia ducens & dirigens poni debet in ſede, & arce munitiſſima, & in medio vt ſingulis ualeat vires ſuas impartiri, & congruenter cæteris partibus ut miniſtris vti: ſat eſt ut eius exploratores in partes ſupera ſint collocati, quales ſunt præſertim viſus & auditus. His accedit, quòd diuiſo animali in partes duas, cor in parte ſupera eſt collocatum. Ratio ſumpta ex connexione Mentis nobiſcum per Phantaſmata, iam eſt ſoluta. Afferebantur quintò experimenta uaria & præſertim ſumpta ex febre correptis, quæ ratio ſolùm indicat, opera illa proxime in cerebro exequi, & ſine congruente cerebri conſtitutione non poſſe perfici, cum tamen id cerebro competat munere ſpirituum, & facultatum ex corde prodeuntium. Supereſt ut loca breuibus perpendamus, in quibus Ariſtoteles viſus eſt indicaſſe caput eſſe ſedem mentis, cuius in ſecundo de Anima 21. dixit eſſe rationem aliam. Afferebatur primò locus ex 18. part. prob. 1. Pro ſolutione accipio auctoritates depromptas ex lib. probl. eſſe leues, cum in eis Ariſt. frequenter loquatur probabiliter, & ex ſententia aliorum. Addo Inſuper ſi quædam uerba ab Ariſtotele prolata indicant caput eſſe Mentis ſedem, id ſolùm indicant, quòd in capite officia nonnulla eius exequantur, cum conſpicuè in libris de partibus Animalium & alibi ex ſententia oſtenderit membrum Principale vnicum eſſe, & id eſſe cor. Demùm dico relata uerba dum rectè explicantur, ne dum approbatæ ſententiæ non aduerſari, uerùm potiùs illam lucidiſſimè confirmare, & ut pertinet ad Problema primum decimaoctauæ part. lati—a uerba parum Grǽcis reſpondent,

Elicitur primo. *Secundo.* *Tertio.* *Quarto.* *Diluũtur rationes aduerſæ, & primo, prima.* *Solutio ſecunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Locus ex 18. part.*

ſpondent, quæ hæc ſunt ὅταν δὲ στῇ, καὶ οἷον κοπιάσῃ ὁ νοῦς βαρύνει τὴν κεφαλὴν, τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ ποιεῖ ὕπνον, hoc eſt, cum autem ſteterit & tanquam laborauerit Mens, caput grauat his, quę in eo ſunt, & facit ſomnum, quæ verba rectè ſumpra nullam pariunt difficultatẽ, non enim ait Philoſophus Mentem eſſe in cerebro, vt dicit Latinus interpres, ſed in cerebro illa eſſe, quæ graue teddunt caput, ea autem ſunt humores, & excrementa, ob quorum copiam caput inclinat, dum a ſpiriribus, qui ad cor reuocantur, deſeritur. Similiter Problema tertium, trigeſimæ particulæ, indicat cerebrum & caput eſſe locum in quo officia nonnulla Mentis exequuntur, vt dictum eſt, Problema primum, trigeſimæ patticulæ conducit pro approbata ſententia, nam calor eam continens ſedem, qua ſperamus & ſapimus eſt calor cordis, & cor eſt ſedes illa, non cetebrum, ut rectè etiam Petrus Aponenſis locum illum interpretatus eſt. Addebatur, nos capite conſenſum tribuere, honotate, & capite penas luere. Reſpondeo id fieri capire ut patte maniſeſtiote, ut inſtrumenro cordis, & ut parte, in qua nonnulla mentis officia petficiuntur, ueluti etiam iurantes utimur manu, ut inſtrumento cordis, & manu fidem damus, & recipimus, cum tamen nemo eam dicat ſedem Mentis.

An Plato, Ariſtoteles, & Galenus de ſede Animæ conciliari poſſint? Cap. XIX.

Præſtantia Plat. Ariſ. & Gal.

PLato, Atiſtoteles, & Galenus viti fuere tam ſublimi ingenio præditi, tam exquiſiro iudicio ornati, & in omni ingenuarum diſciplinarum genere adeò verſari, quòd eam ſibi pararunt gloriam, & id nomen ſibi vendicarunt, ut vix credi poſſit eos erraſſe, & aliqua in re hallucinatos fuiſſe; hinc in ſtudioſorum animis ſuſpicio orta eſt de concilio, adeò ut non de ſententia, ſed de verbis, & modo conſiderandi inter ſe diſſenſerint. Qua de re ego verba facturus; primò fundamenta referam, quæ pro concilio conducete videntur; ſecundò ſententiam Auerrois ſe medium conſtituentis, perpendam; tertiò pateſaciam eos re vera diſſentire, nec concilio locum detelinquere. Quod pertinet ad primum, tres ſunt diſtinctiones parùm differentes, quibus uidentur ſententiæ illæ poſſe conciliari. Prima eſt, quia ſedes poteſt eſſe duplex, uel eſſentiæ animæ, uel functionis munerum eius. Altera eſt, ſedem poſſe uſurpari & pro ſede communis & primi inſtrumenti, nempè caloris & ſpitituum, & pro ſede inſtrumentorum proximorum & propriorum. Tertia diſtinctio, eſt ſedem eſſe duplicem, unam originis & principalem: alteram indicationis & maniſeſtationis facultatum, minuſque principalem. Quibus tribus diſtinctionibus utentes, videmur poſſe dicere, dum ſedes conſideratur pro ea eſſentiæ, originis, & ptimi ac communis inſtrumenti, approbandam eſſe ſententiam Ariſtot. ſedem eſſe unicam, & eam eſſe cor. At ſi nomine ſedis intelligimus ſedem functionis munerum, proximorum & propriorum inſtrumentorum, necnon maniſeſtationis, ita membra principalia ſunt pluta, & rectè ſentiunt Plato, & Galenus, & hæc de fundamentis concilij.

Fundamẽta concilij.

Sententia Auer.

Veniamus ad Auerroem, Auerroes uir exquiſito & acri iudicio præditus, ſe medium conſtituens, parti huius concilij adhęſit. Nam in tertio de Anima, comm. 6. ſenſus internos in cerebro ait collocatos, & ſubordinatos fuiſse, & in Paraphr. de partibus Animalium, lib. 2. ca. de cerebro, inquit, cerebtum non eſse principale principium ſenſus, & motus, conducere tamen pro utriſque, cõtemperando ſuo frigore naturali naturalem calorem cotdis, ac ita ſenſum, & motum nobiliorẽ, & incolumiorem reddere; & addit in eodem cap. hæc congunt nos ſateri cerebro conuenire aliquem peculiarem principatum: quod quidem Ariſtoteles concedit de tribus ſenſibus, ſed non de guſtatu, & tactu, vt ſunt ſenſus. Inſuper in ſecũdo de partibus animalium, cap. de medulla oſſium, inquit, Sed Ariſtoteles putat id quod vacuitati dorſi ineſt, habere naturã diſtinctam ab ea medullę, uidetur enim quid viſcidum, nerueum,

prædi-

præditum colore diſtincto ab eo medullæ, cuius vtilitas eſt cum dorſo nectere tanquam clauum, quam vtilitatem ab Ariſtotele cōſideratam veram iudicare debemus. At poſt Ariſtotelem inuenta fuit vtilitas alia nobilior, quæ eſt vtilitas cerebri pro ſenſu, & motu. Sic Auerroes in parte ſe medium cōſtituens, in parte conciliauit, non autem abſolutè, quia partim recedit a Medicis, inquiens cerebrum conducere pro temperamento, cor pro ſenſu & motu; partim ab Ariſtotele, cum dicat illum non nouiſſe utilitatem neruorum, & neceſſitatem eorum pro ſenſu & motu. At profectò Auerroes in uarios, & conſpicuos lapſus eſt errores. *Euertitur ſententia Auer.* Nam primò ſecum pugnat, quoniam in ſecundo de partibus Animalium vt retuli, inquit Ariſtotelem vnicam nouiſſe vtilitatem neruorum: Alteram fuiſſe inuentam poſt Ariſtotelem, oppoſitum profert in ſecundo de Anima 108. inquiens, licet hic ſermo videatur contrarius ſermoni prolato in libro de Animalibus, nempè in ſecundo de partibus Animalium, cap. 6. ſed forte ſermo ille fuit, vt apparuit illic, nempè ut ſciuit de membris animaliū illo tempore, tunc.n. adhuc neſciebat neruos, & dixit quod inſtrumentū tactus eſt caro, hoc autem in loco pro inſtrumento tradit aliquid intra carnē, nempè neruos, & hoc conformatur, cum eo, quod poſt apparuit per Anatomem, nimirùm quòd nerui conducunt pro tactu & motu, quod itaque ſciuit Ariſtoteles ratione, apparuit poſt ſenſu, & mox, com. 116. reperit idipſum, nam cum Ariſtoteles in eo context. dicat inſtrumentum tactus eſſe intus, Auerr. cenſuit denotari neruos. *Error primus.* Sic itaque primò inficiatur, mox affirmat Ariſtotelem nouiſſe vtilitatem neruorum pro ſenſu & motu. *Alter.* Alter error eſt in exponendo Ariſtotele, dum enim Ariſtoteles ait, inſtrumentum tactus eſſe aliquid intus, putauit Auerroes denotari neruos, cum tamen denotetur cor, vt Ariſtoteles ſe explicat in libro de partibus Animalium, & Græci rectè exponunt, nec mutauit Philoſophus ſententiam, ut male ei tribuit Auerroes. *Tertius.* Tertiò, errat inquiens Ariſtotelem nouiſſe ratione neruos eſſe neceſſarios pro ſenſu, & motu, cum tamen Ariſtoteles in ſecundo de partibus Animalium ratione oſtendat oppoſitū, inquiens, nullum exangue eſſe præditum ſenſu, nerui ſunt exangues, quare, &c. *Quartus.* Quartò, errat in ſtatuendo numero, ordine, & ſede internorum ſenſuum, nam quattuor numerat internos ſenſus, communem, Phantaſiam, uim cogitandi, & memoriam, cum tamen Ariſtoteles nullibi plures quàm tres protulerit. Inſuper ait, in 3. de Anima com. 6. Ariſtotelem quattuor internos ſenſus locaſſe in cerebro, & in prima cerebri parte & ſinu, locaſſe communem ſenſum, cui ſuccederet Phantaſia, in medio poſuiſſe vim cogitandi, & in parte poſtrema memoriam, & addit Ariſtotelem hoc demonſtraſſe ratione dante cauſam & eſſe, cum tamen Ariſtoteles eos internos ſenſus nunquam in cerebro locauerit, quare longè abeſt a uero, ut eos eſſe in cerebro exacta ratione demonſtrauerit, immò nec Galenus, nec Plato, ſed Auicenna eam per cerebri ſinus facultatum diſtributionem, & ordinem excogitauit. Galenus enim temperamentum cerebri putauit eſſe facultatem mouendi & iudicandi. *Quintus.* Demùm cum dicat Auerroes in 2. de partib. Animal. cap. de cerebro, nos cogi tribuere cerebro principatum aliquem, quod Ariſtoteles concedit de tribus ſenſibus, at non de guſtatu, & tactu, indicans ſecundum caput lib. de Iuuentute & ſeneꝺ. conſpicuè decipitur, non enim eo loci Ariſtoteles pro ſenſu aliquo, principatum tribuit cerebro, ſed contra ex eo quod apparet de guſtatu & tactu, infert ſimiliter ſe habere de reliquis, nempè quòd in corde ſedem habeant: Verba Ariſtotelis hæc ſunt, At verò ipſum principium ſenſuum in corde eſt omnibus ſanguinem habentibus, in hoc enim neceſſe eſt eſſe omnium cōmune ſenſorium, duos autem manifeſtè huc tendentes uidemus, guſtatum & tactum, quare & cęteros neceſſe eſt, in hoc enim, & alijs ſenſorijs contingit fieri motum, hæc autem minimè tendunt ad eum qui ſurſum eſt locum, &c. vt conſpicua ſunt uerba & ſententia Ariſtotelis, ita conſpicua uidentur eſſe errata Auerrois.

An per relatas diſtinctiones concilientur Opiniones de principatu membrorum & ſede Animæ? Cap. XX.

PRo conciliandis viris Sapientia illuſtribus, non ſat eſt extrinſecùs communia quædam leuiter inſpicere, ſed exactè fundamenta, & principia ex quibus cætera prodeunt, tenemur ſcrutari, & perpendere, quod ſeruans in
Euertitur conciliatio. propoſita controuerſia, conſtanter puto eos adeò pugnare, vt concilio locus non derelinquatur, quod conſpicuè me patefacturum exiſtimo. Et primò vt a
Ratio prima. Galeno ordiar, ipſe putauit facultatem uitalem eſſe temperamentum cordis, Naturalem Hepatis, cognoſcentem & mouentem cerebri, quare has ſtatuit ſedes eſſentiæ & primas, non autem ſolùm actionum & proximorum inſtrumentorum, & quemadmodum tria illa temperamenta non veniunt in unum, ita tria membra principalia nequeunt in unum redigi & de hoc Galenus nedum ab Ariſtotele, uerùm etiam à Platone diſſentit. Inſuper Galenus abſolutè Hepar ſtatuit principium venarum,
Altera. cerebrum, neruorum, cum ècontrario Ariſtoteles dicat ortum ducere a corde. De-
Tertia. nìum Galenus ait, cor a cerebro recipere facultatem ſentiendi: Ariſtoteles contra ait, cerebrum cùm eam ſentiendi, tùm eam mouendi a corde recipere, quare de principijs & fundamentis diſſentiunt. Similiter re uera Ariſtoteles a Platone hac de re
Ariſtoteles diſſentit à Plat. diſſentit. Nam Plato in Timęo caput ait membrum corporis diuiniſſimum, cæterorum Principem, cui totum corpus connexum, Dij ſubeſſe, & parere iuſſerunt; exi-
Ratio prima. ſtimarunt enim motuum omnium quotcunque eſſe queant, compos id fore, ſic conſpicuè Plato capiti principatum tribuit, & originem motus, Ariſtoteles cordi. Secun-
Secunda. dò, Plato in Timęo cerebrum nuncupat medullam, qua de re Ariſtoteles illum ca- pit in ſecundo de partibus Animalium, cap. 7. inquiens medullæ, & cerebri diuerſum eſ-
Triplex medulla. ſe temperamentum, verùm de hoc lis poſita eſt in verbis: nam Galenus triplicem ponit medullam, primam cerebri, alteram dorſi, tertiam aliquorum oſſium, & ita late dici poteſt medulla, at cum Plato addat animam primò in medulla eſſe collocatã, & præſertim in ea cerebri, de hoc cum Ariſtotele conciliari nequit, qui putat primò in corde, eiusque calore & ſpiritu eſſe poſitam, a conditione cerebri longè diſtantibus.
Tertia. Tertiò Plato ſemen, ſiue genituram ex medulla parentis, medullam uerò prolis ex ſemine in Timęo ait gigni, qua de re arguitur ab Ariſtotele in ſecundo de partibus Animalium his verbis: medulla natura quædam ſanguinis eſt, non vt aiunt quidam (nempè Plato) vis genituræ ſeminariæ, patet hoc in his qui nuper in lucem prodierint, me-
Quarta. dulla enim in oſſibus quoque eorum ſanguinea inſpicitur. Quartò, Plato tribuit cerebro facultatem iudicandi, Ariſtoteles in ſecundo de partibus animalium, cap. 7. oppoſitum proferens, inquit, cerebrum nullam cum partibus, quæ uim habent ſentiẽdi continuationem habere, cùm intuitu patet, tùm conſtat, quia cum tangitur nullũ ef-
Quinta. ficit ſenſum, vt nec ſanguis, nec excrementum vllum. Quintò Plato ſenſum communem, & Phantaſiam non cenſuit eſſentia diſtingui ab anima rationis compote, nã in Theæteto ait animam rationis compotem in ſe cõtractã per ſe noſcere ſimilitudines, differẽtias, & eſſentias rerum, vt uerè vtitur inſtrumentis ſenſuum, cognoſcere externa ſenſibilia, ac ita ut eſſentiam unam, eam in cerebro ait collocatã, ſeorſum ab appetente facultate, quam ait in pectore poſitam. Ariſtoteles contra ſentiendi, & ratiocinãdi facultates eſſentia ſtatuit diſtinctas, appetitum verò & facultatem iudicãdi nec eſſentia, nec loco putat diſtingui, & omnium ſedem eſſe cor. Demùm ea Platonis ſen-
Sexta. tentia, quam in Timęo de conditione, & officio Hepatis profert, ſententia Ariſtotelis non eſt conſentanea, inquit enim naturam Hepatis eſſe lenem, lucidam, & denſam, vt ea cogitationum ex mente deſcendens potẽtia, in ipſo iecore uelut in ſpeculo figuras ſuſcipiente, aſpectuque ſimulacra reddente, quandoque recepta, terreat ipſum, quã-

doque

doq; cognata amaritudinis parte vſa,minaſq; intēdens,&toti repentè ſuffuſi iecori felleos terribileſq; colores oſtendat,&c. Hæc profectò nedū cū Ariſt. ſed cum ratione conſpicuè pugnare videntur, non enim rationi eſt conſentaneum ex mēte cognitionis potentiā ad Hepar deſcēdere,Hepar terreri,ſimulacraq; in eo inſpici,cum Hepar nedum facultate iudicandi careat,verùm inſuper non valeat perterreſieri,nec obtemperare rationi.Hoc tamen verum puto Ariſt.minus a Platone diſſentire, quàm à Galeno. Conſentit.n.cum Platone primò, quia animam nō putant temperamentū. Secundò,quia ambo animā rationis compotem iudicant æternā. Tertiò, quia originem guſtatus,& tactus,qui ſunt ſenſus magis materiati,ambo tribuūt cordi: nā Plato capiti conceſſit ſolū ſenſus magis ſpiritales,rationiq; familiariores. De guſtatu in Timęo dixit,tendunt à lingua venę ad cordis ſedē ſaporū nunciæ,quod poſt Platonē protulit Ariſt.non aūt id conceſſit Galenus. Demùm,de corde in Timęo hæc verba conſentanea ſententiæ Ariſt.protulit:Cor vero venarum originem, fontemque ſanguinis per vniuerſum corpus impetu quodam manantis, in ſtipatorū regione ſuſpendere voluerunt:quibus verbis cor,& venarum,& ſanguinis ſtatuit originem, adeò vt exiſtimaſſe viſus ſit,in hepate parari copiā alimenti, in eodē perfici ſanguinem. At Gal.in 6.de Placitis Hippoc.& Plat.c.9.ait, Platonem nomine venarum more veterum,denotaſſe arterias.Quę explicatio dubia eſt: quoniam Plato non ad aliquas cōtrahit,ſed abſolutè ait,Cor eſſe originem venarum.Inſuper addit, ēt ſanguinis. His accedit,quòd ſi Plato venas cū arterijs confundit, etiā putandum eſt,quòd cenſuerit earum parem eſſe rationem,idemq; principium, & præſertim quia poſt pauca etiam ſeorſum de arterijs per pulmones tranſeuntib. mentionem facit. Quare colligamus, per relatas diſtinctiones nequaquam pugnātes illas opiniones poſſe cōciliari, ſed & Galenum in parte à Platone,& Ariſtotelem ab vtroque, magna ex parte diſſentire.

Ariſt. minus diſſentit à Platone quàm à Galeno.

Galenus.

Diluuntur rationes opinioni Ariſt. aduerſæ. Cap. XXI.

PÆteris fœlici aura decurſis,diluendæ ſuperſunt rationes,c.7. pro Platone & Galeno relatæ, quarum prima ex inſtrumentis petebatur:cū .n.Cerebrum ſit principium neruorum, ſentientis quoq; & mouētis facultatis iudicari debet origo. Soluitur aūt primò per inſtantiam, mox per fiduciariā reprobationem:Per inſtantiā duobus modis,primò negando cum Ariſt.in 2. de part.Anim.c.7.neruos eſſe inſtrumenta ſenſus, tum quia ſunt exangues,& exangue nō impartitur vim ſentiendi, tū quia vt dicitur in 3. de hiſt.Animal.dantur animalia quę vel neruis carent, vel inſenſibilibus neruis ſunt prędita,tum demùm,quia quæuis portio carnis,quamuis neruo carens, tamen ſenſu eſt prædita:quod ſi neruoſæ partes magis ſentiunt,id accidit, quia per neruos magis cum corde nectuntur. Inſuper ſecundò per inſtantiam ſoluitur:quia principium neruorum potiùs Cor cum Ariſt.quàm cerebrū cum alijs ſtatuendum videtur.Ratio eſt, quia Cerebrum potiùs materiam eis tribuit,Cor verò ſuo calore & ſpiritib.ſolidita tem,formam,& facultatē impartitur, ideò non eſt abſurdum, ob materiæ copiam in receſſu à corde maiores inueniri neruos. Soluitur deinde per fiduciariam reprobationem:quia conceſſo,neruos ex Cerebro prodire,id nil refert,quia nerui & venæ non propriè inſtrumēta,ſed potiùs vię & partes ſunt,per quas ſpiritus deferuntur, principale aūt inſtrumentum Animę ſimillimū, cum quo Anima primò nectitur, & per quod operatur,eſt calor & ſpiritus,hoc eſt,inſtrumentum illud, quod cum ſit cōmune,primum, & formā præ ſeferens, conſiderandum eſt pro ſtatuenda ſede Animæ, cuius ſedes & origo Cor eſt. His accedit, ꝙ ſi ſequimur principia Galeni, minimè ſeruare valemus à mēbris principalib.ad reliqua poſſe effundi vires Animę, quoniā ex eius ſent.in lib.ꝙ Animi mores ſequantur corporis temperamentum, facultas nō eſt diſtincta ab eſſentia Animę,& eſſentia animę eſt temperamentū ſuæ ſedis,quare cum temperamētum Cerebri nō effundatur per cętera membra, facultas quoq; ſen-

Diluūtur rōnes aduerſæ.

Aduerſus Galenum.

Soluitur tiendi,& mouẽdi minimè poterit effundi.Altera ratio erat,quia niſi pateat via a Ce-
ſecunda ra rebro ad alia membra,ea priuari inſpiciũtur ſenſu & motu:Quę ratio nõ ſecus ac pri-
tio. ma in aduerſarios reflectitur:tum quia clauſa uia a Corde ad reliquas partes, cunctæ quauis facultate priuantur:tum inſuper,quia ſi ligatis neruis,membra priuãtur ſenſu & motu,id accidit,vel quia ſimul ligãtur arterię,& uenę, vel quia nerui a corde facultatem recipiunt ut dixi,cerebrum autem eſt inſtrumentum Cordis,expletis opera varia,per membra varia.Ideò iure dixit Magnus Albertus cor eſſe inſtrumentum inſtrumentorum.Cõprobationis ſumptę ex Epilepſia,& Apoplexia,ſolutio patet,id enim accidit,nõ quia lędatur prima ſedes facultatis,ſed quia lęditur ꝓxima, ſine qua actio non abſoluitur.Vt etiam læſo pede non valemus ambulare, quamuis pes nõ ſit ſedes facultatis mouentis.Similiter inſtantia ſumpta a ſomno non obeſt:quia ſomnus præſertim eſt affectio ſenſus communis,& primi ſenſitorij,nempè Cordis,ut patet ex li. de Somno & vig.Eſt tamẽ modo quodam affectio cerebri vt membri humidioris,& ſedis ſenſuum non principalis,ſed inſtrumentariæ & proximæ,& cum vię obſtruãtur à Corde ad cerebrum,remanet caput ſenſuum officio deſtitutum.Et quoniam tactus inſtrumentũ ſuum non habet in capite ut cæteri ſenſus,inde oritur,quòd dormientes minus priuãtur ſenſu tactus,quã cęteri,hinc frigus percipiunt,ſe cooperiunt, ſocioq; adhęrent.Inquit tamen Ariſt.in 5.de Gen.anim.c.1.accidunt etiam animalibus dormientibus ſenſus,non modò quę ſomnia uocant,ſed alij,ut ijs qui dormientes ſurgũt & pleraq; agunt ſine ſomnio,nam dormientes ambulãt,videntq; eo modo,quo uigilãtes,&c.Et hoc putandũ cenſeo contingere poſſe triplici ratione:Prima eſt,quia uis eorum imaginandi,qua ducuntur,efficax eſt.Altera, quia obſtuctio viarum a Corde ad Cerebrum facta ſit in parte,nõ abſolutè.Tertiã,quamuis clauſa ſit uia,tamẽ ſeruatur uirtus aliqua in inſtrumẽtis proximis ſentiendi primò inſuſa a corde.Tertia ratio petebatur ex mutua comparatione Cordis & Cerebri,nam Cerebrum eſt humidum, aptum pati,non feruens & turbans iudicium.At ex hac cõparatione conſpicuè oppoſitum collectum eſt,& hæc ratio ſolùm oſtendit cerebrũ eſſe inſtrumẽtum nõ cõe & primum,ſed proximum & proprium quorundam officiorũ. Quarta ratio eliciebatur ex actionibus,cõſenſionibus,& diſpoſitionibus capitis,in fungendo numere,& ex inſtrumẽtis externorũ ſẽſuum: quę ratio ſolùm patefacit actiones nõnullas in Cerebro exequi.Ideò rectè Auer.in 3.de Anima,cõm.6. dixit, locum à conſenſione inducere opinionem,& non verum eſſe,& in ſecundo ſuarum Collectionum,cap.20.addit: tu vides quod ęgrotant facultates apprehẽdentes,lęſo diaphragmate,nec ob id fuit quiſpiam qui putarit eas virtutes eſſe in illo:ſic itaq; lęſo Cerebro,læduntur uariæ facultates Animę,& remedia lęſionum adhibẽtur cerebro:tum quia temperat calorẽ, tum quia eſt locus proximus alicuius actionis,nã in eo perficiũtur opera cõmunis ſenſus, Phantaſię & memorię,non quidem in ſubſtantia & temperamento Cerebri,ut putauit Gal.nec in finibus Cerebri diſtinctis,ut Auic. ſed cũ continuatione & cõnexione in cõplicationibus bipartiti Cerebri,per tegentes & cõtinẽtes panniculos, præditos varijs venulis & arteriolis, per quas apparet pulſus quidam in cerebro, & defertur a Corde ad partes illas facultas ſentiẽdi,ut in 2.de partib.Anim.ca.10.teſtatur Philo-
Notandũ. ſophus.Et cõſiderandum eſt,internos ſenſus non eam expoſcere inſtrumentorum diſtinctionem,& dearticulationem,quã expoſcũt externi; ſed eis inſtrumẽtum cõe nẽpè calor & ſpiritus cõtẽperatus eſt ſatis.Ratio eſt,quoniã externi ſẽſus ꝓximè diſtincta ſenſibilia recipiunt, interni verò à re iam per externos iudicata, & magis a materiæ conditionibus ſecreta,excitantur, ideò ſunt tanquam fontes externorum, & eis
Diluitur commune inſtrumentum eſt ſatis,quod magis eſt ſpiritale. Addebatur quintò, ſatis
ratio quin efficax ratio ſumpta ex principio uenarum,ſanguinis,& nutritionis. Quæ ſoluitur &
ta. per inſtantiam, & per fiduciariam reprobationem. Primò per inſtantiam, negando hepar eſſe principium uenarũ,tum quia uenæ eam ſoliditatem ab hepate recipere nõ valent,cum eam non habeat,tum clariùs,quia Vena per Cor nõ tranſit,& in corde ſolo reperitur ſanguis ſeorſum à uena,quę ſigna cõſpicuè indicant,ſanguinem & uenas

ex

ex corde oriri adeò ut uena caua & magna ex corde ortum ducat uenulæ, autem hepa tis ſint ramuli eius. At inſtabatur:quia truncus eius latior apparet uerſus hepar, quā uerſus cor, hoc a nōnullis peritis Anatomicis oſtēditur falſum,& iniecto ſtylo in dextram cordis auriculam, eoq; tranſmiſſo per hepar vſq; ad magnā venam ſpinę dorſi adiacentem,patefaciunt truncum cauę venę cordi iunctum maiorem eſſe. Hinc Veſſalius Anatomicorum Corona,eot iudicauit principium venarum.Addebatur,uenas non moueri motu cordis,ſed ſolùm arterias.Reſpondeo primò per inſtantiam:nam inquit Ariſt.in calce lib.de Vita & morte,pulſant venę omnes,& ſimul inuicem,quia ortum ducunt a corde.At putant nonnulli,id dici de ſolis arterijs,quod approbandū nō eſt,quia abſolutè ait,pulſare uenas omnes, & id verum eſt propriè principiū & leuiter,adeò ut in progreſſu delitescat motus.Secundò reſpondeo,per fiduciariā reprobationem,inquiens,id accidere,quia uenæ ſunt molliores,& deferūt ſanguinem craſſiorem,non feruentiorem,tenuiorem,magiſq; mobilem, ut deferunt arteriæ: quæ uarietas pendet ex uaria venarum & arteriarum cum finibus cordis connexione. His accedit,quòd experientia compertum eſt,in uiuentium animalium ſectione,venā cauam ea ex parte,quia cordi adhęret,motu cordis agitari,quod minus cōpetit cæteris, quia non tam proximè cum eo connectuntur. At vrgent adhuc: quia ſi uena caua ex corde oriretur,profectò ex ſinu dextro prodiret, quo tamen caret cor multorum animalium. His accedit,in caua hepatis parte, multa inueniri uenas quæ nullo pacto cū corde connectuntur,ut patet de uena,quam portam appellant,a qua mox uarię venulæ prodeunt,& per inteſtina,& ventrem effunduntur. Simili modo Venę Meſenterij nulla cum corde habent connexionem. Hæ inſtantię minimè cogunt, nam quod dicitur nōnulla carere dextro ſinu,id inficiatur Ariſt. quamuis enim ob exiguitatem ſinus ille ſeiunctus non appareat,ſeruatur tamen ſemper internallum, & differētia poſitionis dextra ventriculi apparentis.Id etiā quod dicunt de Vena porta, & prodeuntibus ex ea,concedendum nō eſt: multæ enim venulæ huius Venæ cum venulis cauæ connectuntur,dum in ſubſtantiam hepatis inſinuantur.De venis Meſaraicis,& inteſtinorum,varia eſt ratio:cum enim ſanguinem crudum,vel nō purum contineant, nil cum corde commune habere debent,niſi per medium hepar. Sic itaq; (or potiùs quā hepar eſt principium venarum,& ſimiliter ſanguinis, cū in eius finibus ſeorſum a venis nō parum ſanguinis reperiatur. Prætereà cū ſanguis coctione a calore facta producatur,Cor ut caloris,ita coctionis cōmunis alimenti debet iudicari ſedes:Ac demū cum cor ſanguinem gignat exactiſſimum, & nos ſummè perfectum quo mēſurantur vires,inſpicere teneamur,iure officium producendi ſanguinem cordi cōcedere debemus. Hinc ex ſanguine cordis purgatiſſimo,ſpiritus ortum ducunt.Nec nobis obeſt quod obijciebat,quoniam hepar apparet tāquam coagulatus ſanguis, nam id ſolùm patefacit hepar parare ſanguinē,at cor ſuo calore & facultate poſtremam adhibet perfectionem.Hinc dum hepar ob ſui deprauationem non rectè ſanguinem parat,variæ prodeunt nutritionis deprauationes. Addebatur non omnem ſanguinis partem mēbra nutrientis,ex corde prodire. Reſpondeo, conceſſo quòd id accidat, dico primò, nos teneri conſiderare nutritionem perfectiorum membrorum,ex ſanguine perfecto, & abſoluto elaboratum.Addo ſecundò,cum uenis etiam necti arterias, & frequenter adeò iungi,ut ſanguis uenarū ab eo arteriarum perfici poſſit.Dico tertiò hepar inſtrumenti loco cordi inſeruire,recipiendo ab eo calorē,ſpiritus,& facultatem producēdi ſanguinem,cum.n.ſanguis arteriarum & uenarū ſit eiuſdem ſpeciei, differēs per magis & minus perfectè,etiā eſt neceſſe ut ex uirtute eiuſdem principij pendeat,& præſertim ex uirtute eius principij,ex quo ultima perfectio ortum ducit. Nec diſpoſitio oſtiorum cordis nobis aduerſatur,ſed fauet,ita enim conſtiruta ſunt,ut cor receptum ſanguinem impurum ſeruet,& perficiat,non autem ſtatim emittat.Demùm,ſoluēdo fiduciariam reprobationē,conceſſo,venas ex hepate oriri,ſimiliter & ſanguinem, nō propteteà ex eo inferre valemus,hepar eſſe ſedē facultatis nutrientis: tum quia venę

Veſſalius.

Inſtantia.

Solutio.

Solutio per fiduciariā reprobationem.

non ſunt inſtrumenta prima,& uera,ſed uiæ,& tanquam aquæductus ut etiã dicebat Platoꝛtum inſuper,quia hepar ſanguinem format facultate non ſibi propria,ſed recepta a corde. *Ratio ſemine.* Afferebatur ratio ſumpta ex ſemine,quod non in corde gignitur. Quæ reflectitur;nam ſpiritus reddentes genituram fœcundam,ex corde, tanquam ex paruo animali quod eſt facultate torum,prodeunt,quibus ſpiritibus ita aliud ſimile animal eſt aptũ gigni,ut id cuius ſunt,ſpiritus ſunt apti augere,perficere, & ſeruare ſingula membra:hinc in quarto Meteororum tunc vnumquodque dicitur perfectũ,dum valet ſimile procreare:perfectio autem,ut etiam commune temperamentũ,primò & pręſertim uiget in corde.Afferebatur demùm ratio ex Plat.deprompta,quia facultates frequenter pugnant,& præſertim ratio & cupiditas.At hæc in præcedentibus ſoluta eſt:nam etiam ratio cum ratione nonnunquam pugnat,& idem per uaria poteſt moueri motibus uarijs,ſaltem ſecundum uarias partes:ſimiliter eadem facultas apta eſt oppoſita agere:hinc dicitur oppoſitorum eandem eſſe frequenter facultatem.

De Sede Animæ duodecim Concluſiones. Cap. XXII.

EX longa diſputatione has duodecim concluſiones, ad Sedem Animæ pertinẽtes,pręter cęteras uarias adnexas,elicere & proferre ualemus.

Prima eſt, Animæ non propriè ut corpori,ſed per ſimilitudinẽ tantùm,competit ſedes,magis tamen ei competit,quã formis infra animam poſitis uel ſupra eam collocatis. Ratio eſt,quia ea ſola in corpore definitam expoſcit partem,cui hæreat.

Altera eſt,magis anima eſt ſedes corporis,quam uice verſa. Ratio elicitur ex Ariſtotele primo de Anima 90.dicente,magis animam continere corpus,quàm ècontrario,quoniam recedente anima corpus diſſoluitur.

Tertia eſt,totum corpus non aliquod eius membrum,eſt tota ſedes mortalis animæ,ratio eſt quoniã ea extenditur per uniuerſum corpus,& eſt perfectio totius,ideo uniuerſum eſt integrum ſubiectum eius.

Quarta,facta cõparatione inter partes,vnica eſt ſedes animæ,eaq; eſt cor:vnicũq; eſt cõe inſtrumentum,nempè calor eius,& ſpiritus,unicumq; membrum Principale.

Quinta,Spiritus,quorum cor eſt principium,ſunt modo quodam ſedes animę, cũ ſint tanquam fundamentum,& uehiculũ facultatum eius,nec cum Academicis Animæ uehiculum æthereum,vel aereum ab eo diſtinctum concedere debemus.

Sexta,caput & hepar ſunt ſedes ſecũdarię,nec ſunt ſedes animæ abſolutè,ſed quorundam officiorum eius,per facultatem a corde eis tributam.

Septima,membrum principaliſſimum,& præſtantiſſimum abſolutè Cor eſt,nam Cor eſt tale virtute propria,cætera verò facultate ab eo recepta.

Octaua,Menti non competit ſedes,ut cæteris animæ gradibus ex materia pendentibus. Ratio eſt: quia inſtrumento non eget.

Nona,Sedes prima Mentis,vt ei eſt apta competere Cor eſt. Ratio,quia per naturam nectitur cum Phantaſia,cuius ſedes eſt Cor, quamuis officia quædam eius exequantur in capite.

Decima,Phantaſia eſt ſedes Mentis. Ratio,quia per naturam & per actionem nobiſcum nectitur per Phantaſiam, nec ſine ea nobis competit ita in orbem mortalia pendent ex æternis,& redeunt per connexionem ad ea.

Vndecima,totus homo & nõ pars eius eſt tota ſedes Mentis. Ratio eſt,quia Mens non utitur parte ut inſtrumento proprio,ei tamẽ uniuerſæ hominis facultates famulantur & inſeruiunt.

Duodecima,Sedes poſtremæ, & veræ requietis humanæ Mentis Deus eſt, trinus & unus,in quo ſolo repletis vniuerſis ſuis appetitionibus fęliciſſimè requieſcit,quare nos quoque in eo requieſcamus,cui Honor & Gloria.

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE ACCRETIONE LIBER VNVS.

Proœmium, in quo inſtitutum, diuiſio, & ordo ſeruandus manifeſtatur.

NATVRA tãquã Diuina Ars, nil ſuorũ operum inchoatũ derelinquens, cunctis quæ procreat, uel ſtatim poſtremã tribuit perfectionem, uel ſaltem eis uires, & facultatem impartitur illam aſſequendi. In uiuentium procreatione, cum non ualeat primò corporis molem omni ex parte abſoluere, hoc ſeruat, ut facultatem in eis inſerat, cumulatiſſimè illam aſſequendi, quam tunc dicuntur adepta, dum ſibi ſimile ualent generare. Hæc eſt ea, quæ accretionis facultas dicitur, cuius beneficio uiuentium corpora per naturam adeò latenter & artificioſe creſcunt, ut nemo eam conſiderans non miretur; nemo non expetat modum illum mentis acie intueri, & nemo illum intuens nõ reddat Glotiam Omnipotẽti Deo, quod ut nobis competat, de Accretione mihi agendum ptopoſui. Et quoniam accretionis nomẽ uaria denotat, & multipliciter uſurpatur, ideò ne ob eius uarietatem reddamur ancipites, a uarietate ſignificationum eius ordiat. Accretionis nomen dicitut de uarijs, quibus uel magis, uel minus ptopriè competit, quod ut conſpicuè conſtet, hac Methodo progrediendum eſt. Accretio eſt motus attinens ad quantum: duplex autem eſt quãtum, unum ex accidenri, alterum ſecundum ſe: ex accidenti quantæ ſunt qualitates, quæ creſcere dicũtur, uel intenſione graduum, uel extenſione Formæ. Propriè autem & ex ſe quãtum eſt duplex, uel diſcretum, ita dicitut creſcere numerus inuidorum, & malignorum, uel cõtinuum, & hoc uel cteſcit adueniente aliquo externo, uel nullo: ſi nullo extrinſecus adueniente, id contingit dupliciter, uel cum interitu, ut dum aqua uertitur in aerem, uel ſine intetitu, ut dum aer denſus fit rarus: ſi autem fiat adueniente aliquo externo, uel illud adueniẽs eſt ſimile, uel diſſimile, ſi eſt ſimile, ita creſcũt flumina per pluuias, ſi fuerit diſſimile, uel id cõuertitut in naturam alterius, uel ne; ſi non cõuertitut, ſed ſolùm apponitur, tunc uel conſutgit verè vnum, ut circumpoſito gnomone quadratum creſcit quemadmodum in Poſtprędicamẽtis inquit Ariſtoteles. Vel non cõſurgit uerè unum, ſed cumulus tãrum, ut creſcit cumulus hordei, Milij, & Frumenti, addendo grana leguminum, lolij, & alterius generis, ſi cõuertitur in aliud, vel id fit nõ veta conuerſione, vel vera; non vera creſcit vinum ſuperaddendo aquam, uera autem cõuerſione poteſt vnum uerti in aliud, vel non ſeruatis omnibus cõditionibus principaliſſimę accretionis, ut ignis creſcit appoſitione lignorum, uel ſeruatis cõditionibus omnibus, ſuo loco explicandis, & hæc eſt propriè ſum

Viuentia quãdo ſint perfecta.

Significationes nominis accretionis.

Accretionis nomen eſt ab uno.

pta, & principaliſſima accretio, ſolis viuentibus per naturam competens munere nutrientis animæ: ex quo patet accretionis nomen eſſe ab vno, & dici de uarijs ordine quodam. Et quoniam dum ſermo eſt de his, quæ ſunt ab vno, prÿſertim, & propriè eſt de primo, ut dicitur in 4. Metaph. in contex. 2. ideò loquuturi de accretione, primum inſpicere tenemur, ex cuius explicatione eluceſcunt cætera, cum ſint quidam receſſus a primo, & id primum ſit tanquam menſura cęterorum. Hoc inſpicimus ſeruaſſe Ariſtotelem, qui quamuis in primo de Ortu, & interitu verba faciat de tranſmutationib. communibus cunctis mortalibus, tamen de accretione loquens, eam viuentium declarat, quia declarans illam, virtute, & facultate explicat receſſus ab ea. Nos igitur illum ſequentes, de accretione viuētium diſſeremus. Philoſophus de accretione tribus in locis verba fecit, nempè in 3. & 5. Phyſic. in primo de Ortu, & interitu, & in lib. de Anima, & viuētibus prima eſt explicatio communiſſima, ſecunda minus communis, tertia adhuc magis propria, & contracta. In lib. Phyſic. conſideratur accretio, ut una ex quatuor generibus mutationum, ad quantitatem pertinens. In primo de Ortu, & interitu conſideratur, vt vna ex communibus affectionibus corporis Phyſici generabilis, & corruptibilis, contradiſtincti ab æterno, quę cũ ſit ab vno explicatur ea, quę principaliſſima eſt, ut inde eluceſcant aliæ. Demùm conſideratur in lib. de Anima, & viuentibus, ut ab anima nutriente prodiens, & viuentibus competens tanquam eorũ affectio. Ego de accretione loquens tanquam de officio Animæ nutrientis, conſiderationem hanc cum libris ad Animam pertinentibus iungendam cenſui, quod vt diſtinctè, & aliquo ordine exequar, quia ex notitia definitionis pendet cęterorum cognitio, ordiar a definitione, definitioniſq; partium explicatione: ſecundò loquar de modo quo fit accretio, & vitentur abſurda; conſiderabo, tertiò qualis ſit accretio, & quę ſint eius conditiones, & qua ratione ſeruentur. Demùm de oppoſita diminutione, & attinentibus ad fluxum partium verba faciam.

De qua accretione ſit ſermo.

Ordo ſeruandus.

Definitio Accretionis. *Cap. I.*

Definitio accretionis

Accretio præcipua, quę ſolis viuentibus competit, & de qua accretionis nomen primò dicitur, cũ a varijs uario modo definiatur, exactè tamen, ac per omne genus cauſæ, ita (ut puto) definiēda eſt. Accretio eſt motus quo ex imperfecta, ad perfectiorem molem corpus viuentis perducitur per alimentũ ab anima nutriēte permutatũ, quod ſua quantitate ampliores reddit omnes partes, ſecundum formam conſideratas, vt viuens naturalia opera exactè perficere valeat. Hæc definitio cum ſit affectionis alteri cõpetentis, pendentis continenter in fieri ab efficiente, & in finē ordinatæ, iure ut patet ex omni genere cauſæ conflata eſt: ſed quia dicitur accretionem eſſe motũ ad quantitatem pertinentem, ideò hoc primò conſiderandũ occurrit, an ad quantitatem valeat eſſe motus? Id. n. iure optimo dubium eſt. Primò, quia cui non competit contrarium, non competit motus, ex Ariſt. in 5. Phyſic. cont. 10. quantitati per eundem Philoſophum in Prædicamento quantitatis, non competit contrarium, quare nec motus. Hac ratione utitur Ariſtoteles in quinto Phyſi. contex. 10. oſtendens in ſubſtantia non eſſe motum. Præterea in his, quæ ſunt ad aliquid, non eſt per ſe motus, ut dicitur in quinto Phyſicor. contex. 10. Accretio uerſatur inter magnum, & paruum, quæ per eundem Philoſophum in Prædicamento quantitatis ſunt ad aliquid, igitur accretio non poteſt eſſe motus. Demùm conditio motus eſt ut ſit continuus; Accretio non poteſt eſſe continua; quare non rectè dicitur motus. Maior elicitur tum ex definitione motus ut alibi pateſeci, tum ex ſexto Phyſic. Minor oſtenditur, quia id quod neceſſariò nectitur cum non continuo, non ualet eſſe continuum: Accretio neceſſariò nectitur cum Ortu, & interitu ſubſtãtię, quæ nequeunt eſſe continua,

An ad quãtitatẽ ſit motus.

Ariſtot.

tinua, cum ſubſtantia non recipit magis, & minus, quare accretio non valet eſſe continua. Hęc ſunt dubia non leuia, nec ſoluto facilia. Pro quorum reſolutione, & notitia generis, ac formæ accretionis, conſiderandi primo ſunt termini, inter quos verſatur accretio, ex quorum explicatione pendet reſolutio variarum difficultatum. *De terminis accretionis.* Qua de re opiniones variæ ſunt. *Opinio prima.* Inquiunt nonnulli terminum ad quem accretionis eſſe formam ſubſtantiæ earum partium, quæ ab Ariſtotele in cap. de Accretione nuncupantur ſecundum formam. *Euerſio.* Quæ ſententia non eſt approbanda, nam termini motus ad id Prædicamentum attinere debent, ad quod pertinet motus, quia motus per terminum ad quem in Prædicamento conſtituitur: accretio pertinet ad quantitatē, quare & terminus eius: non itaque eſt ſubſtantia, & præſertim quia ad ſubſtaniam nō eſt motus. *Opinio ſecunda. Pomponatij.* Propterea, alij ut Pomponatius uir doctus aiunt, terminum ad quem accretionis eſſe dimenſionem, denuò antecedenti aduenientem, ſiue quod idem eſt, maiorem molem, ex acceſſione nouæ materiæ conſurgentem, quam ſequitur maioris loci poſſeſſio. *Euerſio.* Cui etiam opinioni adhęrendum non cenſeo; tum quia accretio inanimis quoque competeret, cum ille terminus non ſecus illis, quàm viuentibus cōpetat; tum quia dimenſio antecedens, & noua, quę acquiritur, ſimul ſeruantur, termini autē per ſe, motus quia ſunt oppoſiti, ſimul ſeruari nequeunt, ut patet ex quinto Phyſ. tum demùm, quia dimenſio noua, & antecedens, non opponuntur, quare non ſunt per ſe termini motus. *Opinio tertia.* Ideò inquiunt alij, terminum eſſe nō ſolam formam ſubſtantię, nec ſolam dimenſionem, ſed dimenſionem formatam, nam dicebat Ariſtoteles corpora augeri ſecundum formā, & alimentum augere, quatenus eſt poteſtate quanta caro. *Euerſio.* Quę opinio dubia eſt, nam accretio eſt motus ſimplex, & ab Ariſtotele in primo de Ortu, & interitu ſimplex dicitur, quare eius proprius terminus debet eſſe ſimplex, non autem eſſet ſimplex, ſi cōſtaret ex uarijs Prædicamentis, ſubſtantia nimirùm & quantitate. Inſuper ita accretio etiam inanimis competeter, cum eis cōpetat ille terminus, demùm non conſtat quomodo tunc termini illi ſint contrarij, ut contrarij eſſe debēt termini cuiuslibet motus. Nec ex verbis Ariſtotelis ea ſententia elicitur, non enim illis relatis uerbis Ariſtoteles terminos accretionis explicat, ſed requiſita ꝓ accretione. *Quarta Zimaræ.* Zimara in Tabula, de re hac uerba faciens ait, terminum ad quem accretionis proprium eſſe extenſionem molis, ſequentem materiam conuerſam in Naturam rei, quæ creſcit, inquit enim alimentum primò uerti in ſubſtantiam uiuentis, mox corpus vndique à calore extendi, quam extenſionem dixit eſſe per ſe terminum accretionis. Id confirmatur per Ariſtotelem in octauo Phyſ. 32. dicentem, & quantum extēditur, niſi quid prohibeat, & hæc prius fuit opinio Burlei. *Burlei.* Quæ, ut puto, approbāda nō eſt, *Euerſio.* nam inquit Zimara formale accretionis eſſe extenſionē materiæ acquiſitæ & iam conuerſæ, in omnem dimenſionem: hæc ſunt eius uerba. At contra ſi id eſſet, tunc alimentum potiùs creſceret, quàm corpus viuens, quia ea extenſio alimento potiùs quā uiuenti competit. Inſuper ille terminus etiam inanimis competit, nec eſt proprius accretionis viuentium. *Sol. Zim.* At reſpondet Zimara inquiens extenſionem inanimorum differre à propria accretione viuentium, quia propria acceretio pro termino habet dimenſiones terminatas, ſpecie diſtinctas ab illis, quę ſunt termini extēſionis inanimorum, quia dimenſio non eſt per ſe terminus accretionis Phyſicæ, ut eſt dimenſio, ſed quatenus eſt viuentis, quæ diſtinctio ex forma pendet. *Euerſio.* At cum hæc dicat cupiens uitare unum abſurdum, in uaria labitur, ſibi enim primò aduerſatur, nam ex una parte ait formale accretionis eſſe extenſionem materiæ cōuerſæ in eſſentiam alreius, ſi hoc eſt formale, ubi adeſt forma, adeſt eſſentia rei, nam a forma ad formatum eſt conſequutio neceſſaria; ea forma competit inanimis; quare dicere eis non competere accretionem eſt ſecum pugnare. Prætereà, labitur in id abſurdum, in quod labuntur illi, qui pro termino ſtatuunt dimenſionem formatam, quatenus in termino includi ait etiam formam, nam ſi conſideratur diſtinctio dimenſionis terminatæ, vel ab anima, vel non ab anima, aut in termino anima includitur, vel ne: ſi includitur, non erit ſim-

plex,

plex; ſi non includitur, nil referet, quòd ex una, vel alia forma pendeat. Præterea, ſoluens inſtantiã de rarefactione, quia eius opinionem videtur ſequi rarefactionem eſſe accretionem, inquit rarefactionis terminum per ſe eſſe qualitatem, quantitatem autem, ſolùm ex euentu, accretionis autem contra. At cum hoc dicat, etiam ſecum pugnat, nam dixerat antecedere cõuerſionem alimenti momento factam, ſequi verò rarefactionem, & extenſionem, & hoc eſſe formale accretionis: quare cuerſio alimenti eſt extra formam accretionis, & ſola extenſio ſequens erit forma, ea autem extẽſio nil eſt aliud præter rarefactionem, quare rarefactio ab accretione non diſtinguetur. Præterea, non fit noua quantitas ſine noua adueniente materia; quare cum alimentum fuerit conuerſum in ſubſtantiam viuentis, ſolùm poteſt rareſieri, non autem noua magnitudo per illud addi. Hinc Ariſtoteles ait, in accretione hoc ſecundum eſſe, vt non dicatur fieri ſine aduentu nouæ materiæ.

De terminis Accretionis opinio propria. *Cap. II.*

Opinio verior.

DVbiæ ſatis apparuerunt relatæ opiniones de terminis accretionis, propterea cum Ariſtotele, & Græcis interpretibus dicendum puto, magnitudinem perfectam, & imperfectam, eſſe per ſe terminos accretionis. Nam Ariſtoteles quotieſcunque de huiuſmodi terminis loquitur, ſemper hos ſtatuit, nunquam alios, ut patet ex tertio Phyſic. 5. ex quinto Phyſic. 18. ex vndecimo Metaphyſicæ, capitu. 8. ex octauo Phyſic. 62. & locis alijs, Alexander in primo Natur. qq. capitu. 7. eiuſdem fuit opinionis, inquit enim, an non ſimpliciter in magnitudinem, & paruitatem mutantur ea, quæ creſcunt, & minuuntur, ſed quæ creſcunt ſecundum naturam, hæc autem ſunt, quæ nutriente anima ſunt prædita, & ex imperfectione ad perfectam molẽ tendunt, quę autem minuuntur, a perfectione recedunt, & in magnitudinem imperfectam cõtrahũtur. Pro notitia cõſiderandum, quòd magnitudo perfecta ea dicitur, per quam corpus, ea prędìtum, valet cõgruenter obire munera naturæ, & pręſertim generare ſimile, quod opus naturaliſſimum appellatur. Hinc Ariſtoteles in quarto Meteororum ait, tũc vnumquodque eſſe perfectum, dum valet ſimile generare. Hæc perfectio propriè ſolis uiuentibus competit, non inanimis. Ratio eſt, quia ſola viuentia valent propriè generare, cum id ſit opus animę nutrientis. Inſuper viuens propriè eſt corpus vnum, ſuis partibus præditum. Inanimum eſt veluti multa indiuidua iuncta, & colligata, in quibus id, quod eſt maximum, etiam eſt minimum, nam minimũ ignis valens ſeorſum ſeruari, & ſubſiſtere, etiam eſt perfectum, & maximum, & valet ſimile generare; ſic inanima gignuntur cũ mole perfecta, ideò non egent accretione, ſed eorum accretio eſt quædam aggeneratio & connexio nouorum indiuiduorum. Cum itaque perfecta moles, quæ ſolis viuentibus competit, ſit per ſe terminus accretionis; ea perfectio in viuentibus ſpecie diſtinctis varia eſt, alia enim eſt perfectio molis formicæ, leonis, equi, & ſimilium, & ea diſtinctio pẽdet ex varietate animæ, & formæ, quælibet enim mortalium anima ſecum proprios terminos defert. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Anima 41. ait ignem in infinitum creſcere, cum careat anima: & animæ officium eſſe terminos præſcribere, non quòd ea anima ſit pars termini accretionis, ſed terminus ex ea pendet, ab eaque præſcribitur. Ex quo conſtat quomodo in quantitate ſit, & non ſit contrarietas, nam ſi quãtitas cõſideratur vt viuenti competens, requiſita pro obeundo generationis munere, ſic prædita eſt magno, & paruo, non in ſola relatione poſito, ſed abſolutè, & eſt contrarietas, quæ eſt ſatis pro conſtitutione motus, nam contrarietas, quæ pro motu requiritur, eſt oppoſitio terminata formarum, quæ cum continuatione ſint natæ acquiri in eodem ſubiecto, quod actu ſit: huiuſmodi autem oppoſitio competit moli viuentium. At duæ oriuntur difficultates. Prima eſt, quia ſic accretio nõ competet quanto,

Ariſt.

Alexander.

Quæ ſit magnitudo perfecta.

Quomodo quantitati competat contrariũ.

Prima dubitatio.

vt

ut quantum eſt,& per ſe,ſed vt eſt quantum viuentis corporis. Altera eſt, quia perfe- *Secunda.*
ctum,& imperfectum ſunt ad aliquid, ſunt eiuſdem ſpeciei,& opponuntur per priua
tionem & formam, termini autem motus debent eſſe abſoluti, & cum ſint contrarij
debent eſſe diſtincti ſpecie,& cum motus differat per terminos, eius termini debent
eſſe uerè contrarij,non autem ſolum oppoſiti per priuationem,& formam. De pri- *Solutio prima.*
ma difficultate dico,accretionē latè ſumptam cōpetere quidem omni quanto mor-
tali,at propriè ſumptam ſolis competere uiuentibus,ideò hoc veriſſimū eſt,ad quan-
titatem non eſt accretio,vt quantitas eſt,ita enim eſſet ad omnē,ſed ut talis eſt quan
titas,nempè perfecta,& quatenus eſt differentia magnitudinis uiuentium. Et dū in-
fertur,igitur accretio ex accidenti erit ad quantitatem. Reſpondeo ex accidenti eſſe
ad genus quantitatis,quatenus id, quod eſt per partem,eſt modo quodā ex acciden-
ti,dico modo quodam,quia ut inquit Auerroes ſub initio quinti Phyſico. differt per
partem ab eo,quod eſt ex accidenti,quia quod eſt per partem,poteſt eſſe per ſe,dum
parti tribuitur,& ideò quamuis accretio ſit ex accidenti ad quantum, nō ob id eſt ex
accidenti ad omne contentum ſub eo. Ex his pendet ſolutio primæ difficultatis. Pro *Solutio ſecunda.*
ſolutione ſecūdæ,quia inſtabatur perſectum,& imperſectum eſſe ad aliquid. Dico ſe
habere de perfecto,& imperſecto,ut de magno,& paruo,inquit Ariſtoteles in quin-
to Metaphyſicæ 18. in quinto de Gener. anim. c. 7. necnon Alexander in quinto Me-
taphyſicæ 18. & in primo Naturalium qq. cap. 7. magnum, & paruū vſurpari,& ab-
ſolutè,& cum relatione,nam dum contrahitur ad ſpecies rerum,eis cōpetit magnū,
& paruū abſolutè,ſic dantur homines abſolutè magni,& abſolutè parui,id ipſum di-
cendum de perfecto,& imperfecto,quæ inſequuntur magnum,& paruum. Addeba-
tur,quòd ſint eiuſdem ſpeciei. Reſpondeo ſub ratione abſolutè perfecti,& imperfe
cti,differre forma,ſpecie,& definitione,& eſt differentia, quæ eſt ſatis pro terminis,
& eorū diſtinctione; Addebatur,quòd eſt oppoſitio per formam,& priuationem. Re
ſpondeo ſemper contrariorum unum formam,alterum priuationem præſeferre; abſo
lutè tamen imperfecta moles eſt forma,cum moles ſit,& non prorſus priuatio.

An Accretio ex parte ſuorum terminorum ſit continua. Cap. III.

QVoniā accretio eſt motus,& conditio motus eſt ut ſit continuus,quic-
quid dicat Auerr. in octauò Phyſic. 23. ideò uidendum eſt, an accre- *An accretio ſit continua.*
tio ex parte ſuorum terminorum, qui in præcedente cap. ſunt decla-
rati,ſit continua. Zimara inquit ex parte propriorum terminorū con *Zimara.*
tinuam eſſe,non tamen id de accretione ita cōſtare,ut de motu loci.
Nā conſiderauit Zimara extenſionē molis,quę continua eſt. At con-
tra,ſi accretio,ob eam extenſionem eſt continua,quæro uel eſt continua, quia debet *Euerſio.*
aſſequi maiorē locum,uel ob productionem nouæ molis,vel ſolum ob eius extenſio-
nē,ſi ratione primi,igitur ex accidenti ei cōpetet ut ipſe fatetur,ſi ob productionē no
uæ molis,quia ea moles acquiritur,dū producitur ſubſtantia,& ea cōuertitur per mi-
nima,& momento,vt ipſe cenſet,nequaquam ob eam poterit eſſe continua; ſi demū
id,ei cōpetit ſolùm munere extenſionis,ea eſt rarefactio,non accretio. Pomponatius *Pomponatius.*
inquit accretionem ex parte proprij termini non eſſe continuā, ait .n. definitionem
motus eſſe ab uno non,& non eodem modo ueram eſſe de omnibus. At contra tunc *Euerſio.*
ei nō cōpeteret definitio motus,quæ eſt actus imperfectus,tendens ad perfectionem,
nam omnis talis actus continuationem includit,cum continenter partim ſit in termi
no a quo,partim in eo ad quem, ut in ſexto Phyſi. oſtenditur. Pro ſolutione itaque
conſidero ſententiam Platonis in Parmenide,necnon Galeni in ſecundo Methodi,di *Motus ſimplex.*
centiū motus ſimplices ſolum eſſe duos,lationem, & alterationem: hi namque duo

ſoli,

ſoli,ita ſe habent,ut ſubiecto competere poſſint,ſine connexione cum alio motu, ut *Motus cõſideratur dupliciter* conſideranti notum eſt.Inſuper dico motum, & mutationem poſſe conſiderari dupliciter,vel ex parte ſui termini ad quem,vel ex parte,qua fit, & requiſitorũ pro eo, ut fiat:ſi conſideratur ex parte ſui termini,accretio non neceſſariò eſt continua,ei tamen continuum non repugnat: ſi autem conſideratur ex parte conſpirantium ad id *Reſolutio diffic.* ut fiat accretio,ſic ea neceſſariò eſt continua,probantur hæc pro omni parte.Dicebatur primò ex parte ſui termini ad quem, non neceſſariò eſſe continuam: Hoc denotauit Ariſtoteles in octauo Phyſic.23.inquiens,nonnunquam ſimul effodi lapidẽ,& formam aliquam acquiri. Addebatur ſecundò ex parte ſui termini,ei non repugnare continuum,id patet,quia terminus eſt moles perfecta,moles autem continua eſt, & adeptio perfectionis eius,quæ fit progrediendo ex minori ad maiorem molẽ, poteſt eſſe continua,cum moles,quæ acquiritur,ſit continua. Dicebam tertiò,ratione conſpirantium ad eius conſtitutionem,neceſſariò eſſe continuam, hoc oſtenditur, quia accretio non fit ſine alteratione, & latione,qui ſunt duo ſimplices motus ut dixi,qui *Sententia quorũdã.* bus per ſe primò competit ut ſint continui,alijs munere eorum. At conſideremus, an accretio ſit continua munere alterationis tantùm, uel etiam ratione motus in loco.Inquiunt nonnulli eſſe continuam ex parte utriuſque, quia neceſſariò acquiritur locus maior,qui non acquiritur ſine ſucceſſione, & tẽpore,quæ ſententia eſt dubia, *Euerſio.* quia in accretione conſideratur primò appoſitio alimenti;ſecundò agglutinatio, tertiò aſſimilatio:dum fit aſſimilatio propriè per molem fit accretio, ſæpè autẽ id,quod aſſimilatur,non mutat locum,ſed eo in loco,in quo erat agglutinatum,aſſimilatur,& uertitur in ſubſtantiam uiuentis,quare tunc ſi ea aſſimilatio fiat ſimul,etiam locus di *Sententia propria.* cetur ſimul adeptus.Reſpondens itaque dico,ſi conſideratur accretio proximè,quatenus fit per aſſimilationem ſolam,ea non eſt neceſſariò continua per adeptionẽ loci,at ſi conſideratur pro cõgregato ex appoſitione,& agglutinatione,quæ nõ fit ſine extenſione,ita eſt continua ex parte adeptionis loci, & comitantium diſpoſitionũ; ſic itaque accretio ut fit,neceſſariò eſt cõtinua;ex parte autem ſui termini non neceſſariò. Ita uera eſt ſententia Pomponatij, non omnibus motibus conſimiliter conti- *Diluitur Ariſt.controuerſia.* nuum competere.Similiter liberatur Ariſtoteles ab apparente controuerſia, nam in tertio Phyſicorum,inquiens motum eſſe actum imperfectum,indicat eſſe cõtinuum, quod mox oſtẽdit in ſexto Phyſicorũ.Ex aduerſo autem in octauo Phyſicorum 23. ait accretionem,& diminutionem nõnunquam fieri ſimul, nam in octauo Phyſi.23. conſiderat attinentia ad proprium terminum,in tertio & ſexto Phyſicorum, conſpirantia neceſſariò ad id ut fiat:qua de re latius uerba feci in libris de Motu.At oſtendebatur accretionem non eſſe continuam,quia neceſſariò nectitur cum generatione, *Solutio aduerſa rationis.* & interitu,qua ratione præſertim utitur Auerroes in octauo Phyſicorũ 23.Soluitur autem primò per inſtãtiam,mox per fiduciariam reprobationem. Dum enim dicitur generatio non eſt continua,quare nec accretio,id aſſumptum non eſt uerum, nã formæ elementorum & mixtorum conſimilium,ut ſuo loco pateſeci,recipiũt magis, & minus,nulla autem fit generatio,ſine mutatione aliqua in his facta. Inſuper quam- *Q̃uodetur minus minimo.* uis generatio non eſſet continua,congeneratio tamen poteſt eſſe continua,quia poteſt dari minus minimo iunctum alteri,quamuis non detur ſeiunctũ. Soluitur ſecundo conceſſo eo antecedente, negando conſequutionem, nam quamuis generatio ex parte ſui ſit ſimul,adgeneratio tamen ratione continuationis partium,quæ fiunt,poteſt eſse continua,accretio iunctam habet congenerationem, non autem abſolutam generationem,ut dicitur in primo de Ortu,& interitu. Præterea,quamuis etiam ex parte formę ſubſtantiæ ei aduerſaretur continuum, nõ tamen ei aduerſaretur ex parte quanti, & ex parte qualitatum, quæ tunc permutari debent, ideò quamuis non continuatè mutetur ſubſtantia,continuatè ſaltem paratur ad mutationẽ, & mutantur partes.

Explicantur reliquæ partes definitionis. *Cap. IIII.*

COnſtat ex dictis,quomodo accretio ſit motus ex imperfectiore,ad per
fectiorem molem producens,& hæc eſt forma cõmunis eius,cui for-
mæ,materia reſpondere debet, materia autẽ accretionis eſt triplex :
Triplex materia accretionis.
vna cui vt ſubiecto competit accretio tanquam eius affectio : altera
circa quam verſatur vis augens eã permutando:tertia eſt res,quę ac-
quiritur;prima dicitur materia in qua;ſecunda circa quam;tertia ad quam,hoc eſt vi
uens,alimentum,& moles,& quęlibet per definitionem indicatur.Denotatur mate-
ria prima,& tertia vnà cum termino eius , dum dicitur ad molẽ perfectã deduci cor-
pus uiuens,accretio.n.primò competit uiuentibus,cęteris autem ſecundariò,& adũ-
bratè,vt dixi.Reliqua denotatur,dum additur per alimentum permutatum. Vt per-
Materia in qua.
tinet ad primam materiam, ea eſt duplex, vel tota, & eſt corpus uniuerſum,uel pars
eius,de qua dicimus ſeruata proportione quamlibet partem augeri,in definitione ta
men ſubiectum totum accipi debet , id autem ſeruari debet idem ſub utroq; termi-
no,& hoc omni motui cõmune eſt. Vt pertinet ad reliquam materiam, quod eſt ali-
mentum, conſiderãdum cum Ariſtotele idẽ alimentum diſtincta ratione tribus con-
ducere,nam ut potentia talis ſubſtãtia,nẽpè corporis illius uiuentis,nutrit;ut inclu-
dit aliquid redundans utile,generat; ut potẽtia quanta caro,uel quantum os, auget.
Materia ex qua.
Materia,ex qua proximè fit accretio,põt dici & actu,& poteſtate quãta : actu quan-
ta eſt mole terminata per formam antecedentem ; potẽtia ad recipiendos terminos
per ſubſequentem: hinc dicitur potentia quanta caro, non potenria quãta abſolutè,
quantum.n.abſolutè non fit,ſed neceſſariò materiam comitatur.Inſuper ita loquitur
Philoſophus, ut indicet neceſſariò iunctam habere permutationem ſubſtantiæ . De-
Cauſa efficiens.
clarata materia,& forma,debet declarari efficiens: id autẽ eſt duplex , uel principa-
le, vel inſtrumentum:principale eſt anima nutriens: inſtrumentũ eſt calor coquens .
In definitione accipi debet principale, ideò dictum eſt ab anima nutriente permuta-
tum,nomine animæ nutrientis,intelligo eam,cuius tria ſunt officia, nutrire, augere,
& generare , utor tamẽ nomine nutrienris, & non augentis,ut commune denotem a
quo permutatur alimentũ , quæ uis nutriens,& augens, extenſa per uniuerſum cor-
pus,utens calore tãquam communi inſtrumento,efficit mutationes cõmunes, utens
vero temperamẽto,& propria forma,uel carnis, uel oſſis, uel nerui, mutat alimẽtum
paratum in carnẽ,os, & neruos,ſic proximè caro fit a carne, os ab oſſe,neruus a ner-
Finis accretionis.
uo,at non ſine ope animæ . Demùm addi debet finis accretionis,qui eſt duplex , uel
eius ut motus,uel rei per motum conſtitutæ . Finis accretionis , tanquam motus , eſt
terminus ad quem,nempè magnitudo perfecta, qui coincidit cum forma, quę acqui-
ritur,& dicitur finis internus: finis autem rei per motum conſtitutæ , qui dici poteſt
externus,quia nõ intrinſecùs motum conſtituit, adhuc eſt duplex, uel cui competit,
& eſt anima,cui tanquam principio inſeruit perfecta moles: animans verò eſt totum
operans,cui ut operanti completo ea perfectio famulatur: alius eſt finis cuius graria,
& eſt operatio . Finis internus patet ex declaratione termini ad quem , & formæ :
Finis externus cui inſeruit, qui eſt ipſamet Anima, includitur in fine cui, completo ,
ideò hic debet explicari, & unà cũ eo etiam finis cuius gratia , quod fit,dum dicitur
ut uiuens naturalia opera exactè perficere ualeat. Dicebatur etiã in definitione,Ali-
mentum ſua mole maiores reddere omnes partes ſecundũ formam conſideratas , &
id addebatur,ut diſtinctiùs materia accretionis pateret,& conditio rei, quæ creſcit :
An accretio ſit generatio.
ſed quia ex definitione elicitur accretionẽ iunctam habere permutationem ſubſtan-
tiæ,ideò quæritur, an ea mereatur dici generatio, & interitus ? Nam uidetur nuncu-
panda generatio,tum quia denominatio debet fieri a nobiliore,tum quia accretio eſt
via ad perfectionem generationis,ut diminutio ad interitum : via autem denomina-

rur

Reſolutio. tur a fine. Lucidè,& breuibus difficultati reſpondens,dico accretionis nomen dupli
citer vſurpari:vel pto eo quod eſt peculiare,& ptoprium eius, vel pro congregato e
omnibus mutationibus pro ea neceſſarijs: in ſecunda ſignificatione accretio eſt co
ſpiratio omnium mutationũ,quæ pro ea ſunt neceſſariæ,& dicitur generatio rei per
fectæ,ducẽs ad eſſe perfectum : denominatur tamen accretio pro diſtinctione a gene
ratione,quæ ducit ad eſſe abſolutè . At in prima ſignificatione , ea eſt motus ſimplex
ad quantitatem pertinẽs,qui ſolùm poteſt dici generatio: quatenus motus omnis eſ
generatio quædam,vt dicitur in 5 .Phyſic.ex ſe tamen dum conſideratur inter termi
nos,qui formæ ſunt,eſt motus a generatione diſtinctus . Differentiæ autem accretio
Differẽtiæ octo accretionis a generatione. nis a generatione poſſunt dici octo : nam primò differt ex parte proprij termini , qu
eſt moles perfecta . Secundò ex parte ſubiecti,quod actu eſt, & idem manet ſub vtro
que termino. Tertiò ratione communis formæ,nam accretio verè eſt motus,non au
tem generatio. Quartò,ex parte efficientis, nil enim ſe generat,ſed auget & perficit
Quintò,ratione connexionis cum loco, & eius mutatione,id enim quod creſcit , ne
ceſſariò mutat locum,non ita quod generatur . Sextò,ex parte eius,cui vt affectio cõ
petit, vera enim accretio ſoli viuenti competit , generatio autem etiam uon uiuenti
bus . Septimò , ex parte materiæ,ex qua,nam pro accretione externa materia adue
niens requiritur,non autem pro generatione, & interitu . Octauò , quia accretio eſ
perfectio rei præexiſtentis, cui aliquid additur, generatio abſolutè ex non eſſe ad eſſ
permutatio eſt : denotatur ea accretio & diminutio complicata cum cæteris muta
Adoleſcentia, & ſenectus. tionibus per adoleſcentiam , conſiſtentiam , & ſenectutem, ideò adoleſcentia eſt ui.
ad perfectionem , & ad eſſe perfectum , ſenectus eſt ægritudo ſecundum naturam , &
via ad interitum .

De modo , quo fit Accretio . *Cap. V.*

CVmulatè ſatis ea explicata iudico,quæ ad ptimam partem , nempè ad de
finitionem Accretionis pertinere videntur.Sequitur ſecundò, vt de mo
do agamus, quo fit accretio , qui ſatis eſt obſcurus , & latens,ideò de e
loquitur Auerroes in primo de Ortu,& interitu 38. Philoponus contex
94 Alexander in calce,c.de Mixtione,Galenus in primo de naturalib. facultatibus
Modus quo fit accretio. & alij viri celebres . Pro cuius rei explicatione , accipiendum primò cum Platon
Corpus viuens ſimile horto. corpus viuentium ſimile eſſe horto & viridario , in quo & fontes, & aquæductus va
rij cùm latiores,tùm anguſtiores inueniantur, quibus ſimiles in animali ſunt ventri.
culus,venæ,arteriæ,ac demùm exigui meatus,vel pori, per hos ex hepate , & corde
ſanguis quaſi ſalutaris aqua,tanquam ex fonte effunditur per vniuerſum corpus:qu
ſanguis ex ſententia Ariſtotelis eſt alimentum vltimum,& proximum ex parte for
mæ,quamuis non ex parte diſpoſitionum, ita loquor : quia inter ſanguinem non pa
ratum,& partem nutriendam mediat quidem aliquid, at non forma diſtinctum , ſed
diſpoſitione tantùm,ſic Ros,gluten,& cambium, quæ ex ſententia Auicennæ in pri
ma Fen primi Canonis mediare dicuntur,ſunt quidem media , per diſpoſitiones ſu-
peradditas , pro parte nutrienda , at non per formam ſubſtantiæ ab extremis diſtin-
ctam, niſi forte aliquando per magis , & minus,cum formæ Mixtorum conſimilium
Facultates famulantes. (vt ſuo loco patefeci) magis,& minus ſuſcipiant. In hac alimenti per partes corpo-
ris diſtributione,refulgent opera facultatum,animę nutrienti ſamulantium , quæ re
vera quattuor ſunt:nempe attractio,retentio,aſſimilatio,& expulſio : trahitur enim
primò alimentum cõe,nempè ſanguis;hoc retinetur, vt coquatur , & perficiatur, &
diũ detinetur,alteratur,& diſponitur, adeò vt primò reddatur ſimile per qualitates ,
& tunc non nutrit ; mox per formam ſubſtantiæ, & tunc abſoluitur officium nutri-
tionis,ſic ſimile ſimili nutritur;& quoniam per coctionem ſecernuntur excremeuta,
ideò adeſt vis expultrix,ea reijciens.Auerroes his quattuor, quintum officium & fa-
cultatem

cultatem addit, nempè ſecernendi concoctum a non concocto, ſiue utile ab inutili: at hæc ad præcedentes redigitur, pars enim nutrienda, trahens alimentum, id ſolùm trahit, quod ſibi eſt vtile, dum fuerit rectè affecta, inde mox inutile ſecerniiur, at de re hac alibi cumulatè verba feci. Inſuper in hac alimenti per membra diſtributione, conſideratur motus eius varius, cùm ad partes ſuperas, tùm ad inferas, de quo dubitatio occurret, a quo fiat, & qualis ſit, poſt alimēti per ſingulas partes diſtributionem. Vt abſoluatur nutritio tria ſunt neceſſaria, nimirùm appoſitio alimenti, agglutinatio, & aſſimilatio, quæ rectè conſiderauit admirabilis Galenus in primo libro de Naturalibus facultatibus, nam eum ſanguis per venas tenuiſſimas ad partes nutriendas ueluti ad carnem deuenerit, ab ea, tanquam a ſpongia imbibitur, & præſertim dum calida, & ſicca fuerit, veluti ab excalefacto pane inſpicimus citiſſimè imbibi uinum, & humorem quemlibet, & quoniam pars nutrienda prædita eſt meatibus uarijs a calore reſoluente, & extendente genitis, in quibus ſemper humoris tenuis aliquid reperitur, ideò fit in eis prima quædam aduenientis cum præcedente humore permixtio, per quam appoſitionem, & permixtionem membrum extenditur, mox humor ille incluſus, & per anguſtiſſimos meatus cum parte nutrienda iunctus, ſenſim ei agglutinatur, & per calorem a Corde infuſum, ut per commune inſtrumētum animæ, & per propriam formam, & temperamentum partis, ut per contrahens commune ad proprium, alimentum id redditur ſimile carni, uel alteri parti, & tunc per ſubſtantiam alimentum dicitur nutrire. Si autem id, quod denuò fuit conuerſum in carnem, ſuperauerit molem carnis reſolutæ, dicitur ſua mole operari, & augere: ſi autem mole non ſuperauerit, non dicitur operari quantitate, ſed ſola ſubſtantia, quamuis enim ſemper ſubſtantiam ſequatur quantitas, tamen non ſemper quantitas noua excedit deperditam: ideò nonnunquam eam non ſeruat, vt in diminutione: nōnunquam ſolum ſeruat, vt in conſiſtentia: nonnunquam verò etiam auget, ut in adoleſcentia, & tunc dicitur accretio. Appoſitioni conſideratæ a Galeno respondet Ros Auicennæ: nam eſt quædam irroratio, agglutinationi gluten, aſſimiliationi cambium. In hoc accretionis curſu, primò conſiderare debemus duplicem mixtionem, una eſt alimenti aduenictis cum humore antecedente, in poris incluſo: altera minus propriè dicta, & eſt cum parte, quæ nutritur, dum alimentum ei apponitur, & agglutinatur, ideò Ariſtoteles in contex. 39. primi de Ortu, & interitu inquit, quid igitur patiens ab hoc, nempè alimento, auctum eſt, an mixtum, vt ſi quis uino ſuperinfundat aquam? Auerroes commen. 38. & Alexander præſertim in calce, cap. de Mixtione, concedunt quidem huiuſmodi mixtionem: inquit tamen Auerroes, & rectè quidem, eam non eſſe ſatis, nam pro accretione alia requiruntur, conducit tamen ea mixtio primò ut accretio ſit quædam congeneratio: ſecundò, ut magis res per omnem partem creſcat; tertiò, ut facilior ſit tranſmutatio alimenti in id, cum quo miſcetur, a quo tamen ſuperatur, & uincitur; quartò, pro uitauda penetratione corporum. Inſuper conſiderandum, quòd dum alimentum a re augenda imbibitur, eique cōglutinatur, tunc neceſſariò fit extenſio, adeò ut extenſio antecedat conuerſionem alimenti, non autem eam ſequatur, ut minus rectè cum Ioan. Gandau. in octauo Phyſicorum, ait Zimara in Tabula. Prætereà, animaduertendum, quòd dum pro accretione fit appoſitio, & alimentum attrahitur, id quod trahitur non eſt minus minimo, non enim poſſet ſeparatum ſeruari, plus autem minimo eſſe poteſt: at dum alimentum aglutinatum conuertitur, & ſimile redditur, poteſt etiam per partes minores minimo, interire, & in partes carnis, uel alterius minores minimis in infinitum conuerti. Ratio eſt, quia datur minus minimo coniunctum alteri, at non ſeiunctum, hinc elicitur congenerationem non euertere continuationem accretionis, etiám ſi forma ſubſtantialis magis, & minus non reciperet, adhuc enim ſeruare poteſt continuationem ratione continuationis partium, ut quantæ ſunt, Membra, & partes, quæ nutriuntur, debent uiuere. Ratio eſt, quia uis uitalis ad naturalem redigitur, ideò per animam nu-

Motus narius alimēti.

Tria antecedētia nutritionē.

Duplex mixtio.

Extenſio antecedit conuerſionem.

Quæ nutriũtur, debent uiuere.

trientem partes primò viuunt, ſecundò nutriuntur, tertiò origine creſcunt; & cum viuant, vitali & naturali calore ſunt prǽditæ, qui calor eſt inſtrumentum congruentiſſimum, ad ea omnia perficienda, quæ pro accretione ſunt neceſſaria; ille enim intus exiſtens, mouet, coquit, purgat, attenuat, extendit, alterat, & ſimile reddit. Per explicatum modum ſeruatur accretio, & nullum eam ſequitur abſurdum, nam accretio fit corporato aliquo, nempè alimento, quod corpus neceſſariò eſt, & cum fiat alimento corporeo, non ob id datur penetratio corporum, nec vacuum: quia tranſit alimentum per venas, & poros, miſcetur cum præcedente humore, & parte, & a calore fit extenſio congregati. Et hæc ſunt ea tria, quæ præſertim monente Ariſtotele vitanda ſunt, dum loquimur de accretione, videlicet ne accretio fiat ſine aduentu noui corporis, alioquin non adeſſet plus molis abſolutè, cum moles ſequatur materiam; alterum eſt, ne detur vacuum, tertium ne corpus meet per corpus.

Tria vitāda in accretione.

Quomodo alimentum moueatur ad partes nutriendas. *Cap. VI.*

PRo nutriendis, augendiſque partibus viuentium, alimentum, quod primò in vna parte, veluti in Ventriculo, Hepate, vel Corde reperitur, effunditur per vniuerſum corpus, adeò vt partiū eius nonnullæ tendant ſurſum, aliæ deorſum, quædā ad latus, quod profectò mirum eſt: nam motus ille ex cognitione non pendet, quę ad oppoſita valet dirigere, cum igitur fiat ſine cognitione, vel eſt ſecūdum naturā, vel violentus: non ſecundum naturam, quia alimentum graue per naturam non aſcenderet; non præter naturam, tum quia ſanguis deorſum non fluit præter naturam: tum inſuper, quia non conſtat, a quo inferatur violentia. Auerroes in 7. Phyſic. comm. 10. inquit, perinde moueri alimentum ad membra, ac elementa ad ſuum locum, & ferrum ad Herculeum lapidem, ut enim grauia per ſuam grauitatem feruntur deorſum, & ferrum qualitate a lapide Herculeo recepta tendit ad illum, ita alimentum alteratū, & a membro nutriendo propria aliqua qualitate ei membro ſimili affectum, ad illud tendit, adcò ut motus ille ſit ſecundum naturam, quatenus proximè per illud internum principium conſtituitur. Druſianus Monachus in tertio Artis Medendi, commen. 60. de tribus carpit Auerroem, Primò, quia inſpicimus motum illum fieri per villos cogentes, & vim inferentes, quare non per naturam. Secundò, quia frequenter alimentum conſimile, eademque qualitate præditum, vt ſanguis, fertur ad oppoſita membra. Tertiò, quia vis nutriens, ea eſt, quæ cum teneatur ſeruare uiuens corpus, dirigit alimentum ad partes nutriens, ea eſt, quæ cum teneatur ſeruare uiuens corpus, dirigit alimentum ad partes nutriendas, non autem natura, & qualitas interna alimento, illud ad oppoſita mouet. Propterea ex propria ſententia inquit, motum alimenti ad duo poſſe referri; ad alimentum mobile, & ita eſſe violentum; & ad motorem, ac ita eſſe naturalem, nam motor eſt anima, quæ per villos & cætera inſtituta perficit motum illum, anima autem eſt natura, & principium internum, cui opinioni etiam adhæret Ludouic. Boccaſ. Verùm hi minus rectè Auerroem carpunt, quoniam mouens alimentum ad membra, eſt duplex; vnum principale, & commune, quod omnium conſenſione eſt anima nutriens, ut patet ex 2. de Anima, & 2. de partibus Animalium, hoc ut notum pręteriniſit Auerroes, aliud eſt proximū, & proprium, de hoc eſt dubitatio: hoc conſiderauit Auerroes: illi autem de primo illū carpunt. Præterea, minus rectè abſolutè inquiunt motum ex parte alimenti eſſe uiolentum, quia alimentum dum fuerit paratum, & diſpoſitum per receptam diſpoſitionē, ad illum motum eſt procliue. Tertiò adhuc errant, cum dicant motum illum eſſe naturalem ex parte animæ: nam anima eſt interna animali, at non alimento, quod

Sententia Auerrois.

Druſianus carpens Auer.

Sententia eius.

Euerſio.

mouetur;

Digitized by Google

mouetur. Vt autem motus ſit naturalis ex parte motoris, oportet motorẽ internum eſſe rei mobili, ueluti Ariſtoteles in octauo Phyſicorum 27. ait, multos motus animalium eſſe naturales ex parte totius, quia ſunt ab anima ei interna, at eſſe cõtra naturam corporis grauis, niſi enim motor ſit internus mobili, motus non dicitur naturalis ex parte eius. Quare dicamus motum alimenti ad membra ad duo poſſe referri, primò ad alimentum, ſecundò ad corpus uiuens: ſi referatur ad alimentum, id vel nõ eſt diſpoſitum, & ita uiolentia mouetur, vel eſt diſpoſitum, & procliue redditum, & ita mouetur ſecundum naturam, & hoc conſiderauit Auerroes. Si uerò referatur ad corpus viuens, cuius Natura eſt anima, ita vna cum nutritione dicitur motus naturalis. Inſtantiæ relatæ aduerſus Auerroem facilè diluuntur. Inſtabatur primò: quia motus ille fit per villos uim inferentes. Reſpondeo, non ſemper moueri per villos cogentes, ſed cum alimentum fuerit proximum, & paratum moueri, etiam ſine uillis. Inſuper uilli aliquando conducunt, quia quamuis alimentum per internam diſpoſitionem fuerit facilè ad illum motum, ea tamen diſpoſitio & illud internũ principiũ non eſt ſatis, ut non eſt ſatis pro motu cęli propenſio eius ad illum motum. Dicebatur ſecundò, illud alimentum moueri ad partes oppoſitas. Reſpondeo id eſſe alimentum commune, non proprium partium, quod dum diſtat, diſtribuitur, & dirigitur a uirtute, quæ uniuerſo animali præeſt, inſtrumento caloris, calor enim coquens, excrementa ſecernens, conſimilia parans, directus ab anima, alimentum commune primò per vias varias dirigit mox partes nutriendæ proprio calore præditæ partem trahũt ſibi congruentem; hinc oportet ut uiuant, alioquin alimentum non traherent: alimentum demum paratum, redditum procliue ad illum motum, per naturam modo aliquo moueri dicitur. Tertiæ inſtantiæ ſolutio patet ex dictis, ſic percipimus a flamma trahi humorem olei, vel ceræ, nam calor per ſui nutritionem trahit humorem, & id facit parando illum, adeò ut humor paratus reddatur procliuis ad motum illum.

Ariſtot. *Sententia propria.* *Diluũtur rõnes aduerſæ.*

Similis dubitatio eſt de pane arido, ſemimerſo in uino, vel aqua; nam inſpicimus humorem aſcendere, & madidam reddere partem ſuperiorem non merſam. Inquiunt nonnulli re vera aquam non aſcendere, ſed in aquam uertere aerem incluſum in cauitatibus panis: Quæ ſententia falſa eſt. Primò, quia apertè aqua minuitur. Secundò, id ipſum facit uinum, & acetum, cum tamen uinum nõ valeat uertere aerem in vinum, nec acetum in acetum. Inſuper, cur ſimiliter in aquam non uerteret aerem ſibi proximum non incluſum in panem? Ideò dicamus, vnumquodque per naturam id trahere, quod ſibi congruum eſt, dum eo fuerit priuatum, & quoniam panis eſt mixtum quoddam ex farina, & aqua, qui humor per calorem fuit deſiccatus, ideò panis præter naturam aridus, humorem per partium continuationem trahit, imbibens illum ſic trahit per contactum, nam pars proxima haurit, mox trahitur a ſubſequente, & id facit corpus aridum, quotieſcunque ariditas ei competit præter naturam, non autem ſecundum naturam. Inſuper, quia ſiccitas eſt tanquam priuatio, humoris ideò magis ſiccum trahit humidum, quàm contra, aridum trahens humidum, id facit per formam ſuam ſubſtantialem, ut per principale mouens, per eius uerò diſpoſitiones, ut per inſtrumenta ariditas concurrit ut terminus a quo, aduerſus ei ſubiecto, hinc humidum ei iunctum ab eo imbibitur ut potus a ſitiente, & tractio illa eſt naturalis, ex parte trahentis, uiolentus ex parte tracti non parati, ita dicimus aridum, ſui natura appetere humidum. Hunc in modum, in bonum ſenſum redigi poteſt ſententia Alexandri, dicentis tractionem fieri per amicitiam, nam in amicitia conſideratur indigentia eius, quod diligitur, ſic Terra arida ſeiuncta ab aerem, humorem non traheret, quia non ſibi congruit. Ignis trahit pro ſua reſtauratione, ideò trahit conſumendo, non ſeruando. Panis aridus trahit ut ſibi conſentaneum, & ideò non conſumendo. At duo ſuperſunt diluenda dubia; vnum eſt: quia dicebatur, alimentum paratum ob eam diſpoſitionem per naturam moueri, at cõtra ea diſpoſitio eſt accidens, non autem eſt natura. Altera dubitatio eſt, quia adhuc non conſtat, quomodo anima

Dubitatio de pane trahẽte humorem. *Opinio propria.* *Sententia Alexãdri.* *Prima dubitatio.*

nutriens cognitionis expers rectè valeat alimentum in oppoſitas partes dirigere:prima dubitatio ſoluitur, quia non ea diſpoſitio eſt principale principium motus, ſed forma,quæ natura eſt cum ea diſpoſitione,& præſertim, quia ea diſpoſitio non eſt ſine mutatione aliqua ſubſtantiæ,ſecundum magis,& minus, nam per gradus exiſten- *Solutio tertiæ dif.* tiæ omnis forma præter Animam recipit magis,& minus. De altera difficultate dico quamuis anima nutriens non cognoſcat, tamen quia pendet ex ipſo bono,per naturam habet inſertam rationem boni,& cum per naturam operetur, id facit, quod bonum eſt, maximè autem bonum eſt ſui conſeruatio, ad quam dirigit Anima ut princeps; famulantur ſpiritus, calor,& uenæ ut inſtrumenta; conſpirant partes uariæ trahentes id,quod ſibi proprium eſt; & demùm conducit diſpoſitio congruens alimenti, per quam redditur procliue ad illum motum.

Conditiones pro Accretione requiſitæ, quæ ſint, & quomodo ſeruentur. Cap. VII.

IAM apparuit quid ſit accretio,& quomodo fiat: vt autem tertio loco eluceſcat qualis ſit,& quæ ei competant,ea ſunt accipienda,quę communi cōſenſione principali,& propriè ſumptæ accretioni conueniſit: ea autem ſunt tria,ut inquit Philoſophus in cap.de Accretione. Pri- *Tres cōditiones accretionis.* mum eſt,vt eius,quod creſcit,quæuis portio molis ſeruata proportione creſcat. Alterum,ut accretio fiat aliquo corporeo extrinſecùs adueniente.Tertiū, *Ratio primæ conditionis.* vt id quod creſcit,ſeruetur idem poſt accretionem,quod fuerat ante.Ratio primi eſt: quoniam accretio eſt affectio uniuerſi corporis,non autem tantum partis, per quam totum denominetur,ut uiſio,& cum ſit affectio totius,non debet ſoli parti competere,id enim quod eſt per partem,eſt per accidēs:nos autem principalem accretionem & per ſe conſideramus,demùm quæuis pars debet creſcere,quoniam accretio ſit per facultatem uniuerſo corpori communem,& ſi qua pars non creſceret, ea eſſet præter naturam affecta,& tunc nec totum abſolutè uerè creſceret, nec ſeruaretur proportio *Ratio ſecūdæ cōditionis.* partium,& figura. Ratio ſecundi eſt,vt accretio ſecernatur a rareſactione, & extenſione,ac inſuper ut uerè ſit accretio,hoc eſt,uerè ſit adeptio nouæ molis,quæ acquirī non poteſt niſi noua ſuperueniat materia,moles enim cōqua eſt materiæ, nec denuò *Ratio tertiæ.* gignitur,Ratio tertij eſt,quia accretio eſt permutatio per ſe accidentis,accidens dum per ſe uariatur,& acquiritur,expoſcit ut ſubiectum ſit idem ſub utroq; termino,nam ſi ſubiectum uariatur, accidens dicitur mutari ex accidenti, quia ſequitur mutationem alterius,nos autem conſideramus mutationem per ſe.Inſuper id requiritur, ut ſeruetur diſtinctio inter accretionem, & generationem: termini per ſe generationis ſunt forma,& priuatio,ex quorum uarietate pendet uarietas nominis,& definitionis abſolutæ rei,termini motus ſunt contrarij,nati fieri in eodem ſubiecto actu,quorum mutationem non ſequitur permutatio nominis,nec definitionis,ſed utrumque ſeruatur,cum ſeruetur ſubiectum,quod ſubſtantia eſt,cui abſolutè,nomen,& definitio cō *Quō ſeruētur cōdit. nes.* petit.Hæc ſunt,quæ pro accretione requiruntur.Conſiderandum modò eſt,quo modo per ea,quæ dixi,hæc tria ſeruentur;iam patet id ſeruari,quòd accretio fiat corporeo aliquo extrinſecùs adueniente;de cæteris eſt dubitatio,non enim quęuis pars uidetur creſcere,cum continenter partes uiuentis uarientur, & fluant, id autem quod fluit creſcere non dicitur,& ob eandem rationem id quod creſcit,non uidetur ſeruari idem ſub utroque termino,cum partes nonnullæ fluxerint,& denuò aliæ ſint genitę. Pręterea ſi quęuis pars,& quoduis ſenſile punctum(ut ait Philoſophus) deberet creſcere,tunc id,quod creſceret,deberet reddi duplum,quia minimis partibus,etiā ſi mi- *Ariſtot.* nimè ſuperaddantur,totum duplo maius cōſurgit.Ariſtoteles videns,hęc,quæ obijci

poſſent,

poſſent,ſoluens dixit,id quod creſcit poſſe duplicieter conſiderari,ſecundum materiã & ſecundum formam; idipſum eſt dicendum de partibus, eas nempè & ſecundũ materiam, & ſecundum formam conſiderari poſſe, qua data diſtinctione inquit partes omnes creſcere,& totum ſeruari idem poſt, quod erat ante, verum eſſe, dum totum & partes conſiderantur ſecundum formam, at non dum conſideratur ſecundum materiam. Pro re obſcura illuſtranda vtitur exemplo ab utre ſumpto,per cuius oſtium vnum maius ingrediatur copioſior aqua,per alterum minus effluat, apparet tunc vndique vter creſcere, & inflari undique, creſcit totus conſideratus ſecundum formam eius,at non conſideratus ſecundum materiam,hoc eſt portiones humoris, quæ continenter variantur. Verùm Philoſophus cupiens difficultates diluere, eas auxit,& in inuios Labyrinthos ſuos interpretes deduxit:cũ enim dicat mutari materiã, ſeruari formam,hoc dubium eſt,quia forma non tranſit ex ſubiecto in ſubiectum, & præſertim quia materia,& forma ſunt ad aliquid,ac alterius formæ,altera eſt materia, ex ſecundo Phyſic.26.quare non apparet poſſe mutari vnum ſine mutatione alterius, ſed quoniam uniuerſa dubitatio in eo eſt poſita,vt percipiamus quid nomine materię,& nomine formę Philoſophus denotauerit; ideò de hoc primo occurrit differendum.

Quæ ſint partes rei creſcentis ſecundum Materiam, & quæ ſecundum formam. Cap. VIII.

QVæritur quid ſignificet Ariſtoteles in primo de Ortu, & interitu 35. inquiens caro, & vnaquæque talium partium eſt duplex, vt & aliarum in materia formam habentium. etenim materia dicitur, & forma,& quamlibet partium creſcere ſecundum formam quidem,fieri poteſt, ſecundum *Quæ ſint partes ſecundũ formam.*
materiam non: Nonnulli in quorum numero eſt Conciliator, differentia 56, & Albertus, aiunt; partes ſecundum materiam eſſe partes conſimiles, vt caro & neruus; *Conciliator.*
ſecundum formam verò eſſe diſſimiles,ut membra. Quę ſententia uera non eſt;tum *Euerſio.*
quia etiam corpora ſimilium partium augentur, immò Ariſtoteles dixit ob accretionem earum creſcere membra, quare opottet etiam in eis reperiri partes ſecũdum formam,& partes ſecundum materiam: tum inſuper,quia Ariſtoteles in primo de Cœlo 92. de omnibus ex materia, & forma conſtantibus dixit hoc eſſe uerum, ut aliud ſit forma, aliud ea cum materia iuncta, quare etiam de mixto conſimili id uerum eſſe debet: tum demùm, quia Ariſtoteles, ut patet per uerba relata, de carne, oſſe, & conſimilibus, dat eam diſtinctionem, ideò apertè pugnant cum uerbis Ariſtotelis: ſolum Ariſtoteles, ait in contex. 37. differẽtiam illam in organicis magis eſſe conſpicuam. Propterea alij ut Marſilius, Ægidius, Caietanus aiunt per partes ſecundum *Opinio ſecunda.*
formam denotari minima naturalia, quę ſeorſum ſeruari,& operari ualent: per partes uerò ſecundum materiam, partes minimorum,& quoniam in huiuſmodi minimis reperiuntur pori, ideò dixit Marſilius denotari partes poris præditas, hoc aiunt denotaſſe Ariſtotelem dum in contex. 35. dixit quoduis punctum, ſiue ſenſile ſignum reddi maius. Quæ ſententia etiam non eſt approbanda. Primò,quia etiam ea minima *Euerſio.*
conſtant ex materia,& forma,ideò vtriſque partibus ſunt prædita. Secundò,quia minima illa etiã fluũt & uariantur, Ariſtoteles autem id negauit de partibus ſecundum formam. Demùm hoc non reſpondet exemplo Ariſtotelis,utitur Philoſophus exemplo menſurę, uel utris dimetientis aquam, adeò ut aqua materiam, menſura,& uter *Opinio tertia.*
formam denotet, minima naturalia non ſe habent ad menſuræ inſtar. Nonnulli inquiunt partes ſecundum formam eſſe humorem ab ortu inſitum,quem radicalem appellant;partes ſecũdum materiam eſſe humorem,& partes ex alimento genitas. Nec *Euerſio.*
deſunt,qui opinionem hãc tribuant Alexandro:at errant,tum quia Alexander, ut patebit,alterius eſt ſententiæ,tũ inſuper, quia opinio ex ſe falſa eſt, nam Ariſtoteles eã

diſtinctionem de omnibus ait eſſe veram, quæ ex materia, & forma conſtant, at vter-
que humor eſt talis. Præterea vterque humor a calore conſumitur, & uterque varia-
tur. Demùm exemplum ſumptum a carne, & oſſe, & explicatio per menſuram, &
Quarta. aquam, nequaquam ei congruit, vt patet. Quidam ex recentioribus aiunt nomine
materiæ denotari quattuor Elementa, & preſertim humorem; nomine formę denota
Euerſio. ri formam mixtionis, & animam. Quæ opinio etiã approbanda nõ eſt: tum quia Ari-
ſtoteles de omni ex materia, & forma conſtante ait ueram eſſe diſtinctionem illam,
quare etiam in elementis, & humoribus illæ duplices partes inueniẽtur: tum inſuper
quia etiam humores modo aliquo creſcunt: tum demùm quia anima quoque, & for-
Quinta. ma mixti ſecundum partes uariantur, nam fluente materia, etiam fluit forma ex ea
pendens, & educta. Propterea D. Tho. Auer. Philoponus, Alexander de hoc conſen-
tiunt, quòd voces debeant vſurpari propriè, ideò nomine formæ aiunt, verãm deno-
tari formam eius, quod creſcit, quæ natura etiam eſt; nomine autem materiæ id, quod
vnicuique formę, tanquam propria eius materia reſpondet, nam forma terminans
materiam, ſe habet ad inſtar menſuræ, cui propriæ, & internæ formæ, reſpondet ex-
trinſecùs in corpore uiuente figura ſequens formam, ideò Ariſtoteles dixit in con-
tex. 37. manĩ ſeruata partium proportione creſcere, ita hęc diſtinctio uera erit (vt ait
Philoſophus) de omni ex materia, & forma conflato, & uoces in propria ſignificatio
ne uſurpantur, non autem tam impropriè, ut ab alijs. At eum de hoc conſentiant uiri
relati, dubium tamen non leue eſt, quæ nam ſit hęc forma ſubſtantiæ rerum, quæ cre-
ſcunt, quæ autem etiam ſeruari dicitur, duplex enim eſt forma, una totius, altera par-
Quę forma denotetur. tis, quam formam denotat Ariſtoteles; Multi aiunt denotari formam partis, quæ eſt
altera pars cõpoſiti: at errant quia forma partis, & materia ſunt ad aliquid, ut dicitur
in ſecundo Phyſic. 26. ideò fluente materia, neceſſariò etiam fluit forma, & vtriuſque
eadem eſt ratio, non enim tranſit ex ſubiecto in ſubiectum. Et confirmatur per exem
plum, quo utitur Ariſtoteles de vtre, & aqua, nam fluẽte aqua, etiam fluit forma quę
Denotari formã totius. eſt altera pars eius. Quare dicamus Ariſtotelẽ denotare formam totius, de qua dixit
in primo de Cœlo 92. qui dicit Cœlum, dicit formam, qui hoc cœlum, formam cum
materia, & in ſecundo Phyſicorũ 31. ait, totum, & compoſitionem eſſe formam, nam
forma partis eſt altera pars compoſiti, cui reſpondet materia partis, & hę ſunt partes
compoſitam ſubſtantiam conſtituentes; forma autem totius eſt uniuerſa eſſentia rei,
ex materia, & forma conſurgens, ea excludens, quę ſunt preter eſſentiam rei, vt caro,
animal, & conſimilia: materia totius ei reſpondens nõ eſt hecceitas ut putat Scotus,
ſed ſunt partes cum ſuis conditionibus indiuiduantibus conſideratæ, quæ conditio-
nes ſunt accidentia indiuiduantia, & ſunt præter eſſentiam rei, quę excludimus dum
ſolam eſſentiam conſideramus, & nuncupantur materia, quia materiam contrahunt
ad unam definitam formam & pro ea diſponunt; inſuper quia ſine eis eſſentia non
ſubſiſtit, nec ſeorſum ab eis reperitur; denotatur hæc forma totius, dum dicimus cœ-
lum, caro, os, eius partes ſunt quælibet portio cum uniuerſalis reduplicatione, dicen
do caro digiti, vt caro, neruus digiti, vt neruus: portio autem conſiderata ſecun
dum materiam eſt, dum conſideratur cum conditionibus indiuiduan-
tibus, & reduplicatur cum eis, ut dicendo hæc portio carnis, ut
hæc ſignata portio eſt, & ſic de cæteris. Quòd Ari-
ſtoteles hoc denotauerit, nec aliud de-
notare voluerit; ex ſequen-
ti capite redde-
tur conſpi-
cuum.

Quomodo id, quod creſcit, ſeruetur idem, & quauis eius pars ſecundum formam creſcat? Cap. IX.

VT pateat exactiùs Ariſtotelem nomine formæ denotaſſe formam totius, id conſiderare debemus, quomodo ſeruetur Sentẽtia Ariſtotelis id quod creſcit ſeruari idem, & quamlibet eius partem ſecundum formam creſcere. Id enim propterea eſt dubium, quia fluẽte materia fluit forma, & cum uarientur partes, nõ uidetur id, quod creſcit ſeruari idẽ numero ſub utroq; termino. Et ob difficultatem uarij, varia dicunt. *Marſilius* Marſilius, & cũ eo plurimi Latinorum inquiunt, idẽ numero tripliciter uſurpari: maximè propriè, propriè, & latè. Maximè propriè, dum nil variatur, ſic cœlum idẽ numero ſeruatur. Propriè, dum principalis pars ſeruatur, vt hominis ſeruatur immortalis anima. Latè ſeruantur reliqua mortalia, quorum partes continenter uariantur, at non ſimul, & manere dicuntur per æquiualentiã: quia partes denuò genitæ ſuccedunt loco antecedentium, & earum officio funguntur. Hæc opinio non uidetur approbanda, *Euerſio.* quoniã Philoſophus nõ conſiderat accretionẽ totam ab initio ad finẽ vitæ, ea.n. non eſt motus unus: ſed conſiderat partes eius, in quibus magis idem numero ſeruatur, quàm ita latè ſumptum, ut aiunt illi. Præterea, quod dicunt de forma hominis ex ſententia Ariſtotelis eſt apprimè dubium, ex eius.n. opinione Mens ſola eſt æterna, reliquæ partes animæ ſunt extenſæ per corpus, ad quas cum pertineat accretio, ille non ſecùs fluunt, ac cæteræ formæ materiares. Præterea, id, quod addunt ſeruari idem, ſecundum æquipollentiam, ad rem non facit: quia ſic etiam aqua urris manetet eadem, cum tamen Ariſtoteles dicat eam uariari. Ideò inquiunt alij, accretionẽ *Opinio ſecunda.* uerã, ſolis uiuentibus competere, & quia eorum forma eſt anima, quæ modo quodã ſuper materiã eſt eleuata, & eſt tota in toto, & in quauis parte, ideò fluente materia, ea contrahitur, & effunditur in partes denuò genitas. Hæc opinio longiſſimè abeſt a *Euerſio.* vero. Primò, quia Ariſtoteles eam diſtinctionem ait verám eſſe de omnibus ex materia, & forma conſtantibus, adeò ut etiam de inanimis concedat ſeruari ſecundum formam, uariari ſecundum materiam. Preterea, dicere animam contrahi, & extendi, uerum non eſt, & præſertim de Anima plantarum, & brutorum, forma enim pendẽs ex materia, non tranſit ex ſubiecto in ſubiectum, nec in materia reperitur, ex cuius potentia non ſit educta: nam forma, & materia ſunt ad aliquid, & uno variato, neceſſariò uariatur & alterum; nec poteſt eadem forma diſtinctæ materiæ competere. Inſuper, non poteſt cõtrahi, & extendi, cum ſolùm moueatur per motum corporis, & ob id inquit Ariſtoteles, in ſecundo de Generatione animalium, cap. 3. non poteſt extrinſecùs accedere, & propterea, dum uiuens creſcit, non eſt putandum antecedẽtem animam per partes denuò genitas extendi, ita enim ſequerentur omnia relata abſurda; ſed putandum eſt, in partibus denuò genitis nouas extenſionis formæ partes gigni per facultatem animæ in antecedentibus præexiſtentem. *Philoponus.* Philoponus de re hac ſe ualde ancipitem patefacit, nam com. 94. ait quamuis materia fluat, forma tamen manet eadem, vt fluente aqua, eadem in ea ſeruatur umbra. Mox comm. 98. ſententiam mutat, inquiens, re vera fluente materia, etiam fluere formam, & uariari partes, ſeruari tamen ſententiam Ariſtotelis, quia nos inſpicere debemus totum, cuius accretio eſt paſſio, & cum intueamur creſcere totum, dicimus creſcere ſingulas partes, vt ſunt partes totius, & quoniã totum denotat formã, ideò dicimus ſeruari ſecundum formam, & partes ſecundum formam, hoc eſt ut partes totius creſcere. *Euerſio.* Hæc ſententia ſatis eſt dubia: quoniam totum eſt ſuæ partes, quare ſi adeſt mutatio partium, aderit etiã mutatio totius. Inſuper, ait Philoſophus, quamuis partem conſiderari poſſe, & ſecundum materiam, & ſecundum formam, ideò non conſiderauis progreſſum illum a toto ad

partes,

partes,ſed abſolutè conſiderauit quodlibet compoſitum,ſiue totum ſit,ſiue pars. Inſuper,ſeruari eo modo partes,eſt ſeruari nimium impropriè,ita enim etiam aqua ex *Quarta.* vtre fluens,& ingrediens ſeruari diceretur. Nonnulli iuniorum Philoſophorũ aiũnt Ariſtotelem non de uniuerſa accretione loqui ab initio vitę ad ætatem conſiſtẽtem, ſed de parte, quæ unus motus numero ſit, pro cuius unitate etiam requiritur vnitas mobilis,ut dicitur in quinto,& in octauo Phyſic. Addunt facta alimenti in ſubſtantiam uiuentis conuerſione,naturalem calorem,in tempore,quod momentum cõuerſionis ſequitur,accretionem efficere, extendendo partem corporis nutritam, in quo tempore inquiunt calorem nil partium uiuentis diſſoluere, quoniam agit in humo- *Euerſio.* rem alimenti, ob cuius inopiam ſolum agit nonnunquam in ſuum ſubiectum. Hæc opinio uaria includit cum vero pugnantia. Primò,verum non eſt,conuerſionem antecedere extenſionem partis nutritæ,vt patuit in pręcedentibus. Secundò aduerſatur Ariſtoteli dicenti materiam uiuentis fluere, ſeruari formam:hi autẽ aiunt,nil uiuentis tunc fluere. Tertiò, uerum non iudico, tunc temporis nil noſtri corporis reſolui: cum enim corpus conſtet ex contrarijs, & ex partibus diſſimilibus, continenter aliquid eius permutatur, ut dicitur ab Ariſtotele in libro de Reſpiratione, & in primo de Ortu & interitu,in cap.de Accretione,ait eſſe ſimile fluẽti aquæ,& niſi mutaretur ab interno,ſaltem mutaretur ab ambiente; nam calor agens ſecundum naturam, in quoduis humidum agit,quod ſibi proximum fuerit. Quartò,uerum non eſt,conuerſionem alimenti fieri momento,tum quia ea eſt congeneratio,non generatio,tũ in- *Quinta.* ſuper,quia forma mixti recipit magis,& minus. Demùm non deſunt,qui dicant,humidum ex ſemine derelictum eſſe fundamentum uitalis caloris,& id non poſſe reſol- *Euerſio.* ui,quia nil agit in ſuum ſubiectum, & ex parte eius uiuens dicitur ſeruari. Sed hæc quoque ſententia non eſt approbanda. Primò,quia ex ſententia Philoſophi nõ reperitur in viuente ea ſecretio humoris naturalis,ex ſemine,& humoris ex alimento geniti,omnis enim humor uiuentis ex ſanguine oritur,uel menſtruo,vel alimenti: genitura autem ex ſententia Ariſtotelis non eſt materia prolis,ideò non datur humor ſeminarius,diſtinctus & ſeorſum poſitus:quia (ut patuit) humor adueniens cum antecedente miſcetur. Præterea,verum non eſt,humorem illum non reſolui,ut nuper di- *Alexāder* xi. Ideò Alexander in primo Natur.qq.cap.5.ait, nil uiuentis corporis ſeruari idem ab initio ad finem uitæ. Tertiò,omnibus conceſſis,nil propterea dicunt,quod ad rem faciat:id enim quod ſeruari debet idem ſub utroque termino eſt ſubiectum motus, at humor ille non eſt ſubiectum accretionis,ſed membrum,ut inquit Ariſtoteles,uel uti eius. Præterea,cum ille humor ex materia & forma conſtet;ille quoque conſiderabitur,& ſecundum materiam,& ſecundum formam,& uariabitur ſecundum materiam,ut ait Philoſophus. Ex his patet,per aliorũ opiniones nequaquam ſeruari poſſe ſententiam illam Ariſtotelis:id quod creſcit, manere idem, & quamlibet partem creſcere ſecundum formam non autem ſeruari idem, nec quamlibet partem creſcere *Colligitur ſentētiam approbandā.* ſecundum materiam. Ex quo colligo, approbandam eſſe explicationem traditam in præcedenti capite,quòd Ariſtoteles per formam,& partes ſecundum formam denotet formam totius, & partes extenſionis eius, non autem formam partis;quia forma partis vnà cum materia fluit,veluti ſunt partes ſingulæ ſignatæ;adeò quòd manet caro,ut caro,& ut pars carnis,at non hæc, & illa ſignata pars carnis; nã particulare deſignatur per materiã, & unũ numero eſt id, cuius materia eſt una,ut dicitur in quinto Metaphyſicę, & contex.12,& ideò attinentia ad ſignatas partes,ad materiam modò attinere dicuntur,& niſi concederetur forma totius, dicendum eſſet denotari formã, *Approbatio.* vt eſt eſſentia rei, non ut indiuiduata per definitas materiæ partes. Et quòd hæc ſit recta explicatio ſententiæ Ariſtotelis ex uarijs locis lucidiſſimè colligo. Nam primò inquit Ariſtoteles,in quarto Metaphyſicæ 22.diſputans aduerſus Heraclitum,dicentem,omnia fluere: ea fluere quidem ſecundum quantum, at non ſecundum quale; id quod hoc in loco ait ſeruari, uel fluere ſecundum formam, uel materiã, eo loci ait ſe-

cundum

eundum quantum, attinens ad materiam, & ſecundum quale attinens ad formam, nam quantum indicat ſingulare ſignatum, quod per materiam quantam denotatur: quale denotat eſſentiã,& vniuerſale,quod eſt forma totius,uniuerſale enim denotat quale quid, ut dicitur in Prædicamento Subſtantiæ. Alexander explicans locum illum quarti Metaphyſicę,inquit,ſimiliter ſe habere de accretione,& confirmat ſententiam ibi prolatam,per hanc prolatam in cap.de accretione. Inſuper,clarius Ariſtoteles,in cap.de Accretione,cont.41.inquit,ut alimentum ſolùm eſt potentia caro,nutrit,hoc autem formâ eſt ſine materia, tanquam facultas materiæ expers, in materia exiſtens:ſi autem aliqua aduenerit materia,quæ ſit poteſtate ſine materia, habens & quantum poteſtate,ita erunt maiores partes expertes materię, & omnes cõſentiunt, Ariſtotelem per expers materiæ, denotare conſideratum ſecundum formam: at alimentum cum dicatur potentia immateriale,profectò eſt potentia caro, non ſola forma partis,ideò apertè tũc denotat Philoſophus hanc formam totius, de qua dixit in primo de Cœlo,qui dicit carnem,dicit formam, & ſic potentia caro, eſt potentia ad eam formam totius,nempè eſſentiam compoſiti.Prætereà,Ariſtoteles,in quinto Metaphyſicæ,contex.11.enumerans ſignificata vnius,inquit: Item vnum ea dicuntur, quorum ratio quid erat eſſe,dicens,indiuiſibilis ad aliam eſt,quid erat eſſe rei ſignificantem,ipſa enim per ſe omnis ratio diuiſibilis eſt,ſic enim quod creſcit,& minuitur vnum eſt,quoniam ratio,vna,quemadmodum in ſuperficiebus eſt ipſius ſpeciei, &c. apertè Philoſophus ſemetipſum declarat,inquiens:quod creſcit eſſe vnum,quia una eſt ratio,ratio autem eſt eſsẽtia,quæ & forma,& quale dicitur. Similiter in primo de Cœlo 92.ait,Cœlum denotare formam, hoc cœlum, formam cum materia, in idem redigens formam,& eſſentiam rei,contradiſtinctam ab ea iuncta cum conditionibus ſignatis indiuiduantibus. Quòd autem eo loci denotet formam totius, ex eo patet: quia ibi ait cœlum,& carnem denotare formam,cum tamen in tertio de Anima,contex.9.dicat differre carnem ab eſſe eius,nam caro eſt forma totius,eſſe eius eſt forma partis:hæc caro,eſt forma totius,cum conditionibus indiuiduantibus,& hoc patet ex exemplo ex figura ſumpto,quo vtitur Philoſophus,& in quinto Metaphyſicæ, & in primo de Ortu,& interitu:nam ſeruata proportione creſcunt partes,& figura conſimilis ſeruatur.Huius opinionis viſus eſt fuiſſe Alexander in calce, cap.de Mixtione, inquiens manere in accretione carnem ſecundum eſſentiam, nam carnis eſſentia intus eſt,in tanta autem magnitudine non idem permanet ob materiæ fluxum,ſed in tali forma idẽ manet,donec aliquid carnis ſuperſit.Et ſimiliter in 1.Nat.qq.c.5.inquit: an cum duo ſint in eo quod creſcit,quale ſcilicet,& quantum,eſt enim hoc quod creſcit,hoc autem eſt compoſita ex vtroque ſubſtantia,& cum ipſum quantum,vt materia ſubijciatur,forma verò qualis locum teneat, quantum quidem non manet idem, quale verò quod eſt ut forma rei,quæ creſcit,manet,&c. Sic itaq; quale denotat ſpeciem,& formam totius,hoc eſt eſſentiam,vt patet ex 4.Metaphyſ.22.quantum vero materiam. Philoponus quamuis obſcurius, tamen idipſum indicaſſe viſus eſt, cum dixit,inſpiciendum eſſe totum,& a toto progrediẽdum ad partes, ut retuliat uerè totum eſt eſſentia rei,& forma totius.Auerroes idipſum indicauit,comm.38.inquiens, non manere quatenus ſunt partes,ſed quatenus habent qualitatem:at quale eſt eſſentia,& vniuerſale.D.Th.veritate coactus,ſuis exemplis id ipſum approbauit, nam inquit manere populum,ignem,fluuium,& ſimilia,fluentibus partibus,at manent cum conditione communis,non autem ſignatarum partium. Denotat itaque Ariſtoteles per formam,eſſentiam rei exiſtentem in eo particulari quod creſcit:ſic ſeruatur caro, vt caro,os,vt os,ſimiliter de cæteris. Quare colligamus Ariſtotelem per formam denotaſſe eſſentiam,quæ uel ſit forma totius,ut puto,vel ſaltẽ ſit forma partis,vt indefinitè eſt cum materia iuncta: per materiam verò definitas, & ſignatas partes per conditiones indiuiduantes, & præſertim per proprium quantum coarctatas.

Alexander. *Alexander.* *Philopon.* *Auerr.* *D. Tho.*

Difficultates

Diſſicultates ex dictis emergentes. *Cap. X.*

Prima dubitatio. EX reſolutione huius arduæ, & obſcuræ difficultatis, quattuor præſertim prodeunt dubia, quæ reſolutionem illam reddunt obſcuram. Primum eſt, quia per illam non ſeruatur id, quod creſcit manere idem numero ſub utroque termino, quod tamen neceſſariò requiritur pro vnitate motus, nam idem numero eſt, cuius materia eſt una: quare dum dicimus materiam variari, ſolùm ſeruatur manere idem ſpecie, non idem numero: quia eſſentia ad ſpeciem pertinet. *Secunda.* Altera dubitatio eſt, quia ſi per formam intelligimus eſſentiam, cum eſſentia ſit vniuerſale, ſequitur non ſingulare, ſed vniuerſale creſcere, cuius oppoſitum ait Philoſophus commen. 40. inquiens, non fieri quantum vniuerſale, & præſertim quia mutationes omnes ſingularium ſunt. *Tertia.* Tertio dubitatur: quia eſſentia, & forma totius non habent partes extenſionis, & quantitatis ſub ſenſum cadentes, illę enim ſunt partes ſingularis; At Ariſtoteles ait, quoduis ſenſibile punctum reddi maius. *Quarta.* Quarta dubitatio eſt, quia ſi inſpicimus eſſentiam vt manet forma, ita manebit materia, vt manet uter, & menſura, ita aqua, ſeruatur enim aqua ut aqua: At Ariſtoteles ait ſeruari formam, non materiam, exemplo aquæ denotatam. *Solutio primæ diffic.* De prima difficultate dico primò, dum Ariſtoteles inquit id quod creſcit debere ſeruari, minimè tunc conſiderare quomodo accretio ſit motus vnus numero, non enim de hoc erat ei ſermo, ſed id proferre, ut diſtingueret id, quod creſcit, ab alimento quod in alterius ſubſtantiam uertitur, & ab aqua infuſa in uinum, quæ videtur in vinum uerti, ideò nec aqua, nec alimentum creſcit. Inſuper, id dicit, ut ſeruet quamuis partem creſcere, & aduenienre aliquo, ut patet tex. 35. quod rectè ſeruatur per approbatam explicationem. Addo inſuper, quòd ſi ob pleniorem explicationem volumus loqui de unitate accretionis, dico primò accretionem non eſſe motum unum ab initio infantiæ uſque ad ętatem conſiſtentem, ut elicitur ex octauo Phyſic. 23. Addo inſuper, particulares accretiones ſeruare vnitatem quatenus ſubiectum earum ſecundum partes ſolidas, uel nil, vel adeò parum mutatur, ut per id non varietur denominatio, & ea mutatio ſenſum fugiat. Demùm, in accretione id creſcere dicitur, quod manet, non quod fluit, id autem idem eſt. *Simplici.* Inquit Simplicius in tertio de Anima comm. prima in compoſitis, in quibus forma ineſt indiuidua, ſecundum quam ex Stoicorum ſententia dicuntur qualia, quæ ſimul aduenit, & recedit, eãdem per totam ętatem formam manere, licet partes aliæ alibi fiant, & intereant. *Solutio ſecunda.* At ſententia Simplicij alibi eſt perpendenda. De ſecunda difficultate, quæ erat, quia tunc accretio non ſingularium, ſed vniuerſalium eſſet. Reſpondeo, accretionem eſſe uniuerſalium exiſtentiũ in ſingularibus, & ſingularium per conſeruationem eſſentiæ, & uniuerſalis in eis, ideò Ariſtoteles in cõm. 40. dixit, quantum vniuerſale non gigni, quod non ſit particulare aliquod. Id protulit Ariſtoteles ut obiectioni huic ſatisfaceret, & ideò dixit creſcere, & fieri quantum, ut eſt in ſingularibus. *Sol. tertiæ.* Inſtabatur tertiò, quia eſſentia non habet partes ſenſibiles. Reſpõdeo, eſſentiam mente ſecretam, nõ habere partes ſenſibiles, ſed iunctam cum materia eas habere: inſuper, non habere partes ſenſibiles, eſſentia diſtinctas, ſed eſſentia eaſdem, diſtinctas materia, ideò Ariſtoteles, in contex. 41. dixit, hæc autem ſpecies ſine materia, in materia eſt, indicans creſcere eſſentiam non ſecretam, ſed cum materia, & ſignatis partibus iunctam, & hac conſideratione etiam ei competunt termini accretionis. *Diluitur obiectio quorũdam.* Nam obijciunt nonnulli, huic expoſitioni quia in eſſentia non inueniuntur termini accretionis. Solutio patet: quia termini competunt eſſentiæ iunctæ cum particularibus, non ſeiunctæ. *Sol. quarta.* Quarta dubitatio erat, quia ſic etiam ſeruaretur materia ut aqua utris. Reſpondeò, dum conſiderantur ſignatæ partes cũ conditionibus proprijs earum, tunc conſiderantur ſecundũ materiam: ſic in primo Phyſic. 60. inquit, Philoſophus, materiam differre ſpecie, & forma a priuatione, indicans, quòd dum conſide-

ratur

ratur ſecundum propriam eſſentiam; dicitur conſiderari ſecundum formam, & hoc conducit pro confirmanda relata explicatione. At vna adhuc ſupereſt diluenda difficultas, quia illud creſcit, quod manet, manet autem forma, non compoſitum, quare forma, non compoſitum creſcet. Inſuper, ſi viuens ſecundum omnem partem, ſeruata proportione creſcit, quomodo vnicuique eius parti aliquid additur, cum frequenter portio alimenti adeò ſit exigua, ut in tot partes nequeat diuidi. Reſpondeo, aliud eſt loqui de eo quod creſcit, & denominatur creſcere, aliud de eo quod eſt inſpiciẽdum, vt ſeruentur conditiones accretionis: id quod creſcit, vt ait Ariſt. con tex. 34. eſt caro, hoc eſt compoſitum, quod cum creſcat ſeruantur conditiones accretionis, ut ait Ariſtoteles conſiderando illud ſecundum formam, non ſecundum materiam, hoc eſt creſcit caro compoſita, & ſecundum formam eius ſeruantur conditiones. Inſuper, quia per formã dixi denotari eſſentiam, quæ eſt forma totius, ideò verè etiam dicitur creſcere compoſitum ex materia & forma partis, cum creſcat forma totius, non.n. creſcit hæc ſignata caro, includens indiuiduantes conditiones, ſed caro, non tamen ſine materia. At inſtabatur, quia exigua portio alimenti, non in tot partes diuidi poteſt, ut vnicuique parti viuentis aliquid eius apponatur. Solutio elicitur ex Ariſt. cont. 36. dicente, non vnicuique parti conſiderarę ſecundum materiam, hoc eſt ſignatæ per indiuiduantia ſignã, aliquid addi: ſed conſideratæ ſecundum formam, hoc eſt eſſentiam extenſam. Dat exemplum Alexander in calce cap. de Mixtione, inquiens: ſi Terræ in centro uniuerſi poſitæ ex vna tantum parte, veluti orientis, magna Terræ denuò productæ addatur portio, quia grauitas centrum petit, ideò tota per medium grauitatis erit in medio mundi, & tunc dicemus terram totam auctam, & quamlibet partem, veluti, medietates, quartas, & ſic de cæteris: hoc ſenſibilius apparet in aqua, cum.n. fluuius unus influat in alium, tota aqua, & omnes partes ſecundum formam conſideratæ dicuntur creſcere, quod ſi uerum eſt de inanimis, longè uerius erit de uiuentibus, in quibus alimentum per uniuerſum corpus effunditur.

Quinta dubitatio.

Solutio.

Alexãder.

Quomodo per nutritionem, & accretionem ſeruetur nedum ſubſtantia viuentis, ſed etiam figura? Cap. XI.

NAtura cum in cunctis operibus ſe admirabilem patefaciat, in attinentibus ad accretionem, hoc præter cętera mirabile eſt, quomodo ea, quæ nõ cognoſcit per nutritionẽ, & accretionẽ, nedum ſeruet, & perficiat ſubſtãtiam, uerùm inſuper figuram quoque, adeò ut in viro adhuc ea appareat effigies, quæ in eo puero prius reperiebatur, cum tamen partes eius omnes fuerint permutatę. Auerroes in primo de Ortu, & interitu 38. ait, naturam eſſe, quæ ſeruat figuram illius membri in hora accretionis, & diminutionis. Et 12. Metaphyſicæ 18. ait, id poſſe fieri: quia dirigitur ab intelligẽtia non errante. At hæc ſunt cõmunia quædam dicta ab omnibus. De modo proximo & proprio eſt dubitatio, quõ id efficiatur. Alexan. in calce cap. de Mixtione, & cum eo Philoponus cõm. 98. primi de Ortu, & int. aiunt, cũ facultatis nutriẽtis officium ſit, ſeruare viuentia, ea maximè ſeruat, ſi nedum ſubſtantiam, verùm etiam figuram eorũ ſeruat, & quemadmodum natura per nutriendi facultatem uiuens produxit ea forma præditum, ita de eius conſeruatione eſt ſolicita: ſeruatur autem per appoſitionẽ, quę ſit ſingulis partibus ſeruata proportione, figura.n. ex partium proportione cõſurgit, ideò Ariſt. cont. 37. primi de Ortu & interitu, dixit, manum ſecundum omnes partes ſeruata proportione, creſcere, ſeruat natura enim Geometricum medium, Geometricamque iuſtitiam, de qua in 5. Moralium Nicomachiorum agitur. Hæc profectò veriſſima ſunt: at ſunt effecta, quæ inſpicimus: nos modum proximum quærimus, quomodo inquam per naturam non cognoſcentem, ea effici, & exequi poſſint. Academici

Auerroes.

Alexãder.

Philoponus.

Academici.

demiei per hæc excitati, ſeriem quandam, & catenam excogitarunt, cuius munere hæc abſoluerentur: dixerunt.n.cuncta dirigi a Deo per Ideas, & rationes medias, & demùm per ſemina infuſa materiæ abſolui: quamuis enim Ideæ ſint vniuerſalium rationes,tamen,& demùm ſemina etiam ſingularium ſunt. At ab Ariſtotele ea catena negligitur,Ideæ & rationes Menti, & animæ inſertæ reijciuntur,& ſtatuitur Natura aliud quidam ſeminibus per Mundi animã materiæ inſertis. Præterea, adhuc dubitatio per ea nõ ſoluitur: quia ſimiliter quæram, quomodo ea ſemina, & rationes ſine cognitione,ea opera ualeant abſoluere? Cogimur itaque ad id confugere, de quo loquebar in præcedentibus,& dicere omnia pendere ex Deo, non alia ratione,niſi quia bonus eſt,& propterea cuncta inſitam habere rationem ſummi boni. Sic ens, & bonum reciprocantur, cum ens ſit participatio ipſius boni, ea autem ratio boni non eſt quid diſtinctum à forma,& eſſentia rei,ſed eſt ipſamet rei eſſentia: & quemadmodũ Ars eſt recta ratio effectibilium,quę ea efficit etiam ſine ratiocinatione per ſolum habitum inſitum,ut dicitur in 2.Phyſic.& prudentia eſt recta ratio agendorum,ita natura eſt recta ratio generabilium,uel in ſpecie,uel in indiuiduo, & ob id Natura dicitur ordo rerum,quia inſitam habet rectam rationem ordinis. Et in 2.Phyſic.28.Forma dicitur exemplum,quia per naturam producit ſimile ad exemplar ſui, ut rectè expoſuit Alexander. Hinc natura frequenter dicitur ſimilis arti,vt in 2.Phyſ.86. & alibi. Quare,dum quæritur,quomodo natura id efficiat? reſpondendum, quòd id efficit, quia natura eſt,cuius id eſt proprium,cum tanquam bona, ſit recta ratio efficiendi illa,quæ bona ſunt: ita natura communis ducit ad bonum commune, propria verò ad proprium,in figura conſideratur uarietas figuræ animalium diſtinctæ ſpeciei, & varietas figuræ indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, ut pertinet ad primam, ea ſequitur formam ſpeciei,ut uniuersè eſt natura eius,anima enim quæ Natura eſt ex ſui conditione,ſecum defert terminos magnitudinis rei,& figuram: altera ſequitur formam propriam ſingulorum;& variatur per uarietatem caloris temperamenti & materiæ recipientis,ſe habet autem ſpiritus, & calor in eo, quod creſcit,perinde, ac ſpiritus ille, qui ab Artifice in materiam vitri inſpiratur,quo ſpiritu per congruentes vias intrinſecùs progrediente, prædito menſura,& directo ab artifice, liquatum vitrum extenditur, & ad libitum dirigentis formatur, & figuratur, dirigens per naturam dirigit conſimiliter,quia dirigit vt eſt,dirigens per cognitionem,dirigit diſſimiliter,quia diriget vt cognoſcit, & expetit.

Ariſtot.

Solut. principalis difficultatis.

Proponuntur nonnulla Problemata, & dubia ad Accretionem pertinentia. *Cap. XII.*

Viuentia, quæ ſola per nutrientem animã propriè creſcunt,ſeruata partium proportione vndiq; extenduntur, quod præſertim viuentibus cõpetit, quoniam ea ſola certam ſibi figurã expoſcunt, quæ in partiũ proportione eſt poſita,anima autem,definitis numeris, & menſuris, ſua opera abſoluit,& facta cõparatione inter uiuentia. Hoc lucidius, & exactius illis competit, quæ eminentiorem vitã viuunt, propterea inſpicimus in Plantis id ſeruari obſcurius,lucidius in Animalib.abſolutioribus, lucidiſſimè demũ in homine,qui figura eſt præditus omniũ exactiſſima,& exquiſitiſſima. Et cũ dicamus uiuentia ſeruata partium proportione creſcere; non propterea putandum eſt, eã proportionem in puncto eſſe poſitam, nec in parte modo aliquo uariari poſſe. Hinc prodeunt dubia nonnulla, & problemata quædam ſe diluenda offerunt. Quæritur primò,cur(ut ait Philoſophus)pueri primò ſint pomiliones,prędíti,inquã, capite,inſpecta proportione,maiore inferioribus membris,mox partes inferiores magis creſcunt,quàm ſuperiores. Inſuper qua de cauſa,ea quæ creſcunt, ut oſſa, caput, crura,

Primum Problema.

Secũdum.

crura,pro facultate,magna ex parte creſcunt in orbem,& figuram totundam ſeruā?
Tertiò quæritur,cur in conſiſtenre ætate creſcit,& reficitur caro,nerui autem,& oſſa *Tertium.*
nec creſcunt,nec reficiuntur? Inſuper cur primo viuentia magis ſecundum longitudi- *Quartum.*
nem creſcunt,mox verò potiùs ſecundum laritudinem? Præterea, cum uiuentia ſem- *Q..ntum.*
per nutriantur,& nutrimentum iunctam habeat molem,cur non ſemper creſcunt? In *Sextum.*
ſuper,cum inanima corpora gignantur prędita ſua congruenre mole,qua valent ſimi
le generare, cur etiam per naturam non gignuntur uiuentia abſolura, & perfecta? &
præſertim,quia natura nil dicitur efficere imperfectũ,& diminutũ? Demũ quæritur, *Septim..*
num principium accretionis uiuẽtium debeat dici internum,uel externũ? & ſi inter-
num eſt,num collocatũ ſit ſurſum,uel in medio? De qua prima difficultate, cur pueri *Diluitur*
naſcantur pomiliones,ut dicitur ab Ariſt.in 2.de hiſt.Anim.cap.1.dicẽdum, id ꝓdi- *primum.*
re ex humiditate,& frigiditate cerebri,in quam partem multi confluunt humores, in
eaq; mulra excrementa congregantur,quæ mox curſu temporis a calore coquuntur,
& ſecernuntur,alimentum etiam minus ſecundum naturam fertur ad ſuperas, quàm
ad inſeras partes. Quærebatur ſecundò, cur partes creſcant in orbem? dicendum, id *Secũdum.*
ex eo oriri,quia calor in medio poſitus, aquæ eſt aptus in omnem partem extendere,
idq; conducit: quoniam per orbiculatam figuram particulæ exactiùs connectuntur;
magis læſiones vitant;redduntur robuſtiores;ac demùm per id imitantur cœlum,ex
quo pendent;immò ſi uniuerſus homo conſideratur,in eo inuenietur rotunda quædã *Homo ro-*
figura,cuius vmbilicus eſt centrum, extremitates pedum,& manuum circũferentiam *tundus.*
conſtituunt,a centro æquè diſtantem. Quærebatur tertiò,cur in conſiſtente ætate re- *Tertium.*
ficiatur caro,non oſſa,& nerui? diuidũt medici membra ſeminaria,quæ ex ſemine du-
xere ortum a ſanguineis,ex ſanguine ortis:prima negant refici,ſed ſecũda ſolùm, qa
orta ex ſanguine per ſanguinem reficiuntur; Hac diſtinctione cum Ariſt.putante par
tes omnes prodire ex ſanguine vti non debemus,ideò dicamus,neruos pro ſui exten-
ſione copioſiorem humorem expoſcere,oſſa puerorum non adeò eſſe arida, ut ſenio-
rum:ideò poſſe extendi,refici,& conſolidari:in uiro adulto oſſa eſſe aridiora, & ob id
nõ poſſe amplius extẽdi.His accedir,quòd pueri multo calore ſunt præditi, apprimè
humido,quo valent ea opera efficere,calor autem virorum acutior,& ſiccior eſt,adeo
vt non valeat amplius humectando extendere.Quærebatur inſuper, cur primò uiuen *Quartum.*
tia præſertim ſecũdum longitudinem creſcant? Ratio una eſt:quia calor dum poteſt,
ſurſum tendit,& recto motu mouetur.Alia eſt: quia primò oſſa,& nerui faciliùs extẽ
duntur,cum ſint humidiora,quod in progreſſu fieri nõ poteſt.Demùm primò iacien-
da ſunt fundamenta,& ducendæ lineæ principales,mox cætera addenda ſunt,& perfi
cienda.Cur autem viuentia non ſemper creſcant? Ratio eſt conſpicua: non enim dum *Quintum.*
calor fuerit imbecillior,valet plus alimenti conuertere in partes uiuẽtis, quam id fue
rit,quòd prius fuit reſolutum:at de hoc latiùs infrà.Quærebatur inſuper,cur uiuentia *Sextum.*
non ſtatim gignantur perfecta,ut corpora inanima? Reſpondeo,id ex varijs oriri: Pri
mò,inanima non ualent ſe perficere,cum ſint corpora conſimilia, quorũ pars una nõ
agit in aliam,at viuentia valẽt ob partiũ diſſimilitudinem in ſe agere,& ſe perficere.
Secundò, id pendet ex conditione viuentium diſtincta ab ea inanimorum, inanima
enim ob vilem eorum conditionem,dummodo valeant per ſe ſubſiſtere, ſtatim perfe
cta dicuntur:de viuentibus,quæ ſunt maioris dignitatis,ſecùs ſe habet.Tertiò,narura
ex imperfecto ad perfectum ducit,nec momento res præſtantes perficit, nec ob id di-
citur opera imperfecta parere,quia eis largitur facultatem aſſequendi ſuam perfectio
nem,& primò parit opera perfecta facultate,mox ea per illam facultatẽ actu perficit.
Demùm quærebatur,an principiũ accretionis ſit internum,uel externum? Qua de re *Sept*
Ariſt.ſibi cõſtare nõ uidetur:nam in cont.34.primi de Ortu,& int.ait,ſed alterās, &
principium motus in eo quod creſcit,& quod alteratur eſt;idq: latiùs confirmat in 2.
de Anima,& de part.Anim.manifeſtās principium illud eſſe animam nutrictẽm, Ex
aduerſo,in 4.de Cœlo,24.inquit, quod creſcit,& ſanatur extrinſecùs habere princi- pium.

pium. Et in 8. Phyſ. 20. & 51. inquit, ſola latione animalia ſe mouere poſſe. Inſuper: cum principium motus accretionis ſit internum, adhuc non cõſtat ubi ſit collocatũ: nam in lib. de. Iuuent. & ſeneſt. ait Ariſt. Principium motus accretionis eſſe in medio viuentis. In ſecundo autem de Cœlo, cont. 8. inquit, Principium accretionis eſſe ſurſum.

Solutio. Breuibus dico, omnia quæ dicuntur à Philoſopho vera eſſe: principiũ accretionis ſumptum pro materia, & alimento, quod pro accretione neceſſarium eſt, externũ iudicari debet, ideò accretio dicebatur fieri adueniente aliquo; Sic etiam vera eſt ſententia Ariſt. in 8. Phyſ. ſola latione Animal ſe mouere, quatenus eo ſolo motu ſe ad libitum mouere valet, nullo extrinſecùs adueniente. Principium autem principale & inſtrumẽtum nempè anima, & calor, interna ſunt. Inſuper principium accretionis eſt ſurſum, intelligendo os, per quod recipitur alimentum, ut dicitur in 2. de Cęlo, eſt autem in medio conſiderando ſedem animæ, quæ ex ſententia Ariſtotelis eſt Cor.

De Diminutione, & primò declaratur quomodo mali, & priuationis detur cauſa. Cap. XIII.

CVmulatè ſatis vt inſtituto noſtro inſeruiebar, de Accretione loquuti ſumus, ſupereſt vt demùm de eius oppoſito, nẽpè Diminutione verba faciamus: ſed quia diminutio eſt malũ, & via ad interitum, cõſiderandũ primò occurrit, an diminutio detur, & eius cauſa aſſignari valeat?

An diminutio detur, & qđ non. Ratio prima. Quod diminutio nõ detur, ita oſtẽdi poteſt: Et primò, calor viuẽtis, vel eſt efficax, vel debilis: ſi efficax, accretionẽ efficeret: ſi debilis, ut parùm valet reſiſtere, ita parùm valebit reſoluere, & ob id nõ diminuet, ſed reſolutio æqualis erit reſtaurationi.

Secunda. Prętereà, diminutio eſt priuatio & malũ, nã via eſt ad interitum; mali autem non datur cauſa efficiens, omne enim agens operatur propter finem, finis autem obtinet locum boni, & præſertim natura bonum efficit, cũ pendeat ex ſummo bono; Hinc Ariſt. in principio moralium Nicomachiorũ ait; omnẽ artem, omnemq; actionem ac effectionẽ eſſe gratia boni.

Magnus Dionyſius. Et Magnus Dionyſius in lib. de diuinis nominib. inquit: malum deſtitutum eſſe eſſentia, efficiẽte, & fine. Quod approbauit Simplicius in Epictetum.

Tertia. Prætereà, omne quod mouetur, debet manere idem ſub utroq; termino; id quod minuitur, quia minuitur, non ſeruatur idem; quare non debet concedi motus diminutionis.

Quarta. Demùm ſi aliquid minuitur, vel minuitur id totum, quod præceſſit, vel id ſolùm quod remanet; non totum quod præceſſit, quia variatur, nec idem eſt; nõ id ſolum, quod remanet, quia id nunquam fuit maius.

Quod detur. Ex aduerſo dari diminutionem ſenſu & experientia conſtat, adeò ut ſuperuacaneum ſit in ea cõprobãda morarij.

An detur cauſa mali & priuationis. At pro explicatione difficultatum hoc primò conſiderandum occurrit, an mali, & priuationis detur cauſa? Ex vna parte apparuit nõ dari, quia omne agens agit gratia boni. Et confirmatur: quia malum non eſt ens, cum ſit receſſus ab ente, lege, & ordine, cauſę autem ſunt eorum, quę ſunt. Ita Algazel negabat priuationum dari cauſas. Ex aduerſo vitiorum dantur cauſæ, & puniuntur qui peccant; datur cauſa Eclypſis, per quam demonſtratur; datur cauſa ægritudinis quietis, cùm uiolentæ, tùm naturalis, vt inquit Ariſt. in 8. Phyſ. cont. 7. & de Eclypſi id affirmat ſub initio 8. Met.

Auer. Auer. in 5. diſp. ſoluens primum dub. inquiẽs. Quod dixit Algazel priuationem nõ habere cauſam, neq; de ea dici quod ſit ex ſe, aut a ſua cauſa: Verba ſunt erronea, immò dico, id eſſe verũ, maximè de illis, quæ per negationem ponuntur. & in diſp. 7. in ſol. 4. dub. inquit: declaraui negationis, & priuationis dari cauſas. Datur itaq; cauſa priuationis, & pręſertim materia, & efficiens, nam forma caret, nõ enim priuationis eſt forma, ſed ipſa tamen modo aliquo forma dicitur. In 2. Phyſ. 15. & 5. Met. c. 12. fine quoq; nõnullę priuationes carent, & pręſertim illę, quę prodeunt ex neceſſitate materiæ, ideò Ariſtot. in 8. Met. cont. 12. dicit Eclypſim fortaſſe carere fine.

Reſolutio. Malũ tripliciter dicitur. Pro reſolutione difficultatis, cum quæratur, an mali detur cauſa, accipiendum malũ uſurpari tripliciter; primò pro negatione,

Digitized by Google

ne;ſecundò pro priuatione,& diminutione;tertiò pro deprauatione.Malum ſumptũ
pro negatione, abſolutè eſt nõ ens, & nihil ponit. Sumptũ ꝓ priuatione, remouet
formã,ponit ſubiectum aptum recipere formã. Sumptũ pro deprauatione,ponit ſu-
biectum,& deprauationem formę,uel diſpoſitionis eius. Inſuper accipiendum cum *Cauſa debet reſpondere rei effectæ.*
Ariſt.in 2.Phyſ.38.& 2.Poſt.cauſã ſemper debere reſpondere rei effectæ, ideò ſi ma
lum eſt negatio,cauſa accipi debet cum negatione,quia à nullo productum eſt; ſi pri
uatio,afferenda cauſa priuans,ut terra impediens tranſitum radiorum,eſt cauſa Ecly
pſis; ſi fuerit deprauatio,cauſa deprauans,& deprauata,vt deprauata conſultatio vel
prælectio cauſa eſt peccati.Tertiò accipiendum quod cum detur malum oppoſitum *Malum triplex.*
enti,quod dici poteſt Metaphyſicum,malum Phyſicum,& malũ Morale, hoc tertiũ
eſt duplex,vnum culpæ,prodiens ex deprauatione cauſæ,alterum pęnę: malum pęnæ *Malũ morale duplex.*
prodire poteſt ex principe iuſto,& ex ipſo Deo,quia eſt purgatio ad bonum ducens,
malum culpæ non poteſt proximè prodire ex principe iuſto,ut iuſtus eſt,nec ex Deo
dico proximè,quia etiã Deus modo aliquo eſt cauſa peccari,nã eius eſt cauſa; primò
quia legem imponit,ſine qua non ſeruatur peccatum;ſecundò,quia permittit;tertiò,
quia ex eo pendet libertas arbitrij,cuius homo eſt particeps;demũ,quia per cões cau
ſas ad id efficiẽdũ conſpirat,non eſt malũ,ſed ut boni aliquid includit.Accipio quar- *Quartum aſſumptũ.*
tò,aliquid habere cauſam,dupliciter cõtingere,vel ex ſe,& primò,adeò ut id expeta
tur,quatenus tale eſt:vel ſecũdò loco,ſiue ex accidẽti, hoc explicauit Auerr.12. Met. *Quintum aſſump.ũ.*
18.loquens de cauſa priuationis.Demùm accipio dum quærimus,an detur cauſa ma
li,quod præſertim quæſtio eſt de efficiẽte,nã de materia nemini dubium,multa enim
naturæ mala,ut ſenium,imbecillitates, & hmõi, prodire dicũtur ex neceſſitate mate
riæ,& ex impotentia,nõ ex uirtute aliqua.His pręaſſumptis,pro reſolutione tria pro *Tres Concluſiones.*
fero,& pretermiſſo malo pęnæ,cui apertè cõpetit cauſa,quia abſolutè bonũ eſt,& ut
tale expetitur,de malo culpę dico id habere cauſã potiùs defficientẽ, quàm efficien-
tẽ.Alterũ eſt,Malũ habet cauſam ex accidenti,non per ſe,veluti etiã interitus. Tertiũ
eſt,Mãlũ ſub ratione boni,& entis,habet cauſã,at nõ vt malũ, & nõ ens,vel receſſus,
Hæc patent ex dictis.Ex quibus elicio conciliũ Auer.cum Algaz.ille affirmat, hic in- *Cõcilium*
ficiatur priuationi cõpetere cauſã.Algaz.id cõſiderat per ſe,& 1.Auer.vniuerſę,& ſi-
ne ea reduplicatione:adeò tamẽ,rectiùs loqui Algazelẽ, quoniã ut dicitur in 1.Phy.
74.ſermo abſolutè prolatus id ſignificat,quod eſt per ſe,nam ut ait Alexãder in 2.de *Alex.*
Anima,c.45.quod eſt ex accidenti,eſt non ens,cũ ſit receſſus ab ente, hunc in modũ
Ariſt.in 2.Phy.loquens de caſu in rectam ſignificationem redigit eorum ſententiam,
qui dicebant,Caſum,& Fortunam nullius eſſe cauſam; ait enim Philoſophus,nullius
eſſe cauſam per ſe,at redeundo ad inſtitutũ principale, nempè ad diminutionẽ, dico *De diminutione.*
diminutionem eſſe interitum quendam,cum ſit uia ad interitũ,nec fiat ſine aliquo in
teritu,idem Ariſt.in 2.de Ortu,& int.57.ait generationem eſſe ęqualẽ interitui,deno
tans per generationẽ accretionẽ,quæ eſt via ad perfectionem; per interitũ uerò dimi
nutionẽ:Diminutio & interitus,ut mala ſunt,prodeunt ex conditione,& impotentia
materiæ,& ſunt aliquid neceſſarium,& cum ex ſe ſint mala,ex accidenti reddũtur bo
na:quia nil in vniuerſo eſt adeò malũ,quin per Dei prouidentiã dirigatur in bonũ,nã
ducunt ad alterius generationẽ,loquendo de efficiente.Diminutio,ut priuatio,accre
tionis,& perfectionis pendet ex remiſſione,impotentia,& imbecillitate caloris ut in
ſtrumẽti,Quatenus verò iũctã habet effectionẽ quãdã,& alterationẽ, dicitur intrinſe
cùs fieri a ꝓprio calore,qui cũ ſit tanquã flãma, cõtinenter pro ſui reſtauratione agit
in humidũ,ac ita ſenſim per ſenium reddimur ſicciores;ad id conſpirant curæ animi,
quæ corrodunt,& extrinſecus aer ambiens,& motus,quę corpora reſoluunt: loquẽdo
de fine diminutio nõ habet finem cui,ſed prodit ex imbecillitate,habet autem modo
aliquo finem cuius,& eſt alterius generatio,cuius gratia optatur interitus: forma di-
minutionis eſt ipſamet imperfectio molis : materia in qua uerſatur eſt corpus, quod
minuitur: materia uerò ex qua,eſt diminutio alimenti cocti,& rectè elaborati.

Explicantur nonnulla ad Diminutionem pertinentia, & aduerſæ rationes diluuntur. Cap. XIIII.

Cur Ariſt. ſit uſus exẽplo uini cũ quo aqua miſcetur.

ARiſtoteles de Diminutione loquens breuiſſimè, mira tamen arte, eam explicauit, vtens exemplo vini, cum quo aqua permiſceatur, & aqueum redditur: quod exemplum inquit Philoponus ſimile eſt, ſi referatur ad uirtutem, at non ſi ad molem. Id autem Philoſophus conſultò fecit. Primò, oſtenderet ut originem diminutionis eſſe diminutione n uirtutis, pẽdentem ex permixtione impurioris humoris, cum præcedente puriore, & ex continuata actione, & repaſſione caloris. Inſuper eo exemplo eſt vſus, ut patefaceret imperfectionem molis, quæ eſt terminus ad quem, diminutionis, potiùs attendi penes remiſſionem uirtutis, non valentis ſimile generare, quàm penes diminutionem molis: ſenes enim ſunt imperfecti, nec valent, generare ob remiſſionem virtutis, non molis; immò ſenum partes nonnunquam ob excrementorum, & non cocti alimenti copiam intumeſcunt, cum tamen minui dicantur.

Cur diminutio potius ſit in latitudine.

Inſuper conſiderandũ, quòd diminutio potiùs conſideratur in latitudine, quàm in longitudine: accretio autem contra. Et ratio eſt, quia oſſa arida, longitudinem conſtituentia, nõ cõtrahuntur, ſed ſolùm partes humidę cõſumũtur: euenit tamen ut nerui cõtrahantur, & ob id ſenes euadũt gibbi, quod etiam eis competit ob impotentiam, & diminutionẽ uirtutis erigentis, ob quam non valẽt corpus extollere, & rectitudinem ſeruare.

Qualis ſit nutritio ſenum.

Demũ conſiderandum, quòd in nutritionẽ decreſcentium, raò noua caro, vel os, vel neruus reficitur: ſed corũ nutritio eſt potiùs quædam ſolidorum irroratio, & humoris effuſio, ueluti dum inſperſione aquę herbas ſeruamus virides; Cõgeneratio autem quæ præſertim eſt neceſſaria pro cõſeruatione viuentis, eſt reſtauratio caloris, & ſpirituum ſe habentium ad inſtar flãmmę, quę niſi reficiatur, marceſcit, Hic eſt ille calor, qui cõtinenter humorẽ noſtri corporis cùm inſitum, tùm ex alimento genitum, conſumit, & ob id carnes ſenũ redduntur magis terræ, & reſolutis humoribus, & partibus magis aereis; & dulcioribus, remanent partes aridiores, quę ſunt deteriores odoris, coctionis, ſaporis, & nutritionis.

Diluũtur rationes aduerſæ.

His explicatis, ſupereſt ut aduerſis rationibus reſpondeamus; oſtendebatur primò, diminutionem non dari, nec dum calor fuerit potens, nec dum fuerit impotens. R. Clariſs. L. Boccaf. inquiens, primò à calore reſolui partes corporis, mox refici, & reſtaurari, ideò primò

Euerſio ſolut. Lud. Boccaf.

calor erat potentior, mox quia ſenſim minuitur, eſt imbecillior. Hæc ſolutio mihi nõ ſatisfacit: tum quia calor ſenum, dum ei præbetur alimentum congruens, frequenter euadit potentior, ideò parùm, & ſępè ſunt nutriendi: tum inſuper, quia calor cõtinenter agit, & in alimentum, & in ſubſtantiam viuentis, nam quia operatur per naturam ſimul agit in omne, in quod agere poteſt; & ex exigua temporis differentia non valet eſſe cauſa eius varietatis. Dicamus potiùs, inſtãtiam nullius eſt roboris, alioquin ſimiliter oſtenderet ut nõ dari accretionem, ſed ſemper diminutionem, quia ſemper priùs eſt potentius, uel ſaltem ſolam conſiſtentiam, ſi tantum poteſt reſoluere, quantum reficere, & pro ſolutione dicamus in operibus interni noſtri caloris conſiderari ordinẽ

Ordo facilitatis.

facilitatis, & difficultatis. Facillima, & neceſſaria eſt ſui reſtauratio ex alimento elaborato, ſecundò nouum parare, tertiò difficillimum eſt, alimẽtum in ſolida vertere, inſuper facilius eſt diſſoluere, quàm reficere, & præſertim quia reſolutio frequenter fit ab ambiente, & a nimio motu, inſuper diſſolutio ex eo pendet, quia calor cõtinenter, & neceſſariò debet refici, quæ reſtauratio eſt ei facillima: at nouum parare humorem, & illum in ſubſtantiam viuentis cõuertere, difficilius eſt, & ob id in ſene ſeruatur opus

Solutio ſecundæ.

quod eſt prius origine, & eſt facilius, & neceſſarium, alterum euaneſcit. Addebatur diminutionem eſſe malum. Concedo. Inferebatur, igitur non habet cauſam. Conſe-

Sol. tertiæ.

quutio negatur, quia ſequitur neceſſitatem materiæ, & ei competit agens deficiens,

Sol. quorundam.

vt patuit. Inſtabatur tertiò, quia non manet idem ſub vtroque termino. Inquiunt nonnulli, id quod decreſcit diminutione particulari & una, manere idem, non autem

id, quod uniuerſa diminutione decreſcit. & ratio eſt: quia corpus primò reſoluitur, mox cum aliquid eius fuerit reſolutum, minor portio reficitur quàm fuerit reſoluta, & dū reficitur, nil reſoluitur, & cum minor portio reficitur, tunc dicitur minui. Hæc *Euerſio.* ſolutio uaria includit errata. Primò verum non eſt, quod non continenter aliquid noſtri reſoluatur, ut prius dixi. Secundò, quia diminutio conſideratur in reſolutione noſtri corporis, nō in reſtauratione, alioquin potiùs eſſet accretio, quàm diminutio. Demùm aduerſatur Ariſtoteli dicenti ſecundum materiam ſemper aliquid fluere. Quare *Verior ſolutio.* dicamus id, quod minuitur dici ſeruari idem, pro diſtinctione ab alimēto, nam quod minuitur manet magna ex parte idem, ſeruans nomen & definitionem, nō autem alimentum. Secūdò manet idem ſecundum formam, quamuis non ſecundum materiā, & quæuis pars minuitur ſecundum formam, non ſecundum materiā, ut dixit Ariſtoteles. Demū dico, id ſubijci motui, quod manet, & ſeruatur, nō quod fluit: & id quod ſeruatur, dicitur diminutū. At inſtabatur poſtremò, id quod remanet, nō minui, quia nunquàm fuit maius. Reſpondeo, id fuiſſe maius, quia fuit coniunctum cū partibus *Solutio poſtrema dub.* reſolutis, à quibus mox eſt ſeiunctum. Inſuper, manet ſemper idem, dum cōſideratur ſecūdum formā, ut dixi de accretione. Demùm pulchra controuerſia ad diminutio- *Controuerſia.* nem pertinēs occurrit in Ariſt. nam in 2. de Ortu, & int. cont. 57. inquit, generationē æquari interitui, intelligēdo nomine generationis accretionem, nomine interitus diminutionem. Oppoſitum profert in 2. de Cœlo, 38. inquiens, impotētia præter naturam eſt, nec ęquali tempore aliquid poteſt eſſe pręter naturam, & ſecūdum naturam, neque omninò potens, & impotens, &c. Hęc inter ſe cōſpicuè pugnare uidentur, quia diminutio cum prodeat ex impotentia, eſt diſpoſitio præter naturam: quare non eſt *Solutio.* æqualis ortui, & accretioni. Reſpondeo, ſententiam Ariſtotelis in ſecundo de Cœlo, ueram eſſe de diſpoſitione, quæ eſt penitùs præter natura, non de ea quæ fit lege, & curſu naturæ, ut diminutio. Inſuper Ariſtoteles in ſecundo de Ortu, & interitu, præſertim inſpicit acceſſum ſolis ad nos, afferentem cōmunem generationē, & receſſum, afferentem interitum communē, & uniuerſalem. Demùm ſententia in 2. de Cœlo eſt, uera ut plurimùm, præſertim, quia pauciſſimi abſoluunt curſum, & attingunt terminum periodi ſuæ uitæ, eis per naturam præſcriptum.

An in viuente ita partes fluant, vt nulla in Ortu producta ſeruetur eadem, vſque in finem? Cap. XV.

EX eo, quod Ariſtoteles dixit, partes uiuentium ſecundū materiam conſideratas, continenter fluere, pulchra emergit dubitatio, num omnes ita fluant, & mutentur, ut nulla ab initio vitę ad interitum ſeruetur eadem? vel neceſſe ſit aliquā ſeruari eandem, ut illud viuens dici poſſit idem numero? Res eſt dubia, & rationes afferri poſſunt variæ, pro utraque parte, quod nulla ſeruetur eadem. Oſtenditur primò, quia partes ſecundum materiam conſideratæ, *Quo uariētur partes omnes.* omnes ſunt eiuſdem rationis, quare vt mutantur nonnullæ, ita mutari poſſunt omnes. Hinc Ariſtoteles dixit, partes ſecundum materiam conſideratas, ſimiles eſſe aquæ ingredienti in utrem, & egredienti: at illæ frequenter mutantur omnes, ut patet de flumine: corpus autem noſtrum eſt ſimile vtri, in quod ingreditur, & è quo egreditur aqua. Alexander lib. primo, capitu. quinto Natur. qq. ait, nullam in uiuente *Alexander.* materiæ partem reperiri, quæ eadem ſit ab initio ad finem vitæ, quamcunque enim ſumpſeris, ea permutatur, & nulla eadem numero manet. Inſuper, hoc patet exēplò maximarum plantarum, ut Pini, Quercus, & ſimilium, quarum principium eſt ſemen exiguum, & mox in magnam molem creſcunt, adeò ut rationi ſit conſonum eam exiguam primò genitam partem omninò poſſe diſſolui, & præſertim quia ex vite, & varijs plantis ſingulis annis partes varię exſcinduntur, & nouę ex toto renaſcuntur, quare ſi multæ eis competunt partes, nil eius includentes, quod primò genitum fuit,

Plato. idipſum de tota planta poſſe contingere putandum videtur. Plato in conuiuio inquit enimuerò eo ipſo in tempore, quo animalium vnumquodque viuere dicitur, idemq; eſſe, ut à pueritia ad ſenectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in ſeipſo eadem continet, ſed nouum ſemper efficitur, & vetera exuit ſecundum pilos, carnem, *Pro parte aduerſa.* oſſa, ſanguinem, & uniuerſum corpus, &c. idipſum affirmat in Phędone. Ex aduerſo quod neceſſarium ſit partes quaſdam ſeruari eaſdem, euidentioribus rationibus oſtēditur. Et primò, ſi nulla materię pars ſeruaretur eadem, nō ſeruaretur idem numero, nam vnum numero eſt, cuius materia eſt una, quinto Metaph. cont. 12. ſimiliter idem numero eſt, cuius materia eſt eadem, quare ſi materia omninò fuerit varia, omninò etiam diſtinguetur numero, quod videtur abſurdum, ita enim non ille, qui oritur, obiret. Secundò, nomen de eo diceretur ęquiuocè. Tertiò, non ille, qui creſceret, minueretur. Quartò, anima nutriens non fungeretur officio ſuo conſeruandi idem numero. Inſuper ait Philoſophus in creſcente mutari materiam, ſeruari formam: ſi ſeruatur forma, igitur eſt neceſſe ut etiam ſeruetur aliquid materiæ, alioquin trāſiret ex ſubiecto in ſubiectum, & non eſſet in ſubiecto, è quo educitur. Prætereà, ait Philoſophus, quod minuitur ſimile eſſe vino, cui ſuperinſunditur aqua, at in ea mixtione ſē- *Philopon⁹.* per aliquid vini, & materię eius ſeruatur. Prætereà, argumentatur Philoponus, cōmen. 94. primi de Gen. Si vniuerſa materia flueret, & reficeretur, tunc animal poſſet ſeruari immortale, non ſecus ac vniuerſitates Elementorum, quæ ſeruantur æternæ per innouationem omnium partium, conſequens eſſe abſurdum ſatis patet. Inſuper inſpicimus corpora ſenum ſenſim reddi aridiora, quod non fieret, ſi denuò omnes regenerarentur, ea enim quæ denuò gignuntur, humidiora ſunt. Hæc confirmant . . . auctoritate Auerrois in primo de Ortu, cōm. 38. dicentis, materia non tota diſſoluitur, ſed ſemper in ea aliquid fixum remanet, quod niſi eſſet, poſſet forma ſeparari; idipſum confirmat in Paraphraſi eiuſdem libri, vtens ratione, qua vſum ait fuiſſe Alexādrum ſumpta ex cicatrice, & accidentibus, quæ in uiuente ſeruantur eadem, quod nō contingeret, ſi vniuerſum corpus uariaretur, qua ratione etiam vtitur Philoponus, cō- *Medici.* men. 94. Medici inſpicientes humorem ſeminarium, & diuidentes partes in ſeminarias, & ſanguineas, aiunt partes ex ſemine ortas, non omninò conſumi, ſed ortas ex ſanguine poſſe penitùs variari: hinc aiunt, partes ſeminarias ſi inciduntur nō refici; id confirmant nonnulli, quia humor ſeminarius eſt radix uitæ noſtræ, & eſt ſubiectum proprij, & naturalis caloris, nil autem agit in ſuum ſubiectum. Inſuper ille humor eſt huiusconditionis, ut eo conſumpto moriatur viuens, quare eſt neceſſe ut ſemper ali- *. . uerſio.* quid eius ſeruetur, donec ſeruatur vita. Quę Sententia eſt dubia, quia iam pateſeci humores præcedētes, & denuò genitòs permiſceri, eſſe conſimilis conditionis, nec vi ū *Philopon⁹* diſſolui ſuperſtite alio. Philoponus, cōm. 94. primò concedit partes omnes materiæ. *Alexander.* fluere, mox magis ex ſententia loquens, ait non fluere omnes. Alex. in 1. Nat. qq. c. 5 inquit, nō fluere partes omnes, & Auer. hoc ei tribuit, mox in calce eius cap. magis ex ſententia loquens, ait, nil manere idem. Inſuper in 4. Met. cōm. 51. (ſi idem eſt Alex. quod nō credo) ait: Manet itaq; dum puer eſt, dum creſcit, decreſcit, & feneſcit, idem *. . .* Socrates, eadē eſt ratio de lapide, ligno, auro, & cętetis. Ita Simpl. in 3. de Anima inquit ſeruari idem indiuiduū ab initio ad finē uitæ, dubitatio itaq; eſt ualde perplexa.

Reſolutio difficultatis. *Cap. XVI.*

Prima diſtinctio. *Secunda.* VT de propoſita difficultate dicā id quod ſentio, & ꝓbabilius mihi uidetur: utor primò duabus diſtinctionibus. Prima eſt: Viuentia ſunt duplicia, quædam imperfectiora, ut Plantę: alia pręſtantiora, ut Animalia, & pręſertim Homo. Altera diſtinctio eſt, partem ſeruati eandem, contingit dupliciter: uel ſine ulla prorſus uarietate, uel cum aliqua mutatione qualitatum, & perfectionis. His præaſſumptis, duas profero concluſiones.

Digitized by Google

ſiones. Prima eſt, loquendo de vilioribus uiuentibus, ſæpè contingere puto, ut totū, *Prima conclusio.*
& ſingulæ partes omninò mutentur, non autem de præſtantioribus. Altera eſt, dum *Secunda*
ſeruantur eædem partes uſque ad finem uitæ, non ſeruantur ſine ulla varietate. Ratio *Ratio prima.*
primæ concluſionis eſt, quia initium Plantarum eſt apprimè exiguum, & reſolubile,
terminus ad quem magnus eſt, & ſolidus. Inſuper Plantę ob imperfectionem ſunt mi
nus vnum, quam animalia perfectiora: Hinc ait Ariſtoteles in ſecundo de Anima,
Plantas eſſe vnum actu, plures potentia, ut etiam aqua eiuſdem fontis. Tertia ratio
petitur ex innouatione, & regeneratione integrarum partium, quę nō competit per-
fectioribus uiuētibus, ideò Ariſtoteles in lib. de long. & breu. vitæ ait, Plantas ſingu-
lis annis reddi iuuenes, non ita animalia. Ratio ſecundæ concluſionis eſt, quia ſingu- *Ratio ſecūda.*
læ partes continenter ob varietatem partium agunt, & patiuntur, & cōtinenter quo-
que ab externo mutantur, ideò quamuis ſeruentur in parte ſecundum ſubſtantiam,
uariātur tamen accidentia, temperamenta, & formæ, quę remitti poſſunt, impuriores
redduntur, ſic ſeruantur modo aliquo ſecundum formam, ideſt eſſentiam, at acciden-
tia uariantur: hoc eluceſcit ex illo exemplo, quo vtitur Ariſtoteles ſumpto ex vino,
cuius partes omnes redduntur impuriores, & hoc indicare voluit Alexāder in primo *Alexāder*
Natural. qq. cap. 5. Et ſi quis quærat, an ea quæ variantur, uel penitùs vel in parte di
cantur ſeruari eadem numero? Dicamus, duplicem poſſe fieri comparationem, unam
inter id, quod eſt in principio, & id, quod eſt in fine, & hęc ſunt duo diſtincta numero
vel penitùs, vel in parte. Alteram inter indiuiduum vnum, cui competat ortus, accre
tio, & interitus, & indiuiduum alterum, cui ea tria principium ſcilicet, medium, & fi-
nis, competāt, & accipiendo indiuiduum pro conſtituto in toto hoc curſu, & prędito
ea periodo, ſic idem erit indiuiduum, quia idem principium, medium, & finis ei com-
petet. Ex his elicio primò, pro ſolutione non eſſe fugiendum ad diſtinctionem par- *Elicitur*
tium, quæ vel ex ſemine, vel ex ſanguine prodeāt, omnes enim ex ſententia Ariſtote *primo.*
lis prodeūt ex ſanguine, omnes uariantur, quædam tamen minus, vt partes ſolidio-
res, quædam magis, ut humores. Elicio ſecundò, ſolutiones aduerſarum rationum; *Secundo.*
Oſtendebatur primò partes omnes variari, quæ quomodo varientur, patefactum eſt;
Oſtendebatur ex aduerſo, nō poſſe variari omnes, cuius oppoſitum de Plantis non-
nullis abſolutè conceſſi, de cæteris in parte. Ratio prima erat: quia tunc non ſeruare-
tur idem numero; iam dixi quomodo ſit, vel nō ſit idem numero, quibus addo, quòd
ob ſimilitudinē regeneratarum partium, & quia nō ſimul vniuerſæ uariātur, & quia
demum ſumitur indiuiduum pro cōſtituto in curſu vitę, cui vnum principium, vnum
medium, & vnus finis competāt, & idem ſit nomen, ideò idem numero ſeruari dici-
tur, nomē enim & deſcriptio indiuidui pro hoc aggregato eadem eſt, & officium ani
mæ nutrientis eſt ſeruare, at non ſine fluxu partium, Ariſtoteli dicenti ſeruari for-
mam, iam dixi denotari eſſentiam. Exemplum ex uino ſumptum eſt uerum in parte,
inſuper in uino nulla remanet pars, ſine aliqua alteratione, & permutatione. Adde- *Ratio Philoponi.*
batur ratio Philoponi, quia uiuens poſſet ſeruari immortale. Reſpondeo, id non ſem-
per, quoniam ea regeneratio ſemper eſt cum aliqua degeneratione, remiſſione, & im
puritate, vt de uino dixit Ariſtoteles. De Elementis ſecùs ſe habet: nam partes eorū
ſunt indiuidua perfecta eiuſdē uirtutis, apta ſeruari ſeorſum, & generare. Addebatur
corpora ſenum reddi aridiora, & magis terrea. Dico hoc cōtingere nedum de parti-
bus ex ſemine, uel menſtruis ortis, uerùm etiam de ortis ex alimento, calor enim ſem
per humorem trahit, qui dulcior eſt, leuior, & magis aereus, & inde elicitur ratio ſal-
ſedinis Maris. Addebatur ratio Alexādri relata ab Auerroe & Philopono, quia ſer-
uantur accidentia, & forma nō ualet ex ſubiecto in ſubiectum tranſire. Reſpondeo,
non tranſire formam, ſed nouam ſecūdum partes extenſionis refici, & accidentia ſer
uari in parte ſimilia, non penitùs eadem. Poſtrema ratio ſumpta ex ſeminario humo
re, facilè ſoluitur: quia ille quoque reſoluitur, & cum alio ſuperueniēte permiſcetur,
& dum dicitur eo conſumpto conſumi uitam. Reſpondeo, conſumpto eo, uel conſi-
mili

Digitized by Google

mili vices eius gerente. Addebatur, nil agere in ſuum ſubiectum. Reſpondeo cum Ariſtotele in lib. de longit. & breu. vitæ, calorem eſſe tanquam flammam, & ſpiritum calidum, & ſiccum, non autem purum accidens; humorem vero ut oleum, flamma continenter debet refici, alioquin extinguitur. Dicere quòd non agat in humorem eſt idem, ac dicere flammam non agere in oleum, agit itaque calor qui eſt ſubſtantia calida tanquam flamma ab humore diſtincta in humorem, ex quo reficitur, & dũ amplius refici nequit; tunc extinguitur. Ideò Ariſtoteles in lib. de longitud. & breuit. vitæ inquit: Alimentum non ſumentia animalia, & Plantæ intereũt, conſumit enim ipſum ſe ipſum, ut multa flamma conſumit paucam, eo quòd alimentum conſumit, ita inſitum calidum primum coquens conſumit materiam, in qua eſt, &c. Conſpicue Philoſophus difficultati ſatisfacit, & humorem nuncupat materiam eius caloris, nõ in qua ſit tanquam accidens, ſed ex qua reficitur, ideò agit in eam. Ex his elicio primò, quomodo id intelligi debeat, quod enũciatur in ſecundo de Anima, nimirum viuentia eouſq; nutriri, quouſq; viuunt, id. n. non eſt neceſſarium de partibus ſolidis, quæ non continenter reficiuntur, ſed ſolum de calore vitali ſumpto pro ſpiritu calido, qui ſe habet perinde ac flamma, quæ pro ſui conſeruatione continenter ex oleo debet refici, ut patefecit Philoſophus. Inſuper colligo de Plantis, & cæteri viuentibus, magis dici poſſe non ea quæ naſcuntur interire, quàm de homine, in eis enim nil ſupereſt, quod a permutatione ſit immune, in homine autem ſupereſt Mens, quam ſine medio à Deo ſuſcepimus, cuius eſſentia mutationi non eſt obnoxia, ideò nit pro facultate tenemur, eam ſeruare puram, ut tanquam generoſam prolem ſine macula Parenti & creatori ſuo illam reſtituamus.

Ariſtot.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE SENSV VISVS LIBER VNVS.

De Obiecto uiſus. Cap. I.

OCVLI & Viſus inter ſenſus adeò præſtant, & fulgent,
ut per Metaphoram tribuantur Cœlo, tribuantur Men-
ti, tribuantur Deo, cuncta ad hunc ſenſum conſpirantia,
digna ſunt cõſideratione: ideò de cunctis loquens, ordiar
ab Obiecto; agã ſecundò, de medio, nẽpè de perſpicuo, & *Ordo ſer-*
opaco; tertiò de Lumine, quartò, de Functione muneris, *uandus.*
& modo quo uidemus; quintò, de Facultate uidendi; ſex-
tò, de Inſtrumento, & demũ de præſtantia ſenſus Viſus.
Videndi ſenſum ob id præſertim maximè diligimus, quia *Cur ſẽſum*
plurimas rerum differentias nobis patefacit, ut docuit *uiſus maxi-*
Philoſophus in Procœmio Metaphyſicæ. Propterea iure dicitur Dux noſtrarum in- *me dilige-*
uentionum. Et quoniam unius facultatis cognoſcentis, unum debet eſſe per ſe, & pro- *mus.*
prium obiectum; ideò, quodnam obiectum Viſus ſtatui debeat, primò conſiderãdum
occurrit. Sub Obiecto per ſe, & proprio, nec ea quæ ex accidenti ſentiuntur, nec ſenſi- *De Obie-*
bilia communia contineri debent, ſed ea cuncta, eaque ſola, quæ per ſe ab eo ſolo ſen- *cto.*
ſu iudicantur: Quæ ſenſibilia omnia, in unum commune genus, uel uniuocum, uel ab
vno redigi debent, cuius differentiæ eodem ſenſu iudicentur: oppoſitorum enim ea-
dem eſt facultas, & diſciplina. Vt Obiectum ſenſus uiſus inueniatur, numeranda pri- *Quæ uidẽ-*
mò ſunt ea omnia, quæ uidentur: hæc autẽ ſunt Lucida omnia, & cum eis Lux, Radij, *tur.*
Lumen, & Perſpicuum lumine præditum, quæ ut uideantur, alio non egent; Secundò,
colorata, quæ ſolùm uidentur præſente Lumine; Tertiò, dantur nonnulla quæ in ſolis
tenebris inſpiciuntur, ut oculi, & ſquãmæ piſcium, fungi nonnulli, quercus putrida,
& ſimilia; Demùm tenebræ; Hæc cum ſint uaria, in duo tamen capita rediguntur, in
Lucem, ad quam redigitur Lumen, Radius, Splendor, Perſpicuum, Illuminatũ, quod
ſolùm uidetur per Lumen: Vmbra, & Tenebræ, quæ per luminis priuationẽ iudican-
tur, & in Colores: Propterea de his duobus eſt dubitatio, an ambo, uel alterum, uel
aliquid commune utriſque, ſtatui debeat Obiectum propriũ, & per ſe facultatis ui-
dendi? Academicorum nonnulli, id ſumentes ex Phœnicũ Theologia, dixerunt, *Academi-*
quod cũ in ſuperioribus ea ſint coniuncta, quæ apud nos ſeiuncta ſunt, ut in attinen- *ci.*
tibus ad Mentem, primum intelligens, nempè diuina Mens, etiã eſt primum intelli-
gibile; ita in attinentibus ad ſenſum uiſus, primum ſentiens eſt primũ ſenſibile: huiuſ-
modi autem dixerunt eſſe Solem, quem & primum uiſibile, & primũ uidentem ocu- *Orpheus.*
lum affirmarunt. Hinc Orpheus, Solem, primũ & communem Mundi oculum nun- *Opinio pri-*
cupauit, & ob id Sol uidetur debére ſtatui obiectũ Viſus, cum omne quod per ſe ui- *ma.*
detur,

Digitized by Google

detur, vel ſit Sol, vel quædam eius participatio. Hæc opinio id ueri includit, quòd
Euerſio. Sol eſt fons præcipuus luminis, ſine quo nil inſpicitur. Abſolutè tamen non eſt uera.
Primò, quia Sol non uidet, cum cœlum careat ſenſibus, ex tertio de Anima 61. Secun
dò, quia Sol non uidetur, ſed ſolùm Lumen ex Sole in alia effuſum, vt rectè ait Sim-
plicius. Tertiò, quia nonnulla etiam noctu non præſente ſole, uidentur. Quartò, quia
Sol ſuo Lumine potiùs illuſtrat obiectum uiſus, quam ſit eius obiectũ. Quintò, quia
facultas materiata, obiectum aliquod materiatum expoſcit. Sextò, quia etiã alia lu-
Opinio ſecunda. cent præter Solem, ut incenſiones, & flammæ. Proptereà alij probabilius dixerunt
Sĩplicius. Lumẽ debere ſtatui obiectũ, omne.n. quod uidetur, vel eſt Lumẽ, vel videtur p Lumẽ
Alexãder. & ut Simpl. enũciauit in 2. de Anima 67. omne quod inſpicitur, uel eſt Lumẽ, vel Lu
Auer. mini cognatum. Et Alex. in 1. de Anima, c. 13. dixit, Lumen maximè & præſertim ui
ſibile eſt, & eſt cauſa ut cætera videantur. Auer. cõ. 72. 2. de Anima affirmauit, Lumẽ
Confirmatio. per ſe eſſe uiſibile, colorẽ uerò mediante Lumine. Cõfirmatur hæc ſententia: quia vi-
ſibilia debent redigi in vnum primum genus, & id ſtatui debet obiectum; hoc primũ
non eſt Color, cum ſit poſterior Lumine, participatio Luminis, & ſolum uidẽtur ope
Euerſio. Luminis: quare id primum genus Lumẽ eſt, & id uidetur debere ſtatui obiectum ui-
ſus. Hæc opinio aduerſatur Ariſt. qui in 2. de Anima colorem dixit per ſe uiſibilem:
aduerſatur experientię, quia nil uidemus & per nil terminatur uidẽdi officiũ, niſi per
colorẽ, & coloratũ, nam ſi Lumen inſpicimus, ſemper id intuemur ut aliquo colore
præditũ, aduerſatur rationi, quia inſtrumentum debet eſſe immune ab obiecto, ut id
Opinio tertia. recipere ualeat: oculus autẽ omniũ partium noſtri corporis maximè lucidus eſt. Pro-
Galenus. pterea, eſt opinio tertia, dicentium Obiectum uiſus eſſe colorẽ, hoc enunciauit Gal.
in 7. de Placitis, Hipp. & Plat. inquiens, proprium, & primum ſenſibile ſenſus uiſus,
Plato. color eſt. Et Plato in 6. de Repub. non dixit Lumen eſſe obiectum uiſus, ſed eſſe iugũ
quo obiectum cum facultate, & inſtrumento uidendi connectitur. Confirmatur, quia
Confirmatio. Lumen ad colorẽ redigitur, Lumen.n. ab Ariſt. dicitur tãquam color perſpicui, & Lu
Euerſio. men dum uidetur, ſemper uidetur vt colore aliquo præditum. Hæc opinio dubia eſt,
quia male per eam Lumen ad colorem redigitur, nam prius non debet redigi ad po-
ſterius, ſed èconrrario, Lumen eſt prius colore, & qualitas cœli; quare non Lumẽ ad
colorẽ, ſed potiùs color ad Lumen redigi debet. Confirmatur, quia nõ Lumen per co
lorem, ſed contra, color per Lumen uideri dicitur. Et demùm in aſſignando obiecto,
uti debemus uocibus proprijs, dum Lumen dicitur tanquam color perſpicui, nõ pro-
priè, ſed per metaphoram dicitur color. Hæc itaque opinio non eſt approbanda.

De Obiecto Viſus opinio propria. *Cap. II.*

Obiectum tripliciter uſurpatur. VT conſtet quodnam ſtatui debeat per ſe, & proprium obiectum uiſus,
præaccipio huiuſmodi Obiectum tripliciter poſſe uſurpari. Primò,
pro omni per ſe uiſibili, ac ita Color, & Lumen eſt Obiectum facul-
tatis uidendi. Hoc indicauit Ariſt. in principio, cap. de ſenſu uiſus, in-
quiens, uiſibile eſt color, & id quod nomine caret, indicans uaria quę
uidentur, vt luce prædita. Secundò uſurpari poteſt pro primo, quod
eſt cauſa aliorum, ut uideãtur: huiuſmodi eſt Lumen, ut rectè ex ſententia Theophra
ſti dixit Priſ. Lydus in lib. de Anima, c. 22. Vel demũ uſurpatur pro eo, in quod deſi-
nit officiũ uidendi, & propriè facultatẽ uidẽdi format, quod magis propriè obiectũ
Prima dubitatio. dicitur, & huiuſmodi eſt Color. At ex hac reſolutione uaria prodeunt dubia. Primũ
eſt, quia per eã non ſoluitur dubitatio: nã adhuc eſt dubium, quodnã abſolutè ſtatui
Secunda. debeat obiectum proprium, & adæquatũ, quod unum eſſe debet. Inſuper, ſi color eſt
obiectũ, uel huiuſmodi eſt color uniuerſalis, uel particularis, nõ uniuerſalis, quia uni
uerſale nõ apprehenditur ſenſu: non particularis, quia tunc facultas videndi non ap
Tertia. prehenderet omnes colores. Præterea, ſi color eſt obiectũ, vel huiuſmodi eſt color ex
temperamento conſurgens, & ita nõ includeret colores Iridis, & nubium, vel eſt co-

lor

lor latè ſumptus, vel ex tẽperamento, vel ex lumine in nube recepta prodiens, & hoc non eſt genus vnum, cum ſint colores diſtincti generis. Reſpondeo, dum dicimus obiectum debere eſſe genus unum, id uerum eſt de obiecto propriè, & eodem modo ſumpto: huiuſmodi eſt color, in quẽ deſinit actio uidendi: *Solutio.* Lumen & Color ſunt duo ſubordinata, & ambo diſtincta ratione ſunt obiecta, unũ ut cauſa, aliud vt terminus: quæ ſub ordinatio in ſolo reperitur uiſu, nõ in alijs ſenſibus ob eius dignitatem; ideò Plato in Timæo dixit, Viſum eſſe ſenſum ſumptuoſiſſimum, cum multis egeat, & expoſcit Lumen, quia eſt ſenſus maximè ſpiritalis; motio etiã colorũ ſpiritalis Lumen expoſcit, ea autem duo ſubordinata, ſi in unum deberent redigi, ob rationes ſupra relatas, potiùs in Lumen, quam in colorem redigenda eſſent, quamuis color magis propriè dicatur obiectum. De ſecunda difficultate dico, colorem tribus modis poſſe ſumi. Primò, pro hoc definito, uel illo colore. Secundò, pro colore indefinitè & vniuerſè ſumpto, exiſtente in particularibus, quod dicitur uniuerſale in re. Tertiò, pro colore vniuersè ſumpto ſecreto per mentem a particularibus: color tertij ordinis pertinet ad mentem; color ſecundi ordinis pertinet ad facultatem uidendi, & eſt eius obiectum; color primi ordinis pertinet ad particulares uiſiones: hoc indicauit Ariſtoteles in calce ſecundi Poſter. inquiens, facultatem ſentiendi eſſe ipſius uniuerſalis, actum verò ſingulatium; facultas ſentiendi dicitur eſſe ipſius uniuerſalis, quatenus æquè valet iudicare colorem omnem, quid color eſt, non tamen eſt uniuerſalis ſeiuncti, ſed exiſtentis in particularibus, actus autem uidendi contrahitur ad uaria particularia, facultas & actus dicuntur eſſe eiuſdem obiecti, at non eodem modo. De tertia difficultate dico, nomine coloris debere intelligi colorem omnem, vel ex temperamento, uel ex Lumine prodeuntem, quia conſimiliter mouẽt, & formant facultatem uidendi, & quamuis non ſint eiuſdem generis ſecundum eſſentiam, tamen ſunt eiuſdem generis per repræſentationem, & apparentiam, & ſunt eiuſdem generis modo quodam ab vno, non vniuocè.

De Perſpicuo quid ſit, & vnde prodeat.
Cap. III.

VT obiecta ſenſuum quæ per externum medium iudicantur, agant in ſenſus noſtros, expoſcunt in medio definitam quandã affectionem, *Mediũ uariorũ ſenſibiliũ varium.* munere cuius ea actio deferatur ad inſtrumenta ſenſuũ, ſeruetur conſenſio, & conſurgat connexio extremorũ per medium. Hæc affectio inſeruiens pro deferendo ſono, a Græcis dicitur διηχὲς pro deferendo odore δίοσμον, pro deferẽdo Lumine, & actione colorum, dicitur διαφανὲς Latine perſpicuum, & perlucidum, de quo nunc diſſerẽdum occurrit. Dari perlucida corpora ex ſe conſtat, ideò ſolũ quid ſit, unde prodeat, quibus competat, & quos vſus præbeat, conſiderare tenemur. *Quid ſit.* Perſpicuitas cum ſit aliquid, neceſſariò uel eſt Subſtantia, vel Accidens; Non Subſtantia, quia hæc ſolùm ex accidenti ſenſu percipitur, & non magis vno, quàm altero ſenſu: perſpicuitas autem ſolo ſenſu viſus iudicatur. Et confirmatur, quia vt conſideranti redditur notũ, nec Materia, nec Forma, nec Subſtãtia compoſita eſſe poteſt: quare eſt accidens, & cum ſit accidens, ad aliud nullum Prædicamentum non uidetur poſſe pertinere, niſi vel ad Quantitatem, vel ad Qualitatẽ: non eſt Quantitas, quia ea eſt ſenſibile per ſe, & commune, perſpicuitas autem a ſolo viſu, & ex accidenti percipitur, ut lumine formata. Confirmatur, quia corpus denominatur perſpicuum, quod non accideret, ſi perſpicuitas eſſet corpus. *Perſpicuitas eſt qualitas.* Eſt igitur Qualitas, & iure, cum per eam corpora denominentur Qualia. Sed cum ſit Qualitas, uel eſt Qualitas prima, uel ſecunda, non prima, quia primæ Qualitates ſunt Calor, Frigus, Humor, & Siccitas, quare eſt Qualitas ſecunda. Quæ ſecunda Quali-

ras

tas vſurpatur dupliciter, vel propriè, & huiuſmodi ſunt Qualitates ex temperamento prodeuntes, competentes ſolis mixtis, in quorum genere non eſt perſpicuitas: vel latè pro omni Qualitate in mortalibus, ſequente primas, quæ etiam Elementis competere poteſt, & huiuſmodi eſt perſpicuitas, grauitas, leuitas, raritas, & denſitas, quæ tamen in mixtis magis propriè ſunt. Eſt igitur perſpicuitas Qualitas tertiæ ſpeciei, ſimilis Qualitatibus ſecundis. Perpendendum modo eſt, vnde prodeat. Dixit Auerroes in ſecundo cap. de Subſtantia Orbis, denſitatem, & raritatem uideri cauſas perſpicuitatis, & opacitatis, & ob id Terra cum ſit apprimè denſa, fortaſſe perſpicua nõ eſt. Verùm hæc cauſa non uidetur eſſe approbanda, nonnulla enim ſunt rata, & nõ perſpicua, ut Lana & lignum aridum, alia perſpicua, & denſa, ut precioſi Lapides, vitrum, & ſimilia. Potiùs itaque eſt dicendum, raritatem, & denſitatem conducere quidem pro perſpicuitate & opacitate, non autem eſſe cauſam totam & principalem, ſed eam hanc eſſe, quia perſpicuitas habet quandam cum Luce conſenſionem, & affinitatem, & propterea ſequitur naturam, & conditionem Cœli, immunem a fece Terrea, vel ei ſimili, & competit omnibus, quæ cum Cœlo, & Luce habent quandam affinitatem, cuius conditionis maximè expers eſt Terra, & ob id opacitas primò competit Terræ, & includentibus conditionem eius, ueluti Lunę, quæ cœleſtis Terra eſſe dicitur; perſpicuitas verò, primò ſequitur naturam, & conditionem cœleſtem, immunem a fece Terrea, & eius conditione, mox conditionem Elementorum cum cœlo affinitatem quandam habentium, & immunium a fece & conditione Terrea. Hinc dum aliquid cupimus perſpicuum reddere, a fece Terrea illud nitimur expurgare. Ideò rectè Alexander in primo de Anima, capitulo decimotertio, enunciauit, Terram impedire perſpicuitatem, idque ei competit ob conditionem ſuam alieniſſimam ab ea cœli. Sic in Vniuerſo, ſuprema corpora ſimul ſunt perſpicua, & lucida; infima, nec perſpicua, nec lucida, Media, cum non ſint lucida, ſaltem ſunt perſpicua: Cum apparuerit quid ſit perſpicuum, & unde ortum ducat, conſiderandum occurrit, an ſit natura vna, vel multiplex? Enunciauit Philoſophus in ſecundo de Anima 68. nec aerem, ut aer eſt, nec aquam vt aqua eſt, eſſe perſpicuam, ſed quatenus in his & perpetuo ſupero corpore, eadem ineſt natura: at hoc eſt dubium, quomodo æternis, & mortalibus eadem valeat competere natura. Dicamus cum Ariſtotele in quinto Metaphyſicę contextu duodedimo, eſſe vnum, contingere varijs modis, nimirùm, numero, ſpecie, genere, & analogia. Inſuper, eſſe unum genere, contingit dupliciter, vel genere vniuoco, vel ab uno; perſpicuitas eſt natura una, nõ vniuocè, ſed vnitate ab vno, primò enim competit æternis, mox mortalibus ordine quodam, & quibuſdam exactiùs, alijs obſcuriùs, non tamen ita eſt ab uno, vt primum ſit cauſa quod ſequentia ſint talia, ſed ſolùm ordine quodam perfectionis, nil enim commune vniuocum eſt æternis & mortalibus. At dubitatio eſt, quoniam eorum quæ ſunt ab vno, non eſt natura una in omnibus eadem, Ariſtoteles autem dixit, eandem perſpicui naturam, cœlo & mortalibus competere, dixit Zimara his quæ ſunt ab uno reſpondere conceptum unum, at non naturam vnam: quod confirmat auctoritate Themiſtij, ſed errat, neque enim Themiſtius id dicit, neque ſententja uera eſt, non enim conceptus poteſt dici unus, niſi natura ſit una, conceptus enim unus eſt per naturam, quæ concipitur, cum ſit res quæ concipitur per repræſentationem, nam quia res eſt, uel non eſt, enunciatio dicitur uera uel falſa. Pręttereà, aduerſatur Ariſtoteli, qui per uerba relata, dixit eſſe naturam unam. Quare dicamus, his quæ ſunt ab uno, competere quidem naturam unam, at non uniuocè, ſed ab uno, & ſimiliter putandum eſt ſe habere de conceptu & notione eius.

Qualitates ſecũdæ

Vnde prodeat pſpicuitas.

Auerroes

Alexãder

An perſpicuitas ſit natura vna.

Solutio.

Dubitatio

Solutio.

Quibus

Quibus corporibus competat perſpicuitas. Cap. IIII.

Diuiſio perſpicuitas.

EXplicata perſpicuitatis conditione & origine, ſequitur ut conſideremus quibus corporibus competat, pro notitia conſiderandum perſpicuitatem vſurpari dupliciter, per Metaphoram & propriè; per Metaphorã, tribuitur Menti, ingenio, & alijs nonnullis: propriè autem ſolis competit corporibus, cui opacitas opponitur. Inſuper, accipiendũ perſpicuum eſſe duplex, uel terminatum, vel non terminatum: diſtinctio elicitur ex lib. de Senſu & ſenſili. Perſpicuum interminatum eſt id, quod omnino lumini eſt peruium, & ab opaco eſt immune, ut eſt aer, orbes cœlorum & ſimilia: perſpicuum terminatum eſt id perſpicuum, quod cum opaco eſt iunctum, adeò ut opaco terminari dicatur, ueluti ſunt metalla & alia mixta, quæ quamuis cõſtent ex Elementis perſpicuis, tamen includunt opacum Terreum, quo terminari dicuntur, adeò ut lumini peruia non ſint. Hinc Ariſtoteles Lumen ait eſſe actum perſpicui interminati, colorem uerò eſſe actum perſpicui terminati. His præaſſumptis, cum quæratur quibus corporibus perſpicuitas competat, proculdubio ea non cõpetit corpori Mathematico: id enim abiunctum eſt a Qualitatibus cũ primis, tùm ſecundis, ſed competit corpori Phyſico, ſed dubium eſt: an competat omni? Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 68. dixit competere non omnibus, ſed multis corporibus.

Quib' corporibus cõpetat perſpicuitas.

Et confirmatur, quia ſi in Vniuerſo reperitur unum cõtrariorum, etiam alterum reperiri debet: perſpicuo opponitur opacum, quare cum dentur corpora perſpicua, etiam debent dari opaca, & huiuſmodi eſt Terra. Ex aduerſo Iulianus in lib. de Sole, Iamblichus & multi Academicorum inquiunt, perſpicuitatem competere cunctis corporibus Phyſicis, uel magis, vel minus, & ea quæ opaca dicuntur, non opaca penitùs, ſed minus perſpicua iudicari debere, veluti Terra.

Iulianus Iãblichus.

Quòd autem etiam Terra perſpicuitatis ſit particeps, oſtẽdunt, quia in eius viſceribus per radios ſolis multa gignuntur, quod non fieret niſi Terra Lumini eſſet per uia. Id confirmãt: quoniam Terram putabant Anima præditam, Mentis compotem, ex anima, quæ uita eſt, aiunt prodire calorem, & quoniã eſt uita Mentis, inquiunt ex ea prodire Lumen, & unà cum Lumine perſpicuum, quod eſt uia luminis. Hinc inferũt puras Tenebras nõ dati, nam adeò potens eſt diuini lumen, adeoque cætera eo egent, ut per omnia meet, cuncta ſeruans, & perficiens. Confirmatur horum ſententia, quia Terra appar et colorata, color dicitur actus perſpicui terminati, quare etiam in Terra perſpicui aliquid includitur, quamuis ſit terminatũ.

Alexãder.

Ideò Alexãder in primo de Anima, c. 13. in ſecũdo de Anima 39. in lib. de Sẽſu, & ſenſili, comm. 13. omnia corpora aliquid perſpicuitatis includere affirmat, quod etiam enunciauit Simplicius, in 2. de Anima. 68.

Sĩplicius. Reſolutio.

Res itaque dubia eſt. Pro ſolutione dicamus, in Vniuerſo inueniri, & corpora prædita perſpicuitate interminata, ueluti aer, orbes cęlorũ, & ſimilia, & corpora opaca penitùs. veluti eſt Terra ſincera, & pura, vel ſaltẽ ei proxima. Et corpora prædita perſpicuitate terminata, qualia ſunt mixta, includentia perſpicuitatem, craſſo Terreo terminatam, ut metalla. Dantur etiam quædam prædita perſpicuitate, partim termino prædita, partim non, ut uitrum, lapilli precioſi, qui ſimul & colorati & lumini peruij ſunt. Concedendum eſt itaque opacum: hoc tamen uerum eſt, quòd cum Terra pura non detur, vix reperitur Terra omninò perſpicuitatis, expers, ſed quãuis in parte lumini det aditum, id tamẽ efficit per exiguam portionẽ, & tam obſcurè, ut ſenſum fugiat.

Alexãder.

Alexander dixit omnia corpora aliquid perſpicuitatis includere, quia Terra apud nos pura non reperitur, cætera autem uel ſunt perſpicua ſine termino Terreo, uel termino prędita.

Diluũtur rationes.

Rationes aduerſę facilè diluuntur. Soluitur prima, quia per radios Solis uaria giguũtur, in antris, & cauitatibus Terræ, externę ſuperficiei proximioribus, ad quas radij effundi ualẽt per meatus exiguos terræ aere plenos. At in uiſceribus intimioribus Terrę, nullum mixtum

gignitur. Addo inſuper, radios potiùs facultate, quàm propria eſſentia ad eas partes extendi: cum.n.radij calefaciant ſuperam Terræ faciem, per illam excaleſiunt mox interiores ei iunctæ partes, quo calore uaria mixta gigni poſſunt. Addebant, cuncta debere perfici & ſeruari a Cœlo per lumen. Reſpondeo, pro generatione Terræ etiam conducere lumen Cœli, id tamen eſt neceſſarium pro conſeruatione ordinis Vniuerſi, & totius Elementi Terræ, at non pro diſtincta conſeruatione ſingularum partium eius. Id quod addunt de Anima, Mentis compote, per Terram effuſa, & per
Prima du- reliqua Elementa, reijcitur ab Ariſtotele in primo de Anima. His explicatis duę oc-
bitatio. currunt difficultates. Prima eſt, quomodo dari poſſit perſpicuum terminatum, nam id ſimul erit perſpicuum, & opacum, quæ duo ſunt contraria, & inuicem pugnantia.
Secunda. Altera eſt, quomodo dari poſſit corpus, quod ſimul ſit lucidum & perſpicuũ, ut ignis,
Solutio cum recipiens debeat eſſe nudatum forma recipienda. Prima dubitatio ſoluitur, di-
prima. cendo, contraria poſſe ſimul ſeruari cum aliqua remiſſione, in mixto, ita in eodẽ ſeruari poteſt & opacitas & perſpicuitas, & exiguum opacum poteſt plurimum perſpi-
Solutio ſe- cui terminare, quia facile eſt inficere, & fœdare id quod purum eſt. Altera dubitatio
cunda. ſoluitur, dicendo, perſpicuum eſſe duplex uel actu, uel poteſtate: perſpicuum cũ luce eſt perſpicuum actu, ſine luce uel lumine, eſt poteſtate. Corpus lucidum non ualet recipere lumen, pro eo gradu in quo habet, ſed pro eo quo caret, ut Cœlum ex ſe lu-
Luna. cidum, ulteriorem gradum luminis recipere aptum eſt: in Luna hæc omnia inſunt, ea ex ſe partim eſt opaca; hinc parit Eclypſim in Sole; partim lucida, cum ſit ex ſe prædita luce aliqua exigua, & obſcura: partim demùm eſt perſpicua, cum recipiat in externis partibus lumen a Sole.

Quos uſus Perſpicuitas, & Opacitas præbeant?
Cap. V.

Vtilitas p- NIl in Vniuerſo reperitur redundans, quod utilitatem aliquam non prę-
ſpicuitatis. beat: ideò perſpicuitas, Cœlo & mortalibus competens, ſine deſtituta iudicanda nõ eſt. Eximia profectò utilitas ex perſpicuitate in vniuerſum effundi uidetur: nam eius auxilio Cœleſtia munera per Vniuerſum effunduntur; niſi enim cuncta uſque ad Terram perſpicua eſſent, nõ mearet per ea lumen, cuius munere gignuntur, ſeruantur, & perficiuntur mortalia. Ideò rectè Priſc. Lydus, Simplicio coætaneus, in Theophr. de Anima, c. 17. inquit, Perſpicuum eſſe ſpeciem cõciliatricem eorum corporum, quę in generatione ſunt poſita, pro recipiẽda luminis perfectione. Lumen & perſpicuum adeò familiaria ſunt, & per naturam iuncta, ut lumen nõ niſi in perſpicuo recipiatur, ac inſuper ualeat ſua facultate reddere corpora perſpicua. Cum enim lumen calefaciat, attenuet, & purget, purgando & attenuando, reddit ea perſpicua: Et cum lumen ſit Qualitas quædam Cœleſtis, id ſolum uitat quod Terreum eſt, & a Cœli conditione ſummè diſtans. Terra cum nõ ſit perſpicua, ſed opaca, quamuis lumen non recipiat, tamẽ id non recipiendo, ei inſeruit, nam repercutiẽdo radios, eos geminat, potẽtioreſque reddit; Et mira Prouidentia factum eſt, ut opacum in centro Vniuerſi poſitum ſit, ita enim inferioribus corporibus nõ obeſt, ſuperioribus uerò prodeſt, reflectendo radios in ea. Et quamuis Terra opaca ſit, tamen in ſupera eius facie cum lumine nectitur, redditur fœcunda, & innumeras parit mixtorum & uiuẽtium ſpecies. Inſuper conducit perſpicuum pro generatione colorum tanquam materia proxima pro officio uidendi, & pro diei conſtitutione. Tres hoc in loco ſe offerunt diluendæ difficultates. Prima eſt, cum perſpicuum dicatur capax Luminis & tenebra-
Solutio pri- tum, num eodem modo eorum ſit capax? Altera eſt, an re uera Lumen in perſpicuo
mæ diffic. recipiatur? Tertia, quomodo perſpicuum uideatur? Soluitur prima dubitatio præ-

aſſumendo

aſſumendo tenebras eſſe priuationem luminis, & quia forma eſt quæ recipitur, non autem priuatio, & potentia reſpicit formam, non priuationem, alioquin daretur priuatio priuationis, ideò dico, in perſpicuo non duas eſſe potentias, ſed unam, eamque ad Lumen, & Lumen in eo recipi, non tenebras, quia tenebræ cum ſint priuatio, nil aliud ſunt niſi abſentia luminis in ſubiecto apto recipere lumen; Si tenebræ eſſent contrariæ lumini, & non pura priuatio, ut nonnulli exiſtimarunt, tunc potentiæ, & formæ quæ reciperentur, duæ eſſent. Hinc Simplicius dubitauit in ſecundo de Anima, an potentia ad lumen & tenebras una ſit, uel duæ: nam ſi tenebræ ſint priuatio, potentia eſt una, ſi ſunt forma contraria, potentiæ erunt duæ. Altera dubitatio erat, *Soluitur ſecunda. Auicēna.* num re vera lumen in perſpicuo recipiatur? Sententia fuit Auicennæ ſexto Naturalium, cap. primo & ſeptimo. Lumen non recipi in perſpicuo, ſed in corpore opaco, & colorato, quod cum extrinſecus illuſtretur, dicitur illuſtrati perſpicuum: nā perſpicuitas nil denotat, niſi priuationem impedimenti, perſpicuitas enim impedimento non eſt corpori colorato, diſtanti ne a lucido illuſtretur. Eiuſdem opinionis fuerunt Auempaces, Lynconienſis, & alij viri docti: Quibus profectò aſſentiendum *Euerſio.* non puto, quoniam nil tranſit ad extremum, niſi in medio recipiatur. Inſuper in medio perſpicuo uaria apparent opera luminis, nam attenuatur, calefit, purgatur, quæ non fierent, niſi lumen in eo reciperetur. Inſuper, ab Ariſtotele, Lumen dicitur actus, & color perſpicui, & perſpicuum dicitur videri per alienum colorem, nempè per Lumen, & ſi medium eſſet inane, quia non poſſet deferre Lumen, etiam non poſſet a Lucido corpore opacum diſtans illuminari. Putandum itaque eſt, Lumen in perſpicuo recipi, non autem a nobis inſpici, niſi a ſolido & opaco repercutiatur, quia (vt ſuo loco probabitur) Lumen in medio habet eſſe ſpiritale, agentia autem ſpiritaliter nō percipiuntur, niſi uel per repercuſſionē, uel directè in nos agant. Quærebatur poſtremò, quomodo perſpicuum uideatur? Reſpondeo breuibus, perſpicuum non uideri per ſe, nec vt ſenſibile cōmune, quia ſolo viſu percipitur, nec ut proprium, quia *Solutio tertia dif.* non mouet ſua forma inſtrumentum uidendi, ſed ſentiri ex accidenti, non ut ſenſibile vnius ſenſus, ex accidenti percipitur ab alijs, nullo.n. ſenſu per ſe percipitur, nec vt Subſtantia: nam Subſtantia ab omni ſenſu ex accidenti percipitur, perſpicuum a ſola facultate videndi. Inſuper, Subſtantia non defert ſenſibile alicuius ſenſus, perſpicuum uerò tanquam medium defert actiones colorum. Neque ſentitur ex accidenti, vt pura priuatio, quemadmodum uidebatur exiſtimare Auicenna, quoniam perſpicuum præter id quod non impedit trāſitum uiſibilium, etiam Lumine formatur, per quod uidetur. Quare colligēdum eſt, perſpicuum ſentiri ex accidenti a ſolo viſu, quatenus uidetur per formam alienam, nempè per Lumen, & videntes per medium perſpicuum cętera per ſe viſibilia, dicimur videre perſpicuum, præſertim tamen iudicatur ſenſu interno, ope ſenſus viſus: Et dum accidit, ut idem ſit perſpicuum, & coloratum, ut uitrum uiride, id tanquam coloratum uidetur per ſe, ut perſpicuum uidetur ex accidenti, modo explicato. Ex his colliguntur definitiones.

Color eſt actus perſpicui terminati, ex eius lucidiore conditione tanquā flos emicans, oculo congruens, in quem ſpiritaliter ope Luminis agit. *Definitiones.*

Perſpicuitas eſt Qualitas ſecundis ſimilis, ſequens conditionem corporis a Terreа fece immunē, competens ordine aliquo cœlo, & mortalibus, lucidorum munera viſibiliumque actiones in alia deferens. *Color qd. Perſpicuitas quid.*

Perſpicuitas terminata eſt ſecunda Qualitas, conſtituta ex interminata perſpicuitate, & opacitate Terrea, per quam terminatur, & colorum eſt fundamentum. *Perſpicuitas terminata quid.*

Opacitas eſt Qualitas ſecundis ſimilis, nec luminis, nec tenebrarum capax, ſed tenebrarum origo, Lucido obſiſtens, eiuſq; radios reddens repercuſſione validiores. *Opacitas quid.*

De Luce & Lumine an ſit corpus, opiniones variæ.
Cap. VI.

Quinque de lumine declarãda.

APparuit quid ſit perſpicuum: at niſi refulgeat lumen, in tenebris uerſamur. Luminis conſideratio cùm ex ſe utilis eſt, & præclara, cùm pro notitia attinentium ad Viſum, apprimè neceſſaria. De quo agẽs, hæc quinque capita præſertim nitat explicare. Primum, an ſit corpus? Alterum, ſi non eſt corpus, an ſit Qualitas ſpiritalis? Tertium, quibus competat, & ex quo principio fluat? Quartum, quos vſus præbeat? Demùm, pro quo requiratur vt uideamus, num pro medio, vel pro obiecto? Ordiens a primo, cum quæratur an lumen ſit corpus, accipio octo in attinentibus ad lumen conſiderari gradus, reſpondentes octo gradibus conſtituentibus Vniuerſum.

An lumen ſit corpus. Octo gradus ad lumen attinentes.

In gradu ſupremo, eſt lucidum, nempè Sol, proportione reſpondens Deo. In ſecundo, Lux eius, proportione reſpondens Sapientiæ Dei. In tertio, Radius ex lucido prodiens, reſpondens cœlorum Mentibus. In quarto, lumen reſpondens Animæ rationali. In quinto, ſplendor apparens in umbra, ex radio repercuſſo a ſpeculo, & ſimilibus, reſpondens animis brutorum. In ſexto, Vmbra prodiens ex leui repercuſſione luminis, ueluti arbores vmbrã parientes impediunt directum tranſitum radiorum, ſed non leuem & obliquam luminis repercuſſionem, vmbra proportione reſpondet Naturæ, & formis infra Animam collocatis. In ſeptimo gradu ſunt tenebræ, reſpondentes priuationi primæ Materiæ. In octauo, reperitur opacum, reſpondens conditioni materiæ, quæ eſt tanquam fex rerum. Hi gradus ita ſunt iuncti & colligati, ut inferiores per ſuperiores perficiantur, & ex eis pendeant, & per inferiores detur aſcenſus ad ſuperiores. Cum itaque gradus uarij ſint, ego potiſſimùm loquar de lumine, & tenebris: ex quorum explicatione cæteri refulgebunt. De lumine (vt genus appareat) primò conſiderandum occurrit, an ſit corpus? Qua de re opiniones ſunt variæ.

An lumen ſit corpus. Opinio Democriti, Leucippi & Epicuri.

Nonnulli exiſtimantes lumẽ eſſe corpus, ut Democritus, Leucippus, & Epicurus, dixere, dari ex corporibus defluxus quoſdam, qui eſſent tanquam exuuiæ, & ſimulacra rerum, & ideò ex lucido corpore putarunt defluere ſimulacrum eius, quod cum ſit ſimulacrum corporis, ſeruat conditionem eius, Hinc cecinit Lucretius lib. 4.

Præterea ſi quæ penitùs corpuſcula rerum.
Ex alto in Terras mittuntur, Solis uti Lux.
Ac uapor, hæc puncto cernuntur lapſa diei.
Per totum cœli ſpatium, diffundere ſeſe,
Perque uolare mare, ac Terras, Cœlumque rigare, &c.

Empedocles. Academici. Iamblichus. Plato. Ariſt.

Putarunt itaque hi, radios eſse corpora, meare per poros, ac momento effundi. Cuius opinionis etiam fuit Empedocles. Ex aduerſo multi Academicorum dixere, lumen eſse quidem corpus, ſed ſpiritale, quod cum materiæ ſit expers, meare ualet per materiata corpora, non enim putarunt abſurdum, corpus unius generis meare per aliud diſtincti generis, vt corpus Prædicamenti Quantitatis, ſimul eſt cum corpore Prædicamenti Subſtantiæ. Huius opinionis præſertim fuit Iamblichus. Plato frequenter indicauit lumen eſſe corpus, & præſertim in Timęo, dum lumen dixit eſse ſpeciem ignis, at ignis corpus eſt. Inſuper, dum dixit ex lumine prodeunte ex oculis, & ex externo, unum confici corpus. Ariſtoteles etiam nonnunquam lumen dixit corpus, ut in undecima partic. Problematum 33. inquiens: radios autem corpora eſse dixeris? Et in ſecundo de Cœlo, 44. inquit, Calorem & lumen gigni attrito a Solis latione aere, & quia Sol non tangit niſi per lumen, ideò denotauit lumine teri aerem, quod non fieret, niſi eſset corpus.

Lucillus. Flamminius.

Hinc Lucillus Philalteus, eo loci ait, lumen eſse corpus, & Flam. Nob. in primo de Ortu & interitu, inquit, Ariſtotelẽ loqui ſup-

poſita

poſita veterum vulgata opinione, quod Lumen ſit corpus. Simplicius hac de re loquens, non ſibi conſtat: nonnunquam cum Ariſtotele negat Lumen eſſe corpus, ut in ſecundo de Anima *62*. nonnunquam ait eſſe corpus, & tranſire per meatus aliorum corporum, ut in ſecundo lib. de Cœlo 29. Nonnunquam eſſe corpus, cui reliqua corpora impedimento nō ſint, vt in ſexto Phyſic. 23. Non defuere nonnulli, qui Lumen dixere eſſe ſpiritum ex Anima Vniuerſi, Mentis compote prodeuntem, & per omnia effuſum, quam etiam Quintam nuncuparunt eſſentiam. *Simplicius.*

Rationes putantium Lumen eſſe corpus, & aduerſa.
Cap. VII.

QVòd Lumen ſit corpus, Philoſophi varij, ex varijs deſumpſerunt. Democritus & Epicurus vtebantur ratione ſumpta ex defluxu exuuiarum & ſimulacrorum ex rebus, quem Lucretius lib. quarto varijs experimentis nititur comprobare, quæ ſilentio prætereo. *Rationes.* Academici id oſtendunt: quia colores mouent Lumen, quod exit ex oculis, & cum externo lumine nectitur, quod Lumen non moueretur, niſi eſſet corpus. *Academici.* Inſuper, id eliciunt ex perfectione ſphęrarum cœli, ſphęra enim ut ſit perfecta, debet extendi uſque ad centrum, non autem ita extenderentur, niſi Lumen per quod extenduntur eſset corpus: quo fundamento utitur Simplicius in *6*. Phyſic. 23. Inſuper, utuntur fundamento ſumpto ex Mente, unà cum anima, effuſa per omnia: nam ex mente cuius anima eſt particeps, dixere prodire Lumen tanquam ſpiritum, & cum Lumine perſpicuum. Hinc Iulianus in lib. de Sole, ex opinione Iamblichi, & Phœnicum dixit Lumen eſse diuinum actum, ab actu diuinæ Mentis per cuncta extenſum. *Iulianus.* Stoici id approbarunt ratione ſumpta ex connexione corporum, ſuo ordine uniuerſum conſtituentium, quæ cum ſint uaria, expoſcunt quaſi communē ſpiritum, quo nectantur, huiuſmodi eſt Lumen, quod non necteret corpora, niſi eſset corpus. *Stoici.* Comprobatur etiam eadem opinio rationibus nonnullis communibus, veluti: quia Lumen turbat oculos, agitat eorum ſpiritus, quod nō efficeret, niſi eſset corpus. Inſuper Lumini & radijs cōpetunt conditiones corporū, figurantur enim, extenduntur, ingrediuntur, egrediuntur, repercutiuntur, quæ ſolis corporibus competere poſse uidentur. Non itaque iniuria plurimi celebres Philoſophi, Lumen eſse corpus exiſtimarunt. Ex aduerſo tamen, Ariſtoteles in ſecundo de Anima *69*. inquit: Lumen itaque non ignis eſt, neque omninò corpus, neque defluxus corporis ullius, eſset enim corpus aliquod, ſed eſt præſentia ignis, aut alterius huiuſmodi, in perſpicuo, &c. *Opinio Ariſtot.* His uerbis Philoſophus damnat ſententiam Platonis, & Democriti, ac inſuper, opinionem ſuam profert, pro qua comprobanda utitur præſertim duabus rationibus. Prima ſumitur ex penetratione: Nam ſi Lumen eſset corpus, quia meat per corpora, corpus unum mearet per aliud, & cum ſit corpus Prædicamenti Qualitatis, corpus eiuſdem Prędicamēti, mearet per aliud. Altera uerò ſumitur ex motu, nā ſi Lumē eſset corpus, quia ſine tempore effunditur per uniuerſum hemiſphęrium, daretur motus corporis per maximum interuallum ſine tēpore, quod fieri nequit; Nec dicere valent id fieri tempore exiguo, & nos latere, quoniā de motu per exiguum interuallum id dici poſset. at per maximum, nulla ratione poteſt cōcedi. Similiter abſurdum eſt, dicere, quòd tranſeat per meatus medij, nā tunc non corpus medium totum eſset lumine prędìtum, ſed ſoli meatus. His accedit, quòd nec aer, nec aqua, nec igni, ſunt corpora prædita poris. Similiter uitare non ualent abſurda, dicendo, quòd lumen ſit corpus materiæ expers, nam ſat eſt quòd eſt dimenſionibus præditum, dimenſio enim vna non meat per aliam, ut docet Philoſophus in quarto Phyſic. loquens de Loco. Prætereà, dicentes Lumen eſse corpus materiæ expers, inquiunt eſse ſubſtantiam, quod reijcitur. Primò, quia nulla Subſtātia per ſe percipitur ſenſu; Lumen autem per ſe uiſibile eſt. Secundò, Communis Subſtātia immunis à *Lumē non ex ſubſtantia.*

Materia, dicitur Mens; & eſt Intelligens, quod Lumini non competit. Inſuper, ſi lumen, quia eſt corpus materię expers, meare poteſt per materiata corpora, ſaltẽ meare non poterit per corpora eiuſdem generis: at experientia conſtat, plura lumina in eodem perſpicuo recipi. Præterea, corpus non recipit magis & minus, vt dicitur in Prædicamento Quantitatis, ſed ſolum maius & minus, Lumen autem & intenſius, & *Alexãder* remiſſius eſſe poteſt. Miſſas facio rationes Alexandri in ſecundo de Anima, cap. 36. & in lib. de Senſu, & Senſili, necnon Magni Alberti, Philoponi, & aliorum. Cum itaq; res apprimè ſit dubia, & non ſit rationi conſentaneum, viros ſapientes omninò deliraſſe, *Reſolutio.* vtendum puto concilio aliquo, & dicendum. Lumen eſſę corpus, dupliciter poſſe intelligi, vel propriè, vt propriè ſemper loquutus eſt Ariſtoteles, & ita non eſt corpus, omne enim corpus vel Phyſicum eſt, naturam includens: vel Mathematicum, quod eſt accidens: vel Artificioſum: Lumen nullius generis horum corporum eſſe poteſt, vt conſideranti notum eſt. Vel poteſt dici corpus per metaphoram, per ſimilitudinem, per imitationem, & per participationem conditionum, in qua ſignificatione Lumen poteſt dici corpus, cum ſit ſpiritalis quædam repręſentatio Lucidi, quod corpus eſt; & in hac ſignificatione puto Platonem dixiſſe Lumen corpus eſſe. *Rationes aduerſæ.* Rationes pro parte putantium Lumen eſſe corpus, vel ſunt leuiſſimæ, uel hoc ſolũ patefaciunt, quod ſit corpus modo explicato. Ariſtoteles in lib. Problematum, ex aliorum ſententia ait Radios eſſe corpora, Locus ex ſecundo de Cœlo 42. in lib. de Cœlo a mę explicatus eſt, quod non repeto.

Quid ſit Lumen. *Cap. VIII.*

APparuit quid Lumen non ſit, declarandũ modò occurrit quid ſit, cum Lumen non ſit corpus, & ſit aliquid, vel eſt Subſtantia, uel accidens; non Subſtantia, quia per ſe cadit ſub ſenſum, quare eſt accidens, non Quantitas, quia iam apparuit non eſſe corpus, & intendi ac remitti, quod corpori nõ cõpetit, & præſertim quia Quantitas eſt, quæ primò in materia recipitur, Lumen autem in ſola materia non valet recipi, ſed in corpore abſoluto & perfecto: Nec ad aliud Prædicamentũ redigi poſſe videtur, niſi ad Qualitatem, per Lumen enim corpora perſpicua dicuntur Qualia. Inſuper, omnia quæ per ſe, & primò ſenſum monent, Qualitates ſunt: quare Lumen vel propriè, uel per *Res ĩ Prædicamento varijs modis.* ſimilitudinem, eſt Qualitas, & ad Prædicamentum Qualitatis pertinet: Nam res ad Prædicamenta varijs modis rediguntur, ut alibi patefeci, cuncta enim vel directè ſunt in ſerie Prædicamentorum, uel ſunt infra Prædicamenta, ut indiuidua, uel ſupra, vt principia, uel locantur a latere, ut differentiæ: Vel ſunt in Prædicamẽto per ſimilitudinem, & eminentiam conditionũ, ut æterna: uel per repręſentationem, ut ſpiritales actiones. Cum itaque Lumen ad Qualitatem pertineat, quæritur, quod eſſe ei cõpetat in medio perſpicuo, an ſpiritale, uel potiùs reale, adeò ut ſit Qualitas in per*Opinio D. Thom.* ſpicuo vt in ſubiecto recepta? Nonnulli aiunt ei competere eſſe principale, & reale, vt D. Tho. in ſecundo de Anima, exponens contex. 70. Similiter Philoponus in diſp. contra Proclum cap. 7. & 8. necnon Ioan. Baccon. in ſecundo Sent. Diſt. 13. qui tamẽ vtitur diſtinctione, inquiens. Lumen relatum ad mediũ, habere eſſe reale, ut in ſubiecto, relatũ verò ad ſenſum viſus, habere eſſe ſpiritale, & id ipſum dicit de cunctis ſen*Rationes.* ſibilibus, per medium delatis. Pro horum comprobanda opinione, hæ poſſunt afferri rationes. Et primò, id quod ſolũ habet eſſe ſpiritale, & non materiatum, non cadit ſub ſenſum, ſed eo cętera ſentiuntur: Lumen nedum eſt id quo Lucida uidentur, ſed etiam eſt id, quod videtur, & ſenſum monet; quare &c. Inſuper, qualis actio, talis forma; Lumen producit actiones reales, & materiatas, attenuando, & calefaciendo; eſt itaque forma Phyſica in materia recepta. Præterea, per actiones ſpiritales uelut cœlorum,

Digitized by Google

lorum, medium non denominatur; per Lumen denominatur illuminatum. Inſuper Ariſtoteles ait, per Lumen videri perſpicuum, eſſe actum perſpicui, eſſe tanquã colorem perſpicui, quę indicant eſſe in perſpicuo, vt in ſubiecto, non tanquam in ſolo deferente. Confirmatur: per colores Iridis, qui ſunt Lumen receptũ in nube, & numerantur inter Meteorologica, non inter ſpiritalia. Similiter cum Sol tribuat Lumẽ Lunæ, & reddatur tanquã proprium Lunæ, id Lumini nõ competeret, ſi ſolum haberet eſſe ſpiritale, ſed tantùm a Luna repercuteretur, vt repercutiuntur a ſpeculo actiones Colorum. Hanc opinionẽ approbandam non puto, ſed exiſtimo, Lumen in medio ſolùm reperiri ſpiritaliter, repręſentando Lucidũ, ut actionem & imaginem eius. *Euerſio.* Quod oſtendo, perpẽdendo conditiones vtriuſque generis formarum: Nam formæ & Qualitates quæ tanquam principales in ſubiecto recipiuntur, ſunt præditæ cõtrario; recipiuntur per tranſmutationem ſubiecti, in tẽpore; propagantur vſque ad definitum quendam terminum; mouẽtur moto ſubiecto; permiſcentur cum affectionibus alijs ſubiecti; nõ ſunt imago, & repræſentatio alterius; non ſunt totum in quauis parte, nec in eadem parte ſubiecti diſtinctæ ſeruantur multę Qualitates ſolo numero differẽtes. Lumini oppoſita cõpetunt, nam plura Lumina diſtinctorum Lucidorum diſtincta ſeruantur in eadem parte medij, & per quamlibet partem repræſentat totũ Lucidum, & agitato medio a ventis, non agitatur Lumen, & ſic de cæteris. Pręterea, ſenſibile reale poſitum ſupra ſenſum nõ ſentitur: Lumen attingens oculum videtur, Formæ quę tanquam in ſubiecto recipiuntur, in qualibet conſtitutione mouent ſenſum: at Lumẽ ſolùm directè ferit oculos, repręſentando Lucidum. Formę principales receptæ in ſubiecto, ſeruantur aliquandiu recedente formante, Lumen nequaquã. Præterea, eadem qualitas non poteſt competere cœlo, & mortalibus, ſubiecta enim diſtincti generis non ſunt apta recipere eandem formam; at Lumen ex Sole prodiẽs per vniuerſum effunditur. Demùm, ſi Lumen & forma, quæ in medio recipiatur, vt in ſubiecto, uel inducitur, uel educitur, nõ inducitur, alioquin crearetur, uel migraret ex ſubiecto in ſubiectum; neque etiam educitur, quia eductio formæ eſt per tranſmutationem ſubiecti, at perſpicuum non tranſmutatur. Colligamus itaque Lumen ſiue *Cõcluſio.* referatur ad medium, ſiue ad oculum, eſſe actionem, & Qualitatem ſpiritalem, repręſentãtem Lucem, quę eſt Qualitas principalis corporis Lucidi. Huius opinionis etiã fuit Priſc. Lydus in Theophraſti explicatione de ſenſibus: necnon Diuinus Iamblichus, & Magnus Syrianus. *Priſc. Lydus.* Ariſtoteles hoc conſpicuè indicauit, dum in ſecundo de Anima, necnõ in libro de Senſu & ſenſili, dixit Lumen eſſe pręſentiam Lucidi: nam ſpiritale cum ſit imago, & repręſentatio alterius, dicitur pręſentia illius: quia eſt id per imaginem, actionem, & repręſentationem. Eiuſdem opinionis fuit Scotus in ſecundo Sent. diſt. 13. *Scotus.* Auerroes in ſecũdo de Anima 70. id ipſum exiſtimaſſe viſus eſt, *Auerroes.* inquiens, Lumen eſſe pręſentiam intentionis in perſpicuo. Rectè etiam Simplicius *Simplici⁹.* in ſecundo de Anima 67. dixit, Lumen eſſe actum agentis in perſpicuo, non tanquã in ſubiecto, nam ſeparatur, & ſequitur Lucidum corpus, iunctum illi. Neque difficile *Diluuntur rationes aduerſæ.* eſt aduerſas rationes diluere. Pro quarum ſolutione accipio tantũ Lumen, non aliud apud nos reperiri, quod primò, & propriè ſit ſpiritale: cum. n. Lumen ex cœlo prodeat, experte materię, uel ſaltem ex corpore participe conditionis eius, ut ex Igne *Solum Lumen eſt primo ſpiritale.* cęlo proximo, hac conditione, & proprietate eſt pręditum, ut ſpiritaliter effundatur, & eius ope mox colores ſpiritaliter agũt. Accipio ſecũdò ſuperiora facultate, & eminẽtia ea includere, quę per propriam formam competunt inferioribus. Hinc abſurdum non eſt, Lumen cum ſit repręſentatio primi, & potentiſſimi Lucidi, poſſe nonnulla efficere, quæ fiunt a formis materiatis, ueluti etiam Ariſtoteles in lib. de Motu Animalium dixit, res imaginatione conceptas mouere facultate rerum quarum ſunt imagines. His præaſſumptis, ſoluitur prima ratio ex eo ſumpta, quia Lumen uidetur, *Diluitur ratio prima.* nam Lumen non propriè uidetur, ſed coloratum, uel lucidum, & dum in nubibus intuemur Lumen, non ſecùs id uidemus, ac imagines rerum a ſpeculo repercuſſas.

Hinc

Hinc niſi adſit repercuſſio aliqua, non uidemus Lumen, & ob id ratio retorquetur.
Simplici. Hinc rectè Simplicius in 2. de Anima, 74. dixit, non uideri Lumina in medio, ſed co-
Diluũtur alia. lores, & Lucida per ipſum. Addebatur, Lumen producere actiones Phyſicas, & per
Lumen denominari medium, patet ſolutio ex ſecundo aſſumpto: nam actio ſpiritalis
eſt vehemens, & operatur facultate principalis agentis: hinc actio albedinis, quam-
uis ſit ſpiritalis, tamen obeſt oculis, nimium agitando ſpiritus eius, ita etiã dum tran-
ſeunt nubes inter Solem, & Plantam formant Terram colore viridi, adeò ut viridis
denominetur, quamuis ille ſit color ſpiritalis, & imago viriditatis Plantæ. Addeba-
tur, Lumen eſſe actum perſpicui, & tanquam colorem eius. Reſpondeo, Lumen eſſe
actum illuminantis, ut producentis: perſpicui, ut deferẽtis, colorati, ut eius quod vir-
tute Luminis agit ſpiritaliter, dicitur tanquam color: quia ut coloratum videtur per
colorem, ita perſpicuum per Lumen, quod eſt actio Lucidi; Et quia ea actio per me-
dium defertur, dicimur per Lumen videre perſpicuum. Inſtabatur per colores Iridis,
& Lumen Lunæ: dico, colores Iridis eſſe ſpiritales, & eſſe repræſentationem corpo-
ris Lucidi, in nube Meteorologica, ideò inter Meteorologica numerari. Similiter di-
co, Lumen ex Sole prodiens, & in Luna receptum, habere eſſe ſpiritale, ſed quia Lu-
na etiam Luce aliqua propria eſt prædita, propterea, quamuis Lumen a Sole rece-
ptum ſit ſpiritale, tamen cum propria Luce iunctum, redditur tanquam proprium Lu-
næ, tribuendo lumini proprio perfectionem.

Quid ſit eſſe Spiritale. Cap. IX.

APparuit Lumen eſſe imaginem lucidi, eiq; cõpetere eſſe ſpiritale; At
dubium modò eſt, quidnam ſit hoc eſſe ſpiritale? Cenſuit Auicenna
Auicenna in 6. ſuorum Naturalium, c. 1. & 7. Lumen in medio non recipi, ſed
in ſupera facie opaci, in qua cum inſint colores poteſtate, redigũtur
ad actum, recipiẽdo a Lumine formam, adeò ut eſſe ſpiritale eius in
medio, nil aliud ſit, niſi mutua relatio lucidi & opaci, ſine impedi-
Auẽpaces mento medij, & pura lucidi repręſentatio. Eiuſdẽ opinionis fuit Auẽpaces, & Lyn-
conienſis. Nõnulli recentiorũ parùm ab Auicenna recedẽtes, inquiũt in medio, quod
dicitur illuminatũ, nihil recipi, ſed ſolũ per id, ſine impedimento aliud repręſentari:
nam vt nomen, quãuis nil recipiat, tamen dum alicui imponitur, id ſignificat: ita per-
ſpicuũ, cum ſit Lumini ſubordinatum, per ſolã lucidi pręſentiam redditur inſtrumen-
Alexãder tũ lucidi, pro eo repręſentando. Id ipſum viſus eſt ſenſiſſe Alexander: qui in 2. de Ani
ma, cap. 38. dixit, perſpicuum non ita Lumen recipit, ut quæ alterantur, ſed ita pati-
tur, ut ſi quis pati dixerit eum, qui ex ſiniſtro redditur dexter, cum nec moueatur, nec
Euerſio. affectionem ſuſcipiat. Hæc ſententia iam in præcedentibns, cap. 5. eſt reiecta, & iure
profectò: nam ſi perſpicuum nil deberet deferre, tunc per medium inane poſſemus
videre, quia inane non impedit: quod aduerſatur Ariſtoteli in ſecundo de Anima,
diſputanti contra Democritum. Præterea, nil agit in externum, niſi ſua prima actio-
ne agat in medium, actio enim fit per tactum, ex primo de Gener. & interitu, quare
non valet lucidum agere in opacum diſtãs, niſi agat in medium, & pręſertim, quia in-
quir Auicenna colores recipere eſse a lumine: at extremum nõ ualet formare extre-
mum, niſi eius actio prima recipiatur in medio. Præterea, cum medium dicatur re-
pręſentare Lumen, uel ea repręſentatio in medio eſt aliquid, uel nihil: ſi nihil, nil re-
præſentaret; ſi aliquid, igitur in medio aliquid recipitur. Hinc Ariſtoteles in ſecundo
de Anima 73. dixit, colorem mouere perſpicuum: at quod mouetur, recipit aliquid.
Scotus. Propterea eſt opinio Scoti in ſecundo Sent. diſt. 13. dicentis, Lumini in medio com-
petere eſse ſpiritale, ac (vt ait) intentionale, quæ intentio, ſiue id eſse ſpiritale, eſt res
quædam, & præter id eſt ſignum, nam omne ſignum eſt res, at non contra. Eſt itaque
Lumen

lumen in medio talis res,ut ſit intentio,& ſignum,& ita intentio,ut ſimul ſit res. *Dubitatio* At dubia videtur ſententia Scoti:nam cum dicat Lumini in medio competere eſſe ſpiritale,etiam ait per id eſſe ſpititale reperiri in perſpicuo,vt accidens in ſubiecto ; ideò dubiũ adhuc eſt,quidnam ſit id eſſe ſpiritale,& ea res quæ ſimul ſit ſignum. Prętereà id quod in alio recipitur vt in ſubiecto,habet eſſe principale,& proprium, non autē ſpiritale,& præſertim quia vel inducitur,& tunc crearetur,vel educitur,& tunc haberet eſſe principale,& proprium. Proptereà pro reſolutione tria pręaccipio . *Tria præcipiuntur.* Primum eſt,quod rebus competit eſſe,tribus modis:vel per originē,vt in prima cauſa, uel per formam propriam,ut homo,qui animal rationale eſt:uel per imitationem,ut imago hominis dicitur homo. Ens ſpiritale(de quo loquimur) eſt eſſe huius tertij generis. Accipio ſecundò,Rem & Ens dupliciter uſurpari,uel ut contradiſtinguitur a nihilo, ac ita actiones ſpiritales ſunt Res : uel,pro Ente principali,contradiſtincto ab imagine,& imitatione eius,in qua ſignificatione,actiones ſpiritales nō ſunt Entia,& Res, ſed imagines. Accipio tertiò,eſſe in alio,contingere dupliciter: Vel ut in Subiecto,ac ita in alio illæ formæ ſunt,quę educuntur ex eius potentia,quibus competit eſſe principale,quo pacto actiones ſpiritales non ſunt in medio ; Vel eſt in alio tanquam in repræſentante,& deferēte imitationem,in qua ſignificatione ſpiritales actiones ſunt in medio . Ex quo colligo,quòd Ens ſpiritale eſt res per imitationem, egens medio ut deferente,& id quod principale eſt,repræſentante . *Quid Ens ſpiritale.* Hoc ens ſpiritale relatum ad medium,eſt Qualitas per imitationem,& ſimilitudinem:relatum ad principale, dicitur actio eius;adeò ut ſimul ſit Ens,non ens,in medio,non in medio , Qualitas , non Qualitas,actio,non actio:nam de illis quæ ſunt ancipitis conditionis,diſtincta conſideratione,& ſignificatione ea uera ſunt,quę inuicem pugnare uidentur. Imitationes nec creari,nec gigni dicuntur, ſed per ſolam principalis præſentiam dicuntur eſſe in medio ſine ulla generatione,nā principales qualitates illę ſunt,quę egent Subiecto, ex cuius potentia educantur,& ob id Ariſtoteles dixit Lumen eſſe præſentiam Lucidi in perſpicuo. Et quamuis Alexander per uerba in præcedentibus relata,uiſus ſit id ſenſiſſe:Auicenna tamen in libro primo de Anima,c.13.ſecus loquitur : inquit enim perſpicua,quæ perluſtrantur Lumine,quodam modo moueri,id potiſſimũ argumento eſt,quòd ubi plerunque colores uiſuntur in Lumine,Lumē colori ſibi oblato concolor efficitur,purpureum a Purpura,ab Herba herbaceum:Conſpicuè Alexander ſatetur medium perſpicuum modo aliquo affici per imitationem,ut etiã affirmat Themiſtius,ſequens Alexandrum in Paraphraſi contex.*68.*& *69.*ſecundi de Anima. *Cōcluſio.* Colligamus itaque,Lumini in medio competere eſſe ſpiritale,& id ſpiritale Ens, nō eſſe puram relationem,ſed actionem,Qualitatem per imitationem,formam quandam ſecundam,imaginem primę,actionem alicuius principalis, quæ expoſcat deferens , & repræſentans,non propriè ſubiectum. Ex quo patet ratio, cur momento huiuſmodi ſpiritales actiones effundãtur:nam ſolùm apparent per pręſentiam principalis, nec uerè gignuntur,ſed ſunt & non ſunt, ſine ortu & interitu: nec creantur,quia creatio eſt formę principalis,non imitationis eius,nec abſolutè tranſeunt ex non eſſe ad eſſe,ſed tranſitus eſt ex non imitari ad imitari,ex non repręſentari ad repręſentari;Et hac conſideratione Lumen dicitur extrinſecùs aduenire, vt inquit Simplicius in ſecundo de Anima , 75. id tamen eſt uerùm per Metaphoram .

An lumen ſeruari poßit ſine Medio? & an moto Lucido moueatur Lumen? Cap. X.

Opinio Plotini.

EX eo quod dictum eſt, Lumen,& ſpiritales actiones non egere medio tanquam proprio ſubiecto,oritur dubitatio an Lumen ſine medio ſeruari poſſit?Exiſtimauit Plotinus,Enn.4.lib.5.cap.6. Lumen non egere deferente,ſed etiam in uacuo,& ſine deferente ſeruari poſſe.Ratio eſt:quia nō pēdet ex medio,ſed ex corpore lucido,ut uita ex Anima. Ia confirmat:quia potiùs Lumen continet illuminatum,quàm contra.

Euerſio. Reijcitur hęc ſententia ab Ariſtotele in ſecūdo de Anima,74.& iure:nam omne quod repræſentatur,debet per aliquid reprę́ſentari;Lucidum Lumine reprę́ſentatur; ideo debet dari medium repræſentans.Inſuper,omnis umbra,& imitatio eget fundamento; Ens ſpiritale eſt umbra quędā,& imitatio.Præterea,omnis actus expoſcit id cuius eſt actus: Lumen eſt actus perſpicui. Demùm,cum id eſſe ſpiritale ſit tenuiſſimum,ſi accidens ob eius diminutionem eget fundamento,longè magis ens ſpiritale,& quamuis non pendeat ex medio,quia educitur ex eius potentia,tamen pēdet ex medio ut deferente imitationem,& repræſentationem.

Alia dubitatio. Sed maior emergit dubitatio, & eſt, an moto corpore Lucido,& uariato medio,Lumē idem ſeruetur,& ſequatur corpus Lucidū: uel potiùs contineāter Lumen nouum per nouam actionem, in diſtincto medio producatur.

Plotinus. Opiniones ſunt pro utraque parte:nonnulli in quorum numero eſt Plotinus,En.4.lib.5.cap.6.inquiunt lumē ſeruari ſemper idem,& ſequi corpus Lucidum.

Simplici⁹. Cum his eſt etiam Simplicius,ideò in ſecundo de Anima,comm.67.dixit,Lumen dicitur actus,quia in perſpicuo ingignitur,nō ut in ſubiecto,ſed ſeparabiliter ipſi adeſt, ipſumque perficit,nunquam ſeiungens ſe ab eo quod ipſum adducit,ſed in illo radicatus eſt,& lucido tranſlato unà transfertur;at non ita tranſmutatur tranſmutato perſpicuo,&c.

Confirmatio. Confirmatur hæc opinio quia Lumen eſt actio ſpiritalis, nō pendens ex medio,ſed ex eo tāū cuius eſt imitatio,& propterea ut ſeruatur, & reuoluitur lucidum corpus,ita putandúm eſt ſeruari & reuolui Lumen,& imaginem eius.

Opinio aduerſa. Ex aduerſo eſt Philoponus in prima.diſp.contra Proclum,qui inquit Lumen in perſpicuo gigni præſente Lucido,& interire eo recedēte,non autem ſequi Lucidum, & idipſum ait exiſtimaſſe Proclum.Similiter D.Tho.& quicunque putant Lumē eſſe in perſpicuo,vt accidens,& Qualitatem in Subiecto,coguntur idipſum affirmare,quoniā accidens nō migrat ex ſubiecto uno in aliud.Et cōfirmatur hęc opinio:quia abſurdum uidetur in diſtincto perſpicuo idem numero ſeruari lumen,idem enim & unum numero eſt,cuius materia eſt una,ex quinto Metaphyſicę.Præterea,Lumen dicitur actus, & perfectio perſpicui,diſtincti autem perfectibilis diſtincta eſt perfectio,cum ſint ad aliquid. Inſuper,ſi id eſſet, tunc Lumen Solis nos illuminans ſemper eſſet numero idem, & ſi lumen,etiam artificiales dies, quare dies præteritus eſſet idem cum præſenti,& ijdem numero dies reuerterentur,quod apprimè uidetur abſurdum.

Reſolutio. Pro ſolutione dico, lumen eſſe duplex,unum prodiens ex flamma,& lucido uariabili,aliud ex lucido æterno;de prodeunte ex lucido mortali, non eſt dubitatio, nam eo uariato,neceſſariò uariatur lumen:ſolùm eſt dubitatio de prodeunte ex lucido,quod non uariatur,& præſertim ex Sole,de quo loquendo,ſuppoſito,(ut oſtenſum eſt)quod ei competat eſſe ſpiritale,dicendum puto,id lumen poſſe dupliciter conſiderari. Vel ex parte ſuæ conditionis,ut eſt ſpiritalis imitatio,& repræſentatio lucidi,ac ita cū Lux ſit eadem,etiam imitatio,& imago ex ea fluens eſt eadem,& ſequitur Lucidum. Vel conſideratur ex parte repræſentantis,ac ita eſt uarium,quatenus includit diſtinctam relationem ad lucidum,& delationem per uarias partes perſpicui. Et confirmatur: quoniam ſpiritalia ſunt totum in toto,& totum in quauis parte deferentis,cum non

educantur

Digitized by Google

educãtur ex eo,ut patet de actionibus colorum, & propterea ut actio coloris eſt tota in toto ambiente aere,ita eſt tota in ea parte,quæ vni oculo reſpõdet, & ræprçſentat totum uiſibile,& ſimuliter eſt tota in altera parte,quæ alteri oculo reſponder,& cum repræſentet idem numero viſibile,quia eadẽ vni tertio,ſunt eadem inter ſe iſtę actiones ex parte ſuæ conditionis inter ſe non diſtinguuntur, ſed eædem ſunt: ſic lumen Solis in Oriente,ex parte ſui,eſt idem cum lumine in Occidente, & ſequitur lucidũ, nec uariatur,niſi uariato lucido,ut eadem eſt imago vnius rei, quæ per uaria ſpecula repræſentãtur, & eadem numero uox,a uarijs auditur, ſolùm adeſt uarietas ex parte noſtri,& partium repræſentantium,ea autẽ ex ſe, nec fit,nec interit, ſed eadem prodit ex eodem lucido,idq; inſequitur: & dum nubes obumbrant Solem, nõ deſtruunt lumen, ſed impediunt ne Sol per aerem nobis repræſentetur. Similiter lumen non diuiditur,quia ea ſola diuiduntur quæ extenduntur;ſpiritalia non pendentia ex materia,non extenduntur,ſed ſunt totum in toto,& totum in quauis parte: ſolum diuiditur lumen per diuiſionem lucidi,vt dixit.Auerr. in prima diſp.in ſol.8.dubij: Ita lumen non propriè,ſed tantùm per Metaphoram per feneſtras ingredi, vel egredi dicitur,an non ſit corpus,hęc Qualitas extenſa;& materiata,ſed ſolùm dicitur adeſſe,uel non adeſſe repræſentatio Solis. Similiter repercuſſio radij, eſt ipſiuſmet lucidi iterata repræſentatio,adeò vt radius primò progrediens, mox repercuſſus ſolùm differant,quia progrediens eſt imitatio prima,repercuſſus ſecunda, & quaſi imitatio imitationis,uariata,per repercutiens, quod eiuſmodi actiones contra reddere aptum ſit. Et ea ſententia idem numero eſt,cuius materia eſt una, uera eſt de materiatis, non de ſpiritalibus,& imitationibus;& uera eſt,ut ex materia pendent,ad eamq; referuntur;

An Illuminatio ſit operatio immanens, An ex pluribus luminibus in medio conſurgat lumen unum? De diſtinctione luminum, & de alys ad lumen attinentibus. Cap. XI.

CVm lumen ſequatur corpus lucidum, & nec in perſpicuo recipiatur; ut
in ſubiecto, iure quæritur, an ſit operatio immanens,uel tranſiens? Aca-
demici aiunt eſſe immanentem, ut Platoni tribuit Philoponus in prima *Academici.*
diſput. contra Proclum: nam ſe habet ad lucidum, ut uita ad animam.
Vita nono Metaphyſicæ 16.dicitur immanens, & iure: nam lumen pro fundamen-
to habet lucidum. Ex aduerſo D.Thom. & alij multi, aiunt, eſſe operationem tran *D.Tho.*
ſeuntem, cum recipiatur in alio,& per aliud deferatur. Nec ſecùs dicere poſſunt,
qui exiſtimant lumen eſſe qualitatem hęrentem medio perſpicuo, tanquam ſubie-
cto. Reſpondens dico, illuminationem eſſe ſimilem operationi tranſeunti,penden- *Solutio.*
ti ex producente, pro eſſe, & conſeruatione, ut etiam motus. Dico ſimilem, quia
diuiſio operationum immanentium, & tranſeuntium propriè competit principali-
bus operationibus,non imitationibus,& iure dicitur tranſiens,quia lumen non in lu-
cido recipitur,nec per id lucidum denominatur, ſed perſpicuum diſtinctum a lucido:
hinc a lucido per Metaphoram dicitur moueri perſpicuum. Acamedici eam dicunt *Academici.*
operationem immanentem, ſumendo immanentem pro pendente a ſuo principio *Umbra.*
ſecundum eſſe & conſeruationem. Sed dubitatio occurrit de umbra, num ſcilicet
dum reuoluitur lucidum circa corpus aliquod opacum erectum, etiam ex aduerſo re-
uoluatur umbra, ut reuoluitur lumen ſequens lucidum? Reſpondeo, nequaquam
umbram reuolui. Ratio eſt: quia umbra eſt priuatio in perſpicuo; priuatio non cir-
cumfertur, ſed ſolùm dicimus quòd conſurgit priuatio eiuſdem luminis in diſtincto
perſpicuo: eſt eadem ex parte formæ cuius eſt priuatio, diſtincta ex parte partium
perſpicui. Sed quæritur adhuc: Si quis ſtet iuxta fluentem aquam, in qua eius imago *Alia dub.*

appareat

appareat num in fluẽte aqua eadem ſeruetur imago, vt ſeruari uidetur, uel potiùs cõtinenter varietur? De hac difficultate id ipſum eſt dicendum, quod dictum eſt de lumine motu lucido. Sed maior occurrit dubitatio, an ex præſentia plurium lucidorum in eodem medio conſurgat lumen unum, uel potiùs tot lumina ſeruentur diſtincta, quot ſunt lucida. Aiunt nonnulli, ea lumina ſecundum eſſe reddi unum, ſeruari tamen diſtincta ſecundum imitationem, & repræſentationem: quæ ſententia non eſt approbanda: quia eſſe luminis eſt repræſentatio, & imitatio. De hac difficultate qui tribuunt lumini eſſe reale, & aiunt in perſpicuo recipi, ut in ſubiecto, etiam tenentur dicere, ex eis unum conſurgere, quia plura accidentia ſolo numero diſtincta, in eodem Subiecto recipi non poſſunt. At quoniam ea ſententia eſt reiecta, & oſtenſum, lumini competere eſſe ſpiritale, ideò cum ſit imitatio, & repræſentatio, etiam in eodem medio lumina diſtinctorum lucidorum ſeruantur diſtincta, ut etiam ſpiritales actiones diſtinctorum alborum. Hinc per quamuis partem medij repræſentãtur diſtincta lucida, pariunt diſtinctas umbras & progrediuntur in diſtinctas partes oppoſitas. Et hæc etiam eſt ſententia Perſpectiuorum, & Academicorum. Verùm aliæ adhuc ſe offerunt difficultates: nam quæritur Primò, an lux & lumen diſtinguantur ſpecie? Secundò, an omne lumen ſit eiuſdem ſpeciei, ſimiliter & lux omnis? Tertiò, num lucidum ſimul dicatur vniuerſum perſpicuum illuminare, uel prius partem ſibi proximam, mox diſtantem. Pro ſolutione accipio in ſpecie locari res, non imagines rerum: imagines ut imagines redigitur ad ſpeciem rei cuius ſunt imagines, per imitationem & repręſentationem; pro ſuo autem eſſe proprio, in ſpecie nõ ſunt, ideò non eiuſdem, nec diſtinctæ ſpeciei eſſe dicuntur a lucido, ſed non eiuſdem ſpeciei: uera enim eſt negatio, non affirmatio. Ex hoc elicitur ſolutio primæ dubitationis, an lux & lumen ſint eiuſdem ſpeciei: nam ſunt eiuſdem ſpeciei per imitationem, abſolutè autem, nec eiuſdem, nec diſtinctæ, ſed non eiuſdem ſpeciei eſſe dicuntur. Similiter ſoluitur ſecunda dubitatio, an omne lumen ſit eiuſdem ſpeciei: nam per imitationem ut ſe habet de luce, ita de lumine, pro ſuo eſſe abſoluto, nec eiuſdem, nec diſtinctæ ſpeciei eſt, ſed non eiuſdem ſpeciei, & non diſtinctæ ſpeciei, quia propriè, cum nõ ſit forma, ſed imitatio, ad ſpeciem non pertinet. De luce ſecus ſe habet, ea enim eſt Qualitas lucidi, & ſi lucida fuerit eiuſdem, & conditionis, uel diſtinctæ, ſimiliter lux, ueluti eſt lux incenſionis & lux lapilli precioſi, ſunt diſtinctæ ſpeciei. Lux cuiuslibet flammæ eſt eiuſdẽ ſpeciei, lux Cœli & mortalium, non eiuſdem ſpeciei ſunt, nec eiuſdem generis vniuoci, nil enim commune uniuocum ęterno, & mortalibus, ſed ſunt eiuſdem generis ab uno, primò enim lucida ſunt Cœleſtia, ſecundò mortalia, & ſunt ab uno cum magna varietate, adeò ut Auerroes in ſecundò, cap. de Subſtantia Orbis dixerit, lucem, & illuminationem, de cęleſtibus & mortalibus, magis uideri dici æquiuocè quàm per prius, & poſterius: at re vera abſolutè æquiuocat. Quæ dicuntur æquiuoca, a caſu non ſunt, cum pertineant ad eundem ſenſum, & conſimiliter cõducant pro inſpictione colorum, ſunt tamen prædita principijs ualdè diſtinctis. Erat tertia dubitatio an lucidum ſimul, vel potiùs cum quadam ſucceſſione, & ordine medium illuminet? Philoponus in ſecundo de Anima, digrediens pro attinentibus ad ſenſum Viſus, inquit, lucidum cum ſucceſſione partium perſpicui id illuminare, illuminando primò partem ſibi proximam, & per eam reliquas. Quam ſentẽtiam approbandam non puto: quia tunc ſeruare nõ poſſemus a Sole Vniuerſum hemiſphęrium momento illuminari, in momento enim non ſeruatur ſucceſſio. Prætereà, ea eſt actio ſpiritalis, quæ eſt actus perfectus, ſimul totus, non habens partem poſt partem, ut motus qui ob id dicitur actus imperfectus. Demùm, quia illuminatio eſt non principalis forma, ſed imitatio eius, imitatio autem unius totius, ſimul tota eſſe debet. Et hæc eſt opinio Ariſtotelis in lib. de Senſu & ſenſili, negantis illuminationem eſſe partis poſt partem. Quòd autem lumen per ſucceſſionem partium medij extendatur, conſentaneum eſt opinioni putantium ei competere eſſe reale, ut Qualitatibus in Subiecto exi-

An in medio plura Lumina veniant in unum.

Alia diffic.

Solutio.

Auer.

Solutio tertiæ diffic.

Philopon.

Euerſio.

ƈo exiſtentibus: nec eſt abſurdum, quòd imitatio lucidi conſurgens ex ſola præſentia
Lucidi, ſimul ſit in partibus medij diſtinctis. Vtilitates prodeuntes ex luce, & Lumi
ne, tam uberes, præclatæ, & ſalubres ſunt, cunctiſq́ue notę, ut ſuperuacaneum ſit in eis
referendis morari.

Eſt itaq́ue lux cœli Qualitas prima cœleſtis, ſequens conditionem naturæ cœli, & *Deſcriptio.*
viſui congruens, facultate includens Qualitates primas mortalium, & pręſertim calo
rem. Lumen ex parte cauſæ eſt præſentia lucidi, ex parte perſpicui eſt actus ſpirita
lis eius, totus ſimul. Abſolutè autem lumen eſt ſpiritalis imitatio Lucidi, in medio
perſpicuo, ex Lucidi præſentia prodiens, viſuiq́ue congruens.

De Tenebris. *Cap. XII.*

QVoniam oppoſitorum eadem eſt diſciplina, & oppoſita proximè poſita,
magis elucеſcunt: ideò explicationis luminis, ſuccedit conſideratio Tene-
brarum. De quibus agens, breuibus perpendam, an ſint, quid ſint, &
quibus competant. Pro quorum explicatione, conſiderandum, de tene- *Opiniones tres.*
bris tres fuiſſe Philoſophorum opiniones. Nonnulli negarunt dari puras tenebras.
Alij eas conceſſerunt, & dixerunt eſſe formam lumini contrariam. Nonnulli dixe-
runt eſſe puram Luminis priuationem, in medio perſpicuo. Primæ opinionis fuit *Iamblichus.*
Iamblichus in lib. de Myſterijs Ægyptiorum, necnon Iulianus Platonicus, in lib. de *Iulianus.*
Sole, adeò enim potens dixerunt eſſe cœleſte Lumen, ut per omnia mearet. Hæc opi- *Euerſio.*
nio in præcedentibus cap. 4. reiecta eſt, & præſertim, quia in attinentibus ad ſenſum,
tenemur fidem ſenſibus adhibere: ſenſu conſtat dari puras tenebras, ueluti noctu in
cl auſis domicilijs & Terræ antris, adeò ut dicere ibi adeſſe exiguum lumen, ſit con-
ſpicuè pugnare cum ſenſu. Confirmatur, quia datur opacum (ut apparuit) quare, & *Opinio ſecunda.*
tenebre ex opaco pendentes. Ideò eſt ſecunda opinio Priſc. Lydi, in Theophraſtum,
capitu. 17. concedentis Tenebras, & dicentis eſſe formam contrariam Lumini. Quod
etiam alij uiri docti affirmarunt: nituntur id oſtendere. Primò, quia Tenebræ effi- *Ratio.*
ciunt Eclypſim Lunæ. Prætereà, ledunt oculus noſtros; pariunt in animis timorem;
ab eis ad lumen datur regreſſus, non autem a priuatione ad formam; prædiræ ſunt
cauſa efficiente, nempè opacitate. Hæc opinio non eſt approbanda. Primò, quia *Euerſio.*
tunc lumini Cœli competeret contrarium. Inſuper, tunc per ſe caderent ſub viſum,
vt nigredo contraria albedini, non momento lumen per medium tenebricorum ef-
funderetur. Demùm apparet eas, ex ſola abſentia Lucidi conſurgere. Propterea, *Opinio tertia.*
rectiùs uidetur ſentire Ariſtoteles qui in 2. de Anima, cont. 70: inquit: Sunt autē tene-
bræ, priuatio Luminis in perſpicuo. Confirmatur, quia contraria ſub communi ge-
nere continentur: Luminis & Tenebrarum nullum eſt commune genus. At pro reſo- *Reſolutio.*
lutione difficultatis dicamus: Tenebras dupliciter poſſe conſiderari. Primò, ex parte
ſui, ac ita ſunt pura priuatio & ſola abſētia luminis in perſpicuo. Secūdò ex parte con
nexorum cum eis, & hac conſideratione ſunt modo quodam forma, quia tenebras
ob receſſum ſolis comitantur frigus, humor, & ſimilia denotantia formam. Ratio-
nes aduerſæ facilè diluuntur; nam ſi pariunt Eclypſim, id accidit, quia Eclypſis eſt
priuatio. Lædunt oculos: tum per connexa: tum quia oculis conſentaneum eſt Lumē,
quo per tenebras priuantur: tum demùm, quia ocio torpeſcunt, ingerunt tenebræ ti-
morem, quia nos priuant duce patefaciente uiam, & manifeſtante aduerſa, producun
tur ab opacitate, non ut a generāte ſimile, ſed ut ab impediente tranſitum radiorum.
ſunt itaque tenebræ ſui conditione priuatio, & opponuntur non Luci, ſed Lumini,
nam Lucido, & Luci contrarium non competit: & quoniam lumen in ſolo perſpicuo
aptum eſt eſſe, ideò, tenebræ quoq́ue in ſolo perſpicuo inueniuntur. Quod affirmauit
Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 71. inquiens, eadem natura (nempè perſpicuum)
modò lumen eſt, modò tenebræ. Ex quo infero, in centro Terræ non reperiri tene-

Digitized by Google

bras,niſi adſit aer,vel corpus aliud perſpicuum,aptum recipere Lumen,nō enim Terra opaca valet Lumen recipere. Infero etiam, nullum corpus eſſe capax tenebrarū. *Concluſio.* Ratio eſt, quia priuatio non dicitur recipi, ſed forma, & datur potentia ad recipiendam formam, non priuationem. Sunt itaq; tenebræ priuatio Luminis in perſpicuo ex abſentia Lucidi,& impedimento ab opaco prodeunte.

Pro quo requiratur lumen, vt videamus? Opiniones variæ. Cap. XIII.

Quattuor opiniones. LVmen pro uiſu eſſe neceſſarium cōſentiunt omnes: at pro quo requiratur,magna eſt controuerſia. Et opiniones ſunt quattuor. Nonnulli aiunt,ſolùm requiri pro obiecto illuminando. Alij,ſolùm pro medio. Quidam, pro vtriſque. Nonnulli demùm inquiunt,requiri,& pro obiecto,& pro medio,& pro inſtrumento Viſus. Primæ opinionis fuerunt *Auempaces.* Auempaces(referente Auer.in 2.de Anima 67.) *Auicēna.* Auic. in 1.Nat.c.1.& *Lynconienſ.* Lynconienſis,hi dixerunt colores in tenebris non actu, ſed ſolùm poteſtate eſſe colores:nam putarunt ex mixtione conſurgere in mixto diſpoſitionem quādam pro recipiendo Lumine,quæ diſpoſitio eſſet tanquam materia coloris,in qua lumen tanquam forma reciperetur, & ex varietate receptionis prodirent formæ uariæ colorum, & ſi alicui corpori lumen ſuperueniat, in quo ea diſpoſitio non reperiatur, vt in uitro, tunc ſolùm lumen apparet. *Epicurus.* Eiuſdem opinionis longè prius fuit Epicurus,cuius ſententiam eleganter retulit Lucretius lib.2. inquiens,

Præterea quoniam nequeunt ſine luce colores.
Eſſe,neque in luce exiſtunt primordia rerum,
Scire licet, quàm ſint nullo velata colore,
Qualis enim cæcis poterit color eſſe tenebris,&c.

Comprobatio. Pro hac comprobanda ſententia vtebatur Epicurus exemplis, & experientia ſumpta ex collo Columbæ, cauda Pauonis, & nube, quæ per variam Luminis receptionem varijs coloribus apparent colorata. *Lynconienſ.* Lynconienſis experientia utebatur ſumpta ex pariete albo, per quem aula magis conſpicua redditur, quàm per alium colorem, quod nobis indicat Lumen eſſe naturam,& eſſentiam coloris: & ob id parietes diſponūtur pro colore albo,ut domus clarior & fulgentior reddatur: & ob eandem cauſam albedo viſum diſgregat,quia plurimum Luminis includit. Præterea, id ipſum confirmatur;quia experientia cognoſcimus,quòd quamuis illuſtretur medium, tamen niſi lumen attingat obiectum,non inſpicitur,ſtatim autem quod obiectum eſt illuſtratum; ſtatim apparet,etiam medio exiſtēte obſcuro, immò obſcuritas medij nobis prodeſt: *Ariſt.* inquit enim Ariſtoteles in quinto de Gener.Animalium,cap.primo,hominem in profundo puteo conſtitutum, etiam interdiu poſſe uidere Stellas.Id ipſum alia quoque conſpicua experientia confirmatur: quia Lumen in medio minime inſpicitur,niſi ab obiecto aliquo opaco repercutiatur,hinc noctu non videmus radios ſolis tranſeuntes per aerem,& Lunam illuſtrantes. Quod patuit experientia, confirmatur ratione, & *Ratio.* primò:Luminis conditio eſt patefacere,& manifeſtare,quare pro eo requiritur quod patefaciendum eſt, huiuſmodi autem eſt obiectum. Inſuper Lumen pro eo requiritur,quod cum ex ſe ſit materiatum,debet ſpiritaliter agere,talis eſt color. *Ariſt.* Hoc affirmauit Ariſtoteles in tertio de Anima 18.inquiens, Lumen facere potentia colores, actu colores. Et in ſecundo de Anima 86. inquit:ut colores non uidentur ſine Lumine,ita acutum & graue non audiuntur ſine ſono:at ſonus eſt iunctus cum acuto & graui: quare ſimiliter lumen debet eſſe iunctum cum colore. Inſuper, actiones rerum ſenſibilium deferuntur ad internos ſenſus,apud quos non eſt lumen,ideò eſt ſatis, ut lumen illuſtret obiectum. *Auempaces.* Id confirmabat Auempaces:quia recipiens debet eſſe nudatum eo, quod recipere debet:recipienda eſt actio coloris, qui color includit conditionem

tionem

tionem Luminis, quare medium receptutũ actionem coloris, debet eſſe immune a Lumine. Quod confirmo:quia omnis potentia una, expoſcit obiectum quod vnum ſit:uis videndi eſt potentia vna:quare ynum expoſcit obiectum,& cum videamus colorem,& Lumen,& Lumen nõ redigatur ad colorem,quia eſt ſimplicius, eſt neceſſe vt color redigatur ad Lumen,& ſit Luminis participatio, per quam ſpiritaliter moueat inſtrumentum Viſus.Requiritur itaque Lumẽ pro ſolo Obiecto. Et ſi quis obijciat,quia Ariſtoteles in ſecundo de Anima inquit,colorem mouere perſpicuum actu hoc eſt illuminatũ:explicabat id Auempaces(referẽre Auerroe) quòd color moueat perſpicuum actu,hoc eſt redigendo id ex poteſtate ad actum:quæ interpretatio parũ eſt conſona uerbis Philoſophi.Ideò rectiùs Auicenna in ſexto Naturaliũ, inquit, ut perſpicuum ſit actu,non eſt neceſſe vt aliquid recipiat,ſed tunc dicitur actu, dum coloratum eſt illuminatum,& hac ratione obiectum illuminatum dicitur mouere perſpicuum actu.Ex aduerſo eſt Auerroes D.Tho.& multi uiri docti,putantes Lumẽ eſſe neceſſarium pro medio, & a primis diſentiunt:tum quia putant non requiri pro Obiecto,tũ quia aiunt requiri pro medio,& recipi in medio; tũ demùm,quia negant colores recipere eſſe a lumine,& affirmant etiã in tenebris ſeruari; Lumẽ requiri pro medio,eliciunt ex Definitione coloris tradita ab Ariſtotele,quæ eſt, quòd color ſit aptus mouere perſpicuum illuminatum.Inſuper,ex Definitione Luminis,quę eſt,ut ſit actus perſpicui interminati:at coloratum terminatum eſt; Lumen nõ requiri pro Obiecto oſtenditur. Primò, quia in Obiecto nõ recipitur ſed ab eo repercutitur. Secundò,quia color eſt per ſe uiſibilis,quare formam per quam uidetur,non habet a Lumine.Tertiò,quia obiecta cæterorum ſenſuum,per propriam formam,non per aliud extrinſecùs receptum mouent ſenſum,quare ſimiliter color.Alij tertiò,ſuaſi rationibus vtriuſque partis,dixere,Lumẽ requiri,& pro medio deferente,& pro obiecto mouente.Plato autem in ſexto de Repub.addidit etiam requiri pro inſtrumento, nempè pro oculo,& dixit Lumen eſſe iugum,quo res uiſibilis cum vidente nectitur,& ob id oculum nuncupauit Solarem. Et in Timęo, igneum, ob Lumen, quod pro eo requiritur. Et hęc pro opinionum uarietate.

Opinio ſecunda. *Tertia.* *Quarta.*

Reſolutio difficultatis pro quo requiratur Lumen. Cap. XIIII.

VT de propoſita difficultate lucidè patefaciam quod ſentio, quattuor profero Concluſiones.Prima eſt,Lumẽ requiritur pro obiecto.Secũda,requiritur pro medio.Tertia,requiritur pro inſtrumento. Poſtrema,colores in tenebris partim ſunt poteſtate,partim actu.Prima cõſpicuè in præcedentibus eſt oſtẽſa,& eam protulit Ariſt. in tertio de Anima 18.Hinc Theophraſtus in lib.de sẽſibus,Priſc.Lydus,& Simplicius conſtanter affirmant,Lumen pro obiecto requiri,& iure: nã coloratum cum ex ſe ſit materiatum,virtute Luminis ſpiritalis,ſpiritaliter agit,quod ei non competeret,niſi illuſtraretur.Altera Concluſio Lumen requiri pro medio,elicitur cũ ex definitione luminis,tum ex definitione Coloris; Nam lumen pro eo requiritur in quo recipitur,& cuius eſt actus:at dicitur actus perſpicui interminati,& hac ratione Ariſtoteles Lumen ſemper retulit ad medium: nam cum recipiatur in medio proximo Obiecto,illuſtrat Obiectum: hinc requiritur Lumen, non pro uniuerſo medio, ſed pro parte iuncta rei viſibili,qua illuſtrata,illuſtratur uiſibile,& in ea parte fit tranſlatio Obiecti materiati in ſpiritale,& ob id Ariſtoteles dixit Lumẽ reddere poteſtate colores,actu colores. At pulchra emergit dubitatio. Si Lumen requiritur pro Obiecto ut moueat,& pro medio ut moueatur, idem conducit pro actione, & paſſione eiuſdem, quod uidetur abſurdum. Reſpondeo, Lumen in medio non mouetur, ſed eſt id quo imitatio coloris prodiens ex colore uirtute Luminis, manifeſtatur per medium,adeò ut ſemper una cũ colore agat,illumque patefaciat,& manifeſtet, pati

Theſes quattuor. *Prima conclusio.* *Secũda cõcluſio.* *Dubitatio*

autem per Metaphoram competit perſpicuo,cui non competit agere, ſed eſſe id per
Tertia. quod aliud repræſentetur,quod non habet a Lumine.Tertia Concluſio,quòd Lumē
requiratur etiam pro inſtrumento,conſpicua eſt,niſi enim oculi fulgerent, nō eſſent
inſtrumentum uidendi,nam cognitio expoſcit mutuam quandam conſenſionem, &
ſimilitudinem facultatis,& Obiecti,ut dicitur ab Ariſtotele in ſexto Nicomachiorū,
cap.primo. Hinc Plato,Pythagoras, & Galenus in decimo de vſu partium,oculum
dixere Solarem,& igneum. Id affirmauit Ariſtoteles in lib.de Senſu,& ſenſili, in-
quiens; Aſpectus æquè Lumen intus & extra expoſcit, ut cernere ualeat. Id affir-
mauit & comprobauit Scotus in ſecundo Sentent. Diſtinct.13. Similiter Simplicius
in ſecundo de Anima 74.& 75.inquiens Lumen eſſe neceſſarium & pro Obiecto, &
pro uidente.At dū dicimus,Lumen requiri pro inſtrumento uidendi,id Lumen non
debet eſſe externum,nam obeſt,ſed internum,ex ſpiritibus prodiens,& propterea re
ctiùs dicitur Lux,& oculus Lucens, quàm illuminatus; nec Lux oculi debet eſſe ni-
Quarta. mia,ſed moderata,oculi enim nimiùm fulgentes diminutiùs uident.Addebatur quar
tò,in tenebris colores partim eſſe actu, partim poteſtate;Nam actus colorum eſt du
plex,unus per quem abſolutè ſunt,& in ſpecie collocantur:alter, per quem ſpiritali-
ter agunt:ille eſt prior,hic poſterior;hinc ille poteſt dici tanquam materia poſterio-
ris. Colores in tenebris includunt actum primum,ſed non ſecundum,& pro explica-
tione conſiderandum, in mixto ex Elementis inueniri perſpicuitatem terminatam
ab opaco Terreo,cum aliqua portione Lucidi corporis,qualis eſt ignis, ex qua præ-
ſertim prodeunt colores,qui ſunt tanquam inchoatæ & adumbratæ Luces, quæ per
Lumen ſuperueniens alterum actum recipiunt,per quem ualent ſpiritaliter mouere.
Ex quo patet diſcrimen inter colores Iridis,& mixtorum.In coloribus Iridis reperi-
tur actus & forma illa ſecunda, in nube recepta ſine prima, ideò non diſtinguuntur
ſpecie a lumine. Ex quo etiam conſtat, Lumen requiri pro obiecto, non ut abſolutè
ſit,quemadmodum Auicenna & Lynconienſis,uiſi ſunt putaſſe, ſed ſolùm pro actu
ſecundo,vt ſpiritaliter moueant: obiecta autem cæterorum ſenſuum, in medio non
ſunt ſpiritaliter,ideò alio non egent,ſed ſolum ſpiritaliter in ſenſu recipiuntur,uirtu
Qūo colo te animæ indicantis. Ex his etiam elicio, colores omnes poſſe dici eiuſdem, & non
res ſint & eiuſdem ſpeciei:ex parte enim prioris actus ſunt diſtinctæ ſpeciei:at ex parte poſte-
nō ſint eiuſ rioris,ſunt eiuſdem ſpeciei,& ſolùm diſtinguuntur per intenſius & remiſſius Lumē.
de ſpeciei. Ex reſolutione difficultatis facilè eſt elicere ſolutiones aduerſarū rationum. Dice-
Diluūtur bat Auerroes ſi lumen requireretur pro obiecto,tunc color non eſſet per ſe uiſibilis.
rationes Reſpondeo inſtantiam habere uim contra opinionem Auicennæ, at non contra ap-
aduerſ. probatam: nam Lumen non tradit colori formam,quam in oculo imprimat,eam ha
bet ex ſe,ſed cooperatur cum ea pateſaciendo illam,& conducendo ad hoc,vt ſpirita
liter operetur.Et ſi Auicenna,per diſpoſitionem mixti,ad recipiendum lumē, actum
illum primum denotauit,nō errauit. Ratio qua Auempaces oſtendebat Lumen non
requiri pro medio,quia recipiens debet eſſe nudatum natura rei recipiendæ. Solui-
tur primò, cum Auer.actum primum coloris diſtingui ab actu, & forma Luminis.
Addo ſecundò,Lumen non eſſe id quod mouetur,& recipit,ſed eſſe id quod unà cum
colore,& eius imitatione agit in oculos videntium,fungitur enim munere illuſtran
tis,formantis, pateſacientis, & mouentis, non recipientis. Afferebatur ratio: quia
Obiectum debet eſſe unum. Reſpondeo,obiectum vno modo ſumptum eſſe unum,
Lumen eſt Obiectum quo: color eſt obiectum quod uidetur,& ita ſunt ſubordinata,
vt pateſeci loquens de Obiecto. Rationes oſtendentes lumen requiri pro obiecto,
necnon pro medio; nobis non aduerſantur: nam vtrunque concedimus, & de his
ſatis.

De modo quo videmus. Cap. XV.

IAm ſublimi Prouidentia,& Arte pertinētia ad uiſum parata ſunt,ſuo-
que funguntur officio,vt accuratè modum indagantibus,ſumma cū
difficultate appareat,vixq; inſpiciatur.Hinc de modo,quo uidemus *Ordo ſer-*
opiniones ſunt variæ.Qua de re verba facturus,referam primò ſentē *uandus.*
tias uarias.Secundò,minus approbandas reijciam.Tertiò,opinionē,
quam puto ueriorem,explicabo . Quartò,diluam rationes aduerſus.
Demum,an derelinquatur concilio pugnantium opinionum Locus,cōſiderabo. Sen
tentiæ de modo,quo uidemus,in tria capita rediguntur.Nonnulli aiunt,Animalia vi *Opinionū*
dere per ſolam radiorum ex oculis emiſſionem.Alij,per ſolam receptionem ſpirita- *tria capita*
lium actionum in oculo.Quidam,per conſpirationem vtrorumque.Primæ opinionis
fuerunt nonnulli Perſpectiuorum. Secundæ,Leucippus,Democritus,Ariſtoteles,&
Epicurus. Tertię, Empedocles,Plato,& Galenus. Mox ſub ſingulis his capitibus,
multæ inueniuntur uarietates. Putantes uiſum fieri per emiſſionem radiorum,& cu- *Primū ca*
ſpidem eorum eſſe in oculo,baſim uerò in re viſibili,diſſentiūt de eo quod emittitur. *put.*
Nonnulli putant eſſe corpus,nēpè ſpiritus,vel Lumen,quod corpus exiſtimant.Alij
eſſe ſpiritalem actionem oculi Lucidi.Inſuper,diſſentiunt de interuallo. Multi enim
perſpectiuorum & præſertim Hipparchus Nicęus,putarunt radios effundi uſque ad *Hippar-*
viſibile,quantumuis diſtans,ex ipſoque coloris ſpeciem elicere,eamque offere facul- *chus.*
tati uidendi.Macrobius in primo de Somnio Scipion.cap.15.& 7. Saturnalium, ait *Macrob.*
extendi per centum & octuaginta ſtadia,in quem terminum cum radij oculorū per-
uenerint,acceſſu deficientes,in rotunditatem recuruari affirmauit,diſtantiora autem
uideri,quatenus ea ſe nobis uidentibus offerunt. Proclus exiſtimauit diametrum ori *Proclus.*
zontis radiorum,ex oculis prodeuntium, eſſe duorum millium ſtadiorum: inquit e-
nim,Eſt uerò orizon duplex,alter qui ſenſu vſurpatur,alter qui ſola ratione percipi-
tur.Senſilis orizon eſt,qui a noſtro viſu in termino uiſionis circumſcribitur,hic adeò
non amplius duorum millium ſtadiorum dimetientem habet:qui autem ratione per-
cipitur,ad ſtellarum fixarum ſphæram pertinet,mundumque totū in duo ſecat.Sim- *Siplicius.*
plicius in ſecundo de Cœlo,comm.9.inquit:nam a decem ſtadijs non uidemus, niſi
eleuata ſint. Sententiam horū retulit Ariſtoteles in lib.de Senſu & ſenſili,inquiēs,
Radios ex eorum opinione extendi,vel vſque ad Cęlū,vel quodam tenus.Qui etiam *Secūdum*
ſecundę ſunt opinionis,& aiunt nos uidere per receptionem,diſſentiunt. Nonnulli *caput.*
enim vt Democritus,Leuc.Epicurus, inquiunt id fieri per defluxum idolorum ex re *Democri.*
viſibili,per poros medij perſpicui tranſeuntium,quæ ſunt tanquam exuuiæ & ſimula *Leucipp.*
cra rerum viſibilium.Ariſtoteles verò ait id fieri per ſolam ſpiritalem actionem colo *Epicurus.*
ris,delatum per uniuerſum perſpicuum vſque ad oculos, vt ſe declarat in lib.de Sen- *Ariſtot.*
ſu & ſenſili.Similiter,qui cenſent pro uiſu requiri vtrunq;,& emiſſionem ex oculis, *Tertium*
& actionem rei viſibilis,inter ſe diſſentiunt:cum enim ex horum numero fuerint Py- *caput.*
thagoras,& Empedocles, ex relatione Ariſtotelis in lib.de Senſu & ſenſili, Plato,
Stoici,& Galenus,hi pręſertim in tres claſſes ſunt diſtributi: Pythagoras (ut refert *Pythago-*
Galenus) & Stoici dixere,prodire radios ex oculis,& tanquam uirgas ad obiectū ex- *ras.*
tendi,ab eo figurari,& ita figuratos reuerti in oculos,& uideri.Quam opinionem ar- *Stoici.*
guit & reijcit Galenus.Altera opinio approbata a Galeno,pręſertim ſeptimo de Pla *Galenus.*
citis Hippocr.& Plat.cap.5.& ſequentibus,inſuper,in lib.de oculis,cap.6. Et de vſu
partiū,lib.10.eſt,quòd cū nerui optici uiſui famulantes ſint perforati,per eos meant
ſpiritus ad oculos,per quos oculi fulgore afficiuntur,adeò ut ad ambientem aerem pe
rinde ac Sol ſe habeant,ex cuius præſentia momento aer illuſtratur: Et quoniam id
Lumen prodiens ex oculis ex ſpiritu pendet,in quo ineſt vis uidendi, ideò etiam ui-
dendi facultate præditum eſt,& propterea cum attigerit viſibile,& a viſibili quoque

moueatur & formetur, per ſuam uidendi facultatem illud iudicat, adeò ut antecedat paſſio illata a uiſibili, ſequatur iudicium, quod eſt actio facultatis uidētis: ita id quod uidetur, ibi inſpicitur ubi eſt, & iudicari poteſt diſtantia, magnitudo, & figura rei uiſibilis, quod non fieret ſi in ſolo oculo uideremus. Quòd Galenus exiſtimet præter exitum radiorum vnà cum facultate uidendi ex oculis, etiam requiri paſſionem ab obiecto illatam, conſpicuè affirmat in 7. de Placitis Hippocr. & Plat. cap. 7. inquiens, oculum debere eſſe fulgentem, quia ſola fulgentia a coloribus alterātur, & quemadmodū ex Lucido prodit Lumen, ita a colorato momēto ait immutari illūminatū, & de hoc cōmendat Ariſtotelem dicentem ſenſibilia agere, & utitur comprobatiōne ſumpta ex Planta uiridi, per quā Terra viridis redditur: qua utitur Alexander in primo de Anima, c. 13. *Cōcluſio.* Sic itaque ex Sententia Galeni facultas uidendi cū Lumine ex oculo prodit, attingit rem uiſibilem, patitur, & figuratur ab ea, & ubi uiſibile eſt illud, iudicat. *Plato.* Plato ſecùs officium uidendi effici exiſtimauit, non enim putauit ex oculo prodire facultatem videndi, neque viſibile eo loci videri ubi eſt, ſed iudicium in ſolo oculo fieri. Ideo in Timæo inquit, Itaque cum diurnum Lumen applicat ſe uiſus radio, tunc ea duo inuicem ſimilia, concurrentia ac commixta, quo oculorum acies dirigun tur, ibi in unius iam domeſtici corporis cohærent ſpeciem, & totum hoc ob ſimilitudinem, paſſionem eandem ſortitum, cum aliud quid tangit, vel ipſum ab alio tangitur, motum huiuſmodi ad corpus omne, perque id ad Animam vſque effundens, ſenſum efficit, qui uiſus vocatur; at cum in noctem diſceſſerit cognatus ignis, viſionis radius euaneſcit. Hæc Plato. *Opinio Platonis.* Ex quibus, & ex alijs eius uerbis, elicitur eius opinio de modo uidendi, quæ hæc eſt. Ex oculo prodit Lumen, quod nectitur cum Lumine externo, id connexum, attingit uiſibile, a quo mouetur, & formatur, motio ea per id Lumen attingit oculum, & facultatem eius formantem, a qua redditur ſpiritalior, mox per facultatem utentem inſtrumento uidendi iunctam cum formante, per inſitam ſibi illius ſpeciei uiſibilis rationem, eam iudicat, adeò vt per unam albedinis ſibi inſitam rationem, omnem iudicet albedinem, & ita de cæteris coloribus. Hæc eſt opinio Platonis, conſpicuè diſtincta ab ea Galeni. Et quòd Plato putet etiam uiſibilia mouere, agere, & formare, nedum patet per relata uerba, verùm inſuper elicitur ex Memnone, in quo unà cum Empedocle concedit, ex re uiſibili defluxum quendam. Et in Philebo inquit, motum in communi corporis & animæ paſſione factum, ſi ſenſum vocaueris, haud ab re nominabis. De uarietate opinionum hactenus.

Reijciuntur opiniones minus approbandæ. Cap. XVI.

Aduerſus Galenum. SI cuncta attinentia ad uarietatem opinionum exactè diſcutere uellē, nimium in longum protraheretur diſputatio: proptereà in ſolis principalioribus capitibus verſabor. Sentētia illa Galeni, quòd ex oculo prodeat uis vidēdi, effundatur per aerē, & ibi res videatur, vbi eſt, cū rationi, tùm experientiæ, cōſpicuè aduerſatur; eamque varia ſequuntur abſurda. Nā ſequitur primò, aerē reddi prȩditum Anima, quia ex eius ſententia in libro, quòd Animi mores ſequantur tēperamentum, facultas ab eſſentia Animæ non ſecernitur. Sequitur ſecundò, eundem aerem, per quē multi homines uident, varijs Animis eſſe præditum, & ſimul eſſe prȩditum Anima hominis, canis, & equi, cum per eundē aerem uideant homines, iumenta, & feræ. Sequitur tertiò, aerē proximè videre, non hominē, niſi per medium aerem. Sequitur quartò, oculum minimè eſſe neceſſarium vt videamus, cum ſolū ſit uia per quam prodit Lumen, & Vis uidendi. Sequitur quintò, rem eandem diſtantem, & proximam, eiuſdem ſemper magnitudinis debere iudicari, cum uiſio ibi fiat, vbi uiſibile eſt. Sequitur ſextò, oculos fulgentiores exactiùs debere uidere, cum lucem potētiorem emittant. Prȩtereà

reà conſidero, ſententiam Galeni 7. de Platicis, Hippocr. & Plat. cap. 7. dicentis, Animam vel eſſe corpus æthereum, uel eſſe in eo ut in uehiculo. Ex quo infero, ſi in aere medio ineſt uis videndi, ergo Anima, ergo id uehiculum, ergo ex oculo ut uideamus prodit corpus, & oculus minuitur: quod uerum non eſt. Præterea, definitæ facultatis definitum eſt Subiectum, & inſtrumentum: At ex ſententia Galeni definitæ uidendi facultatis Subiectum & inſtrumentũ erit indefinitum, cum uideamus per aquam, per aerem, per Cœlum. At reſpondet Galenus id non eſſe abſurdum, quia nerui in Animali etiam carni, quæ medium eſt, tribuunt uim tangendi: quæ euaſio eſt inanis, quia caro eſt pars ſanguinea corporis noſtri, & uiuens, non ſic aer, & medium externum. Solutio.
Mitto alia innumera abſurda. Hinc iure Plotinus Enn. 4. lib. 15. cap. 3. ſententiam hanc, quòd prodeat uis uidendi, & ibi res uideatur, ubi eſt, parui pendit & reijcit. Cũ autem ex oculis non prodeat facultas uidendi, conſiderandum ſecundò eſt, an prodeant radij, per quos uideamus. Quod etiam minime approbandum uidetur. Nam radij, uel ſunt corpora, uel non; quòd ſint corpora, iam ſuo loco reiectum eſt; ſunt itaque incorporei, & actus lucidi corporis ex oculis prodeuntes: At contra, non uidemus noctu oculos lucere, niſi quorundam Animalium diminutè uidentium. Reſpondet Plato, per tenebras extingui. Sed hoc aduerſatur experientiæ, lumen enim exiguum, & tenue in tenebris redditur potentius. Hinc nonnulla prædita luce exigua, in ſolis tenebris fulgent, ut Nicedulæ. Inſuper, ſi noctu in tenebris extinguitur, igitur homines in profundo puteo conſtituti non uiderent ſtellas, quod aduerſatur Ariſtoteli in quinto de Gen. Animalium cap. primo, nec exiſtentes in tenebris uiderent collocata in luce, quod experientiæ aduerſatur. Inſuper, tenebræ ſunt pura priuatio ut apparuit, non contrarium, ideò non ualent extinguere, ſed aptum reddere medium ad recipiendam formam, ut reliquæ priuationes. Præterea, ſi id eſſet, tunc oculi fulgentiores acutiùs & potentiùs uiderent, quod experientiæ aduerſatur: noctuæ enim & feles obſcurè uident. Inſuper radij quos prodire aiunt, uel extenduntur uſque ad uiſibile (ut aiunt nonnulli) uel quodam tenus, ut inquiunt alij. Primum fieri nequit, non enim noctu exiguum oculi lumen effundi poteſt uſque in cœlum, cum nec magna flamma id aſſequi ualeat: ſi quodam tenus, quid eſt quod terminum imponit? qua ratione quantum ſit id interuallum noſcitur? cum oculorum Lumina ſint uaria, quomodo idem extenſionis terminus eis tribuitur? Præterea, ſi magis diſtantia uidemus, quia in termino extenſionis radius a uiſibili moueatur, longè magis patietur & figurabitur in oculo, etiam ſi non exeat, ille itaque exitus nõ prodeſt. Inſuper, cum natura quæ ualet per pauciora, non efficiat per plura, & ex ſententia Platonis, & Galeni uiſibilia prædita ſint facultate mouendi & formandi, cum id facere ualeant ſine exitu radiorum, inaniter aiunt etiam prodire radios. Præterea, aſpicilia ſenibus plurimùm cõducunt, ut exactiùs, diſtinctiùs, & per maius interuallum inſpiciant: Aſpicilia non proſunt, ſed potiùs impediunt emiſſionem; conducunt autem pro receptione, ne actio uiſibilium lędat, & in uitro ut in proximo ſpeculo clarior refulgeat, hinc color uiridis oculos reſtaurat, & recreat, quod non efficeret niſi oculum moueret. Confirmatur idipſum exemplo oculorum piſcium, & cancrorum, qui quamuis ualdè fulgeant, tamen quia duri ſunt, minus mouentur, rationeſq; colorũ difficiliùs recipiunt, & ob id diminutè uident, ut ait Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 93. Præterea, aiunt Academici, Dœmones per omnem partem ſuorum vehiculorum uidere, & audire Academici.
cum tamen, non ex omni eorum parte prodeant radij. Inſuper, aiunt Perſpectiui, radiorum cuſpidem eſſe in oculo, baſim uero eſse rem uiſibilem, quod rationi, & experientiæ aduerſatur: nam prodeuntia ex aliquo, primò ſunt latiora, mox ſenſim minuũtur, & præſertim flamma, quæ deſinit in cuſpidem. Præterea, exitus ille Luminis, uel conducit pro uiſibili, uel pro medio, uel pro inſtrumento: non pro uiſibili, quia id ab externo lumine debet illuſtrari, & ſæpè adeò diſtat, ut ad id lumen oculi peruenire non ualeat: non pro medio, cũ ualeat externo lumine illuſtrari, & noctu per medium

etiam

An prodeant radij.

etiam, obſcurum uideamus: non pro inſtrumento, quia ei non exitus luminis prodeſt, ſed conſeruatio eius in ſeipſo, ut lucidum ſit. Præterea, id oſtenditur ratione ſumpta ex conditione inſtrumenti, formatus eſt oculus in media eius parte a natura ſine colore, ut valeat ab eis moueri, & formari; factus eſt aqueus, ut tanquam ſpeculum recipere valeat imitationes colorum, munitusque fuit totò lumine, quantum ei ſoli eſſet ſatis: at ſi viſio fieret per emiſſionem, quamuis oculus haberet proprios colores, uidere tamen poſſet alienos. Demùm id cõfirmatur ex conditione agentium, & patientium: dum enim ad agendum duo conſpirant, abſolutè ei tribuenda eſt actio, quod eſt potentius, impotentiori verò paſſio, at color a potenti Lumine illuſtratus longè eſt potentior oculo obſcurè lucido: quare actio illuminato colori eſt tribuenda. Non itaque pro uiſu ex oculo prodit facultas videndi, nec neceſſaria eſt emiſſio radiorum.

Opinio propria de modo, quo Videmus. Cap. XVII.

SAtis conſpicuè ex dictis colligere valemus uiſum fieri per motionem factam ab Obiecto viſibili, & receptionem eius in oculo: ſed quia receptio triplex excogitari poteſt, ideò diſtinctiùs quid recipiatur explicare tenemur. Putarunt Democritus, Leucippus, & Epicurus, ex uiſibilibus defluere ſimulacra, idola, & tanquam tenue exuuias eorum, quæ corporea eſſent & per poros mearent, quæ ſententia iure ab Ariſtotele in libro de Senſu & ſenſili reijcitur: nam repellerentur a uento aduerſo; minuerentur uiſibilia; non poſſent per magnum interuallum effundi; pugnarent inuicem idola in eodem medio; & alia innumera ſequerentur abſurda. Propterea alij dixerunt, in oculo recipi ſpecies rerum uiſibilium, ex eis emiſſas. Quæ opinio etiam non eſt approbanda: quia ſpecies rei uiſibilis propriè ſumpta non diſtinguitur ab actu uidendi, nam ſpecies rei uiſibilis propriè ſumpta, eſt actus ſentiendi, quo facultas iudicat obiectum, ob quem actum facultas iudicans, dicitur recipere ſpeciẽ ſine materia, & fieri id, quod iudicat: ut in tertio lib. de Mente patefeci. Quare colligo ex re viſibili prodire actionem ſpiritalem auxilio luminis, eamque in oculo recipi & iudicari, adeò ut paſſio oculi deſinat in actionem: Illa ſpiritalis actio coloris latè poſſet dici ſpecies, quatenus repręſentat uiſibile, propria tamen ſpecies conſtituitur, dum iudicatur. Hæc eſt opinio Ariſtotelis latiſſimè in lib. de Senſu & ſenſili, tanquam in loco proprio explicata. Quod ſi nonnunquam viſus eſt emiſſione radiorũ ex oculis, ut in tertio Meteorum, & in 30. part. Problem. 15. 16. 25. id facit more ſuo in loco alieno utens communibus aliorum decretis, & præſertim, quia pro aſſignanda cauſa rerum, de quibus loquitur, nil refert, ſiue dicamus nos uidere per emiſſionem radiorum, ſiue per receptionẽ actionis viſibiliũ. Cõfirmatur, hæc opinio per reliquas cognoſcentes facultates, nulla enim in homine eſt facultas cognoſcens, quæ primò ab Obiecto non moueatur, ita Mens a Phantaſia, hæc a Senſu Communi, hic ab externis Senſibus moueri dicitur. Similiter reliqui externi Senſus per ſolam receptionem ſentiunt. Quare non eſt putandum de ſolo Viſu ſecùs ſe habere. Confirmatur, quia non eſt conſonum rationi, quòd ſenſus eminentior cæteris, ſibi ſolus mendicet Obiectum, & pręſertim, quia conditio iudicandorum eſt, vt ea iudicanti ſe offerant, ac ita iudicio ſubijciantur, inde oritur, quòd frequenter oculi ab Obiecto vehementer mouente, ut ab albo, lædantur, & in nobiſmet experimur, quòd dum vehementer ab Obiecto mouentur oculi, etiam illis clauſis ſeruatur motio quædam & agitatio, quæ mox memoria ſeruatur. Similiter quia vis videndi ab Obiecto moueri debet, oculus dexter non potentiùs uidet ſiniſtro, ut uidere deberet, ſi id ei competeret per actionem, & emiſſionem, ut conſiderant Ariſtoteles. Similiter, tranſeuntibus nubibus inter Solem & Plantam, inſpicimus collocata ſub Plãta apparere colorata colore viridi, nõ ob aliud, niſi ob ſpiritalem actionem illius coloris

Democritus.

Altera ſententia.

Sententia propria.

per

per lumen nobis oblatam: Lumen etiam means per vitrum viride, ſe nobis offert eo
dem colore præditum. Inſuper, ex oculi anatome innoteſcit chryſtallinum humo-
rem, in quo præſertim uidendi officium abſoluitur, in anteriore parte aliquid plani in
cludere, ut commodiùs recipiat, quod emiſſioni potiùs obeſſet. Præterea, ſi uiſio fie-
ret per emiſſiònem, noctu non valeremus intueri Stellas, quia radij oculorum eleua-
ti, non ſecùs turbarentur a luce, ac turbentur & diſgregentur interdiu. Colligamus *Concluſio.*
itaque, nos uidere per receptionem actionum rerum uiſibilium, Nec propterea in-
ficiari debemus, ex oculis noſtris lucidis aliquid luminis prodire, conſpicuè enim id
apparet de oculis noctuæ, felis, & ſimilium. Similiter, Baſiliſcus dicitur oculis necare,
& ex oculis mulierum tempore menſtruorum prodeunt ſpiritus, qui affirmãte Ariſto
tele in lib. de Somnijs, Speculum inficiunt. Scribitur de Tiberio Cæſare, & D. Augu-
ſtino, fuiſſe præditos oculis adeò fulgentibus, vt inſpicientes cogerentur oculos auer
tere. Poteſt itaque ex oculo tum Lumen, tum ſpiritus prodire, id tamen pro uiſu non
conducit, ſed eſt aliquid ſequens conditionem oculi lucidi. Propterea Ariſtoteles
in lib. de Senſu & ſenſili dixit, aſpectuum æquè intus & extra Lumen expoſcere, ut
ſuo fungatur munere.

Afferuntur & diluuntur inſtantiæ variæ, quæ modo videndi approbato aduerſari videntur. Cap. XVIII.

SEntentiam, quam cum Ariſtotele approbaui, varij viri docti, & præſertim
Plotinus, & Galenus rationibus varijs euertere nituntur, quarum potio-
res referam, & qua potero breuitate diſſoluam. Vtitur Galenus 7. de *Inſtantia*
Placitis, Hippocr. & Plat. cap. 5. ratione ſumpta ex ſenſibilibus commu- *Gal.*
nibus: nam ſi viſio fieret per receptionem oculo, non poſſemus iudicare molem rei *Prima.*
uiſibilis, nec diſtantiam, nec figuram, nec ſitum, non enim hæc in anguſto meatu pu
pillæ recipi poſſunt. Secundò, non uiſibile inſpiceremus, ſed eius imaginem. Ter- *Secunda.*
tiò, non eſſet neceſſe aciem oculi in obiectum conuertere, ſat eſſet eos aperire, ut pa- *Tertia.*
tet de auribus, & naribus. Quartò, tunc inſpiceremus ſenſibile poſitum in inſtru- *Quarta.*
mento ſenſus, quod tamen ipſemet Ariſtoteles renuit. Quintò, cum agens, & pa- *Quinta.*
tiens commune aliquid includere debeant, anima, & ſenſibile nil habeant commune,
non uidetur ſenſibile poſſe agere in ſenſum. Sextò, paſſio turbat iudicium, quare A- *Sexta:*
nima ut iudicet, non debet pati. Septimò, tunc idem oculus uidens albedinem, & ni *Septima.*
gredinem, ſimul reciperet contraria, & moueretur motibus contrarijs. Octauò, poſ- *Octaua.*
ſemus uidere etiam collocata poſt terga, quia per aerem medium effunderentur a-
ctiones. Nonò, res una iudicarentur duæ, quia in duobus oculis reciperetur. Deci- *Nona.*
mò, res deberent apparere conuerſæ, pars enim anterior rei uiſibilis uergeret ad cen- *Decima.*
trum oculi. Vndecimò, non poſſet aſſignari ratio, cur quidam homines uident diſtan- *Vndeci-*
tia, alij non, quia ſenſibilia recepta in oculis, æquè proxima eſſent. Duodecimò, re- *ma.*
fert Ariſtoteles in tertio Meteorũ, quòd Antipherõti Orieti ambulanti, ſemper eius *Duodeci-*
imago ante oculos apparebat, cuius ratio hæc eſſe uidetur: quia radij oculorum eius *ma.*
debiles ab aere proximo repercutiebantur. Demùm, ſi uiſio fit recipiendo, quæ eſt ra-
tio, quòd idem uiſibile, quo magis diſtat, eo uidetur minoris molis? Hæc non leuis ſũt
ponderis, & ſolutionem expoſcunt. De prima ratione ſumpta ex ſenſibilib. commu- *Diluitur.*
nibus, quæ iudicare nõ poſſemus, niſi res eo loci uideretur, ubi eſt. Dico primò, errare *prima.*
Galenum, qui in 7. de Platicis, Hippocr. & Plat. cap. 6. inquit ſenſibilia communia ſo-
lùm ex accidenti & non per ſe ſentiri, cuius oppoſitum dicitur in ſecundo de Anima,
ab Ariſtotele, & iure: nam communia unà mouent ſenſus externos cum proprijs, nec
egent memoria, & ratione ut ſentiantur, ut Galenus dixit, ac etiam ab expertibus me
moriæ, & rationis percipiuntur. Inſuper, minus rectè ait Galenus ſenſibilia commu-
nia

nia non poſſe repercuti,& per repercuſſionem ad nos deferri,& videri,nam cum re-
percutiantur actiones propriorum ſenſibilium,quæ iunctæ ſunt cum figura, & quan-
to etiam hæc connexa repercutiuntur, ut patet de repercuſſione eorum a ſpeculo: &
quamuis quantitas non primo agat,tamē operatur vnà cum ſenſibilibus proprijs, vt
actione materiata,ità ſpiritali.Soluens itaque rationem,dico: Cum uiſio fiat per re-
ceptionem,vt vidētur propria,ita etiam uidentur communia ſenſibilia, quia hęc vnà
cum proprijs iuncta,unà operantur,ſimulq; cum proprijs figuram,& magnitudinem
repræſentaut:quod ex eo patet,quia communia ſenſibilia etiam a cæteris ſenſibus iu
dicantur,cum tamen ſentiant recipiendo,& quemadmodum actiones ſpiritales con-
trariorum inuicem in medio non pugnant,ita actio ſpiritalis partium magnitudinis,
ſine extenſione in ceutro oculi recipitur,ſpiritale enim poteſt eſſe totum ſimul.Con-
firmatur ſolutio, quia auditu diſtantiam percipimus, & ſitum, quamuis iudicet reci-
piendo. Similiter Pictores cupientes maiorem diſtantiam repræſentare, vtuntur co-
lore obſcuriore, dum minorem diſtantiam, colore clariore potentius mouente, &
quamuis illæ figuræ æque diſtent,tamen ob varietatem colorum,uario modo mouen
tium,non æque diſtare videntur,quod non accideret,ſi res viderentur ubi ſunt, & ita
perciperetur diſtantia.Præterea, frequenter multorum maiorem & minorem diſtan-
tiam iudicare non ualemus,quia intermedia ſenſum non mouent,ut inſpicientes Pla
netas, iudicamus æquæ diſtare, & inſpicientes viam Lacteam non ualemus iudicare
an ſit in aere,ut putat Ariſtoteles,uel in Cœlo:at ſi exitu radiorum menſuraretur di-
Quomodo ſtantia,id non accideret. Quare dicamus diſtantiam percipi, quia remota & proxi-
pcipiatur, ma eo ordine mouent oculos,quo ſunt diſpoſita,& iudicantes multa mediare, conij-
diſtantia. cimus diſtantiam, & ſi intermedia ſenſum non mouent, ut dum ſereno aere inſpici-
mus Cœlum;diſtantiam non percipimus. Hinc in planis minus quam in Montium
varietate,diſtantiam iudicamus. Similiter diſtantiam percipimus quatenus ſenſibile
vel leuius, vel uehementius mouet ſenſum, vt patet de auditu ſonorum, per quos di-
ſtantiam percipimus. Inſtabatur ſecundo, quia tunc non uiſibile, ſed imaginem ui-
Solutio ſe- deremus. Reſpondeo,nos non uidere actionem colorum, ſed per actionem iudicare
cundæ di- obiectum, ut mens per Phantaſma indicat obiectum ſuum. Addebatur, Quod non
ſtantiæ. eſſet neceſſarium aciem oculi in rem uiſibilem conuertere. Patet ſolutio:Nam id eſt
Sol.tertiæ. neceſſarium,quia actiones ſpiritales ſolum directe mouent, cum ſint præſentia obie-
cti,cætera ſenſibilia aliorum ſenſuum non ſpiritaliter deferuntur per aerem. Diceba-
Sol. quar- tur quarto,Senſibilia poſita ſupra ſenſum,non poſſe percipi. Dico id eſſe uerum,pro
tæ. eſſe eorum craſſo,& materiato, non pro eſſe ſpiritali. Addebatur quinto, Agens &
Sol. quin- patiens debere commune aliquid includere. Soluitur primo, Quia hæc non eſt actio,
tæ. & paſſio proprie ſumpta,pro qua id requiritur.Additur ſecundo, Senſibilia & ſenſus
hoc communi eſſe prædita,quod ſint materiata, & cum corpore iuncta, omne enim
ſenſibile eſt iu materia,ex primo de Cœlo. Dicebatur ſexto,Quod paſſio turbat ſen-
Sol.ſexta. ſum. Dico, nimium vehemens turbat, at moderata excitat,imprimit, & neceſſaria
Solutio ſe- eſt pro iudicio. Inſtabatur ſeptimo,Quod idem ſimul reciperet contraria. Reſpon-
ptimæ. deo, Actiones ſpiritales in eodem recipi poſſe ſine pugna. Inſuper,deſinunt in idem,
diſtincta ratione, vt diſtinctæ lineæ in eodem circuli centro connectuntur, ueluti de
ſenſu communi dixit Ariſtoteles. Inſtabatur octauo, Quia tunc uidere poſſemus
Sol. octa- etiam a tergo poſita. Hoc non ſequitur: Quia agentia ſpiritaliter ſolum directe mo-
uæ. uent,niſi eorum actiones repercutiantur a leni aliquo. Addebatur nono, Quod tunc
Sol.nonæ. res una iudicarentur duæ, Auicenna in ſexto ſuorum Naturalium, quem ſequuntur
Albertus in ſecundo de Anima,73.& Diuus Thomas, inquiunt, rem unam non iudi-
cari duas,quia iudicium fit in connexione neruorum,qui [illegible] nuncupantur; Quæ ſo
lutio uera non eſt,tum quia iudicium uiſibilium in oculo fit, non in neruorum cōne-
xione, tum inſuper, quia oculi cancrorum nō ita per neruos iuncti ſunt. Præterea re-
Veſalius. fert Veſalius optimus Anatomicus,ſe hominē ſecaſſe cuius nerui optici minime erāt
iuncti,

iuncti,nec ob id iudicabat rem unam eſſe duas.Tum tertio,quia per autes duas, om-
nino ſeiunctas,vox vna,non iudicantur duæ.Quare dicamus,quod cum duo ſint ocu
li,geminatur iudicium eiuſdem rei,& ut oculus vnus iudicat viſibile unum,ita alter,
adeo vt vtroque oculo rem vnam,iudicemus unam, & id iudicium in communi ſen-
ſu in vnum venit.Et ſi quis quęrat,cur nerui illi oculorum ſint iuncti? non eſt dicen- *Cur nerui optici ... ti ſint.*
dum cum Auicenna,id fuiſſe factum ne res vna iudicarentur duæ, quamuis id ipſum
approbatum fuerit a Galeno decimo de vſu partium,ca.14.quo loci profitetur ſe in-
uentorem eius vtilitatis,monitum a Dęmone,at puto,illum fuiſſe mendacem Dęmo
nem,& potius approbanda eſt ratio altera a Galeno addita,quod id factum fuerit,vt
uno oculo clauſo facultas tota tranſiret in alterum.Inſuper,addere poſſumus,id con-
ducere,vt per connexionem facultas uidendi primo ſeiuncta,connecteretur & redde
retur potentior. Addebatur decimo,Quod tunc res apparerent conuexæ.Reſpondet *Decimæ.*
Albertus in ſecundo de Anima 73.id non accidere,quia ſpecies uiſibilis:non genera
tur niſi a forma rei,vt forma eſt:ea autem non habet anterius & poſterius, ſed ſuam
ſpeciem ita emittit in oculum,vt id uiſibile reperitur extra oculũ. At hæc ſolutio eſt
dubia:quia quamuis in forma ex ſe non inſit dextrum,& ſiniſtrum, tamen ea ut iun-
cta corpori,eſt particeps utriuſque,& vnà cum ea differentia mouet, & vtranque re-
præſentat oculo. Ideo dicamus,actiones uiſibilium ita repræſentare uiſibile,vt ſe ha
bet,& vt percipimus vnum ſenſibile magis altero diſtare, ita iudicamus partes ante-
riores rei uiſibilis, nobis eſſe viciniores poſterioribus: hoc tamen verum eſt, quod in
oculis pars dextra rei uiſibilis in parte ſiniſtra recipitur,& ſiniſtra in dextra,ut appa-
ret in ſpeculo,& declarauit Plato in Timeo,& ob id Ariſtoteles in ſecundo de Cęlo,
dixit,per relationem ad nos ea dici ſiniſtra,quæ uergunt ab noſtram dextram,& dex
tra,uergentia ad noſtram Leuam. Dubitabatur undecimo, Quia non poſſet aſſignari *Vndecim. ẹ Auerroẹ.*
ratio cur hominum nonnulli ſolum uidẽt proxima alij etiam diſtantia. Auerroes ter
tio ſuarum Collect.ca.38.cum uarias reprobaſſet ueterum opiniones,ex propria ſen
tentia ait, id accidere ob uehementiorem, uel leniorem impreſſionem rei in oculo,
oculus enim debilis,non valet perferre uehementem actionem,ideo ſolum diſtantia
ualet iudicare:oculi duriores,ut iudicent,eſt neceſſe ut vehementius moueantur,ideo
ſolum proxima iudicant:oculi autem rectè formati,& affecti,& proxima, & diſtan-
tia ualent iudicare.Hęc ratio dubia eſt: quoniam multi inueniuntur, quorum oculi
valde fulgent,nec duri ſunt,& tamen ſolum proxima uident.Ariſtoteles in 31.parti.
Problem.25.inquit,ſenes abducunt uiſibile,ut in eo magis uniantur radij: at hoc di-
citur ab Ariſtotele per principia perſpectiuorum,per propria uero diceret,ut uiſibile
magis illuminetur,congruentius agat in utrunque oculum, & agendo non lædat, ſic
itaque eius varietatis ratio conſpicua non eſt,& a uarijs varia dicuntur,quos cætenus
errare puto,quatenus unius rei pendentis ex uarijs cauſis cauſam unicam quærunt,
cum tamen vna non ſit.Quare dicamus,quod oculi proxima tantum iudicantes, ua- *Solutio propria.*
rij ſunt,nonnulli ſunt nigri,concaui,ſatis duri,& de illis uera eſt ſententia Auerrois,
quod uehementer moueri debent. Similiter de omnibus habentibus oculos duros ut
de cancris,& ob id ſolum proxima iudicant,oculi debiliores,ut illi ſenum, & prædi-
torum humoribus tenuioribus, leniorem expoſcunt motum. Alij reperiuntur oculi
editiores,& fulgentes,qui a lumine externo facile diſgregantur,ut Noctuarũ, equo-
rum,& quorundam hominum,hi non diſtantia,ſed proxima iudicant: nam ob eorũ
Lucem,niſi uehementer moueantur,nõ uident,& ob propriæ Lucis diſgregationem
melius uident noctu,quàm interdiu,hinc ſeruare licet, quod hominum diminutæ ui
ſionis quidam habent oculos nigros,cauos,& duros,alij fulgentes & eminẽtes.Hinc
cauſa una quærenda non eſt,cum ſint uarię. De eo quod Antipheronti Orieti accide *De Antipheronte.*
re dicebat Ariſtoteles,quòd ei ambulanti propria imago ante oculos apparebat. Di-
cendum id contigiſſe ob imbecillitatem oculorum eius: inſpiciebat enim actionem
propriæ faciei,repercuſſam ab aere ei proximo,nam ut inquit Ariſtoteles in ſecundo
de Anima

de Anima agens de ſono,ſemper ſoni in aere fit aliqua repercuſſio,at nòn ſemper cõ
ſpicua.Similiter & uiſibilium.Vtrum qui oculos habent imbecilles, a leuiſſimis re-
Cur diſtãtiora uideãtur minora. percuſſionibus mouentur,& per eas iudicant. Quærebatur poſtremò,vnde pendeat
quòd res quo magis diſtant,eo apparent minores ? Communis ſententia eſt perſpe
ctiuorum,necnon Alexandri in ſecundo de Anima,c.38.& Ludouici Boccaferrei, id
inquit accidere,quia diſtantiora inſpiciuntur per angulum in oculo, vel radiorũ,uel
octionum rei uiſibilis acutiorem,proximiora uerò,per angulum Latiorem.Quæ Opi
nio varijs de cauſis mihi apprimè dubia videtur. Primò, quia manus propè oculum
poſita,conſtituens angulum æqualem,ei quem conſtituit hemiſphærium cęli,debe-
ret iudicari æqualis hemiſphærio. Prætereà,ſi oculus conſtituatur in centro circuli,
& intueatur uarios ſemicirculos cõcentricos,proximos & diſtantes,eos uidebit per
æqualem angulum,non tamen eos iudicabit æquals.Pæterea,idem homo nobis pro
ximus magis & minus diſtans,dummodo totus diſtinctè inſpici poſſit,ſemper iudi-
Plotinus. catur æqualis,quamuis inſpiciatur per angulos inæquales.Mitto alia. Et cũ Plotino
dico,id non eſſe primò & præſertim tribuendum uarietatl angulorum in oculo, ſed
id accidere,quia totum uidemus videntes partes,dum uiſibile eſt nobis proximũ ui-
dere valemus partes eius cũ maiores,tùm minores,& cum appareat pluribus parti-
bus præditum,iudicamus id maius,& præſertim,quia ſimul earum diſtantiam diſtin
ctiùs percipimus:dum autem uiſibile magis diſtat,partes minores non apparent, &
maiores debiliùs mouent,adeò vt ſecernere particulam unam ab altera nõ ualeamus
& ob id totum videtur minus.Hinc oritur etiam,quòd corpus diſſimilium partium,
quamuis ęquale ſit alteri partium ſimilium,tamen uidetur maius ob clariorem par-
tium diſtinctionem:ea angulorum uarietas, quamuis nõ ſit cauſa tota, conducit ta-
men,quatenus corpus proximius,quamuis ſit minus,tamẽ obumbrat maius, & illud
Dubitatio modo quodam menſurare,eique æquati uidetur. Sed una remanet diluenda dubita-
tio. Si viſio fit per ſolam receptionem,vnde euenit, quòd inſpiciendo in ſpeculum
oculos recreamus?Reſpondeo id accidere,ne dum ob Lucis oculorum recreationem,
verùm præſertim quia ſpeculum apprimè ſimile eſt oculis,ideò oculi per ſimile refo-
cillantur,& recreantur.

An Ariſtoteles de modo videndi cum Platone conciliari poßit ? Cap. XIX.

Prima concluſio. Secunda. SVpereſt conſiderandum, an Ariſtoteles de modo uidendi valeat cum Pla
tone conciliari?Qua de re breuibus dico Ariſtotelem, cum putantibus
nos uidere per ſolam radiorum emiſſionem, omninò pugnare. Addo
ſecundo Galenum,& ab Ariſtotele, & a Platone diſſentire, cum nemo
horum putet facultatem uidendi per medium effundi, & rem ibi uideri, ubi eſt: ſed
in ſolo oculo, & putent nedum ſenſibilia propria, uerùm etiam communia ſentiri
Tertia. per ſe, eorumque actiones repercuti,quod de communibus negauit Galenus. Addo
tertiò, Ariſtotelem cum Platone in parte conſentire,non autem penitùs. Pro cuius
diſtincta explicatione conſiderandum,quòd qui hac de re Ariſtotelem, cum Plato-
ne conciliare nituntur,id faciunt vel redigendo opinionem Ariſtotelis in eam Plato
nis,vel vice verſa.Primum efficit Gabriel Buratellus,in ſuo excogitaro concilio, af-
ferens loca nonnulla ex tertio Meteorum,& libro Problematum, in quibus Ariſto-
teles utitur emiſſione radiorum pro cauſis aſſignandis:at conſpicuè errat, nam Ari-
ſtoteles in loco proprio,nempè in lib. de Senſu & ſenſili,damnat ſententiã dicentiũ,
nos uidere per emiſſionem radiorum,& cõnexionem interni cum externo Lumine.
Ex loco autem proprio,non ex alieno elicienda eſt opinio propria. Ideò alij,ut Mai
Mainett. nettus in lib. de Senſu & ſenſili,probabilius id faciunt,redigendo opinionem Plato-
nis in

Digitized by Google

nis in eàm Ariſt. nam inquiunt, ex vtriuſq; ſententia nos uidere per actionem rei uiſibilis,eiuſq; in oculo receptionem. Et dum Plato indicauit nos videre per emiſſionẽ, id fecit,ut oſtenderet oculum debere eſſe lucidũ,non enim imprimeretur actio rei viſibilis in oculo,niſi Lucidus eſset. Horũ tamẽ ſentẽtia approbãda nõ eſt, quia quãuis *Euerſio.* Ariſt.in parte conſentiat cum Platone,non tamen cõſentit penitùs:nos autẽ dum iudicium promere debemus,non partẽ,ſed totum tenemur conſiderare, ut nos monuit Ariſt.in 1.de Ortu & int.loquens de actione. Propterea dicamus, Ariſt.cum Platone *Sententia* conſentire: Primò, quia ambo aiunt oculũ debere eſſe Lucidũ, Secundò, ambo putant *propria.* facultatem videndi non prodire ex oculo,& rem in oculo videri,non extrinſecùs ubi eſt. Tertiò, ambo aiunt lumẽ eſſe quoddam mediũ, per quod videmus, quatenus ſine lumine nil videmus. Quartò, ambo putãt viſibilia agere ſpiritaliter,idq; eis competere per lumen,eorumq; actionẽ deferri uſque ad oculos: adeò Plato in Menone cõceſſit defluxum ex coloribus,oculo congruentem. Et in Timęo,inquit,compoſitum ex Lumine interno oculorũ,& externo,ob ſimilitudinem, paſſionem eandem ſortitum, cũ quid aliud tangit,vel ipſum ab alio tãgitur motum huiuſmodi ad corpus omne, perq; id ad animã vſq; diffundẽs,ſenſum efficit,qui viſus uocatur,&c. Conſpicuè ait Plato ſenſibilia formare,& mouere Lumen,& per id trãsferri motum ad oculum & animã. Inſuper ait,atq; ea quæ uiſum ſic afficiunt alba,nigraq; uocamus,&c. Similiter Plotinus. En.2.lib.8.unà cum Platone fatetur uiſibilia formare radios intermedios,& mouere oculos. Conſentiunt itaq; in parte Ariſt.& Plato,at nõ penitùs. Diſſentiũt enim *Diſſenſio.* primò,quia Plato exitum radiorum,& cõnexionem eorum cum externo lumine, iudicauit neceſsarium,& viſum fieri per quandam conſenſionẽ interni cum externo lumine,quod non cenſuit Ariſt. ſed ſolùm ex neceſſitate oculorum lucidorum putauit lumen aliquod prodire,id tamen pro uiſu non iudicauit neceſsarium, ut patet ex lib. de Senſu & ſenſili. Inſuper diſsentiunt: quia Plato putauit ab Obiecto formari id cõplicatum ex lumine prodeunte,& externo,& per id complicatum tanquam oculo familiare, deferri actionem ad Animam: Ariſt. verò cenſuit obiectũ per medium quod actu ſit, mouere & formare oculos. Prætereà, Ariſtoteles ait,in ſpeculo repercuti actiones viſibilium, Plato verò ait, repercuti a ſpeculo complicatum ex utroq; Lumine,inquit enim in Timęo,at uerò ſimulacrorum, quæ uel in ſpeculis oboriuntur, uel in perſpicua leuique cernuntur ſuperficie, facilis aſſecutio eſt, nam ex vniuſcuiuſque ignis,tam intimi,quàm extra poſiti communione,& concurſu, qui terſo leuiq; corpori accommodatus eſt,neceſſariò hęc omnia oriũtur. Mitto alia. Conſtat itaq;, Ariſt. non de omnibus cum Platone conſentire,nec diſſentire penitùs. Miſſum facio, quòd Platonici aiunt viſibilia ſpiritaliter agere virtute Idearum,& Animæ Mundi,& iudicium ſenſibilium fieri per rationes in Anima inſertas, quæ longè abſunt a principijs Peripateticorum. At demùm,tanquam attinens ad modum uidendi,quæritur, vnde *Dubitatio.* pendeat,quòd dum mouemur,iudicamus Montes & alia quieſcentia moueri, & præſertim dum mouemur velociter? Dicendum eſt,id ex eo euenire,quia variato uno *Solutio.* relatorum,uariatur & alterum; & quia nos intuemur alia,non nos ipſos,ideò alia a nobis recedere,& ex dextris ad ſiniſtra tendere iudicamus, non autem nos ipſos.

De facultate videndi. Cap. XX.

DEcurſis quattuor propoſitorũ Capitũ, ſequitur ut de quinto agamus, nempè de facultate uidendi: in cuius notitiam per obiecta, & opera eleuamur. Et quoniam facultas uidendi omniũ conſenſione eſt principium,quo animal ea facultate præditũ uiſibilia iudicat,ideò de hoc principio dubium eſt,an ſit idem cum eſſentia animæ, uel diſtinguatur ab ea: ſed quia de hoc iam egi in lib.de Materia, & manifeſtaui, quæ potẽtia di-

ſtinguatur, & quæ non diſtinguatur ab eſſentia fundamenti: ideò tanquam oſtenſis, vtar declaratis in eo libro, & in nonnullis leuioribus uerſabor. Variæ ſunt diſtinctiones potentiæ: quæ tamen ad rem faciunt, tres ſunt. Diuiditur facultas primò, in agentem & patientem. Secundò, utraque ab Ariſtotele diuiditur ſub initio noni Metaph: quia vel abſolutè eſt principium agendi, ſiue patiendi, uel non abſolutè, ſed ipſius bene, & facilè agendi, & patiendi. Tertiò, diuiditur ab Academicis, in utentem, & formantem. Quod pertinet ad primam diſtinctionem, facultas uidendi eſt & patiens, & agens: nam ut ex materia pendet, & excitatur ab obiecto, pati dicitur: ut uerò iudicat, dicitur agere, adeò ut paſſio deſinat in actionem, compoſitum ueluti, homo, eſt totum agens, totumque patiens. Ratio autem principalis, & origo utriuſq; diſtincta eſt facultas agens & patiens, fundamento eſt eadē; ratione autem, & relatione eſt diſtincta, nam relata ad Obiectum, dicitur pati, relata ad iudicium agere, iudicare enim eſt agere, & hoc eſt commune ſenſui viſus, & alijs ſenſibus. Secunda diſtinſtio erat in potentiam agendi abſolutè, & ipſius bene, & facilè: ſimiliter patiendi: utraque locū habet in facultate videndi, nam principale principium uidendi eſt eſſentia animę ſentientis, cum relatione ad uiſibile, adeò ut hæc potētia ultra eſſentiam animę ſolùm addat relationem ad obiectum: de hac intelligi debet Ariſt. 1. de Anima 65. inquiens: Si ſenex reciperet oculum iuuenis, uideret ut iuuenis, indicando hanc potentiam in ſene & iuuene eſſe eandem, quia eſſentia animæ non recipit magis & minus; ſolùm dicimus, quòd in ſene ob imbecillitatem corporis eſt magis parata ad interitum: potētia autem bene, & facile agendi, uel patiendi, eſt potentia proximior, & inſtrumentaria, conſurgens ex recta diſpoſitione, & conſtitutione inſtrumenti. Prior potentia eſt cōſimilis in omnibus eiuſdem ſpeciei. Secunda autem eſt uaria, nam ex uarietate temperamentorum, & conſtitutionum inſtrumenti, pendet uarietas eius: per hanc nonnulli acutè, & eminùs inſpiciunt, alij ècontrario, capti oculis, dicuntur deſtituti hac ſecunda potentia, non prima. Hæc ſecunda potentia Qualitas eſt; prima verò, Subſtantia. Hæc ſecunda potentia ſolùm eſt in oculo, prima verò, vt in ſede principali, eſt in corde, vt in ſede integra, eſt in vniuerſo Animali, vt in inſtrumēto, per quod operatur; eſt in oculo. Inquit Ariſtot. in 2. de Anima contex. 9. Si oculus eſſet animal, ψυχὴ, hoc eſt, vis videndi eius, eſſet Anima. Quæritur, quid denotet per facultatem videndi? Reſpondeo non denotare facultatem ſecundam, & organicam, nam ea eſt accidens, cum prodeat ex temperamento, & conſtitutione oculi, ſed denotare facultatem principalem, quæ abſolutè eſt principium videndi, ut in oculo reperitur. At hoc videtur dubium: quia ea facultas cum non diſtinguatur ab eſſentia Animæ, abſolutè eſt Anima, cuius oppoſitum indicat Ariſ. nam ait, quod eſſet Anima, ſi oculus eſſet Animal: quare cum oculus non ſit Animal, non videtur iudicanda Anima. Reſpondeo, in Animali facultas prima exiſtens in oculo non eſt anima, ſed pars extenſionis eius. At ſi oculus eſſet Animal totum, ea abſolutè eſſet Anima. Hinc Ariſtoteles rationem format, inquiens: vt pars ad partem, ita totus ſenſus ad totum corpus ſentiens. Diuidebatur tertiò potentia informantem & vtentem. Hæc diſtinctio approbanda eſt per principia Academicorum, ſed non Ariſt. & Simplicius cum frequenter ea utatur, potiùs ſequitur Platonem, quàm Ariſt. Nam ex ſententia Academicorum, ex Anima prodit, tanquam idolum, & veſtigium quoddam, formans inſtrumenta quod extenditur ad extenſionem corporis, Anima autem principalis, eſt tota, & indiuiſibilis in quauis parte, & ea vtitur inſtrumento formato. Hoc ex ſententia Ariſt. dicere nō debemus, tum, quia ea diſtinctio & multiplicatio facultatum eſt redundans: vna eſt principalis uidendi facultas, quæ eſt forma inſtrumenti, finis, & efficiens, ut in 2. de Anima 37. oſtenditur: tum inſuper, quia ſic Anima uideret, non compoſitum, nam Anima uteretur inſtrumento compoſito, non autem id compoſitum ſentiret, quod reijcit Ariſt. in 1. de Anima 65. Demùm, loquendo de facultate uidendi, quæritur, cui Animalium exactior & præſtantior uidendi facultas competat? fertur

Tres diſtinctiones potentiæ.

Prima diſtinctio.

Secunda.

Dubitatio

Solutio.

Tertia.

Dubitatio

Nos Aper auditu, ſed vincit Aranea tactu.
Vultur odoratu, Lynx viſu, ſimia Guſtu.

De veritate horum carminum nō parùm dubito; & præſertim, quia Ariſt. in 2. de anima dixit, tactum homini exactiſſimum competere, idq; eſſe inditium præſtantiæ ingenij: At quicquid ſit de carminibus, pro reſolutione difficultatis, cū Ariſt. in 5. de Gen. Anim. cap. 2. vtendum eſt diſtinctione, & dicendum, Senſum præſtare, dupliciter cōtingere, vel quia plures ſenſibilium differentias iudicet, uel quia diſtantiora, & minora percipiat: In prima ſignificatione ſenſus hominis præſtant ſenſibus cæterorum animalium, nulla enim eſt ſpecies, & differentia ſenſibilium, quæ per ſenſus hominis nō iudicetur: Hinc famulatur Menti, aptæ omnia intelligere, & ſunt principia ſcientiæ: At in altera ſignifiatione ſenſus multorum Animalium prēſtant ſenſibus hominis, vt etiam, robore corporis Animalia multa homini præſtant. *Solutio.*

Nonnulla de inſtrumento ſenſus Viſus. *Cap. XXI.*

Singula ſenſuum inſtrumēta exquiſitè, & mira atte formata ſunt: At quemadmodum Viſus præſtat cæteris ſenſibus, ita inſtrumentum eius, inſtrumentis reliquorum longè antecellit; oculus enim ęmulatur Mundum, æmulatur Cœlum, æmulatur Solem, æmulatut aciem Mentis. Et ſilentio obuoluens attinentia ad Anatomen eius, ad compoſitionem ex partibus, ad perfectionem, & venuſtatem, de eo loquar de quo inter Platonem & Ariſtotelem Lis eſt an ex parte dominantis, debeat iudicari Igneus, vel potiùs Aqueus? Exiſtimarunt Pythagoras & Plato, oculos ex parte dominantis, eſſe igneos; Quorum ſententia comprobatur. Primò, quia plurimis ſpiritibus abundant, qui calidi, ſicci, & ignei ſunt. Secundò, quia maximè lucent; lux ad ignem pertinet, & a Platone in Timęo, inter ſpęcies ignis numeratur. Hinc in 6. de Repub. oculum dixit Solarem. His aſſentitur Gal. qui in 10. de uſu partium, ob copiam ſpirituum, oculos dixit igneos. Id ipſum prius affirmauit Empedoc. Hanc ſententiam arguit Ariſt. in lib. de Senſu, & ſēſili, & oculum affirmat Aqueum: quod indicat copia Lacrymarum, & ſi purgatur, plurimum aquæ fluit. Confirmatur: quia oculus perinde ac ſpeculum debet eſſe conſtitutus, ut exactè valeat actiones viſibilium recipere. Inſuper, debet eſſe Lumini peruius: hæc mixtis competunt, præſertim per aquam, nam aer non tam facilè intus clauditur, & ſeruatur, quemadmodum aqua, ut docuit Ariſtoteles in lib. de Senſu & ſenſili. Id ipſum elicitur ex principio generationis, dum enim primò formantur oculi, apparent ualdè humidi. Propterea Ariſtoteles in 2. de anima 130. dixit, auditum aeris, pupillam aquę eſse, ignem autem nullius ſenſus eſse propriū, ſed omnibus commune, quia nil ſine calore ualet ſentire. Pro diſtincta reſolutione huius controuerſiæ, quattuor præaccipienda puto. Primum eſt, in oculo partes inueniri duplicis generis, uel enim magis ad corpus & materiam pertinent, uel magis pertinent ad formam: Primi generis ſunt humores, ſecundi ſpiritus, & lux. Inſuper, imperium poteſt eſse duplex, vel uirtutis, vel molis. Addo tertiò, nomine ignis varia denotari poſse. Plato lucem & lumen denotauit. Ariſtoteles calorem, & ſpiritus. His quartò addo, dum conſideramus attinentia ad oculum, vel inſpicimus conducentia pro receptione actionum obiecti, ut Ariſtoteles, uel ad emiſſionem Luminis, ut Plato. Ex his elicitur reſolutio. Nam dico primò, oculus vel conſideratur ex parte cōmunis inſtrumenti, nempè ſpirituum, & ita eſt igneus, ut dicitur in 2. de anima 130. Vel conſideratur ex parte eorum quæ ſunt propria oculi, ſecundum quam conſiderationem dico ſecundo oculum per partes magis materiatas eſse aqueum, per partes magis formales igneum. Inſuper dico tertiò, oculum imperio uirtutis eſse igneum, imperio molis aqueum. Præterea, oculus eſt igneus, ſumpto igne pro luce, ut ſumebatur a Platone, non eſt igneus

An oculus ſit igneus. *Pythagoras.* *Plato.* *Empedoc.* *Ariſtot.* *Reſolutio diffic.*

ſumpto eo pro calore, & Elemento Ignis, ut ſumebatur ab Ariſt. Demùm, dico conſideratione Platonis inſpicientis exitum radiorum, oculus eſt igneus; conſideratione autem Ariſt. inſpiciẽtis receptionem actionum, eſt aqueus. Eſt igitur oculus diſtincta

Dubitatio conſideratione & igneus, & aqueus. Sed de oculo hoc ſupereſt conſiderandum, quęnam ſit eius portio, in qua obiectum iudicatur, & facultas videndi exequitur munus

Solutio. ſuũ. Pro notitia conſidero uaria ſignificatione uarium eſſe inſtrumentum Viſus: nam ſi nomine inſtrumenti intelligimus principale membrum, in quo ineſt facultas, id ex ſentẽtia Ariſt. eſt Cor, ideò in lib. de Senſu & ſenſili, cap. 2. dixit: non enim in vltimo oculi Anima, aut animę ſenſiterium, ſed manifeſtũ quod intus eſt, &c. At hæc eſt ſedes prima & communis. Inſuper, ſententia eſt Ariſt. in 2. de part. Anim. c. 1. facultatẽ ſentiendi in corpore ſimilium partium eſſe poſitam, actionem uerò fieri per ea quæ ſunt diſſimiliũ partium: ſic totus oculus eſt inſtrumentum integrum viſus. At quæritur, quænam ſit ea pars conſimilis, in qua præſertim recipiuntur actiones viſibilium, & ineſt facultas videndi? Dixere nõnulli, Viſum fieri in connexione neruorum deferentium ſpiritus viſui inſeruientes; At hoc in præcedentibus eſt reiectum: non enim in omni Animali vidente iuncti ſunt nerui illi. Propterea Galenus 10. de vſu partiũ, necnon quarto de Symptomatũ cauſis, & cum eo Alexãder inquiunt, facultatem videndi fungi ſuo officio in humore Chryſtallino, ideò dum inter illũ humorem & ſpiritũ inſeritur aliquid, adeò ut ſpiritus ad eum peruenire nõ ualeat, aboletur officium vidẽdi, qui humor chryſtallinus in centro oculi collocatus, eſt ſplendidus, lucidus, & non omninò rotundus. Auerroes in Paraphraſi de Gen. Animalium, c. 1. id officium tribuit telæ Araneæ, qua cum Talpæ careant, non vident. Et in 2. ſuarum Collectionum, c. 15. inquit: Galenus fatetur Araneam eſſe ſummè perſpicuam, & lucidam, quia colores imprimuntur in ea, igitur ea eſt proprium inſtrumentum viſus, uel ex ſe, vel auxilio chryſtallini. Ariſt. in 1. de hiſt. Animalium, cap. 9. inquit, id fieri in humore qui dicitur κόρη, hoc eſt pupilla, quam ambiri dixit nigro, & per pupillam denotatauit humorem chryſtallinum, quamuis pupillæ nomen potiùs denotet uiam ad humorem chryſtallinum; At profectò, hæc omnia conducunt pro officio facultatis uidendi, & conſiderando uaria, etiam uarijs id officium tribui poteſt. Inquit Philoſophus in 2. de Anima, 83. ſi membrana intra aures laboret, non audimus, ueluti dum laborat tunica, quæ eſt ſuper pupillam, nõ uidemus, hoc eſt, ſuper humorẽ chryſtallinum; nam frequenter Ariſt. ait, in tunicis eſſe poſitam vim ſentiendi, ob exiguas uenas & arterias in eis inſperſas. Colligamus itaq;, Oculum totum eſſe inſtrumentum integrum; Neruos perforatos tendentes ex cerebro ad oculos, eſſe uiam per quam deferuntur ſpiritus; Spiritus autem eſſe inſtrumentum commune omnium ſenſuum, præſertim tamen Viſus; Tunicam ſupra pupillam eſſe inſtrumẽtum munere exiguarum arteriarum in ea inſperſarum; Et nigrum chryſtallino iunctum, conducere pro congregandis ſpiritibus & radijs; Chryſtallinum autem humorem eſſe partem principaliorem, in quam deſinũt actiones viſibilium, & propterea eſſe collocatum in medio, eſſe ſolidiorem, ſatis iunctum cum neruis ſpiritus deferentibus, & propterea in eo præſertim abſolui officium uidendi. Partes itaq; uariæ uarios præbẽt uſus, ex quibus inſtrumentum integrum, eiuſque officium conſurgit.

De præſtantia ſenſus Viſus. Cap. XXII.

SEnſus viſus, ut eſt origine poſtremus, ita ſecũdum inſtitutum Naturæ eſt primus, & ut eſt poſtremus neceſſitate, minuſq; conducit pro eſſe, ita eſt primus dignitate, ſummopereq; conducens ut bene ſimus. Refulget eius præſtantia ex Obiecto, ex requiſito pro obiecto, ex medio, ex inſtrumento, ex modo operandi, & ex inſignibus utilitatibus ex eo prodeuntibus. Primò ex Obiecto, quia color omnium Qualitatum ad ſenſus pertinen-

Præſtãtia ſenſus viſus.

Ex Obiecto.

tinentium, prȩſtantiſſimus eſt, & extenditur ad omnia corpora: nam & mortalia & æterna tanquam colorata iudicio oculorum ſubijciuntur: Color tamen cœleſtium a Lumine diſtinctus non eſt: hoc ſolo ſenſu, non alio ullo, valemus æterna iudicare. Elicitur ſecundò, ex requiſito pro Obiecto, nempè ex Lumine, ſine quo nil uidemus, & per quod uidemus corpora omnia, eius præſtantia ipſomet Lumine clarior, & ſplendidior eſt. *Ex requiſito pro Obiecto.* Refulget tertiò ex medio per quod actio Obiecti defertur, id enim eſt perſpicuum, quod puritatem, & ſinceritatem præſefert, adeò ut etiam Cœlo competat. *Ex medio.* Elicitur quartò, ex inſtrumento, quod eſt corpus ſphæricum, perſpicuũ, fulgens, panniculis & humoribus tanquam orbibus prȩditum, quod proprio mouetur motu, perindè ac Animal abſolutum, perindè ac Cœlum, perindè ac Mundus totus. *Ex inſtrumento.* Refulget quintò ex modo operandi, & connexis cum eo, iudicium eius eſt exactiſſimũ, & certiſſimum; nil enim certius oculata fide; operatur ſpiritaliter, & ſine tempore, nõ ſecus ac Mens; iudicat maximè diſtantia; iudicat quæ directè aciem eius mouent; percipit ſenſibilia communia cũcta, eaque exactiùs quàm cæteri ſenſus, ut docuit Ariſtoteles in lib. de Senſu, & ſenſili. *Ex modo operandi.* Oculus dum iudicat, ſibi ſoli credit, cũ auditus credat alijs. Hinc pluris fit unus oculatus teſtis, quàm auriti decẽ, vt dixit Plautus: Demũ fulget prȩſtantia viſus ex inſignibus utilitatibus, quæ ex eo in nos redundant: *Ex vtilitatibus.* munere enim huius ſenſus, plurima cognoſcimus, vt dicitur in procemio Metaphyſicæ, & vt in lib. de Senſu & ſenſili teſtatur Philoſophus, auditus ex accidenti magis conducit pro diſciplinis, quatenus accidit vt voces ſint ſigna notionum Animi: Viſus verò per ſe. Inſuper, quamuis auditus dicatur ſenſus diſciplinæ, quia per illum ab alijs addiſcimus, viſus tamen eſt ſenſus inuentionis ſcientiarum, inuentio autem longè prȩſtat diſciplinæ. Præterea, beneficio, oculorum præſertim eleuamur in notitiam Dei, nam Cœli enarrant Gloriam eius, Cœli autem ſolo viſu percipiuntur. Demùm ex oculorum cõſtitutionibus, & conditionibus congruenter elicimus inſtitutionẽ uniuerſæ uitȩ noſtræ; illi enim ſua puritate & perſpicuitate indicant nos teneri eſſe puros, & deſpicere terrenas opacitates, & ſuo fulgore & luce, indicant nos debere inſcitiæ tenebras lõgè repellere; ſua colorum uarietate, indicant nos virtutibus uarijs debere ornatos, refulgere. Ideò Plato in Timȩo inquit, ob hanc potiſſimum rationem Deum Oculos genuiſſe, ut Mentis circuitus qui in Cȩlo peraguntur intuiti, in uſum redigeremus noſtræ Mentis, cogitationiſque noſtræ diſcurſiones illis cognatas, ſed perturbatas, quodam modo ad illorum temperiem redigeremus, &c. Cum itaque oculi adeò prȩſtent cæteris ſenſibus, iure eos maximè diligimus: iure in tenebris eorum beneficio deſtituti formidamus, cum tuto duce priuemur, iure oculis capti hunc ſenſum flagrantiſſimè appetunt, iurȩ in ſuprema & anteriori corporis parte ſunt collocati, tanquam duces, & exploratores; iure interni & latentis animi & cordis nuncupantur feneſtræ: in oculis enim apparent inditia morum, & ſigna affectionum animi; in eis refulgẽt Gratiȩ, & exiguo motu ſuo, inſpicientium animos uehementer mouent & rapiunt.

Dubia aduerſus ea, quæ dicta ſunt de præſtantia Viſus. Cap. XXIII.

SAtis conſpicuã refulſiſſe puto Oculorũ & uiſus præſtantiã: at non defuere, qui in hac luce deliquerũt, & rationibus nonnullis fatis leuibus ſuaſi, auſi ſunt auditũ ei præferre. Inquiunt.n. obiectum auditus nẽpè ſonũ eſſe ſimpliciorẽ Colore, cum non ex temperamẽto conſurgat. *Præſtantia.* Id cõfirmant: quia Vox, quæ eſt ſpecies principalis Obiecti Auditus, lõgè eſt nobilior Colore, cũ manifeſtet affectiones Animi, & ſit ſignũ notionũ eius. Hinc ſermo eſt hominis maximè proprius. Præterea, ueritas primorũ principiorum, quæ eſt principium vniuerſæ noſtræ ſcientiæ, in ſolo Auditu,

eſt poſita. Similiter, Muſica humani animi adeò propria, & familiaris, ac pro affe-
ctuum compoſitione ualdè utilis ad Auditum pertinet. Et Pythagoras auditu Muſi-
Fides. cam, & Muſicæ rationes adinuenit. Prætereà, noſtra Fides, ex qua pendet Salus no-
ſtra, in auditu eſt poſita: Beati enim qui non viderunt, & crediderunt: At pro Fide
Cabala. auditus requiritur. Similiter Cabala apud ſapientes Hebræorum, miris laudibus
commendata, ex auditu originem, conſeruationem, & continuatam ſucceſſionem re-
cipit. Viſus ſolùm externa nobis denunciat, Auditus haurit interna, & internum iu-
Socrates. dicat hominem. Ideò Socrates intuens formoſum Adoleſcentem, ſed ſilentem, dixit:
ſi vis vt te videam, loquere. Prætereà, cùm verbum auditui reſpondeat, ſcimus verbũ
fuiſſe Deum, Verbum factum eſſe carnem, & verbo Dei facta eſſe omnia. Sic ex obie-
cto elici poſſe videtur præſtantia Auditus. Quæ etiam elicitur ex inſtrumentis audi-
tus mira arte elaboratis, & ſolidis oſſibus munitis: Inſuper, ex officio: nam auditus
eſt ſenſus diſciplinæ, & cœcus euadere poteſt doctior, quàm ſurdus; immò Democri-
tus ut diligentiùs ſpecularetur, ſponte oculos a ſe abiecit, quod de Homero quoque
Solutio. nonnulli referunt. Vt harum, & conſimilium rationum reſulgeant ſolutiones, acci-
piendum primo ſenſum unum alteri præſtare, contingere dupliciter, uel ex ſe, vel
accidenti: Dum traduntur regulæ id conſiderandum eſt, quod eſt ex ſe. Viſus ex ſe
præſtat cęteris ſenſibus; Auditus ſolùm ex accidenti, quatenus accidit, ut ea quę ſunt
in uoce, ſint ſigna affectionum Animi, & rerum: vt etiam ſurdi, videntes ſigna perci-
piunt animi notiones. Inſuper ſenſum conducere pro ſcientijs, dupliciter accidit, uel
pro eis formandis & inueniendis, uel pro addiſcendis iam inuentis. Viſus magis cõ-
ducit primo modo, quia præſtantior eſt Auditus altero. Accipio tertiò, verbum du-
pliciter accipi, uel pro eo uoce prolato, & hoc pertinet ad auditum, uel pro verbo in
eminentia ſumpto, denotante uoluntatem & mandata Dei, cui præeſt Mens, & ſa-
pientia dirigens, quæ eminenter Dei oculus nuncupatur; Addo demùm, ea quę ap-
primè conducunt, etiam apprimè obeſſe, dum perperàm illis utimur; ideò ex depra-
uato oculorum uſu, uaria prodire poſſunt detrimenta, ob id Homerus oculos nuncu-
pauit domum mortis, & propheta enunciauit mortem ingreſſam per feneſtras. Ex
his eliciuntur ſolutiones omnium aduerſarum rationum, & comprobatio pręſtantiæ
ſenſus Viſus. Ratio ſumpta ex ſimplicitate Obiecti, inanis eſt; tum quia Obiectum
ſimplicius non eſt præſtantius, vt patet de tangibilibus ſimplicioribus colore, tum
quia Lux ſimpliciſſima eſt, tum demum, quia ſonus eſt motus quidàm, & actus im-
perfectus, pendens ex percutiente & percuſſo, pro eſſe & conſeruatione, quod deno-
tat diminutionem conditionis eius. Eſt itaq; Viſus dignitate primus; proportione
aciei mentis reſpondens; per cuius in Deum conuerſionem perficimur, & beamur.

F I N I S.

FRAN.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE SENSIBVS INTERNIS LIBER VNVS.

Proœmium, in quo inſtitutum Auctoris proponitur.

HOMO tam incertæ & dubiæ eſt conditionis, vt nil definitum eſſe videatur, ſed ad Prothei inſtar, omnem valet recipere formam, omnem valet viuere vitam, omnia valet per Artem imitari, & omnia demùm valet per cognitionem fieri: quod iure Dei Prouidentia ei tributum eſt, vt in eius manibus perfectio propria, propriumque detrimentum eſſet poſitum; Vt autem cuncta, quæ in Vniuerſo ſunt, modo ſibi conſentaneo cognoſcere poſſet, & per id (vt ei licet) redderetur ſimilis Deo, ſingulis facultatum cognoſcentium gradibus debuit eſſe munitus.

In facultatibus animi principium, medium, & finis.

Et quoniam perfectio rerum ex principio, medio, & fine conſurgit, ideò in gradibus quoque cognoſcentium facultatum, hic trinus perfectionis ordo, & numerus conſpicuè refulget. Externi enim ſenſus, principium noſtræ cognitionis conſtituunt, interni medium adhibent; Mens denique finem; & proptereà nos cum poſtremo omnium fine feliciſſimè nectit. Externi ſenſus tanquam primi exploratores, ea quę primò iudicant, offerunt internis; interni ea indicant Menti. Tenuis & adumbrata ſatis eſt cognitio externorum ſenſuum: exactior ea internorum; exactiſſima illa Mentis. Externi in imaginibus, & rerum vmbris verſantur: interni intimiora conſiderant; Mens nedum intima, ſed etiam rerum cauſas ſcrutatur & quærit. Abſoluta hæc iudicantium facultatum perfectio, non iumentis & feris, ſed ſoli homini, mortalium omnium abſolutiſsimo competit, qui ob id etiam mortalium finis iudicatur. De ſenſu Viſus, vt etiam de Mente ſeparatis ſermonibus verba feci: Nunc autem de internis ſenſibus, quorum conſideratio eſt vtiliſſima, mihi ex ſententia Peripateticorum diſſerendum propono. At vt diſtinctius pateat, de quibus facultatibus ſit agendum, accipio primò internas animi facultates, vel cognoſcentes, vel cum cognitione iunctas, infraque Mentem collocatas, in quattuor gradus diſtribui, in iudicantes, ſeruantes, appetentes, & ſecundum locum mouentes. De appetente non eſt ſermo, quia ad iudicantem redigitur, ab eaque ſola ratione diſtinguitur, vt legitur in tertio de Anima, 29. Inſuper non eſt facultas principalis, ſed principales ſequitur, nempè cognoſcentes; ob eandem cauſam etiam non eſt ſermo de mouente, quia non eſt facultas principalis, ſed cognoſcentem & appetentem ſequitur, nec propriè eſt facultas animæ a cęteris diſtincta, ſed potiùs diſtinctum quoddam eius officium. Ideò Ariſtoteles in tertio de Anima, Phantaſiam & appetitum, ſtatuit Principia motus. Sermo itaque erit de facultatibus internis ſentientibus, & ſeruantibus: pro quarum ordinata explicatione, declarabo primò communia nonnulla, agam ſecundò de earum

Perfectio ordinis facultatū iudicantium ſoli homini cōpetit.

Quattuor gradus.

De quo, et quo ordine agēdū.

rum numerō; tertiò de Obiectis, quartò de Officijs earum, quintò conſiderabo, quę facultates quibus animalibus competant; demùm de ordine perfectionis earum aliquid dicam.

Explicantur nonnulla dirigentia ad conſiderationem internorum Senſuum. Cap. I.

Onſiderandos mihi propoſui ſenſus internos, ideò cur ſenſus, & cur interni dicantur, prænoſcendum eſt. Quod pertinet ad nomē ſenſus, quemadmodum eorum, quæ ſub noſtram cognitionem cadunt, quędam ſenſibilia, alia intelligibilia dicuntur; ita cognoſcēdi facultates in ſentientes & intelligentes diſtribuuntur. Refertur facultas ſentiēs ad ſenſibilia, quæ & ſingularia, & materiata ſunt, cum omne ſenſibile ſit in materia, ut dicitur in primo de Cœlo: facultas uerò intelligens, propria conditione ad ea refertur, quæ modo aliquo ſunt a materia ſecreta. Nam ſi Mens percipit ſingularia, id efficit, vt iuncta cum ſenſu, & inſtrumento eorum. Inſuper, ſenſus iudicando vtuntur inſtrumento aliquo corporeo; Mens uerò ſupra corpus eleuata, eo non eget. Nuncupantur autem ſenſus interni, pro diſtinctione ab externis, nempè a uiſu, auditu, & ſimilibus, qui dicuntur externi, non quia eorum facultates ſolùm in externis inſtrumentis ſint poſitæ (verè enim hi quoque præſertim pro ſede cor habent, & præcipuè tactus) ſed externi dicuntur, quia per intermedias externas partes, externa & præſentia ſenſibilia primò recipiunt, & iudicant, interni autem id faciunt præcurrente iudicio externorum, & nonnunquā ſine pręſentia ſenſibilium, ut ſuo loco patebit. Inſuper, latere nos minimè debet, quòd dum quærimus numerum internorum ſenſuum, non quęrimus quot ſint eſſentiæ abſolutæ, & ſubſtantiæ eorum, unica.n. ſentientis animæ eſſentia eſt, ſed quot ſint facultates, ſi nō eſſentia, ſaltem ratione inter ſe, & a fundamento diſtinctæ. Pro cuius notitia conſidero, potentiam vſurpari, vel pro abſoluto, ac ita a fundamento non diſtinguitur, uel cū ſuperaddita relatione, ſecundū quam conſiderationem diſtinguitur ratione. Inſuper, hæc potentia cum ſuperaddita relatione poteſt eſſe, uel prima, uel proxima, quæ proxima expoſcit definitum temperamentum & conſtitutionem proximi inſtrumenti, & eſt proximum principium operandi, de qua modo ſermo eſt. Inſuper, cum numerus & diſtinctio internorum ſenſuū ex notitia diſtinctionis actionū eluceſcāt, tenemur primò cōſiderare, quæ actionū diſtinctio, diſtinctionem facultatum ſit apta oſtendere. Propterea dico, tria præſertim eſſe, quæ facultatum diſtinctionem apta ſunt patefacere. quorum primum eſt, gradus diſtinctus abſtractionis: alterum eſt indigentia inſtrumenti diſtincti temperamenti ut Memoria expoſcit inſtrumentum ſiccius, Phantaſia humidus: tertium eſt pugna & oppoſitio actionum, quatenus nonnullæ facultates mouēt, alię mouentur, ſed vt meliùs pateamur, & cuncta diſtinctiùs explicentur, operæprecium eſt conſiderare, actiones varias internorum ſenſuum, per quas in eorum notitiam dirigimur. Vna earum eſt iudicium differentiæ ſenſibilium diſtinctorum ſenſuum, ut ſoni a coloribus, quod per ſenſus externos fieri non poteſt, ut in calce ſecūdi de Anima, patefecit Philoſophus. Altera eſt, exactum iudicium ſenſibilium communium. Tertia, iudicium quod ſentiamus. Quarta eſt, cognitio exquiſitior Priuationum, ut ſilentij, tenebrarum, & ſimilium, quę quamuis ſiue externis non cognoſcuntur, earum tamen iudicium in Senſu Communi abſoluitur. Quinta actio eſt, iudicium & conſideratio ſenſibilium abſentium. Sexta eſt ſubnotio quædam pugnæ & amicitiæ, quatenus cognoſcimus rem, ut nobis aduerſam, uel conducentem, ueluti Agnus Lupum iudicat, ut ſibi inimicum, paſtorē & canem, ut amicum, quod non eſt putandum effici per diſtinctam amicitiæ, uel inimicitiæ inſenſatā ſpeciem, ut aiunt, id enim eſt com-

Sēſus cur externi.

Potentia dupliciter vſurpatur.

Tria indicantia diſtinctionē.

Officia internorum ſenſuum.

mentum

mentum quoddam, ſed per ſolam ſubnotionem quandam eiuſdem ſpeciei, & in iumentis & feris ad id iudicandum maximè conducit inſtinctus Naturæ, per quem formicæ grana condunt, tanquam eis vtilia, & alia animalia multa efficiũt, quę admirationem pariunt. Septima eſt, quia in actionibus locum habet varietas iudicandi obiecta, & ſeruandi ea, quæ iudicauimus. Octaua eſt, ſubminiſtratio, per quam vna alteri obiecta offert & ſuggerit. Hæ ſunt pręcipuæ actiones, quæ nobis numerum & conditiones internorum ſenſuum aptæ ſunt patefacere.

De gradibus abſtractionis eorum quæ cognoſcuntur. *Cap. II.*

QVoniam inter cętera, quæ pro notitia internorum ſenſuum ſummopere conducunt, cognitio graduũ abſtractionis mirum in modum prodeſt, ideò de illis, ut ad inſtitutum noſtrũ pertinet, verba faciam. Abſtractio latè ſumpta cõcretioni opponitur, & eſt ſecretio vnius ab altero. Hæc fieri poteſt & per Naturã, & per cognitionem: Si fiat per Naturã, vel eſt abſtractio rei incorporeę, vel corporeæ.

Abſtractio ꝑ naturam.

Incorporeæ, vt ſuperæ Mentes a corporea mole dicuntur ſolutæ, & Mens hominis dicitur ſeparari, ut æternum a mortali: Si autem fuerit rei corporeæ, ita dicimus cęlum eſſe ſeparatum a quattuor Elemenris, & Elemẽta educi ex mixto, aquamq; ex vino diluto, quod quamuis fiat per Artem, tamẽ redigitur ad idẽ caput, quatenus eſt ſecretio ſecundum ſubſiſtentiã unius naturę ab altera. Ex aduerſo abſtractio per cognitionẽ etiam eſt duplex. Vel.n.eſt cum cõpoſitione & diuiſione, in qua locum habet veritas, & falſitas, vt ſi dixero, linea poteſt eſſe ſine Subiecto, eſt abſtractio fallax, ignis ſeparatur a mixto, vera.

Abſtractio per cognitionẽ.

Vel eſt abſtractio ſine cõpoſitione, appręhendendo vnum, non cõſiderato alio, vt Mathematicus conſiderat lineã, non cõſiderato Subiecto, & dicitur ſeiunctio vnius ab altero ei iuncto, quę multos habet gradus: nam primò datur abſtractio a materia, de qua ait Ariſtoteles in 2. de Anima, Senſum recipere ſenſibiles formas ſine materia, nam ſpiritaliter eas recipit, & indicat. Altera eſt abſtractio a præſentia materiæ, per quam frequenter abſentium ſenſibilium formas imaginamur. Pro tertio abſtractionis gradu, Latini illum numerant, quem appellant abſtractionem ſpeciei inſenſibilis ex ſpecie ſenſibili, ſiue intentionis ex imagine, ut Agnus ex ſpecie Lupi, dicitur elicere intentionem inimicitiæ. Quam ſententiã non puto approbandam, cũ ea non ſit noua abſtractio, ſed tantùm ſubnotio quædam (vt dixi) eiuſdem formæ: nam res iudicari poteſt, & pro ſuo eſſe abſoluto, & cum quadã relatione ad nos. Primò origine iudicatur Lupus ab Agno notione abſoluta, quod ſit Lupus, nõ canis, nõ paſtor. Secundò, cum quadam relatione & ſubnotione, ut ſibi aduerſus: vt enim naturalis illa amicitia, uel pugna non diſtinguitur a rebus inuicem pugnantibus, niſi ratione, & per ſuperadditam relationem, ita non diſtincta abſtractione, ſed ſolùm per ſuperadditã ſubnotionem appræhenduntur: de qua loquens Ariſtoteles in 3. de Anima, 28. inquit: Sentire igitur ſimile eſt ipſi dicere ſolum, & ipſi intelligere. Cum autem Animal id iudicat, ut delectabile, ut moleſtum, tanquam affirmans, uel negans, proſequitur, aut fugit: non igitur tunc diſtincta & noua ſpecies abſtrahitur, ſed eadẽ diſtincta ſubnotione appræhenditur. Inſuper Auerroes in ſecundo de Anima, 63.

Auerroes.

& 65. his aliã addit, quæ eſt abſtractio formę a præſentia & conditionibus materiæ, ſed non a ſingulari, per quam putat vim cogitandi appręhendere intentiones indiuiduorum decem Prędicamẽtorum, ideò in com. 63. hæc uerba profert: ſenſus hominis compręhendunt intentiones indiuiduales omnium decem Prædicamentorum, & hęc intentio indiuidualis ea eſt, quam diſtinguit Virtus Cogitatiua a forma imaginatiua, & exſpoliat, eam ab illis quæ ſunt iũcta cum ea, nempè a ſenſilibus communibus,

& pro-

Digitized by Google

& proptijs,& recondit eam in facultate memotię,&c.Sententiam hanc Auetrois approbandam non puto,tūm quia indiuiduum nō eſt,nec ſeruatur ſine materia, & eius condirionibus. Hinc ab Atiſtotele in quinto Metaphyſicę, contex.12. & a Porphyrio pet eam definitur,tum inſuper,quia indiuiduum ſubſtantiæ ſeorſum ab accidentibus non habet propriam ſpeciem,natam a ſenſu interno cōcipi & ſetuari memoria, tum demum,quia ea vis cogitandi poſita ab Auerroe approbanda nō eſt, vt ſuo loco patebit. Propterea,quatenus ad ſenſum pertinet,ſolum concedendi ſunt duo abſtractionis gradus,unus a materia,alter a præſentia materię,ſiue ſine ſubnotione,ſiue cū ſubnotione,quibus mox ſuccedunt gradus abſtractionum attinentes ad Mētem, qui ſunt uel vniuerſalis a ſingularibus,uel magis uniuerſalis a minus uniuerſalibus, uſq; ad prędicata prima & ſimpliciſſima,qui gradus abſtractionis ſunt triū conditionum: vel enim abſtrahimus prius a ſuo poſteriore, ut Mathematicus ſpeculatur ſuperficiē nō conſiderato colore. Vel abſtrahimus poſterius a ſuo priore,ut Mathematicus imaginatur,& ſpeculatur Superficiem nō conſiderato Subiecto, quod fieri poteſt conſideratione non diſtincta,ſed cōfuſa. Vel tertiò,abſtrahimus aliquid ab altero eiuſdem gradus,& ex accidenti iuncto,ut imaginamur Lac album,non cōſiderata dulcedine. Hi ſunt gradus abſtractionum ex cognoſcentibus animæ facultatibus prodeuntes.

De numero internorum ſenſuum Opinio prima, eiuſque euerſio. Cap. III.

Opinio ſtatuētiū ſenſum internū vnum.

SEnſus interni ſunt Animæ ſentientis facultates, quæ intrinſecus in eis ſenſibilibus uerſantur,quæ per externos ſenſus illis offeruntur,de quorū numero opiniones ſunt variæ,partim extremæ,partim medię. Extremarum vna eſt quorundam & Philoſophorum, & Medicorum, qui aiunt internum ſenſum unicum eſſe,diſtinctis muneribus fungentem,ac ita ſola ratione diſtinctum, varijſque nominibus deſignatum. Nituntur præſertim hoc fundamento, quia ea omnia munera,quæ proficiſci dicuntur ex ſenſu communi,a Phantaſia quoque perfici poſſunt,& quia natura ſuperuacaneis non abundat; propterea ſequentes nos leges eius,has non duas facultates diſtinctas,ſed unicam ſtatuere debemus. Prętereà,fundamentum interni ſenſus,ſiue cum Ariſtotele dicatur Cor, ſiue cum Medicis Cerebrum,unicum eſt,unicoque ſpiritu utitur,quare facultas quoque debet iudicari una,& præſertim quia Obiectum eſt idem,nempè genus ſenſibilium,& vtriſque eadem competit Definitio, vtraquę enim dici poteſt motus factus a ſenſu, qui actu eſt,ut definitur ab Ariſtotele Phātaſia,in ſecundo de Anima. Hæc opinio eatenus eſt

Euerſio.

uera, quatenus potentiæ animæ conſideratæ pro abſoluto,ut dixi in præcedentibus, inter ſe,& a fundamento non diſtinguuntur. Approbanda tamen non eſt, quia modò non eſt ſermo de eſſentia Animæ, & de potentijs pro fundamento, & abſoluto conſideratis,ſed de propria earum ratione,& formalitate,& de illis ut ſunt principia proxima diſtinctarum actionum:qua conſideratione Ariſtoteles indicat eſſe plures, eaſque ut diſtinctas ſeorſum conſiderat. Et in tertio de Anima.41.ait,Phantaſiam ipſo eſſe ab alijs diſtingui. Prętereà,idipſum ex operibus colligitur; nam mouens, & motum,non rectè ſumuntur pro eadem facultate;nil enim mouet ſe: at Phātaſia mouetur a Cummuni Senſu, quare ab eo diſtinguitur. Prætereà, per ſomnum Senſus Communis priuatur ſua muneris functione;cum tamen Phātaſia tunc uigeat,& operetur. Inſuper nonnulla Animalia carent memoria,& prædita ſunt Senſu Communi,quare memoria ab eo ſecernitur. Similiter hominum nonnulli ualent memoria, non autem uirtute imaginandi; nonnulli contra. Prętereà,læditur ſæpè memoria,nō læſa Phantaſia;expoſcunt hę facultates inſtrumenta uaria, temperamenta diſtincta, & uarijs utuntur abſtractionibus; nam Senſus Communis ſolum circa præſentia

verſatur:

uerſatur: Hæc & huiuſmodi alia indicant ſenſus internos, nõ unum, ſed plures eſſe: Nec alicuius momenti iudicari debent rationes pro ea opinione relatæ, iam enim patuit opera internorum ſenſuum nõ poſſe unica facultate effici, ob pugnam mouentis, & moti, ob uarietatem læſionum temperamentorum, & propriorum instrumẽtorum. Obiecta quoque eſſe uaria, ex eorum explicatione patebit, & quamuis prima ſedes unica ſit, id tamen nil refert, quoniam etiam uniuerſæ Animæ vnica eſt ſedes, cum tamen omnium conſenſiõne uarijs facultatibus ſit prædita. Similiter Definitio Phantaſiæ non competit Senſui Communi: quia dum ab Ariſtotele definitur, quòd ſit motus factus a Senſu, qui actu eſt; Ariſtoteles per Senſum actu, denotauit coniunctum ex Communi cum Externis.

Diluũtur rationes aduerſæ.

De numero ſenſuum internorum Opinio ſecunda, eiuſque Euerſio. Cap. IIII.

CVm apparuerit non eſſe ſatis ſtatuere unicum ſenſum internum, propterea eſt opinio ſecunda putantium eos eſſe duos, qui tamen inter ſe diſſentiunt. Nonnulli inquiunt, eos duos eſſe, Communem Senſum, ad quem redigunt Phantaſiam, & Facultatem cogitandi, ad quam aiunt redigi memoriam. Alij ut Iacobus Forliuienſis, aiunt, eos duos internos ſenſus eſſe Facultatem iudicandi, & facultatem conſeruandi: nam hæc ſunt ea munera, quæ prodeunt ex ſenſibus internis, quæ expoſcunt temperamenta diſtincta, & per duos diſtinctos Cerebri Ventriculos indicantur. Quæ opinio, etiam eſt reijcienda. Primò, auctoritate Ariſtotelis, qui plures numerat, & declarat. Secundò, ratione: nam ſi eas facultates dicimus eſſe, Senſum Communem, & uim cogitandi, (ut aiunt primi) recedimus ab Ariſtotele; qui inter ſenſus internos uim cogitandi non numerauit. Inſuper hi male redigunt Phantaſiã ad Senſum Communem, cum Phantaſia dicatur a Communi Senſu moueri. Si autem cum alijs eas duas facultates dicimus eſſe, memoriam, & uim iudicandi, in plura labimur abſurda: ita enim cum Senſus Communis moueat Phantaſiam, idem mouebit ſe. Præterea, Communis ſenſus cum ſit tanquam centrum externorum, magis nectitur cum ſenſibus externis, quàm cum Phantaſia: ideò eius actio eſt quædam abſolutio iudicij externorum ſenſuum: hinc ſolum unà cum eis circa ſenſibilia pręſentia uerſatur. Et Ariſtoteles conſpicuè Cõmunem Senſum a Phantaſia ſeiunxit, illumq; cum externis iunxit: nam in 2. de Anima, 149. cum egiſſet de Senſu Cõmuni, colligit ſe egiſſe de ſenſu, & ad Phantaſiæ explicationem tanquam diſtinctæ, ſe transfert. Inſuper, Phantaſiæ actio eſt in noſtra poteſtate, non autem ea Senſus Communis: ratio attingit Phantaſiam, non Communem ſenſum: Phantaſia in ſomno libera eſt, Senſus autem Communis ligatus: Senſum Communem Ariſtoteles tribuit omnibus Animalibus, non autem Phantaſiam: Phantaſię competit maior abſtractio quàm Communi Senſui: per Phantaſiã Animalia efficiũt opera uaria admirationem excitantia, non per Communem Senſum: Hinc Phantaſia dicitur Mens Brutorum, non autem Senſus Communis. Rationes aduerſæ facilè diluuntur, nam munera tam uaria ſunt, ut cogãt nos fateri, facultates eſſe diſtinctas, ut apparuit. Et quantum pertinet ad Temperamenta, ea ſunt duo genere, & prædita latitudine, & diſtinctione. Ratio ſumpta ex duplici ſinu Cerebri, ex ſententia Ariſtotelis eſt inanis: tum quia illæ non ſunt proprię ſedes, & inſtrumenta harũ facultatũ, tum inſuper, quia uiæ & ſinus in Cerebro lõgitudine ſunt prędití, & in diſtinctis partibus eorum inueniuntur ſpiritus, uel magis, uel minus puri, qui uarijs facultatibus inſeruire ualent. Similiter ea ratio ex Sententia Galeni eſt inanis: quia cenſet ea officia perfici per Cerebri temperamentum.

Sẽſus Interni duo.

Euerſio.

Diluũtur rationes aduerſa.

De numero internorum ſenſuum Opinio tertia, & euerſio. Cap. V.

Opinio Auer.

Neceſsitas Virtutis cogitandi.

TErtia opinio Auerrois eſt, & elicitur ex ſexto comm. tertij de Anima, ex dictis ab eo in lib. de Memoria, & reminiſcētia, & ex ſecundo ſuarum Collectionum, ca. 20. Putat Auerroes ſenſus internos eſſe quartuor, nempe Communem Senſum, Phātaſiam, Vim cogitandi, & Memoriam. De Cōmuni Senſu, Phantaſia, & Memoria diſtinctè, & conſpicuè loquitur Ariſtoteles. Quòd autem præter has debeat concedi Vis cogitādi in homine, cui in iumētis & feris reſpōdear Vis exiſtimandi, oſtēditur primò: quia inter ſenſus internos debet reperiri facultas, quæ appetitum excitet, & ſit Principium motus, hoc nō efficit Phantaſia: nam inquit Philoſophus in ſecūdo de Anima, 154. per Phātaſiam nō mouemur, ſed perinde afficimur, ac illi qui picturas intuētur, quare præter Phātaſiam debet dari uis cogitādi, per quam appetamus & moueamur, Inſuper Ariſtoteles in cōtex. 153. eiuſdem ſecūdi de Anima inquir, Phantaſia nō fit ſine ſenſu, & ſine hac nō eſt exiſtimatio; ex quo patet, præter Phātaſiam cōcedere uim exiſtimādi, ſiue cogitādi. Præterea, Ariſtoteles in tertio de Anima 57. duplicem ponit Phātaſiam, unam ſine ratione, alteram cum ratione, quam Phantaſiam cum ratione Clariſſimus M. Antonius Genua, exponēs cont. 153. ſecundi de Anima, dixit eſſe uim cogitandi. Inſuper addit, Ariſtotelem eam indicaſſe in lib. de Memoria & reminiſcentia, dum dixit: De memoria dictū eſt, agēdum eſt de altera uirtute, quæ dicitur reminiſcentia: at inquit reminiſcentiam ad uim cogitandi pertinere, cum expoſcat diſcurſum, qui competit facultati cogitandi. Circa ſingularia demùm eadem facultas comprobatur per eius actionem, ea namque componit, diuidit, & ratiocinatur de ſingularibus; inſuper, elicit intentiones, ſiue ſpecies non ſenſibiles, amicitiæ, & inimicitiæ, per quas appetitum excitat, & eſt principium motus; elicit intētiones indiuiduas decem Prædicamentorum, eaſque in memoria recondit, quod non efficit Phantaſia. Per hanc uim cogitandi inquit Auerroes in tertio de Anima, 20. homo diſtinguitur a feris, & ex uarietate conſtitutionis eius, prodit varietas ingeniorum, & propenſionum hominum.

D. Tho.

D. Tho. cum Auerroe de hoc conſentit, quod inter internos hominis ſenſus numerari debeat uis hęc cogitandi, cui in brutis uis exiſtimandi reſpōdeat, vt elicitur ex prima par. q. 78. Art. 4. quamuis de nonnullis diſſentiat.

Euerſio.

Hæc opinio conſpicuè, & cum Ariſtotele, & cum ratione pugnar, & qui ei adhæret, maniſeſtiſſimè decipiūtur.

Error primꝰ Auer.

Primò errat Auerroes cum dicat in tertio de Anima, comm. 6. Ariſtotelem in lib. de Senſu & ſenſili eas quartuor facultates numeraſſe, ac in ordinē redegiſſe, cum tamen Ariſtoteles in eo lib. de ſolo Communi Senſu, & Phantaſia verba fecerit. At qui ſequuntur Auerroem inquiunt, per lib. de Senſu & ſenſili denotaſſe librū de Memoria & reminiſcentia, in quo Ariſtoteles per uerba ſupra relata, vim cogitandi denotauit: ſed hoc non ſatisfacit, quoniam neque etiam in lib. illo aliquid protulit, quod ad rem faciat, ſolùm dixit: Quid igitur Memoria, & meminiſſe dictū eſt, quoniam Phantaſmatis ut imaginis, cuius Phantaſma eſt habitus, & cuius particulę earum quæ in nobis, quia primi ſenſitiui, & quo tempus ſentimus, de ipſo reminiſci autē reliquum eſt dicere. His uerbis Philoſophus nil denotat quod ad rē faciat, ſolum patefacit reminiſcentiam nobis non competere ſine uſu rationis, quæ ad intellectū pertinet, hinc ſolis præditis intellectu, competit. At nituntur alij adhuc defendere Auerroem, dicentes uim cogitandi ab eo additam, nil aliud eſſe, niſi exceſſum quendam, quo hominis Phātaſia Phantaſiæ brutorum antecellit. Sed hoc quoque dici non poteſt, quoniam Auerroes & cum eo D. Tho. aiunt, uirtuti cogitandi hominum, reſpōdere in Brutis uirtutem exiſtimandi, ac ita eam ſtatuunt facultatem diſtinctam,

ctam, non ſolum exceſſum. Quod confirmatur: quia Auerroes abſolutè ait uirtutes has internas eſſe quattuor, eis tribuit ſedes proprias diſtinctas in capite, an eſſe ſubordinatas, & earum varia eſſe officia, quæ omnia indicant pu aſſe Auerroem eſſe facultates diſtinctas. Præterea, errat Auerroes in uoce; nam cogitatio ad Mentem, non ad Senſum pertinet, & eſt ea facultas, quæ Græcè dicitur [illegible]. Similiter exiſtimatio, & dum Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 153. Phantaſiam dicebat mediare inter exiſtimationem, & ſenſum, per exiſtimationem non aliquem internum ſenſum denotabat, vt nonnulli perperam exponunt, ſed iudicium Mentis: quod etiam nouit Auerroes. Inſuper, Auerroes ex ſecundo errore in tertium labitur, quia minus rectè in tertio de Anima, comment. ſexto, Galenum carpit, putantem uim cogitandi ad Mentem pertinere, & eſſe propriam hominis. Auerroes inquit eam eſſe quidem propriam hominis, at non attinere ad Mentem, ſed ad ſenſus internos. Galenus, ut Græcus, rectè nouit dianoeticam ſiue cogitandi uim pertinere ad Mentem, quamuis errauerit, cum putarit humanę menti inſtrumentum competere. Quàm longe etiam Auerroes recedat a uero, loquendo de operibus huius quarti interni ſenſus, ex dicendis patebit. Rationes autem pro eius parte relatæ, facilè diluuntur. Dicebatur primò, phantaſiam non excitare appetitum, & eſſe principium motus. Reſpondeo, eam non mouere per primam eius operationem, quæ eſt abſoluta apprehenſio Obiecti, ſed per ſubnotionem, nempè dum rem iudicet tanquam ſibi iucundam, uel aduerſam: quod affirmauit Ariſtoteles in tertio de Anima 28. inquiens: Sentire eſt ſimile ipſi dicere ſolum, & intelligere, cum autem delectabile, aut moleſtum, tanquam affirmans, uel negans, proſequitur, aut fugit. Confirmatur: quia Ariſtoteles in calce ſecundi de Anima inquit, iumenta & feras per phantaſiam multa agere, ſimiliter hominem, dum caret uſu mentis. Et in tertio de Anima, loquens de facultate mouendi, id officium tribuit appetitui, & phantaſiæ, & nullibi inter Phantaſiam & Mentem Ariſtoteles poſuit aliam facultatem mediã, ſed frequenter dixit, Phantaſiam offerre Phantaſmata Menti. De contex. 153. ſecundi de Anima iam dictum eſt. De quinquageſimo ſeptimo, tertij de Anima, ubi Ariſtoteles duplicem ponit Phantaſiam, unam ſine ratione, alteram cum ratione. Reſpondeo Ariſtotelem non denotaſſe facultates duas, ſed duo munera humanæ Phantaſię, & duas eius conſtitutiones, formatur enim nonnunquam Phantaſia, & dirigitur per Senſus, & ſenſibilia; nonnunquam uerò per Mentem & rationem, dum ab ea corrigitur & dirigitur, ueluti in uiro Prudente. Quod pertinet ad comprobationem poſtremam, ſumptam ex uarietate actionis, quia de huiuſmodi actionibus diſſentio ab Auerroe: ideo ſuo loco patebit quid ſit dicendum.

Secundus error.

Tertius error.

Galenus.

Diluuntur rationes aduerſæ.

De numero internorum ſenſuum Opinio quarta, eiuſque euerſio Cap. VI.

OPinioni primæ ſtatuentiũ ſenſum internum unicũ, opponitur ex aduerſo opinio Auicennæ in Sexto ſuorũ Naturalium, parte quarta, cap. 1. necnon Magni Alberti, in ſecundo de Anima, qui de numero internorũ ſenſuum conſentientes, inquiũt eos eſſe quinque, diſſentiunt tamẽ de eorum nominibus, & officijs. Auicẽna, primum ſtatuit Sẽſum Communem. Secundum, uim imaginandi, quam nuncupat uim formalem, quia ſeruat ſenſibilium formas, necnõ Phantaſiam, ideò inquit Senſum Communem, vim imaginandi, & Phantaſiam, ſola ratione diſtingui, ut enim iudicat hoc in hoc, ueluti hoc mobile eſſe album, dicitur Senſus Communis,

Opinio ſtatuentium quinq; ſenſ. internos.

Auicẽna.

vt ſeruat, dicitur phantaſia, & Imaginatio, quæ non iudicat album in mobili, ſed formam in ſe, ut albedinem abſente ſubiecto, quod non faceret niſi ſeruaret. His tertio ait ſuccedere uim cogitandi, quæ ſenſibilia componit, & diuidit: Hæc dicitur vis cogitans dum ei imperat Mens, dum uero ei imperant Senſus infra rationem poſiti, dicitur uis animalis & imaginatrix. Quarta eſt, facultas extimatiua, quæ elicit ſpecies non ſenſatas, ut amicitiæ, ex ſenſatis, & componit eas inter ſe. Poſtroma eſt, Me-
Albertus Magnus. motia. Albertus uerò primum, ſtatuit Senſum Communem, cui ait ſuccedere Vim imaginandi, quæ formalis dicitur, ſeruans, & eliciens ſpecies ſenſibiles, quas etiam iudicat abſentibus ſenſibilibus. Tertiam nuncupat uim exiſtimandi, quam ait elicere intentiones amicitiæ, & inimicitiæ ex ſpeciebus ſenſibilibus. Quartam ſtatuit phantaſiam in Brutis, in Homine, vim cogitandi, quæ ſpecies, & intentiones com-
Euerſio. ponit. Quintam memoriam. Hanc opinionem apprimè redundantem iudico. Primò ſuperuacaneum eſt duplicem ſtatuere memoriam, unam ſpecierum ſenſibilium, alteram intentionum, ſiue (ut aiunt) ſpecierum non ſenſibilium, & præſertim, quia (ut patefeci) per ſenſum nulla intentio percipi poteſt, diſtincta a ſpecie ſenſibili, ſed ſolum circa eam ſubnotio quædam fieri poteſt, iudicando eam ulteriore quodam actu, nempè ut amicam, vel aduerſam. Per memoriam principaliter ſeruatur ſpecies ſenſibilis, & per quandam conſecutionem ſeruatur ſubnotio. Inſuper, male tribuunt internis ſenſibus apprehenſionem ſubnotionis, ut amicitiæ, ſeorſum a re amica, ſimiliter inimicitiæ: nam id ſola Mens ualet efficere, conſiderando conditionem eius. Pręthereà, Phantaſiam male ſecernunt a facultate imaginandi, cum ſint duæ uoces, una Græca, altera Latina, idem ſignificantes. Similiter minus rectè uim cogitandi, & exiſtimandi numerant inter ſenſus internos, cum cogitare, & exiſtimare ſint officia Mentis, ut iam dixi. Inſuper, Auicenna confuſe imaginationem primò nectit cum Senſu Communi, & phantaſia: ſecundò, cum cogitatione. Demùm minus rectè aiunt imaginandi facultatem ſeruare, cum imaginari nil aliud ſit, niſi ſenſibiles formas concipere, conceptaſque conſiderare, & iudicare. Verùm qui eius ſunt opinionis, pro ea approbanda inquiunt, quòd in ſomno imaginatio libera eſt, iudicium autem pertinens ad exiſtimationem eſt ligatum, & multi ualent imaginari varia, non autem rectè iudicare, quod indicat uim exiſtimandi, ab ea imaginandi ſecerni. Hæc inſtantia inanis eſt, quoniam eiuſdem facultatis officium eſt ſenſibile ſpeciem concipere, & eam iudicare. Hinc Ariſtoteles in tertio de Anima, 28. eidem facultati tribuit apprehenſionem obiecti abſolutè, & iudicium eius quod ſit iucundum, uel moleſtum, id tamen primum, ſaltem origine, antecedit, & pręſupponitur ab altero, indeque oritur quòd uis imaginandi, dum fuerit imperfectior, uel minus libera, ualet efficere primum, non autem ſecundum, re vera tamen in dormiente, & imaginatio, & iudicium ambo confuſa ſunt.

Opinio verior de Numero internorum ſenſunm. Cap. VII.

Sēſus iternos et duos eſſe, et tres RElatis & reiectis aliorum opinionibus, cum Platone, Ariſtotele, Græciſque interpretibus, internos ſenſus partim duos, partim tres eſſe puto, duos iudicantes, qui magis propriè nomine ſenſus denotantur, tertium ſeruantem: Ariſtoteles nullibi de pluribus uerba fecit, vt conſtat ex ſecundo de Anima, ubi Senſus Communis, & Phantaſia declarantur, ex libro de Senſu & ſenſili, in quo exactiùs de Communi Senſu ſermo eſt, & ex

libro

libro de Memoria & reminiſcentia, in quo attinentia ad facultatem ſeruãtem explicantur. Hæ facultates ſunt tanquam initium, medium, & finis, internæ apprehenſionis ſenſibilium. Nam Senſus Communis ut eſt finis, & centrum externorum ſenſuum, ita eſt Principium internorum; Phantaſia ad ulteriorem gradum tendens, eſt tanquam medium; Memoria recipiens & ſeruans, finem adhibet. Inſuper, Communis Senſus ſolùm uerſatur circa præſentia; Phantaſia circa præſentia, & abſentia; Memoria tantùm circà abſentia. Præterea, Senſus Communis eſt connexio actionis externorum ſenſuum, & abſolutio eius; Phantaſia operatur per motum proxime prodeuntem ex eo ſenſu; Memoria eſt conſeruatio iudicij eius Senſus Communis ſine medio nectitur cum phantaſia, quàm proximè mouet; Phantaſia cum memoria proximè famulantur Menti; & Mens proximè dicitur ſpeculari phantaſmata, adeò ut aliæ facultates omninò redundantes, & ſuperuacaneæ iudicari debeant. Phantaſia eſt ea, quæ per ſubnotionem excitat appetitum, cum quo eſt principium motus, & tanquam facultas inter ſentientes ſuprema; in iumentis obtinet locum Mentis, & Mens Brutorum nuncupatur. Græci interpretes de hoc numero internorum ſenſuũ non ambigunt; ſed omnes ut conſpicuum tres eſſe dicunt, eoſque declarant, & præſertim Theophraſtus, ut conſtat ex libro eius de Anima, a Priſc. Lydo explicatus.
Similiter Alexander, & Simplicius, Themiſtius, & Philoponus, Plato quoque, quam- *Plato.*
uis internos ſenſus maximè uideatur nectere, tamen de ternario hoc numero idem ſentio; Nam in Theæteto declarauit Senſum Communem, qui locus conſideratur a Galeno ſeptimo de Placitis, cap. ſexto. In Sophiſta declarauit facultatem imaginandi; quam imitatricem & ſimulacrorum magiſtram nuncupauit. Memoriam patefecit
in Philebo, quam in Theæteto Matrem Muſarum eſſe dixit, & ex ſententia Homeri *Non eſſe*
Cor Animæ nuncupatur. Quòd interni ſenſus non debeant iudicari pauciores, ex *plures tri-*
dictis patet, quòd non ſint plures, ita oſtenditur: Si plures eſſent, uel eſſet addenda *bus.*
cogitatio, vel exiſtimatio, vel imaginatio diſtincta a phantaſia, uel alia facultas ſeruans: at nil horum eſt dicendum: nam cogitatio & exiſtimatio ad Mentem pertinent, ſubnotionum iudicium ad phantaſiam, Vis imaginandi & phantaſia, idem denotant: ſtatuere facultates ſeruantes duas, omninò eſt ſuperuacaneum; non itaque facul-
tates ſunt plures tribus iam enumeratis. At eſt inſtantia de Reminiſcentia, quæ di- *Inſtantia*
ſtinguitur a Memoria, & ſoli homini competit. Inſuper, quòd inter ſenſus inter- *de Remi-*
nos numerari debeat exiſtimatio, diſtincta ab imaginatione, per id nituntur oſten- *niſcentia.*
dere: quia nonnunquam uis imaginandi bene valet, & exiſtimatio læſa eſt, dant exemplum de Medico laborante apoſtemate in medio Cerebri uentriculo, qui rectè imaginabatur, & iudicabat uaſa argentea ei oblata; at ob deprauatam exiſtimationem, præcipiebat proijci. Ex aduerſo nonnulli laborantes, perperàm imaginan-
tur in cubiculo reperiri Muſcas, & Tibicines, rectè tamen exiſtimant, & præcipiunt *Solutio.*
repelli. De prima inſtantia ſumpta ex Reminiſcentia, dico, Memoriam, & Reminiſcentiam in homine eſſe duas muneris ſubordinatas functiones, eiuſdem facultatis; Fundamentum eſt conſeruatio, vel exacta, uel imperfecta: pro Memoria non requiritur auxilium rationis, quod requiritur pro Reminiſcentia, cuius munere per nõnulla quę Memoria ſeruantur, oblitorum reminiſcimur. De altera difficultate dicẽdum eſt, relatas deceptiones, uel eſſe Mentis, cuius laborãtes graui morbo parùm ſunt compotes: uel eſse externorum ſenſuum, quorum officia ob permutatos ſpiritus ſũt deprauata, uel eſse deprauationes phãtaſiæ pro attinentibus ad officium unum, potiùs quàm
ad aliud. At pulchra oritur dubitatio, quia Reminiſcentia nedum homini, uerùm iu- *Dubit.*
mentis quoque conuenire uidetur; ut canis uidens baculum reminiſcitur eo ſe fuiſse percuſsum, & equus uidens foueam, in quam prius ceciderat, reminiſcitur ſe cecidiſſe, & renuit ſuper eam tranſire. Reſpondeo iumentis, ut competit imago quædam, & vmbra rationis, ita eis competit umbra, & imago reminiſcentiæ, ea tamen reminiſcẽtia non eſt, quia non fit auxilio rationis, ſed ſolùm eſt quædam reſtauratio memorię,

per oblationem Obiecti, nam videns Obiectum recordatur canis & equus ſubnotationum, & connexorum cum eo.

De obiectis internorum Senſuum. Cap. VIII.

DEclarato numero internorum ſenſuum, quia facultates eluceſcunt per obiecta, & opera, ideò pro huiuſmodi facultatū notitia, primò de earum obiectis, mox de munerum functionibus verba faciam. Obiectū internorum ſenſuum, vel eſt cōmune ſingulis tribus approbatis facultatibus, vel eſt propriū ſingularum. Ordiar a cōmuni, & inde propria eliciam.

Obiectum cōmune.

Obiectum cōmune adhuc vſurpatur dupliciter, vel pro quocunq; nato quouis modo per internos ſenſus noſci, vel pro eo quod per ſe natū eſt apprehendi, quod dicitur obiectum mouens & formās. His præaſſumptis, duas profero conclusiones.

Duæ Theſes.

Prima.

Prima eſt, Obiectum in prima ſignificatione ſumptū, eſt vniuerſum genus cunctorum ſingularium ſiue exiſtentium, ſiue non exiſtentium, includentium tamen, ſiue iunctam modo aliquo habentium imaginem aliquam materiatam.

Secunda.

Altera Concluſio eſt, ſumendo obiectum pro cōmuni, & per ſe mouente, & formāte, eſt vniuerſum genus ſingularium ſenſibilium propriorum, & communium ſiue pręſentium, ſiue abſentium, ut nata ſunt apprehendi, & ſeruari, cum notionibus eorum & ſubnotionibus. Hęc ſenſus communis ſolùm apprehendit ſine ſubnotionibus, & pręſentia. Phantaſia ea apprehendit cum notionibus, & ſubnotionibus ſiue fuerint præſentia ſiue abſentia. Memoria ſolùm ſeruat, vt præterita, & per has diſtinctas rationes contrahitur obiectū cōmune, & redditur proprium ſingularum internarum facultatum, nam interni ſenſus habent idem obiectum ſecundum materiam diſtinctum modo, & ratione. Quod pertinet ad primam concluſionem, conſidero ad internum ſenſum ſolùm pertinere ſingularia, vniuerſalia enim ſola mente apprehenduntur. Conſidero inſuper, nil ſenſu apprehendi & iudicari, niſi iunctam habeat imaginem aliquā ſenſibilem, hinc ſi Deum imaginari volumus, cogimur ei tribuere figuram hominis, & aliquam extenſionem. Conſidero tertiò, quòd nos nedum ea quæ ſunt, ſed etiam multa quæ non ſunt, imaginari valemus, ut imaginamur Chimeras, Cētaurum, & ſimilia, quæ non ſunt. Et dum dicitur, nil eſſe in ſenſu interno, quin præfuerit in externo, dicendum quin præfuerit, vel totum, vel partes, vel ſimul, vel diuiſim, & vel id, vel aliquod, illud modo aliquo repræſentans. Et ſi quis adhuc inſtet de infinito, & vacuo, quæ nunquam, & nullo modo in externo ſenſu præfuerunt? Reſpondeo, hæc noſci, & imaginatione concipi per negationem eorum, quę externis ſenſibus nouimus. Ex his conſtant, attinentia ad primam concluſionem. Quod ad ſecundam pertinet, id ſolùm eſt per ſe obiectum facultatis, quod per ſe mouere & formare eam valet: in relatione autem ad internos ſenſus, huiuſmodi ſunt ſenſibilia omnia per ſe, & communia, & propria. Hinc excludendæ ſunt priuationes, quæ iudicantur per habitus, excludendæ ſunt relationes, quæ iudicantur per abſolutum, & non habent ſpeciem propriam ſenſibilem, diſtinctam ab ea abſoluti, ſed ſolùm ei ſuperaddunt modum quendam. Similiter etiam illæ, quæ intentiones, & ſpecies non ſenſatæ nuncupantur, non ſunt obiectum, ſed ſubnotiones, & modi eius. Et conſiderandum, quòd quamuis pro obiectis externorum ſenſuum ſolùm ſumantur ſenſibilia propria, non autem communia, tamen pro obiecto internorum, communia quoq; ſumenda puto. Ratio prima eſt, quia a proprijs nō iudicantur vt proprij, ac inuicem diſtincti ſunt, ſed vt habent commune aliquid, ſenſus autem interni ſe habent vt cōmunes, dum referuntur ad externos. Secunda ratio eſt, quia a Senſu Cōmuni exactè ſingula iudicantur, nō ita a proprijs. Hinc Ariſt. in 2. de Anima dixit: Communium autem ſenſibilium habemus Senſum Cōmunem. Tertia ratio eſt, quia a phantaſia iudicantur

cantur

Digitized by Google

cantus ſeorſum a Proprijs,imaginamur enim figuram,magnitudinẽ,& alia communia ſenſibilia ſeorſum a quouis ſenſibili proprio, ut facit Mathematicus, quod non competit ſenſibus externis.

Dubia nonnulla attinentia ad Obiectum internorum ſenſuum. *Cap. IX.*

EX attinentibus ad Obiectum per ſe internorum ſenſuum, quinque non leues prodeunt difficultates. Prima eſt,cum interni ſenſus non proximè *Prima dubitatio.* moueantur ab externis ſenſibilibus,ſed a ſpeciebus,per externos ſenſus iudicatis, quæritur num obiectum iudicari debeat externum ſenſibile, vel potiùs ſpecies eius? Altera dubitatio eſt, quia legitur in calce ſecundi Poſterio- *Secunda.* rum,quòd potentia ſentiens eſt vniuerſalium, ſentire autem ſingularium, quare minus rectè pro Obiecto potentiæ videor ſumpſiſſe ſingularia. Tertiò dubitatur: quia *Tertia.* per ſenſum internum homo nedum iudicat ſenſibilia,uerùm etiã indiuidua omnium decem Prædicamentorum,adeò ut apprehendat intentionem ſingularium Subſtantiatum,denudatam ab omnibus accidentibus,ut dicitur ab Auerr.2.de Anima,63.& ob id uideor diminutè aſſignaſſe Obiectum. Quarta dubitatio eſt,quia vna facultas *Quarta.* eſt unius generis ſenſibilium, & unius oppoſitionis eorum, ut dicitur in ſecundo de Anima,in cap.de Tactu,quare minus rectè pro Obiecto cum Senſus Communis, tũ Phantaſiæ ſumpta ſunt omnia genera,omneſque oppoſitiones formarum ſenſibiliũ. Poſtremò dubitatur,an obiectum unius facultatis debeat ne eſſe obiectum, vel pars *Quinta.* obiecti alterius:at per ea quæ dixi,obiectum ſenſuum externorum,erit obiectũ Senſus Communis,& obiectum huius,erit obiectum Phantaſiæ,ac ita inutiliter idem iudicabitur a uarijs facultatibus. De prima difficultate dum quæritur, an obiectum ſit *Solutio primæ.* res externa,uel ſpecies,nam res externa non uidetur poſſe dici obiectum,quia imaginari poſſumus,etiam ea quæ non ſunt,ut Chimeram,nec ſpecies,quia eſt alterius repræſentatio, & quæ ei competunt, ſolum competunt ut imagini alterius. Reſpondeo obiectum eſſe duplex,unum per quod iudicamus,alterum quod; ſpecies eſt obiectum per quod,id uero cuius eſt imago,eſt obiectum quod iudicamus,& hoc uerè,& propriè obiectum eſt,in quod deſinit iudicium. At inſtabatur: quia imaginamur etiam ea quæ non ſunt. Reſpondeo,obiecta formantia,& per ſe mouentia, eſſe exter- *Solutio ſecundæ.* na,& non formati a nobis,& ea quæ formantur a nobis,ſunt etiam modo aliquo extra ſaltem ſecundum partes,adeò ut noſtra ſolùm ſit compoſitio earum. Erat ſecunda dubitatio,quia potentiæ dicuntur Vniuerſalium. Reſpondeo,potentias dici uniuerſalium,quia non ſunt contractæ ad unum definitum ſingulare,ſed indefinitę erga quælibet,propterea dicuntur Vniuerſalium,ſed eorum ſunt quatenus indefinitæ reperiũtur an ſingulis particularibus: hinc ego pro obiecto ſumpſi genus ſingularium ſenſibilium. Dubitatio tertia erat,de intentionibus decem Prædicamentorum: Nam *Sol. tertię* inquit Auerroes in ſecundo de Anima,63. ſenſus hominis, apprehendere intentionem ſingularium hominum, & ſingularium omnium decem Prædicamentorum, quam intentionem,ait uim cogitandi diſtinguere a ſpecie imaginata, & eam exſpoliare cæteris ſenſibilibus communibus, & proprijs iunctis cum ea. His uerbis ait Auerroes indiuiduis ſubſtantiæ competere intentiones, hoc eſt notiones quaſdam proprias,quas nonnulli ſpecies non ſenſatas appellant. Ex quo elicitur genus ſpecierum ſenſibilium non eſſe obiectum totum. Reſpondeo, Auerroem hac de re minus rectè ſentire. Primò,quia notio denudata omnibus accidentibus communibus, & proprijs,non ſeruat conditionem ſingularis, nam ſingulare unum eſt cuius materia eſt una,ex quinto Metaphyſicæ duodecimo,Materia dicitur una particularis diſtincta ab altera per accidentia particularia. Hinc Porphyrius per ea Definiuit

ſingulare, inquiens, conſtare ex proprietatibus, quarum collectio non eſt in alio eadem, id autem quod eſt in alicuius Definitione, non poteſt ſecerni ab eo. Et in primo de Cœlo dicitur, quòd hoc cœlum, nempè indiuiduum, denotat formam cum materia. Præterea, nulla facultas apprehendit per ſe, & ſeorſum, aliquid non includēs conditionem ſui obiecti monētis: at ſenſus ſolùm mouetur a ſpecie ſenſibili, & hoc patet experientia, nūquam enim imaginabimur vel Socratem, vel Platonem, niſi cōcipiamus imaginem quandam includētem accidentia propria eius: non itaque internus ſenſus id ualet efficere. At obijciūt nonnulli, quia tunc ſingularia Subſtantiæ per nullam facultatem iudicarētur per ſe, non enim per ſe iudicantur ab intellectu, cum illæ dicatur eſſe uniuerſalium. Reſpōdeo ea ſingularia ita apprehendi, ut ſunt nata apprehēdi; ea namque, vel conſiderantur cum proprijs accidentibus repræſentantibus conditionem indiuiduam illorum, uel ſeorſum, ſi cum accidētibus, ita apprehenduntur primò a ſenſu ex accidenti, per ſpeciem accidērium propriorum, ut dicitur in ſecundo de Anima, vbi Subſtātia ſtatuitur ſenſibile ex accidenti: mox per eandem ſpeciem apprehenduntur a Mente, utente ſenſibus tanquam miniſtris. Dum autē ſecernuntur ab accidēribus, & materia, quod fit per ſolam Mentem, tunc remanet pura

Sol. quarta. eſſentia, attinēs ad ſpeciem, & uniuerſale, quæ per ſe ab intellectu percipitur. Quarta dubitatio erat; quia una facultas eſt unius generis obiecti, vniuſque primæ oppoſitionis. Reſpondeo, id eſſe uerum de facultatibus, & ſenſibus externis, & proprijs, non de internis & communibus, nam externi proximè mouentur ab obiectis varijs, & ob id egent inſtruinētis magis proprijs, requiſitis pro definita aliqua oppoſitione: at cū fuerit facta translatio ex eſſe materiato in ſpiritale, nō requiritur deinde ea diſtinctio facultatum, & inſtrumentorum, ſed ſatis ſunt ſpiritus, & inſtrumēta quædam communia. Inſuper, in facultatibus cognoſcētibus ſubordinatis, quod iudicat antecedēs, ualet iudicare etiam ſequēs, addendo aliquid ultra, & id quod additur, conſtituit tāquam forma obiectum proprium illius facultatis, adeò ut hac ratione etiam eiuſdem

Sol. quint. generis eſſe dicatur. Dubitabatur quintò & poſtremò, quia obiectum unius facultatis, nō eſt obiectum alterius. Reſpondeo, non eſſe obiectum alterius eodem modo, eademque ratione, at diſtincta ratione ſecùs ſe habet: nam ut dixi, facultas ſequens, ualet id quod antecedens, & aliquid ultra. Hinc Mens demùm ualet cuncta & eminentiori modo apprehendere, quę ualent apprehendere antecedentes facultates.

De Actionibus internorum ſenſuum, & primò Senſus Communis. Cap. X.

Septē officia Senſus Cōmunis. Primū officium. QVoniam in Vniuerſo nil fruſtrà, nilque ocioſum eſt, ideò etiam nullus reperitur Animæ gradus, nullaq; facultas, cuius nō ſit propria aliqua muneris functio, propriumque officium; Et ordiēdo ab internis ſenſibus, a Senſu Communi, ſeptem puto eſſe officia eius. Quorum primū eſt, nectere tā quam centrum ſenſus externos, eorumq; actionem perficere, ut enim per Communem Sēſum, facultates externæ robur

Secūdum. ſuſcipiūt, ita per eundem, iudicium illorum redditur exactius. Alterum officium eſt,

Tertium. iudicare, & percipere nos ſentire. Tertium eſt comparare ſenſibilia propria diſtinctorum ſenſuum, eorumque ſimilitudinem, & diſſimilitudinē iudicare, ut nos docet Phi-

Quartū. loſophus in ſecūdo de Anima. Officium quartum eſt, propriè uerſari circa ſenſibilia communia: ideò Ariſtoteles in eodem ſecūdo de Anima 134. dixit, pro illis nobis da-

Quintum. tum eſſe cōmunem ſenſum. Quintum eſt, apprehendere priuationes propriorum ſenſibiliū, ut ſilētium, & tenebras, quæ quamuis ſine externo ſenſu nō iudicentur, ut ſine auditu ſilentium, tamē id iudiciū per communem ſenſum abſoluitur; Ideò Auerroes,

Sextum. cōmen. 149. ſecūdi de Anima, id officium Cōmuni Senſui tribuit. Sextum officium

eſt,

Digitized by Google

eſt,in ſtirpanimalibus fungi Munere Phantaſiæ,excitando appetitum eorum contra-
ctione,& extenſione,ad proſequenda,vel vitanda vtilia,& aduerſa. Septimum offi- *Septimū.*
cium eſt,excitare Phantaſiam,eique ſenſibilia offerre,& ſubminiſtrare. Horum offi-
ciorum primum origine,eſt nectere externos ſenſus,eorumque actionem exactiorem
reddere;primum proprietate conditionis eius,eſt comparare ſenſibilia varia, ac inter
ea diſcrimen ponere primum dignitate, eſt famulari Phantaſiæ, ita enim ad ſuperio-
rem gradum dirigitur,præſtantiorique fini redditur proximior, nam maxima perfe-
ctio inferiorum ſecundum naturam eſt inſeruire ſuo ſuperiori. In dictis duæ breues *Prima dubitatio.*
occurrunt difficultates.Prima eſt cum colores nequeant ſine Lumine uideri,quomo-
do per internos ſenſus iudicentur,cum intus tenebræ,non lumen inueniantur.Altera *Secunda.*
dubitatio eſt, quia dixi, per communem Senſum nos percipere,quòd ſentiamus,cùm
tamen Ariſt.in ſecundo de anima affirmet id fieri per externos ſenſus.De prima dif- *Solutio prima.*
ficultate dico,iudicium primum externorum colorum expoſcere lumen, & facto pri-
mo iudicio,& iam translato colore ex eſſe materiato in ſpiritale, nō amplius requiri
Lumen. Pro altera difficultate conſidero primò, quòd Ariſtoteles videtur ea de re *Solutio ſecunda.*
ſibi non conſtare:nam in ſecundo de anima, contex.136. monet hanc difficultatem,
quam ſoluens inquit:nos eodem externo ſenſu,quo ſentimus,etiam ſentire, quòd ſen
tiamus.In lib.autem de Somno,& Vigilia id inficiatur: inquit enim, Eſt autem quæ-
dam potentia Communis,quę ſequitur omnes,quæ iudicat quod videmus,audimus,
& ſentimus,non enim Viſus percipit ſe videre,nec auditus ſe audire,&c.de qua appa-
rente controuerſia,a varijs varia dicuntur,quibus ſilentio obuolutis, ſolutionem ap-
probandam refero, quæ elicitur ex Theophraſto, cap.47. de Phantaſia, explicato à *Theophraſtus.*
Priſc.Lydo,Nam ſenſus externi dupliciter conſiderantur: vel ut externi, & proprij,
vel ut iuncti cum Communi:ut externi,& proprij,iudicant obiectum ſuum, vt iuncti
cum Communi Senſu, quia ſic exactiùs operantur, etiam iudicant ſe ſentire, adeò ut
Senſus Communis per intermedios externo iudicet nos videre, audire, & ſic de cæ-
teris. Et idipſum dicendo puto de iudicio priuationis, quod Ariſtoteles in ſecundo *Iudicium priuationum.*
de Anima,tribuit ſenſibus externis,Auerroes Senſui Communi:hinc Themiſtius iu-
dicium id,quòd ſentiamus,tribuit Communi Sēſui, ut patet ex Paraphraſi, cōt.149.
ſecundi de anima,quo loci de Communi Sēſu verba faciens,inquit: Hæc illa uis eſt,
qua nos uiſu uidere,& auditu audire percipimus,eadem enim potentia percipi actio-
nes ſenſuum neceſſe eſt, quà differentias actionum percipimus. Eſt itaque Senſus *Definitio Senſus cōmunis.*
Communis,interna facultas,nectens externos ſenſus, eorumque iudicia perficiens,
apta diſcrimen ponere inter ſenſibilia propria diſtinctorum ſenſuum, & Phantaſiæ
ſubminiſtrare.

De Officijs Phantaſiæ. *Cap. XI*

QVotieſcunque officia ſecundum merita ſingulorum diſtribuuntur, cuncta
inſpiciuntur congruenter diſpoſita. In imperijs hominum rarò hoc ſer-
uatur, frequenter enim ad ſublimiora officia minus idonei eleuantur, ex *Natura facultati nobiliori,præſtātiora tribuit officia.*
quo deprauationes prodeũt, rectique ordinis pernicioſiſſimæ euerſiones.
Hoc in Vniuerſi adminiſtratione non accidit: cum enim Dei cura, & Prouidentia
Mundus regatur, inter reliquas perfectiones, hanc quoque includit, ut facultatibus
præſtantioribus præſtantiora officia tributa ſint. Hinc Phantaſiæ inter organicas
facultates nobiliſſimæ, officia quoque præſtantiſſima ſunt delegata, ea autem ſunt *Duodecim officia Phātaſię.*
duodecim. Quorum primum origine eſt moueri à Communi Senſu, & iudicare
obiecta,quæ per communem ei offeruntur; ita finis facultatis antecedentis, princi- *Primum.*
pium eſt ſequentis. Secundum officium eſt, operari circa abſentia, auxilio memo- *Secūdum.*
riæ ei iunctæ. Tertium, ſubnotiones addere, iudicando obiecta, ut ſibi conſenta- *Tertium.*
nea, uel aduerſa. Quartum, excitare appetitum, & una cum eo mouere animal. *Quartum.*

Quintum

Quintum. Quintum, vnà cum inſtinctu Naturæ eſſe principium variorum admirabilium operũ quæ ab expertibus rationis efficiuntut, ut in hirundine formandi nidum, in aranea di cendi retia, & ſimilium. *Sextum.* Sextum, operari in ſomno, uerſari circa Phantaſmata, ac per ea excitare etiam, & mouere ſenſum communem expetegeſaciendo animal. Hæc ſex ſunt communia iumentis, & feris: reliqua ſunt propria Phantaſiæ hominis, nã Se *Septimũ.* ptimum eſt ad libitum imaginari quodcunq; volumus: non autem ita ad libitum ualemus nõ imaginari, frequenter enim vellemus imaginationẽ aliquam aduerſam a no *Octauum.* bis repellere, at non ualemus. Octauum eſt, componere ea quæ iudicat, non quidem *Nonum.* exactè, ſed confusè, & ſimiliter diuidere. Nonum eſt, ſi non ratiocinari, ſaltem imagi- *Decimum.* nem quandam ratiocinandi ſeruare circa ſingularia. Decimum eſt, inſeruire menti; *Vndecimũ.* offerendo ei Phantaſmata. Vndecimum, uice uerſa a mente formari, dirigi, & exequi mandata eius, quod apparet in viro Prudente: Hinc Ariſtoteles in tertio de anima. *Duodecimum.* 51. Phantaſiam hominis ait eſſe & ſine ratione, & cum ratione. Duodecimum officium eſt; apprehendere officia ſingularum animæ partium, eaſque unà cum appetitu vel ad actionem excitare, vel ab ea reuocare, ut dicebat Iamblichus. Harum phantaſiæ actionum, Prima origine ea eſt, quæ primò eſt numerata. Prima perfectione, eſt famulari Menti. Prima proprietate, eſt verſari circa abſentia cum ſubnotionibus & appetitum excitare ad ea vitanda, vel proſequenda. Phantaſia eſt ea facultas, quæ eximiam in homine, uniuerſam in iumentis, & feris facultatem habet, pro illis regendis, & commouendis, adeò ut ex ea in feris innumera prodeant, quæ admirationem eximiam pariunt, in homine autem ex eius varia conſtitutione ortum ducunt propen *Plato.* ſiones variæ ad varia ſtudia, ingeniaque varia. Plato in Sophiſta duplicem ſtatuit phantaſiam, unam, quam dicit aſſimilatricem, qua res, vt ſunt, comprehenduntur, & formantur. Alteram phantaſticam, ad libitum formantem imagines uarias, & ad id, quod apparet inſpicientem, vt faciunt perſpectiui. Hinc eam appellat magiſtram ſimulacrorum, Proteo perſimilem, figuram omnem recipienti. Hæ non debent iudicari facultates duæ, ſed duæ actiones, & officia eiuſdem: & loquens de phantaſia, ut contradiſtincta ab opinione, inquit, opinionem eſſe affirmationem, uel negationem ſequẽtem cogitationem; Phantaſiam verò eſſe tanquam affirmationem, uel negationem ſequentẽ ſenſum, ex quo Ariſtoteles ſumpſit ex opinione Platonis, phantaſiam eſſe quid compoſitum ex opinione, & ſenſu: uel eſſe opinionem ex ſenſu prodeuntem ſiue cum ſenſu iunctam, & in eũ inuehitur in ſecundo de anima, cont. 157. & ſequentibus, ac ex propria ſententia inquit, phantaſiam eſſe motum factum a ſenſu; qui actu eſt, nam eluceſcit facultas ex eius actione, actio phantaſiæ dicitur motus factus a ſenſu, qui eſt actu, quia præſupponit motionem factam a ſenſilibus iudicatis per externos, & Cõmunem Senſum, quæ motio deſinit in iudicium phantaſiæ, adeò ut phantaſia ſit facultas interna, iudicãs ſenſibilia, et oblata per Communem Senſum, etiam abſentia, eiſque ſubnotiones addens, per quas appetitum excitat ad eorum proſequutionem, uel fugam. Et quamuis Ariſtoteles diſputet aduerſus uerba Platonis; non ta- *Cõciliatur Ariſt. cum Platone.* men eſſet difficile Platonem defendere: nam Plato imaginandi facultatem conſiderauit vt contradiſtinctã ab opinione ſequente rationem, ideò dixit eam eſſe tanquam opinionem, ſiue affirmationem ſequẽtem ſenſum, adeò ut idipſum denotauerit quod Ariſtoteles inquiens eſſe motum a ſenſu factum, affirmationem autem cum ratione, opinionem nuncupauit: non enim Plato dixit phantaſiam eſſe opinionẽ, ſed ei ſimilem, quatenus cum ſubnotione eſt, tanquam affirmatio, uel negatio ex ſenſu pendẽs: eam autem imaginationem, quam Ariſtoteles in tertio de anima. 57. ait eſſe cum ratione, Plato opinionem diceret: adeò ut lis ſit in ſolis uerbis. Immo Ariſtoteles in tertio de anima, 28. Phantaſiam cum ſubnotione ait eſſe tanquam affirmationẽ, uel negationem, nam ait: ſentire eſt ſimile ipſi, dicere ſolum, aut intelligere: cum aut delectabile, aut moleſtum, tanquam affirmans, uel negans, proſequitur, aut fugit.

Dubia nonnulla ad Phantaſiam attinentia. Cap. XII.

EX his, quæ de Phantaſia, & præſertim de eius actionibus ſunt dicta, variæ emergunt difficultates. Principales tamen hæ ſunt. Primò quęritur, an Phātaſia, ea quę iudicat, valeat etiam componere, & diuidere? *[Prima dubitatio.]* Secundò, an valeat ratiocinari, & modo aliquo ſit rationis particeps? *[Secunda.]* Tertiò, an ea, vel potiùs Natura principium ſit vationum admirabiliū operum, ex animalibus rationis expertibus prodeuntium? *[Tertia.]* Quartò, quomodo id debeat intelligi, quod famuletur Menti, eique Phantaſmata offerat? *[Quarta.]* Quintò, dubitat *[Quinta.]* Priſcianus Lydus in lib. de Phantaſia, ex ſententia Theophraſti, ſi Phantaſia eſt motus factus à ſenſu, vt ait Ariſtoteles, quomodò verſatur circa opera Mentis, eaq; effingit, & format, cum ea ſub ſenſum non cadant? De prima difficultate, Auicenna, Albertus Magnus, Auerr. & qui eos ſequuntur, facultati cogitandi, quam ego ad Phantaſiam redegi, officium tribuunt componendi ſpecies cum ſpeciebus, intētiones cum intentionibus, & intentiones cum ſpeciebus, quod patet experientia: nam pueri ante vſum rationis, necnon viri delirantes, componunt, & diuidunt. *[Solutio prima, an Phantaſia componat.]* Inſuper Ariſtoteles in tertio de Anima, 57. conceſſit Phantaſiam cum ratione, ratio autem non eſt ſine compoſitione. Similiter homo per Phantaſiam nouas ad libitum componit imagines. Præterea, niſi Phantaſia componeret, & diuideret, non eſſet principium tam variarum, & admirabilium compoſitarum actionum. Hinc Plato in Sophiſta, ei conceſſit affirmationem quandam cum ſilentio per ſenſum factam, affirmatio autem, & negatio eſt compoſitio, & diuiſio. Ex aduerſo Ariſtoteles in tertio de Anima, 22. inquit: quod vnum facit, hoc eſt componit, eſt Mens. *[Ariſtot.]* Themiſtius in Paraphraſi ait: cōponere eſſe proprium Mentis. Et in cont. 39. ait Philoſophus, Phantaſia aliud eſt a dictione, & negatione: nam verum, & falſum connexio eſt notionum Mentis. Simplicius in 3. de Anima, exponens, tex. 39. & Philop. exponens cont. 31. inficiantur, ſenſum componere, idque aiunt eſſe officium mentis. Præterea, Ariſtoteles in quarto Phyſic. 131. ait: ſolam Mentem numerare, eamque ſolam noſcere tēpus, quare Phantaſia tempus non cognoſcit, & ob id non propriè componit, compoſitio enim, quæ ſit vera, vel falſa, non fit ſine verbo connotante tempus. Pro reſolutione accipio compoſitionem inſtituto noſtro inſeruientem, eſſe triplicem. *[Reſolutio.]* Vnam, dum ſingularia dicuntur componi, eliciendo ex eis uniuerſale. Alteram, rei cum tempore diſtinctè noto. Tertiam, rei cum re. Prima proculdubio non competit Phantaſiæ, cum ſola Mens eliciat vniuerſale: & de hac puto loquutum eſſe Auerroem, dum in tertio de Anima 33. dixit: & nō debet quis putare, quod vis cogitandi componat intelligibilia ſingularia, nam Intellectus materialis componit ea, vis autem cogitādi non ualet niſi diſtinguere indiuidua illorum intelligibilium, eaque offerre. Similiter ſecunda compoſitio, quę eſt rei cum tempore diſtinctè noto, Phantaſiæ non competet, id enim officium eſt Mentis. Hinc Ariſtoteles in 3. de Anima, poſt contex. 21. eam compoſitionem Menti tribuit. Dico cum tempore diſtinctè noto, quia confusè, vt eſt idem cū motu, & pro qualitatibus temporum ei iunctis, etiam noſci poteſt ſine ratione: ſic aues prædicunt futuram hyemem, mutant regiones, & alia pro futuro tempore parant, pręſertim tamen id efficiunt per inſtinctum, & internam naturę commotionem, vt laborantes morbo Gallico per diſpoſitionem aduerſam noſcunt mutationes temporum, ob permutationes humorum ex eis prodeuntes. Tertia autem, quæ eſt compoſitio minus propriè ſumpta, & eſt ſola connexio variarum rerum, & ſubnotionum inter ſe, poteſt competere Phantaſiæ, quæ etiam ſi fuerit cum tempore, cū eo eſt confusè noto per Qualitates cum eo iunctas, adeò ut potiùs iudicari debeat compoſitio rei cum re, quàm cum tempore, & pręſertim, quia id faciunt expertia rationis per inſtinctum naturæ, ut per ducem, ideò accuratè loquitur Ariſtoteles in tertio de Anima,

ma,

ma,28.inquiens,cum ſenſus nouerit delectabile aliquid,& moleſtum,tanquam affirmans,uel negans;inquit, tanquam indicans (vt etiam conſiderauit Simplicius) non propriè componere, ſed compoſitionis imaginem quandam ſeruare: & de hac ſola vera eſt ſententia Auerrois,dum com.20.22.& alibi,facultati cogitandi tribuit compoſitionem,quæ diſtinctius competit phantaſiæ hominis,quàm brutorum.Hoc experientia cognoſcimus: nam pueri ante vſum rationis,non valent componere, niſi confusè,& ſolùm voces ſimplices proferunt,mox incipiunt rem cum re componere,cum tempore autem vltimo loco componunt, dum incipiunt ratione uti. Et his patent ſolutiones aduerſarum rationum.

An Phantaſia ratiocinetur. *Cap. XIII.*

Ariſt. INter officia Phantaſiæ hoc enumerabatur, ut uel ratiocinetur, uel umbram quandā,& imaginem rationis includat; qua de re non leuis eſt dubitatio,ideò iure optimo quæritur,an Phantaſia ratiocinari valeat? Ariſtoteles in 3.de Anima,57. inquiens, Phantaſiam eſſe & cum ratione, & ſine ratione, uidetur ei rationē tribuere; Quod clarius elicitur ex ſecundo Nicomachiorum, in quo rationem extendi ait ad phantaſiam, & appetitum eius, & in eius appetitu Virtutes collocatas affirmat, quæ ad mores pertinent, Virtus autem non valet ſine ratione conſiſtere. Hinc Ariſtoteles in ſecundo, & in tertio de Anima, Phantaſiam honeſtat nomine Mentis, Mens autem non caret ratione.

Auerroes. Auerroes in 3.de Anima, com.20. & alibi, Virtuti cogitandi, quam ego ad phantaſiam redegi, officium ratiocinandi de ſingularibus tribuit. Hinc nonnulli aiunt.

Pygmæi. Pygmæis,quibus phantaſiam pro facultate ſuprema competere putant,etiam rationem conuenire,circa ſingularia. *Themiſt.* Themiſtius in tertio de Anima,in Paraphr.cont.57. dixit:Hęc imaginatio,quę ad ſenſum attinet,etiam belluis tribuitur,quę uerò rationis eſt particeps,ſolis hominibus innaſcitur, nam & in illis ſuum eſt plura uiſa ex aduerſo perpendere,& cōparare,atque vtrum hoc an illud ſit magis expetendum,quod ſane rationis munus atque officium eſt,&c.Conſpicuè Themiſtius per hæc,& alia ſequentia uerba,phantaſiæ hominis,officium tribuit ratiocinandi. Inſuper fuere nonnulli,qui nedum phantaſiam hominis,verùm inſuper illam quoque iumentorum,& ferarum,dixere rationis compotem,ut Pythagoras, *Pythagoras.* Plutarchus in ſuis opuſculis moralibus,Galenus,& alij : Quam opinionem tetigit Ariſtoteles in ſecundo Phyſi.80. inquiens:Propterea,dubitarunt quidam,vtrum Mente aut alio quodam operentur, araneæ, &c. *Porphyri.* Quam ſententiam Porphyrius in lib.de abſtinentia ab eſu carnium,nedum approbat,verùm inſuper uarijs,& efficaciſſimis rationibus confirmat,& pręſertim,quia conſpicuè canes,aues,& animalia multa mouentur exemplo, utuntur argumento à ſufficienti partium enumeratione,argumentātur,& mouentur per ſigna, & demùm diſciplinabilia ſunt,diſciplina autem non ſeruatur ſine ratione.Hinc eis tribuitur Prudentia & prænotio futurorum,quia aues ſtatutis temporibus mutant regiones,apes fauum conficiunt,araneæ telas pro ſibi parando alimento ducunt, formicæ grana condūt,& alia ſimilia efficiunt,quæ ſine ratione fieri poſſe nō uidentur;Propterea *Anaxagoras.* Anaxagoras (referente Ariſtotele in primo de Anima 24.) Mentem in cūctis animalibus competere exiſtimauit. Quod autem phantaſia hominis,ad quam uim cogitandi redegi,ſit rationis particeps,nedū exiſtimauit Auerroes, verùm etiā Auicenna,Albertus,Gandauenſis q.37.D.Tho.par.1.q.78.Art.4.& alij plurimi uiri docti. Ex aduerſo tamen,phantaſiam eſſe expertem rationis,ex uarijs colligi poteſt,& loquendo primò de phantaſia iumentorum, conſpicuè Ariſtoteles in tertio de Anima.57.ait,eam carere ratione. Et in ſecundo Phyſic.80.opera ferarum,& iumentorum,non ex ratione prodire affirmat,ſed ex inſtinctu naturę; hinc ea nuncupat naturæ ope-

ræ opera. Hoc confirmatur: quia cui competit ratio, competit conſultatio, electio, actio, & libertas, quæ in feris, & iumentis non habent locum. Inſuper, cui competit ratio, competunt virtutes in more poſitę, competit reminiſcentia, quę abſunt ab illis. Præterea, omnis ratio uim habet ex aliquo vniuerſali, ut patet ex lib. Priorum, ſola Mens vniuerſale apprehendit. Demùm, ratio, & progreſſio animi, ex uno in aliud, expoſcit eleuationem ſupra materiam: at facultas ſentiens eſt merſa in materia, & ex ea pendet, quare nec Phãtaſia hominis, nec ea brutorum, eſt rationis particeps, alioquin hęc deſcriptio, (Animal rationis particeps) non eſſet propria hominis. Pro re- *Reſolutio.*
ſolutione difficultatis, tres profero concluſiones. Prima eſt, phantaſia brutorum abſolutè eſt rationis expers, & ſolùm includit umbram eius. Altera eſt, Phantaſia hominis eſt eminentior ea brutorum, includens exactiùs vmbram rationis, ex ſe tamen ratione caret. Tertiam eſt, phantaſia hominis ob connexionẽ cum Mente, aliqua ex parte poteſt dici compos rationis. Prima concluſio ex dictis eſt conſpicua: nam iu- *Prima cõcluſio.*
menta, & feræ ducuntur inſtinctu naturæ, non ratione, quod patet: quia opera ſua efficiunt ſine præcurrente experientia, nam formica nuper orta, non experta hyemẽ, colligit grana, Ea quę prodeunt ex ratione, variantur, & modis multis fiunt, bruta efficiunt ſua opera conſimiliter. Demùm, quæ fiunt per rationem, etiam fiunt cum prænotione finis, iumenta frequenter finem non cognoſcunt, ut dum per venerem connectuntur, pro ſeruanda ſpecie. Propterea quamuis uaria efficiant, conducentia fini, non tamen ea efficiunt per notionem finis, ſed per inſtinctum naturæ. Adebatur tamen, brutorum phantaſiam includere vmbram rationis, quod etiam dicitur a Simplicio in expoſit. 57. contex. 3. de anima, quod verum eſt, quadruplici ratione. Primò, quia in eorum operibus, ut in vmbra fulget eminentiſſima ratio, & Prouidentia Dei. Secundò, quia eorũ phantaſia proportione reſpondet humanæ Menti, quatenus per eam ducuntur. Tertiò, quia per humanam rationem ſunt diſciplinabilia. Quartò, quia includunt inchoationem rationis, & pręſertim exempli, & rationis a ſigno, carẽt tamen perfectione, ex vniuerſali prodeunte: Hinc eis etiam competit non Virtus, ſed vmbra eius, non Prudentia, ſed imago; Non Ars, ſed aliquid ei ſimile, & cum ratione careant, nec Peccare, nec dominari apta ſunt. At qui aduerſæ fuere ſententiæ, umbram, & imaginem honeſtarunt nomine principalis formæ. Altera concluſio erat, *Secunda.*
phantaſiam hominis præſtare phantaſiæ iumentorum, exactioremque includere imaginem rationis, quod experientia, & ratione conſtat. Experientia; quia phantaſia hominis ad libitum elicit ex uno aliud, nectit varia, formãdo Chimeras, & ad libitũ imaginatur quodcunque vult, quòd feris non competit. Inſuper, pueri ante uſum Mentis, ducti a phantaſia, operibus patefaciunt ſe præſtare feris, & iumentis. Quod ratione confirmatur: quia phantaſia hominis debet inſeruire Menti, parat pro Mente, & ex ſententia Ariſtotelis eſt tanquam domicilium Mentis, quod phantaſiæ brutorum non competit: & quamuis ita præſtet, non ob id iudicari debet ex ſe rationis compos, ſed ſolum per participationem, ut in calce primi Nicomachiorum docet Philoſophus, & ex decalaratione tertiæ Concluſionis refulgebit. Dicebatur tertiò, phan- *Tertia.*
taſiam hominis, ob connexionem per naturam cum mente, aliqua ex parte reddi rationis participem. Hæc eſt ſententia ariſtotelis in primo, ſecundo, & ſexto, libris Nicomachiorum, quibus in locis, appetitum per phantaſiam excitatum, non ex ſe ait, eſſe rationis compotem, ſed per nexum cum Mente, reddi talem, idque ei competit primò ex parte apprehenſionis, nam per mentem formatur; ſecũdò, ex parte actionis, quatenus per nexum cum Mente dirigit appetitum ad approbata per rationem. De primo intelligi debet Ariſtoteles in tertio de anima, 57. dum phantaſiam hominis nonnunquam includere cõſultationem affirmat: de altero modo etiam loquitur Ariſtoteles in tertio de anima, loquens de principio motus, diſtinctiùs tamen de eo uerba facit in libris de Moribus, dum appetitum ſenſuum, eatenus ait participem rationis, quatenus eſt aptus per phantaſiam audire rationem, eique obtemperare, ut patet

in Viro

Digitized by Google

in Viro continente, vel temperato,& ob id ei competunt uirtutes in more poſitæ: & iure profectò hoc competit phantaſiæ hominis. Nam nedum ut Senſus Communis mouet phantaſiam, uerùm vice uerſa, phantaſia quoque mouet Communem Sẽſum, ut dixi accidere dormientibus. Similiter de phantaſia,& Mente dicendum eſt, quòd nedum phantaſia offert obiecta Menti, uetùm etiam èccontrario Mens format phantaſiam, & corrigit, ac ob id dixit Iamblichus, phantaſiam efformare actiones Mentis, eaſque concipere, adeò ut phantaſia famuletur Menti, eiuſque imperio ſubijciatur. Ex his colligo, cum homo dicatur animal rationis particeps, hoc eſſe uerum de ſolo homine,& de eo duplici ratione: Primo, per phãtaſiam, per quam eſt rationis particeps, ut apta eſt eam audire, eique obtemperare. Secundò, per Mentem, munere cuius homo abſolutè & per eſſentiam eſt particeps rationis.

Quomodo homo ſit rationis particeps.

Diluuntur tres reliquæ difficultates ſupra propoſita, ad phantaſiam attinentes. Cap. XIIII.

Reſolutis primis duabus difficultatibus, tres poſtremæ diluendæ ſuperſunt, quarum vna erat: an phantaſia, vel potiùs Natura, efficiat ea animalium opera, quæ admirationem pariunt? Ariſtoteles in ſecundo Phyſic. context. 80. id tribuit Naturæ, & per id oſtendit Naturã operari propter finem: At in calce ſecundi de anima inquit, phantaſiam eſſe principiũ eorum. Reſpondens dico, vtrunque eſſe verũ: Nã phantaſia cum ſit forma ex materia pendens, etiam Natura eſt, & propterea controuerſiam nõ includit dicere ea eſſe opera phantaſiæ,& Naturę: hoc tamen uerũ eſt, quòd diſtincta ratione operatur ut Natura,& ut phantaſia: Nam, ut eſt Natura, operatur per inſtinctum naturæ, qui eſt interna cõmotio ſequens phantaſiã, ut Natura eſt, per Dei Prouidentiã in ſuum bonũ directa: ut autẽ eſt phãtaſia, operatur per iudicium, & cognitionem rerum, in quibus verſatur. In efficiendis illis operibus inſtinctus obtinet principatum, & gerit vicem ducis, cognitio verò inſtrumenti,& conducentis: nam inſtinctus (ut dixi) prodit ex Prouidentia, quæ propriæ cognitioni Animalium præfertur: ut ea opera prodeunt ex inſtinctu, conſimilia ſunt: vt autem expoſcunt cognitionem aliquam, varietati ſunt obnoxia. Dubitabatur ſecundò quomodo phantaſia offerat phantaſmata Menti, eſt multorum ſententia, id fieri, quatenus phãtaſia includit quaſi liber phantaſmata picta,& formata, eaq; ita in ſe formata offerat Menti. Quod minimè approbandum iudico; tum, quia Mens ſine præcurrente iudicio phantaſiæ poſſet phantaſmata ſpeculari, quod experientiæ aduerſatur, non enim ualemus ſpeculari,& intelligere, non præcurrente actione phantaſiæ; tum inſuper, quia ſic nõ phantaſia, ſed memoria diceretur proximè famulari Menti, cum phantaſmata in memoria ſeruentur; tum tertiò, quia ſic Mens ſine ſenſitiuo poſſet ſingularia iudicare: At Ariſtoteles in 3. de Anima cont. 10. inquit, ſenſitiuo calidum & frigidum iudicari & demùm illæ omnes ſubminiſtrationes facultatum iudicantium ſunt vinę & cum iudicio, adeò ut phantaſia eatenus dicatur Menti offerre phantaſmata, quatenus ea iudicat,& per iudicium nectitur cum actione Mentis, ut enim facultates ſunt ſubordinatæ, ita earum actio, & iudicium. Hinc dicitur Mente intelligente, phantaſiam imaginari. Poſtrema dubitatio erat, ſi phantaſia eſt motus factus a Sẽſu, quomodo etiam in actionibus Mentis uerſetur? Hæc facilè diluitur, dum enim phantaſia definitur, per id definiri debet, quod proprium eius eſt, & commune omni phantaſiæ; hoc autem eſt moueri a Senſu,& in oblatis ab eo uerſari,& præſertim, quia ſi uerſatur in muneribus Mentis id ſolùm eatenus facit, quatenus includunt aliquid ſenſibile, & ſunt connexæ cum phantaſmatibus, & ſunt actiones particulares non ſine motu ſpirituum, quamuis ſint de obiecto vniuerſali.

An phantaſia, uel Natura principiũ ſit operum animaliũ.

Inſtinctus naturæ ducit.

Quomodo phantaſia famuletur Menti.

Diluitur poſtrema dubitatio.

De Memoria, & Reminiſcentia. *Cap. XV.*

TErtia vis interna ad ſenſum pertinens dicebatur memoria, cuius utilitas adeò eximia eſt, vt a veteribus inter Deas fuerit unmerata. Propterea Plato in Critia inquit: inuocare decet præcipuè Mnemoſinem, id eſt, Memoriam, in qua Dea, præcipua orationis noſtræ momenta ſunt ſita. Et Homerus eam Cor animæ nuncupauit, hæc eſt penu, & promptuarium noſtrorum ſtudiorum. Pro notitia accipio quattuor poſſe conſiderari: nempè, Recordari, ſiue ſeruare memoria, Reminiſci, Readdiſcere, & Addiſcere. Recordari eſt ſeruare memoria, ſine intermedia aliqua obliuione. Reminiſci eſt cum intermedia aliqua obliuione, ita tamen, ut aliquid ſeruetur connexum cum eo, cuius ſumus obliti, per quod tanquam per derelictum ſemen, cultu rationis redigamur in eius memoriam. Readdiſcere eſt penitùs obliuiſci, & iterum ad ipſum ex integro addiſcere. Addiſcere autem, eſt primum omnium. Reminiſcentia non eſt facultas diſtincta, ſed diſtincta actio eiuſdem facultatis, per conſpirationem, & auxilium alterius, nempè rationis. Hinc tale officium, ſolùm competit præditis ratione. Memoria ex ſententia Ariſtotelis ſolùm ſenſui cõpetit, non Menti. Ratio eſt: quia nouas recipere formas, eaſque tanquam Subiectum ſuſcipere, non poteſt fieri ſine inſtrumento aliquo corporeo. Et confirmatur, quia Memoria eſt ſpecierum ſenſibilium, complicatarum cum continuo, & tempore, quæ ſingulares ſũt. Inſuper, Mens cum ſit æterna, uarietati & alterationi non obnoxia, non ualet eſse Subiectum nouorum accidentium, & variabilium, ſed ſolùm in alio ualet ea iudicare: id autem, quod in illa eſt, nil aliud eſt niſi eius eſſentia, ut etiam ſe habet de cæteris a materia ſolutis formis. Vniuerſalia ſolùm ſeruantur ex accidenti per cõſeruationem phantaſmatum, ex quibus ad libitum eliciuntur: nam ſi ſeorſum ſeruarentur, poſſet Mens ſine phantaſia ſpeculari. Officia Memoriæ ſex ſunt. Primum, proprium, & commune eſt recipere, & ſeruare phantaſmata, ſiue ſpecies rerum, ſub ſenſum cadentium. Alterum eſt, beneficio rationis reminiſci oblitorum, quę reminiſcentia hunc in modum homini competit, Memoria ſeruat aliquid cõnexum, imaginatio id imaginatur & offert Menti, Mens ſua ratione ex eo nos deducit in reminiſcentiam obliti. Tertium eſt, ut per memoriam reddamur diſciplinæ capaces, addiſcamus, & readdiſcamus. Quartum officium eſt, recipere habitus, qui rationis nuncupãtur: dico rationis, quoniam habitus attinentes ad mores, magis in appetitu ſenſitiuo imprimi dicuntur: & inde euenit, quòd habitus rationis poſſunt obliuioni tradi; habitus uerò morum, quamuis mutari poſſint, non tamen dicuntur tradi obliuioni, ut in quinto Nicomachiorum dixit Ariſtoteles. Quintum officium eſt, proximè famulari phantaſiæ, adeò ut ob eam phantaſia in abſentibus uerſetur, & in ſomno uires ſuas patefaciat. Sextum officium eſt per mediam phantaſiam inſeruire menti, dico per mediam phantaſiam: quia proximè ſoli phantaſiæ imagines offert. Sic & phantaſiæ & Menti inſeruire dicitur, modo tamen uario. Memoria propriè eſt notionum, ſed cum ſit earum, etiam per conſecutionem dicitur eſſe ſubnotionum, quia ſequuntur cognitionem Obiecti, adeò ut detur, & non detur Memoria ſubnotionum. Similiter memoria eſt ſpecierum ſingularium, ſed cum ſit earum, facultate & uirtute, etiam dicitur eſſe uniuerſalium: cum enim ſimus aſſueti ex ſingularibus elicere uniuerſalia, ſeruando ſingularia, ad libitum ualemus ſpeculari vniuerſalia. Hinc Ariſtoteles in libro de Memoria, dixit eam eſſe Vniuerſalium ex accidenti. Inſuper, quamuis habitus illi quinque, nempè Scientia, Sapientia, Prudentia, Ars, & Intelligentia, dicantur habitus rationis, & Mentis, non tamen Menti ut Subiecto hærent, ſed Memoriæ, dicuntur tamen eſſe habitus rationis: quia ad rationem pertinet vſus eorum, nec ſine ratione acquiruntur: nam dum in Memoria imagines coſtanter & diſtinctæ formatæ fuerint, adeò vt faciliter, & ad libitum, ex eis ualeamus elicere attinentia ad uſus habituũ rationis, tũc habitibus illis dicimur prędíti.

Memoria Dea.
Homerus.
Officia memoriæ ſex.
Primum.
Secundũ.
Tertium.
Quartum.
Quintum.
Sextum.

Demùm conſidero,quòd cum ego(diſſentiens ab Auerroe) dixerim phantaſiam non
poſſe intentionem particularis Subſtantiæ exuere Accidẽtibus communibus,& pro-
prijs,eamq; ita nudatam tribuere conſeruandam Memoriæ; etiam eadem ratione aſ-
firmo,Memoriam non eſſe primò & per ſe Subſtantię, ſed Accidẽtium eius, quorum
datur imago,& ſpecies: ſed cum ſit propriorum Accidentium,& communium, & eo
rum quæ indiuiduam Subſtantiam repræſentant, etiam dicitur eſſe Subſtantię, adeò
vt ſemper hoc ſeruetur,quòd Subſtantia ſit ſenſibile ex Accidenti,& per aliud.

Dubia nonnulla ad memoriam Attiuentia.
Cap. XVI.

Prima dubitatio. EX attinentibus ad memoriam,uariæ prodeunt difficultates, quarum im-
memores eſſe non debemus. Quæritur primò,cum Ariſtoteles in lib.de
Anima,de reliquis animæ facultatibus verba fecerit, cur de memoria &
Secunda. reminiſcentia nullum fecerit verbum? Dubitatur ſecundò,cum memo-
ria ſit præteritorum,& cum quadam relatione ad tempus,quomodo ualeat compete-
Tertia. re expertibus rationis, quæ carent cognitione temporis? Præterea, cum memoria
ſit conſeruatio quædam, quęritur quid ſeruetur, num ſpecies rerum ſenſibilium, vel
actiones, ſiue iudicia earum ſpecierum? Inſuper ſi dicitur ſeruari aliquid horum, de
eo adhuc quæritur, an habeat in memoria eſſe ſpiritale, vel materiatum, ut forma in
Quarta. materia? Demum quęritur, quid ſit id,quod ſeruat, num ſola Anima, uel ſolum cor
Solutio primæ dubitationis. pus, vel connexum ex vtriſque? Solutio primę difficultatis elicitur ex Ariſtote. in
lib. de memoria, & reminiſcentia dicente: Eſt igitur memoria neque ſenſus, ne-
que exiſtimatio, ſed horum alicuius habitus, aut affectio, cum factum fuerit tem-
pus, &c. indicat his verbis: Memoriam non eſſe facultatem abſolutè diſtinctam a
phãtaſia,ſed ad eã redigi, & eſſe eius officium,tãquam habitum,& affectionem, nam
phantaſia ut exiſtimans, & apprehendens, dicitur phantaſia: vt uerò apprehenſa
ſeruans, dicitur memoria: hinc minus recte loquuntur, qui dicunt, phantaſiam tri-
buere memorię phantaſmata ſeruanda,non enim phantaſia alteri aliquid ſeruandum
tribuit, ſed eamet ſeruat: Hinc φαντασία dicitur tanquam [illegible]. hoc eſt ſtatus,
& conſeruatio eorum, quę apparent. Eſt itaque memoria non diſtincta facultas,
ſed diſtincta muneris functio, de quibus eſt ſermo in paruis naturalibus, Numera-
ta tamen in pręcedentibus fuit pro diſtincta facultate, ob diſtinctionem rationis, of-
Dubit. ficij, & quia diſtincto quodam temperamento eget. At ex hac Solutione maior e-
mergit Dubitatio,quia pari ratione non debuiſſet Ariſtoteles in lib.de Anima, loqui
de facultate mouente, cum ea quoque non ſit facultas diſtincta, ſed diſtincta muneris
Solutio. functio, de qua in paruis Naturalibus eſt ſermo. Reſpondeo, de mouente facultate
diſtinctam eſſe rationem. Primò, quia motus ſecundum locum conſtituit diſtinctum
gradum Animalium,quod non facit memoria. Secundò,quia ueteres Animam diui-
debant in cognoſcentem, & mouentem, ut patet ex primo de anima 19. ex ſecundo
150.& ex 3.40.non ſic in cognoſcentem,& ſeruantem.Tertiò, quia pro motu requi-
ritur appetitus, qui in libris de Anima debuit explicari. Et demùm, cum anima ho-
minis præſertim in cognoſcentem & operantem diuidatur,de attinentibus ad princi-
Dubit. pia actionis,& motus,fuit agendum.Sed adhuc dubitatur; Si memoria cum phanta-
Solutio. ſia nectitur,cur a Philoſopho dicitur habitus,uel affectio primi ſenſitiui?Reſpondeo,
Ariſtotelem eum deſcripſiſſe per officium eius,nam dicitur habitus ut eſt firma cõſer
uatio imaginis,dicitur primi ſenſitiui, denotando Cor, & eius ſpiritus, quę eſt ſedes
Solutio ſecundæ diffic. Animę, in qua uiget uis ſentiens, & pręſertim phantaſia, pręſtantiſſima facultatum
ſentientium, ut patet ex libro de Sede Animę. Erat ſecunda dubitatio, cum Me-
moria ſeruet relationem ad tempus,ignotum expertibus rationis, quomodo eis cõpe

te

Digitized by Google

tere poteſt? Reſpondeo,quamuis ea non diſtinctè noſcant tempus,id tamen cognoſcunt confuſe,ut modo aliquo in idem venit cum motu:hinc etiam iumentis competit Memoria confuſe,ignorando,quo die,& quo anno id ſenſerint. Quærebatur tertiò, quid ſeruetur? Reſpondeo, actum ſenſus, & ſenſibile actu in idem uenire, ut dicitur ab Ariſtotele in ſecundo de Anima,enũciante eundem eſſe actum ſenſibilis, & ſenſus,& hic actus eſt qui eſt res iudicata,ut iudicata,qui dum non iudicatur, dicitur nobis competere habitu,non actu, & propterea Ariſtoteles dixit memoriam eſſe habitum. Hinc etiam oritur,quòd quamuis ſenſibile nos moueat, tamen niſi ſentiatur,non ſeruatur Memoria,& dum vehementiùs ſentitur, firmius quoque Memoria ſeruatur,& ob id etiam rerum recordamur,ut prænotarum. Dubitabatur poſtremò, in quo huiuſmodi ſpecies,quę actu fuit,imprimatur & ſeruetur? profectò,non ſeruatur in ſola Anima,quia in incorporeo nil tãquam ſigillo imprimi poteſt,nec pro Memoria definitum temperamentum requireretur,neque in ſolo corpore. Nam Ariſtoteles in Ante prædicamentis ait ſciẽtiam eſſe in Anima,& conſtituuntur per Memoriam habitus Animæ. Neque valet corpus iudicij expers, iudicata ſeruare. Quare colligamus,ſeruari in compoſito,nempè in inſtrumento Animę,ut uiuente,& prçſertim in ſpiritu,hoc docuit Ariſtoteles in lib.de Memoria,inquiens:Oportet intelligere talem aliquam factam per ſenſum in Anima,& in parte corporis,ea prædita ueluti picturam quãdam,affectionem,cuius dicimus habitũ eſſe memoriam, factus enim motus imprimit tanquam figuram quãdam rei ſenſibilis ut qui ſigillant annulis,&c. Hinc Ariſt.in 3.de Anima,20.dixit,per obitum aboleri habitus Animi & non recordari,quod non accideret,ſi in ſola Anima imprimerentur ſimulacra. Plato tamen,inquiens ſcientiam eſſe reminiſcentiã,alia uia progreſſus eſt,qua de re cum diſſeruerim in Philoſophia de Moribus,nil hoc in loco dicendum iudicaui.

Sol.tertię. *Sol.quartę.* *Plato.*

Quæ relatarum Animæ facultatum uarijs viuentium gradibus competant? Cap. XVII.

QVoniam Viuentium,& Animalium gradus,per gradus uitæ & facultatum Animæ conſtituuntur,ideò conſiderandum modò occurrit,quibus gradibus uiuentium,quę facultates competant: nam primo dicimus,per Animam nutrientem mortalia uiuere, per ſenſum ſine motu cõſtitui Stirpanimalia;per ſenſum cũ motu Animalia abſolutiora per rationem Hominem;per Mentem ſeorſum ab inferioribus facultatibus,cõſtitui Intelligentias,Cęlorũ motores. Loquendo de Mortalibus,quòd Homini cõpetant omnes ſentientes facultates,nemini dubiũ eſt, in his.n.facultas ſuperior inferiores omnes,tanquam miniſtras,& diſponentes ſupponit,ut legitur in ſecũdo de Anima. Si mox deſcendimus ad Animalia abſolutiora, quæ diſtinctè ſecũdum locum mouentur,hęc proculdubio phantaſia ſunt prædita,necnon Memoria, cũ moueantur ad abſentia,& nonnulla eorum ſint modo aliquo diſciplinabilia,non tamen eis interni ſenſus adeò perfecti competunt,ut officijs omnibus fungi ualeant,ut patet ex dictis. Dubitatio eſt de Stirpanimalibus, an eis competant tres interni ſenſus? Quòd Senſus Communis eis competat, conſpicuum eſt,cum ſit fundamentum, & fons externorum. Dubitatio eſt,an eis competat phantaſia? Ariſtoteles in ſecundo de Anima,20.inſectis eam concedit,cum dicat:dum ſecantur in partes, utraque partium ſenſum habet & motum ſecundum locum:quod ſi ſenſum, etiam phãtaſiam habet & appetitum,&c. At mox in contex.29.id uertit in dubium. Et in 32.negat quibuſdam competere phantaſiam. Et in 156.inficiatur Formicæ, Api, & Vermibus phantaſiam competere. Mox in contex.157.inquit,eam competere non omnibus, ſed multis foris. Similiter dubitatio eſt de Memoria,an competat omnibus? Solutio

Hominicõpetunt omnes animi facultates. *De Stirpanimalibus.* *Solutio.*

primæ difficultatis elicitur ex Ariſtotele tertio de Anima, 56. dicente, vt eis motum, ita Phantaſiam competere, indicando diſtinctionem Phantaſiæ: cum enim ea ſit principium motus, vt motus animantium eſt duplex, diſtinctus, & cõfuſus, ita duplex eſt Phantaſia. *Duplex Phãtaſia.* Hinc Simplicius, Philoponus, Alexander, Auerr. D. Tho. & alij multi, Phantaſiam diuidunt in diſtinctam, ac perfectam, & in adumbratam, ac confuſam: phantaſia diſtincta his ſolis competit, quæ diſtinctè mouentur, altera autem etiam cæteris; Ita phantaſia competit ſentientibus omnibus, & non competit. *De diſtinctione earum.* Sed duæ, emergũt difficultates. Vna eſt, per quæ phantaſia diſtincta ab adumbrata ſecernatur? Altera eſt, an vtraque phantaſia competat Animalibus abſolutioribus, uel diſtincta ſolùm? *Triplex differẽtia.* De prima dico, triplicem eſſe differentiam. *Prima.* Prima ſumitur ex inſtrumento: Nam phantaſia perfecta in definita corporis parte poſita eſt, nempè in Corde, vel ſinu aliquo Cerebri: imperfecta autem, magis indefinitè, unà cum ſenſu in corpore inſectorum & ſtirpanimalium extenſa reperitur. *Secunda.* Secunda differentia ſumitur ex tempore, nam phantaſia perfecta iunctam habet Memoriam, & ob id circa abſentia uerſatur: imperfecta autem, eſt ſine Memoria, & ob id circa præſentia ſolùm uerſatur. *Tertia.* Tertia differentia ſumitur ex gradu internæ perfectionis, nam phantaſia perfecta, cũ ſit eminentioris gradus, etiam plura, & præſtantiori modo efficit. *De Formica et Ape.* Sed hoc adhuc difficultatem parit, quoniam Ariſtoteles in ſecũdo de Anima, 156. Formicæ, & Api negat phantaſiam competere, cum tamen opera efficiant, perfectam phantaſiam indicantia. Themiſtius, & cum eo Auerroes, mutarunt uerba illius contextus, & dixerũt. Apes autem, & Formicæ neceſſariò imaginantur. At hoc eſt euertere, nõ explicare verba. Philoponus inquit phantaſiam Apum, & Formicæ, dici imperfectam, quia nõ eſt diſciplinæ capax. Simplicius ait imperfectam dici, facta comparatione cũ ea Canum, & abſolutiorum Animalium: quia non tam diſtinctè concipiunt imagines rerum, ſed ſolum confuſe, ut alimenti, & iucundi. Propterea dicamus, phantaſiam confuſam adumbratam, nõ in indiuiſibili eſſe poſitam, ſed præditã eſſe latitudine, adeò ut & minus, & magis confuſa eſſe ualeat: ea Formicarum & Apum, medio quodam modo ſe habet, eſt diſtinctior ea Vermium, cõfuſior autem ea Canum, Equorum, & ſimilium, & artificioſa opera, quæ efficiunt, prodeũt præſertim ex inſtinctu Naturæ, ut nos docuit Ariſtoteles in ſecũdo Phyſic. 80. *Dubitatio Hugo Senenſis.* At quærebatur inſuper, num abſolutioribus animalibus utraque phantaſia competat? Exiſtimauit Hugo Senẽſis, quem ſequitur Clariſſimus Genua, exponens 20. contex. ſecundi de Anima, eis utranque phantaſiam competere. Fundamentum eſt: quia phantaſia imperfecta, in idem venit cum Communi Senſu, & ſola ratione diſtinguitur: nam Communis Senſus, vt rem apprehendit tanquam utilem, vel aduerſam, & eſt modo aliquo principium confuſi alicuius motus, veluti in Vermibus contractionis & extẽſionis, dicitur phantaſia imperfecta; in Animalibus abſolutioribus Senſus Communis cum ſit exactior, etiam eo officio fungi ualet. Præterea, id patet de Lacerta, quę cum ſit capite prædita in quo viget phantaſia perfecta, tamen diuiſa in partes, quæ ex ſe mouentur, in omni parte ſeruatur phantaſia imperfecta: Quod etiam experientia in nobiſmet cognoſcimus, frequenter enim per phantaſiam perfectam, intenti alicui imaginationi, & per eam non percipientes leuem aliquam læſionem, in pede uel manu factam, partem læſam per phantaſiam imperfectam contrahimus. Ex aduerſo, alij hanc duplicem phantaſiam, ut redundantem renuunt, ueluti Pomponatius: nam gradus Animæ imperfectior, ex ſecundo de Anima, includitur in perfectiore, vt triangulus in quadrato. *Reſolutio.* Cui dubitationi breuibus reſpondens, dico, Animalibus abſolutioribus competere phantaſiam imperfectam, non ut diſtinctam, ſed eandem cum communi ſenſu: inſuper eis competere ſecundum facultatem incluſam in præſtantiore, ſed non ſecundum denominationem. Rationes oſtendebant ei competere ſecundum facultatem, & tanquam eandem cum communi, eis tamen nõ competit ſecundum denominationem, quoniam cum ſint prædita phantaſia perfecta, ea ſola honeſtatur nomine phantaſię, non

altera:

Google

altera: in imperfectis tamen Animalibus, cum non inueniatur præſtantior, ea vt ſuprema denotatur nomine phantaſiæ, & eſt eadem non cum tactu (vt minus rectè putauit Lud. Boccaſ.) ſed cum Communi Senſu, qui eſt fundamentum tactus, & cęterorum ſenſuum: & quamuis in nõnullis Stirpanimalibus ſolus tactus inueniatur, tamen ille non caret ſuo fonte, & fundamento, cui competit nomen Senſus Communis, & phantaſiæ diſtincta ratione. Similiter de puerulis dicendum eſt, quod in primis Menſibus carent vſu perfectæ phantaſiæ, & ſolùm circa præſentia more Stirpanimalium verſantur, & per Communem Senſum, fungentem munere phantaſiæ extenduntur, vel contrahuntur. Hinc, tunc non ſomniãt, ut ait Ariſtoteles in 4. de hiſt. Anim. c. 10. nam ſomniare eſt officium phantaſiæ perfectæ. Propterea, Ariſt. in 2. de Anima, ponens differentiam ſecundam inter phantaſiam, & ſenſum, inquit, ſenſum animalibus, ſemper adeſſe, imaginationem uerò minimè: quo loci ait Philoponus. Pueris nuper natis non competere phantaſiam ſiue vſum eius, quia indefinitè ex cuiuſlibet vberibus lac hauriunt, & manum ſemel ab igne læſam iterum in ignem extendunt, indicando ſe carere vſu perfectæ phantaſiæ.

An Memoria competat cunctis Animalibus? Cap. XVIII.

COmmunis eſt Sententia, Animalium nonnulla eſſe expertia memorię, vt vermes & ſtirpanimalia: Alia eſſe memoria prædita. Quæ diſtinctio etiam traditur ab Ariſtotele ſub initio Procemij Metaphyſicę, & in præcedentibus dictum eſt, phantaſiam perfectam, iunctam habere memoriam, & ob id circa abſentia verſari, & ea quęrere: imperfectam verò, memorię expertem, ſolũ verſari circa præſentia. At de hoc non leuis eſt Dubitatio: nam memoria cunctis Animalibus competere videtur, quod oſtenditur; quia omnis phantaſia eſt principium alicuius motus, omnis motus ducit ad id quod abeſt, quare omnis phantaſia verſatur circa abſens, quod ſine memoria ei competere non poteſt, veluti dum vermis extenditur, quærit id quo eget, id non quæreret, niſi eius abſentis notionem aliquam ſeruaret. De hac difficultate duæ ſunt opiniones: una Auertois in 2. de Anima, 20. dicentis, phantaſiam imperfectam ſolùm verſari circa pręſentia, & ob id carere memoria. Eam ſequuntur Ludouicus Boccaſ. Hugo Senenſis & alij multi, adcò ut dum cauda lacertæ mutat locum, id ſolùm faciat, vt vitet læſionem, quam percipit, & ſtirpanimalia extenduntur ſolùm, dum ſenſu aliquid eis conducens ſentire incipiunt, & contrahuntur, percipiendo præſentem læſionem. Ex aduerſo Simplicius in ſecundo de Anima 20. necnon in tertio de Anima 56. ait, Phantaſiam verſari circa abſentia. Hinc dicitur ſtatus, & conſeruatio eorum, quæ apparent; Dum autem verſatur circa præſentia, dicitur Senſus externus, vel Communis. Et confirmatur; quoniam omnis ſenſus fit cum aliqua commotione ſpirituum, motus fit in tempore, & ſpiritus ab alio moti aliquandiu commotionem illam ſeruant. Hoc affirmauit Philoſophus in ſecundo de Anima, t 38. inquiens, amplius & uidens modo aliquo coloratum eſt, vnumquodque enim ſenſorium ſuſceptiuum eſt ſenſibilium ſine materia, proptercà abeuntibus ſenſibilibus, inſunt ſenſus, & phantaſiæ in ſenſorijs, actus autem ſenſibilis, & ſenſus unus eſt, diſtinctus ratione, &c. Apertè Philoſophus ait, in omni ſenſu aliquantulum ſeruari actionem rei ſenſibilis, & hoc pręſertim putandum eſt, eſſe verum de tactu, & guſtatu, quibus ſtirpanimalia ſunt prędita, cum recipiant obiectum minus ſpiritaliter cæteris. Hanc ſecundam opinionem veriorem iudico, & pro eius elucidatione, inſtantiarumque reſolutione, duabus diſtinctionibus vtendum puto: Vna eſt, quòd ſeruare cõtingit dupliciter, uel confusè & exiguo tempore, uel diſtinctè ex tempore longiore; imperfecta Animalia ſeruant, ſed cõfusè,

Dubitatio an memoria competat cũctis.

Opinio.

Altera opinio.

Ariſtot.

Approbatio ſecũdæ opinionis.

exiguo tempore; Altera eſt conſeruare contingit dupliciter, vel per facultatē à Senſu externo & Communi diſtinctam, vel per Senſum externum, & communem: Hæc imperfectiora Animalia, ſeruant per ſenſum, nō facultatem eminentiorē, diſtinctam. Hinc ut dicuntur frequenter carere phātaſia, longè magis dici poſſunt deſtituta Memoria, & præſertim, quia per illam breuem, & confuſam conſeruationem, ſolùm ad *Concluſio.* proxima mouentur, & diſciplinabilia non ſunt. Colligamus itaque, Senſum Cōmunem ſumptum pro fundamento, & tanquam ſonte externorum, competere cunctis Animalibus, Phantaſiam imperfectā ſimiliter competere omnibus, non autem exactam & perfectam. Inſuper, Animalibus perfectiorib. vtranq; phantaſiam competere ſecundum facultatem, ſed non ſecundum denominationem. Prætereà phantaſiam omnem modo aliquo verſari circa abſens, & conſeruationē ſenſibilium per aliquod tempus cōpetere cunctis animalibus, at conſeruationem exactam, diuturnam, & per facultatem ſuperiorem, Senſibus externis & Communi, nō competere omnibus, ſed tantum Animalibus perfectioribus, adeò vt iure Ariſtoteles, Animalium nonnulla dixerit eſſe prædita memoria, alia eius eſſe expertia, abſoluta enim denominatio non tribuitur rebus, niſi facultas perfectione aliqua conſpicua ſit prædita.

De ordine perfectionis trium internarum facultatum ad ſenſum pertinentium. Cap. XIX.

Triplex ordo facultatum internarū ad ſenſum pertinētium. Decurſis tribus internis facultatibus, de ordine perfectionis earum ſupereſt diſſerendum. Triplex in eis conſiderari poteſt Ordo: vnus operationis, ſecundus originis, tertius perfectionis. De ordine operationis ſiue functionis munerum, nulla eſt dubitatio, proculdubio enim præcurrit actio ſenſuum externorum; ſequitur ea Senſus Communis; ſuccedit actio phantaſiæ: demùm iudicata per phantaſiam, ſeruantur Memoria. Loquendo autem de ordine *Ordo Originis duplex eſt.* originis, hic duplex eſt, vel abſolutè in vniuerſo, vel in eodem Animali mortali; abſolutè in vniuerſo Mens prior eſt Senſu, & æterna priora mortalibus: in eodem autem generabili, & corruptibili, dum formæ ſunt diſtinctæ, imperfectior, & ſimplicior eſt origine prior: at conſiderando eandem formam, ex qua prodeunt variæ facultates, ea eſt prior ex parte ſundamenti ſui, & ſontis, quam ex parte fluentium; Hinc quia Senſus Communis eſt tanquam ſons externorum, & ex eius abſolutione, & perfectione ſequitur Phantaſia, & Memoria, ideò origine, Cōmunem Senſum putare debemus primum, ex quo prius tēpore pendeant externi ſenſus, quibus primò vtimur; mox eius exactiorem abſolutionem ſequitur Phantaſia, & Memoria: nam hæ facul*Ordo perfectionis.*tates ſecundum abſolutam eſſentiam non diſtinguuntur. Dubitatio eſt de ordine perfectionis, & primò conſtat, ab omnibuſque conceditur, ſenſus externos dignitate eſſe poſtremos, quibus Senſus Communis, vt ſons, & origo præſtat: Senſui Communi præſtat Phantaſia, & Memoria, cum expoſcant exactiorem diſpoſitionem, & vlteriorem perfectionem, & ſolis perfectioribus Animalibus competant, ſola eſt dubitatio, de Phantaſia, & Memoria, quæ earum ſit præſtantior, & pro præſtantia vtriuſque extant opiniones virorum ſapientum, & rationes non leues. Auerroes in 6. com. ter*Pro Memoria.*tij de Anima, videtur principatum tribuere Memoriæ, cum dicat eam eſſe ſpiritaliorem, & ſeruare intentiones denudatas ab accidentibus communibus & proprijs: vis autem ſpiritalior, & ſpiritalius operans, præſtat dignitate minus ſpiritali, vt viſus cęteris ſenſibus. Confirmatur: quia facultas quæ pro ſui muneris functione ſupponit alias, eſt eis præſtantior; huiuſmodi autem eſt Memoria comparata cum Phantaſia. Hinc Memoria ſolum competit Animalibus perfectioribus. Nuncupatur Cor Ani*Pro phantaſia.*mæ, & nomine Deæ honeſtatur, vt dixi in præcedentibus, quod non competit Phantaſiæ. Ex aduerſo tamen, Phantaſia longè pręſtare videtur: hęc enim eſt ea, quę Animalia

malia

malia ducit; Mentis nomine honeſtatur; opera efficit admirabilia; efficaciſſimè mouet, iudicat obiecta; ad libitum format imagines; addit ſubnotiones iucundi, & moleſti, cum Memoria ſolùm ſeruet: at longè ſplendidius eſt, ſeruatis vti, ſeruandaque tribuere, quàm ſolùm ſeruare. Et confirmatur: quia phantaſia expoſcit ſpiritus magis tenues, neque requirit impreſſionem magis materiatam, in ſpiritu tanquam ſigillo factã, quam expoſcit Memoria, ut dixit Philoſophus in lib. de Memoria. Similiter phantaſia proximius famulatur Menti, ab eaque formatur, ut patet ex dictis. Quare pro reſolutione duas profero Concluſiones, vna eſt: ratione ſuppoſitorum & ſuperadditi, memoria præſtat phantaſiæ, veluti Ars Naturæ: ratione autem propriæ conditionis, & abſolutè contra ſe habet, nam & Natura Arti, & phantaſia memorię pręſtat, ut etiam ſe habet de facultate appetente, & cognoſcente, quod explicaui in Philoſophia de Moribus. Abſolutè tamen & conditione propria, phantaſia pręſtat Memoriæ. Rationes aduerſæ facilè diluuntur. Prima erat; quia memoria eſt ſpiritalior; Hoc verum non puto, nam iudicium eſt ſpiritalius, quàm conſeruatio, & expoſcit ſpiritus magis tenues, & ſuperaddit ſubnotiones. Auerroes tamen putabat eſſe ſpiritaliorem ex parte obiecti, quia ſeruaret intentiones nudatas accidentibus communibus & proprijs, quod eſſe falſum pateſeci in præcedentibus. Prætereà, conceſſo etiam quòd eſſet ſpiritalior, tamen quia cętera non ſunt paria, ratio non cogit, nam memoria non iudicat, vis autem iudicans longè præſtat non iudicanti. Addebatur: Memoriam ſupponere phantaſiam, non contra. Reſpondeo ſupponere contingere dupliciter, uel ut ordinatum in finem, at ita memoria cum non ſit finis phantaſiæ, ſed potius vice verſa non præſupponit phantaſiam; ſecundò aliud præſupponi poteſt tanquam id, ex cuius perfectione conſurgit, & tanquã ex fonte manat, ueluti capacitas diſciplinæ præſupponit rationale, & memoria phantaſiam, conſurgit enim ex eius perfectione, eique famulatur vt fini, nam memoria parata eſt, vt tanquam promptuariũ phantaſiæ, ſeruet imagines pro phantaſia, adeò ut mox phantaſia ad libitum ualeat in eis verſari & eas offerre Menti, ſeruans autem Theſaurum Principis, non præfertur, dignitate Principi, Memoria autem phantaſiæ promptuarium eſt, & tanquam penu.

Reſolutio.

Diluũtur rationes aduerſa.

De facultate appetente internorum Senſuum. *Cap. XX.*

QVoniam cuncta ex fœcunditate ſummi boni, tanquam ex fonte manant, proptereà cuncta vel conſpicuè, uel latenter in bonũ conſpirãt, bonum quærunt, in bonoque requieſcunt. Hęc in bonum commotio, ſiue cum cognitione, ſiue ſeorſum ab ea, communi appetitionis nomine denotatur: Hinc quot rerum, tot appetitionũ inueniuntur gradus; & quò rerum gradus ſummo bono fuerint proximiores, eò appetitio eſt ſublimior, & vehementior. Expetit materia formas; appetunt grauia & leuia ſuum locum, ſuamq; in eo conſeruationem; appetunt plantæ alimentum, qui appetitionum gradus ex propria cognitione nõ prodeunt, ſupra quos refulgent gradus illi, qui cognitionem ſequuntur, cognitionẽq; expoſcunt: nam cognitionem Mentis ſequitur voluntas, & ſelectio; cognitionẽ verò ſenſuum, ſequitur cupiditas, & appetitus, qui iraſcendi dicitur, de quibus in Philoſophia de Moribus cumulate diſſerui, & hi duo poſtremi, illi ſunt, qui cum ſequatur internos ſenſus, inſtituto noſtro inſeruiunt, de quibus nonnulla breuiſſimè explicabo. Accipio primò id, quod ab Ariſtotele in tertio de Anima 29. enunciatur; appetitus uitandi, & aſſequendi aliquid nec inter ſe, nec a ſenſu diſtingui, niſi ratione. Inſuper, accipio & aliud, appetitum vſurpari dupliciter, primò pro facultate appetente, quæ fundamento dicta eſt eadem cum ſenſu: ſecundò pro actu appetendi, ſiue pro appetitione, in qua ſignificatione dixit

Gradus appetitionũ.

Primum quod accipitur.

Alterum.

Ariſto-

Tertium. Ariſtoteles in tertio de Anima,54. appetitum eſſe quendam motum. Tertiò, accipio cum actus appetitionis ſit quidam motus, & motus Animalium fiat per Phantaſiā, uel perfectam, vel imperfectam, quod appetitio huiuſmodi Phantaſiam comitatur, vel perfectam, vel imperfectam, & ſecundum diuiſionem eius diuiditur. *Quid ſit appetitus ſenſuum.* Ex quo elicio Appetitum pro facultate & fundamento ſumptum, eſſe Phantaſiam, quatenus apprehendendo ſenſibile tanquam utile, vel aduerſum, reddit Animal procliue ad eius aſſequutionem, uel fugam, qui appetitus ob uarietatem obiecti appetibilis, diuiditur in cupiditatem relatam ad uolupeates magis ad corpus attinentes, & iraſcendi facultatem, relatam ad iucundum magis ſpiritale, magiſque ad Animum attinens; hinc cupiditas communior eſſe uidetur, & latior quàm iraſcendi facultas, quæ obſcuriſſimè in imperfectis, conſpicuè autem ſolùm in abſolutioribus, & præſertim in homine locum habet. De hoc appetitu ad ſenſum attinente, hoc unum cōſiderandum propono, *An tot ſint facultates appetentes quot cognoſcentes.* an tot ſint facultates appetentes, quot cognoſcentes? Qua de re opiniones duæ ſunt: Scotus & multi cum eo, inquiunt numero æquati, idque oſtenditur Primò ratione: quia cognitio appetitum parit; Secundò auctoritate, nam Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 20. inquit, ubi Senſus, ibi Phantaſia & appetitus reperitur. Et in contex.29. tertij lib. ait, non diſtingui a facultate ſentiendi niſi ratione. Et in decimo Nicomachiorum, unicuique Senſui propriam ait reſpondere uoluptatem, uoluptas autem non eſt ſine appetitu, ideò in contex.20. ſecundi de Anima dixit, vbi ſenſus eſt, dolor & uolupeas conſequitur, ubi autem hæc, neceſſariò reperitur cupiditas. Ex *D.Tho.* aduerſo D.Tho. Themiſtius, & alij multi, inquiunt, facultatibus cognoſcentibus uni- *Themiſt.* cum competere appetitum, hanc Themiſtius in 3. de Anima 52. dixit: ut nil prohibet vnum eſſe ſentiendi principium, quamuis quinque ſint ſenſus, ita nil obſtat, quin vna ſit appetēdi uis, actiones uerò tres, quas appetitus exerceat, adeò ut Themiſtius, nedum facultates appetendi ſenſuum, verùm etiam cam Mentis cùm ea Senſuum in unam redigat. Quod etiam affirmare uidetur Ariſtoteles in contexr.42. tertij de Anima, quo loci, arguens Platonem inquit: Abſurdum ſane eſt, hanc diuellere, nam in ea, parte quę rationis eſt particeps, Voluntas, & in illa quæ eius eſt expers, cupiditas, & ira poſita eſt, quod ſi in tres anima diuiſa eſt, vnaquæque earum ſuam habebit appetitionem, &c. conſpicuè Philoſophus multitudinem facultatum appetentium reijcit. *Reſolutio.* Pro reſolutione præſentis difficultatis tria dicenda puto; Primum eſt, appetendi facultates non ita eſſe inuicem ſecernendas, ut eas ſecreuit Plato, qui loco eas ſeiunxit tribuens Hepati cupiditatem, Cordi uim iraſcendi, capiti Voluntatem, nam Ariſtoteles cunctarum ſedem putauit Cor. Inſuper, non ſunt diuellendæ a facultate cognoſcendi, ut id feciſſe niſus eſt Plato, qui capiti cognitionem, hepati, & Cordi, appetitiones tribuebat. Dico ſecundò aduerſus Themiſtium, Voluntatem ab appetitu ſenſuum etiam eſſentia, & fundamento ſecerni. Ratio eſt, quia appetitus non diſtinguitur a facultate iudicante obiectum optabile: at Mens, cui reſpondet uoluntas, & Senſus, ex ſententia Ariſtotelis, eſſentia ſecernuntur, quare etiam uoluntas, & appetitus ſenſuum diſtinguuntur eſſentia, & abſolutè. Addo tertiò, appetitum ſenſuum reſpondere Phantaſiæ, & ut Phantaſia eſt duplex, perfecta, & imperfecta, ita appetitus ex ea conſurgens eſt duplex, confuſus unus, alter diſtinctior, & uterque conſiderari poteſt dupliciter, uel ex parte fundamenti, uel ratione propria, & ex parte Obiectorum iudicatorum: Ex parte fundamenti, vterque unus eſt, & præſertim appetitus diſtinctior. Ex parte autem obiecti, & propria ratione multiplicari dicitur per multitudinem Obiectorum iudicatorum diſtincti generis, dixi præſertim, appetitum diſtinctiorem eſſe vnum, quia reſpondet Phantaſiæ exactiori, quę magis eſt una, confuſa autem magis, uariatur per ſenſus cum quibus nectitur. Ex his elicio appetitum ſenſuum eſſe vnum, ut vna eſt Phantaſia perfecta: eſſe duos, ob duplex principale genus appetibilium, excitantium uel cupiditatem, vel iracundiam, & demùm extrinſecus & per obiecta tot eſſe, quot ſunt facultates co-

gnoſcentes,

gnoſcentes; appetitus tamen ſenſitiuus ſolùm phantaſiæ tribuitur, quia tunc ſolùm conſurgit appetitus, dum obiectum iudicatur, ut nobis iucũdum, uel aduerſum, quod phantaſiæ ſolùm inter ſenſus eſt officium. Veluti etiam de Senſu Communi in ſecundo de Anima enunciauit Ariſtoteles, quod fundamento, & pro abſoluto unus ſit, diſtinguatur tamen ratione, quatenus eſt terminus diſtinctorum ſenſibilium, ut centrum circuli diſtinctarum linearum. Ex his elicitur quid veri includant relatæ opiniones, & rationes pro illis formatæ. Explicati ſunt hactenus interni ſenſus, qui Dei prouidentia nobis præſertim tributi ſunt, vt Menti tanquam Principi famulentur, ideò a miniſtris ad Principem Dei auxilio modò eleuari tenemur. Deo Laus, & Gloria.

F I N I S.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE HVMANA MENTE LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

Tenentur Mentem conſiderare.

QVICVNQVE humanam Menrem conſiderat,in paruo Mundo intuetur imaginem Dei,in humili ſede habitatorem Regium, in contingentibus & aduerſis in curſibus propugnatorem tutiſſimum, in humanorum fluctibus Nautam peritiſſimum,& demùm in curſu uitæ Aurigam oculatiſſimum. Hanc qui rectè iudicat, paruipendit mortalia, & qui cum iudicio eius conditionem æſtimat, quærit diuina, & ad ſupera tendit. Tenentur itaque animi generoſi, ut de ſui perfectione, ita de Mentis cõſideratione eſſe ſoliciti; De qua,cum ego pro mei, ingeniorumq́ue Lectorum inſtitutione, mihi diſſerendum propoſuerim, vniuerſam

Ordo ſeruandus. conſiderationem in tres partes diſtribuam. Agam primò, de conditione, differentijs,& officijs humanæ Mentis. Loquar ſecundò, de eius immortalitate. Tertiò, de Obiecto,& operibus eius. Et cum conſtanter veriſſima aſſeuerem, quæ de hominis Anima nobis diuina eloquia patefaciunt, quid tamen de ea Philoſophi,& præſertim Peripatetici ſenſerint, nitar pro facultate explicare.

De Nomine Mentis, & connexis cum eo. Cap. I.

Mens.

SVPERA humanæ Animæ portio, ob varia eius officia, varijs deſignatur nominibus,quorum Principale eſt, νοῦς, hoc eſt Mens,ſiue Intelligentia. Quod nomen ſatis eſt commune: nam primò dicitur de ſuperis cœlorum Mentibus. Secundò, de Mente hominis. Tertiò, deſcendit ad Phanraſiam, quæ etiam ab Ariſtotele in ſecũdo de Anima, 155. & in tertio de Anima, 20. & 48. nomine Mentis honeſtatur.

Cur phantaſia dicatur Mens. Transfertur autem ad eam nomen Mentis triplici ratione. Primò, quia Phantaſia hominis rationi ſubijcitur, & ratione formari ac dirigi poteſt, vt dicitur in tertio de Anima, quinquageſimoſeptimo. Secundò, quia in pueris, & Animalibus, expertibus rationis, ea non ſecùs præeſt, & ducit, ac in homine ducat Mens, ut legitur in calce ſecundi de Anima, adeò ut dicatur Mens per Analogiam & Metaphoram. Tertiò,quia nedum circa præſentia, verùm quoq; circa abſentia, vt Mens, verſatur, & varia ad libitum concipit & format, ac ob id a veteribus non ſecernebatur a Mente. Quartò, extenditur nomen Mentis ad notitiam ſimplicium, & habitum primorum principiorum, qui Menti eſt aptiſſimus, & ad reliquos habitus

perinde

perinde ſe habet,ac Lux ad ea quæ illuſtrantur. Hæc humana Mens nomine magis proprio, ut intelligendi & cogitandi eſt Principium, dicitur [illegible], hoc eſt intelligendi & cogitandi facultas. Et quoniam cogitatio ſiue ratiocinatio progreditur,uel per iuncta ſecundum eſſentiam, quæ ſecus ſe habere nequeunt, uel per communia quædam,& non neceſſaria: hinc oritur diſtinctio facultatis cogitandi in ἐπιστημονικὸν, & λογιστικὸν, hoc eſt in parientem ſcientiam, & ratiocinantem ac ſiue conſulentem, ut diſtinguitur ab Ariſtotele in ſexto Nicomachiorum,cap.1.Inſuper,quia cogitationem ſequitur collectio concluſionis & approbatio quędam eius: Hinc tertiò,Mens hominis contradiſtincta a Phantaſia,dicitur ὑπόληψις, hoc eſt uis exiſtimandi,cuius in ſecundo de Anima,154.tres ſtatuuntur differentiæ, ſcientia, opinio, & φρόνησις hoc eſt Prudentia, adeò ut Mens ſit tanquam Principium, cogitatio medium,exiſtimatio Finis. Hanc eandem animi noſtri ſupremam partem,quã Philoſophus in calce primi Nicomachiorum dixit ex ſe rationis compotem, in primo contex.3.de Anima nuncupat particulam,qua anima cognoſcit, & φρονεῖ, hoc eſt ſapit. Vſurpatur φρόνησις apud Ariſtotelem in triplici ſignificatione,nonnunquã pro Sapientia,nonnunquam pro Prudentia ad actiones pertinẽte, nonnunquam latè vt ad operandum dirigit,& contradiſtinguitur a cõtemplatione, in qua ſignificatione puto Ariſt.fuiſſe ea uoce uſum in tertio de Anima cont.1.dum dixit,De particula Animæ,qua Anima cognoſcit,& φρονεῖ, præſertim tamen denotat prudentiam.Hęc Mens hominis in primo Nicomachiorũ,c.6.per analogiam dicitur νοῦς cum ſit tãquam oculus & acies animi,de quo Plato in ſeptimo de Legibus dixit:Potiùs ſeruãdũ eſſe vnũ oculum Mentis, quam decies mille corporis.Et quoniam hæc ſuprema Animi noſtri portio,uariorũ habituũ eſt capax,qui in tria capita rediguntur,vel.n.dirigunt ad contemplandum,uel ad agendum,vel ad efficiendum,ideò hominis Mens in tres gradus diſtribuitur,in contemplantem,agentem,& efficientem:Et demũ, quia pro fungẽdis huiuſmodi muneribus,requiritur facultas una,quæ ſit tanquam recipiẽs,& modo aliquo patiens:Altera quæ ſit formatrix,& agens,inde refulget neceſſitas duarum differentiarum humanæ Mentis,quarum una dicitur Mens poteſtate, altera agens, ex quibus pendet Mens habitu prædita,quæ vel cõtemplandi,uel operandi eſt proximũ Principium:Per hanc ſupremam Animi hominis facultatem conſtituitur Anima rationis particeps,quæ eſt congregatum ex cunctis gradibus Animæ hominis,denominatum per id,quod eſt præſtantius,& ſuprema perfectio:Mens namque eſt portio ex ſe rationis particeps;Phantaſia,& eius appetitus ſunt facultates rationales per participationem tantum,congregatum autem dicitur anima rationalis, & ita denominatur,tum quia mutuò res comparat;tum quia ratiocinando progreditur; tum demùm quia eorum quæ agit,uel profert,cauſam,quæ rei ratio eſt,afferre ualet. Academici addunt,eam dici rationalem,quia inſitas habet rationes rerum,vt Mens dicitur idealis,& Natura ſeminaria,id tamen ab Ariſtotele non approbatur.Loquuturus itaque de hominis Mente,ex relatis duabus differentijs conflata, Ariſtotelem ſequens, ordiar ab ea parte,quæ Mens nuncupatur poteſtate,cum ſit origine prior.

φρόνησις

Oculus animi.

De Mente Poteſtate. Cap. II.

EXperientia cognoſcimus nos in hãc lucem omni deſtitutos Animi habitu prodire, & niſi ſtudio,cura,& diligentia Animum colamus,craſſa quadam ignorantia obrutos,uniuerſum uitæ curſum tranſigere,doctrina autem,& inuentione,nec ſine labore,diſciplinarum habitus in nobis gigni.Ex quo elicimus in nobis Animi facultatem quandam reperiri,quæ cum ſit nuda,indui poteſt;cum ſit habituum expers,ualet eos recipere, & cum ſit penitùs poteſtate,ualet formari. Facultatem hanc nuncupant Peripatetici

cnemtM

Mẽs poteſtate. Mentem poteſtate;Mentem,quidem,quia conditione propria in uniuerſalibus ſupra ſenſum poſitis uerſatur,& ad apprehendenda intelligibilia parata eſt,poteſtate uerò quia omni habitu nuda eſt , cui congruente ratione pro Obiecto ea intelligibilia reſpondent,quæ non actu,& abſolutè intelligibilia ſunt,vt ſeparatæ formæ,ſed quæ poteſtate dicuntur intelligibilia,quales ſunt formæ materiatæ,egentes abſtractione, ut reddantur intelligibiles actu.Confirmatur hæc Sententia ratione,qua Philoſophus utitur in contex.4.tertij de Anima.Nam omne ſui conditione aptum aliquid per ſe, & primò recipere,eo nudatum ſui natura eſſe debet. Particula Animę noſtræ officio intelligendi deſtinata,eſt apta per ſe primò recipere formas omnes materiatas, quare eis omnibus ita debet eſſe nudata,vt nulla earum ſit,nec earũ ullam in ſe habeat. Quod confirmatur,quia perinde ſe habet ad intelligibilia,ac ſenſus ad ſenſibilia;ſenſus autem ab eis ſenſibilibus ſui cõditione debet eſſe immunis,quæ per ſe,& propria ſunt ſenſibilia: quare ſimiliter Mens poteſtate , omni intelligibili forma nudata eſſe debet,& dum ad ſuum obiectum refertur, perinde ſe habet,ac folium,& tabella pro recipiendis litteris parata,in qua nulla litterarum figura appareat.Et ob id etiam dicitur Materia,& locus formarum,rectiùs tamen dicitur locus,quàm materia.Primò, quia formę intelligibiles non recipiuntur in Mente,ut in Subiecto,nec per tranſmutationem educuntur ex ea,ſed iudicantur ut obiectum. Secundò,quia formæ illæ intelligibiles,cum ſint eſſentiæ rerum,ſunt aliquid completum: at cõpleta ſunt corpora,quæ in loco recipiuntur.Tertiò,quia loci nomẽ,magis denotat perfectionẽ, quam nomen Materiæ,quia cum recipiat,ſimul ſeruat conditionem formæ,dicitur enim locus,modo quodam forma locati, ut etiam humana Mens quamuis dicatur recipere, abſolutè tamen forma eſt,& ea ſola,non ſenſus abſolutè.Dicitur in tertio de Anima contex.6.locus ſpecierum,quia ſpeciei nomen propriè denotat Vniuerſale,cuius ſola Mens eſt capax,ut ſe declarat Ariſtoteles in cõtex.38.inquiẽs: ut manus eſt organum,ita Mens eſt ſpecies ſpecierum,& ſenſus ſpecies ſenſibilium, indicãs ſe per ſpeciem,denotare intelligibile,contradiſtinctum a ſenſibili.

Cur Mẽs rectius dicatur locº quã materia.

Cur ſola Mens dicitur locus ſpecierũ.

Quomodo Potentia ſe habeat ad Mentem. *Cap. III.*

Alexãder. Apparuit hãc eſſe conditionem humanę Mentis,ut poteſtate eſſe dicatur:at ea potẽtia quomodo ad Mentem ſe habeat, non facile eſt uidere,& duæ ſunt opiniones principaliores,una Alexãdri,altera multorũ,qui Alexãdro aduerſantur.Putauit Alexãder Mentem poteſtate,pro abſoluto nõ diſtingui a Phantaſia , ſed ſolùm ei ſuperaddere promptitudinẽ , & facultatem recipiẽdi intelligibilia, adeò ut per propriam rationem Mẽs poteſtate,nil aliud ſit,niſi priuatio,& idoneitas,cuius fundamẽtum ſit Phantaſia.Ideò in 1.ſuo lib.de Anima,c.24.dixit: Mẽs poteſtate eſt facultas,& prõptitudo ad formas,tabellæ nõdũ ſcriptę ſimilis,immò potiùs ipſius tabellæ πάθει, hoc eſt priuationi inſcriptionis ſimilior,quã tabellæ, tabella.n.in numero eſt eorũ quæ ſunt,ideò quod anima prædità eſt,tabellæ potius comparati poteſt. Hæc Alexãder.Cui aduerſantur Auerroes,Philoponus,& alij multi,qui iure opinionẽ eius reijciunt.Nã Ariſt.in tertio de Anima,de particula Animæ propoſuit agendũ,quæ Anima dicta eſt ſubſtãtia,particula autẽ Subſtantiæ neceſſariò eſt ſubſtãtia ; inſuper uis nutriẽs,& ſentiens,tãquã ſubſtantiæ ab Ariſtotele fuere declaratæ, quare ſimiliter Mens,tanquã Subſtantia conſiderari debuit, cũ præſtet cæteris gradibus Animæ.Inſuper poteſtãs nõ dicitur eſſe poteſtate,nec poteſtas fit actus,ſed fundamẽtum ſolũ poteſtatis,dicitur eſſe poteſtate,& fieri actu. At Ariſtoteles de hac particula Animæ,dixit eſſe poteſtate,& fieri omnia.Præterea hoc cõſpicuũ redditur per rationẽ,qua utitur Ariſtoteles in cõtex.4.ſumptam ex auctoritate Anaxagoræ,qui dixit,Mentem debere eſſe expertem mixtionis,vt dominetur. Mẽs ex Sententia Anaxagoræ,

Euerſio opinionis Alexãdri.

Anaxagoras.

xagoræ ſecreta a Chao,nõ erat pura præparatio,ſed eſſentia,& forma formarũ, quare niſi.Ariſt.de eſſentia loqueretur,ea ratio ad rem non faceret.Præterea.Alexander cõſpicuè aduerſatur Ariſt.qui non animatum,ſed mẽtem poteſtate,ait eſſe ſimilem, nõ priuationi inſcriptionis,ſed tabellæ non ſcriptæ,adeò ut Alexander ſingula Ariſt.uerba ad mentem pertinentia peruertat, non explicet. Inſuper Ariſt.in cõt.3. dixit,vt ſenſitiuũ ad ſenſibilia, ita Mentem hanc poteſtate ſe habere ad intelligibilia; ſenſitiuum non eſt ſola præparatio,ſed Subſtantia;quare mens quoq; poteſtate,ut ei reſpõdear,non pura præparatio,ſed Subſtantia eſſe debet. Præterea, Ariſt.per obiecta, & opera, dixit progrediendum eſſe in notitiã potentiæ;at per hęc ea potentia elucescit quæ principium eſt nutriendi,ſentiendi,& intelligendi;hęc autem non eſt pura priuatio,& pręparatio,ſed eſſentia,& principale principium, de quo in 2.de Anima pateſcit,quod eſt cauſa in triplici genere cauſæ, nimirùm formæ, finis,& efficientis. Præterea, Mens poteſtate reſpondet agenti,& ab Ariſtotele ambæ dicuntur differentiæ animæ: Differentię eiuſdem rei, debent eſſe eiuſdem rationis;Cum itaque ea Mens, quæ agens dicitur, non ſit ſola præparatio ad agendum, ſed ab Alexandro iudicetur Deus,eſt neceſſe,ut etiam mens poteſtate ei reſpondens,non ſit pura priuatio,& pręparatio ad recipiendum. Præterea, ſi Ariſt.per mentem poteſtate,eam ſolam præparationem denotaret, inaniter laboraſſet pro oſtendendo, eam non eſſe mixtam cum obiecto:nemini enim eſt dubium,præparationem non includere id,pro quo recipiendo parat.Quare dicamus mentem poteſtate nõ eſſe ſolùm præparationem,ſed eſſentiam paratam,& de ea eſſentia cum pręparatione iuncta Ariſt.loqui,& eam dicere ſimilem tabellæ, inſcriptionis experti, cuius mentis, ut clarior reddatur conditio accipiendum eſt eam in parte ſimilem eſſe materiæ. Et quemadmodum Materiæ triplex eſt notionis gradus,ita & mentis poteſtate;conſiderari enim poteſt primò per ea quę abſolutè ei competunt:ſecundò, ut relata ad ſpecies quas recipere ualet:tertiò, ut eis iam prædita eſt.In prima notione eſt eſſentia ex materia non pendens, & actus corporis:in ſecunda dicitur poteſtate ad ſpecies intelligibiles:in tertia eſt habitu pẽdita & dicitur facta omnia.Potentia ei cõpetens pro abſoluto, & fundamenro eſt ipſamet eſſentia mentis,diſtincta a phantaſia,extrinſecùs tamẽ ſuperaddit relationem, & priuationem: Ariſtoteles non de ſuperaddita relatione,& priuatione,ſed de fundamento relato uerba facit in tertio de anima, ut etiam fecit de reliquis animæ partibus.

Sententia verior.

Triplex notio mentis.

An omne aptum aliquid recipere, debeat eo eſſe nudatum. Cap. IIII.

PHiloſophus in 3. de anima, context.4. pro comprobanda conditione mentis poteſtate, inquit: prope apparens prohibere extraneum, ex quo tanquam ex cauſa, elicitur Communis regula, quòd recipiẽs aliquid,debeat ſui conditione eo eſſe denudatum, qua etiam utitur in 2.de anima, 71. 118.& 119. loquendo de ſenſibus. Eadem utitur Plato in Timęo, loquendo de prima materia, quę regula cum plurimùm conducat pro noſcenda mente poteſtate, iure accuratè conſideranda eſt; De qua loquens, primò inſtantias referam; ſecundò, diſtinctiones: tertiò, reſolutionem difficultatis; poſtremò, inſtantias diluam.Inſtatur aduerſus eam regulam primò per Scotum, in 2.Sent.diſt.3. quęſt.8.ad 3.Mens poteſtate intelligit omnia;igitur erit nihil:intelligit ſuos habitus;igitur eos non habebit:addo,intelligit ſe,& ſuã poteſtatem, igitur mens poteſtate, nec erit mens, nec poteſtate:intellit formas ſeparatas;igitur non eſt forma ſeparata. Pręterea, oculus figuratus,perſpicuus,lucidus,coloratus,motus,quantus,recipit, & iudicat ea omnia. Inſuper,inſtrumentum guſtatus,mixtum,prẽditum ſapore,recipit ſapores. Similiter tactus includens qualitates primas,recipit eas:Febriens percipit ſuum calorẽ,amari-

Regula.

Ordo ſeruandus.

Inſtantiæ.

tudinem linguæ,& ariditatem: Laborans ſuffuſione oculorũ,eam percipit. Vis imaginandi, imaginatur omnes formas materiatas cum ea quoque talis. Demùm eſſe ſpiritale,eſt diſtincti generis ab eſſe materiato, quare includens uno modo,poterit recipere altero modo: & ita Regula non erit vera de facultatibus cognoſcentibus,recipientibus ſpiritaliter. Hæ ſunt inſtantiæ principaliores. At nunc venio ad diſtinſtiones.

Diſtinctiones. *Prima.* Pro attinentibus ad propoſitam regulam ſex diſtinctiones ſunt conſiderandæ. Prima eſt,includere aliquid,cõtingit dupliciter: vel quod ſit id,ut mel includit naturam mellis, *Secunda.* uel quod in ſe id habeat,ut mel includit dulcedinem. Inſuper,includere aliquid dupliciter accidit,uel per propriam naturam,vt ignis calorem,uel per alieni receptionẽ, *Tertia.* vt perſpicuum illuminatũ, lumen includit. Tertiò, includere aliquid dupliciter intelligi poteſt,vel ſpiritaliter,ut perſpicuum includit lumen,vel modo materiato, ut nix *Quarta.* albedinem. Quartò,id quod recipi debet,uel debet recipi ſpiritaliter, uel modo ma- *Quinta.* teriato. Quintò,eſſe alienum,& differens,contingit quattuor modis,numero, ſpecie, *Sexta.* genere,& analogia. Sextò, prohibere contingit dupliciter, uel reddendo receptionem difficilem,vel eam euertendo,& remouendo penitùs. His præaſſumptis, quat- *Quattuor regulæ.* tuor ſe offerunt regulæ. *Prima.* Prima,recipiens cum materia, non debet id modo materia- *Secunda.* to includere. Secunda,recipiens ſpiritaliter,non debet id includere ſpiritaliter. Tertia, *Tertia.* recipiens ſpiritaliter,nõ debet id includere modo materiato. *Quarta.* Quarta recipiens modo materiato,non debet id includere ſpiritaliter. Quælibet harum regularum poteſt intelligi dupliciter,uel quòd ita includat ut ſit,uel ut in ſe habeat. Inſuper,uel quòd red- *Ariſt.* dat receptionem difficilem,vel quòd omninò euertat illam. Ariſt. proferens in 2.& 3. de Anima hanc regulam,eam profert de receptione ſpiritali, in ſubiecto reali, in hac ſignificatione,ut nec ſit, nec in ſe habeat id, quod recipi debet: cumulatioris tamen

Fundamẽtum regulæ. notitiæ gratia,eam conſiderabo in omni ſignificatione. Et quoniam omnis regula ne ſit inanis,niti debet fundamento aliquo,ex quo pẽdeat ueritas eius,ideò a fundamenti conſideratione ordiendum eſt. *Sententia quorundã.* Aiunt nonnulli, rationẽ regulę hãc eſſe,quia ſi quid per naturam vnum includit,definitũ eſt ad illud,nec amplius eſt indifferens,ut lingua includens bilem,cuncta iudicat amara. Ideò Plato in Timęo dixit: Si materia erit alicui eorum,quę in ſe recipit, ſimilis;cum cõtrarium eius,vel aliam ſuſcipiet,nequaquã eius ſimilitudinem exprimet,cum prę ſe tulerit ſuam. Inſuper addunt, quod includẽs aliquid realiter,poteſt id recipere ſpiritaliter,ut vis imaginandi recipit ſe ſpiritaliter, perſpicuum,ut ſpeculum,& Chryſtallus,recipiũt ſpiritalẽ actionem alterius ſimilis;

Euerſio. Id oſtendunt,quia Ariſt. inquit prope apparens,prohibere alienum,non ſe. At hi cùm Ariſt. tùm rationi,& experientiæ aduerſantur. Primò,aduerſantur inſtituto Ariſt. qui loquitur de receptione ſpiritali,in recipiente reali,nẽpè in Anima. Et in 2. de Anima, cont. 71.& 118. ea regula vtitur,loquendo de ſenſu uiſus,auditus, & tactus, qui recipiunt ſpiritaliter. Inſuper, errant in aſſignanda ratione regulæ,quam eſſe inquiunt, ne recipiens ſit definitum pro una parte,cum tamen Ariſt. abſolutè dicat,prope apparens prohibere alienum,ait prohibere,non contrahere ad id quod habet. Inſuper, recipiens vt recipiens, debet eſſe poteſtate, vt dicitur in cont. 3. quare id deſtruit receptionem,quod deſtruit potentiam,potentia autem euertitur per actum proprium. Et quamuis Ariſtoteles dicat prope apparens prohibere alienum,id tamẽ nil refert,quia vſus eſt voce alieni, ut oppoſita ei quod eſt eſſe proprium, & intus, adeò ut etiam id *Scotus.* quod includitur realiter,non poſſit extrinſecùs,ut alienum recipi ſpiritaliter. Scotus in 2. Sẽt. Diſt. 3. q. 8. ad tertium inquit,regulam Ariſt. eſſe uerã de formis materiatis, & inſtrumentarijs,veluti de ſenſibus per inſtrumenta recepturis obiecta,non de formis non inſtrumentarijs,ut de Mente,nã ea & ſe & ſuos habitus recipit, & intelligit. Ratio uarietatis eſt inquit Scotus: quia inſtrumentum recipiens ſpiritaliter, non eſt aptum id recipere materialiter,excepto tactu: quia in recipiente ſpiritali requiruntur conditiones oppoſitæ illis,quæ requiruntur pro receptione materiali,ut patet de colore,qui ut ſpiritalis,mouet perſpicuum interminatum,ut autem materialis,expoſcit

perſpi-

perſpicuum terminatum:Ex quo ait patere inſtitutũ Philoſophi in 4.cont.3.de Anima,eſſe oſtendere Mentem non eſſe inſtrumentariam, quia ſic poterit omnia intelligere,quamuis eis non ſit nudata. At cum hoc dicat, conſpicuè & ab inſtituto Philoſophi,& a ratione recedit:ab inſtituto,quia cõſpicuum eſt,inſtitutum Philoſophi eſſe,patefacere conditionem Mentis poteſtate,hanc eſſe, ut ſit cũcta intelligibilia poteſtate,nil autem actu,aduerſus Platonem,qui animæ rationes,Menti Ideas tribuebat. Quòd autem Mens non ſit inſtrumentaria,accipit in cont.6. vt notum, pro oſtenſione,quòd non ſit mixta cum corpore. Præterea, ſi ea Regula non eſt uera,de facultate non inſtrumentaria,male Ariſt.ex eo quod Mens intelligit omnia,inferret, nil eſſe actu. Inſuper ratio ſumpta ex Mente, quam dicebat Anaxagoras præeſſe Chao, & nõ eſſe mixtam cum corpore,ut omnia intelligeret,ad rem non faceret:ea enim quãuis non ſit inſtrumentaria,tamen ut omnia intelligat,non debet eſſe permixta,ſed ſeiuncta a Chao.Præterea,ſi de facultate non inſtrumentaria ea Regula non eſſet uera, tunc non valuiſſet Philoſophus ex ea colligere, Mentem eſſe locum ſpecierum, non actu,ſed potentia.His accedit,quòd Ariſt.vniuersè Regulam profert, quòd prope apparens prohibet,& obſtruit,non eam contrahit ad facultates inſtrumentarias. Et in cõi,3.ex eo quia intelligere eſt ſicut ſentire,inferret Mentẽ eſſe poteſtate,& nil includere actu,quod facere non valuiſſet,ſi de facultate non organica Regula non eſſet uera. *Euerſio.*

Reſolutio difficultatis ex propria opinione.
Cap. V.

CVm Philoſophus uniuersè enunciauerit,recipiens debere eſſe eo nudatũ, quod recipere debet, puto regulã eſſe uniuersè de omni facultate veram,ſiue ſit organica,ſiue non organica.Ratio Regulæ ſumitur, & ex conditione agentis,& ex ea recipientis:ex cõditione agentis,quia nil agit in ſe, uel in ſimile, ſed in contrarium, uel id quod priuatum eſt. Ex conditione autem recipientis, quia debet eſse potentia & priuatum,& uera eſt regula,cùm de receptione ſpiritali, tùm de materiata, ut rectè etiam nouit Auerroes in ſecundo de anima,67.Et pro clariore notitia,tria profero. Primum eſt, recipiens aliquid realiter,debet realiter eſse nudatum eo,adeò ut nec ſit id,nec id in ſe habeat,ut patet de materia & loco.Dico ſecundò, eſse ſpiritale exiſtens in aliquo, nec impedit, nec prodeſt pro delatione & receptione ſimilis, ut per idem medium deferatur actio plurium alborum, & lucidorum. Ratio eſt,quia eſse ſpiritale eſt indiuiſibile,ſine extenſione,& non pugnat cum alio ſpiritali, nam conſpicuum eſt per idẽ mediũ deferri actiones uariarum, ſpecie conſimilium: At dum deinde in oculo actiones variarum albedinũ ſimul ſuſcipiuntur,id fit ratione diſtincta: quia ſunt tãquam lineę diſtinctæ ad idem centrum tendentes,ut dicitur in ſecundo de Anima,148. Addo tertiò,recipiens aliquid ſpiritaliter,neq; eſt,neque includit realiter id, quod eſt recipiendum,in qua ſignificatione Ariſtoteles Regulam profert in libris de Anima, quæ uera est de omni potentia,& organica,& nõ organica, de omni receptione cùm reali, tùm ſpiritali.Inſuper,vel cum cognitione,uel ſine, ut patet ex ſecundo de anima,71.quia perſpicuum recepturum colorem,debet eſse ſine colore, Et demùm eſt uera, ſiue includatur per naturam,ſiue præter naturã,ut patet de oculorũ ſuffuſione,& aure tinnitu laborante: verum tamen eſt,quod magis impedit,dum ineſt per naturam, & dum adeſt præter naturam,contrahit reliqua ad id,quatenus reliqua per id recipit: ſic lingua bile ſuffuſa cuncta iudicat amara. Huius regulæ duæ ſunt limitationes. Prima eſt,quòd recipiens debet eſse nudatum eo,quod per ſe primò recipere debet, non his quæ per conſequutionem,& ex accidenti. Ratio eſt, quia debet eſse nudatum eo, à quo debet moueri, ne idem ſit actu,& potentia ad idem. Altera limitatio eſt, quod

Ratio Regulæ. *Tres Theſes.* *Prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Limitationes duę Regulæ.* *Prima.* *Secunda.*

debet eſſe nudatum ſpecie, non genere, & gradu. Ratio eſt, quia genus non remonet potentiam ad ſpeciem, nec ſecundus gradus ad tertium. His addo Regulam rectè ſumptam denotare non ſolam difficultatem, ſed impoſſibilitatem. Hinc Ariſtoteles *Concluſio.* inquit, neceſſe immixtum eſſe. Colligo itaque, Recipiens uel realiter, uel ſpiritaliter, vel cum cognitione, vel ſine, debet eſſe in ſpecie, vel in gradu realiter eo nudatum, *Diluũtur rationes ad uer ſ.* quod per ſe primò recipere debet, adeò ut nec ſit, nec in ſe habeat illud. Ex his facilè eliciuntur ſolutiones inſtantiarum. Prima erat, quia Mens intelligit ſe, ſuam potentiam, ſuos habitus, & demùm omnia, quare uel nihil erit, uel Regula ea non erit uera, *Philopon.* vt cenſuit Scotus. Laborarunt pro diluenda hac inſtantia Philoponus in tertio de *Zimara.* anima, & Zimara, Theor. 84. nec veram ſolutionem inuenerunt, quam puto ex dictis eliciendam nam facultas debet eſſe nudata eo, quod per ſe primò receptura eſt, id enim eſt quod mouet, obiectum autem quod per ſe primò Mentem mouet, eſt eſſentia materiata, ideò ea debet eſſe nũdata. Mens intelligit ſe, non per ſe primò, ſed cum cætera intellexerit, ut dicitur in tertiò de anima, contex. octauo & in duodecimo Metaphyſicæ 38. Similiter non per ſe primò intelligit ſuam potentiam, cum non ſit eſſentia materiata, cui comperat phantaſma proprium, ita etiam valet intelligere formas ſeparatas, quamuis ſit forma a materia non pendens, quia non continentur ſub obiecto, quod per ſe primò Mentem moueat, ſed per phantaſmata operum eas iudicat. Id ipſum dicendum eſt de apprehenſione ſuorum habituum, nam illi habitus nõ ſunt in Mente ut in Subiecto, ſed in memoria, non ſunt eſsentia materiata, contenta ſub obiecto mouente per ſe primò; nec ſunt propriè intelligibiles, ſed potiùs ratio intelligendi alia. Afferebatur inſtantia de oculo percipiente ſenſibilia communia, quæ etiam includit. Patet ſolutio, quia non per ſe primò mouent oculum, nec continentur ſub obiecto per ſe primò. Loquendo autem de colore oculi, dico, non totum recipere actiones externorum colorũ, ſed partem eius mediam, & perſpicuam, quod cum ſit corpus perſpicuum interminatum, non eſt uerè coloratum, quia color dicitur actus perſpicui terminati, Lumen uerò interminati, & ſolùm (ut inquit Alexander) dicitur modo quodam habere inchoationem omnium colorum, conducentem, non impedientem. Afferebatur inſtantia ſumpta a guſtatu, & tactu: De guſtatu dico, ſentire per humorem qui eſt ſatis inſipidus, includens modo aliquo inchoationes ſaporum, & percipit nõ ſimilem ſaporem, ſed receſsum ab eo, ut etiam dixit Ariſtoteles de tactu, in contex. 118. Inſtantia ſumpta a lingua bile effuſa, & a febriente percipiente ſuum calorem, ſoluitur: Nam de lingua dico, humorem illum bilioſum eſse alienum, & diſtinctum a proprio inſtrumento guſtatus, & ideò ut alienum percipi, & cætera quæ deguſtantur, cum deguſtentur, ut permixta cum eo, ideò & redduntur, & iudicantur amara. Similiter de percipiente calorem febris, dico id accidere, quoniam ille calor eſt alienus a corpore uiuentis, & percipitur ut alienus, inde oritur, quòd laborans febre hectica, quia calor in habitum eſt mutatus, & redditus tanquam proprius, calorem febris vel non percipit, vel parùm.. Laborans ſuffuſione oculorum quia ea ſuffuſio eſt diſpoſitio præter naturam, & per eam mediam uidentur alia, ideò cætera mouent tanquam colorata colore ſuffuſionis, per quam proximè agunt in proprium inſtrumentum Viſus. Inſtantia de phantaſia imaginante ſe, ſoluta eſt per dicta: nam phantaſia cum ſit Subſtantia, non per ſe prima, mouet ſe, & apprehendit ſe, nec continetur ſub obiecto per ſe, & proprio ſui, ſed ſolum ex accidenti, & per opera ſe noſcit. Similiter, ſi unus oculus per ſpeculum agit in ſe, & uidet ſe, dicendum id quod videtur eſse oculum totum, recipi autem eius actionem, ut dixi per id medium perſpicuum oculi, quod vt perſpicuum interminatũ, caret proprio colore, & quãuis etiam id medium perſpicuum videatur, profectò videtur per lumen in eo receptum ut per alienum colorem. Inſtabatur poſtremò, quia eſse ſpiritale eſt diſtincti generis. Reſpondeo, eſse ſpiritale, includi in reali, & agere uirtute eius, cum ſit illius imago, non autem eſse reale includi in ſpiritali, ut in umbra non includitur corpus, ſed ècõtrario.

At

At quæritur,unde oriatur,quòd oculus alba effuſione affectus,cuncta iudicat alba,& guſtus bile ſuffuſus amara,tactus autem temperamento proprio prędìtus, non cūcta iudicat alia? Reſpondeo,id contingere, quia in oculo, & lingua ea ſunt externa, & mouentia,in tactu temperamentum eſt proprium,& motum. Inſuper quæritur, cur Anima ſimul ſit ſingula,materia verò vna forma prædita,nō valet aliam recipere ea ſeruata? Soluitur,id euenire,quia formæ materiatę inter ſe pugnant,non autem ſpiritales:hoc tamē ſeruatur,quòd ut materia per partes diſtinctas ſit ſingula,ita Anima ſit ſingula,diſtincta ratione,ut dicitur in ſecundo de Anima,& in lib.de Sēſu & ſenſili.Quæritur demùm,cum omnes formæ ſpiritales,vt tales, ſint eiuſdem ſpeciei,cur habens unam,recipit alias? Reſpondeo, actionem unam ſpiritalē non pugnare cum altera. Addo,ſpecies ſpiritales non diſtingui ab actu iudicandi, & non eſſe eiuſdem uel diſtinctæ ſpeciei,niſi ratione rei iudicatę & repræſentatæ, quæ cum diſtinguātur ſpecie,etiam repræſentationes dicuntur diſtinctæ ſpecie. *Dubitatio prima.* *Solutio.* *Secunda.* *Solutio.* *Tertia.* *Solutio.*

De mente agente an ſit concedenda. Cap. VI.

Apparuit in nobis eam mentis differentiam reperiri, quæ perinde ac materia nihil eſt actu eorū,quæ primò, & per ſe recipere debet, ſed cuncta poteſtate, ex cuius notitia ducimur modo in inuentionem alterius differētiæ,nempè mentis agentis. Ratio eſt,quia in uniuerſitate neq; aliquid ſit fruſtrà,vnicuique facultati patienti,& recipienti, reſpōdet facultas propria efficiēdi, vnicuique formabili reſpondet formās,vnicuiq; perfectibili,perficiēs:quare menti quæ poteſtate dicebatur,neceſſaria ea differentia reſpōdere debet,cuius cōditio,& natura ſit agere. Quod confirmatur:quia productum ſine producente nō reperitur;mens humana habitu formata,eſt aliquid productum,& effectum,quare præſupponit agēs.Quemadmodum itaq; mentis poteſtate hęc eſt natura & cōditio,vt valeat fieri omnia,ita huius differētiæ ei reſpondentis hoc eſſe officium putandum eſt,ut ualeant omnia, quæ poteſtate dicūtur intelligibilia,reddere intelligibilia actu. Verùm dicet fortaſſe aliquis,cōcedo pro officio intelligendi requiri agēs,at nego hoc eſſe partem,& differentiam Animæ, ſed aliquid ab Anima ſeiunctum,& eſſe uel Obiectum mouēs,& formans,uel aliquid extrinſecus illuminans,ueluti Sol,illuſtrādo colores,dicitur eos reddere tales,ut valeāt mouere oculos. Hæc inſtantia inanis eſt,quoniam ut ex dicēdis patebit,mens agens ob id præſertim eſt neceſſaria,ut producat actum intelligendi,& propterea ut in attinētibus ad Naturam neceſſarium eſt agens,pro efficiendo opere Naturæ, in attinentibus ad Artem,neceſſarium eſt efficiens pro efficiendo opere artificioſo,ita in attinentibus ad mentē,neceſſarium eſt efficiens,pro efficiendo opere mentis; Et quemadmodum efficiens opus Phyſicum eſt Natura,efficiens opus Artificioſum, eſt Ars, ita efficiens opus Animaſticum,& mentis, debet eſſe differentia Animæ & mentis. Hinc iure Ariſtoteles colligit neceſſariò in Anima has differentias reperiri. Quæ ſentētia per id confirmatur,quia officium agentis in noſtra eſt facultate,non autem id eſſet, niſi mens agens eſſet facultas Animæ noſtræ. Et pro patefacienda conditione mentis agentis, congruenter Ariſtoteles eſt vſus Analogia ſumpta ex quattuor, nimirùm,ex Natura,Arte,Habitu, & Lumine: Mens enim agens reſpondet Naturæ,& Arti: quia vt producentia opera Naturalia,& Artificioſa,dicuntur Natura,& Ars,ita producēs opus Animaſticum,& mentis,eſt anima,& mens. Reſpondet habitui:quia ut habitus eſt tanquam forma, & acies operantis, ita mens agens eſt tanquam acies & oculus mentis.Reſpondet autem Lumini,dum refertur ad Obiectum, nam prima duo ei cōpetunt,dum refertur ad ſuum opus. Habitus rei reſpōdet,dum refertur ad Animam,& mērem:Lumen uerò,dum refertur ad Obiectum. Ex hactenus dictis quinque colligo ſatis utilia. Primum eſt, mētem agentem partim renuen- *Ratio.* *Confirmatio.* *Dubitatio* *Solutio.* *Colligūtur quinque p...*

dam, partim approbandam eſſe. Renuenda eſſet, ſi eius officium id ſolum eſſe diceremus, vt phantaſmata ſine iudicio illuſtraret, nam hoc ſolum illuſtrans obiectum, nec in Natura, nec in Arte, nec in alia vlla facultate intrinſecus, & pro eius differentia eſt neceſſarium. Approbanda autem & neceſſaria eſt iudicanda Mens agens, dum eius officium hoc eſſe dicimus, ut efficiat, & producat actum intelligendi, vt Ars, opus artificioſum.

Secũdum. Colligo ſecundò, minus rectè dixiſſe Auerroem com. 18. ſi darentur Ideæ Platonis, non eſſet neceſſaria Mens agens: hoc abeſt a uero. Primò, quia conceſſus Ideis, adhuc præter eas requiritur Mens agens, & producens actum intelligendi, non enim id eſt officium Idearum. Secundò, quia nos etiam pro noſcendis formis ſeparatis egemus officio Mentis agentis, quare ſimiliter pro noſcẽdis Ideis, & rebus, quarum ſunt Ideæ. Tertiò, quia defenſores Idearum, aiunt dari Mentem agentem, ut patet de Simplicio, Theophraſto, & Priſciano Lydo, & ſimilibus: nã Mens Ideis prędita, ſiue anima in ſe manens, dicitur ab eis Mens agens.

Tertium. Colligo tertiò, oſtenſionem Ariſtotelis relatam pro ſtatuenda Mente agẽte, etiam de ſenſu habere vim; in vtriſq; enim conſideratur aptum fieri, & aptum facere, non enim obiectum eſt ſatis, quoniã id quod fit, cum iudicio fit, quare agens iudicando dicitur agere, quod obiecto non competit: Ariſtoteles tamen oſtenſionem formauit de Mente, quia per eam fit maior tranſlatio ex gradu vno in alium, cum fiat tranſlatio nedum ad eſſe cognitum, ſed etiam ex eſſe ſingulari, cum materia, ad uniuerſale, ſine ea.

Quartum. Colligo quartò, rationem illam non habere uim de intelligentijs Cœli, quia illæ ex ſententia Ariſtotelis intelligunt per eſſentiam, & ſunt ipſamet intellectio, & propterea in eis non reperitur diſtinctio recipientis, producentis & facti, quæ conſtituant eas oppoſitas differentias. Et ſi quis quærat, an in eis ſaltem ſimilitudine aliqua locum habeant hæ differentiæ?

Num in ſeparatis Mentibus locum habeat Mens agens, & poteſtate. Dico primò, intelligentias omnes ſub Deo poſitas, poſſe dici Mentes poteſtate, quatenus inferiores intelligunt ſuperiores, & Deum, & a ſuperioribus perficiuntur, adeò ut ſuperiores, & præſertim Deus, obtineant locum Mentis agentis, inferiores verò, Mentis poteſtate. Addo ſecundò, intelligentias omnes ſub Deo poſitas, conſtare ex actu & potentia, hoc eſt ex receſſu a primo & ex gradu ſuæ perfectionis, qui ſunt modi materiæ, & formæ; quibus remota quadam ſimilitudine tribui poteſt nomen Mentis poteſtate, & agentis: at non propriè, nam propriè potius ſunt Mens agens, ſine poſſibili, uel potius ipſamet intellectio.

Quõ competant humanæ Mẽti. Colligo demùm differentias illas competere humanæ Menti, non abſolutè ut Mens eſt, & forma a materia ſoluta, alioquin competerent omni, ſed ſolùm ei competere, ut redditur particula Animæ, & operatur in nobis per phantaſmata. Hinc iure Ariſtoteles colligit neceſſariò in Anima reperiri differentias poſſibilis & agentis, & dixit in Anima, ut ſimul id ipſum iudicaret eſſe uerum de ſenſu, & omni noſtra facultate iudicante.

Soluitur dubitatio. Ex quo elicitur ſolutio cuiuſdam difficultatis; Nam quæritur, num differentiæ illæ agentis & poſſibilis, competant Menti per ſe, uel ex accidenti? ſi per ſe, etiam competerent Menti abiunctæ, & omni, ſi ex accidenti, non attinerent ad ſcientiam. Solutio eſt: quia competere per ſe contingit dupliciter uel abſolutè, & ita Menti non competunt per ſe, uel cum reduplicatione alicuius ſuperadditi, nempè ut eſt particula Animæ, & quomodo Mens cum hac contractione ab Ariſtotele proponitur in tertio de Anima conſideranda, ideò dicendum eſt, Menti ut conſideratæ in tertio de Anima eas differentias per ſe competere, nempè vt apta eſt ſuis facultatibus conſtituere Mentem in habitu & eſt particula humanæ animæ.

De officio Mentis agentis. *Cap. VII.*

Opiniones quattuor. *Prima.*

OStenſo dari Mentem agentem, vt conſtet quid ſit, de eius officio agendum eſt; Qua de re, quattuor ſunt opiniones principaliores. Aiunt nonnulli Mentem agentem ſolùm requiri pro Obiecto, nempè phantaſmate. Vel nil imprimendo, ſed ſolùm transferendo phantaſma ex poteſtate ad actum, vt ualeat proximè mouere Mentem poteſtate, vt Lumen nil in colorato imprimit. Huius opinionis fuit Ioan. Baccho. in prologo Sent. q. 2. *Io. Bacc.* Vel ſecundò, nil poſitiui imprimendo, ſed ſolùm per priuationem ſecernendo formam ab accidentibus indiuiduantibus. Vel tertiò, aiunt requiri pro Obiecto, imprimendo virtutem, & actum quendam in eo, ut uidetur putaſſe Alexander, inquiens Mentem agentem eſſe Virtutem Dei, effuſam per intelligibilia, cuius munere valet agere ſpiritaliter, & mouere mentem poteſtate. Secundò, inueniuntur alij, dicentes Mentem agentem requiri cùm pro obiecto & phantaſmate, tùm pro facultate, hoc eſt Mente poteſtate: pro phantaſmate, eliciendo ex eo ſpeciem intelligibilem; pro Mente uerò poteſtate, quatenus vnà cum Mente poteſtate, per ſpeciem intelligibilem, conſtituit integrum intelligens, quod eſt Mens poteſtate, formata ſpecie intelligibili. *Secũda opinio.* Hæc fuit opinio D. Thomæ, Zimaræ, Scoti, in Quolibetis q. 15. & in Collationibus, Collatione ſeptima, in qua addit agentem conſpirare ad actum intelligendi, potiori modo, quàm Mens poteſtate conſpiret ad eum. Alij tertiò inquiunt, officium agentis eſſe, promere notiones intelligibiles, & perficere Mentem poteſtate: *Opinio tertia.* Hi enim potiùs Platonem, quàm Ariſtotelem ſequentes, in Anima rationali ſub Mente poſita, conſiderant conditionem eius in ſe manentem, & conditionem progreſſam, primò imperfectã, mox perfectam; conditionem in ſe manentem aiunt eſſe Mentem Animariam agentem, præditam rationibus, in eius eſſentia inſertis, reſpondentibus Ideis ſuperioris Mentis, per quam perficitur, & formatur Mens poteſtate, hoc eſt, conditio eius progreſſa, dum excitata per phantaſmata conuertitur, & redit in ſe manentem. Huius opinionis fuit Simplicius, Priſc. Lydus, & Theophraſtus ex relatione Priſciani in lib. de Intellectione. *Simplic. Priſc. Lyd. Theophraſtus.* Harum trium opinionum nulla mihi approbanda videtur; & a Tertia ordiens, nemini dubium eſt, eam non eſſe Peripateticam, cum varia includat pugnantia cum ſententia Ariſtotelis. *Reijcitur tertia opinio.* Nam primò ſtatuit Animam rationalẽ, quam eius fautores nuncupant mentem Animariam, diſtinctam a propria Mente, cuius aiunt eſſe participem, quod proculdubio aduerſatur ſententiæ Ariſtotelis. Inſuper, tribuunt Animæ rationes, ſcientiam dicunt quandam reminiſcentiam, quæ omnia renuit Ariſtoteles. His accedit, quòd receſſus ille Animæ rationalis a ſe ipſa, commẽtum quoddã eſſe videtur, nil enim a ſe recedit, & preſertim ſi fuerit eſſentia ſimplex, qualis ab Ariſtotele dicitur Mens hominis. Inſuper ea potius formatio quædam inferioris a ſuperiori, quàm actio eſſe videtur. Similiter opinio ſecunda, D. Thomæ, & Scoti, mihi videtur dubia. *Reijcitur ſecunda.* Primò, quia ex horum ſententia actus intelligendi a ſpecie intelligibili ſecernitur, quod non rectè fieri ſuo loco patebit. Secundò, quia obiectum, ſiue res iudicanda, concurreret ad producendum iudicium ſuimet, & idem erit iudex, & iudicatum. Tertiò, quia in Mente relata ad obiectum, nulla inuenitur actio præſtantior iudicio. Cum itaque Mens agens, ſit præſtantior Mente poteſtate, ex contex. 19. & agens ex horum opinione non intelligat, non videtur poſſe ad actũ intelligendi concurrere prẹſtantiori modo Mente poteſtate, quæ iudicat & intelligit. Opinio primò relata, non minus dubia uidetur, nempè quòd ſolũ requiratur agens, ut illuſtret obiectum, nam ſi id eſſet, non ualuiſſet Ariſtoteles colligere differentiam agentis eſſe in Anima, Sol. n. illuſtrat colores, non autem eſt in Anima. *Reijcitur prima.* Prætereà, tunc Mens agens non ſe haberet ut Natura, Ars, & Habitus, hæc enim verè & propriè efficiunt opus ſuum. Prætereà, ratio Ariſtotelis non habet vim, oſtendendo quòd requiratur illu-

ſtrans

Digitized by Google

ſtrans phantaſmatà,ſed abſolutè,quòd neceſſarium ſit principium efficiens,& producens opus:nam ſi Philoſophus putaſſet requiri pro illuſtrando phantaſmate, debuiſſet primò patefacere phantaſmata ex ſe mouere non poſſe,& ideò requiri aliud; At Ariſtoteles neceſſitatem agentis ex hoc non ſumpſit,ſed ex eo,quia patiēti, & materiæ reſpondere debet agens. Præterea, ſi mens agens ſolùm ſine cognitione illuſtraret,præter id quod imaginari non ualeo,quænam ſit huiuſmodi illuſtratio, etiam deberet dari aliud agens principalius, quod produceret opus intelligendi, longè præſtantius: At inquiunt,tale opus produci a mente poteſtate, uerum ſi id eſſet, tūc eſſet præſtātior agente,ut oculus lumine & nō eſſet ut materia,ſolùm poteſtate, & locus, ſed vt Natura,Ars,& Habitus: Denominatio.n.petitur a nobiliore, & uires per maximum menſurantur. Quare dicamus,officium proprium mentis agentis eſſe producere actum intelligendi,adeò ut pro obeundo intelligendi munere,id omne quod potentiam,receptionem, & paſſionem aliquam præſefert, ad mentem poteſtate pertineat; quod verò præſefert actum, & actionem, ad agentem. Hoc ex Ariſtotele conſpicuè elicitur:nam quod ſe habet vt Ars,Natura,& Habitus,nō illuſtrat ſolùm, ſed efficit tanquam proprium agens,opus principale: Mens agēs ex Ariſtotele ita ſe habet; quare vere efficit opus principale,quod eſt intelligere. Et ſi quis inſtet,quia mēs agens dicitur agere,ut Lumen,quod non iudicat id quod illuminat, inſtantia inanis eſt: quoniam Ariſtoteles quattuor ſumpſit pro illuſtranda mente agēte, Artem, Naturam,Habitum,& Lumen,ideò unumquodq; ita eſt accipiendum, ut ſimul ſeruetur ſimilitudo cum alijs,nam per ea indicauit Philoſophus,quòd quæ in oculo ſunt ſeiuncta,Lumen ſcilicet,& oculi acies,quę eſt tanquam Habitus,in mente ſunt coniuncta, & in unum redacta: nam diſtincta ratione mens agens, eſt ſimilis illis quattuor; ſimilis Arti, Naturæ, & Habitui, quatenus efficit principale opus; ſimilis Lumini, quia cum ſit acies mentis, & eliciat ex Obiecto Eſſentiam & Vniuerſale, eſt tanquam ſpiritale Lumen,reddens obiectum intelligibile actu,eliciendo unum quod forma eſt,derelictis conditionibus materiæ. Pręterea,ita argumentor: Mens agēs reſpondet menti poteſtate,ideò ea eſt apta facere, quæ illa eſt apta fieri: at mens poteſtate, dicitur apta fieri notiones,quæ ſunt ipſimet actus intelligendi; quare mens agens eſt ſui conditione apta producere actum intelligendi. Præterea, ſi mens ſolùm requireretur ex parte Obiecti, tunc potius obtineret conditionem intelligibilis, quàm mentis,ut patet de Lumine,quod non ſenſus,ſed ſenſibile dicitur. Inſuper,actio mentis, vt mens eſt,nil aliud eſse dicitur, niſi intelligere: Cum itaque menti agenti, ut menti,cōpetat actio,ea nil præter intelligere iudicari debet, alioquin non eſset actio eius, vt mens eſt. Præterea,cum Ariſtoteles de mente agente dixiſset, quòd eſt ſui eſsentia actio,proſequens explicationem eiuſdem,addit,non aliquando intelligit,aliquando non,indicans officium eius eſse intelligere,quo ſi non in indiuiduo,ſaltem in ſpecie ſemper fungitur: eſt itaque actio mentis agentis iudicium obiecti, & productio propriæ & principalis actionis mentis,ac ut indicetur actionem eius eſse ſpiritalem, ideò additur,quòd ſimilis ſit Lumini,quo exemplo etiam indicatur, quod nō abſolutè efficit obiecta,ſed transfert ex eſse abſoluto,ad eſse cognitum; & ex eſse ſingulari, ad uniuerſale, adeò ut exemplum ſit ſimile in parte: nam per reliqua patefecerat, quòd verè efficit principalem actionem mentis, per Lumen ſolùm patefacit modum, vt dixi. Hinc etiam in primo Nicomachiorum, c. 6. Ariſtoteles dixit, mentem eſse oculum animi, conſiderando præſertim aciem mentis agentis.

Sententia propria. *Ratio prima.* *Inſtantia.* *Solutio.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

Ex

Ex dictis de Mente agente quinque colliguntur, & quinque dubia diluuntur. Cap. VIII.

APparuit ptoprium officium,& actionem Mentis agentis hanc eſſe, ut *Cōcluſio.*
ex ſe, ſuaque conditione,non unà cum ſpecie intelligibili,producat
actum intelligendi,quia ptopriè ſumpta ſpecie intelligibili nō diſtin
guitur.Ex cuius notitia tanquam uberes fructus varia colligete uale
mus. Nam colligo primò , Mentem agentem tequiri cùm ex parte *Colligitur*
Obiecti,iudicando illud,tū ex parte Mentis poteſtate, producendo *primo.*
actum intelligendi,per quem Mēs poteſtate dicitur fieri Obiectū cognitum.Colligo *Secundo.*
ſecundò,in attinentibus ad Meutē non eſſe ponendam duplicem abſtractionem,vnā
agentis ſine iudicio,alteram Mentis poteſtate cu n iudicio , unica.n. eſt abſtractio ,
eaq; eſt cum iudicio,que nil aliud eſt,niſi apprehenſio unius,derelicto alio , appte-
henſio & iudicium eſſentiæ,derelictis accidentibus,de qua abſtractione Ariſtoteles ,
vndecimo Metaphyſicæ,c.3.dixit , Mathematicum detelictis alijs, ſolū conſiderate
quantum,& hac ratione Mens dicitur facete vniuerſale,quatenus eſſenriam ſpeciei ,
vel generis apprehendit,non apprehenſis contrahentibus . Colligo tertiò, non eſſe
concedendā duplicem actionem Mentis,vnā agentis ſine iudicio, alterā Mentis po- *Tertio.*
teſtate cum iudicio,non.n.ea quę ſunt,ſine vlla neceſſitate multiplicari debent,vni-
ca eſt actio,& ea eſt iudiciū agentis.Colligo quartò,quid ſit reddere intelligibile po
teſtate,intelligibile actu,quod tribuitur agenri,nā id facere,nil aliud eſt,niſi actu, & *Quarto.*
ſeorſum ab alijs eſſentiam ſpeciei,vel generis apptehendere,quæ apta erat ita appte-
hendi,ut etiam ſenſibile potentia dicitur reddi ſenſibile actu,dum actu ſentitur.Col *Quinto.*
ligo quintò,approbandam eſſe ſententiam Auempaces,qui(referente Auerroe com
ment.19.3.de Anima)dixit,Mentem agentem eſſe eam,quæ iudicat iudicio uniuet-
ſali;Quod etiam putaſſe uiſus eſt Themiſtius in tertio de Anima , nam in cap.32.in-
quit,qui fieri poteſt ut poteſtatis Mens omnia intelligat,ſi Mens agens, quæ princi-
patum obtinet,atque illam in actum perducit,non intelligit omnia.At variæ ex di-
ctis oriuntur difficultates. Prima eſt,quia ſi producere actum intelligendi eſt officiū *Dubitatio*
agentis,Mens poteſtate erit tedundans , & præſertim quia iudicium eſt actio imma- *prima.*
nens,& perfectio iudicantis.Prætereà,tunc non Mens poteſtate,ſed agens erit locus *Secunda.*
ſpecierum,cum tamen Ariſt.in 3.de Anima,cont.6.id tribuat Mēti poteſtate.Dedu-
citur conſequutio:quia ex nono Metaphyſicæ 17.intelligere,eſt actio immanens,&
Mens eatenus dicitur res fieri,quatenus eas iudicat.Prætereà , conſpicuè Ariſtoteles *Tertia.*
officium intelligendi non Agenti,ſed Menti poteſtate tribuit,ut patet ex context.1.
& quarto,tertij de Anima . Prętereà , ei Menti competit officium intelligendi, cui *Quarta.*
competit intelligere ſe , at Ariſtoteles in contex.octauo id rribuit Menti poteſtate,
dum fuerit facta ſingula. Demùm,ſi officium Mentis agentis eſſet efficere actum in- *Quinta.*
telligendi & iudicare,Intelligentiæ Cœli maximè dici meterentur Mentes agentes,
cum eminentiſſimè intelligant.Hæc ea præſertim ſunt,quæ ſententiam approbatam
videntur reddere dubiā.Pro quarum ſolutione accipiendum eſt id,quod in progreſſu
patebit,Mentem poteſtate,& agentem,pro fundamento,& abſoluto, eſſe eſſentiam
vnam,& ſolùm diſtingui ratione,adeò vt id omne,quod actionem indicat,pertineat
ad conditionem agentis,quod uerò præſefert potentiam,& ſimilitudinem päſſionis,
& receptionis, pertineat ad tationem Mentis poteſtate : Vtraque mens dicitur eſſe
principium intelligendi,ſed modo eis conſentaneo,Agens tanquā iudicans,actumq;
intelligendi producens,mens poteſtate vt excitatur ab Obiecto,& per actum intelli
gendi fit id,quod intelligitur. Cum enim intelligere ſit actio immanens ; dum conſi-
deratur tanquam actio,pertinet ad agentem , ut immanens,ad poteſtatem . Et quo-
niam

niam ſungens officio recipientis,eſt id quod denominatur, ideò iure mens poteſtate
Quõ itelligere ſit pati et agere ea eſt,quæ denominatur intelligere. Ex quo patet,quomodo intelligere ſit pati, &
agere:eſt pati,ut mens excitatur a Phantaſmate,& fit intelligibile,eſt agere, vt perti
Diluũtur diffic. net ad agentem,iudicantem. Paſsio eſt duplex,vna antecedens actioni,& eſt excitari a Phantaſmate,altera ſequens,dum fit ea quæ iudicat: Actio mediat. Ex his conſpicuæ ſunt ſolutiones inſtantiarum. Prima erat,quia mens poteſtate,eſſet redundãs apparuit eam rectè ſumptam non eſſe redundantem. Addebatur,quòd tunc Agens eſſet locus ſpecierum,non mens poteſtate. Patet Solutio: Nam eatenus dicitur locus, quatenus ſit ſingula. Dicebatur tertiò, Ariſtotelem officium intelligendi tribuere menti poteſtate,apparuit quomodo rectè id fecerit,eique competat. Inſtabatur quartò,quia mens poteſtate,ea eſt,quæ ſe intelligit;quod actionem denotat. Dico,mens actu rectè iudicat alia,actu reflexo ſe, in utroque iudicio locum habet actio & paſsio,denominatio tamen (ut dixi) patienti & recipienti conuenit. Addebatur quintò,quòd tunc Intelligentiæ præſertim dicerentur mentes agentes. Reſpondeo, eas intelligere per eſſentiam,& ob id eſſe puros actus,nam intelligere nõ eſt accidẽs in eis manens,ſed earum eſſentia,ſine differentia agentis & recipientis, ideò ſolũ per Metaphoram mens agens vel poteſtate competunt illis,non autẽ propriè,ut in præ-
Alia dubitatio. cedentibus patefeci. At adhuc inſtatur,quia per Ariſtotelem intelligere eſt ut ſentire,ſentire eſt pati,ergo & intelligere. Reſpondeo,vtrunque eſſe paſsionem ſpiritalẽ,
Solutio. per relationem ad Obiectum,a quo facultas excitatur & mouetur, vtrumque etiam
Alia dubitatio. ſine actionem dum referuntur ad actum ſentiendi,& intelligendi. Sed ex dictis pulchra emergit dubitatio,& eſt,cum menti actio & paſsio cõpetat,per quid rectius deſcribatur,num per actionem,vel potiùs per eam,quę latè paſsio dicitur? Mouit hanc
Alexãder. difficultatem Alexander in ſecundo de Anima,cap. 19. varijſque rationibus oſtendit, rectiùs definiri per actionem,& præſertim, quia paſsio eſt ei communis cum ſenſu,
Auerroes. actio uerò eius propria. Auerroes in tertio de Anima 18. de eadem loquitur,& retulit opinionem Alexandri,quam non penitùs damnat, ſolùm ait rationem eius nõ cogere,quia paſsio de ea ſenſuum, & de ea mentis æquiuocè dicitur, adeò ut quatenus differt ab ea ſenſuum,ſit modo aliquo propria mentis. At conſiderandum,quòd Alexander & Auerroes menti tribuunt duplicem actionem,unam agenti,alteram poſsibili: Alexander quamuis innuat utranque,tamen præſertim inſpicit eam poſsibilis; Auerroes contra,illam agentis, adeò ut diſputatio Auerrois cum Alexandro in ęquiuoco ſit poſita,& diminutus eſt Auerroes,quia Alexander non una,ſed pluribus utitur rationibus, cum Auerroes unicam referat & conſideret. Ego autem ab utriſque
Sententia propria. recedens,per declarata in præcedentibus,dico,vtriuſque vnicam eſſe actionem, quæ etiam competit ſenſibus,& eſt iudicare Obiectum. Et pro ſolutione difficultatis dico mentem poteſtate,per ſolam paſsionem, Agentem,per ſolam actionem, congregatum,per utrunque debere deſcribi,& denominari,præſertim,tamen per actionẽ,cum ea ſit præſtantior,magiſque propria facultatis iudicantis,& præſertim intelligentis. Hinc Ariſt. abſolutè in 9. Metaphyſicæ, 17. Actionem appellat.

Quid ſit Mens Agens, Opiniones variæ. *Cap. IX.*

IAm cumulatè apparuiſſe puto,neceſsitatem mentis agentis,eiusq; officium;tenemur modò intimiùs perpẽdere quid ſit, quod ut diſtinctius
Diuiſio. efficiamus, altiùs a Diuiſione ordiẽdum eſt. Mens agens uel eſt pars animæ hominis,ut mens poteſtate,uel ne:ſi non eſt pars, vel eſt mens ſuprema,nempè Deus,ut cẽſuit Alexander,vel infima, vt Auicenna, vel ſaltem Angelus,& Dæmon quidam,Homini aſsiſtens,vt ex relatione Philoponi exiſtimauit Marinus. Si autem eſt pars, vel eſt eſſentia diſtincta ab ea mentis poteſtate,vel tantum eſt diſtincta ratione; ſi eſt diſtincta eſſentia, uel eſt mens participa-

ta,

Digitized by Google

ta,ſupra animam rationalem poſita,quam indicauit Plato,inquiens Hominem eſſe Animã rationalem,mentis participem,vel eſt mens altera,Animæ Hominis propria cõtradiſtincta a poſſibili,apta tanquã forma perficere poſſibilẽ,vt exiſtimauit Auerroes,quem puto obſcurè & diminutè ſententiam ſuam ex Academicis ſumpſiſſe,ponentibus mentem participatam, in cuius adeptione, cùm ex opinione Academicorum,tùm Auerrois ſummum Hominis bonum eſt collocatum. Si uerò mens agens non eſt,eſſentia diſtincta ab ea poteſtatis,vel eſt ipſamet Anima rationalis in ſe manens,contradiſtincta a progreſſa,quæ dicitur poteſtate, & eſt opinio Simplicij, Plutarchi,& Priſciani Lydi. Vel eſt pars Animæ ex ſe rationalis,fundamẽto non diſtincta a mente poteſtatis,quod contingere poteſt tribus modis. Vel enim mens poteſtate eſt hæc pars habitu dignitatum priuata,mens uerò agens eadem pars, eorum habitu formata,ut exiſtimarunt nonnulli. Vel eſſentia eſt una, potẽtiæ ſunt duæ,quæ ſunt Qualitates eius. Vel demùm, eſt eſſentia una, diſtincta ratione, ut exiſtimauit Scotus,qui potentiam a fundamento non putauit ſecerni. Hæc ſunt capita opinionum. Dubitatio eſt de opinione Themiſtij,ipſe enim in explicanda hac de re ſua ſentẽtia, mirum in modum eſt obſcurus. Puto ego,hanc fuiſſe opinionem eius. Quemadmodũ in Lumine tria conſiderantur,primo Sol,ſecundò,radius, & Lumẽ,tertiò,ſplendor, ita in attinentibus ad Animam rationalem,conſiderantur tres gradus, primò, Anima una communis in ſe manens,ut ait in 1. de Anima.c.24. quæ dicitur Anima Vniuerſa,in 3. de Anima,c.23. & eadem dicitur mens,Soli ſimilis,in 3. de Anima, c.32. Ab hac Anima una,ſiue mente,(nam vtriſque nominibus ſine diſtinctione ab eo denotatur,& ut puto eſt anima Mundi) manat tanquam radius & lumen,mens participata ſingulorum Hominũ,& dicitur mens agens,quæ ex parte mentis communis eſt una eſſentia,ex parte participantiũ diſtinguitur,ut radij Solis in diſtincto perſpicuo: Sequitur tertiò tanquam ſplendor mens poteſtate,longiùs a Sole diſtans,qui ſplendor in Phantaſia recipitur:huiuſmodi ſplendor quamuis ex parte primi principij,tãquam Solis ſit unus,tamen quia longè ab eo diſtat,& maximè cum Phantaſia nectitur,ideò extrinſecùs maximè eſt multiplicatus,vt Sol eſt præſtantior lumine,Lumẽ ſplendore,ita mens in ſe manens,eſt præſtãtior Participata,& hæc Poſſibili. Inſuper vt radius,ſiue lumen eſt quædam perfectio, & uigor ſplendoris, per quem ſplendor fungitur munere ſuo, ita mens agens eſt tãquam forma & perfectio mentis poteſtate. Inſuper,vt Splẽdoris,Luminis,& Lucis eſt modo quodam natura una,per gradus effuſa,& ex parte originis eſſentia vna,ita horum trium graduum mẽtis,ex parte fundamenti & originis,eſt natura,& eſſentia una,ſolùm uaria, quatenus per uarios gradus,uel ſplendidiùs,vel obſcuriùs effunditur:id tamen quod in ſe manet,abſolutè eſt id,quod eſt,& uerè æternum,& immortale. Præterea,quamuis abſoluto originis ordine,primò ſit Sol Luce præditus,ſecundò,radius & Lumẽ,tertiò,Splendor, tamen ordine participationis in mortalibus contra ſe habet, ſplendor antecedit Lumini, & primò in homine eſt facultas intelligendi per mentem poteſtate,mox actu intelligit per agentem,& tunc redditur particeps Luminis: ita mens agens perficit mentẽ poteſtate,eſt ut acies eius,fit vnum cum ea,eſt prædita formis ſiue Ideis, cõponit, diuidit,& ex uno aliud elicit:Phãtaſia eſt forma Hominis corporei:mens poteſtate, eſt forma Hominis rationalis,mens agẽs,eſt perfectio mẽtis poteſtate, forma ſuprema, & forma formarum,includẽs formas omnes, cæteriſq; in Homine exiſtẽtibus ſupereminens. Hinc eminens,& uerus Homo eſt mens agẽs,quæ cum modo dicto ſit una, omnes per eam unus ſumus. Hanc puto fuiſſe opinionem Themiſtij in parte ſimilem opinioni quorũdam Academicorũ. Hinc utitur auctoritate Platonis. Differt tamen, quia Animam rationalem a mente non pouit diſtinctam eſſentia. Et cũ uariæ de mente agente apparuerint opiniones,oẽs tamen in tria capita redigũtur: Vel enim mens agens,eſt aliquid externum,uel aliquid Homini internum,a mẽte poteſtate, eſſentia diſtinctum,vel ſolùm diſtinctum ratione,ideò hæc tria capita perpendam.

Opinio Themiſtij.

Opinio

Opinio Alexandri, quòd Mens ſit Deus, refertur, & reijcitur.
Cap. X.

Opinio Alexandri. PVtauit Alexander mentem agentem eſſe Deum, qui cum ſua facultate
effundatur per omnia, & unà cum omnibus operetur, magis tamen
propriè operatur unà cum obiecto mentis, pro offerenda, & ſecernen
da eſſentia rerũ, adeò ut Dei uirtus effuſa per intelligibilia, & unà cũ
eis operãs, dicantur mens agens. Et quoniam Ariſtoteles inquit diffe
rentias agentis & poſſibilis in Anima reperiri, & agentem nũcupat mentem, ideò
aſſeclæ Alexãdri ut hæc ſeruent, uaria excogitarunt. Inquiunt has differentias eſſe in
anima, hoc eſt in conſpirantibus ad actionem animæ, uel in anima latè ſumpta, in-
cludente etiam Deum, uel demùm eſſe in anima, quia actio agentis, deſinit in Obie-
ctum, quod in anima tanquam in ſubiecto recipitur, & conſtituit intellectum actu.
Mentem agentem eſſe quid diſtinctum a mente poteſtate, oſtendũt, quia eſt ut natu-
ra agens, diſtincta a natura patiente, eſt ut ars diſtincta a materia, in quam operatur;
eſt ut Lumen diſtinctum a uidente, & tãquam Habitus diſtinctus ab eo, in quod ope-
ratur. Hinc Ariſtoteles, contex. 19. dixit, unum eſſe agens, aliud materiem, quæ eſſen
Mentẽ agentẽ eſſe Deum. tia diſtinguuntur. Quòd autem mens agens ſit Deus, ita ab Alexandro in primo de
anima oſtenditur: quia in omni genere neceſſe eſt deuenire ad unum primum, quod
cum ex ſe ſit tale, cauſa eſt, ut cętera eius generis ſint talia, ueluti maximè uiſibile, eſt
cauſa ut cætera uideantur, & maximè bonum, ut cætera bona ſint. At in ordine intel-
ligibiliũ Deus eſt primus, & primò ac maximè ſui natura eſt intelligibilis, quare cæ-
tera ab eo habent ut intelligibilia ſint, hoc autem eſt officium proprium mẽtis agen
tis. Prætereà, Vis cognoſcens quo eſt præſtãtior, eo eget externo aliquo præſtantio-
re: Oculus corporeus eget Sole corporeo, quare mens oculus incorporeus, & eminen
tior, eget Sole eminentiore, & incorporeo, qui Deus eſt. Hinc mens agens, non ſecùs
Euerſio. ac Deus, dicitur ab Ariſtotele ſui eſſentia actio, facere omnia, nõ aliquando intellige
re, aliquando non. Hanc opinionem ut cum uero, ita cum Ariſtotele maximè pugna
re exiſtimo, nam duo includit apprimè falſa: Vnum quod mẽs agens nõ ſit pars Ani-
Philopon.* mæ noſtræ; Alterum, quod ſit Deus; Et utrũque oſtendo, & primò utor ratione Phi-
loponi rectè cõſiderantis inſtitutum Ariſtotelis in libro de anima eſſe, uerba facere
Auer. de anima, & eius partibus, nõ de Deo: quare ſi mens agens eſſet Deus, non debuiſſet
de eo uerba facere. Vtor ſecundò ratione Auerr. comm. 18. quia id opus quod in no
ſtra facultate eſt poſitum, debet ex noſtra forma, uel eius parte prodire: actio agentis
in noſtra facultate eſt poſita: quare non proximè ex Deo, cuius actio in noſtra facul-
Euaſio. tate nõ eſt poſita, ſed ex parte animæ noſtræ prodire debet. At inquit Alexander in
ſecundo de Anima, cap. 19. Mentem agentem eſſe adiutricem eorum quæ in noſtra
ſunt facultate: quaſi dicat, officium intelligendi eſſe noſtrum, at nõ perfici ſine ope a-
Euerſio. gentis, ſemper cõſpirantis. At contra Ariſtoteles mentem agentem non auxilian-
tem, ſed proprium & principale efficiẽs eſſe dixit: nã affirmauit facere omnia ut Na-
turam, & artem. Prætereà, ea facultas Diuina effuſa per obiecta Mẽtis, uel eſt eadem
cum eſſentia eorum, uel diſtincta; ſi eadem, officium illud erit tribuendum Obiecto,
non Deo, cum omnis eſſentia ſit participatio Diuini boni: ſi differt, uel eſt Subſtãtia
Themiſti.* uel accidens, non accidens, quia non eſt præſtantius Subſtantia; nõ Subſtantia, quia
Obiectum eſt eſſentia ſimplex. Vtor inſuper ratione Themiſtij, c. 27. cum enim Ari-
ſtoteles in cont. 20. dixiſſet, hoc ſolum immortale, & æternum, ſtatim addit: nõ remi
niſcimur autem, indicãs nos maximè eſſe Mentem illam æternam, quæ quamuis ſer
uetur, tamen nõ reminiſcimur: quare ſi Mens agens eſſet Deus, nos per eum ſupre-
Ariſtot. me conſtituti & intelligentes, Dij eſſemus. Prætereà, utor verbis Ariſtotelis, qui de
ea Mente

ea Mente æterna,quam Alexander ait Deum, in contextu uigeſimo ait , ſine Mente paſſiua nil intelligere,Quæro uel Ariſtot.loquitur de actu intelligẽdi Dei,uel Hominis? de primo,ſalſo dicitur Deũ non intelligere ſine noſtra mẽte paſſiua, de ſecundo, non rectè dicitur Deum eſſe illum,qui in nobis intelligit,cum dictum ſit in primo de Anima,65.non mentem,ſed hominem intelligere. Præterea,Mens agens ab Ariſtotele dicitur differentia Animæ , at Deus,uel facultas ab eo effuſa , non eſt differentia animæ:nam differentia Animæ Anima eſt.Euaſiones ſupra relatæ inanes ſunt: dicebatur,dici differentiam illam eſſe in Anima, quia conſpirat ad officium intelligendi Animæ:At contra,tunc ſimiliter Lumen poſſet dici eſſe in Anima, cum conſpiret ad officium uidendi. Præterea,differentię oppoſitę ſe habentes,ut actus & potentia,debent eſſe ejuſdem generis , quare ut una differentia nempè Mens poteſtate , verè eſt in anima,& eſt pars animæ,ita & alteram dicere proferre nomen animæ latè,eſſet dicere Ariſtotelem nos non docere,ſed per æquiuocationes decipere,conſpicuè Ariſtoteles denotat animam hominis,cum proponat agendum de parte animæ,qua intelligimus. Similiter non rectè dicitur agentem eſſe in anima,quatenus eius actio deſinit non in obiectum,ſed in ſubiectum intelligens,nam Ariſtoteles non actionem,ſed differentias Mentis ait in anima reperiri,& quamuis actio ſolis terminum recipiat in actu uidendi oculi,non ob id dicitur differentia in oculo exiſtens.Præterea,Deus ſolũ eſt cauſa communis,non proxima & propria actionis mortalium,nõ agens ex ſententia Ariſtotelis ſine aliqua cauſa proxima & propria,& ſolùm operans ut cauſa communis Lumine & motu:ex quo conſtat ſententiam Alexandri longè abeſſe a vero,& in eam ſententiam uenit ſolùm pro refugio,ut vitaret conſpicuas ſententias & verba Ariſtotelis,quibus humanam Mentem indicat immortalem.Hinc & a Themiſtio & reliquis veteribus expoſitoribus Ariſtotelis eius opinio fuit neglecta,& reiecta,vt de Themiſtio patet in tertio de Anima 31.Et conſimilibus rationibus patet eorũ opinionem eſſe reijciendam,qui Mentem agentem ſtatuunt ab anima rationis compote Hominis ſecretam.Rationes aduerſæ facilè diluuntur. Dicebatur primò,Mentem agentem eſſe diſtinctam,cum ſit tanquam ars,Natura,& Lumen.Reſpondeo,eſſe diſtinctam a Mente poteſtate,ſaltem ratione,at nõ ab anima noſtra, cum fungatur Munere animæ noſtræ,& Mentis, & ad libitum noſtrum. Addebatur ratio Alexandri : quia in omni genere eſt neceſſe,vt ad vnum primum deueniatur,&c. Reſpondeo,nõ ſemper id primum eſſe cauſam cæterorum,ut in perſpicuis ſupremum corpus perſpicuum,non eſt cauſa vt cætera ſint perſpicua. Inſuper, id primum ſi fuerit cauſa , non ſemper eſt cauſa proxima,& propria,ſed communis.Demùm id primum non eſt cauſa proxima operis,ſed facultatis,ex qua proximè prodit opus. Addebatur opus præſtantius egere aliquo pręſtantiore.Reſpondeo,egere principio proprio præſtantiore, huiuſmodi eſt Mens Hominis,præſtantior ſenſu, & frequenter facultas quo eſt præſtantior,eo extrinſecùs paucioribus eget.Et mens agens conſiderata non in uno indiuiduo,ſed in uniuerſa hominis ſpecie,continenter intelligit. Inſuper,relata ad Mentem poteſtate,ut huius natura & conditio eſt pati, ita eius eſt agere, ideò dicitur ſui eſſentia,hoc eſt natura & conditione agens:Et dicitur facere omnia,non quidem abſolutè,ſed cum contractione ad Mentem,hoc eſt,omnia intelligibilia poteſtate,intelligibilia actu. Cum itaque actio Mentis agentis non diuina,ſed humana ſit,& in noſtra facultate poſita;Mens agens,non Deus, non Angelus,non ſeparata aliqua Intelligentia,ſed facultas animæ rationalis iudicari debet.

Euertũtur ſolut ones aliorum.

Cõmunis

Diluuntur rationes aduerſæ.

Concluſio

Refertur & reijcitur aliud opinionum caput, quòd Mens agens ſit aliquid nobis internum, eſſentia tamen diſtinctum à mente poteſtate. *Cap. XI.*

Academici. SEcundum caput opinionum de mente Agente, ex Academicorũ principijs prodijt, vario tamen modo aſſumptis, explicatis, & approbatis. Cum.n.ex Academicorum ſententia ſub Deo ſit mens non participata: mox mens in Anima participata, quæ mens Ideis eſt prędita; tertiò ſuccedat Anima rationalis in ſe manens; quartò Anima rationalis progreſſa, nõnulli mentem participatam, alij Animã rationalem in ſe manẽtem, dixere mentem agentem, ut retuli in præcedentibus, & Auerroes mẽtem quandam participatam uiſus eſt eam exiſtimaſſe: Simplicius Animam rationalem in ſe manentem: Themiſtius, nõ ſecernens mentem ab Anima rationali,
De quo cõſentiant. modo quodam mediare uidetur. Hi omnes cõſentiũt. Primò, quia mentem agentem aiunt præditam Ideis, ſiue rationibus. Secũdò, quia conſiderant duplex intelligendi genus, unum per eſſentiam agentis, alterum per Phantaſmata. Tertiò, quia in connexione cum agente cõſtituunt ſummum Hominis bonum. Quartò, quia in fonte & origine mentis, unitionem reperiri aiũt, quamuis extrinſecus adſit multitudo, & uarietas: in attinentibus autem ad diſtinctionem mentis agentis ab ea poteſtatis, quidam
Euerſio. magis, alij minus eas diſtinguunt, ut ex dictis conſpicuum eſt. At procul dubio plurima horum cõſpicuè pugnant cum principijs Ariſtotelis, & præſertim quod dicit de Ideis, ſiue inſertis rationibus, de Anima in ſe manẽte, & progreſſa, & ſimilibus: Mens enim cum ſit eſſentia ſimplex, ubi eſt, tota eſt. Sed cæteris prætermiſſis, hoc ſolum oſtendam, mentem agentem eſſe partem Animæ noſtræ, nõ diſtinctam eſſentia à men
Ariſt. te poteſtate. Id colligitur ex Ariſtotele qui in cõtex. 20. tertij de Anima, quamuis o-
Ratio prima. ſtendiſſet mentem cum Agentem, tum poteſtate, eſſe æternam, tamen colligit non duas in nobis reperiri immortales partes, ſed unicam eſſentiam, inquiens ſeparata
Secunda. eſt id, quod eſt, & id ſolum eſt immortale, & æternum. Inſuper, cum humana mẽs ſit ex genere mentiũ ex corpore nõ pendentium, niſi uniuocè, ſaltem ab uno, in eo genere quod competit uni, cõpetit & alijs, ut Ariſtoteles in ſecũdo de Cœlo ex eo, quia Luna eſt ſphærica, Stellas omnes eſſe ſphæricas intulit: at in cæteris mentibus, ea connexio ex duabus eſſentijs nõ habet locum, quare nec in hominis mente cõcedi debet.
Tertia. Præterea, duæ formæ æterne non nectuntur per accidentia noua, quare non eſt cum Auerr. putandum, mentem agentem necti cum Mente poteſtate per Phantaſmata, &
Quarta. ſcientias. Præterea, nono Metaphyſicæ 17. intelligere dicitur actio immanens, qua-
Quinta. re principium agendi ab eo recipiendi, non eſt eſſentia diſtinctum. Præterea, ut de ſenſu eadem facultas iudicat, & fit ſenſibile per iudicium, ita de mente putandum eſt,
Sexta. quòd ſit eadem, officium autem iudicandi eſt agentis. Inſuper, pro unica producenda actione non requiruntur duæ, ſed unica forma, actio intelligendi eſt una, quare mens eam producens, eſſentia una iudicari debet. Hinc Ariſtoteles frequenter in homine non plures, ſed unicam mentis eſſentiam reperiri indicauit, ueluti in primo de partibus Animalium, non mentes, ſed mentem dixit ad Phyſicum non attinere: in ſecundo de Gener. Anim. cap. tertio Mentem ſolam, non mentes dixit extrinſecùs accedere: Et in tertio de Anima, contex. primo conſiderandam propoſuit particulam Animæ, non particulas, & ei particulæ duas differentias conuenire patefecit, Agentis &
Concluſio. mentis poteſtate. Quare ex omnibus colligamus, unam eſſe humanæ mentis eſſentiam, non duas, & præſertim, quia ea multitudo omninò eſſet redundans, & ſuperuacanea.

Le

De Mente Agente opinio propria. *Cap. XII.*

CVm apparuerit mentem agentem eſſe partem animæ noſtræ, non diſtinctam eſſentia a mente poteſtate, hoc explicandum ſupereſt, quomodo in vna ſimplici eſſentia duæ oppoſitę differentiæ ſeruari poſſint. Dixere nonnulli, mentem Hominis dupliciter conſiderari, primò, ut nudatam formis, ſecundò, ut formatam forma dignitatum. Prima conſideratione dixere eſſe mentem poteſtate, ſecunda agentem. Quæ ſententia non eſt uera: tum quia apprehenſio prima dignitatum eget officio agentis, & ita agens egeret agente, & eſſet prior: ſe tum inſuper, quia dignitates non intelligunt, non ſunt differentiæ animæ, non ſunt æternæ, quæ omnia Ariſtoteles tribuit agenti. Alij dixerunt, eas differentias eſſe potentias, & qualitates duas, inter ſe, & a fundamento diſtinctas. At hoc puto abeſſe a ueriore ſententia, quæ eſt, quòd potentia pro abſoluto non diſtinguatur a fundamento. Propterea dicamus, eſſentiam utriuſque mentis eſſe unam, ſolùm diſtinctam ratione, cuius actio, & paſſio non ita pugnant, ut non ualeant eidem competere, cum ſit paſſio ſolùm per Metaphoram, & in collocatis ſupra materiã, quæ in materiatis pugnant; & ſunt diſtincta, in unum facilè ueniant, ſimulque conſpirent: dum enim hæc mentis eſſentia primò conſideratur ut nudata, ut apta indui, & ut a phãtaſmate excitatur, dicitur mens poteſtate; Eadem, ut abſtrahit, judicat, componit, ratiocinatur, dicitur agens. Demùm ut iudicãdo fit intelligibile, & locus ſpecierum, adhuc dicitur poteſtate, adeò vt officium agentis mediet. Et hæ differentiæ competunt mẽti, ut nobis iunctæ, & intelligenti per phantaſmata. At pulchra occurrit Dubitatio: Quia ſi utriuſque mentis eadem eſt eſſentia, igitur Ariſt. in cont. 19. oſtendens tria illa prædicata, immixtum, impaſſibile, & ſeparabile, vera eſſe de agẽte, ex eo, quia uera ſunt de poſſibili, oſtendiſſet idem per idem. Reſpondeo, Ariſt. conſideraſſe varietatem conditionis, & propriè rationes utriuſque, & ideò ex eo, quia uera ſunt illa prædicata de conditione, & ratione ignobiliore, intulit eſſe uera lõgè magis de nobiliore. Colligamus itaque, mentem Hominis eſſe particulam humanæ animæ, & eſſe eſſentiam vnam, cui diſtincta ratione duę differentię competunt, agendi, & patiendi, inuicem non pugnantes. Pro cuius exactiore notitia, animaduertẽdum nominis mentis apud Peripateticos undecim eſſe ſignificationes. Nam primò dicitur de communi phantaſiæ, & humanę mentis, ut in 2. de anima cont. 155. Secundò, de phantaſia, ut in 3. de anima, 20. & 48. Tertio, de tota parte animæ Hominis ex ſe rationis compote, quæ ſępè dicitur ſeparabilis, ut in 2. de Gen. Anim. c. 3. Quartò, de mente poteſtate. Quinto, de agente. Sextò, de mente in habitu. Septimò, de habitu principiorum, de quo eſt ſermo in 6. Ethicorum. Octauò, de mente, quę actu eſt, hoc eſt actu ſpeculatur. Nonò de mente inſpectrice. Decimò, de practica, & effectrice. Vndecimò, de adepta ex cogitata ab Auer. re uera tamen eſsentia abſoluta humanę mentis, diſtinctę phantaſia, & habitu principiorum, una & ſimplex eſt, ſolùm officia, & relationes ſunt uarię.

Opinio quorundã. *Euerſio.* *Secunda.* *Euerſio.* *Sententia propria.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Concluſio.* *Vndecim ſignificationes mẽtis.*

De mente Habitu prædita. *Cap. XIII.*

DIfferentię mentis Agentis, & mentis poteſtate, Dei prouidentia nobis tributę ſunt, ut per eas habitibus nobis congruentibus ornaremur: ideò eis explicatis, de mente in habitu, ſequitur agendum. De qua opiniones ſunt uarię, quę pręſertim in tria prima capita rediguntur. Sub quorum primo eſt opinio Alexandri, qui in primo de Anima, capitulo vigeſimoſeptimo inquit, mentem in habitu, eſse diſpoſitas, coacervatas, &

De mente in habitu. *Opinio Alexãdri.*

dum concurrit vtraque mentis differentia, ut pateſeci, quæ non eſt diſtincta ſecun-
dum eſſentiam (vt putauit Auerroes) ſed eſt eadem. Hæc mens prædita habitu, ea
eſt, cui Scientia, Sapientia, Prudentia, Intelligentia, & Ars, competunt, qui dicuntur
habitus rationis, & quoniam in tria prima capita, ob tres fines redigũtur, ideò mens
habitu diuiditur in cõtemplantem, agentem, & efficientem. Quę mẽs habitu aliquan-
do eſt habitu ſolùm, vt in non vtente habitu; aliquãdo uerò eſt habitu, & actu, ut in
contemplante, & operante, qui habitus tanquam in Subiecto ſunt in Phantaſia, &
ſeruantur per memoriam: dicuntur tamen habitus mentis, quia ad mentem pertinet
illis uti, ea enim ad libitum valet per eos in actum prodire; Qua de re cumulatè diſſe-
rui in Philoſophia de Moribus.

De Mente adepta: *Cap. XIIII.*

DVm aliqua facultas apta eſt aſſequi aliquam perfectionem, in eius cõ-
ſequutione uti conſueuimus nomine adeptionis, indicando eam eſſe
adeptam id, cuius gratia parata erat: proptereà cum mens Hominis
pro aſſequẽda perfectione parata ſit, iure de ea loquentes, frequẽter
& Academici, & Peripatetici utuntur nomine adeptionis, & frequen
ter de mente adepta mentionem faciũt, ideò quid ea ſit, explicare te-
nemur. Pro notitia accipio, adeptũ poſſe dici de tribus, & de facultate adipiſcẽte, & *Adeptum*
de ſcopo qui attingitur, & de cõgregato: ita mens adepta his tribus modis accipi po- *triplex.*
teſt, & proptereà pro eius explicatione tria declarare tenemur: facultatem adipiſcen
tem, ſcopũ, & cõgregatum: Hæc autem tria quæ ſint, à uarijs vario modo explicãtur.
Ex ſententia Auerr. facultas aſſequẽs eſt mens poteſtate, id quod per eam acquiritur *Auerroes.*
eſt mens agẽs, ſecundum eſſentiã diſtincta, & ſe habẽs ad poſſibilẽ perinde ac forma,
& perfectio eius, pro qua cõnexione parãt ſcientiæ inſpectrices, adeò vt mens prædi
ta habitu, ſit tanquam uia pro adeptione, ex quibus duabus mentibus, conſurgit ter-
tia, quæ abſolutè dicitur mens adepta, in qua adeptione ex ſentẽtia Auerrois eſt col
locatum ſummum bonũ Hominis, & tunc mens nudata omni poteſtate, reddita om-
nino actu, cõtinenter intelligit, nõ per Phantaſmata, ſed per eſſentiã agentis, & tunc
formatus eſt verus Homo, cuius nomen de alijs æquiuocè dicitur. Hæc opinio quam *Euerſio.*
lõgè abſit a uero, cumulatè in Philoſophia de Moribus pateſeci, in gradu de ſummo
bono: nam re uera eſt purum commentum, non enim mẽs agens eſſentia diſtinguitur
a mẽte poteſtate, nec una intelligit per eſſentiam alterius, & continenter, hæc enim
experientiæ, & rationi manifeſtiſſimè aduerſantur. Proptereà, ex ſentẽtia Academi- *Academi-*
corum, & Simplicij, dicendum eſt, duplicem cõſiderari adeptionem, quarum una ſit *ci.*
via ad alteram, nam in nobis prima adeptio eſt, dũ Anima rationalis progreſſa redit
in ſe, & aſſequitur perfectionem, Animæ in ſe manenti cõpetentem, qua per progreſ-
ſum, & regreſſum a ſe, priuata erat. Altera adeptio eſt, dum Anima in ſe manens, poſt
primum adeptionis gradum, nectitur cum ſuperiore mente, & eius rationes cũ ideis
participatæ mentis, per quam ſecundam adeptionem, nectitur cum mente etiam nõ
participata, & cum Deo fonte mentis, in cuius adeptione ut in poſtremo fine, ſummũ
bonum eſt collocatum. Fundamenta huius opinionis in præcedentibus reiecta ſunt, *Sententia*
quare ea quoque facultate & uirtute reiecta eſt. Proptereà progrediendò per expli- *propria.*
cata Principia, dicamus, Humanæ menti ex ſententia Ariſtotelis duplicem compe-
tere adeptionem, unam in parte, alteram abſolutam: adeptio in parte eſt conſequu-
tio alicuius particularis, & proximi finis, vt mens ornata Prudentia, per illum habi-
tum dicitur in parte adepta; At adeptio abſoluta, eſt, dum mens ita habitibus fuerit
ornata, ut per eos aſſequuta ſit ſummum bonum, aptum Homini hanc uitam uiuen-
ti competere. Re uera tamen, abſoluta & poſtrema adeptio ea eſt, quam noſtri Theo
logi explicant, quæ viris iuſtis & probis competere debet in Regno Cœlorum, ad

Concluſio. quam adeptionem, ſummum bonum vitæ præſentis via eſt. Sic itaque in adeptione adipiſcens eſt eſſentia mentis, duplici differentia prædita: quod proximè adipiſcitur, ſunt habitus rationis: quod adipiſcitur tanquã poſtremus finis, eſt ſummum bonum, ex adipiſcente, & adepto. Tertium conſurgit, omni ex parte perfectum. Ex declaratione variarum differentiarum & modorũ mentis, earum definitiones eliciẽdæ ſunt.

Mens ſumpta pro eſſentia includente differentiã agentis & poſſibilis, eſt ſuprema Animæ Hominis particula conſtituens eminentiorem Hominis gradum, per quam Anima, & per Animam Homo, ornatur habitu contemplandi, agendi, & efficiendi.

Mens poteſtate, eſt differentia humanæ mentis, apta munere agentis iudicando fieri attinentia ad omnes habitus rationis.

Mens agens, eſt differentia humanæ mentis, apta indicando facere omnia attinentia ad habitus rationis.

Mens habitu, eſt eſſentia humanæ mentis prędita habitibus rationis, vt ei competere apti ſunt, valens ad libitum fungi muneribus eorum.

Mens adepta, eſt eſſentia humanæ mentis per habitus rationis aſſequuta finem poſtremum, quem aſsequi apta eſt.

An Mens Hominis valeat intelligere ſingularia? *Cap.* XV.

Ordo ſeruandus. INter cætera quæ de humana mente conſiderari ſolent, hoc non leuis eſt momenti, an valeat per ſe, & diſtinctè materiata ſingularia intelligere? Qua de re loquuturus, referam primò, rationes id negantium; patefaciam ſecundò, approbandum eſse oppoſitum; tertiò, loquar de modo, quo ſingularia apprehendit; Denum diluam rationes aduerſas.

Opinio quorundã. Exiſtimarunt nonnulli viri docti, mentem hominis ſola vniuerſalia intelligere, ſingularia verò ſolùm vt in uniuerſalibus includũtur. Quorum rationes in quattuor capita redigi poſse cenſeo, uel enim ſumuntur ex conditione mentis poteſtate, uel ex conditione mentis agentis, uel ex conditione obiecti, uel demùm ex nonnullis communibus conſpirantibus ad obeundum officium intelligendi. *Rationes ſumptæ ex mente poteſtate.* Quòd pertinet ad mentem poteſtate, ea eſt Forma, ex Materia non pendens, non vtens inſtrumento corporeo, in ſerie mentium poſita, & ad intelligibilia relata. Et quoniam inter Obiectum, & facultatem eſse debet congruens ratio, ideò ita argumentor: Mens eſt prędita relatis conditionibus, ideò tantũ uniuerſalia apprehendit: deducitur conſequentia, quia ſingularia non ſunt ſine materia & conditionibus eius, igitur non niſi id mouent, in eoque recipiuntur, quod materiarum eſt: nam (vt inquit Auer. 5. com. 3. de Anima) quod recipitur, dicitur recipi ſecundum conditionem recipiẽtis; cum itaq; recipiens ſit immune a materia, & eius conditionibus, ideò etiam ſine illis recipit & iudicat, huiuſmodi non eſt ſingulare contradiſtinctum ab uniuerſali. Præterea, intelligere eſt quoddam pati, ex tertio de Anima, cont. 2. agens & patiens debent eſse ſimilia genere, quare ſolutum a materia, a ſolo ſoluto a materia pati poteſt. Præterea, cum ſit in ſerie mentium collocata, ut mentes cœlorum ex ſententia Ariſtotelis ſingularia hæc non apprehendunt, ne vileſcant, ut dicitur in duodecimo Metaphyſicę 51. ita quoq; mens hominis ne vileſcat, non debet ſingularia apprehendere. Inſuper, cum mens ad intelligibilia referatur, ſingularia nõ dicuntur intelligibilia niſi poteſtate, ſed ſolũ *Ex mente agente.* ſecreta a materia dicuntur intelligibilia. Quod pertinet ad ſecundum caput, ex conditione mentis agentis, conſpicuè elici poſse uidetur, mẽtem nõ cognoſcere ſingularia: Cum enim officia mentis poteſtate, & agentis, ſibi mutuò reſpondeãt, & æquari debeant, ita argumentor: Vel pro cognitione ſingularium requiritur officium agentis, uel non: dicere quòd requiratur, eſt abſurdum; quia eius officium eſt reddere in-

telligi-

telligibilia poteſtate, intelligibilia actu, ſingularia nō ſunt intelligibilia actu, ſed ſola abſtracta. Si ais quòd non requiritur, etiam videtur abſurdum: tum quia officium vnius nō æquaretur officio alterius, tum quia phantaſmata, Singularæ & Materiatū, facultate propria ageret in formam ſeparatam, ac ita redundans eſſet mens agens. Tertiò eliciuntur rationes ex conditione Obiecti humanæ mentis, quod, ut patebit, eſt Quidditas Materiata, & ita argumentor. Quod non continetur ſub Obiecto humanæ mentis, non per ſe, & ſeorſum intelligitur; Singulare Materiatum cum non ſit eſſētia, & Quidditas, ſed complicatum cum materia, & eius conditionibus, non continetur ſub Obiecto humanæ mentis, quare, &c. Confirmatur, quia id minimè eſt aptum per ſe a mente percipi, a cuius principio officium mētis eſt abſtrahere: At officium mentis eſt abſtrahere a conditionibus indiuiduorum; quare indiuiduum non eſt aptum per ſe apprehendi à mente: nam indiuiduum eſt id, cuius Materia eſt una, ex quinto Metaphyſicæ, cont. 12. Mens autem abſtrahit ab ea. Præterea, ea quę ſunt, diuiduntur in intelligibilia, & ſenſibilia; at ſi mens ſingularia apprehenderet, cuncta eſſent intelligibilia. Præterea, ut ſenſus ſe habet ad ſenſibile, ita mēs ad intelligibile; quare commutādo rationem, ut ſenſus ſe habet ad mentem, ita ſenſibile ad intelligibile; at ſenſus nec eſt mens, nec apprehendit intelligibilia mentis, igitur ſenſibile non eſt intelligibile, nec mens apprehendit ſenſibilia. Quartum genus rationum elicitur ex cōſpirantibus ad officium intelligendi, & primò quæro, ſi mens apprehendit ſingulare, uel id facit per ſpeciem ſingularis diſtinctam ab ea vniuerſalis, uel per ſpeciem vniuerſalis, non per eam vniuerſalis, quia actu ſolùm repræſentat vniuerſale, ſingularia uerò tantum poteſtate ut incluſa in vniuerſali, & præſertim, quia eadem ſpecies non per ſe repræſentat uaria, includentia conditiones oppoſitas. Nec etiam mēs id facere ualet per ſpeciem ſingularis, quia vniuerſale & ſingulare eſt forma eadem, vario modo ſe habens, eiuſdem autem non ſunt duæ ſpecies, cum ſpecies forma ſit. Et ſi ais, id fieri eadem ſpecie, uario modo ſe habente, nempè ut iuncta cum conditionibus indiuiduantibus, uel ſeiuncta; Hæc varietas pertinet ad diſtinctas facultates, non ad eandem. Præterea, ſi mens apprehendit ſingulare, uel id facit ante apprehenſionem vniuerſalis, vel poſt; non ante, quia omnis facultas primò tendit in ſuum obiectum proprium, quod eſt Eſſentia, Quidditas, & vniuerſale: non poſterius, quia ſi mens ualet apprehēdere ſingulare, tunc id apprehēdet dum ei offertur, at primò per phantaſma ei offertur. Confirmatur, quia vt vniuerſale complexum, nō cognoſcitur niſi prænotis partibus, ita vniuerſale incomplexum non poſſet noſcit, niſi prænotis ſingularibus, ſi mens eſſet apta ea apprehendere. Demùm mens ſe intelligit, intelligendo alia, quatenus fit ea, quæ intelligit, ut dicitur in tertio de Anima, cont. 8. & 12. Metaphyſicæ 37. Quare ſi mēs talem ſe iudicat, qualia ſunt ea quæ iudicat, iudicando ſingularia, includentia materiam, & cōditiones eius, talem ſe quoque iudicabit, quod apprimè eſt abſurdum. Poſtremò, eadem ſententia uarijs auctoritatibus comprobatur. Legitur in primo Phyſicorum 49. Senſum ſingularium, mentem vniuerſalium eſſe; In 3. de Anima, cont. 6. legitur, mentem eſſe locum ſpecierū, ſpecies autem vniuerſale eſt. In contex. 11. inquit Philoſophus, Senſitiuo calidum & frigidum, hoc eſt ſingularia noſci. In cont. 37. legitur, Animam quodam modo fieri omnia, ſenſibilia per ſenſum, intelligibilia per mentem; At ſi mens etiam ſingularia apprehenderet, abſolutè Anima per mentem fieret omnia. In cont. 16. legitur, ſingularia ſolùm poteſtate eſſe intelligibilia, non actu. Et in ſexto Nicomachiorum, cap. primo legitur, ad iudicanda diſtincta, paratas eſſe facultates diſtinctas, cum intelligere fiat per cōformationem, & ſimilitudinem. Auerroes idipſum ſenſiſſe viſus eſt, nam in Paraphraſi de Diuinatione ait: Si Intelligentiæ apprehenderent ſingularia, neceſſariò eſſent Materiatæ. Et in tertio de Anima com. 5. definiens mentem poteſtate, ait, eſſe poteſtate omnes intentiones formarum Materiatarum vniuerſalium. Eiuſdem ſententiæ viſus eſt fuiſſe Alexander, qui in primo de Anima, cap. 27. inquit;

Ex conditione obiecti.

Ex concurrentib. pro officio intelligendi.

Auctoritates.

Ariſtot.

Auerroes.

Alexāder.

Mens non hoc ſingulariter apprehendit, ſed in ſingulari ipſum eſſe intelligit. Et poſt pauca, Mens ſpeciei & definitionis contemplatione, vtitur, ſpeculaturque, non hoc quippiam, ſed tale, neque ſingulare, ſed vniuerſale. In his igitur in quibus aliud eſt hoc eſſe, & huic eſſe, alia poteſtas hoc eſſe, alia huic eſſe cognoſcere nata eſt, illam ſibi ſenſus, hanc mens vendicat. Conſpicuè Alexander negat mentem apprehendere *Philopon.* ſingularia, & errant qui oppoſitum ei tribuunt. Rectè autem Philoponus ait, Alexandrum & Plutarchum Lydum negaſſe mentem ſingalaria apprehendere; & iure Alexander ſequens principia ſua, id negauit: cum enim mentem poteſtate fundamento non ſecreuerit a phantaſia, ſed ſolùm ratione, quatenus includit facultatem, & idoneitatem ad vniuerſalia, ideò ut apprehendens ſingularia dicitur phãtaſia: & ſolùm dicitur mens, vt apprehendit, vel apprehendere apta eſt vniuerſalia, ut elicitur ex primo *Simplici.* ſuo lib. de Anima, c. 26. Simplicius in 7. Phyſic. 18. eidem opinioni adhærere videtur, cum dicat, menrem apprehendere ſingularia, ut incluſa in vniuerſali. Similiter Priſcianus Lydus ex ſententia Theophraſti idipſum viſus eſt putaſſe, ut elici videtur ex libro de Intellectione, cap. 14. & 15. Non itaque iniuria varij viri docti negarunt mentem humanam apprehendere ſingularia.

Oſtenditur Mentem Hominis Singularia cognoſcere. Cap. XVI.

Ratio prima. NVnquam induci potui, vt conſtanter non exiſtimarem humanam mentem cognoſcere ſingularia, cum experientia, ratio, & auctoritas id maniſeſtiſſimè patefaciant. Et ordiens a rationibus: Prima & efficaciſſima ratio ſumitur ex ordine & connexione facultatum cognoſcentiſi, percipimus.n. cęteras omnes facultates ſubordinatas ita eſſe iunctas, ut finis actionis unius, ſit principiũ alterius: hoc patet de ſenſu communi relaro ad externos, de phãtaſia relata ad cõmunem: nam in omnibus quod iudicatur ab anrecedente, iudicatur a ſubſequente, addendo mox id, quod ſequentis eſt proprium, alioquin nõ eſſent iunctæ, nec ſibi internunciæ, & actiones eſſent inrercisæ, & antecedẽs non excitaret ſequentem, quare id ipſum de mente ſentiẽdum eſt. *Secunda.* Præterea, validiſſima eſt ea rario, qua utitur Themiſtius in tertio de Anima, in Paraphraſ. cont. 10. & Auerr. com. 9. & nititur conſtanti fundamento Ariſtotelis in ſecũdo de Anima, 146. necnon in lib. de ſenſu & ſenſili, & eſt hoc, Facultas comparãs duo inter ſe, & cognoſcens inter ea differentiam & conſimilitudinem, renetur ea duo eodem tempore diſtinctè noſcere: At in homine fit comparatio inter vniuerſale & ſingulare, & cognoſcitur differẽtia, & conſimilitudo, & non fit per ſenſum, quia nõ noſcit vniuerſale, igitur fit per mentem, quare eſt neceſſe ut mens diſtinctè noſcat vtrũque. Nec uitari poteſt uis rationis, dicendo, comparationem fieri, ab homine noſcente ſingulare per ſenſum, vniuerſale per mentem, hoc dici non poteſt. Primò, quia redderetur inanis ratio Ariſtotelis pro oſtẽdenda neceſſitate ſenſus communis: nam ſimiliter dicerem comparationem inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum fieri, non per communem ſenſum, ſed ab homine per varios externos ſenſus noſcentem ſenſibilia varia. Præterea, aduerſatur rarioni: quia ſimilitudo & differentia eſt cognoſcibile vnum, quod vna facultate eſt iudicandum. Tertiò aduerſatur uerbis Ariſtotelis dicenris comparationem debere fieri per facultatem unam, ſimul noſcentem utrũque. *Tertia.* Ratio tertia elicirur ex interna hominis inſtitutione. Sententia fuit Platonis, primã & ueram noſtram inſtitutionem, nobiſque internam, eſſe eam, qua mens ſenſum inſtituit: hoc affirmauit Ariſtoteles in calce primi, & in principio ſexti Nicomachiorũ, inquiens, Senſum eſſe rationalem per participationem, quatenus inſtituitur & corrigitur per mentem ex ſe rationis compotem. Et in tertio de Anima 57. dixit phanta-

ſiam

Digitized by Google

ſiam Hominis ratione ſæpe formari,& corrigi. Hoc ſundamento iacto,ita argumen-
tor. Inſtituens debet id cognoſcere,de quo inſtituit,& dirigit aliud; Mens inſtituit
internum Senſum;igitur debet id cognoſcere de quo inſtituit; at inſtituit,de Singu-
laribus,quia Senſus ſolum eſt Singularium,& actiones ſunt in Singularibus, igitur
Mẽs ſingularia cognoſcit,alioquin perinde ſe haberet,ac ſi Scytha Arabem inſtitue
ret,& unus non intelligeret quid denotent uoces alterius,nec apprehenderet in quo
alter uerſaretur. Quarta Ratio elicitur ex Reminiſcentia, & præaccipio ex cap.de *Quarta.*
Memoria & Reminiſcẽtia,Memoriam per ſe eſſe ſingularium,Vniuerſalium verò ex
Accidenti,& per conſequutionem,& Reminiſcentiam eiuſdem eſſe facultatis,cuius
eſt Memoriam,ſolum differre,quia expoſcit uſum rationis.Ex quo hęc elicitur ratio.
Ea quorum per ſe eſt Reminiſcentia,per ſe noſcuntur a mente,Reminiſcentia ut Me
moria per ſe, eſt ſingularium, quare ſingularia per ſe noſcuntur a mente. Quinta *Quinta.*
Ratio elici poteſt ex principio motus:pro qua accipio id, quod dicitur ab Ariſtotele
in tertio de Anima,58.nam explicans,quomodo mens ſit principium motus,inquit:
quoniam Exiſtimatio & Ratio,hæc quidem Vniuerſalis eſt,ea uerò ſingularis,ea di-
cit,quod oportet talem,tale agere,hæc autem,quod hoc eſt tale,& ego quidem talis
iam hæc mouet opinio,non ea quæ Vniuerſalis eſt,aut utraque,ſed illa quidem quie-
ſcens magis,hęc autem non,&c.His uerbis patefacit Philoſophus,Rationem, Opi-
nionem,& Exiſtimationem,quæ attinẽt ad mentem(ut patet ex 2.de Anima,154.)
mouere præſertim per minorem propoſitionem,quę ſingularis eſt. Propterea ita ar-
gumentor:Id per quod mens mouet,noſcitur ab ea;ſed mouet per minorem propoſi
tionem,quæ eſt ſingularis;quare ſingulare ab ea noſcitur. Sexta conſpicua & efficax *Sexta.*
Ratio elicitur ex formis argumentandi:nam mens format propoſitiones ſingulares,
noſcens ueritatem earum,quare noſcit ſingularia. Conſequutio conſpicua eſt. Aſ-
ſumptum oſtenditur:quia formatur hæc propoſitio,Plato eſt Animal, non formatur
a Senſu,quia non cognoſcit animal Vniuerſale,ideò formatur a mente; & ab ea ſola
noſcitur ueritas eius. Similiter formantur Inductiones, colligendo ex ſingularibus
Vniuerſale,non a Senſu,quia Vniuerſale non cognoſcit,quare a mente,eſt itaque in-
ferendum,mentem cognoſcere ſingularia; nam ut legitur in primo Poſter.principia
ex quibus elicitur Concluſio, debent eſſe notiora Concluſione, & deinde format
mens Syllogiſmos ex altera propoſitione ſingulari: Argumentor itaque hunc in mo-
dum.Facultas per quam ex principio aliquo aliud infertur, debet id principiũ prius
& magis cognoſcere;Mens ex ſingulari infert aliud,quare prius & magis tunc noſcit
id ſingulare. Confirmatur hæc Ratio,quia Syllogiſmi uim habent ex dicto de om-
ni,& de nullo,ideò facultas formans Syllogiſmos, tenetur noſcere attinentia ad ea.
De omni dicitur:quia Prædicatum competit Subiecto,& omni contento ſub eo,cõ-
tenta ſunt ſingularia, quare mẽs tenetur noſcere ſingularia. At ſoluunt nonnulli,di *Solutio.*
centes,rationem formari ab Homine noſcente Vniuerſalia,& Singularia per faculta
tes diſtinctas. Quę ſolutio reijcienda eſt; Primò, quia argumẽtatio eſt ratio una,& *Euerſio.*
tãquam motus unus ſpiritalis,motus unus ex una facultate prodire debet,ut in quin
to & octauo Phyſicorum declaratur. Inſuper tunc perinde ſe haberet,ac ſi unus Ho
mo proponeret propoſitiones,alter colligeret concluſionem, quorum neuter uim ra
tionis perciperet:nam ratio in quadam mutua terminorum comparatione poſita eſt,
& ob id ratio dicitur,ideò formans rationem, debet noſcere terminos,id autem de-
bet fieri per eandem facultatem, & in eodem tempore, ut uis Ariſtoteles in ſecundo
de Anima.146.quare eſt neceſſe,ut eadem facultas noſcat omnes terminos argumen-
tationis. Ratio ſeptima elicitur ex emendatione Senſus a mente, frequenter mens *Septima.*
corrigit iudicium Sẽſuum de aliquo ſingulari,ut indicat ſenſus Solem eſſe minorem
urbe,baculum ſemimerſum eſſe fractum,Mare eſſe planum,Terram mole maximam,
corrigitur autem a Mente, corrigens autem tenetur id diſtinctè cognoſcere de quo
aliud corrigit. Octaua efficaciſſima Ratio elicitur ex mente practica, quæ actionum *Octaua.*

eſt

eſt principium,ad quam pertinet Prudentia,quæ eadem eſt cum mente cõtemplãte,
& ſolo fine diſtinguitur,vt dicitur in 3.de Anima,49,& ratio ita formatur.Ea in qui
bus uerſatur,& quibus tãquam principijs utitur mẽs Practica,debent ab ea diſtinctè
noſci,ut ea in ſingularibus per actiones uerſatur,& ſingularibus,ut principijs utitur,
ideò debent ſingularia diſtinctè ab ea noſci. Maior cõſpicua eſt, Minor oſtenditur:
Nam mẽs Practica per Prudẽtiam,eius habitum,inquirit media opportuna pro fine
decernit medium cõgruens ſeruandum in perturbationibus,dirigit actiones noſtras,
cum ſit recta ratio agẽdorum:at hæc omnia ſunt ſingularia, quare noſcit ſingularia.
Similiter,cognoſcere tenetur circumſtãtias omnes conſiderandas pro rectè formanda
actione,quę ſingulares ſunt.Inſuper,ut dirigat actiones, pro principijs utitur cognitione
ſingularium,quorum cognitio primò occurrens nũcupatur nomine mentis,
& perinde eorum ſingularium cognitio ſe habet ad mẽtem practicã, ac cognitio primarum
Vniuerſalium enũciationum ad mentem Theoricam.Hinc Ariſt.in 6. Nicomachiorum,
cap.7.præter cętera,hæc protulit: Neque Vniuerſalium tãtum Prudentia
eſt,ſed opus eſt ut ſingula etiam cognoſcat.Inſuper,c.11.inquit; Agẽdæ autẽ res
ex ijs ſunt,quæ particularia & ultima ſunt:nam & prudẽtem oportet ea cognoſcere,
& perſpicacia ac ſentẽtia in eis uerſantur,at hæc ultima ſunt,mẽs quoque ultimorũ
eſt,in utranq; partem,primorum enim,& ultimorum terminorum mẽs eſt,nõ ratio:
Ille quidem qui in demõſtrationibus verſatur,immobilium terminorum & primorũ
eſt, alter qui in actionibus cõſiſtit, ultimi & eius quod euenire aliter põt, & alterius
propoſitionis,hæc.n.eius cuius gratia res agitur principia ſunt,quippe cũ ex ſingularibus
Vniuerſalia exiſtũt,quorũ ſane habere ſenſum oportet,iſte aũt ſenſus eſt mẽs,
&c.Cõſpicuè Philoſophus affirmat,mẽtem noſcere ſingularia,& notitiã illam ſingularium
vt dirigẽtem ad actiones,nũcupat nomine mentis:dicitur autem ſenſus,quia
ſingularium eſt,& a ſenſu ſubminiſtratur.Id ipſum poſſet oſtẽdi rõne ſumpta ex Ar-
Nona. te,quæ cũ ſit habitus mẽtis,eſt recta ratio effectibiliũ, quæ ſingularia ſunt. Nona rõ
elicitur ex abſtractione,& ita formari põt;Ea facultas quæ operatur cũ cognitione,
& unũ ex alio abſtrahit, tenetur ea noſcere ex quibus abſtrahit, mẽs ex ſingularibus
abſtrahit Vniuerſale,quare noſcit ſingularia.Maior oſtẽditur:nã inquit Auer.12. Metaph.
cõ.4.Vniuerſalia ſunt collecta ex ſingularibus a mente, accipiente inter ea cõſimilitudinẽ,
& cõſtituente notionem unam:At ſimilitudo non cognoſcitur, niſi per
eandẽ facultatem noſcãtur conſimilia ex 2.de Anima,146.Prætereà,inquit Ariſt.in
c.de Memoria & Reminiſcentia,cum ſpeculamur, neceſſe eſt ſimul Phantaſma aliquod
ſpeculari,Phãtaſmata aũt tanquam ſenſibilia ſunt, præter quã quod ſunt ſine
materia,&c.cõſpicuè Philoſophus inquit,nos per mẽtem duplici munere fungi, ſpeculari
Phãtaſma,& apprehẽdere Vniuerſale;Speculatio eſt cognitio, & Phantaſma
ſingulare eſt.Cõfirmatur:qa in 3.de Aĩa,30.Phãtaſma ad mẽtẽ perinde ſe habere dicitur,
ac ſenſibile ad Sẽſum,cũ aũt ſenſibilia iudicãtur Sẽſu, eſt neceſſe vt ẽt Phãtaſmata
iudicẽtur mẽte.Cõfirmatur:quia mẽs abſtrahẽs a ſingularibus nunq̃ eſſet certa
de vniuerſali,niſi cognoſceret ſingularia,ea.n.tribuũtur vniuerſali, q̃ inſpiciuntur in
ſingularibus,& niſi ſingularia noſceret,nõ poſſet ꝑcipere ſimiliter ſe habere de ſingularib.
oĩbus,nec poſſet abſoluiè apprehẽdere ueritatẽ enũciationũ, niſi ſingularia
apprehẽderet,cũ ueritas ſit æquatio notionũ,rebus externis,externa aũt ſunt ſingularia,
ideò nũquam mens iudicare poſſet hãc enũciationem eſſe ueram, omnis homo
Decima. eſt bipes,niſi particulares homines noſceret,ut rectè Philoponus cõſiderauit. Poſtrema
Ratio ex eo elicitur:quia nil in ſingularibus reperitur,quod ſubijci nõ ualeat iudicio
mẽtis,in ſingulari reperitur Forma cũ materia, Forma eſt actus natus per ſe intelligi,
materia prima ſola mẽte nõ Sẽſu percipitur,materia proxima cõſtituitur per accidentia
quæ formæ ſunt,nõ pugnãtes cum iudicio mentis.Id igitur quod nil includit
ſubterſugiens iudiciũ mẽtis,apprehenditur a mẽte,huiuſmodi ſunt Singularia.Hinc
ait Auer.in ſecũdo de Anima,65.Vniuerſalitas & ſingularitas ſola mẽte percipiũtur,

Mens.

Digitized by Google

mens percipit Vniuerſalitatem noſcẽdo uaria Vniuerſalia, quare ſimiliter noſcit ſingularitatem noſcendo uaria ſingularia, & præſertim, quia abſtracta per concreta inueniuntur & noſcũtur. Hanc ueritatem pateſecit Ariſtoteles, dum in tertio de Anima referens duo cognoſcibilia, Vniuerſalia ſcilicet, & ſingularia & ſupponens ambo mente cognoſci, modum quærit, & in contex. 1 o. ait mentem ſenſitiuo noſcere calidum, frigidum, & ſingularia, non dixit ſenſitiuum ſolum ea noſcere, ſed mentem ea noſcere ſenſitiuo, adeò ut iudicium menti tribuerit, ſenſitiuum uerò dixerit eſſe id, quo: Hoc autem declarat Ariſt. in octauo Phyſic. 35. præſupponit principale agens, veluti ſi dixero, baculo percutio. Inſuper, diſtinctiùs explicans quomodo ea duo cognoſcibilia iudicentur mẽte, inquit cognoſci ab ea uario modo ſe habente, ut circunflexa linea ſe habet ad ſe cum extenſa fuerit: cum itaque Ariſtoteles dicat, mẽtem in iudicandis illis ſimilem eſſe uni lineæ, vario modo ſe habenti, cõſpicuè affirmat ambo ea noſcibilia iudicari mente, uario modo ſe habente. Colligamus itaque cum Ariſtotele, Themiſtio, Auerr. Philopono, experientia, & ratione, Humanam mentem ſingularia noſcere.

Ariſt. *Concluſio.*

De modo quo Mens cognoſcit Singularia. *Cap. XVII.*

OStenſo humanam mentem intelligere ſingularia, de modo agendum eſt: pro cuius notitia conſiderandum eſt, opiniones Philoſophorum in quinque prima capita redigi. Primò enim occurrunt vetuſtiores Philoſophi, ut Democritus, Empedocles, Anaxagoras, & ſimiles, qui Sẽſum a mente nõ ſecreuerunt, & propterea procul dubio exiſtimarũt mentem noſcere ſingularia. Hinc Ariſt. in primo de Anima, 25. tribuit Anaxagoræ, quòd putauerit mentem etiã uilibus Animalibus competere quæ tamen ſola ſingularia apprehendũt. Hi namque omnem internam cognitionem menti tribuerũt, qui rectè aiunt mentem noſcere ſingularia: errant autem, non ſecernentes mentem a Senſu, & putãtes, eam propriè per inſtrumenta corporea, ſingularia noſcere. Altera opinio eſt Alexãdri parum ab his recedentis, ipſe mẽtem pro fundamento ſumptam putauit eſſe phantaſiam, ei ſuperaddidit idoneitatem ad vniuerſalia, & propterea ut noſcentem ſingularia nuncupauit Senſum, ut noſcentem vniuerſalia mentem, adeò ut per propriam mentis rationem & cõditionem ſola vniuerſalia apprehenderit, quæ opinio in præcedentibus reiecta eſt. Et propterea Cardinalis Caietani, & Capreoli in primo Sent. diſt. 35. opinio approbanda nõ eſt, qui cum Alexandro mentem ſingularia non cognoſcere affirmarunt. Tertium caput opinionum eſt, eorum, qui aiũt mentem primò & directè noſcere vniuerſale, ſecũdò, & reflexè, poſſe noſcere ſingulare, quatenus ſi uoluerit vniuerſale cum ſingulari comparare, reflecti poteſt in eius Phantaſma, ac ita ſecundò, & reflexè ualet illud cognoſcere, nõ autem primò, quia facultas primò tendit in obiectum ſuum. Huius opinionis eſt D. Tho. in tertio de Anima 10. Quæ approbanda nõ eſt, primò, quia euerteretur ordo & cõnexio facultatum cognoſcentium, nõ enim finis unius, eſſet principium alterius, ut de cæteris patet. Præterea, principia primò debent noſci, vniuerſalia colliguntur Inductione cuius ſingularia ſunt principia, quare ea primo noſcuntur a mente, idipſum eſt dicendum de mente Practica. Præterea, omnis facultas id primò cognoſcit, quod ei primò offertur, quod facilius noſcitur, & eſt uia & diſpoſitio pro cognitione alterius, & ex quo per abſtractionem elicitur aliud, huiuſmodi autem eſt ſingulare. At de hoc latiùs in conſideratione primi cogniti. Propterea, eſt quartum caput opinionum, approbatum a ſimplicio, Plutarcho, & Priſciano Lydo pro cuius notitia accipio menti, ſupra Animam rationalem poſitæ, cõpetere Ideas; Animæ rationali, rationes: Naturæ, Semina: Materiæ, Vmbras formarum. Inſuper, accipio ex horũ ſententia Ideas eſſe cauſas rationum; rationes ſeminum; ſemina umbrarum, & parti-

Quinq; capita opinionum. *Primum.* *Secundũ.* *Tertium.* *Euerſio.* *Quartum.*

participationis fotmarum. Addo tertiò, mentem cognoſcere per ideas, animam per rationes, vel ut cum ideis iunctas, uel ut ſibi inſitas, uel ut in phantaſiam tanquā imagines effuſas: ſenſus autem per eas imagines ſenſibilia iudicare. His præaſſumptis ex horum ſententia dicendum eſt, mentem Animariam, in triplici ſua diſpoſitione, tribus modis apprehendere ſingularia, ea namque vt iuncta ſuperiori menti, & ideis, tanquam per primam cauſam noſcit accidentia, & ſingularia, ut in ſe manens, & per rationes ſibi inſitas ea noſcit, ut per cauſam proximam, per conuerſionem uerò ad phantaſiam, excitatam ab externis obiectis, per imagines rationum apprehendit ſingularia, vt effecta rationum & vniuerſalium. Modus qui in nobis eſt origine primus eſt hic tertiò relatus, primus autem perfectione & abſolutè ille eſt, qui primò, referebatur qui in nobis origine eſt poſtremus. Apprehendit itaque mens animaria, accidentia, & ſingularia, non tanquam cauſas vniuerſalium, ſed contra, uel ut effecta, uel ut incluſa in cauſis proximis, uel ut incluſa in primis, cum eſſentia ſingularium & vniuerſalium eadem ſit. Hoc elicitur ex Simplicio in tertio de Anima, *9.33.53.58.* in ſeptimo Phyſic. 18. & ex Priſciano Lydo, in Theophraſtum, de intellectione, c. 15. verba non refero, nec moror in euerſione huius opinionis, cum alibi patefecerim, fundamenta, & principia huius opinionis, cōſpicuè pugnare cum principijs Peripateticorum, & Simplicius hæc tribuens Ariſtoteli, euertit, non explicat ſententiam eius.

Opinio quinta verior. Cum itaque quattuor relati modi non uideantur approbandi, quintum afferamus & approbemus, pro quo tria profero: Primum eſt Mentē apprehendere Singularia: Alterum eſt, Mentem primò apprehendere Singularia: Tertium eſt, Mentem uario modo ſe habentem, & Singularia, & Vniuerſalia apprehendere. Quod Mens noſcat Singularia, & primò ea noſcat, iam eſt oſtenſum: quod ea noſcat modo uario ſe habens, elicitur ex ratione, quia noſcibilia ſunt uaria. Elicitur & Ex Ariſtotele qui in tertio de anima, contex. 10. ait, ſenſitiuo calidum & frigidum cognoſcit, hoc eſt Mens ut iuncta ſenſibus & Phantaſiæ iudicat accidentia circumſcribentia indiuiduum, alio autem vel ut circumflexa, &c. ac ita indicat Mentem, primò noſcere circumſcribentia ſingulare, mox eam secùs ſe habentem, noſcere Vniuerſale. Conſentio itaque de hoc

Conſenſio cum Scoto & diſſenſio. cum Scoto, Mentem noſcere, & primò noſcere Singularia, ut in 4. Sent. Diſt. 45. q. 3. att. 2. in 3. de anima, q. 22. Quodlib. 13. art. 2. affirmat. Diſſentio tamen, quia affirmat per nullam noſtram facultatē poſſe noſci Singulare ſub propria Singularis ratione cæteris circumſcriptis, cum enim hæcceitas ex eius Sententia ſit principiū Indiuiduationis, eam hæcceitatem pro ſtatu hoc circumſcriptis omnibus accidentibus proprijs ſingularium apprehendere ex eius ſententia non valemus, diſtinguendo unam, ab altera, id tamē efficere ualebimus in alio ſtatu: De hoc inquam, ab eo diſſentio, & præſertim, quia nos cuncta quæ noſcimus, per accidentia noſcimus, & vt ex accidentibus proprijs ſpeciei, elicimus notionem propriam ſpeciei, ita ex accidentibus proprijs ſingularium, elicimus notionem propriam ſingularium, & hoc eſt cōmune omni noſtræ cognitioni. Inſuper cum Scotus ex ſententia Ariſtotelis pro Obiecto Mentis ſtatuat Ens, quia Ariſtoteles alium vitæ ſtatum non cognouit, videtur ſibimet aduerſari, inquiens, pro hoc ſtatu non poſſe ſingulare propria ratione cognoſci; At de hoc latius in conſideratione primi cogniti.

Pro diluendis Rationibus aduerſis, uaria explicantur cognitu vtilia. Cap. XVIII.

An ſingulare noſcatur a mente notitia recta. VT clarior refulgeat modus, quo Mens Singularia cognoſcit, & rationes aduerſę facilè diluantur, nōnulla vtilia cognitu diſtinctè ſunt explicāda. Quęritur primò, nū ea cognitio, qua mēs Singularia percipit, debeat dici recta, vel reflexa? Nōnulli ut D. T. & Simplicius eam dicūt reflexā. Alij ut Auerroes rectā. Reſpōdens dico ſine cōtrouerſia, & diſtincta cōſideratione eam & rectam, & refle-

Digitized by Google

& reflexam dici poſſe: dici poteſt recta, conſidcrando modum cognoſcẽdi, dum enim aliquid ab alio recipimus, primò manum extendimus, mox eam ad nos contrahentes reflectimus, ita mens recepturà obiectum a phantaſia, primò aciem in phantaſiam dirigit, ac ita ſingularia percipit, mox per ſui conditionem appræhendendo eſſentiam, derelictis accidentibus dicitur per Metaphoram in ſe redire, & reflecti. Hunc modum conſiderauit Ariſt. in cont. 10. 3. de Anima, inquiẽs, Vt circumflexa ſe habet ad ſe, cum extenſa fuerit, carnis eſſe cognoſcit, adeò ut primò mens cõuerſa ad Phantaſiam conſideretur, ut extenſa, mox reflectatur pro cognitione ipſius eſſe, hoc eſt Vniuerſalis. At inquiũt nonnulli, Ariſtotelem per ea uerba denotare oppoſitum, nempè mentem reflexè appræhendere ſingularia, quia inquit ut circumflexa ſe habet ad ſe, cum extẽſa fuerit, ac ita circũflexio primæ cognitioni reſpõdet, extenſio ſecundæ, quæ eſt cognitio uniuerſalis. Qui ita exponunt, cõſpicue Ariſt. uerba peruertũt, nam Philoſophus apertè id ut circũflexa refert ad cognitionem vniuerſalis, cum enim dicat mentem noſcere uniuerſale ut circũflexa, conſpicuè circunflexum refert ad cognitionem vniuerſalis, & cum addat, cum extenſa fuerit; non id profert ut denotet ordinem temporis, ſed ut patefaciat uarietatem diſpoſitionis. Dico tamen altera ex parte notitiam ſingularium triplici ratione poſſe dici reflexam. Primò, quia nõ eſt ſui obiecti, ſed alieni: facultas autem in ſuum obiectum dicitur rectè tendere. Secundò, quia ea cognitio non eſt per eleuationem mentis, ſed per depreſſionem. Tertiò, quia ſingulare eſt maximè compoſitum, reſpõdens circumflexo, eſſe uerò eſt ſimplex, reſpondes recto. Quæritur ſecũdò, an cognitio ſingularium debeat dici per *An ſit per* intuitionẽ? Pro notitia accipio cognitionem eſſe quatuor generum: uel enim eſt per *intuitum.* intuitum, ut oculo intuemur colorata, vel per abſtractionem, ut mẽs apprehẽdit uniuerſalia: uel per illationem, dum ex uno aliud inferimus, vt ex operibus elicimus notitiam cauſarum, uel demùm eſt cognitio per eſſentiam, ut Deus ſe intelligit. Dum mẽte in phãtaſiam per oblata phãtaſmata percipimus ſingularia; ille nõ propriè eſt intuitus, ſed ei ſimilis: nõ propriè eſt intuitus, tum quia propriè intuitus eſt obiecti proprij, ſingulare non eſt obiectum proprium mẽtis, ſed Senſuum: tum inſuper, quia intuitus eſt rei principalis, nõ imaginis: phantaſma autem eſt imago, eſt tamen intuitus imaginis illius rei, ex qua mens elicit obiectum ſuum, ac ita eſt ſimilis ratio intuitui. Quæritur tertiò, cum mens cognoſcat uniuerſale & ſingulare, num id faciat per eã *An fiat p* dem, uel per diſtinctam ſpeciem? miſſum facio pro nũc, an ſpecies intelligibilis di- *ſpeciem di* ſtinguatur ab actu intelligẽdi; Hac de re ſententiæ ſunt Variæ; nonnulli aiũt id fieri *ſtinctam.* diſtinctis ſpeciebus, alij eadem ſpecie, at diſtinctis cõceptibus. Prima ſententia eſt dubia: quia ſpecies reſpõdet formæ, uniuerſalis & ſingularis eadem eſt forma, ut ait Alex. primo de Anima, cap. 26. & ſimpl. 7. Phyſic. 18. Similiter, ſecunda eſt dubia: quia re uera ſpecies a cõceptu ſiue notione, diſtincta non eſt, ut ſuo loco patebit. Proptereà dico per mẽtem noſci ſingulare & vniuerſale eadem ſpecie, vario modo ſumpta, & ſe habente, per eam enim iunctam cum materia, & conditionibus indiuiduorum noſci ſingulare, per ſecretam ab eis, noſci vniuerſale. Quæritur quartò, an dum mens noſcit ſingularia, dicatur fieri illa, ut dicitur fieri Vniuerſalia, & di *An mens* catur locus eorum? Reſpondeo id propriè non fieri, nec dici. Prima ratio eſt: quia *fiat ſingu-* mens inſpicit ſingulare, non ut in ſe, verùm ut in alio exiſtit, nempè in phantaſia: *laria.* ideò Themiſtius dixit, id inſpicere tanquam exiſtens ante pedes eius. Secunda eſt: quia mens cum ſit forma abiuncta non conformatur cum ſingulari materiato, ſed cũ vniuerſali abiuncto: Hinc non ſingulare dicitur fieri, ſed vniuerſale, & cum vniuerſali maximè nectitur, non cum ſingulari. Tertia ratio eſt: quia facultas dicitur fieri obiectum ſuum proprium, non alienum; ſingulare non apprehenditur a mente ut obiectum proprium, ſed ut id, unde elicit obiectum proprium; Iure igitur mens dicitur eſſe vniuerſalium, Senſus ſingularium: quia unicuique id eſt tribuendum, quod ſuum eſt; Iure etiam ea quę ſunt, diuiduntur in Senſibilia, & Intelligibilia, quia con-

ſiderari debent ſecundum propriam conditionem,& ut propria obiecta. Inſuper, rectè dicitur Animam fieri Senſibilia per ſenſum, Intelligibilia per mentem: quia unicuique id tribuendum eſt, quod eius eſt proprium. Similiter rectè mens dicitur locus ſpecierum vniuerſalium, non ſingularium. Et demùm cum mens propriè ſolùm dicatur fieri vniuerſalia, inde euenit, quod non cognoſcendo ſingularia, dicitur noſcere ſe, ſed noſcendo vniuerſalia, cum ea ſint obiectum proprium, & pateſaciant conditionem, & uires proprias, & præſertim quia uires menſurantur per maximum quod poſſunt. Quæritur quintò, an pro notitia ſingularium requiratur officium mentis

An requiratur officiũ agẽtis. agentis? Hac de re a uarijs uaria dicuntur: ſed quia reſolutio pendet ex officio agẽtis, de quo in præcedentibus ſum loquutus, ideò ſequens traditam explicationem, dico, quòd cum apprehendere ſingularia ſit agere, & omnis actio tribuenda ſit agenti, etiã iudicare ſingularia eſt officium agentis, adeò ut quemadmodum pro notitia vniuerſalis omnis actio tribuebatur agenti, paſſio poſſibili, ita de attinẽtibus ad notitiã ſingularium putandum eſt ſe habere: quia tamen mens propriè uerſatur in uniuerſalibus, ideò etiã proprium officium agentis dicitur eſſe abſtrahere, & reddere intelligibilia poteſtate, intelligibilia actu. Ex his eliciũtur ſolutiones omnium rationum, quæ pro aduerſa opinione primò relatæ fuerunt. Et præſertim quia rationes illæ hoc ſolũ oſtendũt, mentem propria ratione & conditione, & tanquam obiectũ proprium uel contentum ſub eo, non apprehendere ſingularia, & quæ tamen apprehendit ut iuncta cum phantaſia, ut ordiens ab eius cognitione, & ut Phantaſmate egens pro eliciendo Vniuerſali.

Proponitur agendum de obiecto Humanæ Mentis, et nonnulla pro eius indagatione conducentia declarantur. Cap. XIX.

CVm conſideratione an mens noſcat ſingularia, ſatis iuncta eſt conſideratio Obiecti eius: propterea oſtenſo, mentem noſcere ſingularia, quodnam ſtatui debeat Obiectum eius, conſiderandum occurrit. Nã quemadmodum ſcientia omnis dicitur eſſe unius generis ſubiecti, in quo uerſatur, ita omnis cognoſcendi facultas uno quodam Obiecto debet eſſe prædita, ad quod iudicandum parata ſit; quod cum competat facultatibus cæteris cognoſcentibus, longè magis humanæ menti competere putandum eſt, cum præſtet cæteris animæ facultatibus. Loquens de Obiecto Humanæ mentis, primò cõ

Ordo ſecũdus. munia quædam explicabo, ſecũdò diſtinctiones tradam, ex quibus elicietur reſolutio difficultatis; tertiò dubia principalia ura diſſoluam. Obiectum facultatis cognoſcen

Nomina. tis uarijs denotatur nominibus, dicitur enim Obiectum, Scopus, Oppoſitum, Subiectum, & Finis. Nuncupatur ab Ariſtotele oppoſitum in primo de Anima, cont. 10. & in ſecundo de Anima, 33. opponitur enim oppoſitione relatiua, ut Senſus & ſenſibile. Nuncupatur ſubiectum in ſecundo de Ortu & interitu, conte. 7. & in ſecundo de Anima, 108. quia ſubijcitur iudicio facultatis cognoſcentis, & facultas cognoſcẽs in eo ut in propria materia uerſatur. Dicitur obiectum, tum quia opponitur facultati ut dixi, tum, quia tanquam ſcopus ei offertur. Demum dicitur finis & ſcopus, & quatenus facultas pro eo noſcendo parata eſt. Proprie tamen loquendo Scopus, & finis reſpõdent facultati mouenti & appetenti, bonum enim quod eſt finis, appetitui reſpondet, uerum autem facultati iudicanti. Extenditur Obiecti nomen ſiue oppoſiti, etiam ad facultates non cognoſcentes, ueluti alimentum ab Ariſt. in ſecundo de Anima 33. dicitur oppoſitum, ſiue obiectum facultatis nutrientis, & opponitur ſimili modo per relationem: hoc tamen in loco conſideratur obiectum mentis, tan

Deſcriptio quam facultatis cognoſcẽtis. Quod obiectum deſcribi poteſt, quod ſit Genus, unum, natum per ſe, & propria ratione cognoſci, ab ea facultate cuius eſt obiectum. Iure

obie-

obiectum dicitur genus unum, quoniam facultas cognoſcens, ſe habet perinde ac
ſcientia vna, quæ eſt vnius generis Subiecti, & tanquam una materia unius primæ
oppoſitionis. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de anima, dubitat an Senſus tactus ſit
vnus, cum non uideatur eſſe vnius oppoſitionis, ſed plurium. Et in tertio de Ani
ma contextu 9. ex eo quod caro, & eſſe carnis diſtinguuntur, infert, vel cognoſci
facultate diſtincta, uel eadem, uario modo ſe habente. Et in eadem ſignificatione in
ſexto Nicomachiorum cap. primo dixit, ad noſcenda ea quę ſunt diſtincti generis,
paratas eſſe facultates diſtincti generis. Oritur tamen dubitatio, cum obiectum de- *Dubitatio.*
beat eſſe genus unum, an debeat eſſe uniuocum, uel ſit ſatis, vt ſit ab uno, & ad
vnum? Scotus in quęſt. 21. tertij de anima inquit debere eſſe uniuocum, aptum mo- *Scotus.*
uere facultatem per unam communem formam. Ratio eius eſt, quia obiectum pri-
mum & adæquatum, debet eſſe aptum attingi a facultate cognoſcente unico actu:
at actus unus vni naturæ & formæ reſpondet: hinc Ens, quod cenſuit obiectum hu-
mane Mentis, exiſtimauit denotare conceptum unum uniuocum uniuocatione Lo-
gica. Hanc opinionem ueram non puto, conſpicua enim eſt ſententia Ariſtotelis *Euerſio.*
in 4. Metaphyſicæ contextu 2. & in 10. Metaphyſicę dicentis, ſcientiam nedum gene
ris uniuoci, uerùm etiam eius quod eſt ab uno eſſe poſſe, quod & Alexander & Auer.
in eodem 4. Metaphyſicæ affirmarunt, & Ariſtoteles in ſexto Topicorum dixit etiam
eorum, quæ ſunt ab uno, dari Definitionem unam: Si igitur genus ab uno Definiri,
eiuſque ſcientia una eſſe poteſt, conſimili ratione uni facultati poteris reſpondere,
ita tamen ei reſpondebit, ut non æque primo, ſed ordine aliquo ei reſpondeat. Inſu-
per id, quod Scotus profert de Ente, quod denotet conceptum unum uniuocè, con-
ſpicuè pugnat cum Ariſtotele, Auerroe, & Græcis omnibus interpretibus, oppoſitum
vt notiſſimum enunciantibus. Ratio eius facilè diluitur, & primò, per fiduciariam
reprobationem concedendo Obiectum facultatis debere eſſe aptum unico actu
attingi: Sed cum unum dicatur multipliciter, ex 5. Metaphyſicæ context. 12. dico:
Si obiectum fuerit uniuocum, attingetur actu vno uniuoco, ſi ab uno, actu unico,
eadem unitate ab uno, ut actu uno percipitur perſpicuum cœli, & mortalium, & De-
finitione una comprehenditur Natura dicta de forma, & Materia, quamuis uniuo-
ca non ſint, ſed ab uno. Soluitur ſecundo per inſtantiam, quia non de omni obiecto
facultatis cognoſcentis uerum eſt, ut debeat eſſe aptum per eam facultatem unico
actu attingi, Hoc patet de Obiecto tactus, & de obiecto Senſus Communis, non
enim ualet Senſus Communis uno actu genus obiectum eius apprehendere, cum in-
cludat ſenſibilia uaria communia, & propria. Sat itaque eſt, ut obiectum ſit *Sat eſt ut obiectũ ſit vnum unitate ab uno.*
vnum unitate ab uno. Inſuper, cum quæratur obiectum humanæ mentis, non id
quæritur quod ſupera reuelatione nobis refulgit, ſed quod inſtrumento ſenſuum, &
phantaſiæ ex phantaſmatibus elicitur, & per phantaſmata menti offertur. Similiter
quæritur obiectum non pro ſupero gloriæ ſtatu, ignoto Philoſophis, ſed pro ſtatu *Quod obiectum quæritur.*
& curſu huius uitæ. Proptereà hac de re diſſentio a Scoto, qui in libris de Anima
formans quæſtionem de Obiecto Humanę mentis ex ſententia Ariſtotelis, ea profert
quę cum Ariſtotele conſpicuè pugnant, & pręſertim, quia ex una parte ait Obie-
ctum Humanę mentis eſſe Ens, ut Ens: ex altera inquit, nonnulla eorum quę ſunt,
in hoc ſtatu a mente percipi non poſſe, ſed tantum in ſtatu Glorię, ut in quęſtio. 22.
tertij de Anima, ait propriam rationem indiuidui, quam hęcceitatem appellat, non
poſſe cęteris circũſcriptis in hoc ſtatu a nobis apprehendi, & idipſum in quęſt. 19. ait
de conceptu quidditatiuo irreſolubili & ſimplici rerum ſpiritualium, ut Animę, &
ſimilium. Cum itaque Ariſtoteles ſtatum Glorię non nouerit, minus rectè quęrens
Obiectum Humanę mentis in libris Ariſtotelis, ea profert, quę conſpicuè cum Ari-
ſtotele pugnant. Quęritur itaque Obiectum proprium Humanę mentis, aptum *Concluſio.*
proprijs uiribus in hoc ſtatu ab ea apprehendi, pręſertim ex ſententia Ariſtotelis.

Reſolutio difficultatis de Obiecto Humanæ mentis. Cap. XX.

Obiectum quomodo primum.

CVm apparuerit in qua ſignificatione ſermo ſit de Obiecto Humanę mentis, quoniam ex diſtinctionibus pręſertim elicitur reſolutio difficultatum, diſtinctiones nonnullæ ſunt aſſerendæ. Quæritur obiectum primum Humanæ mentis. Obiectum pręſertim poteſt dici primum tripliciter: origine, perfectione, adæquatione. Si quæritur primum origine, oritur quęſtio de primo cognito, de qua ſuo loco erit agendum. Si quæritur primum perfectione, & dignitate, ſic abſolutè primò cognitum eſt Deus: comparata ſubſtantia cum accidentibus, eſt ſubſtantia; comparatis materiatis ſubſtantijs inter ſe, eſt Homo. At ſi tertiò quæritur primum adæquatione, hoc eſt id, quod modò quætitur, & ad rem facit: de quo loquens, dico, Obiectum mentis adæquatione primum, eſſe duplex, vel ei commune

De obiecto communi.

aliqua ex parte cum alijs facultatibus, vel proprium eius. Obiectum commune adhuc eſt duplex: nam uel uſurpatur pro quolibet apto quouis modo per mentem noſci, & ita omne, quod vel uerè ſit, uel ſola imaginatione ſit conceptum, eſt obiectum Humanæ mentis. Nam vt inquit Ariſt. in ſecundo de anima, omnis facultas eſt alicuius formæ, & eius oppoſiti, ut oculus luminis & tenebrarum. Quæritut ſimiliter. Humana mens tum eius quod verè eſt, tum eius quod cognitione eſt formatum, cum propriè non ſit, dicitur iudex. Secundò uſurpari poteſt Obiectum commune mentis pro quouis nato apprehendi cum conditione veri, excludendo ea quæ inani imaginatione formantur, & cōcipiuntur, & ita omne quod eſt in Subſtantiam & Accidēs diuiſum, non excludendo etiam ſecundas notiones, eſt Obiectum mentis. Commune enim eſt aptum modo ſibi conſentaneo mente intelligi, in qua ſignificatione approbanda eſt ſententia Auicennæ in primo ſuę Metaphyſicę & Scoti in 2. ſentent. dict. tertia,

De obiecto proprio.

quæſtione tertia, dicentium, id quod eſt, eſſe Obiectum Humanæ mentis. At prętermiſſo obiecto communi, quia dum agitur de Obiecto facultatum, ſermo eſt de proprio, ideò de hoc loquens, accipio primò, in ſtatuendo Obiecto proprio mentis, excludenda eſſe ſingularia materiata, ea enim propriè ad ſenſum pertinent, & munere ſenſuum apprehenduntur a mente. Inſuper, accipio obiectum proprium mentis eſſe duplex. Vel enim uſurpatur pro quouis nato quolibet modo a ſola mente percipi, & ita eſſentia qualibet eſt Obiectum mentis. intra terminos huius Obiecti nedum materiatę eſſentię, verùm inſuper ſeparatę mentes, & ſecundę notiones includuntur. Hinc rectè ait Auerroes in ſecundo de Anima, 63. Vniuerſalitas & ſingularitas ſola mente percipiuntur. Vel uſurpatur Obiectum adæquatum, & propriè, pro eo quod eſt aptum mouere mentem, uel per ſuum phantaſma, uel per

Proprium Obiectum Quidditas materiata.

phantaſmata propriorum accidentium exiſtentium in eo. in qua Obiecti ſignificatione quidditas materiata debet ſtatui Obiectum Humanę mentis. At quoniam uerè, & propriè Obiectum eſt id, quod facultatem mouet, format, eiuſque eſt proprium, ideò abſolutè loquendo, hoc ſtatui debet Obiectum mentis. Nomine Quidditatis Materiatę, excludo ſingularia. nam Quidditas, & eſſentia Vniuerſalium eſt. excludo ſeparatas formas, quę materiatę non ſunt. Et quamuis ſola mente percipiantur, tamen non mouent mentem, nec proprio, nec accidentium in eis exiſtentium phantaſmate, ſed ſolùm colliguntur ratione ex effecti progrediendo.

Ariſtot.

Hanc ſententiam confirmo auctoritate & ratione. Ariſtoteles in contex. 9. 3. de anima ait, dari carnem & eſſe carnis, in decimo inquit, ſenſitiuo cognoſci calidum, frigidum, & quorum ratio quędam eſt caro, indicando Singularia ad ſenſum pertinere, ad mentem uerò, ut utitur Senſu; At aſſerens deinde Obiectum proprium

Mentis

Digitized by Google

Mentis,inquit ex alio autem uel ſeparabili, uel ut circunflexa ſe habet ad ſe cum extenſa fuerit,carnis eſſe iudicat, &c. conſpicuè Menti pro obiecto tribuit eſſe carnis, hoc eſt Quidditatem Materiatam.Inſuper,in cõtextu 13.dubitans Philoſophus quo modo Mens ſe intelligat,inquit:aut alijs Mens inerit,aut ea mixtum aliquid habebit quod illã faciat intelligibilem ut alia, &c.per mixtum conſueuit Philoſophus in eo 3.de Anima denotare Materiatum,quare cum dicat,ſi Mens eſt intelligibilis,uel cætera quæ intelliguntur erunt Mentes,quod falſum eſt,vel Mens erit quid mixtũ, hoc eſt Eſſentia Materiata,conſpicuè indicat Eſſentiam materiatam eſſe eius obiectum. Prætereà,in contex.16.afferens rationem,cur mens intelligit,non autem intelligibilia quæ ſunt obiecta mentis,inquit,materiata, poteſtate ſolùm eſſe intelligibilia, & ideò non intelligere: nam ea intelligens debet eſſe facultas ſine materia, conſpicuè indicans, intelligibilia poteſtate, quæ ſunt Quidditates materiatæ eſſe obiectum mentis, quæ etiam poteſtate dicitur. Quòd ſeparatæ mentes non debeant includi ſub obiecto proprio,& mouente mentis,patet:quia in cont.36.ſub dubio dereliquit Philoſophus,an poſſint a nobis intelligi.Mox in cont.39.indicat ſolum poſſe intelligi,ut refulgent in Phantaſmatibus: At ipſæ nec ex ſe, nec per accidentia in eis exiſtentia habent Phantaſmata, ſed ſolùm noſcuntur ratione, colligendo ex operum Phantaſmatibus conditionem earum. Prætereà, id ipſum oſtenditur ratione. Nam id debet iudicari obiectum mentis,quo ut intelligat,debet eſſe denudata, huiuſmodi eſt materiata Quidditas,ut patet ex declaratione quarti cõtextus,3.de Anima. Hinc commendatur Anaxagoras inquiens, mentem non mixtam cum materia,& in contextu 6.ex eo quod mens intelligit omnia,nempè materiata, ut propria obiecta, infert non eſſe mixtam cum corpore. Prætereà,conſpicuè hoc nobis patefacit Ariſtoteles in 3.de Anima 30.& 39.contextibus. Et in lib.de memoria & Reminiſcentia inquiens,Phantaſma ſe habere ad mentem, ut Senſibilia ad Senſum, & ſine Phantaſmate nil intelligi:ex quo hæc ratio elicitur;Id eſt obiectum mentis, quod reſpondet Senſibilibus relatis ad Senſum;ſed huiuſmodi ſunt Phantaſmata, quæ ſolũ ſunt Quidditatum materialium;igitur Quidditas materiata eſt eius obiectum. Prætereà, id ſtatui debet obiectum facultatis ſequentis, quod proximè elicitur ex obiecto antecedentis ei famulantis; at ex obiecto phantaſiæ, ad quam pertinent Phantaſmata,ſolùm proximè elici poteſt Quidditas materiata, cum phantaſia in ſolis materiatis uerſetur. Prætereà, id eſt proprium obiectum mentis, pro quo propriè, & principaliter requiritur officium agentis: At mens agens propriè requiritur ut reddat intelligibilia poteſtate, intelligibilia actu, ex 3.de Anima 17. Intelligibilia poteſtate ſunt Quidditates materiatæ, ut dicitur in cont.16. quare illæ ſunt obiecta. Prætereà, id iudicari debet obiectum mentis, quod recta ratione eius conditioni reſpondet, huiuſmodi eſt materiata Quidditas, nam Senſus omninò immerſus in materia, ſingularia tantùm materiata iudicat,ſuperæ mentes omninò a corpore ſolutæ, in obiecto penitus a corpore ſoluto verſantur. Quare mens Hominis ex materia non pendens, iuncta tamen corpori, & pro obeundo intelligendi munere egens Phantaſmate, cum ſit mediæ conditionis, in obiecto mediæ conditionis uerſari debet: huiuſmodi eſt materiata Quidditas, vt enim mens cupiens intelligere,orditur a Phãtaſia,& deſinit in id,quod ſibi eſt congruens,ita materiata Quidditas, cum ſit iuncta cum materia, ab ea per mentem ſecernitur,& media quodammodo redditur. Hanc ueritatem etiam nobis ſubindicauit Philoſophus in primo Phyſicorum.49.inquiens mentem eſſe Vniuerſalium,Senſum ſingularium, indicans mentem eſſe eorum Vniuerſalium,quæ contradiſtinguuntur a ſingularibus,huiuſmodi ſunt Quidditates materiatæ, in ſeparatis enim a materia, natura ſingularis ab ea Vniuerſalis non diſtinguitur.Huius opinionis etiam fuit Auerrois,ideò in 3.de Anima, cont.quinto, definiens mentem poteſtate per ſuum obiectum, dixit, eſſe id quod natum eſt fieri omnes intentiones formarum materialium Vniuerſalium: Ex his patet, quodnam, ex

Ratio. *Ratio.* *Auerroes*

ſententia Ariſtotelis debeat ſtatui Obiectum Humanæ mentis, ſi quis autem quærat quod nam ex ſentẽtia Platonis ſtatui debeat obiectum eius, breuibus & lucidè ita puto reſpondendum; Si loquimur de Mente ſupra animam poſita, obiectum eius ſunt Ideæ ei inſitæ, per quas eleuatur in Deum, caput Idæarum, & intelligit omnia. Si loquimur de anima rationali, quæ Mens animaria dicitur, quia ea tripliciter conſideratur, uel ut conuerſa ad Mentem, & cum ea iuncta, vel vt conuerſa in ſe, vel vt conuerſa ad Phantaſiam, & externa, ita triplex ei obiectum competit: nam ut conuerſa ad Mentem pro obiecto inſpicit Ideas, cum quibus per rationes nectitur, vt conuerſa in ſe pro obiecto habet rationes, ei inſitas: & hæ ſunt obiectum proprium: vt conuerſa ad ſenſus, vmbræ rationum & Idearum refulgentes in Phantaſmatibus, dicũtur obiectum mouens & excitans, & hæ ſunt illæ quæ cum Ariſtotele Quidditates Materiatæ dictæ ſunt, adeò ut Quidditates Materiatæ ſint Obiecta excitantia; rationes inſitæ, Obiecta formantia, Ideæ, Obiecta perficientia, & terminantia; Abſolutè tamen intelligibilia apud Platonem ſunt Ideæ, ut patet ex calce ſexti de Repub. & ex 7. & locis alijs. Sed Platonem miſſum facio.

Opinio Platonis.

Concluſio.

Dubia nonnulla attinentia ad Obiectum Humanæ Mentis proponuntur, & diluuntur. Cap. XXI.

VT Obiectum proprium Humanæ Mentis reddatur magis cõſpicuum, & dubia omnia illud obumbrantia diluantur, Difficultates quaſdam potiores proponam, & diluam. Quæritur primò cum Quidditas vſurpetur dupliciter, vt ſuo loco pateſeci, uel in prima ſignificatione, nẽpè pro forma partis, uel in ſecunda, hoc eſt pro forma totius, dum dicimus, Quidditatem Materiatam eſſe obiectum, quã intelligere debemus? Ariſt. modò unum, modò alterum denotare uidetur, nam in 3. de Anima Mẽti pro obiecto tribuit eſſe carnis, i. formam partis, datur enim hæc Caro, Caro, & eſſe Carnis, hoc eſt Particulare, Vniuerſale quod eſt forma totius, & Eſſe quod eſt forma partis. In primo autem Phyſ. 49. ait, Mentem eſſe Vniuerſalium, quæ ſunt Formæ totius. Reſpondeo, dum pro obiecto Humanæ Mentis ſtatuitur Quidditas Materiata, debet intelligi cum in prima, tùm in ſecunda ſignificatione, præſertim tamen in prima, adeò ut obiectum ſit ab uno, non vniuocum. Ratio eſt, quia vtraque quidditas ſola mẽte apprehenditur, & vtraque ex Phãtaſmatibus elicitur, primò tamẽ denotatur forma partis, & Quidditas in prima ſignificatione, quia per eam deinde cõpoſitum eſt intelligibile, actus enim eſt ratio intelligendi, & Ariſt. in 3. de Anima hoc principale explicauit, Vniuerſale autem primò formam partis denotat, ſecundò, compoſitum, ut dicitur in 8. Met. contextu 7. & 8. Quidditas itaque Materiata eo ordine, quo eſt Quidditas, etiam eſt obiectum, & quamuis Vniuerſale & Quidditas in ſecunda ſignificatione includat Materiam, ea tamen per Quidditatem in prima ſignificatione ut recipit actum, ita recipit ut intelligi poſſit. Dubitatur ſecundò, quia Quidditas latè dicitur de Eſſentia cuiuslibet rei, adeò ut etiam dicatur de eſſentia Materiæ, quæ propria definitione explicatur, hinc dicitur diſtingui ſpecie, & ratione a priuatione, num igitur nomine Quidditatis Materiatæ denotetur etiam Eſſentia materię? Inſuper num denotetur Eſſentia ſecundarum notionum, ueluti Generis, Speciei, Vniuerſalitatis, ſingularitatis, & ſimilium? Reſpondeo, Materiam non denotari, quia aliud eſt eſſe Materiam, & eſſe Quidditatem Materiatam, denotantem aliquid diſtinctum a materia, pendens tamen ex ea: nam cum Materia non ſit actus formalis, ſed pura potentia ſumpta pro gradu Entis, contradiſtincta ab actu formali, nec mouere, nec propria notione formare ualet Mentem, quæ dicitur locus ſpecierum. Materia itaque, ut etiam ſeparatæ Mentes, ſolùm continetur ſub obiecto proprio humanæ Mentis, in prima ſignificatione, non in ſecunda, de qua eſt ſermo. Idipſum dicendum

Prima Dubitatio.

Solutio.

Secunda Dubitatio

Solutio.

dum puto de ſecundis notionibus, illæ enim, nec per ſua, nec per ſuorum Accidentium phantaſmata valent mentem mouere, Phantaſmata enim ſunt rerum& primarum notionum: ſecundæ notiones ſolùm mox de proprio Obiecto, & de his quæ principaliter à Mente percipiuntur, formari poſſunt, & intelligi; hæc enim ſunt ea ſcibilia de quibus Ariſtoteles in Prędicamento Relationis dixit, quod ſimul formantur & cognoſcuntur, facultas autem non format ſibi obiectum. Dubitatur Tertiò, quia dixi etiam ex ſententia Auerrois quidditatem Materiatam eſſe Obiectum proprium & adæquatum Mentis, quod videtur dubium: quia ex eius opinione noſtra Mens eſt apta intelligere ſeparatas formas, & necti cũ eis & per eas beari, ut patet ex tertio de Anima, 14. & ex 12. Metaphyſicæ 17. ex principio ſecũdi Metaphyſicę, & locis alijs.

Tertia dubitatio.

Solutio.

Hęc dubitatio ſoluitur per duo fundamenta. Primum eſt, quia quamuis ſeparatę Mẽtes a nobis apprehendantur, & de illis agat Metaphyſicus, tamen non percipiuntur per phantaſmata earum, vel accidentium exiſtẽtium in illis, ſed ratione ex operibus colliguntur, & ita non proximè mouent noſtram Mentem. Alterum fundamentũ eſt, quia ſeparatæ Mentes per noſtram, duobus modis intelliguntur, ex ſententia Auerrois. Primò, per opera, & operum phantaſmata, ut dixi. Secundò, per eſſentiam Mentis in adeptione eius, ad quam prima cognitio eſt diſpoſitio, in qua adeptione nectitur cum ſeparatis Mentibus, intelligit per eſſentiam, & beatur: qui intelligendi modus non hominis, ſed mentis eſt: nec eſt præſentis conſiderationis, & a me reijcitur in 9. gradu Philoſophię moralis. Quarta dubitatio ſatis obſcura eſt, an Quidditas Subſtantiæ Materiatæ prędita ſit uel proprio phantaſmate diſtincto ab eo accidẽtiũ, vel ſpecie propria ex ſe apta mouere mentem, & ab ea intelligi? Qua de re duæ ſunt opiniones: vna Auerrois in ſecundo de Anima, 63. & 65. dicentis, phantaſiam hominis, quam ipſe Vim cogitandi appellat, apprehendere intentiones indiuiduorum omnium decem Prædicamentorum, & intentionem indiuiduorum Subſtantiæ, ſecretam ab intentione accidentium, & communium, & propriorum, &c. Concedit itaque Auerroes in phantaſia intentiones proprias Indiuiduorum ſubſtantiæ, ſeorſum ab accidentibus, munere quarum, longè magis tenetur fateri Subſtantias Materiatas per ſpeciem, & intentionem propriam apprehendi. Auerroem ſequitur Gand. in 20. q. 3. de Anima, idque confirmat: tum quia Mens in contex. 6. dicitur locus ſpecierum, & in cont. 38. Anima non dicitur fieri lapis, ſed ſpecies eius, tum inſuper, quia niſi mens reciperet ſpecies ſubſtantiæ, non diceretur fieri ſingula, & ſingulis reddi ſimilis. Prætereà, accidentia non uniuerſam eſſentiam ſubſtantiæ, & quid eſt, patefaciunt, ſed ſolùm in primo de anima 11. dicuntur conferre ad noſcendum quid eſt. Et demùm ut in materia per diſpoſitiones præcurrentes educitur Forma, ita in mente per ſpecies accidentium, & phantaſmata, dicitur formari ſpecies ſubſtantiæ. Ex aduerſo eſt Scotus q. 21. tertij de anima, inquiens non dari ſpecies ſimplices, & irreſolubiles Quidditatis & formarũ Subſtantię, ſed ſolum ex accidentibus nos elicere prædicata, & differentias quaſdam, per quas nos animam, & alias Subſtantiæ formas circumſcribimus. Huius opinionis etiam fuerunt Academici, & ob id præſertim nituntur oſtendere neceſſitatem Idearum, & quia niſi darentur Ideæ & rationes in Anima inſitæ, per phantaſmata, & accidentia, nunquam poſſemus apprehendere eſſentiam. Ratio eorum eſt, qua etiam utitur Scotus, quia vilius non ualet parere, id quod eſt præſtantius; ſpecies accidentium ſunt uiliores ſpecie Subſtantię. Quod confirmatur: quia de formis Elementorum dicimus quòd latent, & Ariſt. eas circumſcribit per Qualitates mouentes ſecundum locum, & alterantes: At ſi illę, quæ magis ſunt Materiatæ, & Senſibus propinquiores, latent, longè magis latebunt aliæ. Demùm, hoc experientia patet, experimur enim nos nil mente concipere poſſe, niſi cum aliquo accidente, & figura repræſentante; Hinc Ariſtoteles in tertio de anima 39. dicebat, cuncta a nobis intelligi in ſpeciebus ſenſibilibus, adeò vt attinentia ad ſenſus, quemadmodum ſunt origo noſtræ cognitionis, ita eam ſemper comitantur. Hanc opinionem ueriorẽ

Quarta Dubitatio.

Auer.

Scotus.

Academici.

Approbatio.

puto,

puto,& pro aduerſarum rationum facili ſolutione conſiderandum eſt, ſpeciem dupliciter uſurpari, uel pro ſimplici imagine,& actione formæ rei,uel pro notione & conceptu formato per circumſcriptionem ſumptam ex illis, quorũ collectio eſt propria alicuius rei, in prima ſignificatione ſolùm dantur ſpecies Senſibilium per ſe,non ſubſtantiæ,in ſecunda etiam dantur ſubſtantię. Qui conceptus ita formatus, ex parte rei denotatæ ſimplex eſt,& dicitur apprehenſio Simpliciũ:ex parte uerò modi denotandi, eſt compoſitus, & reſolubilis: hinc de attinentibus ad mentem præſertim, uerum eſt, quòd ſpecies intelligibilis non diſtinguitur ab actu intelligendi: In hac itaque ſignificatione Mens eſt locus ſpecierum ſubſtantiæ,ſit ſingula,in ea eſt non lapis, ſed eius ſpecies. Adebatur accidentia conducere pro ſcientia,non parere uniuerſam cognitionem. Reſpondeo,conducere plurimum, non uniuerſam cognitionem parere, quia munere eorum prædicata, & differentias elicimus ad ſubſtantiam pertinentes, & proximè eam explicãtes. Exemplum depromptum ex pręcurrentibus diſpoſitionibus, in materia non cogit, quia in multis eſt diſſimilitudo, nam materia ſolùm permutatur,non iudicat,Mens ſolùm oblata iudicat;In permutatione materiæ, agẽs per ſe & principale, eſt forma ſubſtantię, accidentia ſunt inſtrumentum in motione mentis, accidentia primò mouent,Subſtantia apprehenditur per conſecutionem.

Quæritur propria ratio obiecti Humanæ mentis. Cap. XXII.

PRo abſolutione explicationis obiecti humanę Mentis, unum ſupereſt declarandum, quod ut magni eſt ponderis, ita ſatis eſt obſcurum. Cùm enim pro obiecto conſtituendo, non ſecus ac pro conſtituendo Subiecto Scientiarum duo requirantur, nempè res iudicanda, & modus ſiue ratio propria ſecundum quam conſideranda, & iudicanda eſt ideò, quęritur quęnam ſit propria ratio contrahens, & conſtituens obiectum mentis. Qua de re principales

Henricus. opiniones duæ ſunt. Vna Henrici, dicentis, eſſe uerum, adeò ut id quod eſt tanquam verum,uel Quidditas Materiata ſub ratione ueri ſibi reſpondentis,iudicari de-

Scotus. beat Obiectum. Altera eſt opinio Scoti, in tertio de Anima, quæſt. 20. & in ſecundo Sentent. Diſtin.tertia, necnon Auicennæ,in primo ſuæ Metaphyſicæ, putantiũ, Ens eſſe rationem formalem Obiecti, adeò vt id quod eſt, quatenus eſt,ſit Obiectum

Ordo ſeruandus. Humanæ Mentis.Ego opinionem primam rationi & auctoritati conſentaneam indico, proptereà eam primò comprobabo; ſecundò, referam conducentia pro euerſione aduerſarum rationum; tertiò, inſtantias diluam. Prò comprobatione, conſidero uerba Ariſtotelis in primo de Anima, 23. aduerſus Anaxagoram, dicentis: Non itaque utitur Mente tanquam potentia quadam circa ueritatem, &c. quibus uerbis indicat,Mentis officium eſſe obiectum iudicare ut uerum. Inſuper, in tertio de Anima 34.inquit Philoſophus, quod ſine actione eſt uerum & falſum, in eodem genere eſt cum bono & malo,indicans quòd ut bonum & malum ſe habent ad appetitum, & Mentem practicam,ita uerum & falſum ad Theoricam & iudicantem:at primum conſtituit obiectum & finem practicę,quare & alterum theoricæ Mentis. Similiter in cont.49.3.de anima,inquit Theoricam mentem a practica diſtingui fine, qui ueritas eſt,& 9.Metaphyſicæ 22.inquit: uerum eſt attingere, falſum non attingere,indicans ſemper eſſe Obiectum facultatis iudicantis ſub ratione ueri & falſi. Quod etiam oſtenditur rationes, & Primò,ut facultas appetens contradiſtinguitur a cognoſcẽte, ita ratio & forma obiecti vnius debet contradiſtingui ab ea alterius; ſed ratio obiecti appetitus eſt bonum,ſequens uerum, & contradiſtinctum ab eo; igitur ratio obiecti facultatis cognoſcẽtis debet eſſe uerum antecedens bono. Prætereà, ratio Obiecti cuiuslibet facultatis ex fine petitur, ideò Ariſtoteles in ſecundo Phyſic.26. inquit, vnumquodque in qualibet diſciplina conſiderari quatenus fini eius inſeruit: quare ſimiliter ratio Obiecti mentis cum fine necti & ex eo debet peti,finis eius eſt uerum,

ideò

ideo obiectum per rationem ueri debet contrahi. Inſuper idipſum oſtenditur, quia ea eſt ratio formalis alicuius, per cuius oppoſitum id formaliter deſtruitur, at per oppoſitum ueri in adæquatione poſiti, formaliter deſtruitur iudicium; quare ea eſt ratio formalis, non aliud aliquid. Præterea, oſtendo, nec Ens, nec Quidditatem Materiatam eſſe formalem rationem contrahentem obiectum Mentis, quia Ens, ut Ens, eſt quid abſolutum, non relatum ad mentem, ratio, per quam formatur Obiectum facultatis, debet includere relationem ad eam facultatem, cuius eſt Obiectum, quare Ens ut Ens, & ſimiliter Quidditas Materiata vt talis, non poteſt dici obiectum, ſed cum ratione ueri: quia ſic ad facultatem iudicantem refertur. Præterea, Ens ut Ens, & Quidditas Materiata ut talis, operari poteſt nedum ſpiritaliter, uerùm præſertim modo reali: quare ut Ens, non eſt adæquata ratio, per quam ſpiritaliter iudicetur, quare debet contrahi per aliquid, per quod æquetur facultati iudicanti, quod nil præter uerum eſſe poteſt. uerum enim ad ſolum iudicium pertinet, & iudicium ad uerum tendit. Colligamus itaque, Obiectum commune eſſe Ens, obiectum adæquatum & proprium eſſe Quidditatem Materiatam ut uera eſt. Et cum uerum ſit ratio formalis Obiecti cuiuslibet facultatis iudicantis, dum loquimur deinde diſtinctè de aliqua facultate, Obiectum eius debet formari per verum ad Obiectum illud, eamque facultatem pertinens, adeò ut Quidditas Materiata ſub ratione ueri ei competentis, ſit Obiectum Humanæ Mentis. Et quoniam more ſuo Scotus acutiſſimè in hanc ſen- *Inſtantia* tentiam inuehitur, ideò pro facili ſolutione aduerſarum rationum, accipio primò *Scoti.* verum eſſe duplex, unum in compoſitione, alterum in ſimplici apprehenſione poſitum & adæquatione facultatis iudicantis cum Obiecto. Quo aſſumpto, dico, qualis fuerit operatio Mentis, tale debet iudicari verum, ei reſpondens: ſi fuerit operatio prima quæ eſt apprehenſio ſimplicium, ei reſpondet Obiectum cum uero in ſimplici apprehenſione poſito; ſi altera, cum altero. Accipio ſecundò aliud eſſe noſcere uerum, & nos percipere quòd noſcamus uerè, ut aliud eſt nos uidere & percipere quòd videamus, vt patet ex ſecundo de Anima. primum nobis competit actu recto, & eſt id, quod ad rem facit; alterum actu reflexo, & non eſt præſentis conſiderationis. Accipio tertiò uerum in cognitione ita ſe habere, & tam latè patere, ut per omne iudicium quæratur, & cuicunque alteri rationi & modo antecedat: Nam ſi aliquid iudicamus ut nobis bonum, ut nobis aduerſum, vt Vniuerſale, ut Singulare, ſemper id antecedit, quod ad facultatem iudicantem pertinet, nempè quod tale iudicum ſit uerum, uel falſum, & eatenus dicimur id Obiectum iudicio apprehendere & attingere, quatenus uerum attingemus, & non ſecùs. Ex quo patet, errare nonnullos dicentes, verum non eſſe rationem formalem Obiecti, ſed modum aliquem cognitionis eius, quatenus Obiectum poteſt noſci, nedum ut uerum, ſed etiam ut bonum, ut Vniuerſale, ut Singulare, & ſic de cæteris. At ex dictis patet eos decipi. Accipio quartò, in rebus inueniri hunc ordinem, primò fiunt; ſecundò ſunt; tertiò noſcuntur, adeò ut ratio, per quam noſcuntur, ſequatur Ens tanquam affectio eius, quæ affectio alia non eſt præter uerum, ſtatim enim quòd conſideratur res ut apta noſci, refulget ratio ueri, ut forma eius. Ex his conſpicuæ eliciuntur ſolutiones omnium aduerſarum rationum: Nam argumentatur Scotus, quia Ens ita eſt Obiectum, *Inſtantia.* vt mouet, at mouet vt Ens, non ut uerum, quia uerum in relatione eſt poſitum, Ens *prima.* autem pro abſoluto mouet, non pro relatione. Reflectitur Ratio, quia ut mouet, *Solutio.* neceſſariò includit relationem ad facultatem, quę eſt ratio propria eius, ut dixi. Addit, uerum noſci actu reflexo. At iam dixi, antecedere cognitionem ueram rectam, *Secunda.* quod uerum nunc denotatur. Addit uerum eſſe, affectionem Entis, poſteriorem En- *Tertia.* te, poſterius non eſt ratio cognoſcendi id, quod eſt prius. Patet ſolutio ex quarto aſſumpto. Addit, verum eſſe modum, quo noſcitur Ens, qui modi ſunt multi. Pa- *Quarta.* tet ſolutio ex tertio aſſumpto. Addit demùm, Obiectum ſcientiæ non poſſe eſſe latius Obiecto facultatis, cuius ea ſciẽtia ſit habitus, at obiectũ Metaphyſicę eſt Ens, *Quinta.*

vt

Digitized by Google

Solutio. vt Ens, quod eſt latius quàm vt verum. Reſpondeo, rationem hanc includere æquiuocationem, nam aliud eſt iudicium includere rationem veri, quæ eſt adæquatio cum Obiecto, aliud rem iudicare ut ueram, ut bonam, ut Ens: ea prima ratio includitur in omni iudicio recto, non ſecunda: at id eſt uerum contrahens Obiectum mentis, quocunque enim modo aliquid conſideretur, ſemper includitur ratio prima veri, adeò vt nullum Obiectum ſcientiæ inueniatur, quod rationem illam veri non præſupponat, dum conſideratur, vt aptum noſci.

Digitized by Google

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE HVMANA MENTE LIBER SECVNDVS.

Et eſt de Immortalitate Humana Mentis ex ſententia Ariſtotelis.

PROOEMIVM.

COLLOCATI in Portu, aliorum naufragia tuti inſpiciunt; conſtituti in luce, hilares alios in tenebris errantes intuentur; Nos ſimiliter ſupero directi ſpiritu, Diuinoq; ſole illuſtrati, & portu & luce veritatis collocati, Philoſophorum naufragia, & errores læti & tuti conſiderare valemus. Suppoſita itaque ueritate, ſupero lumine patefacta, quid de humanę mentis immortalitate Philoſophi, & præſertim Peripatetici ſenſerint, mihi conſiderandum propono. Quæ conſideratio adeò eſt vtilis, vt ſine ea *Vtilitas* quæuis alia conſideratio ſit inanis; adeò eſt neceſſaria, *conſiderationis.* pro humanæ vitæ recta inſtitutione, ùt ſine ea, nec quid ſimus, nec quò tendamus, noſcere ualeamus. Ego profectò cum certò ſciam eam eſſe immortalem, ſi putarem Ariſtotelem ſecùs ſenſiſſe, pro hoc ſolo laborarem, ut oſtenderem illum erraſſe: ſed cum putem illum unà cum Platone, Socrate, & Pythagora immortalitatis eius radium, quamuis ſub nube inſpexiſſe, ideò pro hoc laborabo, ut patefaciam eum putaſſe humanam mentem ab interitu eſse immunem: & quamuis de connexis cum ea non rectè ſenſerit, tamen ut cecinit Poeta,

Eſt quoddam prodire tenus, ſi non datur vltrà,

Et hunc primum humanis viribus inſpectæ ueritatis gradum, magni facere debemus. Quæro itaque, an ex ſententia Ariſtotelis mens hominis, hoc eſt ea animæ particula, qua homo ſapit & intelligit, poſt corporis diſſolutionem ab interitu ſeruetur *De quo agendum.* immunis? Qua de re verba facturus, referam primò uarias Philoſophorum ſententias; Reijciam ſecundò eorum opinionem, qui Animam omnem putarunt immortalem; Oſtendam tertiò, per uarias progrediendo uias, mentem hominis immortalem eſse; Quartò loco patefaciam rationes, & aduerſa fundamenta inania, & *Ordo ſeruandus.* leuia eſse; Quintò, de connexis nonnullis loquar, nempè de numero, & an formet hominem; Demùm per regulam ueri, ſupero lumine inſpecti, obliquitates, opinionum corrigam, & dirigam.

De Humanæ Mentis immortalitate opiniones variæ. Cap. I.

Tria capita opinionem.

CVm Homo tanquam Mundi Epilogus cunctorum ſit particeps, & eius conditio ſit tanquam ſilua quædam inuia; & confuſa, hinc Philoſophi per eam vagantes, uarias, & oppoſitas ſibi conſtituerunt vias, per quas progreſſi, in varias de Humana mente iuere Sententias, præſertim tamen in tres ordines ſunt diſtributi. Nonnulli enim Animam omnem putarunt mortalem. Alij ex aduerſo omnem immortalem: Quidam ſe medios conſtituentes, Animam ſolam rationis compotem dixere immortalem, cæteras interitui obnoxias.

Caput primum.

Quod pertinet ad primum caput, ex vetuſtioribus Empedoc. Democritus, Thales Mileſius, & alij multi, Animam omnem dixere ſolubilem, & mortalem. Cynici quoque & Epicurei, eiuſdem fuere opinionis. Ex Medicis Hippocrates, & Gale. id ipſum exiſtimarunt. Ex interpretibus Ariſt. Alex. Auempaces, Alpharabius, Greg. Nicenus, Pomponatius, Portius, Card. Caietan. ex Ariſtotelis ſententia Animam putarunt mortalem.

Herueus.

Heruæus in Quodlibetis ratione ſub dubio dereliquit. Scotus in 4. Sent. diſt. 43. q. 2. ait Ariſt. hac de re fuiſſe dubium, tamen in hanc partem inclinat, quòd putauerit eam mortalem, ideò pro hac parte inſtantias ſoluit. Gale. in 2. de Gen. fœtus, in lib. de Semine, & in eo Quòd mores ſequantur corporis tempetamenta. cap. 3. fatetur ſe ignarum ſubſtantię rationalis animæ. In lib. autem de palp. & rigore, & in ſecundo de Febribus ad Glauconem, ait, animam nil eſſe aliud præter naturalem calorem, & in lib. quòd Animi mores ſequantur temperamentum, quamuis primò dicat ſe ignarum. Subſt. rationalis Animæ, tamen deinde nititur oſtendere eam eſſe temperamentum, & inquit Andronicum Peripateticum eiuſdem fuiſſe opinionis.

Alexander.

Quòd Auemp. & Alpharabius ſequuti ſint Alexandrum, teſtatur Auer. in 3. de Anima 5. & 14. Alexand. conſpicuè in ſuo primo lib. de Anima oſtendit eam prodire ex mixtione, ac ita interire, & gigni, non tamen ſine conſpiratione uirtutis cœli, ut ſe declarat in 2. nat. qq. cap. 3. & quod hoc ſenſerit Alexander, conſentiunt omnes principales interpretes Ariſtotelis, ideò miror de Auguſt. Steucho, qui in lib. 9. de perenni Philoſophia cap. 21. & 22. & cum eo alij nonnulli. Alex. tribuunt, quòd putarit animam immortalem: afferunt autem uerba eius ex 2 libro rum Problematum, vbi oſtendens bonas temperaturas conſtituere vires naturales, ait Animam rationalem non mutari per læſiones inſtrumentorum corporis, non facultate, & potentia, actu ſit, propter immortalitatem. Hi conſpicuè errant nam loca propria ſunt perpendenda, in quibus ſeriò & ex inſtituto, non obiter de re aliqua eſt ſermo. Conſpicuè Alex. in libris de anima ſuam ſententiam patefecit, & quod pertinet ad Problema relatum. Primò, dubium eſt, an liber ille Problematum ſit Alexandri, non autem id dubium eſt de primo de anima. Secundò in lib. Problematum de rebus eſt ſermo probabiliter & populariter. Tertiò immortalitatem Alexander retulit ad agentem, quem ſolum dixit immortalem, ex conſpirantibus ad officium intelligendi, illum autem putauit eſſe Deum. Ex aduerſo alij omnem animam dixere immortalem: quorum nonnulli ut Boethius, referente Philopon. ſolo nomine talem dixere, non quia non deſinat eſſe, ſed quia interitum non recipiat, & expectat, cum eius propria ſit uita, ut ignis non recipit frigus.

Secundo caput opinionum.

Alij re & eſſentia immortalem dixere, quorum nonnulli putarunt eam eſſe portionem Dei, ut Stoicorum quidam. Alij eſſe portionem Animæ Mundi, ut quidam Academicorum minus rectè Platonis verba percipientium. Plot. vero in lib. de Immortalitate, cap. 14. Similiter Zenocrates, Speuſippus, & Humenius, putantes omnem Animam immortalem, excogitarunt primò; inſuper a Mente ideam Animæ tanquam fontem uel ſolem, cuius prima participatio eſſet Anima Mundi, reliquas verò eſſe participationes ſecundas, & minus principales, quæ fierent per gradus, & modo uario, adeò ut Animæ rationalis eſſent tanquam radij Ideæ, reliqui gradus eſſent tanquam lumina eorũ radiorum & umbræ,

& pro-

Digitized by Google

& proptereà ſola anima rationalis abſolutè anima iudicatur, reliqui gradus dicuntur veſtigia, idola, & umbræ animæ, ad quæ recipienda, & producẽda neceſſaria ſunt corpora; & quemadmodũ Lumẽ Vniuerſi ex Sole prodiens, ex parte fundamẽti eſt unũ, & immortale, ſolùm multiplicatũ & uariũ extrinſecùs, ita tamen quòd ſi cætera corpora præter Solem abolerentur, lumẽ remaneret unũ & illæſum, ita ſe habere de Anima exiſtimarunt: nam eã fundamento Ideæ putarunt unam, multiplicatã ſolùm per recipientia, & gradus receptionum, quarũ receptionũ interitus, eſt earum perfectio, cum ſit reditus in ſuum principiũ, ſuamque puritatem. Hoc indicauit Auerroes diſp. prima dub. 8. inquiẽs, & ſi quis fortè diceret, quòd opinio Platonis eſt uera, quòd anima eſt una & antiqua, & diuiditur diuiſione corporũ, & in ſeparõne redit in ſuam radicẽ: Tertiò nonnulli ſe medios conſtituerunt, & animã partim mortalẽ, partim æternam dixere: at modo uario. Nã Theologi optimè norunt ſolã Hominis animam eſſe immortalem, creari a Deo dũ formantur corpora, infundi, formari, poſt interitũ ſeruari incolumẽ, & tot eſſe, quot Homines. Alij animã hominis in duas diuiſere partes, eſſentia diſtinctas, quarũ una Mentis nomine deſignata, eſſet æterna, alia mortalis, & hi in tres claſſes ſunt diſtributi. Nonnulli, ut Themiſtius, Auerroes uniuerſæ humanæ ſpeciei unam numero competere mentem putarunt, omni ex parte æternam. Alij dixere eſſe tot, quot homines, eaſque extrinſecùs accedere per creationem & ſeruari. Nonnulli demùm, numero quodam definito eſſe præditas, & ab æterno manaſſe ex diuina mente, ut nonnulli Academicorum, & præſertim Proclus opinati ſunt. At de uarietate opinionum hæc ſatis.

Tertium caput opinionum.

Aduerſus putantes animam omnem eſſe immortalem. Cap. II.

Exiſtimarunt Philoſophorum nonnulli, animam omnem, & præſertim noſcentem, eſſe ab interitu immunem, ut retuli, (nam nutrientem potiùs naturam cui ſemina competunt, quàm uerè animam putarunt) idque oſtendere conati ſunt. *Ratio 1.* Primò, quia id cuiuis actio eleuata eſt ſupra corpus, etiam ſupra corpus iudicari debet conſtitutum: at omnis cognitio eſt eleuatio ſuper materias, & corpus qđ oſtẽditur, q̃a eſt receptio formarũ ſine materia, ſpiritalis, indiuidua & iudiciũ rerũ corporatarũ. Hinc Anaxagoras mentẽ dicebat abiũctã, ut dominetur, hoc ẽ ut iudicet, quẽadmodũ ĩterpretatur Ariſ. ĩ 3. de aĩa, cõt. 4. nã iudiciũ & cognitio eſt res diuina, q̃ cũ Deo habemus cõem: Prĩcipia corporũ iudicio carẽt, quare non ualent id animæ tradere, immò nec Cęlũ, niſi munere Dei, & perẽnis uitæ ei a Deo tributę. Inſuper, alij id oſtendunt: quia omnis anima rationis particeps eſt immortalis, *Ratio 2.* animę ẽt iumẽtorũ & ferarũ ſunt rationis participes, quare & immortales: Maior cõtẽditur, q̃a rõ ſup̃ corpus erigitur. Minor eſt Plutarchi ĩ Opuſculis moralibus, & pręſertim Porphyrij in lib. de Abſtinentia ab eſu carniũ, in quo uarijs & pulcherrimis rationibus oſtendit, etiã iumenta & feras, eſſe ratione pręditas, quas ego non refero. *Stratonis ſententiã.* Hinc Stratonis Phyſici ſententia fuit, nec ſentire quẽpiam ſine ratione poſſe, dum. n. mens; attentionem non adhibet, nec aures audiunt, nec oculi uident, & ob id dictum eſt, mens eſt, quę uidet, & audit. Similiter Anaxagoras; (referente Ariſt. in primo de anima 24.) cenſuit mentẽ omnibus animalibus cõpetere. *Ratio 3.* Et quod magis urget, eſt q̃a ferè omnes oſtenſiones, quibus Plato oſtẽdit animam eſse immortalem, etiã uim habent de anima ferarũ & iumẽtorum, ut patebit ex earũ cõſideratione; ideò in Timęo loquens de generatione Auiũ, & ferarũ, inquit auiũ genus, ex genere Hominum ita formatũ fuiſse, ut pro pilis pennas acciperent. Hinc dixit, in aues eos homines uerti, q̃ ſimplices, ĩnocẽtes, & leues ſunt, & ob id Pythagoras quoq; animas hominũ p̃ corpora ferarũ, & iumẽtorũ meare affirmauit. Et in Philebo inq̃t Plato, ut ſingula corpora Vniuerſi corporei Mũdi ſunt partes, ita ſingulę animę sũt partes Vniuerſę Animę. *Ratio Plotini.* Plotinus in lib. de Immortalitate, cap. 14. oſtendit omnẽ animam eſse immortalem,

Ariſtot. quia omnis anima eſt eſsētia ſimplex, & a materia immunis. Ariſt. in 1. de anima 65.
uidetur oſtendere ſenſum eſſe immortalē, inquiens, nō lędi, & ſi ſenex reciperet oculū
Euerſio. iuuenis, uideret vt iuuenis. Ideò Philoponus in ſecundo de Anima exponens con. 9.
& 34. ait ſenſum quoque ab hoc craſſo corpore ſeparari. Patet itaque ratione, & au-
ctoritate, Animam omnem eſſe immortalem. Quam ſententiam a vero alieniſſi-
mam putare debemus, & in his quæ relata ſunt, varij & conſpicui includuntur erro-
Primus res. Primò putare Animam omnem eſſe portionem Dei, falſum eſt, ita enim Ani-
error. malia nec a Deo, nec inter ſe diſtinguerentur ſpecie, qualis enim eſt forma, talis eſt
ſpecies rerum, nec ſi id eſſe, tam perditè homines ad uitia eſſent procliues, proptereà
errauit Manichęus putans Deum eſſe Lucem corpoream, in infinitum extēſam, cuius
Anima humana portio eſſet, & D. Tho. ſecundo contra Gent. capit. 85. & in prima
parte Summę, q. 9. Art. 1. varijs rationibus errorem eorum explodit, qui Animam
Alter error. omnem eſſe portionem Dei exiſtimarunt. Secundò ſimiliter a uero abeſt, quòd Ani-
mę omnes, unius Vniuerſæ animæ ſint portiones, ita enim eodem modo eueniret
vt viuentia omnia non diſtinguerentur ſpecie, cum ſpecies ex forma prodeat. Inſu-
per ſi Vniuerſi vna eſſet anima, læſa vna parte Vniuerſi, lęſionem perciperent, & reli-
Tertius error. quæ, & totum Vniuerſum eſſet vnum numero viuens. Tertiò, id quoque reijcien-
dum eſt, Animam omnem eſſe rationis compotem: nam præter id quod ſequeretur
nonnulla ex relatis abſurdis, etiam Animal omnę eſſet capax ſcientię, & riſibile,
cum hęc ſequantur rationem, & homo per eſſentiam a formica non ſecerneretur.
Inſuper, nulla operatio iumentorum & ferarum nobis rationem oſtendit, quoniam
opera quę efficiunt, ea faciunt non ratione, ſed per inſtinctum naturę, ut in ſecundo
Quartus Phyſic. 80. docet Ariſtoteles, & ob id ſemper conſimiliter ea efficiunt. Quartò, cum
error. verò pugnat, putare Animas ferarum eſſe immortales, cum ſint inſtrumentarię, lę-
dantur a vehementi ſenſibili; non uertantur ſupra ſe; non ſint libero arbitrio prędi-
Quintus tę; nec Religioni ſubijciantur. Quintò, etiam ſententia Philoponi uera non eſt, di-
error. centis, Senſum ab hoc craſſo corpore ſecerni, nam ſententia eſt Ariſtotelis in ſecun-
do de Gener. Animalium, cap. 3. de facultatibus inſtrumentarijs, & de inſtrumentis
conſimilem eſſe rationem, quare cum pereant inſtrumenta Senſuum, etiam facul-
tates ſentientes perire putandum eſt: & proptereà minus rectè idem Philoponus ait
in ſecundo de anima, 34. & in primo de Ortu & interitu, 118. induci has facultates
& formas, ab Vniuerſi opificio, cum tamen Ariſtoteles dicat, Mentem ſolam extrin
ſecùs accedere. De opinione Platonis quid ſit dicendum, ſuo loco patebit. Falsò itaq;
Rationes aduerſæ diluuntur. dicitur, omnem animam eſſe immortalem. Et facilè diluuntur rationes pro ea opi-
nione relatę. Dicebatur primò, cognitionem & iudicium ſupra conditionem corpo-
ris eſſe eleuata. Reſpondeo, hoc competere iudicio Mentis, quę ſine inſtrumento
& lęſione in ſeparatis a materia ſua conditione uerſatur, at iudicium phantaſię, &
Senſuum, unà cum potentijs, ex quibus prodeunt, ſeruant conditiones Materię uer-
ſantur ſolùm circa Materiata, eaque cum lęſione, & per inſtrumenta percipiunt, di-
cuntur tamen eleuari ſupra corpus, quia ſuperueniunt temperamento corporum,
pręſtant formis ex mixtione conſurgentibus, & corpora indicant. Addebatur, iudi-
cium eſse rem diuinam, & ex principijs corporum pendere non poſse. Reſpondeo,
iudicium rei ſecretę a Materia eſse rem diuinam, at re iunctę cum Materia eſse um-
bram, & tenuem participationem pręſtantis conditionis diuinorum, & prodire ex
forma inter Materiatas pręſtantiſſima, pendente ut ex cauſa communi, ex Cęlo quod
viuens eſt. Addebatur, omnem animam eſse rationalem, quod eſse mendacium pate-
feci, nam bruta ſolùm umbram, & imaginem ſeruant rationis, & virtutum, eis com-
petentem per inſtinctum naturę: at non ualent Vniuerſalę elicere, quod eſt officium
rationis, propriam formam ſeruantis. Ratio Plotini quòd omnis anima eſt ſimplex
& immunis a materia, ſoluitur: quia quamuis materiam non includat, ut partem,
pendet tamen ex ea, & ex ea per tranſmutationem educitur.

Huma-

Humanam mentem ex ſententia Ariſtotelis eſſe immortalem oſtendere per dicta in primo de partibus animalium. Cap. III.

VT alieniſſimum a uerò eſt, omnem animam eſſe immortalem, ita apprimè uerum putandum eſt, mentem Hominis ab interitu eſſe immunem, quòd ut lucidè patefaciam, per quinque uias progrediens, ex eis rationes ua- *Quinque*
rias & ualidiſſimas elicere nitar. Primò, perpendam loca, & uerba va- *via.*
ria Ariſtotelis. Secundò, conſiderabo leuitatem ſolutionum aduerſariorum. Tertio, progrediar per rationes Platonis. Quartò, per rationes abſolutè ex operibus, & conditione mentis depromptas. Demùm retorquendo & diluendo aduerſas rationes, eandem veritatem comprobabo: Nam ſi rationes oppoſitum oſtendentes inanes apparebunt, propoſita ſententia firma & conſtans putanda erit. Progrediens au- *Ex primo*
tem per varios libros Ariſtotelis ordiar a primò de partibus Animalium, in eo enim *departibus*
Philoſophus inquirit, an Anima ſit Phyſicæ conſiderationis? Cum enim hiſtoricè *animaliũ.*
prius de animalibus uerba feciſſet, aſſignaturus cauſas, in eo primo de partibus, tanquam in loco proprio conſiderat, quæ cauſæ a Phyſico ſint tradendæ, & an debeat Phyſicus de omni anima uerba facere. Soluendo inquit, animam nutrientem, & ſentientem, quia naturæ ſunt, ad Phyſicum pertinere, mentem uerò, quàm Dianiam appellat, ad Phyſicum non attinere, ſed ad Metaphyſicum, idque oſtendit tribus rationibus. Ex quo loco quattuor eliciuntur rationes, quibus luce clarius oſtenditur, Ariſtot. putaſſe Humanam mentem eſſe immortalem. Ratio prima elicitur *Ratio pri-*
ex cõcluſione, reliquę tres ex rationibus tribus ab eo formatis. Quod ad concluſionem *ma ex con-*
pertinet, ita argumentor. Omnis forma ad Phyſicum non attinens, eſt immortalis; *cluſione.*
Humana mens non attinet ad Phyſicum; quare eſt immortalis, Maior eſt Ariſtot. in primo Phyſic. 83. in ſecundo Phyſic. 26. in primo de anima, 17. & ſexto Metaphyſicæ, context. 2. Minor etiam eſt Ariſtot in eo 1. de Partibus animalium, ubi ſolam nutrientem, & ſentientem facultatem ait attinere ad Pphyſicum. Gradum uerò ſupra Senſum poſitum, quem Dianiam, & mẽtem appellat; ad diuinum pertinere: At mens Hominis ſupra ſenſum poſita eſt; Affert deinde Ariſt. pro comprobanda Cõcluſione propoſita rationem primam, quę eſt: Si Naturalis Philoſophus loqueretur de omni anima, præter naturalem ſcientiam nulla relinqueretur Philoſophia, conſequens eſt abſurdum, quia datur Metaphyſica: & deducitur cõſequẽtia: quia ſi Phyſicus conſideraret omnem animam, conſideraret Mentem, quæ eſt pars animæ: ſi hãc; igitur etiam intelligibilia, quæ ad eam referuntur, nam abſolutè intelligibilia ſunt formæ ſeparatę a materia, quę ſunt eiuſdem rationis & conſiderationis cum mente, quare ſcientia Phyſica conſiderans Senſus, conſiderabit Senſibilia, conſiderãs mentem, conſiderabit intelligibilia, hoc eſt ſecreta materia, & ita ea quoque cõſiderabit, quę conſiderãtur a Metaphyſico, & propterea præter naturalem ſcientiam non erit alia Philoſophia, hoc eſt Metaphyſica, quæ poſt phyſica dicitur. Conſimilem ſententiam profert Ariſt. in ſexto Metaphyſicæ cõt. 3. inquiens: ſi præter naturalia non darentur formæ, ſeparatę naturalis eſſet prima Philoſophia, at ſimiliter id ſequitur, ſi ſubſtãtię ſeparatæ a Phyſico conſiderãtur. In explicãda hac ratione, de duobus pręſertim *Recta ex-*
a communi aliorũ expoſitione diſſentio: unum eſt, quia per intelligibilia puto Ariſt. *plicatio ra*
denotare non omnia quę ab humana mente apprehenduntur, ſed formas a materia *tionis Ari-*
ſecretas, idque ex eo colligo, quia Ariſt. ait, ut conſiderãs Senſum conſiderat Senſibi- *ſtot.*
lia, ita conſiderãs mentem conſiderat intelligibilia; at conſiderans Senſũ, nõ conſiderat Singularia, ſed uniuerſalia materiatã; quare conſiderãs mentẽ cõſiderare tenetur intelligibilia contradiſtincta ab huiuſmodi Senſibilibus, hæc aũt ſunt formæ a materia ſolutæ, quæ abſolutè intelligibilia dicuntur, ut patet ex 12. Metaphyſicæ 37. & ex tertio de anima 10. qđ cõfirmatur: qa intelligibilia materiata, oblata per phãtaſma-

ta,non ad Metaphyſicum, ſed ad Phyſicum pertinent. Diſſentio ſecundò, quia cum
Ariſtoteles dicat,nulla præter naturalem remaneret Philoſophia alia, puto denotaſ-
ſe quod periret Metaphyſica, hæc enim eſt ea Philoſophia, quæ reperitur præter
Phyſicam,& eſt poſt Phyſicam, & pręſertim quia proprię partes Phyſicæ Theoricæ
ſunt Phyſica & Metaphyſica, ut dixit Alexander in proęmio Priorum, & hę ſolę cō-
ſiderant ſubſtantiam. Alij autem exponunt, quòd præter naturalem nullam alia ſciē-
tia remaneret, quod tamen eſt falſum, quia remaneret Mathematica, & eius erro-
ris occaſionem præbuit Theodorus Gaza, minus rectè interpretans Græca uerba,
quæ cum debebant uerti, nulla pręter naturalem remaneret Philoſophia alia, ipſe
Ratio 2. dixit nulla alia ſcientia remaneret. Ex qua Ariſtotelis ratione, pro immortalitate
has duas elicio oſtenſiones. Prima, Forma quæ ad intelligibilia ſoluta a materia re-
fertur,& eſt eiuſdem ordinis & conſiderationis cum eis, eſt ſoluta a materia, æterna,
Ratio 3. & immortalis: Humana mens per Ariſtotelem eſt huiuſmodi: quare, &c. Inſuper,
forma cuius conditio & eſſentia, ſi ad Phyſicum attineret, non daretur alia Phyſi-
ca, hoc eſt Metaphyſica, eſt æterna, immortalis: mens Humana per Ariſtotelem
eſt huiuſmodi; quare, &c. Affert deinde Ariſtoteles ſecundam rationem, quę hęc eſt.
Forma quę non eſt natura, non attinet ad Phyſicum; Mens Hominis non eſt natu-
ra; quare ad Phyſicum nō pertinet; Maior nota: quia Phyſica dicitur ſcientia de na-
tura, ideò illę formę ſubſtantiales, quę non ſunt naturę, ſed ſupra naturam, non at-
tinent ad Phyſicum, ſed Metaphyſicum: Minor oſtenditur, Quia natura eſt initium
motus ex eius definitione, mens non eſt initium motus, quod oſtendit Phyloſophus
quia mens non eſt initium accretionis uiuentium, ea enim pendet ex anima nutrien-
te; non alterationis, proprię Animalium, quia attinet ad Senſum; non lationis,
quia latio etiam competit feris, quibus mens non competit, mens igitur non eſt ini-
tium proprium, & proximum motus Phyſici, ut Natura, ſed ſolùm eſt initium re-
motum, & eſt initium Qualitatis, & artificioſi motus, ut patet ex 3. de Anima, &
Ratio 4. ex lib. de motu Animalium. Ex qua ratione hanc elicio oſtenſionem. Forma quę
non eſt natura, ſed ſupra naturam, eſt immunis a materia, & immortalis, mens Ho-
minis per Ariſtotelem eſt huiuſmodi, ut patuit; quare eſt immortalis. Venio ad ra-
Formæ trium generum. tionem tertiam, pro notitia accipio formas eſſe trium generum; Cum materia, ut
formę Phyſicę: Ex abſtractione, ut Mathematicę: Abſtractas, ut formę ex ma-
teria non pendentes, attinentes ad Metaphyſicum. Ariſtoteles ita argumenta-
tur. Nil eorum, quę ſunt ex abſtractione, eſt Phyſicę conſiderationis; Quare
mens non eſt Phyſicę conſiderationis. Aſſumptum patet, quia Phyſicus ſolùm ma-
teriata, & cum materia conſiderat. Conſequentia deducitur duobus modis: nam
ſi per ea quæ ſunt ex abſtractione, Ariſtoteles denotauit Mathematica; ratio erit
a maiori ad minus negatiuè, nam ſi non conſiderat Phyſicus ea quę ſunt ex abſtra-
ctione, de quibus magis uidetur, quòd ea conſiderare ualeat quàm abſtracta, igi-
tur longè minus conſiderabit ea, quæ ſui eſſentia ſunt abſtracta, qualis ab Ariſtote-
le ſupponitur mens: Si uero per ea quæ ſunt ex abſtractione, Ariſtoteles uniuersè
denotauit non includentia in ſui conſideratione materiam, ut Mathematica & Meta
phyſica, tunc deducitur conſequentia, quia ſi Phyſicus non conſiderat non includen-
tia materiam, non conſiderabit Humanam mentem, quæ talis ab Ariſtotele ſuppo-
Ratio 5. nitur. Ex qua ratione Ariſtotelis hæc elicitur oſtenſio. Forma quæ ſupponitur im-
munis a materia, eſt immortalis: Humana mens ab Ariſtotele ſupponitur immunis a
materia; quare & ex ſententia eius eſt immortalis: Tertia conſpicuè ex relatis Ari-
ſtotelis rationibus elicitur, illum putaſſe Humanam mentem eſſe immortalem, ut
nil clarius dici poſſit. Solutiones, quibus nonnulli Alexandro addicti utuntur, omni-
nò eſſe negligendas, ſuo loco patebit.

Eliciuntur

Eliciũtur rõnes pro humanæ mẽtis immortalitate ex 1. de Anima. C. 4.

OStendere humanam mentem eſſe immortalem propriè pertinet ad tertiũ de Anima, Ariſt. tamen in omnibus libris, opinionis ſuæ inditia quędam patefecit, nam in 1. de Anima diſputans aduerſus Platonem in cont. 49. inquit: Laborioſum autem eſt, & miſtum eſſe corpori, adeò ut nõ valear abſolui, & adhuc fugiendum, ſiquidem melius eſt menti non cum corpore eſſe, quemadmodum dici ſolet, & multis placet, &c. Commendat Philoſophus ſententiam hanc, *Ratio prima ex auctoritate.* mentem non pendere ex materia, & hoc ſeruare licet, quod non exigui ponderis exiſtimo, quòd cum libentiſſimè Ariſt. occaſiones accipiat diſputandi aduerſus Platonẽ, quamuis Plato conſpicuè humanam mentem ſtatuerit immortalem, de hoc nunquã illum carpit. In conr. 65. eiuſdem primi de Anima, inquit Philoſopus: Mens uidetur innaſci, ſubſtantia quædam exiſtens, & non interire, maximè enim inreriret ob eam, quæ in ſenio eſt imbecillitatem: nũc autem ut euenit in inſtrumentis Senſuum, ſi ſenex ſumeret oculũ iuuenis, uideret ut iuuenis, ideò ſenium nõ eſt, quia patiatur aliqd Anima, ſed id in quo, ut euenit in ebrietatibus, & ęgritudinibus; Ipſum igitur intelligere, & ſpeculari marceſcit alio quodã interius corrupto, ipſa aũt impatibilis eſt. Et poſt pauca: Mẽs aũt fortaſſis diuinius qd, & impatibilius eſt, &c. cõſpicuè Philoſophus mentẽ Hominis paſſionis experrẽ, immortalẽ, & diuinã appellat, & cũ dicat eã *Ratio ſecunda.* in nobis innaſci, qũo innaſcatur, & inſinuetur, explicat in ſecũdo de Gen. Anim. ca. 3. diuidens innaſci, per aduenire extrinſecùs, quod ſoli mẽti rribuit, & gigni ex ſemine: & qãuis dicat, fortaſſis, & uidetur, parũ obeſt; nã ita loquitur, qa nõ eſt locus ꝓprius, in tertio aũt lib. loquitur abſolutè: inſuper, ſæpè uerbo uidetur denotat apparere, & cõſtare. At inſtatur, quia rõ uidetur leuis, quoniam ſimiliter colligeretur ſenſum non *Inſtantia.* pati, & eſſe ĩmortalẽ, cũ utatur exẽplo oculi. Hęc inſtãtia inanis eſt, primò, qa Ariſt. *Solutio.* de ſola mẽte colligit nõ interire, nõ pati, & diuinã eſſe, nos modò quęrimus quid ſenſerit Ariſt. inſuper dico, rõnẽ eſſe magni põderis, & ꝓ deductione accipio, Animã nõ recipere magis & minus, ſed ſolùm per deprauationẽ diſpoſitionum corporis parati ad interitũ; Accipio inſuper, animę ſentiẽri in ſubiecto competere cõtrarium per priuationem, quia eſt facultas organica, & lęditur a uehemẽti obiecto, cuius oppoſitum apparet de mẽte. His aſſumptis, Ariſt. ita argumẽtarur: Si mens interit, pręſertim interit ob imbecillitatẽ, quę accidit in ſenio, ſed per hanc nõ interit, ut oſtendit, & eſt perinde ac ſi diceret: ſi mens interit, uel interit proprio, uel alieno malo; Quòd non intereat proprio malo, hoc eſt per conrrarium, ut ſenſus, derelinquit tãquam notum, cum ei nõ competat oppoſitum in materia; Quòd nõ intereat malo alieno, nempè inſtrumẽti, oſtẽditur: quia per id neque ſenſus interit. Ratio hæc eſt ſimilis rationi, quia vtitur Plato in decimo de Republ. inquiens, Animam nec proprio, nec alieno malo perire, ita rõ habet uim de mẽte, nõ autem de Senſu, quia Sẽſus perit malo proprio, nẽpè ob cõtratiũ in materia. At dicet aliquis, tũc Ariſt. ſupponeret id quod latet, *Inſtant.* nẽpè mẽtem nõ interire malo proprio, & carere cõtrario in materia; Reſpõdeo, id ac- *Solutio.* cipere ut notũ, ex eo, quia inſtrumẽto nõ eget, & ex dicẽdis in 3. de anima, & quia cõcedebatur a Platone, cum quo tũc diſputabat. Inſuper in cõt. 82. inquit Philoſophus. Nil melius eſt anima, & pręſertim mẽte, maximè enim rationi cõſentaneum eſt, hãc antiquiſſimam eſſe, & per naturam dominã, &c. commẽdat his uerbis Philoſophus rationem Platonis in Phędone, qua oſtẽdit animam ob id eſſe immortalẽ, quia eſt antiquior corpore, & non interit cũ eo, & ideò eam dicit progeneſtatõ, hoc eſt antegenitã, quatenus nõ generatur cũ corpore, nec ex eo pẽdet, nec educitur ex potẽtia materię: & idipſũ confirmat, addẽs, eã eſſe ꝑ naturã dominã, & ob id non ſubijci interitui corporis. Inſuper in cont. 92. inqt; quã partẽ mẽs in corpore cõtineat, difficile eſt *Ratio 3.* fingere, ĩdicãs, mẽtẽ nõ eſſe organicã, nec ex corpore pẽdere; Saris itaq; cõſpicuè in 1. de anima Philoſophus ꝓtulit inditia opinionis ſuę de immortalitate humanę mẽtis.

Perpenduntur prolata in ſecundo de Anima, & 7 Phyſic. Cap. V.

CVM Philoſophus in 2. de Anima communem Animæ definitionem tra-
didiſſet, quæ erat, animam eſſe actum primum corporis Phyſici, organici;
ne quis eam male intelligens erraret, & colligeret mentem organo eſſe
præditam, & ob id nõ poſſe a corpore ſeparari, ideò in contex. 11. inquit.
At uerò quaſdam partes nil prohibet a corpore ſeparari, propterea quòd nullius cor-
poris ſunt actus. Præterea manifeſtum non eſt, an anima ita ſit actus, ut nauta Nauis,
Ratio 1. conſpicuum ait Philoſ. Humanam mentem eſſe immortalem, cum dicat nil prohi-
bere eam ſeparari, nam ſi nil prohibet eam ſeparari, igitur eſt immortalis, ſi enim
eſſet mortalis, aliquid prohiberet, nempè conditio propria eius. Inſuper, in æter-
nis non differt eſſe, & poſſe, ex tertio Phyſic. quæritur loquendo de humana mente,
ſi poteſt eſſe particeps immortalitatis, etiam eſt. Et præſertim, quia dicitur in deci-
mo Metaphyſicæ cont. 26. nil interire ex accidenti, ſed omne corruptibile neceſſariò
corrumpi, quare ſi mortalis eſſet, non rectè de ea diceretur, nil prohibere eam ſepara-
ri; Inſuper, comprobat Philoſophus ſuam ſententiam ratione, quia nullius corporis
Ratio 2. eſt actus, hoc eſt, quia non eget inſtrumento proprio, nec utitur parte aliqua corporis
vt inſtrumento, & quoniam ut particula animę, unà cum alijs partibus præeſt uniuer-
ſo corpori, & dicitur actus corporis ratione totius, ideò addit, non eſſe manifeſtum
adhuc, an ita ſit actus, ut Nauta Nauis, id autem patebit ex declaratione propriæ cõ-
ditionis eius, in tertio de Anima. Præterea, Ariſt. in contex. 18. dubitat, an partes ani-
mæ ſint loco ſeiunctæ, uel ne, & inquit de nonnullis patere, non eſſe loco ſeiunctas,
de quibuſdam latere, & cum manifeſtaſſet de quibus pateat, in cont. 21. manifeſtat de
quibus lateat, & inquit, de mente, & contemplandi potentia, nil adhuc manifeſtũ eſt,
ſed uidetur genus aliud animæ eſse, & hoc ſolum poſse ſeparari, ut perpetuũ a morta-
Ratio 3. li, conſpicuè Philoſophus de parte animæ, quæ mens dicitur, ait poſse a corpore ſepa-
rari, nõ quidem ut accidens cum ſui interitu, ſed ut perpetuum a corpore corruptibi-
li: & ſemper loquitur de mente ſumpta pro parte animæ, contradiſtincta a nutrien-
te, & ſentiente, nam de animæ partibus dubitauerat, ideò ſtatim in cont. 22. addit: re-
Ratio 4. liquæ aũt partes animæ manifeſtũ eſt, quòd ſeparabiles non ſunt. Prætereà, Ariſtot. in
cont. 151. ex ſententia Homeri, & Empedoclis ait mentẽ, & intelligere, eſſe quid cor
poreum, quod ipſe derelinquit vt conſpicuè abſurdum. Cum his cõnexionem quan-
dam habent nõnulla, quæ protulit Philoſophus in 7. Phyſ. nam ibi oſtendit alteratio
nem attingere poſſe Senſum, nõ aũt Mentem. ideò in cont. 20. colligit: Manifeſtum
eſt igitur quòd alteratio in Senſibilibus eſt, & in Senſitiua Animæ parte, in alio au-
tem nullo, niſi ex accidenti: loquitur Philoſophus de alteratione nobis competen-
te, per diſciplinas, & ſcientias, ad quam cum conſpirent Senſus, & Mens, alteratio-
tionem, & permutationẽ per ſpiritus & inſtantia ait competere poſſe Senſibus non
Menti niſi ex accidenti, quatenus ex læſione Senſuum & phãtaſiæ pendet læſio uſus
Ratio 5. Mentis; Ex quo elicitur hæc Ratio: Ea animę pars, ad quam alteratio peruenire nõ
poteſt, non eſt mortalis, nam interitus fit præcurrente alteratione, Mens eſt huiuſmo
di ex ſententia Ariſt. quare non eſt mortalis. Prętereà, in eodem cont. Ariſt. affirmat,
nullam in mente fieri mutationem, neque dum addiſcimus ſcientias, neque dum obli
uiſcimur, ſed omnem mutationem fieri in corpore, & facultate Sentiente, Mens enim
ſemper ex ſe rectè, & conſimiliter ſe habet, varietas & permutatio omnis ad corpus,
& Senſus pertinet, ideò inquit: Vt igitur neque cum dormiens excitatus eſt aliquis,
Ratio 6. aut ebrius eſſe deſijt, aut ęgrotans conualuit, factus eſt ſciens, quamuis prius non ua-
luerit, uti, ſic utique huiuſmodi aliquid fit in prima ſcientiæ adeptione, ea enim eſt
perturturbationis quies quędam & moderatio, Apertè Philoſophus mentem ab om
ni permutatione immunem eſſe affirmat, & ob id immortalem & ęternam.

A

Digitized by Google

Pro immortalitate Humanæ Mentis perpenduntur prolata in tertio de Anima. Cap. VI.

LIber proprius, ad quem pertinet conſideratio immortalitatis Humanę mentis, eſt Tertius de Anima, ideò quid in eo dixerit Ariſtoteles, accuratius cōſiderare tenemur. Cum Philoſophus de Humana mente, vt eſt particula Animæ propoſuiſſet agēdum, & aſſumpſiſſet communia ei cum Sēſu, in 4. contextu progrediens ad propria, accipit mentem Hominis omnia intelligere, ex quo infert, eam a mixtione eſſe immunem, id confirmat auctoritate Anaxagoræ dicentis, mentem debere a corpore eſſe ſecretā, ut dominetur, hoc eſt vt iudicet, & intelligat, idipſum oſtendit ratione, quia recipiēs debet nudatum eſſe eo, quod recipere ualet: ex his rectè aſſumptis, lucidè elicitur, mētem ex ſententia Ariſtotelis eſſe immortalem. Et primò ex comprobatione ſentētię Anaxagoræ: Et Ratio ita formatur: *Ratio prima.* Quod ita cum materia nō eſt mixtum, ſed ab ea ſecretum, vt mens ſtatuebatur ab Anaxagora, eſt immortale: Mens Hominis ab Ariſtotele ita dicitur mixtionis expers, ut mens ab Anaxagora; quare &c. Minor eſt Ariſtotelis in hoc cont. Maior oſtenditur: quia Anaxagoras inquiens mentem eſſe expertem mixtionis, denotabat eam eſſe ſecretam a materia, & non pendere ex ea, quod patet, cum addat, ut dominetur, hoc eſt ut mens dominetur Chao, & ualeat illud in ordinem redigere, quod fit per actum intelligendi: ideò Ariſtoteles ait ut intelligat; Inſuper, id ipſum patet ex primo de Anima, 34. ex 8. Phyſ. 37. ex 3. de Anima, 12. & ex Cratylo Platonis, quibus omnibus in locis dicitur, Anaxagoram ita mentem putaſſe a mixtione immunem, ut ſecreta eſſet a corpore, non pēderet ex materia, nec pateretur, quare uel Ariſto. tribuit noſtræ menti non eſſe mixtam in ea ſignificatione, in qua id proferebat Anaxagoras, uel in alia: ſi in alia, nos deciperet, & erraret per æquiuocationem: ſi in eadem, igitur exiſtimauit eam eſſe immortalem, & ex materia non pendere: Hæc auctoritas rectè ſumpta inſolubilis eſt. Inſuper, ex *Ratio ſecūda.* eodem contextu hęc ſecunda oſtenſio elicitur: Omne recipiens debet eo eſſe denudatum, quod per ſe, & primò recipere debet, adeò ut nec ſit, nec includat illud: Mens Hominis ut obiectum proprium, per ſe, & primò recipit Quidditates materiatas: quare nec aliqua earum eſt, nec vllam in ſe includit: cum autem nō ſit materiata Quidditas, eſt neceſſe ut ſit forma, ex materia non pendens. Attinentia ad hanc oſtenſionem explicata ſunt in conſideratione obiecti mentis, & regulæ prolatæ, de quibus in primo libro egimus. Præterea Ariſt. in cont. 6. colligit mentem non eſſe mixtam *Ratio tertia.* cum corpore, non fieri qualem, carere inſtrumento corporeo, & eſſe locum ſpecierum. Ex quibus quattuor eliciuntur oſtenſiones. Prima eſt, ea forma, quæ nō eſt mixta cum corpore, eſt immortalis: Mens eſt huiuſmodi: Minor eſt Ariſtotelis. Maior eſt nota, quia idem eſt dicere, formam non eſſe mixtam cum corpore, & eam non pendere ex materia. Altera oſtenſio eſt: Forma, quæ non redditur qualis, eſt immortalis: *Ratio quarta.* Mens non fit qualis: quare, &c. Minor eſt Ariſtotelis; Maior patet: quia dicere formam non reddi qualem, idem eſt, ac dicere, eam non eſſe Materiatā, nam per materias redditur qualis; Hinc Ariſt. in primò de Ortu & interitu, 55. inquit, Formam a materia ſolutam non reddi qualem. Tertia oſtenſio eſt: Ea forma, quæ pro fungen- *Ratio quinta.* do ſuo munere non eget inſtrumento corporeo, nec qualitate aliqua, eſt collocata ſupra materiam, & eſt immortalis: Mens nec utitur inſtrumento corporeo, ut alij gradus Animæ, nec qualitate aliqua prima, ut quattuor elemēta, nec temperamento, ut formæ mixtorum: quare eſt collocata ſupra corpus, & immortalis: Minor eſt Ariſt. Maior oſtenditur, quoniam forma omnis ſubſtantiæ ex Materia pendens, ut pro eſſe eget materia, ita pro fungendo ſuo munere eget aliquo materiato; mens autem eſt ſupra inſtrumenta. Hinc rectiùs ſenſit Galenus quàm Alexand. Gal. enim, putans Hu- *Galenus.*

manam

Digitized by Google

manam mentem mortalem,putauit ei inſtrumentum competere, nempè cerebrum. Alexander uerò,necnon Scotus,ei tribuerunt quòd ſit mortalis, & inſtrumento careat,quæ duo inuicem pugnant. *Ratio ſexta.* Quarta oſtenſio ex eo elicitur: quia ſola mens dicitur locus ſpecierum, hoc eſt uniuerſalium: Nam ſi mens eſt Locus ſpecierum, non eſt coniuncta cum mater ia,alioquin non mens,ſed coniunctum diceretur Locus. Inſuper,ſi eſt Locus ſpecierum,quæ ſunt uniuerſales,& ſolutæ a materia, & Locus debet reſpondere locato,etiam mens ſui conditione debet eſſe a materia ſoluta, & præſertim, quia non mens per uniuerſale ſeiungitur a materia, ſed contra, uniuerſale per mentem: quare mens ſui natura, & conditione eſt ſeiuncta, uniuerſale autem munere mentis. Id igitur quod ſui conditione eſt Locus ſpecierum, & ita Locus, ut per id ſpecies ſecernatur a materia, debet ſui conditione a materia eſſe ſecretum, mens autem eſt huiuſmodi. Nec approbanda eſt Sententia Scoti dicentis in 4. Sēt. Diſt. 43. q. 2. Ariſtotelem ſolùm oſtendere mentem non eſſe mixtam cum materia, hoc eſt, non eſſe organicam: nam aliud eſt non eſse mixtum cum corpore,& non eſſe inſtrumentarium, Ariſt. excludit genus mixtionis, non modum unum, minus propriè dictum. Prætereà, tunc Ariſt. oſtenderet idem per idem, nam oſtendit non eſse mixtam,alioquin fieret qualis,& inſtrumentum haberet. Inſuper, Ariſt. in 7. cont. oſtendit longè ſecùs mentem eſse a paſſione immunem, quàm ſit Senſus; nam Senſus læditur a uehementi Senſibili, non Mens, & rationem afferens, ait, Senſitiuum enim non ſine corpore eſt,Mens autem eſt ſeparabilis. *Ratio ſeptima.* Ex his duæ eliciuntur Oſtenſiones: prima ex Concluſione: altera ex Ratione Concluſionis. Prima ita formatur: Quod eſt immune a paſſione,non perit,interitus enim eſt terminus ad quem antecedentis paſſionis; Mens eſt immunis a paſſione, per argumentum, quare non perit; Quòd ſit immunis a paſſione, oſtenditur, quia facultas apta pati: præſertim a ſuo Obiecto patitur, dum exuperans eſt, ueluti uis nutriens ab alimento exuperante, uis Sentiens a uehementi Senſibili: at Mens intelligens ſummè intelligibile nedum non læditur, uerùm potiùs redditur aptior ad intelligenda alia. *Inſtantia.* At eſt inſtantia de Phantaſia, quæ per ſummum imaginabile non læditur, ut dum imaginamur Cœlum, Mundum, & ſimilia, immò diſponimur ad rectiùs imaginanda alia. *Solutio.* Hæc inſtantia inanis eſt,quoniam uehemens imaginabile id eſſe dicitur, quod uehementer mouet uim imaginandi,ueluti formidabilia,& apprimè iucunda, quæ ita turbāt Vim imaginandi,ut non ualeamus alia imaginari,uel ſaltem minus rectè, *Ratio octaua.* Altera oſtenſio elicitur ex ratione ut dixi, & ita formatur: Pars Animæ cui competit ut ſit ſeparabilis, iudicari debet immortalis; Mens Hominis dicitur talis: quare &c. Et pro confirmatione conſiderandum,quòd dum Ariſtot. de mente loquens,ait eam eſſe ſeparabilem,hoc ſemper denotare conſueuit, quòd ſeparetur ut æternum a mortali, ut patet ex ſecundo Phyſ. 26. ex primo de Anima, 17. ex ſecundo de Anima, 11. & 21. necnon ex 3. de Anima 19. quare in hac eadem ſignificatione putandum eſt in hoc contex. 7. prolatam fuiſſe hanc uocem. *Ratio nona.* Sequitur Ariſt. in contex. 8. & inquit, quòd cum mens fuerit ſingula facta,tunc ualet ſe intelligere. Ex quo pro immortalitate eius duæ eliciuntur oſtenſiones: Prima eſt; Ea facultas, quæ per cognitionem eſt apta fieri omnia,eſt immortalis: Humana mens per Ariſtotelem eſt huiuſmodi. Maior propoſitio oſtenditur: quia cum ſit apta fieri omnia,non eſt per materiam ad unum definitum genus contracta,ſed libera eſt,& a materia immunis: inſuper cum fiat omnia, æmulatur Deum, cuius cond. & opus eſt immortalitas, & cum fiat omnia, omnibus dominatur & præeſt, tamquam Iudex eorum. *Ratio decima.* Altera ratio ita formatur, quod in ſe ualet conuerti,eſt a materia liberū: Mens cum ſe intelligat in ſe ipſam conuertitur: ergo eſt libera a materia, & ob id a paſſione, & interitu: nam facultates materiatæ cum ſint extenſæ per materiam, ſupra ſe uerti non ualent: Hinc Senſus non ſentiunt ſe,& Ariſt. in cont. 25. ait. Si alicui non ineſt contrarium, cognoſcit ſe,& actu eſt,& ſeparabile. Prætereà, Ariſt. in contex. 9. & 10. loquens de attinen-

tibus

tibus ad obiectum Humanæ Mentis,cõſtituit differentiam inter formam,& compo
ſitum, inter ſe, & id, cuius eſt eſſe, & affirmat mentem ſui conditione conformari
cum ipſo eſſe,ſine eſſentia rerum, ſingularia uerò apprehendere ſenſitiuo. Ex his *Ratio 11.*
elicitur ratio pro immortalitate Humanæ mentis,quę ita formatur: Quod ſui natu
ra & conditione conformatur cum eſſentia,excludente Materiam, eſt immune a ma
teria,& conditionibus eius: Mens Humana per Ariſtotelem eſt huiuſmodi,ut dici-
tur in his contextibus; quare eſt immunis a materia, & immortalis. Hoc indica-
uit Ariſtoteles in ſexto Nicomachiorum, cap.primò, inquiens, cognitionem fieri
per quandam aſſimilationem, & ad noſcendam ea quæ ſunt diſtincti generis, para-
tas eſſe facultates diſtincti generis,quod etiam dicitur ab Ariſtotele in calce ſecundi
Poſter.Quo autem cognitio fiat per quandam facultatis & Obiecti aſſimilationem,
in Philoſophia de Moribus pateſeci.In cõtex.11.quia in Mathematicis etiam inclu-
ditur Materia intelligibilis,& aliud eſt rectum,& recto eſſe,manifeſtat Philoſophus
humanam Mentem propria conditione ſecernere a Materia,& apprehendere ipſum *Ratio 12.*
eſſe;Inde elicitur hæc ratio;Id cuius munere & conditione Mathematica ſecernun-
tur ab omni Materia,cùm Senſibili,tùm intelligibili, iudicari debet immune a Mate
ria,Mens Hominis eſt huiuſmodi;quare eſt a Materia, & cõſequenter ab interitu im
munis,In contex.12.ſupponit oſtenſum in præcedentibus fuiſſe Humanam Mẽtem
& ſimplicem,& impaſſibilem, & ſeparatam eſſe, adeò ut nil commune habeat cum
alijs,ut dixit Anaxagoras,& dubitat cum ita ſe habeat,quomodo ei competat intel-
ligere,& reſpondet hic locus 34. contextui primi de Anima,in quo ait,Anaxagoras
ſolus impaſſibilem dicit Mentem,& nil commune habere,aut quomodo cognoſcat,
non declarauit.Ex quo elicitur hæc Oſtenſio,ea forma quæ ita eſt ſimplex, impaſſi-
bilis,& nil commune habet cum alijs,ut Mens dicebatur ab Anaxagora,eſt immor *Ratio 13.*
talis: Humana Mens ab Ariſtotele ſupponitur, & dicitur talis, ut apparuit: quare
eſt immortalis. Maior eſt conſpicua,quia Anaxagoras Mentem dicebat ſimplicem,
& impasſibilem,quoniam eam ponebat æternam, & dominantem Materiæ, & per
nil habere commune,Ariſtoteles denotat non pendere ex Materia,quia Materia ea
eſt,quæ eſt cõmunis mortalibus,per quam inuicem patiuntur. Prætereà cum Philo-
ſophus in contex.13.dubitaſſet, quomodo Mens Hominis ſe intelligat, cum cætera
intelligibilia ſumpta pro eius obiecto nõ intelligant,in contex.15.& 16.ſoluens in-
quit, id euenire ex uarietate conditionis naturæ Mentis, & eorum intelligibilium,
nam in his quæ ſunt ſine Materia,ut Mens,idem eſt intelligens, & intelligibile: ha-
bentia autem Materiam, ut obiecta noſtrę Mentis, nempè Quidditates Materiatæ,
potentia ſolùm,non abſolutè dicuntur intelligibilia:At facultas ea intelligens ſine
Materia eſt. Ex quo elicitur hęc Oſtenſio.Ea forma,quæ eſt ſine Materia, & eſt in- *Ratio 14.*
telligens ac intelligibilis,eſt immortalis,& non pendens ex corpore;Mens Hominis
per Ariſtotelem eſt huiuſmodi:quare eſt immortalis. Loquutus eſt hactenus Ariſto-
telem de Mente poteſtate, & tam conſpicue patefecit eam eſſe immortalem, ut nil
clarius dici poſſit,loquitur deinceps de Mente agente,& in contex.19.ei tribuit, ut
ſit immixta,ſeparabilis,& ſimplex,quæ prędicata in contex.4.6.& 7. protulerat de
Mente poteſtate, ideò ex eo quòd Menti poteſtate competunt, infert longè magis
competere agenti,quæ dignior eſt,quare ea accipit Philoſophus in eadẽ ſignificatio
ne, alioquin ratio includeret æquiuocationem: ea prædicata dicta de agente, om-
nium interpretum conſenſione,denotant agentem eſſe immortalem,quare id ipſum
patefaciunt de Mente poteſtate,& ratio ita formatur: Prædicta communia vtrique *Ratio 15.*
Menti,denotantia immortalitatem agentis,denotant immortalitatem Mentis pote
ſtate:ea tria prædicata ſunt communia utrique, & denotant immortalitatem agen-
tis; quare & alterius differẽtiæ.Hinc rectè Themiſt.ex eis infert immortalitatẽ Men
tis poteſtate:Et cum uaria de vtraque Mentis differentia Philoſophus patefeciſſet in
cõt.20.colligens quaſi ſummam dictorum,manifeſtat quid ex de connexis cũ Mente
morta-

mortale ſit,& quid ęternum,inquiens, attinentia ad ſcientias actu, & poteſtate, & ad habitus Mentis,quia ſunt extra eſſentia eius, in indiuiduis perire, & ſolùm ſerua ri in ſpecie,& indicaturus ſeruari eſſentiam utriuſque Mentis, quæ fundamento eſt eadem,inquit,Separata eſt id quod eſt, & hoc ſolum æternum & immortale eſt,hoc eſt pertinentia ad ſcientias & habitus, & reliqua conſimilia, ſunt præter eſſentiam Mentis,& uariabilia,at ſeparata a Materia , & ab externis relationibus eſt id quod eſt,& hæc eſt propria & abſoluta eſſentia eius, ideò hoc ſolum ab interitu eſt immu ne:Nec per eſſentiam hanc ſeparatam denotat ſolùm agentem : nam loquutus erat de ſcientia actu & poteſtate,quæ ad coniunctum ex utriſque pertinent, nō ad ſolùm agentem,ex quo hæc elicitur ratio : Ea pars Animæ, cuius abſolutum eſſe eſt,ut ſit
Ratio 16. ſeparata & ex Materia non pendens,eſt æterna & immortalis: Mens Hominis cuius differentiæ ſunt Mens poteſtate & agens,ad quam pertinet ſcientia actu & poteſtate,eſt huiuſmodi,quare eſt æterna & immortalis. Sequitur mox Philoſophus ſoluēs tacitam obiectionem;nam ſi Mens,qua homo intelligit,eſt ęterna & immortalis,cur ſcientiæ in ea non ſeruantur, & cur non recordamur eorum quæ nouimus? Reſpondens ait,Mentem paſsiuam ſine qua nil intelligimus perire. Ex his duæ pro immortalitate eliciuntur oſtenſiones. Prima eſt: Si Ariſtoteles Mentem,qua Homo intel
Ratio 17. ligit,non ſtatuiſſet immortalem , non dubitaſſet cur nō recordemur, quia dubitatio inanis eſſet:at dubitat,quare indicat ſe ſtatuiſſe eam immortalem!nam ſi ſola Mens agens eſſet immortalis,& ea eſſet Deus, proculdubio inanis penitùs eſſet ea dubita-
Ratio 18. tio. Altera ratio eſt : quia cum Philoſophus dicat ſine paſſiua Mente nihil intelligere,denotat præter mentem paſsiuam reperiri in nobis principium principale , cuius officiū ſit intelligere,quod principale principium nil aliud eſt,niſi particula Animæ, cuius duæ ſunt differentiæ,nempè agēs,& poſsibilis: Per mentem paſsiuam proculdubio Ariſtoteles Phantaſiam denotat,quam in cont.155. ſecundi de Anima , & in cōt.48.tertij de Anima, mentem appellat,& dicitur mēs paſsiua, quia ad Senſus internos pertinet,quæ pati dicitur ut Senſus, nam mentem poteſtate dixerat eſſe impaſsibilem,quare ne ſecum pugnet,non ualet eam denotare, & hoc redditur conſpicuum,conſiderando modum loquendi Philoſophi, nam inquit & ſine hac nil intelligit,denotando non eſſe principale principium intelligendi, ſed id ſine quo principale principium nil intelligit,id enim nō ſine,& ſine quo non,denotat inſtrumētum, & id quod principale nō eſt:Propterea eo loquendi modo cōſueuit uti Philoſophus, dum Phantaſmata & Phantaſiam denotat,ut patet ex 3.d.de Anima, contex.30.& 39.& ex c.de Memoria & Reminiſcentia,quibus in locis Ariſtoteles ait,mentem nō intelligere ſine Phantaſia,& Phantaſmatibus.Conſpicuè itaque elicitur ex libris de Anima,Ariſtotelem putaſſe Humanam mentem eſſe immortalem.

Conſiderantur verbi Philoſophi in ſecundo de Gener. Animalium, & in 12. Metaphyſica, & in lib. de Moribus prolata. Cap. VII.

QVærit Philoſophus in ſecundo de Gener. Animalium cap.3. quo tempore,vnde,& quomodo,Humanus Fętus recipiat Animam & partes eius,ſoluens inquit,Partes omnes primò competere ſemini,& cōceptui poteſtate,& conſiderans quomodo redigantur ad actum,inquit nō poſſe omnes extrinſecùs accedere, quia facultates inſtrumētariæ nō reperiuntur ſine inſtrumentis,nec reperiri in ſemine, cū ſit excremētum vtile alimenti,inde infert,Quare ſola mēs extrinſecùs accedit,quia cum eius actione nil commune hēt actio corporis,& ea ſola eſt diuina.Cōſpicuè Philoſophus
Ratio 1. Humanam mētem immortalem oſtendit,Primò inquiēs, eam ſolam extrinſecùs ac-
Secunda. cedere,& ob id in cap.4.eandem dicit aduenam. Secundò inquiens, nil commune
Tertia. habere cum actione corporis, & non egere inſtrumento. Tertiò , quatenus ait eam

ſolam

ſolam eſſe diuinam. Ratio ita formatur: pars animæ Hominis diuina, nõ egens inſtru
mento, & extrinſecùs adueniens, immortalis eſt: Mens Hominis eſt huiuſmodi, ex
ſententia Ariſtotelis: quare &c. Et ſi quis obijciat, quia in eo ca. inquit Philoſophus, *Inſtantia.*
omnes animæ partes in cõceptu priùs reperiri potẽtia, forma autem ob id dicitur po *Solutio.*
teſtate eſſe in Materia, quia ex eius potentia educi debet. Reſpondeo, partes om-
nes priùs in conceptu requiri potentia, quia nulla in eo actu eſt, at ad actum redigun-
tur dupliciter, ut Ariſt. explicat, uel per eductionem, vel quia extrinſecus adueniat,
mens ſola dicitur extrinſecùs aduenire: quare ſecus eſt in potẽtia, quàm reliquæ par-
tes, cum ſecùs redigatur ad actum. Sed adhuc inſtatur, quia inquit Philoſophus, ſed *Alia inſtã-*
enim omnis animæ ſiue uirtus, ſiue potentia, corpus aliud participare uidetur, idque *tia.*
magis diuinum, quàm ea quæ elementa appellantur, &c. dixit Philoſophus omnem
animæ partem corpus expoſcere, quare mens quoque eget corpore, & non eſt ſepa-
rabilis & immortalis. Hæc quoque inſtantia inanis eſt, quia expoſcere corpus con- *Solutio.*
tingit dupliciter, vel ex quo pendeat, uel cum quo, & per quod inducatur: Mens non
eget corpore ex quo pendeat, iam enim dixerat Philoſophus eam extrinſecùs acce-
dere, eget tamen corpore, cum quo, & per quod inducatur: quia non recipitur, niſi in
definito aliquo & rectè diſpoſito corpore, ideò dicitur induci unà cum tenuiſſimo,
& purgatiſſimo ſpiritu: nam ex ſententia Ariſtotelis neque etiam cęleſtes Mentes
ſunt ſine corpore, & tot ab eo ſtatuuntur ſeparatæ mentes, quot ſunt Cœli orbes.
Conſpicua ſunt uerba Philoſophi pateſaciẽtia mentis immortalitatem, tenemur nos
per conſpicua, ea illuſtrare quæ ſunt obſcura, non autem eos imitari qui per non-
nulla uerba obſcurè prolata, ea turbare nituntur quæ lucida & conſpicua ſunt.
Progrediamur ad duodecimum Metaphyſicæ, in quo cum Philoſophus de ſeparatis *Ex duode-*
Mentibus uerba faciat, etiam nonnunquam de Humana Mente ut cum eis ſuæ eſſen- *cimo Me-*
tiæ abſoluta cõditione iuncta mentionem facit, ueluti in contex. 17. in quo cum prius *taphyſices.*
dixiſſet uniuerſam rei formam ſimul eſſe cum re, & non antecedere, nec ſine re, cuius
eſt forma, ſeruari, ſoluit inſtantiam de Humana Mente, inquiens, Si quid manet po-
ſterius, conſiderandum, in quibuſdam enim nil prohibet, ut ſi anima talis ſit, non to-
ta, ſed Mens, &c. quaſi dicat Philoſophus: cum uniuerſa compoſiti forma ſit ſimul cũ
compoſito, de Mente nil prohibet ut maneat poſterius, & non ſit ſimul, & ſi nil pro-
hibet, igitur eſt immortalis, alioquin impedimentum eſſet neceſſariũ, & cõſpicuum,
Ex quo hæc elicitur Oſtenſio: Ea pars Animæ, quam nil prohibet ſeruari, & non eſſe *Ratio 1.*
ſimul cum compoſito, eſt immortalis: Mẽs Hominis huiuſmodi eſt per Ariſtotelem:
quare, &c. Inſuper, in contex. 39. inquit, Homini per aliquod tempus id competere,
quod Deo, & ſeparatis Mentibus ſemper competit, nempè diſpoſitionem optimam,
& ſummum bonum, quæ eſt affectio diuinorum. Ex quo hæc oſtenſio formatur:
Quod eſt particeps affectionis & diſpoſitionis diuinorum, includit aliquid Diuinũ: *Ratio 2.*
Homo per aliquod tempus eſt particeps affectionis diuinorum: quare includit diui-
num aliquod, & immortale, quod nil præter Mentem eſſe poteſt. Demùm in contex.
51. loquens de cognitione Dei, dubitat: ſi Deus eſt intelligens, intellectio, & id quod
intelligitur, erit quid compoſitum, & mutatio erit in eo, quia intelligẽdo progredien
tur ex uno in aliud. Soluens inquit, an indiuiſibile eſt omne quod materiam non ha-
bet, ut Humana Mens, an, & quæ compoſitorum eſt, ſe habet in aliquo tempore, non
tamen ſemper, ipſum bene eſſe eſt in hoc, aut in hoc, ſed in toto quodam ineſt id
quod optimum, aliud ab eo exiſtens, ſic autem ipſa ſui ipſius intellectio per omnia
æua ſe habet, &c. His uerbis Ariſtoteles duo profert ad rem facientia. Primum eſt:
quia mentem Humanam ait eſſe ſine Materia, & indiuiſibilem, & per hoc cõſimilem
Diuinæ menti, nam ratio eſt a minori ad maius Si mens humana eſt indiuiſibilis, ſi-
ne materia, longè magis Diuina. Ex quo hæc elicitur ratio: Forma omnis indiuiſi- *Ratio 3.*
bilis, & ſine materia, eſt immortalis & æterna; Mens hominis ab Ariſtotele talis di-
citur, quare &c. Alterum quod profertur ab Ariſtotele eſt, quòd mens hominis
intel-

intelligens compoſita,nempè quidditates materiatas, quæ ſunt eius obiectum , non ſemper in indiuiduis includit ipſum bene;hoc eſt ſ̨elicitatem , & optimam diſpoſitionem,ſed in tota ſpecie: at in intelligēte ſe per eſſentiam,ſemper ineſt ipſum optimum, *Ex libris de Moribus.* hæc eſt eadem cum Sententia prolata in cont.39.& iam relata. At perpendamus,nonnulla ad libros de moribus pertinentia.Oſtenditur in primo Nicomachiorum, hominem & illum ſolum ex mortalibus capacem eſſe ſummi boni. Inde elicitur hæc rario: *Ratio 1.* Quod eſt capax affectionis diuinorum,eſt particeps conditionis eorum: Homo per menrem eſt capax affectionis diuinorum, nempè ſummi boni:igitur & condirionis, quæ eſt eſſentia a materia & interitu immunis, nam affectio ſequitur eſſentiam rei.Inſuper,in 3.Nicomachiorum, cap.5. inquit Philoſophus, hominem utentem mente liberum, & dominum eſſe, & agere per prælectionem. *Ratio 2.* Ex quo hæc ratio formatur: Ea pars Animæ, per quam homo dominatur, & liber eſt, a materia & eius conditionibus eſt immunis : mens eſt pars Animæ hominis, qua utens homo eſt liber, & dominus; igitur mens a materia, & eius conditionibus eſt immunis: nam libertas, & imperium non prodeunt ex pendente a corpore, ſed ab eo ſolo, quod corporibus dominatur, & hoc dicebat Anaxagoras, & approbatur ab Ariſtotele,mentem ſcilicet non eſſe mixtam cum materia, vt dominari ualeat.

Ratio 3. Præterca,in eodem tertio Nicomachiorum inquit Philoſophus, Virum fortem per obitum priuari ſuis bonis,tamen ob honeſtum,& uirtutem præeligere mortem:at niſi mens æterna & immortalis eſſet,nunquam mors eſſet præferenda uitæ,vt patet de iumentis & ſeris,tunc enim de ipſo eſſe,non de uirtute deberemus pręſertim eſſe ſoliciti. Prætereà, in decimo Nicomachiorum,cap.7.loquens Philoſophus de uita, & ſummo bono in contemplatione poſito, inquit; Huiuſmodi uita præſtantior eſt quàm homini conueniat,non enim quatenus homo eſt,ita uiuit, ſed quatenus quid diuinum in eo ineſt,neque oportet,cum ſimus mortales, cogitare mortalia,ſed quatenus licet immortalem ſe reddere, omniaque efficere ut ex præſtantiſſimo quod eſt in nobis,uitam ducamus, licet enim id mole ſit exiguum, precio tamen omnia lon- *Ratio 4.* go interuallo antecellit,&c.His uerbis affirmat Philoſophus, in nobis portionem animæ præſtantiſſimam reperiri,quæ cum mole ſit exigua, quia non eſt extenſa, ſed indiuiſibilis,tamen eſt præcioſiſſima, & uiuentes ſecūdum eam reddimus nos (ut licet) immortales,quod non contingeret,niſi ea immortalis eſſet. Inſuper,in part.34. *Ex libro Preblematum.* Probl.7.& 9.inquit Philoſophus,ſternutamentum indicari omne diuinum quia habet ortum a capite,in quo ineſt uis ratiocinandi,quę diuina eſt. Prætereà,Plutarchus in uita Dionis,& in conſolatoria ad Apollonium: ſimiliter Themiſtius in 3.de Anima,aiunt,Ariſtotelem in dialogo ad Eudemum,nudum affirmaſſe, verùm etiam firmioribus oſtenſionibus quàm in 3.de Anima demonſtraſſe, æternitatem humanæ mentis. Hinc omnes Græci interpretes, ex ſententia Ariſtotelis humanam mentem dixere immortalem, *Ex dialogo ad Eudemum.* vt Theophraſtus diſcipulus & conſanguineus Ariſtotelis ex relatione Themiſt.& Priſciani Lydi. Similiter Plutarchus,Priſcianus Lydus,ſimplicius,Themiſtius,Philoponus, Theodorus Metochita, Ammonius,Porphyrius, Euſtrius,Pſellus, Olympiodorus: ſolus Alexander Mentis aciem ab hac ueritatis luce auertit,idque ei contingit,quia floruit Romæ tempore Galeni, tunc autem uigebat ſententia medicorum & præſertim Hippocratis, qui ob eius auctoritatem fuit cauſa ut multi deuiauerint,& præſertim Pomponatius,Portius,Vincentius Madius:Card. Caietanus,& alij nonnulli uiri celebres.

Confirmatur æternitas Humanæ mentis patefaciẽdo capita euaſionum, & ſolutionum relatarum rationum inania eſſe.
Cap. VIII.

VT rationes relatę, & ex Ariſtotele depromptę appareant firmiores, veritaſque clarior reſulgeat, hoc alio comprobationis genere vtendum eſt, patefaciendo leuitatem ſolutionum, quibus, qui sũt aduerſę ſententię, vti conſueuerunt. Cum Philoſophus de Humana mente loquendo, affirmauerit eam non eſſe Naturam, ſed ſupra Naturam; non attinere ad Phyſicum, ſed ad Diuinum; eſſe eiuſdem rationis, & conſiderationis cum his quę abſolutè dicuntur intelligibilia; eſſe aliud genus animę; poſſe ſeparari, vt ęternum a mortali; eſſe immunem a materia, a paſſione, a mixtione cum corpore; eſſe proprie intelligibilem, & ob id intelligentem; eſſe antiquiſſimam; non egere inſtrumento; extrinſecùs accedere; eſſe diuinam, & participem affectionum Diuinis competentium; eſſe indiuiſibilem; intelligere ſeipſam; ſui conditione conformari cum eſſentia rerum; eſſe dominam, & libertate præditam, ab eâ nonnunquam eſſe pręeligendam mortem; eſſe aptam fieri omnia; & alia huius generis, quæ illam ab interitu eſſe immunem conſpicuè patefaciunt; uiri ingenio ſublimi præditi, nitentes lucem hanc ueritatis, opacitate ſuperinfuſæ caliginis obumbrare, varia excogitarunt, quibus pro defenſione aduerſæ ſententiæ, & relatarum rationum euerſione uti conſueuerunt. Eæ autem præſertim nouem ſunt: nam uel inquiunt Ariſtotelem loqui de mente agente, quam aiunt eſſe Deum: Vel de actu intelligendi, nam apprehẽſio primorum principiorum nomine mentis denotatur: Vel tertiò aiunt, mentẽ Hominis dici diuinã nõ conditione propria, ſed generis mentium, ut ait Pomponatius: Vel quartò, dici diuinam facta comparatione cum alijs animæ partibus, egentibus inſtrumento ut Portius: Vel quintò aiũt ſententiã proferri probabiliter, & in alieno loco, ut aiũt de prolatis in primo de partibus animalium: Vel ſexto aiunt, Ariſtotelem loqui cum dubitatione, & fuiſſe dubium, & ob id modò videri in unam, modò in alteram partem inclinare, vt Scotus: Vel ſeptimo inquiunt Ariſtotelem loqui de mente, & anima non hominis, ſed vniuersè, extenſa etiã ad eas cœlorũ: Vel octauo proferri uerba de mẽte poteſtate, hoc eſt de præparatione, & ſuperaddita facultate, ut Alexander: Vel demùm id extrinſecùs accedere referunt, non ad eſſentiam mentis, ſed ad ſpiritum, in Hominis genitura incluſum, pro mente producenda, qui eſt præſtantior cæteris ſpiritibus ſeminum, & maiorem cœleſtis caloris uirtutem includit. Hæ ſolutionum uiæ vt obliquę ſunt, & a uia recta, quæ unica eſt, recedunt, ita indicant relatas rationes firmas, & conſtantes eſſe.

Nouem capita euaſionum.

Nam dicere ſententias illas ab Ariſtotele proferri de Mente agente, quę Deus eſt, Primò hoc mendacium includit, Mentem agentem eſſe Deum, nam pateſeci non diſtingui eſſentia a poſſibili: Inſuper, id ſolum dici poteſt de vigeſimo context. tertij de Anima, cum alibi cōſpicuè loquatur Ariſtoteles, vel de Mente poteſtate, vel de Animę noſtrę parte, contradiſtincta a Senſu, & virtute nutriente, quas tres ſtatuit partes Animę. Inſuper, iam pateſeci dicta in eo 20. context. etiam eſse referenda ad Mentem poteſtate, alioquin dubitatio eur non recordemur, ad rem non faceret, & ob alia quę dixi.

Euerſio primæ euaſionis.

Similiter id negligi debet, quod aiunt Ariſtotelem loqui de actu intelligendi mentis, conſtituente Mentem inſpectricem, includentem officium agentis, & aliquid diuinum: nam in ſingulis relatis locis loquitur Philoſophus de parte animę, de facultate intelligendi, & demùm de actu primo, non de ſecundo. Prę tereà actus ſecundus cum ſit actio pendens ex actu primo,

Euerſio ſecundæ euaſionis.

non eſt aliquid eo diuinius, & cum ſit apprimè uariabilis, non debet dici magis immortalis primò; abſolutè enim Ariſtoteles in 20. contex. tertij de Anima, attinentia ad ſecundum actum ait interire. *Euerſio tertiæ euaſionis.* Putare tertiò, mentem Hominis dici diuinam ratione generis Mentium, inane penitùs iudicari debet: nam id quod illi generi conuenit, uel competit menti Hominis, vel ne: ſi non, Ariſtoteles nos deciperet, & ei tribueret quod non competit, nec tunc Mens ſeruaret conditionem generis, cum competentia generi, debeant competere contentis ſub eo: ſi autem competentia, & ab Ariſtotele tributa generi mentis, competunt menti Humanæ, robur ſuum ſeruant formatæ oſtenſiones. *Euerſio quartæ euaſionis.* Similiter negligi debet id quod quartò dicunt, Mentem Hominis dici diuinam, & non mixtam, facta comparatione cum alijs gradibus Animæ, egentibus inſtrumēto, & magis immerſis Materiæ. Nā Ariſt. abſolutè loquitur, abſolutè inq. nō eſſe naturā, nō attinere ad Phyſicū, ſeparari ut æternū a mortali, intelligere, & intelligi, quia eſt abſolutè, & actu intelligibilis, non poteſtate ſolùm, vt quidditates materiatæ, & alia ſimilia profert, quæ Mentem conſtituunt diſtincti generis, & abſolutè immortalē. *Euerſio quintæ euaſionis.* Dicere quintò, ſententias proferri in loco alieno, eſt re uera alienum aliquid a recto proferre, nam Philoſophus, & in locis proprijs, & in alienis, ſemper eandem ueritatem conſtanter enunciauit. Vtuntur autem hac fuga præſertim pro dictis in primo de partibus animalium; at proculdubio ille eſt locus, ad quem propriè pertinet conſiderare, an Anima ad Phyſicum pertineat, vel ne. Putare autem, quod Philoſophus ſolùm tunc rationes probabiles afferat, eſt nihil dicere: primò, quia concluſio eſt perpendenda, quæ profertur, & approbatur ab Ariſtotele; ſecundò, quia ſeorſum explicans illum locum, patefeci Ariſtotelem oſtenſionibus firmiſſimis fuiſſe uſum. *Euerſio ſextæ euaſionis.* Dicere ſextò, Ariſtotelem fuiſſe dubium, & ſuis uerbis modò uni, modò alteri parti fauere, eſt in re conſpicua hallucinari, nil enim Ariſtoteles dixit clarius, nil toties repetiuit, nil pluribus rationibus comprobauit, adeò vt ſi de hoc illum ſub dubio fuiſſe loquutum dicimus, de omnibus illum fuiſſe dubiū putare debeamus. *Euerſio ſeptimæ euaſionis.* Id etiam, quod ſeptimò adducunt, Ariſtotelem loqui non de Hominis anima tantùm, ſed de anima vniuersè, includente etiam animas Cœlorum, quod præſertim dicunt de loco, ex 1. de partibus Animal. relato, profectò non rectè dicunt, quoniam tunc Ariſtoteles male dubitaret; male ſolueret; malè oſtenderet ſententiam, quam profert; perperàm primò dubitaret; quia in primo de partibus animalium tenetur perpendere, quæ cauſæ relatorum in libris de hiſtoria animalium ſint afferendæ, in quibus libris ſolùm ſermo eſt de animantibus mortalibus, non de Cœlo, quare ſolùm de anima mortalium debet dubitare; perperàm ſolueret, quia ſoluendo ait animam nutrientem & ſentientem eſſe naturam, & attinere ad Phyſicum, Mentem uerò non. At ſi non denotaret mentem Hominis non ſolueret difficultatem de tertia parte animæ, de qua ſoluenda erat, & eam ſolueret de mente cœlorum, ad rem non faciente; Præterea perperàm, & falſo principio concluſionem oſtenderet, nam ait; Mentem non eſſe principium motus, cum tamen Cœlorum mentes proximè, & propriè moueant. Mitto uaria, quæ hac de re afferre poſſem. *Euerſio octauæ euaſionis.* Venio ad octauum, quod erat, Ariſtotelem loqui non de fundamento, ſed de præparatione ad recipienda intelligibilia, quod eſſe falſum in primo libro cumulatè patefeci; nam præparatio non dicitur pars Animæ, Ariſtot. in 3. de anima de parte animæ differendum proponit. *Euerſio nonæ euaſionis.* Demùm id quod dicunt Ariſtotelem, de ſeminario ſpiritu loqui, dum in ſecundo de Gen. Animalium, cap. 3. ait, Mentem ſolam extrinſecùs accedere, penitùs negligi debet, dubitauit Ariſt. in eo cap. & rationes formauit, & ſoluit (de partibus animæ, non de ſpiritu) & cum de cæteris loquens dicat nō poſſe extrinſecùs accedere, quia ſunt inſtrumentariæ, & non ſeruantur ſine inſtrumentis; loquitur de partibus animæ, & non de ſpiritu; Similiter cum inferat ſolam mētem extrinſecùs accedere, de eſſentia mentis, non de ſpiritu intelligi debet: neque uirtus in ſemine incluſa partim inſtrumentaria eſt, partim nō, ſed conſimilis. *Concluſio.* Cū itaque hęc ſumma cura, &

diligentia a viris ingenio ſublimibus excogitata pro obumbrandis locis ex Ariſtotele depromptis,ſint inania penitus,& negligenda,conſtanter colligere valemus, Ariſtotelem putaſſe humanam Mentem re vera a Materia, & interitu eſſe immunem.

Conſiderantur Rationes Platonis pro Animæ immortalitate. Cap. IX.

PYthagoras, & Socrates conſpicuè exiſtimarunt Animam æternam & immortalem,ideò Plato,qui hos præſertim ſequutus eſt,varijs in locis Animam eſſe immortalē patefecit. Hoc in perſona Socratis præſtitit in Phędone,ex ſententia autē Pythagoræ id fecit in Timęo Pythagorçeo,idipſum ex propria,& eorundem ſententia in varijs dialogis comprobauit, & præſertim in Phędro, & 10. de Legibus, & de Rep.& epiſt. ego rationes principaliores, qua potero breuitate referam, & explicabo. Accipio primo ex ſententia Platonis ſub Deo Mentem,ſub Mente Animam rationalem collocari, de Deo & Mente,ut ex ſe notum derelinquit eſſe gradus duos di- *Series cauſarum.* uinos,& immortales. De tertio gradu,nempè de Anima rationali,de quo minus patet, nititur id oſtendere, quæ Anima ab Academicis, & præſertim a Plutarco, Lydo, & Simplicio,nonnunquam Mens Animaria nuncupatur. Accipio ſecundo a Platone nomine animæ abſolutè prolato, animam rationalem denotari,quæ ſit tāquam *Quid nomine animæ.* Lumen Mentis, nam cæteros gradus non abſolutè animas cenſuit, ſed idola, veſtigia, & vmbras ex Anima prodeuntes, non ſine ſemine & Materia. His præaſſumptis *Ratio 1.* Plato in Phędro & 10.de Legibus, ex eo quod Anima eſt numerus, & eſſentia ſeipſam mouens,ita oſtendit eam eſſe immortalem:- Omnis eſſentia ſe mouens immortalis eſt; Anima eſt eſſentia & numerus ſe mouens; quare eſt immortalis. Minor patet, quia anima tradit motum alijs; quare ipſa ex ſe mouetur. Maior oſtenditur: quia cum ſe moueat, nunquam ſe deſerit, nunquam deſinit moueri, eſt principium, & origo motus aliorum, principium autem eſt ſine ortu, & interitu, quia ea, quæ oriuntur principio egent,ex quo prodeunt. Hæc ratio id roboris habet,quia ſola Ani- *Vis rõnis.* ma rationalis in ſe conuertitur, & ob id ex ſe mouetur, ſumendo motum latè [illegible] eſt libera; & ob id a Materia ſoluta, quod etiam tetigit Ariſtoteles. Secunda ratio *Ratio 2.* elicitur ex vita, id enim cui per ſe,& ſui conditione competit unum oppoſitum, non eſt capax alterius; Animæ conditione propria, & per ſe competit uita; quare non eſt capax mortis; Et ſi quis dicat,capax mortis eſſe Animal, cui per Animam uita, per eius receſſum interitus competit, hoc non ſatisfacit, quoniam Anima rationalis cōſideratur primò in ſe, ac ita ei competit uita, cum ſit quid perſectum, mox per eam competit compoſito; quod eſt particeps non uitæ, ſed umbræ, & participationis eius, ut etiam eſt particeps ueſtigij & umbræ Animæ, quæ ueſtigia pereunt, & oriuntur, cum non fiant ſine ſemine & Materia. Hæc ratio id roboris includit, quòd *Vis rõnis.* Anima rationalis ſui conditione, & eſſentia uita eſt, & uita uera, per quam ex ſe uiuit, & per cuius participationem [illegible] alia, quæ participationes incipiunt & deſinunt, cum fons vitæ ſeruetur ſine interitu. Tertia ratio ex eo ſumitur, quia omne *Ratio 3.* quod fit,ex ſuo contrario fit, ut dicitur in Phędone, ſimiliter in contrarium tranſit, quare uiuentia corpora fiunt ex mortuis, hoc eſt ex Animis antecedentibus, ſolutis ab eo corpore, & dum intereunt, tranſeunt in deſunctos & mortuos, hoc eſt in eas Animas, quæ ex illo corpore ſeceſſiuntur; Hæc ratio pro qua plurimum laborat in Phędone Socrates, re vera exigui roboris eſt. Quarta ſumitur ex re- *Ratio 4.* miniſcentia oſtendit Plato in Menone, Scientiam eſſe Reminiſcentiam, & ex eo infert Animas prius fuiſſe, & prænouiſſe cuncta. Hæc oſtenſio apud Ariſtotelem nullius eſt roboris, cum negetur, Scientiam eſſe Reminiſcentiam, & ſi uim ali-

quam includit, ea in hoc ſolo eſt poſita, quod dicitur in ſeptimo Phyſic. vigeſimo
Ratio 5. mentem in addiſcenda ſcientia nil noui acquirere, nec permutari, ſed uniuer-
ſam permutationem in Senſu, & phantaſia eſſe poſitam. Quinta ratio ſumi-
tur ex natura, & conditione Animæ, quæ ſic formatur: quod eſt ſimplex, inuiſibi-
le, ſincerum, ſimile diuinæ menti, & rebus æternis, eſt immortale; Anima eſt huiuſ-
modi, tunc negligit mortalia, aduerſatur corpori, moderatur perturbationes ex cor-
Ratio 6. pore prodeuntes. Sexta ratio, quę affertur in 10. de Rep. hæc eſt: Omne quod interit
vel proprio uel alieno malo interit, anima nō interit malo proprio, quod eſt uitium,
quare nec alieno, nempè malo, & contrarietate corporis: nam ſi de quo magis ui-
detur ineſſe non ineſt, nec de quo minus, & præſertim, quia malum alienum non
Vis ratio- deſtruit niſi per id malum quod proprium eſt. Vniuerſum robur huius rationis in eo
nis. includitur, quod dictum fuit ab Ariſt. in primo de anima, 65. ut retuli. Plotinus in
Ratio 7. lib. de Immortalitate cap. 10. ita oſtendit animam eſſe immortalem, talis eſt anima,
qualis ab animo ſincero, puro, non mancipato corpori, indicatur: at animus ſince-
rus, qui ſolus eſt rectus ſui iudex, indicat ſe immortalem, ſoli uitioſi, & ſordidi indi-
Ratio 8. cant oppoſitum; quare abſolutè Anima putanda eſt immortalis. Inſuper, cui
competit affectio diuinorum, diuinum & immortale putandum eſt: animo puro, &
ſincero competit Iuſtitia, virtutes cunctas includens, quæ eſt affectio diuinorum:
Ratio 9. quare immortalis, & diuinus iudicari debet. Prætereà Philoſophia eſt meditatio mor-
tis, hoc eſt ſecretionis Animæ a corpore, quare Philoſophi negantes Animam ſe-
Ratio 10. parabilem a corpore, Philoſophiam & conditionem ſuam euertunt. Demùm benè
eſſe animæ, non pendet ex corpore, ſed ex propria cura, ſtudio, & ſupera mente;
quare nec eſſe. His præſertim rationibus, & alijs conſimilibus utuntur Academi-
ci, in quibus hoc præſertim conſiderandum occurrit, quòd principaliores earum cō-
ſimilem de Anima ferarum, & iumentorum, ut de ea Hominis uidentur habere uim:
Nam illę quoque mouent uiuentia; ſunt principia uitæ non pereunt proprio malo;
quare, vel non cogunt pro anima Hominis, vel etiam Animæ brutorum ſunt im-
mortales. Hac de re ab Academicis, & præſertim a Proclo, & Simplicio uaria di-
cuntur, a quorum relatione ſuperſedendum cenſeo, cum modò non Academici, ſed
Peripatetici fungar officio. Et breuibus id dico, quod etiam in præcedentibus teti-
gi, & latiùs explicabo, dum loquar de numero Animorum, nempè ex Platonis, &
Academicorum ſententia ſolam rationalem eſſe verè, & abſolutè animam, & pro-
ximè ex Idea animæ ſine Materia prodire, cæteras eſſe umbras, idola, imagines &
participationes eius, uel magis uel minus conſpicuas, quæ non fiunt ſine ſemine, &
Materia, ideò eis competit ortus & interitus, & ſolùm eatenus dicuntur æternitatis
participes, quatenus redeunt in ſuum principale, cuius ſunt umbræ, & ſi eis compe-
tit ut ſint principia motus, & uitæ, id habent ab Anima rationali, cuius ſunt umbræ,
& ob id eſſe principium motus, & includere uitam, principali, non umbræ tribuen-
dum, & conſimiliter immortalitas.

Perpenduntur rationes nonnullæ abſolutè, depromptæ ex attinentibus ad Animam.

Cap. X.

Diuiſio operum animæ. DEcurſis rationibus ex Ariſtotele, & Platone depromptis, perpenden-
dum eſt, an eadem ueritas rationibus alijs ex attinentibus ad animam
deſumptis, oſtendi poſſit: quod ut aliqua Metodo efficiam, ita dica-
mus. Humanum ingenium indagare, ualet Naturam principiorum,
per eorum opera, & affectiones; opera Animæ, uel ſunt conſimilia ope-

ribus

ribus aliarum formarum, vel diſtincta: ſi fuerint conſimilia, non ualent pateſacere conditionem propriam eius: ſi fuerint propria Animæ, vel ſunt communia uniuerſæ ſpeciei, vel propria alicuius Humanæ diſpoſitionis, & ambo apta ſunt conditionem Animæ pateſacere. Hæc opera ſunt triplicia, vel enim attinent ad mentem, vel ad voluntatem, vel ad connexum ex utriſque. Mentis officium proprium eſt, *Officium mentis.* ſecernere a materia; uerſari in obiecto ſeiuncto; non lædi a vehementi Obiecto; infinita ſimul appræhendere, appræhendendo Vniuerſale; iudicare corpus, quod perficit; conuerti in ſe; raciocinari liberè pro utraque parte, & alia ſimilia. Proprium Voluntatis eſt appetitio ueri; appetitio ſummi boni; appetitio æternitatis. *Voluntatis Vtriuſq;.* Vtriuſque autem propria eſt libertas; operari ſine inſtrumento corporeo; religioni ſubijci; requieſcere in ſola adeptione diuinorum; aduerſari perturbationibus Senſuum; & corpori dominari. Si demùm conſideramus propria Humanæ mentis certo modo affectæ, inde prodit Prophetia, diuinatio, negligentia Heroica humanorum, prælatio honeſtæ mortis uitæ infami, & internus contactus a diuinis. Per hæc progrediendo ex omnibus uarias, & efficaces rationes pro immortalitate animæ elicere ualemus. Ariſtoteles ſumma cura, & diligentia, omnes uel explicauit, uel tetigit, quæ ſuo Philoſophandi generi, ſuiſque principijs conſentaneæ erant. Tres *Ariſt. tria uidetur ſiluiſſe.* tantùm uidetur ſilentio præterijſſe, quarum una ſumitur ex libertate Arbitrij, altera ex Prophetia, & diuinandi genere, tertia ex Religione. Quod pertinet ad Arbitrij libertatem, ea ſatis conſpicuè nobis indicat, mentem dominari corpori, & non pendere ex materia; hinc libertas, & immortalitas ſe mutuò conſequuntur: hanc rationem ſolùm latenter tetigit Ariſtoteles, dum in tertio de anima context. 4. commendauit ſententiam Anaxagoræ dicentis, mentem non eſſe cum materia mixtam, vt dominetur. Rationibus ſumptis ex Prophetia, & Religione Ariſtoteles uſus non eſt, quoniam per eius principia minoris ſunt roboris, quàm abſolutè, & ex ſui conditione: nam minimè exiſtimauit Deum hæc ſingularia noſcere. Et pro noti- *Sex modi diuinandi.* tia huius rationis conſidero ſex modis nobis competere poſſe diuinandi, & prædicendi facultatem, nempè Arte, Caſu, Natura, Morbo, Dæmone, Deo præſagia caſu facta prætereunda ſunt; quia nil diuini includunt, Vaticinium Dæmoniacum Ariſtoteles non conceſſit, quia dæmones non cognouit, nec minus latent, quàm quòd Anima ſit immortalis. Vaticinium, & præſagium naturale commune eſt etiam feris, immò certius, & firmius apparet in eis, cum magis a natura ducantur & ſecundum eam viuant, ideò uim non habet. Vaticinium Arte nobis competens, & per humanam Prudentiam, eam ſolam habet uim, quæ pertinet ad diſcurſum, rationem, & cauſarum indagationem, & iudicium. Vaticinium ex morbo, ad phantaſiam, & humores eſt referendum, id tamen nobis non competeret, niſi diuinum aliquid in nobis eſſet, quod excitaretur. Vaticinium Diuinum eſt duplex, vel enim a Deo in mentem noſtram per ſuam abſolutam potentiam, & liberum operandi modum infunditur, & modum hunc Ariſtoteles non nouit, & obſcurior eſt, quàm quod mens ſit immortalis. Vel nobis competit per conditionem mentis iunctæ cum Deo, & diuinis, & dicitur internus contactus, conſenſio & excitatio, per quam uenimus in notitiam, quòd Deus ſit, quòd ſit in cœlo, quòd diuina dentur, & hoc nouit, & indicauit Ariſtoteles in decimo Nicomachiorum capit. 8. inquiens, virum ſapientem uiſitari a Deo ut amicum ab amico, indicans hanc conſenſionem per naturam; & in primo de cœlo context. centeſimo dixit, nomen æui diuinè enunciatum fuiſſe a ueteribus. & in ſecundo de cœlo context. ſexto inquit, nobis competere diuinationem de Dijs, indicans internum contactum nobis competentem ob affinitatem, & nexum mentis cum diuinis. Exiſtimauit Porphyrius Vaticinium attinere ad phantaſiam, ut etiam Ariſtoteles in trigeſima parte proble. primo. Damnatur autem a Iamblicho in libro de Myſterijs Ægyptiorum, putante pertinere ad Mentem Animariam, ſed conciliati poſſunt: quia Vaticinium

Digitized by Google

pertinet ad phantaſiam,ut proximè excitantem,ad Mentem, vt propria conditione vaticinantem. Phantaſia non eſt cauſa principalis,ſed famula, & excitans,perficitur autem a mente,ex qua oritur primò diuinatio, & redundat mox in Phantaſiam: Sic itaque Vaticinium diuinum,Hominis proprium,ſolum in parte notũ Ariſtoteli, vim habet pro elicienda immortalitate, & ab eo contactu excitati ſunt Philoſophi ad eã confitendam. At inquiunt nõnulli,hanc diuinationem denotare ſeparationem a materia,ex parte tribuentis,non recipientis. Falluntur profectò: quia hic eſt contactus internus,& diuinus,qui non eſt niſi inter ea quæ ſunt conſimilis conditionis.Inſuper, id omne, quod in aliquo recipitur, ſolùm recipitur ſecundum conditionem recipientis,quare cõtactus ſpiritalis,internus,& diuinus, ſolùm competit rei diuinitatis participi,& præſertim id comprobatur,conſiderando modum,quo nobis competit,quia non per medios ſenſus,ſed per diuinæ conditionis participationem nobis ineſt.Hinc ait Auerroes in 12.Metaph.18.Vates non intelligere,hoc eſt per Senſus non percipere ea quæ dicunt. Ex huiuſmodi interno diuino contactu noſcimus nos ex Deo pendere,& omne noſtrum bonum in eo eſſe poſitum,& ab eo eſſe petendum, & inde cõſurgit ratio alia ad Religionem pertinens, quatenus per huiuſmodi contactum excitamur in notitiam Dei,& in cultum diuinum, quod eſt ſignum firmiſſimũ immortalitatis animæ: nam Religio nos ligat cum Deo, quod non efficeret, niſi in nobis aliquid ſimile reperiretur, aptum proximè cum eo ligari; Per Religionem ſpernit Homo mortalia,& Deũ colit,negligit uitam mortalem,ſperat æternam,quod per naturam nõ efficeret,niſi mens in natura eſſet immortalis, & æterna. Sic itaque internus contactus,ex quo in nobis Religio oritur,maximi eſt roboris,ſed latet,&per illum potiùs excitamur ad indagandam,& comprobãdam immortalitatem,quam eam,ut per notius inſpiciamus.Hinc in attinentibus ad Religionem ob noſtram imbecillitatem facilè errare valemus,niſi ſupero lumine illuſtremur.Hinc Lucret. ſequẽs Epicurum vt animam ſuaderet mortalem,primò nixus eſt è medio tollere Religionem: At delirat: Religio enim Homini competit per naturam, nec in una Orbis parte, ſed in uniuerſo refulget, in cunctiſque Hominibus non deprauatis, & præter naturam affectis inſpicitur. Et Plato in Phędone inquiens,hanc de animæ immortalitate eſſe ſentẽtiam ueterem,hoc indicare uoluit,per internum,& diuinum contactum, Homines rectè affectos in hanc ſententiam ueniſſe,quòd anima ſit immortalis, quamuis modum & connexa percipere exactè non valuerint: per hunc itaque internum, & diuinum contactum excitatus Ariſt. putauit mentem immortalem, pro quo approbando nil prætermiſit, quod humano ingenio attingi poſſit.

Comprobatur mentem hominis eſſe immortalem, diluendo, & retorquendo aduerſariorum rationes. Cap. XI.

NOn leuis comprobatio veritatis ea eſt, dum oſtenditur nedum firmis illam niti ſundamentis, uerùm inſuper eius lumine tenebras omnes repelli, eiuſque robore aduerſa tela retundi, in aduerſarioſque reflecti, quod pro ſeruanda Humanæ mentis immortalitate, ſatis conſpicuè efficere ualemus. Septem præſertim ſunt fontes, ex quibus aduerſarij rationes hauriunt, pro patefacienda Humanæ mentis mortalitate: nam Primò elici poſse videntur rationes ex modo philoſophandi Ariſtotelis. Secundò, ex Animæ Definitione. Tertiò, ex locis, & auctoritatibus uarijs. Quartò, ex connexione, & conſenſione Humanæ mentis cum corpore mortali. Quintò, ex actionibus, & affectionibus mentis. Sextò, ex ſummo bono, quod Menti tribuit Ariſtoteles. Demùm ex abſurdis nonnulis, quę ſequi videntur. Quod pertinet ad primum caput, inquiunt, ſi Ariſtoteles putaſſet Humanam mentem eſſe immortalem, cõſpicuè id enunciaſſet,

Septem capita aduerſarum rationum.

Cap. primum.

ex eo

ex eo enim plurimum gloriæ,& beneuolentiæ fuiſſet aſſequutus, nec formido aliqua
pœnæ illum de-i uiſſet. At cum oppoſitę fuerit ſententiæ, non audens ob timorem
pœnę,& publici ſupplicij eam enunciare,verba dubia protulit, ſe ancipitem indica-
uit,adeò ut ſua externa obſcuritate,internam ſententiam lucidè patefecerit.Inſuper
loquens de Humana Mente orditur a ſimilitudine cum ſenſu,ab opere mortali, quæ
uiæ ad ſolum mortale deducunt, ut ex aduerſo in 8.Phyſic. orditur ab ęterno motu,
vt in principia æterna nos eleuet. Inſuper ſi putaſſet Humanam Mentem eſſe im-
mortalem,debuiſſet primò oſtendere ex temperamento tam diuinam partem conſur
gere non poſſe, ut ipſe potiùs oppoſitum indicauit. Hinc Galen.in lib.quòd Animi
mores ſequuntur corporis temperaturam,nititur ex Ariſtotele elicere, quòd putarit
Humanam Mentem ſequi temperamentum corporis,& eſſe talem,quale eſt tempe-
ramentum. Prętereà,ſi Mentem putaſſet a Materiæ immunem, non debuiſſet de ea
loqui in Naturali Philoſophia,attineret enim ad Diuinum; At ipſe ſolùm in Natu-
rali ſcientia,non autem in prima Philoſophia,de Humana Mente diſſeruit , nempè
in 3.de Anima,ex quo elicitur,leuiſſimas eſſe rationes, quæ ex primo de partibus a- *Euerſio.*
nimaliũ eliciuntur,quibus oſtendit Mentem non attinere ad Phyſicum. Quod perti
net ad hunc primum fontem,conſpicuè prima refulget huiuſmodi rationũ reflexio,
nil enim tam conſpicuè Ariſtot.protulit,nil toties repetiuit,quã Humanam Mẽtem
eſſe diuinam,& immortalem. Aduerſarij ſunt,qui caliginem effundere nitũtur, per-
peram ſumendo uoces,ſententiaſque peruertendo: Vię pro explicandis cœlorũ mo-
toribus,& Humana Mente,non oppoſitæ ſunt,ſed varię, & diſtinctæ, ob diſtinctio-
nem proprię conditionis principiorum,refulgent Cœlorum motores per motũ æter
num,refulget Mens Hominis per officium proprium intelligendi,nobis notum & fa
miliare,ambo hæc,proximi & proprij principij immortalitatem ſunt apta pateface
re.Quòd Mẽs ex temperamento non prodeat,patefecit in ſecundo de Gener.Anima
lium,inquiens, extrinſecùs accedere, & eius actionem nil commune habere cũ cor-
pore: comprobauit in tertio de Anima,patefaciens non eſſe mixtam cum corpore,
& Galen. oppoſitũ ex Ariſtotele eliciens,conſpicue hallucinatur. Similiter reflecti-
tur quod aiunt:ſi eſſet immortalis,attineret ad Diuinũ,nã conſpicuè Ariſt.in primo
de partibus Animalium,tamquam in loco proprio,patefecit Humanam Mentẽ non
eſſe Phyſicę conſiderationis:quod ſi deinde uiſus eſt in tertio de Anima de ea loqui,
& nõ in prima Philoſophia, pro ſolutione animaduertendum eſt,quòd cum aliquid
conſiderari poſsit dupliciter,uel abſolutè,& ſecundum propriam eſſentiam,uel cum
relatione aliqua,id ad eam ſcientiam (abſolutè loquendo) dicitur pertinere, ad quã
attinet conſideratio eſſentiæ eius abſoluta,non autem ſolùm per aliquam relationẽ,
ut patet de motoribus Cœli,qui in ſecundo Phyſic,71.& 73. abſolutè dicuntur atti
nere ad Metaphyſicam,cum tamen per aliquam relationem,& externam contractio
nem de eis etiam in octauo Phyſic.ſit ſermo; Inſuper accipiendum eſt Metaphyſi-
cam,& Phyſicam ſummoperè eſſe affines,& coniunctas, & ob affinitatem nonnun-
quam dari tranſitum, obiter tamen ex una in aliam. Et de Humana mente loquen-
do Ariſtotel.rectè dixit eam ad Metaphyſicam pertinere: quia abſolutè eſſentia eius
Diuina eſt,tamen vt particula Animæ,& principium mortaliũ actionum, induit cõ-
ditionem naturæ,& ſubijcitur conſiderationi Phyſicæ,& prętertim,quia ob affinita-
tem cum Metaphyſica,& occaſionem ei oblatam in libris de Anima,id efficere licuit
in tertio de Anima;id tamen ita fecit,ut oſtenſo,eam ex corpore non pendere, ulte-
rius in cõſideranda eius abſoluta eſſentia non ſit progreſſus. Et dum additur,quòd
in prima Philoſophia de ea nõ eſt loquutus, (prętermitto D.Thomam, qui cen-
ſuit id accidere ob imperfectionem,& diminutionem eorum librorum)dico de Hu-
mana mente duo conſiderari poſſe; Vnum,quod eſt proprium eius: Alterum, quod
eſt ei commune cum ſeparatis mẽtibus,id quod proprium eius eſt, apparuit in tertio
de Anima,id uerò quod eſt ei commune cum ſeparatis mentibus,quod attinet ad ab-
ſolutam

ſolutam eius eſſentiam,uoluit reſulgere ex dictis de motoribus Cęli in 12.Metaphyſicæ,hinc in contex.17.37.& 51.etiam de Humana Mente mentionem fecit,indicando eam ſimilem motoribus Cęli ut pateſeci,numerando tamen Intelligentias ſolùm numerauit motores Planetarum, quia de earum Mentium numero loquebatur quæ reſulgent ex æterno Motu,ſupponens Humanam mentem vt ex alijs conſpicuã; Ex his patet cùm reflexio, tùm ſolutio rationum primi ordinis.

Reflexio & ſolutio Rationum ſecundi capitis & ordinis. *Cap. XII.*

QVoniam definitio naturam & conditionem rei explicat, ideò ex mentis Definitione,tanquam ex altero principali fonte,nituntur niri docti rationes,quas magni putãt roboris haurire; Definitur Anima definitione ſingulis eius partibus communi, quod ſit prima perfectio corporis Phyſici organici, ex qua pro antecedente ſumpta inferunt eã eſſe mortalem:deducitur Conſequentia uarijs modis. *Rationes ſecundi capitis.* Primò,quia mẽs ex materia nõ pendens,non eſt per Materiã & corpus definienda; Mens Hominis definitur per corpus. Secundò,quia mens æterna nõ a Phyſico, ſed a Metaphyſico definienda eſt,Mens hominis a Phyſico definitione Phyſica definitur. Tertiò deducitur a Portio:quia Endelechia ſumpta pro genere Definitionis, dicitur de forma mortali,quæ finis eſt generationis,non de æterna. Quartò deducitur ab Alexandro in primo ſuo lib.de Anima,quia nullus actus & perfectio eſt ſeparabilis ab eo, cuius eſt perfectio,& præſertim,quia ingredientia Definitionem,competunt per ſe,& non poſſunt non competere Definito.Quintò deducitur a Scoto in quarto Sẽtentia.diſt. quadrageſimatertia,quia partes quæ poſſunt ſeruari ſeiunctæ a toto ex 7.Metaphyſicæ,context.60.ſunt Elementa, hoc eſt Materiæ, quare perfectio & actus ſeorſum a compoſito ſeruari nequit. Demùm deducitur per ipſummet Ariſtotelem,qui in ſecũdo de Anima 26.ex Animæ definitione colligit eam non eſſe Corpus. At non poſſe eſſe ſine corpore, & non ex alio, id colligit, niſi ex eo quia eſt actus corporis: quod confirmatur per Ariſtotelem, qui in ſecundo Phyſic.19. ex eo quod formæ Phyſicæ non definiuntur ſine Materia,infert eas ſeorſum a materia ſubſiſtere non poſſe. Hæc *Euerſio.* ratio conſpicuè reflectitur per Ariſtotelem in ſecundo de Anima, cont.11.dicentem ob traditam definitionem nil prohibere quaſdam Animæ partes ſeparari, quod etiã dixit in 12.Metaphyſicæ,cont.17.Nam quamuis conſiderando totum perficiens,id ſeparari non poſſit,tamen quia partes eius ſunt diſtincti generis,& mens nullius corporis, hoc eſt corporei inſtrumenti eſt actus, ideò nil prohibet eam ſeparari; Quod etiam confirmat per aliud fundamentum,inquiens,adhuc non conſtare ex data definitione an Anima ita ſit actus,ut nauta nauis, indicans actum corporis eſſe duplicẽ, pendentem,& non pendentem ex materia,actumque non pendentem poſſe ſeiungi; Mentem autem eſſe actum nõ pendentem ex materia, exactè patefecit Philoſophus in tertio de Anima, oſtendens non eſſe mixtam cum corpore, non pati, & abſolutè intelligibilem eſſe, adeò ut actus ſumptus in definitione Animæ, non uniuoce oſtendatur ab Ariſtotele, ſed ab uno. Ex hac reflexione patet modò manem eſſe Conſequentiam & ſingulas deductiones eius; nam dicebatur primo, mentem non pendentem ex materia non eſſe definiendam per materiam. Reſpondeo, id eſſe verum,dum definitur, & conſideratur ſecundum eſſentiam eius abſolutam,non autem dum conſideratur ut particula Animæ,& relata ad Hominem,nam unum relatorum per alterum eſt definiendum; Ita euertitur ſecunda deductio; quia mens æterna ſecundum eſſentiam & abſolutè ad Phyſicum non pertinet, ſed attinet modo ſupra explicato. Tertia deductio ſumpta ex eo quia Anima dicitur endelechia, reflectitur per Ariſtotelem, quia in 12.Metaphyſicæ 49. Deum appellat Endelechiam primam; Ex quo patet conſpicuus error Portij. Reflexio quartæ deductionis ſumptæ

ex

Digitized by Google

ex Alexandro patet ex dictis:nam manifeſtat Ariſt.actum eſſe duplicem; pendentē, & non pendentē ex materia;actus non pendens,quamuis cum hac reduplicatione ut eſt actus,& eum ea relata conſideratione non poſſit ſeparari, tamen pro eſſe eius abſoluto,& non pendente,ſeiungi poteſt.Inſuper,ea ſententia eſt uera de perfectione, & actu toto,nō de parte,quæ ſit diſtincti generis ab alijs.Deducebatur quinto a Scoto per Ariſtotelem in 7.Metaphyſicæ,60.dicentem partes quæ ſeorſum ſeruari poſſunt,eſſe Elementa,hoc eſt materias:quæ deductio ad rem non facit,quoniam ibi loquitur Philoſophus de forma totius,conſurgente ex partibus, ut ex A.& B. conſurgit forma ſyllabæ,& huiuſmodi forma ſine partibus,ex quibus cōſurgit, ſeruari non poteſt,ſed ſolùm partes illæ : At mens non eſt huiuſmodi . Hinc Ariſt. conſpicuè de forma,non autem de materia loquens in ſecundo de Anima,21.ait ſeparari ut perpetuum a mortali . Inſuper id verum eſt de forma tota & adæquata . Præterea Ariſt. id explicat de materia,quia omnis pars quæ ſeruari ſeorſum poteſt, eſt Elementum, at non ècontratio:nam etiam forma Elementum eſt,ut patet ex primo Phyſic. Poſtrema deductio ex Ariſtotele deprompta reijcitur . Primò,quia quamuis Anima ut totum perficiens non ſit ſine corpore,de quadam tamen eius parte nil prohibet. Secundò,quia quamuis mens ut particula non ſit ſeparabilis,tamen ſecundum eius eſſe abſolutum poteſt ſeparari. Tertiò,quia quamuis ſemper ex ſententia Ariſt.& Platonis ſit cum aliquo corpore iuncta,poteſt tamen ab hoc,& illo ſecerni .

Reflectitur,& diluitur Tertium caput aduerſarum rationum. Cap. XIII.

QVONIAM quæritur,an mens Hominis ex ſententia Ariſt.ſit immortalis, ideò per varia Ariſtot.uerba, eam eſſe ortui & interitui obnoxiam nituntur oſtendere; At pertinentia ad hoc Tertium caput, cumulatè per ea reiecta ſunt , per quæ patefeci Ariſtotelem ubique eam eſſe immortalem affirmaſſe , & oſtendiſſe,præſertim afferunt uerba Ariſtotelis in uigeſimo cont. tertij de Anima , ex quibus rectè ſumptis , apparuit elici Humanam mentem eſſe immortalem . Dubitationem parere uidentur uerba Ariſtotelis in cont.22.& 32. ſecundi de Anima, quibus indicat Philoſophus id quod in nobis ſtatuit ſeparabile, eſſe quid diſtinctum a noſtra mente , nam cum in cont.21. dicat mentem , & contemplandi potentiam eſſe aliud genus animæ,& ſeparabilem, ſequens in contex.22. inquit reliquæ partes manifeſtum eſt,quòd non ſunt ſeparabiles,vt quidam aiunt. Ratione autem,quod aliẹ manifeſtum eſt , ſenſitiuo enim eſſe, & opinatiuo aliud,conſpicuè Philoſophus opinādi potentiam ſtatuit diſtinctam ab ea, quam ſeparabilem dixit,potentia autem opinandi attinent ad Humanam mentem,ut dicitur in eodem ſecundo de Anima,152. Quod confirmatur per contex.32,in quo ait,ultimum & minimum eſt ratiocinandi facultas,& Dianja; De contemplatiua autem mente alia eſt ratio,&c.Manifeſtè Ariſt.facultatem ratiocinandi , & dianiam indicantem Humanam mentem ſtatuit diſtinctam a facultate contemplandi,quam dixit ſeparabilem: quare ſi quid in nobis immortale reperitur,non eſt pars Animæ noſtrẹ . Reflexio,& ſolutio horum conſpicua eſt,nam Ariſt.in cont.22. ſequens ait : reliquæ partes Animẹ quòd ſeparabiles non ſint, manifeſtum eſt , cum dicat , reliquæ partes,indicat eā quoque contemplandi partem eſſe, nam contemplandi facultas , ratiocinandi , & Diania , fundamento & eſſentia idem ſunt, ſolum diſtinguuntur ratione per officia uaria,vt elicitur ex primo cap.ſexti Nicomachiorum : contemplandi tamen potentia,eam denotat ut in ſe conſideratam,& ad ſupera conuerſam , circunſcribens conditionem eius æternam,facultas ratiocinandi,& Diania,eam denotat ut particulam Animæ eum mortalibus iunctam,ea denotat conditionem,quam communem habet

Euerſio tertij cap.

Quæ noui aut difficul tatem.

Reflexio.

cum

Siplicius. cum diuinis mentibus, hæc verò magis propriam, iunctam cum mortalibus, ut etiam dum dicitur opinatrix. His accedit, quòd ut rectè conſiderauit Simplicius in tertio de Anima, 57. opinio eſt duplex; vna propriè ſumpta, attinens ad mentem, altera minus propriè, attinens ad Phantaſiam, quam denotauit Ariſtoteles in cont. 22. relato, & demùm conſpicuè patet, quòd dum Philoſophus in tertio de Anima oſtendit mentē non pendere ex materia, de particula animæ loquitur. At urgent adhuc, quia per Ariſtotelem omne quod mouetur eſt corpus, ex ſexto Phyſic. Mens non eſt corpus, quare non extrinſecùs accedit. Soluitur: quia id quod non eſt corpus, adeſt & abeſt ſine motu & transmutatione, vt in ſecundo de Anima dicitur de Lumine. Aſſerũt inſuper uerba Philoſophi in primo de Anima dicentis, affectiones eſſe non proprias Animæ, ſed ei communes cum corpore; Hinc in cont. 64. inquit, non Animam intelligere, ſed Hominem per Animam; Et in cont. 66. addit, cogitare, amare, odiſſe, non eſſe affectiones animę proprias, ſed habentis: qualis autem ſunt affectiones, talis eſt iudicanda facultas. Soluitur, dici cõmunes, uel quia ſunt affectiones ſenſuum, vt perturbationes Animi, uel quia non fiunt ſine Phantaſia, adeò ut agens totum, Homo ſit, & huiuſmodi ſunt actiones ei competentes, ut eſt particula Animæ. Demùm afferunt Problema. 4. particulæ 30. in quo Ariſtoteles mentem ait opus naturæ, & opera mentis perfici ſenſim, ut opera manuum, & in ſeptimo de Repub. cap. 15. inquit, ut corpus priùs gignitur, quàm Anima, ita pars rationis expers, quàm compos & adhuc rationalem poſterius gigni, & per naturam naſci. Hæc dum rectè intelliguntur, difficultatē non pariunt; nã connexio mentis nobiſcum duplex eſt: una per naturam, per quam in principio nobiſcum nectitur: altera per operationem, hæc ſecũda ſenſim perficitur, quatenus ſenſim perficitur in nobis Phantaſia; & loquens de hac ſecunda connexione dixit in primo de Anima, 24. Mentē non omni Homini cõpetere, & mẽs dicitur innaſci, ut etiam dicitur in primo de Anima, & dicitur opus naturæ, quatenus primò per naturam nobiſcum nectitur: at quomodo nectatur explicauit in ſecũdo de Gener. Anim. c. 3. inquiens, extrinſecùs accedere, & eſſe aduenam.

Reſiectuntur rationes & diluuntur quæ attinent ad quartum caput. Cap. XIIII.

Conſenſio Animæ et Corporis. PRO oſtendenda humana mente mortali, ſatis conſpicuæ rationes eliciuntur ex conſenſione mentis cum corpore. Inter Formam a materia non pendentem, & corpus; nulla eſt conſenſio, ut inter nauem & nautam: at humanæ mentis, & corporis eximia conſenſio refulget; Ariſt. ſæpe ait Animi affectiones ſequi temperaturam corporis, ueluti in ſecundo de partibus Anim. cap. 2. & 4. ait, uarietatem ſanguinis ſequi varietates facultatum animi, ſimiliter frequenter eam conſenſionem approbat in lib. problematum, ut in primo lib. proble. 8. 14. 15. lib. 18. prob. primo & 7. lib. 30. prob. primo 5. 6. 13. & in libro de Phyſionomia, ueluti etiam in ſecundo de Anima inquit, Molles carne eſſe aptos mente, hoc genere rationum præſertim uſus eſt Epicurus. Hinc Lucr. ex eius ſententia cecinit,

Lucretius

Poſt ubi iam validis quaſſatum eſt uiribus æui
Corpus, & obtuſis ceciderunt uiribus artus,
Claudicat ingenium, delirat Linguaque, Mensque
Omnia deficiunt, atque uno tempore deſunt:

Præterea mens hominis nectitur cum corpore mortali, quare eſt mortalis; Deducitur Conſequutio per Ariſtotelem in primo de Cœlo 22. dicentem, æternum ęterno aptari, nec poſſe ſecùs ſe habere, & decimo Metaphyſicæ 26. legitur æternum, & mortale diſtingui genere, hoc eſt materia. Inſuper ſi mens eſt ęterna, uel nectitur

cum Phantaſia per naturam, vel violentia. Non violentia, quia æternum uiolentiæ nō ſubijcitur, & præſertim quia ſic generatio Hominis eſſet violenta, interitus uerò ſecundū naturā, & omnis eius actio violenta eſſet: Non per naturā; quia ſeparatū eſt id quod eſt ex 3. de Anima. 20. & primo de Anima 49. melius ei eſt ſine corpore eſſe; Similiter formatur ratio dicendo: vel nectitur ſpontè, vel inuita, rationem hanc his Carminibus expreſſit Lucretius lib. 3. inquiens, *Lucret.*

Quod ſi immortalis noſtra foret mens
Non tamen ſe moriens diſſolui conquereretur,
Sed magis ire foras, ueſtemque relinquere ut Anguis
Gauderet, prælonga ſenex, aut cornua Ceruus.

Inſuper ſi mens eſt diuina, cur Cęlū ſibi aptiſſimā ſedē derelinquit? hinc Lucret.

Quippe etenim mortale æterno iungere, & vnà
Connectere putare, & fungi mutua poſſe
Deſipere eſt, quid enim diuerſius eſſe putandum eſt,
Aut magis inter ſe disiunctum, diſcrepitanſque?

His accedit, quòd ſi mens æterna cum Phantaſia mortali necteretur, uaria ſequerentur abſurda. Primò, Non ille ego qui ſentio & imaginor intelligerem, quia id fieret per uarias formas. Secundò, Homo non una eſſet Subſtantia & unum Animal, ſed duo diſtincta genere. Tertiò, Abſurdum eſt, formam non pendentem ex corpore, ſecundum eſſe, ex eo pendere pro actione. Hoc rationum caput reflectitur primò quia conſenſio, comperit menti ex accidenti, imperium autem per ſe: nos id conſiderare debemus quod eſt per ſe: nam mens in Homine rectè affecto pugnat cum Senſibus, coercet & corrigit propenſiones eius: dominatur, & imperat, ſolùm ex accidenti conſentit, quatenus Homo particeps mentis, non intelligit ſine Phantaſia; Hinc Socrates rectè conſtitutus, ſumpto ueneno, loquens cum Amicis, ludebat. Et D. Paulus cupiebat diſſolui, & Martyres iubilantes properabant ad martyrium. Secundò reflectitur accipiendo Mundum eſſe omni ex parte perfectum, & gradus eius mirum in modum iunctos, & colligatos eſſe, & propterea pro uniuerſi perfectione, pro graduum connexione, & pro cumulatiore diuinorum munerum effuſione, requiritur nedum mortalia cum mortalibus, æterna cum æternis, ſed etiam æterna cum mortalibus necti, quæ connexio tertia non reperiretur, niſi cōpeteret Homini. Hinc homo a Sapientibus dicitur paruus Mundus. Hymenæus diuinorum, & mortalium, Epilogus Magni Mundi, & inſigne miraculum. At inſtabatur, æternum expoſcere domicilium & ſedem æternam. Reſpondeo id eſſe uerum de abſolutè æterno, quod non eſt aptum induere conditionem mortalem, & producere mortales actiones; Inſuper id eſt uerum de ſede adæquata. Addebatur mortale, & æternum diſtingui genere. Reſpondeo diſtingui genere Logico: nam homo eſt in prædicamento & genere uniuoco, non per mentem, ſed per Phantaſiam: per mentem eſt in genere ſecundum ſimilitudinem ut cætera æterna. Inſtabatur, quia connexio uel eſt naturalis, uel violenta. Dicendum, quod eſt naturalis per diuinam prouidentiam, ordinem, & connexionem Vniuerſi, ita per naturam dicitur ab Ariſt. part. 30. Prob. 4. & præſertim, quia conditio ſuperiorum eſt perficere nata perfici, & eſt ſecundum naturam recipientium, perfici a ſuperiore. Addebatur, igitur ſeparatio erit uiolentia. D. Thom. 2. contra Gent. cap. 83. inquit, Animam per naturam necti cum corpore, ex accidenti ſeiungi, nam ſeparari eſt contra naturam formæ, dum conſideratur ut forma eſt, Animæ autem ut non pendentis ex materia, & aptæ ſeruari, nec ſecūdum, nec præter naturam eſt, ſed modo medio, cum Themiſtio & Auerroe dicēdum eſſet: Mentem per ſe necti cum humana ſpecie; ex accidenti, cum hoc & illo, ſeparari ab hoc & illo, ſeruare tamen ſemper connexionem cum ſpecie. Dolor & lamētatio nobis comperit in obitu ob Senſus, & dum Ariſtoteles inquit, melius ei eſt non cū corpore eſſe: dicendum, quòd loquitur de ſeparatione a permixtione cum corpore,

Euerſio. *D. Thom.* *Themiſti.*

vt cum aere & Elementis, qua ſectetione, ea ſemper eſt ſecreta: nam loquitur de eorum Sententia, qui Elementa dicebant Animata, & Animam cum eis dicebant permixtam. Deducebatur demùm ad nonnulla abſurda, ita enim non ille ego qui ſentio, intelligerem. Dicendum ex ſententia Ariſtotelis actiones eſſe compoſitorũ, ille ego qui ſentio, etiam intelligo, at non per eãdem facultatem, & partem Animę; Prætereà id non eſt abſurdum, dum conſideratur diſtinctus gradus Hominis; nempè corporei, & rationalis. Dicebatur ſecundò, quòd Homo non eſſet Subſtantia, & Animal unum. Soluitur, quia in Prædicamento vniuoco, homo non conſtituitur per mentem, & non eſt abſurdum vt in homine duo conſiderentur gradus, per quorum vnum habeat communę vniuocum alijs Animalibus, non autem per aliũ. Addebatur tertiò, formam non pendentem ſecundum eſſe ex corpore, nõ eo egere pro actione. Reſpondeo, id eſſe verum de actione abſoluta, & propria, vt eſt libertas, contactus diuinus, & officium intelligendi per eſſentiam, ſi menti competit. Inſuper id eſt uerum de ſeiuncto, non de coniuncto cum mortali corpore, induentę conditionem aliquam mortalem.

Reflectuntur, & diluuntur attinentia ad cap. quintum aduerſarum Rationum. Cap. XV.

Ratio. PRincipia clareſcunt ex notitia actionum, & affectionũ ex eis prodeuntium, propterea ex hoc fonte aduerſarij haurientes rationes, ita argumentãtur: Si mens, uel eſt Phantaſia, vel non intelligit ſine Phantaſia, nõ poteſt eſſe ſine corpore, ex Ariſtotele in prooemio de Anima, cont. 12. & 13. At mens non intelligit ſine Phantaſia; ex 3. de Anima, 30. & 39. & ex c. de memoria & Reminiſcentia; quare mẽs a cor-

Reflexio. pore ſeparari nequit, Reflectitur hæc ratio primò, quia refulget actio abſolutè propria per libertatẽ arbitrij, per imperium ſupra corpus, per diuinum contactum & pugnam cum propenſionibus ex corpore pendentibus. Reflectitur ſecundò, per Ariſtotelem, in vigeſimo cont. 3. de Anima, dicentem, mentem eſſe ſeparatam quamuis ſine Phãtaſia nil intelligat. Addo tertiò eam rationẽ hanc ſolam habere vim vt patefaciat, ex ſentẽtia Ariſtotelis mentẽ ſemper in quocunque reperiatur, cũ Phantaſia eſſe iunctam; nam Ariſt. nec mentes Cœlorum ſine corpore putauit reperiri, & tot dixit mentes Cęlorum, quot orbes. Hanc ſententiam patefecit Ariſtotel. in primo de anima, *66.* inquiens, intelligere & ſpeculari marceſcere quodam interius corrupto, nempè Phantaſia, ipſa autem mens impaſſibilis eſt, &c. Et eſt eadem cum ſententia 20. cont. 3. de anima, vt conſiderauit Themiſtius; quare ea ratio quæ inſolubilis ab aduerſarijs iudicatur, per conſpicua Ariſtotelis uerba lucidè diſſoluitur, non enim in prooemio de anima loquitur Philoſophus de immortalitate mentis, ſed regulas tradit ad iudicandum, an ſeorſum a corpore eſſe valeat, vel ne. Afferunt inſtantiam adhuc ex Obiecto ſumptam: nam obiectum mentis eſt quidditas materiata; Obiectum reſpondet facultati; quare ea materiata eſt. Ariſtoteles in 3. de Anima *61.* ait, æterna non egere ſenſu, nec ut ſint, nec ut bene ſint; Mens Hominis eget ſenſu, quare non eſt

Ratio. æterna. Et demùm in ſecundo de anima dicitur in mortalibus nõ reperiri poſterius, ſine priore, vt Senſum ſine nutriente facultate, & mentem ſine Senſu; Inde hæc elicitur ratio: Id quod non poteſt eſſe ſine alio, ſi id aliud eſt mortale, id quoque mortale erit; Mens Hominis non ualet eſſe ſine Senſu & Phantaſia, quæ ſunt facultates mortales, quare mortalis eſt. Hanc rationem ita expreſsit Lucretius,

Si immortalis natura Animæ eſt,
Et ſentire poteſt ſecreta à corpore noſtro,

Quanquam

Digitized by Google

Quamquam vt opinor fatendum eſt ſenſibus auctam,
Nec ratione alia nos met proponere nobis
Poſſumus infernas Animas Acheronte vocari,
Pictores itaque & ſcriptorum ſecla priora
Sic animas introduxerunt ſenſibus auctas, &c.

Ratio ex Obiecto deprompta conſpicuè teflectitur,per regulam 4.cont.3.de Anima. Recipiens debet eſſe nudatum eo,quod per ſe primò recipere eſt aptum: & ſoluitur,quia idcſt obiectum ut ea nectitur nobiſcum,& eger ſenſu. Ad id quod additur, terna non egere ſenſu,uerum eſt de compoſitis æternis, ut de Cœlo, & de non iunctis cum mortali corpore, ratione cuius copulæ egent ſenſu. Similiter dum dicitur Mentem ſupponere ſenſum, id eſt uerum,non ſecundum eſſe abſolutè ipſius mentis, ſed ſecundum connexionem, & ordinem conſtitationis mortalium uiuentium,ueluti quamuis radij ſolis non recipiantur, niſi in perſpicuo, non ob id ſi perſpicuum eſt mortale, & radij ſunt mortales. *Reflectitur.*

Reflectuntur & diluuntur pertinentia ad duo poſtrema capita aduerſarum Rationum. Cap. XVI.

POſtrema duo capita aduerſarum Rationum,ex ſummo bono,& ex nõnullis abſurdis,quæ ſequi uidentur,eliciebãtur.Quod pertinet ad ſextum caput elicitum ex ſummo hominis bono. Ratio ita formatur: Talis ex ſententia Ariſtotelis eſt conditio humanæ mentis, qualis eſt conditio ſummi boni, quod ei tribuit: at ſummum bonum eſt collocatum in actione proba mortali,& contemplatione mortali,pendente ex phãtaſia,ut patet ex libris de Motibus; quare conditio humanæ mentis eſt mortalis. Hinc 12.Metaphyſ.39.inquit Philoſophus, diſpoſitionem optimam exiguo tempore nobis cõpetere, Dijs autem ſemper: quare ſummum noſtræ mentis bonum mortale eſt,& in 3.Nicomachiorum Mors dicitur vltimum terribilium,& defuncto nil boni,aut mali contingere poſſe. Et in calce primi lib.legitur,ea quæ eueniunt poſteris, uel non attingere, uel leuiter tantùm conditionem defunctorum,eſt itaque mens hominis mortalis. Hinc Lucretius, *Ratio.*

Nec ſibi quiſquam moriens ſentire videtur
Ire foras animam incolumem de corpore toto,

Reflexio eſt conſpicua, Niſi.n.Mens Diuina & immortalis eſſet, non eſſet capax ſummi boni,quæ eſt affectio Diuinorum:Et dum dicitur,quale eſt ſummum bonum, talis mens:cõcedo ex parte Obiecti,at non ex parte temporis, quo eo fruitur,nam loquitur Ariſtoteles de ſummo bono non mentis abſolutè,ſed Hominis.qui munere ęternæ mentis eſt capax ſummi boni:at rõne propriæ cõdõnis,non ſemper eius eſt particeps.Mors eſt ultimũ terribiliũ,at nõ maximũ:ſolũ eſt maximũ terribiliũ attinẽtiũ ad naturam,& Hominem mortalem,at non attinentium ad mẽtem,terribilius.n.eſt uitium,pro quo uitando etiam ex ſententia Ariſtotelis nonnunquam eſt præeligẽda. Addebatur defuncto nil boni,aut mali accidere poſſe.Hoc uerũ eſt per principia Ariſtotelis,& ex opinione eius,nõ cognoſcentis aliam uitam,nam in obitu ex ſententia Ariſtotelis pereunt omnes habitus mẽtis,ut dicitur in cont.20.3.de Anima. Præterea defuncto nẽpè homini corporeo nil poteſt accidere, ut menti ſuperſtiti, & non defunctæ ualent alia competere.Id quod enunciatur a Lucretio, quia non ſentimus Aĩam exire ex corpore,deliriũ eſt:Primò,quia ea nõ eſt corpus,quæ cadat ſub ſenſũ, ut ipſe perperàm exiſtimabat.Secũdò,quia tunc deſinimus eſſe,ideò ſentire non ualemus.Poſtremum caput ſumptum ex abſurdis,quæ ſequi uidentur,ita in formam redigitur.Si mens eſſet æterna,falſa redderetur ſententia illa,quòd ſola æternitate motus poſſit oſtẽdi dari ſeiuncta a materia:ita.n,Ariſtoteles oſtẽdiſſet Humanam men- *Reflectitur.*

marum materialium,includentem omnes facultates inferiores,non ſecus, ac quadratum includit triangulum, ut ait in 2.de Anima. Conſiderat ſecundò, connexionem Mentis & phantaſiæ, per quam connexionem poſtrema ſeparatarum mentium nectitur cum ſuprema mortalium formarum,& conſurgit Hymenęus, & copula Mundi cœleſtis & mortalis,& inde oritur ſecundus gradus hominis, qui dicitur homo eminentior; Homo mente conſtitutus,affinitate iunctus cœleſtium mentibus,conſtituitur homo in genere vniuoco animalium,non per mentem,ſed per phantaſiam; æterna enim & mortalia diſtinguuntur genere, ex 10. Metaphyſicæ 26. phantaſia cum ſit forma ex materia pendens,Materiam,corpus,eiuſq; inſtrumenta format.Mẽs corpus non format,nec inſtrumento corporeo utitur,ſed cum phantaſia nectitur, primò per naturam,mox per operationem & uſum.Eſt mens eſſentia ſuperioris hominis,& dat eſſe ei coniuncto,& intimius nectitur mens cum phantaſia,quam hęc cum corpore,quia nectitur ſine extenſione, & diſtantia partium; Mens.n.non extenditur, ſed vbicunque eſt,tota eſt. Vterque hominis gradus eſt rationalis,primus origine, eſt rationalis per participationem, alter per propriam naturam & conditionem; nam patefacit Philoſophus in calce ſecundi Nicomachiorum, partes Animæ eſſe rationis compotes duobus modis,uel per eſſentiam,ut mens,uel per participationem,ut ſunt aptæ obedire rationi,ab eaque dirigi & formari; Hinc in 3.de Anima,57. phãtaſiam hominis ſtatuit rationis compotem,quia ratione formatur. Dum homo ex ſententia Ariſtotelis definitur,quòd ſit Animal rationis particeps, ea definitio vera præſertim eſt de primo hominis gradu, id enim propriè eſt animal uiuens per facultatem nutriendi,per ſenſum animal,per phantaſiam & appetitum rationis particeps: extendi tamen poteſt definitio non ad ſecundum gradum hominis, ut ea Platonis, ſed ad cõgregatum ex primo,& ſecundo gradu, id enim eſt animal per ſenſum, rationale per participationem ob phantaſiam, rationale uerò per eſſentiam munere mẽtis. Differt in explicandis his duobus gradib. Hominis Ariſt. a Platone. Primò,quia Ariſt. nõ ait facultates ſub mẽte poſitas ex mente animaria prodire, & eius eſſe ueſtigia & idola: ſed ſecus ex ſemine gigni,ut ſe declarat in 2.de Gen.Anim.c.3. Differt ſecundò,quia Ariſt. Animam ex ſe rationis compotem,non diſtinguit a mente,cuius homo eſt particeps: explicauit Philoſophus hos duos hominis gradus præſertim in 10.Nicomachiorum,c.7.inquiens: Si igitur mens cum homine cõparata, diuinum quiddam eſt, vita quoque menti conſentanea diuina ſit neceſſe eſt, ſi cum humana comparatur; Neque uerò nos oportet humana ſapere, & ſentire, ut quidam monent, cum ſimus homines, neque mortalia cum mortales, ſed nos ipſos quo ad eius fieri poteſt a mortalitate uindicare,atq; omnia facere,ut ei noſtri parti,quæ in nobis eſt optima, conuenienter uiuamus, &c. Conſpicuè Philoſophus his uerbis patefacit in nobis duos diſtinctos gradus, quorum unum appellat humanum & mortalem, conſtitutum per phantaſiam,eiuſque appetitum,ad quem pertinent uirtutes in more poſitæ, alterum ab humano contradiſtinctum,attinentem ad Mentem, appellat Diuinum; Mox per ſequentia uerba affirmat gradum Diuinum eſſe hominem eminentiorem inquiens: Et uerò pars hæc, nempè Mens, unuſquiſque noſtrum eſſe uidetur, ſiquidem eſt id, quod nobis eſt proprium,& melius; & poſt pauca; Ergo homini optima ea uita eſt, quæ Menti conuenienter traducitur, ſiquidem hæc pars homo eſt maximè,&c. Cõſpicuè Philoſophus his uerbis ſententiam ſuam patefecit. Propterea,pro reſolutione propoſitæ difficultatis, An Mens dat eſſe homini, tres profero Theſes. Prima eſt: ex ſententia Ariſtot. Mens non det eſſe,formando hominis corpus. Altera eſt: Mens conſtituit & dat eſſe eminentiori gradui hominis. Tertia eſt opinio Ariſt. abſolutè eſt falſa. Has Theſes capite ſequenti explicabo, & comprobabo.

Definitio hominis.

Differentia Platonis ab Ariſt.

Tres Theſes.

Comprobatio trium propoſitarum concluſionum, explicantium quomodo Mens largiatur, & non largiatur eſſe Homini. Cap. XVIII.

Ratio 1. VT clariùs propoſitæ concluſiones reſulgeant, oſtendo primo: Mentem ex ſententia Ariſtotelis non formare corpus. Nam forma, dans eſſe corpori, eſt finis generationis per Ariſtotelem in 2. Phy. 70. dicentem finẽ generationis & formam in idem uenire: Mens non eſt finis generationis, quod oſtendo quia finis generationis eſt natura 2. Phyſ. 14. Mens non eſt natura, ut oſtenditur in 1. de partib. Animalium, quare mens non eſt finis generationis Hominis, & propterea non dat eſſe. Vniuerſa hæc ratio ex Ariſtotele elicitur, ut conſpicuũ eſt, ideò in 2. Phyſ. 13. & 26. ait, quòd Homo generat Hominẽ, & quòd ſimilitudo generantis & geniti in forma eſt, & quòd ea forma ad Phyſicum pertinet, quæ de mente æterna uera non ſunt. Similiter in primo de Anima 24. legitur, mentem non omni Homini competere: quæ ſententia contradiſtinctionem includeret, ſi daret eſſe, & for-
Ratio 2. maret Hominẽ. Præterea ea forma conſtituit corpus naturale, ad quã materia eſt in potentia: At materia cũ ſit Natura, eſt in potentia ad formas, quæ per naturalẽ tranſmutationẽ ex ea educuntur, non ad eas, quæ extrinſecùs adueniunt, ut mens: quare
Ratio 3. mẽs per principia Ariſtotelis non dat eſſe Homini, ut corpus Naturale eſt. Præterea ea forma, quæ ita eſt actus, ut nauta Nauis, nõ format corpus Naturale; forma ſeparabilis qualis eſt mens, ita eſt actus, ut nauta nauis: quare non format. Minor elicitur ex 2. de Anima, cõt. 11. in quo cũ Philoſophus dixiſſet quaſdã animæ partes nil prohibere, ut ſeparentur, innuens fundamentũ, ait non cõſtare ex dictis an eã ita ſit actus, vt nauta nauis, indicans formã ſeparabilẽ perinde ad cõpoſita ſe habere, ac Nautam
Ratio 4. ad nauim, & mentẽ ita eſſe actũ patefacit in 3. lib. oſtendens non eſſe mixtã cum corpore. Inſuper, Forma nõ attinens ad Phyſicum, nõ dat eſſe corpori Phyſico, nã conſiderans corpus Phyſicũ, id præſertim conſiderare tenetur, quod ei largitur eſſe; Mens
Ratio 5. ex primo de partibus Animalium, non eſt Phyſicæ conſiderationis. Et demũ ut cæterã præterea, forma & formatum, terminans & terminatum, eiuſdem conditionis eſſe debent, quare materia a ſolis materiatis formis terminari & formari apta eſt: Hinc materia Cęli, cum reſpondeat formis diſtincti generis, etiam ſtatuitur diſtincta a materia mortaliũ. At inſtatur, quia forma, per quam cõpoſitum eſt hoc aliquid, dat eſſe compoſito; Mens eſt huiuſmodi: quod oſtenditur: nã Ariſtoteles, ſub initio 2. de Anima inuenturus genus Animæ, diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum, formam circumſcribens, ait eſſe eam, per quam cõpoſitũ eſt hoc aliquid, quam formam inquit eſſe actum, & illum actum accipit pro genere Animæ includentis &
Ratio aduerſ. Mentem. Ex quo hęc elicitur ratio: Anima eſt ille actus, per quem compoſitum uiuẽs eſt hoc aliquid; Mens includitur in Anima, quę definitur; igitur eſt actus per quem compoſitũ uiuens eſt hoc aliquid, & propterea eſt forma formans. Hinc Ariſt. mox in progreſſu patefacit Animam eſſe cauſam in triplici genere cauſę, nempè formę, finis, & efficientis, loquendo ſemper de forma formante: Et confirmatur, quoniam niſi Mẽs formaret, capacitas diſciplinę, officium intelligendi, & ſummum bonum, nõ eſ-
Confirmatio. ſent affectiones hominis, quia ei non competerent per formam ei dantem eſſe. Dilui-
Solutio primæ diffic. tur prima ratio: per duo fundamenta. Primũ eſt: quia philoſophus daturus communem Animę Definitionem inſpexit Animam totam, ut totum, & adęquatum perficiens, nõ partes ſeorſum, ſat itaque ei eſt, quòd Anima tota ſit actus formans, ut etiã dixit eam formare corpus organicum, quamuis non omnis pars corporis organica ſit, ut Caro, & partes conſimiles. Hinc Ariſtoteles, conſiderans Definitionis genus non æquè competere ſingulis partibus Animæ, dixit in context. ſeprimo, ſi quid commune de omni Anima oportet dicere, indicans hoc eſſe commune ab uno, ut etiam in progreſſu Animam patefacit, non quid uniuocum, ſed ab uno, ut eſt

figura.

figura. Alterum fundamentum eſt, quia Ariſtot. daturus Animę definitionem, tamen
inſpexit quæ Phyſicæ conſiderationis eſt, qualis non eſt mens, tamen vt etiam inclu-
dat mentem quatenus licet, in cont. 11. tradit diſtinctionem actus in formantem &
aſſiſtentem. Altera ratio ſoluitur, quia mens dupliciter nobiſcum nectitur, primò per *Sol. ſecundæ diffic.*
Naturam, ſecundò per operationem; Nauta cum naui non nectitur per naturam, ſed
per ſolam operationem, & ea connexio per naturam (vt dixi) eſt intimior, & maior,
quàm connexio formæ cum materia, ob quam naturalem connexionem, Homo per
phantaſiam conſtitutus, dicitur per mentem cum eo iunctam intelligere: Hinc nos
tam ſolam mentis actionem percipimus, quæ phãtaſiam attingit, cum ea nectitur, &
ex ea pendet. Ad inſtantiam itaq; dum dicitur, quòd capacitas diſciplinæ, officiũ in-
telligendi, & ſummum bonum non competerent homini, Dico, id non ſequi: nam
homo per phantaſiam, cui per naturam iuncta eſt mens, eſt particeps eorum, & ex va-
rietate diſpoſitionis phãtaſiæ pendet, ut homo ad diſciplinas uario modo ſit aptus;
Hinc Ariſt. in 7. Phyſicor. 20. dixit, in acquirendis diſciplinis nullam mutationem in
mente fieri, ſed in ſolo ſenſu. Colligo itaq; ex ſententia Ariſtotelis, mentem non for-
mare corpus, eſſe tamen formam formarum, & maximè dare eſſe homini, cum cõſti-
tuat ſupremum hominis gradum, & hominem eminẽtiſſimum. Addebam poſtremo
ſententiam hanc eſſe falſam, verè. n. in homine unica eſt eſſentia Animæ, eaq; a Deo *Opiniones tres.*
crearur, & cum recipiat eſſe per creationem, quia creatio eminenter & ſine imperfe-
ctione includit uniuerſam generationis perfectionẽ, ideò anima creata id totum effi-
cere ualet, quod efficit forma genita, & aliquid ultra, nec in homine ſine ulla neceſſi-
tate multiplicãdę ſunt formę; At quia Philoſ. ſolũ cõſiderarũt opera Naturæ, & crea-
tionis fuerunt ignari, ideò hanc veritatem propria facultate inſpicere non valuerunt.

De numero Humanæ Mentis. *Cap. XIX.*

ARDVA ſe offert modò dubitatio de numero humanæ mẽtis: de qua
cum plurima dicantur a viris doctis, & innumeræ pro omni parte cir-
cumferãtur rationes, quas apud alios unicuiq; legere licet: Ego lucidè
& breuib. attinẽtia ſolùm ad eius reſolutionem explicabo. De propo *Opiniones*
ſita difficultate opiniones sũt tres, duę extremę, & una media. Extre- *tres.*
marũ una eſt: tot eſſe humanas mẽtes, quot ſunt homines. Altera ex-
trema, Mẽtem, uniuerſę humanę ſpeciei unicã eſſe. Opinio media eſt Pythagoræ, &
quorũdam Academicorum putãtium, Animas ab ęterno definito quodã numero eſſe
prędiras, & numerũ illũ nec creſcere, nec minui. Pro quarũ opinionũ cõſideratione,
explicabo primò opinionẽ Platonis, ſecũdò Ariſtotelis, tertiò ſentẽtiam colligã abſo
lutè approbandã. Plato de re ardua obſcurè loquẽs, uario modo a ſuis aſſeclis expli- *Plato.*
catur. Aiunt nõnulli ex ſententia Platonis ex Idea Animæ primæ menti competẽte
definitũ animarũ numerũ prodijſſe, quarũ prima eſt anima Mũdi, mox animæ ſphęra-
rum, & ſtellarum. Eliciunt hoc ex uerbis in Timęo prolatis, quæ hæc ſunt, Hæc fatus,
in eodem rurſus cratere in quo Mundi totius animam permiſcẽs temperauerat, ſupe-
rioris temperationis reliquias miſcẽdo perfudit, modo quodam eodem, nõ tamẽ per-
fectas ſimiliter, ſed a ſecũdo & tertio gradu a primis deficiẽtes. Deniq; cum vniuer-
ſum cõſtituiſſet, aſtris parem numerũ diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas adhibẽs,
eiſque tãquam uehiculo impoſitis mõſtrauit vniuerſi Naturam, &c. Cõſpiciẽ Plato
cõſtituit definitũ Aĩarum numerũ, per quarũ deſcẽsũ ait hoĩes gigni, & ꝑ reditũ ĩ ſuã
ſtellã beari; Et in decimo de Rep. ait, numerũ aĩarũ nunquã creſcere uel minui. Hinc
in Phędro exercitus cõſtituit aĩarũ ſequẽtes aĩas ſphęrarum; Et huius opinionis præ-
ſertim fuit Proclus, quam ſentẽtiam mox ſequuti ſunt alij, ut Origenes, Manichæi, &
hæretici nonnulli, ut refert D. Th. 2. cõtra Gent. c. 83. idque nitebatur elicere ex Ge-
neſi, in quo legitur Deum die ſeptimo requieuiſſe ab omni opere, ex quo inferebant

non amplius creare,ſed errarunt,quia requieuit ab omni opere requiſito pro vniuerſa Mundi conſtitutione, & quod pro tunc ab æterno prędeſtinauerat. Alij inquiunt ex Idea animæ primò prodijſſe animam Mundi, mox cæteras eſſe participationes animæ mundi; quod elicitur ex Philebo,dum Plato ait,ſi mundus anima careret,unde nam corpus noſtrum animam reciperet? indicans eam recipere ex anima mundi. Quæ ſententia conſpicuè pugnat cum relatis verbis, per quæ Plato affirmat reliquas animas non animæ mundi eſſe portiones,ſed ex eodem cratere,& temperatura, hoc eſt ex eadem Idea prodijſſe. Propterea eſt explicatio Tertia, quam cæteris puto præferendam,& eſt ea Plotini,& Numenij,putantium,Ideam animæ unam eſſe, & ex ea prodire per gradus, omnes participationes animarum, uel proximiùs uel remotiùs,adeò ut ea Mundi ſit prima participatio,ſequantur mox participationes animarum,ſphæris, & ſtellis cœli competentium: quæ participatio ita ſe habet, ut ſi per imaginationem cuncta corpora abolerentur,uniuerſæ animæ in unam redirent, tanquam in fontem,ueluti de ſolis luce,& lumine ex ea prodeunte ſe habere exiſtimandum eſt,cæteras autem animas ſub rationali poſitas,dicebat eſſe idola, & umbras animarum, prodeuntes per ſemen & corpus ex anima rationali: Hinc concedebatur tranſitus animarum per corpora iumentorum, & dum Plato in Philebo indicare uidetur corpus noſtrum ex Mundo animato animam recipere,ſolum denotare uoluit, animam Mundi eſſe primam animæ participationem, & Mundum animatum conſpirare per naturam, & ſemina ad generationem cæterorum uiuentium, quod niſi

Conclusio. eſſet animatus,efficere non poſſet. Colligamus itaque ex Sententia Platonis, quòd primò eſt Deus;ſub Deo Mens non participata,& in ſe manens, ad quam pertinent non participatæ Ideæ,quæ mens tanquam Sol unica eſt, & a nonnullis ponitur non diſtincta a Deo,ab alijs, ut a Plotino, & Numenio, diſtincta; ex mente non participata pendent,ut radij,mentes participatæ,quarũ participes redduntur animæ:ideò extrinſecùs per animas multiplicantur:In Tertio gradu poſita eſt anima,quæ ex parte fontis,nempè Ideæ eius,una eſt,ex parte corporum primò participantium ſunt numero definitæ, prima tamen participatio eſt ea animæ Mundi: Ex parte uerò participantium mortalium per conſecutionem, & conſpirationem primorum ſunt numero indefinitę. Sic Anima eſt una ex parte fundamenti, plures ex parte participantium,una intrinſecùs,plures extrinſecùs: una pro abſoluto,plures ratione uariorum,ad quę refertur.Et dum dicitur ex aliqua ſtella deſcendere anima ad conſtituendum aliquem Hominem, non eſt putandum ſtellam illam remanere ſine anima, ut ſine luce non remanet, emittendo radium, ſed id ita intelligendum eſt, ut per imperium, & actionem illius ſtellę, Homo reddatur particeps eiuſdem animę, ſeruando conditiones, & propenſiones, illi ſtellę reſpondentes: Et quoniam in ea ſtella anima habet eſſe pręſtantius, ut radius in ſole, ideò animę dicuntur beari per reditum in ſuam ſtellam. Per hęc etiam explicatur ſententia Platonis in Timęo, dum uarias uidetur ponere animarum ideas, nam denotat uarios gradus participationis animę, & Ideę eius, quod conſpicuè affirmauit inquiens, Ex eodem cratere, & temperatura prodijſſe, magis tamen & minus pura, denotando nomine crateris Ideam, ex qua per gradus uarios prodeunt animę. Similiter explicatur ſententia Platonis in decimo de Legibus, vbi ait, Animam ſuis motibus cuncta gubernare,& eas eſſe nõ unam, ſed ad minus duas, unam beneficam, alteram maleficam; indicans animam beneficam unam eſſe, diuidit tamen animam in beneficam,& maleficam, quatenus uel utitur mente, uel ne, uel uergit ad ſupera, uel ad infera, uel ſequitur ſenſum, uel rationem,abſoluta tamen eſſentia eadem eſt. Hanc quoque puto fuiſſe opinionem Simplicij, nec perperam Auerroes in prima diſputat. contra Algaze. unà cum Algazele tribuit Platoni, quòd exiſtimauerit animam omnium unam eſſe, quam ſententiam reprobauit Algaz. approbat autem Auerroes. Et ſi quis inſtet,quia ſic cęterę quoque formę,quę unius Ideę ſunt, participatione erunt una. Re-

ſpondeo

Digitized by Google

ſpondeo de cęteris non ſimiliter ſe habere, quia non producuntur ſine ſemine,& materia,& ita abolentur,& magis diſtinguuntur. Hoc ſolùm eis competit,ut ratione animæ,ex qua prodit natura, in unum corpus redigantur, Natura enim per Platonem eſt vis ſeminaria a Mundi Anima infuſa Materiæ.

Opinio Ariſtotelis de numero Humanæ Mentis. Cap. XX.

VT referam de numero Humanæ Mentis ſententiam Ariſtotelis, tres profecto, concluſiones. Prima eſt, Ariſtot. iure optimo de numero Humanę Mentis nullibi verba fecit. Altera eſt, ſi ſequimur principia eius, prę ter- tim putandum eſt inclinaſſe ad unitatem. Tertia eſt, ea ſentētia penitùs explodenda,& reijcienda eſt. Quod pertinet ad primam, Ariſt. proprio ingenio inquirens principia rerum, ſemper Phyſicè progreſſus eſt per opera, & conſpicua eorum effecta, nam per cadentia ſub ſenſum, & uiſibilia eleuamur ad inuiſibilia & collocata ſupra ſenſum, cuncta ex phantaſmatibus eliciendo, hinc dum nobis deſunt opera conſpicua principiorum, clauditur uia philoſophandi. Pro noſcenda Humanę Mentis immortalitate, varia inſolubilia ſigna, variaque opera nobis opem ferunt, viamque patefaciunt: At pro noſcendo numero, & mentis ſtatu poſt diſſolutionem a corpore, nullum habemus inſolubile ſignum, nullamque cōſpicuam actionem, ideò clauſa eſt Philoſopho, Phyſicè progredienti, uia ad id cognoſcendum: propterea Ariſtot. ſiluit, nullumq; vllibi de hoc fecit verbum. Plato auſus eſt de his loqui, quoniam ſequutus eſt Theologos & Sacerdotes Ægyptiorum, & aliorum vetuſtiorum, de quibus in Timęo dixit, quòd eis etiam ſine ratione loquentibus danda eſt fides: quod tamen Ariſtot. Phyſicè progrediens efficere noluit. Hinc Plato loquens de immortalitate, eam uarijs rationibus comprobauit; pro numero verò, & alio ſtatu animæ, nullam attulit rationem, ſed protulit ſolùm ſententiam. Quod pertinet ad ſecundam concluſionem, progrediendo per principia & decreta Ariſtotelis, putandū eſt illum magis in unitatem inclinaſſe; Tum quia alium Mētis ſtatum ſeorſum a corpore nullibi indicauit; Tum quia multitudinis formarū originē exiſtimauit eſſe Materiā, adeò ut numero multiplicari, & eſſe Materiatum reciprocari exiſtimauerit, ut patet ex 5. Metaphyſicæ contex. 12. quo loci, vnum numero dicitur, cuius materia eſt vna, & clarius ex 12. Metaphyſicæ 49. ubi ex eo quòd ſi primus motor eſſet numero multiplex, infert Ariſtoteles, ꝙ Materiam includeret; Materiatas autem formas omnes in 8. Phyſ. *79*. demonſtrauit eſſe finitas, & mortales; Tum tertiò, quia finem multitudinis indiuiduorū ſub ſpecie in 2. de Anima 35. hanc eſſe ſtatuit, ut quæ numero non ſunt æterna, ſeruarentur ęterna ſucceſſione; Cum itaque Humana Mens ab eo iu dicetur æterna, non eget ut numero multiplicetur; Tum inſuper, quia nouam creationem non nouit, & æternum ex una parte, exiſtimauit æternū ex altera, ut patet ex primo de Cęlo: & ideò cognoſcere non ualuit, quomodo nouæ hominum animæ quotidiè ſecundum numerum præparatorum corporum, & indigentiam crearentur; Tum demùm, quia ſi tot eſſent Humanæ Mentes, quot fuerunt particulares Homines, & cunctæ eſſent ſuperſtites, quoniam putauit Mūdum fuiſſe ſemper, daretur infinitum actu, quod tenuit in 3. Phyſic. nam illæ eſſent innumerabiles, non pares, nec impares, ideò numero carerēt, & infinitæ eſſent, omnis enim numerus eſt numerabilis, & par, vel impar. Nec ſatisfacit ſolutio D. Tho. dicentis, Ariſtotelem renuere infinitum in corporibus, non in ſeiunctis a Materia, nam Ariſt. in 8. Phyſ. 48. loquens de motoribus Cœli, qui a materia ſunt ſecreti, ait, non eſſe infinitos, quia Natura infinitum renuit. Et in 3. Phyſ. *66*. & *71*. infinitum ex ſola materia ait oriri, nō ex forma, & ob id ſolùm dari poteſtate, non actu. His accedit, quòd D. Th. in ſoluenda hac difficultate, ſibi

Tres Theſes.

Prima.

Secunda

D. Tho.

ſibi non conſtat: nam in 2.ſent.diſt.1.inquit,mundum non eſſe æternum, quia daretur numerus infinitus Animarum,& infinitum actu,quod aduerſatur Ariſt.in 3.Phyſic.in 2.aurem contra Gent.c.81.loquēs de eodem numero Animarum,ait infinitum non repugnare incorporeis,non occupantibus locū. Mitto innumera, quæ apud alios legi poſſunt; & colligo Ariſtotelem in hanc partem inclinaſſe, & ob id de mente loquens,ſępè commendauit ſententiam Anaxagoræ, qui profectò unam eſſe exiſtimauit,nec vnquam hac de re Platoni aduerſatus eſt, qui vt pateſeci, Animariam hominis mentem intrinſecus eſſe unam exiſtimauit,quia tamen nil cadens ſub ſenſum hoc nobis,vel eius oppoſitum indicare inſolubiliter valet, ideo iure Ariſt.inuenta & comprobata mentis immortalitate,de cęteris ſiluit, cum ſibi ad Philoſophādum clauſam

Tertia. inuenerit viam. Addo tertiò,mentem humanæ ſpeciei vnam numero putare omninò ex mente noſtra eſſe reijciendum,ita enim innumera ſequentur abſurda, Humanæ conditioni,diuinæ iuſtitiæ,rectæq; noſtræ inſtitutioni aduerſa, ut lariſſimè a D.Thoma,a Magno Alber.& alijs manifeſtatur. Nos.n.diuino lumine illuſtrati,cognoſcentes liberum extrinſecus modum operandi Dei, & creationem nouam ad Articulos fidei pertinentem,nedum valemus veritatem concluſionis inſpicere, nempè animas hominum immortales tot eſſe,quot particulares homines,verùm inſuper ſoluere faciliter rationes aduerſas. Multiplicantur enim animæ, quatenus creantur ſecundum indigentiam, conditionem, & mutuam reſponſionem uariorum corporum, quæ per varia ſemina producuntur, quam veritatem, vt conſtanter amplector, ita aduerſam omnem ſententiam conſtanter tenuo, & reijcio. Hoc itaq; Ariſt. unà cum Plat. nos docuit,humanam mentem eſſe æternam,quod magnifacere debemus; ſi autē de connexis verum inſpicere non ualuit,hoc imbecillitati humani ingenij tribuendum eſt, & interim gratias tenemur referre Deo, qui ignorātiæ caliginem a mente noſtra procul repellere dignatus eſt.

FRAN-

Digitized by Google

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE HVMANA MENTE LIBER TERTIVS.

Proponitur agendum de actionibus Humanæ Mentis, & communia quadam explicantur. *Cap. I.*

EXPLICATA Natura, & conditione Humanæ Mentis, expoſcit recta ordinis ratio, ut de eius actionibus uerba faciam. Opera Hominis, ex Mente prodeuntia, duplicia ſunt; vel enim ſunt antecedẽtia, & prima; vel ſunt ſecundaria, pendentia ex primis. Opera prima tria ſunt, apprehenſio ſimplicium, compoſitio, & ratiocinatio. Opera ex primis pendentia, ſunt contemplatio, actio, & effectio: quæ omnia opera ex altero duorum principiorũ pendent, nempè uel ex mente iudicante, uel ex ea appetente. Ego prætermiſſis attinentibus ad actionem, & effectionem, de quibus cumulatè ſatis in Philoſophia de Moribus uerba feci, de tribus primis relatis operibus loquar, & de nonnullis, ad contemplationem attinentibus, quæ magis inſtituto noſtro conſentanea eſſe uidentur. Prima & antecedentia Mentis opera iure tria iudicanda ſunt, cum ſe habeant tanquam principium, medium, & finis, nam apprehenſio ſimplicium eſt principium, compoſitio medium, ratiocinatio finis; ita hoc, ut multa alia ternario numero per naturam perficitur, ut teſtatur Philoſophus in primo de Cœlo, context. 2. in 2. de Partibus Animalium, cap. 1. & in 3. Meteorum cap. de Iride. In huiuſmodi operibus nonnulla inueniuntur ex ſe nota ſatis, & conſpicua; ueluti quòd intelligere ſit ut ſentire; quòd Mens ſit apta intelligere omnia; quòd non lædatur a uehementi intelligibile; quòd non egent inſtrumento corporeo, ideò primò per hæc confusè nota, eleuamur in notitiam naturæ & conditionis Mentis, mox per eam deſcendimus in diſtinctam cognitionem operum eius, quod ſeruauit Ariſtoteles, in 3. de Anima. Hinc poſt cont. 20. deſcendit ad diſtinctã explicationem operum Mentis. Pro obeundis illis tribus primis munerum functionibus conſpirat utraque differentia Humanæ Mentis, Agens nimirùm, & Mens poteſtate: in ſingulis enim reperitur actio aliqua & paſſio; & Mens in ſingulis facit aliquid, & fit, uel apprehendendo, vel componendo, uel cogitando, in prima tamẽ operatione ea diſtinctio magis eſt conſpicua. Dum inuicem ea tria opera cõferuntur, uel conſideramus ordinem originis, uel perfectionis: ordine originis prima eſt apprehenſio ſimplicium, ſecũda compoſitio, tertia cogitatio. Prima actio põt eſſe ſine ſecunda, & ſecũda ſine tertia, at nõ uice uerſa. Dubitatio tamẽ eſt de compoſitione, & cogitatione, ſiue diſcurſu, nonnunquam. n. ratiocinamur ſine compoſitione, ut dum ex uno ſimplici, inferimus aliud, ueluti ex fumo ignem; ex ſtrepitu aduenientem hoſtem. At reſpondeo diſcurſum eſſe duplicem, uel cum forma argumentandi, uel per ſolam con-

Opera duplicia.

Prima operatria.

Dubitatio

Solutio.

conditionis rerum conſecutionem; Primus propriè eſt diſcurſus,& non ſit ſine compoſitione,& vim habet ex dicto de omni,& de nullo; Alter potius eſt conſecutio per naturam,ob connexionem rerum,quàm verò diſcurſus,& cogitatio ; Hinc etiam feris modo aliquo competit,quæ per ſigna,& connexa mouentur,& propterea conſpicuam compoſitionem non expoſcit. His accedit,quòd diſcurſus,& cogitatio, quamuis non ſemper diſtinctam compoſitionem includat, eam tamen ſemper habet implicitam;eſt itaque diſcurſus origine poſtremus:at dignitate contra ſe habet,nam in mortalibus poſteriora origine,ſunt perfectione priora,ut in 8.Phyſ. docet Philoſophus:Natura enim ex imperfecto ad perfectum progreditur, & actio ſequens includit antecedentem,eique aliquid addit; Hinc inſpicimus iumentis propriè ſolam cōpetere apprehenſionem ſimplicium,& pueri primò ſimplicia apprehendunt, ſecundò incipiunt componere,tertiò ratiocinantur. At pulchra oritur dubitatio,quia ſi apprehenſio ſimplicium eſt dignitate poſterior, tunc ſeparatis Mētibus competit actio ignobilior,ſine præſtantioribus,illæ enim ſolùm ſimplicia apprehendunt: non componunt,nec ratiocinantur. Soluitur hæc inſtantia per duo fundamenta; Primū eſt, quòd ſit tranſitus ex uno genere intelligendi in aliud, intelligunt ſeparatæ Mentes per eſſentiam,quę ſimplex eſt,non per paſſionem,ut mens Hominis; Alterū eſt,quòd ea ſimplex diuinorum apprehenſio eſt talis, ut ſine ulla imperfectione eminēter includat perfectionem compoſitionis,& diſcurſus. Hinc nonnunquam cōſultationem tribuimus Deo,non quia illi ſecundum formam competat, ſed quia ei competit per eminentiam,ut etiam compoſitio.

Ordo originis. *Dubitatio* *Solutio.*

De prima operatione Humanæ Mentis,quæ eſt apprehenſio ſimplicium. Cap. II.

Homo naturā æmulatur.

NAtura,quæ rerū eſt procreatrix,& cuſtos, primò ſimplicia corpora format,ſecundò ea componit pro mixti cōſtitutione; tertiò ex mixtione,& compoſitione,uaria elicit,& colligit. Similiter Homo, Naturā ſequens,primò ſimplicia apprehēdit;mox reliqua exequitur. Et dum dico apprehēdere ſimplicia,ſimpliciū nomine cuncta intelligere debemus,quæ ſuo ordine Vniuerſum conſtituunt, ſingula.n.modo ſibi congruēte,mens apprehendit quædā,ut ei cōmunia cum Senſu,ueluti ſingularia materiata: quædā,ut propria obiecta, ueluti Materiatas eſſentias:alia demū,ut cum eis connexa,uel ex eis elicita. Prætereà,hac prima actione percipit mens nedū notiones primas,uerùm etiā ſecundas,ab eamet formatas;ens tamen non primò apprehēdit, ſed ſecundario,apprehenſis primis. Prætereà, iure dixi mentem ſimplicia apprehendere,modo ſibi cōgruente,quoniā nōnulla apprehendit ſimpliciſſimè,ſine vlla compoſitione,ut Accidentia,quorum ſunt propria phantaſmata,diſtincta ab alijs : at ea quorum nō ſunt propria phantaſmata,ut ſunt formæ ſubſtātiales,cum Materiatæ,tū ſeiunctæ,nō ualet ſine aliqua circumſcriptione,& eductione unius ex altero apprehēdere,ut experientia conſtat. Non.n.hac de re ſentio cum Auerr. qui in ſecūdo de Anima,63.inquit phantaſiam,quam nuncupat uim cogitandi, apprehendere intētiones indiuiduorum omnium decem Prædicamentorum, eaſque ſecernere ab accidentibus communibus & proprijs, iam in libro de internis Senſibus pateſeci,id nō eſſe approbandum,ſed aſſentior Scoto,qui in 3.de Anima,q.19.& 22.inquit,notione propria, & irreſolubili,ſine ulla circūſcriptione,minimè nos poſſe percipere indiuidua Subſtātiæ,Deum,Animā,& ſpiritalia: At ex hoc oritur dubitatio,num Definitio, & Deſcriptio pertineant ad primā operationem mentis,uel potiùs ad ſecundam? Cum.n.ſint rei ſimplicis,uidentur ad primam pertinere;at cum id fiat multitudine uocum,eſſentiam rei pateſaciētium,uidentur pertinere ad ſecundam? Reſpōdeo, Definitiones du-

Auerroes. *Scotus.* *An definitio pertineat ad primā operationem Mentis.* *Solutio.*

plicιter

pliciter poſſe conſiderari; primò, ex parte rei denotatæ; ſecūdò, ex parte modi denotandi: ex parte rei, eſt ſimplex; ex parte modi denotandi, eſt compoſita, adeò ut ſit apprehenſio rei ſimplicis, modo non ſimplici, & quia modum apprehenſionis conſideramus, ideò abſolutè pertinet ad ſecundam actionem. At quæret aliquis adhuc, num in prima actione Mentis, locum habeat uerum, & falſum? *Alia dubitatio.* Reſpondeo, uerum & falſum in omni actione Mentis modo ei congruente locum habere, in ſimplicium apprehenſione reperitur id uerum, quòd in mutua reſponſione notionis & obiecti locum habet, de quo uero loquens Philoſophus in 2. de Anima, dixit, Senſus non decipi circa proprium Obiectum: Et 9. Metaphyſicæ 22. dixit, quod uerum eſt attingere Obiectum, falſum non attingere. *Solutio.* In ſecunda actione locum habet uerum, & falſum compoſitionis; & enunciationis, ut docuit Ariſt. in lib. de Interpretatione. In tertia locū habet uerum, & ex ratione elicitum, de quo dicimus, ex ueris nil colligi niſi uerum, ex falſis autem, ex accidenti etiam colligi uerum; primum poteſt dici uerum in cauſa; ſecundum per formam; tertium per conſecutionem. Sed alia adhuc ſe offert dubitatio, nā quæritur, an apprehenſio Obiecti cum aliqua ſubnotione, ut apprehenſio Mellis tanquam nobis utilis, & Lupi ut aduerſi, cenſeri debeat compoſitio, vel potius apprehenſio ſimplicium? *Alia dubitatio.* Reſpondeo, veram compoſitionem debere illam iudicari, per quā ea quæ componuntur, cognoſcuntur diſtinctè, & tanquam uaria ſimul iuncta, & non apprehenduntur tantùm ſub ratione unius: Agnus iudicat Lupum ſibi aduerſum, ſub ratione unius, non autem apprehendendo Lupum, & inimicitiam, tanquam duo uaria ſimul iuncta, ideò ea ad primam operationem redigitur: at dum Homo inquit, Lupus agno eſt inimicus, tunc verè componit, quæ propriè ſumpta compoſitio a Mente fit, ideò Ariſt. in cont. 22. tertij, de Anima, dixit, quod unum facit eſt Mens, nam phantaſia ſolùm confusè ſingularia componit, & præſertim ea Hominis, ea autem ferarum id facit confuſiſſimè. *Solutio.* Colligens itaque dico, apprehenſionem Obiecti cum ſubnotione, eſſe rei compoſitæ, & poſſe Animali competere uel ſine modo compoſitionis, & id pertinet ad primam actionem, includendo umbram ſecundæ, uel fit cum diſtincto modo compoſitionis, ut fit ab Homine per Mentem, & tunc ad ſecundam Mentis actionem pertinet. *Concluſio.*

An prima operatio Mentis ſit indiuiſibilium, tempore indiuiſibili, & ſimul vnius Obiecti tantùm?
Cap. III.

INter varias difficultates, ad primam Humanæ Mētis actionem pertinentes, tres præſertim vrgere, ſolutionemque expoſcere videntur. Prima eſt, an Mēs Hominis apprehendendo ſimplicia, verſetur in obiecto indiuiſibili? *Prima dubitatio.* Altera, an id obiectū intelligat tempore indiuiſibili? *Secunda.* Tertia, an multa ſimul intelligere ualeat? *Tertia.* & quod dico de Mente, intelligi debet de Homine operāte per Mentem. Ordiens a prima, accipio cum Ariſt. in 3. de anima, 23. indiuiſibile eſſe duplex, vnum potentia, alterum actu: *Solutio prima.* indiuiſibile potētia eſt id, cui non poteſt competere diuiſio, ut punctum, & momētum: indiuiſibile, actu idem eſt, vt non diuiſum, id enim quod poteſt diuidi, & nō eſt diuiſum, dicitur indiuiſibile actu, vt linea non diuiſa. Quo aſſumpto, dico, Mētem ſemper in aliquo genere indiuiſibilis uerſari, nam uel apprehendit eſſentias rerum extenſione carentes, uel aliquid extenſum, & quātum: ſi in eſſentijs uerſatur, illæ ſunt indiuiſibiles potentia, perinde ſe habentes ac ſpecies numerorum, in indiuiſibili poſitæ, ut dicitur in 8. Metaphyſicæ, cont. 10. nam vt dicitur in 7. Metaphyſicæ, 43. vltima differentia eſt totum id, quod res eſt: ſi autem Mens uerſatur in intelligendo aliquo quanto, vt Linea, id apprehendit

dit vt unũ,& ꝑpeà,ut non diuiſum, ꝙ dicitur indiuiſibile actu, & ſi id in partes diui-
detet,& partes diſtinctè cõſideraret,id faceret diſtincto actu intellig̃di,& tp̃e diſtin
Dubitatio. cto,ſemper itaq; mens eſt indiuiſibilium. Et ſi quis obijciat: quia mens cognoſcit, &
dicit cõtinuum eſſe diuiſibile in infinitum,numerũ parem in partes æquales,quando
Solutio. tunc cognoſcit diuiſibile,ut diuiſibile eſt? Reſpondeo,dum Mens id apprehendit, il-
lud iudicat,ut naturam unam,cui una competit definitio, eamq; nectit cum ſua affe-
ctione,quę ſimiliter una eſt: At ſi uellet ſeorſum partes apprehẽdere, cogeretur id fa-
cere diſtincto tempore,diſtinctoque actu intelligendi. Verùm ex ſolutione huius pri-
mæ difficulta.is,emergit ſecunda,quæ erat,an Obiectum & rem indiuiſibilem,appre-
Solutio ſecunda. hendat tempore indiuiſibili? Pro ſolutione utens cum Ariſtotele eadem indiuiſibilis
diſtinctione,dico,fieri tempore indiuiſibili,dupliciter cõtingere,uel in indiuiſibili po
teſtate,hoc eſt momento,uel in indiuiſibili actu,hoc eſt tempore continuato, & non
diuiſo,quo aſſumpto,tria profero. Primũ eſt,congruens applicatio facultatis ad Ob-
iectum fit tempore aliquo continuato,& nõ diuiſo,ita rectè dicitur in lib.de Memor.
& Reminiſcentia, nos nil intelligere ſine cõtinuo & tempore, ueluti etiam quamuis
momento uideamus, tamen pilam tormento bellico expulſam, ob uelocem motum
non uidemus, quia non poteſt fieri congruens applicatio. Addo ſecundò, iudicium
Obiecti ſiue actum intelligẽdi,fieri momẽto. Ratio eſt: quia facultas eſt indiuiſibilis,
vt dicitur 12. Metaphyſicæ, 51. Obiectum, (ut patuit) eſt indiuiſibile,quare eſt ne-
ceſſe ut apprehendatur tempore indiuiſibili,hoc eſt momento, hoc nos docet Ariſt.
in 3.de Anima,& ob id in cont.28.inquit,ſenſitiuum à ſenſibili non pati,nec altera-
ri,& eam eſſe aliam ſpeciem motus,nam motus imperfecti actio eſt,quæ uerò ſimpli-
citer actio,alia eſt quæ perfecti indicans ſentire eſſe actionem perfectam,& totam ſi-
mul,ut declarat in eius expoſitione Simplicius necnon Auerroes: & ob id ipſum Ari
ſtoteles 9.Metaphyſicæ 22.dixit, Obiectum uel attingi,uel non attingi; attingere il-
lud, verum eſt;non attingere falſum : tactus autem indiuiſibilium, indiuiſibilis eſt.
Hæc quæ dixi præſertim uera ſunt de mente, modo etiam aliquo uera ſunt de ſenſu;
nam connexio facultatis cum Obiecto, eget tempore aliquo nõ diuiſo,cum ſit rerum
coniunctarum cum tempore, iudicium tamen fit momento, & in termino temporis.
Addo tertiò, dum nouerimus eſſentiam aliquam, & verſamur in eius inſpectione &
contemplatione,id dicitur fieri tempore indiuiſibili actu, hoc eſt nõ diuiſo, & utitur
Philoſophus hoc loquendi modo, indiuiſibili actu, quia quãuis per horam verſemur
in continuata cõtemplatione unius ſimplicis eſſentiæ,ea tamẽ contemplatio in quo-
uis momento eſt tota ſimul,quia eſt actus perfectus, non autem imperfectus, ut mo-
tus,ueluti dum Sol per continuatas horas aerem illuſtrat, dicitur id facere tempore
Dubitatio. indiuiſibili, quia ea illuſtratio ſingulis momentis eſt tota & perfecta. Et ſi quis obij-
ciat,quia nonnunquam eſſentiam aliquam primò noſcimus in parte,ut noſcendo ge
nus eius, mox exactè noſcẽdo poſtremam differentiam, quare apprehendimus indi-
uiſibile cũ diuiſione,& actus ille nõ eſt unus,& perfectus, ſed ex imperfecto tẽdit in
perfectionem. Reſpondeo,dum id facimus, perinde diſponimur, ac dum continuum
Solutio. in partes diuidimus, & partes ſeorſum diſtincto tempore indiuiſibiliter apprehendi-
mus,nam ſeorſum conſiderando & genus,& differentiam,eas conſideramus ut eſſen-
tias diſtinctas,& quamlibet apprehendimus indiuiſibiliter, tunc tamen eſſentiam rei
dicimur attingere,dum attingimus differentiam poſtremam, quæ eſt totum id, quod
propriè res eſt,& id facimus momẽto. Erat tertia dubitatio,an ſimul tempore ualea-
De 3.dubitat. mus plura intelligere? Inquit Ariſt.in 3.de Anima: Si diuidimus intelligibile,etiã eſt
neceſſe,ut diuidatur tẽpus,indicans,plura ſcire nõ apprehẽdi niſi diſtincto tempore.
Hinc in 2.Topicorum c.4.ait,nos poſſe plura ſimul,at non ſimul actu intelligere,pro
quo oſtendendo formatur ratio,ut de corporum penetratione, nam ſi plura ſimul ua
lemus intelligere,ideò & omnia,ut.n.poſſimus duo ſimul intelligere,ita quattuor, &
octo,& ſic de cęteris. Confirmatur, quia ut Materia ſimul actu nõ recipit plures for-
mas,

Digitized by Google

mas,ita Mens non poteſt ſimul actu fieri plura.Ex aduerſo videmut poſſe plura ſimul actu intelligere,quoniam plura ſimul,& videmus,& audimus:inſuper Mente,componimus varia,eaque inuicem comparamus,comparatio autem expoſcit ut eadẽ facultate,ſimul ea noſcãtur,quæ comparantur,ut dicitur in 2.de Anima.146.Similiter ex perientia noſcimus,nos ſimul alibi,& nigri eſſentias ſpeculati:Hinc Ludouicus Boccaſ.& alij nonnulli uiri docti,dixerũt,nos poſſe ſimul plura intelligere. *Lud. Boccaſ.* Pro ſolutione dico primo,nos poſſe plura ſimul ſcire habitu,& hoc notum eſt,& cõceſſum.Dico ſecundò,nos poſſe ſimul pura ſpeculari poteſtate, adeò ut eodem tempore,& unum,& alterum ſpeculari valeamus. Inſuper alio pacto ualemus ſimul plura intelligere poteſtate,quatenus intelligendo uniuerſale, dicuntur poteſtate intelligere contenta ſub eo,vt dicitur in primo Poſteriorum.Dubitatio eſt de actu,de quo dico. Apprehendere ſimul plura actu,contingere dupliciter,vel apprehẽdendo ea ſub ratione vnius;vel plurium: ſub rõne vnius proculdubio contingit; ut dum fit cõparatio,& noſcitur id quod eſt commune,uel per quod differunt, nam differentia, & cõmune obtinẽt conditionem unius,vt etiam duo relata,per relationẽ. At ſi apprehenduntur ut plura ſũt & varia,uel debent apprehendi exactè,&diſtinctè,& id non contingit,indiuiſibile.n. non ualet exactè uarijs indiuiſibilibus hærere,variaque attingere;uel id fieri debet cõfuſè,& cum impedimẽto,& hoc contingit. *Concluſio.* Vera eſt itaque Philoſophi ſententia,mẽs Hominis non ualet ſimul actu plura,& uaria ſine impedimento,& diſtinctè intelligere.Ex his eliciuntur ſolutiones pugnantium rationum.Et animaduertendũ quòd magis Senſus ualet ſimul plura apprehendere, quàm Mens, vt præſetim patet de ſenſu viſus,& auditus,cuius varietatis triplex ratio aſſignari poteſt: *Senſus ualet plura ſimul apprehendere, quàm Mens.* Prima eſt, q̃a ſẽſus eſt magis Materiatus,& extenſus,hinc tactu per uarias partes ſimul calorẽ,& frigus ꝑcipimus.Altera ratio eſt,quia ſenſus minus fit unus cũ obiecto,quã Mẽs, hinc Mens facta actu vnũ,non eſt ſimul oppoſitum,uel aliud quoduis.Tertia rõ eſt,quia ſenſibilia manifeſtiùs offerũtur ſenſib.& ꝓpptereà ut iudicẽtur nõ egẽt ea cura, & diligẽti applicatione,qua Mẽs,ut magis latentia iudicet,& hęc de prima humanę Mentis actione.

De ſecunda Humanæ Mentis actione, quæ dicitur compoſitio. Cap. IIII.

QVemadmodum ea,quæ per Naturam, & Artem congruenter componuntur,rectè compoſita & verè talia dicuntur: perperem uerò compoſita, dicuntur monſtra,deprauationes, & receſſus a conditione & lege componẽtium.Ita ex recta compoſitione ſimplicium a mente facta, conſurgit veritas Enunciationis: ex peruerſa, mendacium, & hoc eſt id verum, & falſum, quod in cõpoſitione & diuiſione dicitur locũ habere. *Verum eſt Ens.* Veritas dicitur Ens,q̃a rerũ cõditioni reſpõdet: mẽdaciũ nõ Ens,q̃a a rerũ cõdõne recedit.Hmõi cõpoſitio a mente facta, duplex eſt,una rei cũ re,vt Lac cũ albedine;altera rei cum tp̃e,vt Eclypſis cras erit.Cõpoſitio rei cum re,duplex eſt;vel coniunctorum per eſſentiã,conſtituendo primũ,vel ſecundum modum dicẽdi per ſe; vel coniunctorum ex accidenti, qđ fieri poteſt trib. modis;vel.n.accidens nectitur cũ accidente,ut album cũ dulci; vel accidens tribuitur Subiecto,ut mel eſt dulce,uel contra;ut dulce eſt mel,ut docet Ariſt.in 5.Meth.cont. 13. *Cõpoſitio cum tempore.* Altera compoſitio eſt,rei cum tp̃e,quæ poteſt fieri duob.modis,uel.n.fit cõnexio cum tempore ex accidenti,ut Alcibiades currit, nã uerba conſignificant tempus, vel ea fit per ſe,ut Eclypſis erit cras,ex prima,& ſecunda compoſitione,conſurgit tertia, quæ eſt rei cum re,& tempore,ut Luna cras Eclypſabitur.At dicet aliquis,dari etiam compoſitionem quartã,quæ ſit tp̃is cum tempore,ut ſi dicã ver nũc eſt, nunc eſt dies. Reſpondeo,has non eſſe compoſitiones tp̃is cum tempore,ſed rei cum tp̃e,q̃a conſiderãtur dies,annus,ver,& ſimilia tãquã res, q̃ cum differentijs temporis cõnectũtur. Et quemadmodum fit compoſitio rei cũ re,& cũ tempore,ita ratione vtriuſq; poteſt

compoſitioni competere verum,& falſum,vt ſi dixero,Homo eſt Lapis,eſt cõpoſitio falſa ex parte rerum,ſi dixero de Luna quæ Eclypſetur hora quarta noctis, quod eclypſetur hora octaua,eſt compoſitio falſa ex parte temporis,ſi de cane dico, canis nunc volat,eſt falſa ratione vtriuſque. *Dubit.* At quæritur,num fieri poſſit compoſitio ſine tempore? nam in compoſitione ſumitur uerbum quod conſignificat tempus, ideò ſemper videtur eſſe cum tempore. *Solutio.* Reſpondeo,compoſitionem eſſe duplicem, & ſine verbo, & cum verbo: cõpoſitio ſine verbo eſt intimior,& magis rem offert ſub ſpecie vnius, vt mel dulce,hinc dicitur in primo Phyſ.cont.20.Lycophronē ex oratione reieciſſe verbum ſubſtantiuum,ne diſtinctio rerum appareret, ſic agnus iudicat lupum aduerſum tanquam vnum; Hæc compoſitio proculdubio põt eſſe ſine tempore. Alia eſt compoſitio cum uerbo,quæ quamuis ex parte uerbi ſemper connotet tempus, tamen poteſt dici & compoſitio,& cum tempore, dum eius ſeorſum fit mentio ut nunc Alcibiades currit:& ſine tempore,vt Ariſt.eſt Philoſophus,nã illud eſſe,dicitur de Ariſt.ex accidenti,non quia nũc ſit; ſed quia ſit Philoſophus,ut docet Philoſophus in libro de Interpretatione de hac enũciatione,Homerus eſt Poeta. *Dubit.* Sed quæritur inſuper,an phantaſia valeat res cõponere cum tempore per ſe, & primo? nam ex accidenti non eſt dubitatio,& hoc quæri poteſt,cùm de phantaſia iumentorum,tùm de ea Hominis, nam formica colligens grana pro futura hyeme,& hirũdines conſtruentes nidum, & aues mutantes regiones pro uarietate temporum,non uidetur id poſſe facere ſine compoſitione rerum cum differentijs temporis. *Solutio.* Pro reſponſione,in libro de internis ſenſib. pateſeci feras obſcuriſſimè,& adumbratè ſolùm componere,phãtaſiam Hominis cõponere impeſectè;attinentia ad ſingularia,ſolam mẽtem cõponere exactè, & diſtinctè; Loquendo aũt de compoſitione cum tpe, de qua modò eſt quęſtio, dico tempus ſecundum propriã formam ſola mẽte cognoſci, rõ eſt: quia tempus eſt numerus motus,ſola mẽs apta eſt numerare,ideò inquit Ariſt.in 4.Phyſ.131. Si autem nil aptum eſt numerare pręter Animam,& Animæ mentem,fieri nequit ut tempus ſit,cum non ſit Aĩa,&c.Iumenta & feræ noſcunt tempus pro fundamento,noſcendo morũ, & pro connexis,ut noſcendo frigus,vel calorem quattuor temporum anni,mẽs aũt ſecundũ propriam formam, ideò propria conditione valet componere res cum tpe. Phãtaſia hominis cõſideratur dupliciter,vel rõne ppria, & ita tps ſolùm cognoſcit vt feræ,mõ tamen aliquo diſtinctiore,vel conſideratur ut dirigitur,& formatur per rationem, vt dicitur in 3.de Aĩa,57.& ita diſtinctiùs res particulares,cũ partib.temporis cõponit, vt accidit dum mente dirigimur ad aliquid agendũ in uno potius,quàm in alio tpe,& ex his elicitur ſolutio inſtantiæ ſumptæ ex formica, hirundine,& ſimilib.nã ducitur inſtinctu naturæ,& tẽpus noſcunt,ut dixi. *Dubit.* Cũ autẽ mẽs ea ſit,quę propriè componit, quęritur num id faciat tpe,vel momento,cum.n.ſit rerum diſtinctarum,uidetur id efficere tpe,& cum ſit rerũ indiuiſibilium, eaque ſit indiuiſibilis, uidetur id facere momento. *Solutio.* Reſpondeo,dum mente componimus primò ſimplicia componẽtia,ſeorſum intelligimus,quomodo autem ea tempore indiuiſibili intelligamus iã pateſeci. Mox ea componimus momento, perſiſtimus autem ſeruando eã compoſitionem per tempus aliqd,ita tamẽ in ea pſiſtimus,ut in quouis momẽto ſit tota. Hic dicitur fieri tpe indiuiſibili potẽtia,& ſeruari tempore indiuiſibili actu. Pertinet hæc Compoſitio ad vtramque differentiam mentis,nempè ad agentem,& menrẽ poteſtate, ut declaraui, ſed cum in mente conſiderentur potentię variæ,videndum eſt,ad q̃ ptinear. In mente conſideratur facultas appetens,& iudicans,hæc tria officia nõ appetentis, ſed iudicãtis ſunt. *Facultas iudicans.* In facultate iudicante conſideratur primo νοῦς, ſiue intelligentia,ad hãc ptinet cognitio primorũ principiorum, & quamuis hęc quoq; componat cõſtituẽdo dignitates,& poſitiones,tamẽ ad ea ppriè ptinet apprehenſio ſimplicium. Hic dicitur oculus ànimi. Reperitur deĩde διάνοια, & facultas dianoectica, cuius cõponẽdi officium magis eſt proprium, & ad eandem pertinet officium ratiocinandi, ſed tunc dicitur [illegible], vt patet ex ſexto Nicomachiorũ capitulo primo. Sed cum Huma-

na

na Mens componendo conſtituat,& affirmationē,& negationē,quæritur,quid prius cōſtituat,vel aptū ſit originis ordine conſtituere,num affirmationem,vel negationē? *Num affirmatio ſit prior.* Ariſt.in primo de Interpretatione præfert affirmationem,inquiens: Eſt autē vna prima Enunciatio affirmatio,deinde negatio,& iure:nam affirmatio eſt ſimplicior negatione,& id oportet negationem negare,quod affirmauit affirmatio. Ex aduerſo nonnulli viri docti, vt Fracaſtorius in libro de Intellectione,præferunt negationē,hac du cti ratione,quia primo tenemur res apprehendere vt diſtinctas, adeò ut una non ſit altera,mox eas componere. Cōfirmatur: quia negatio,cum ſit diuiſio,eſt ſimilior apprehenſioni ſimplicium. Reſpondens dico,affirmationem & negationem nō adeò eſſētialiter eſſe ordinatas, vt cogamur ſemper eādem prius quàm alterā formare. *Solutio.* Hinc diſtincta conſideratione,& una,& altera poteſt præferri,conſiderari.n. pōt ordo īter eas conſideratione Logica,Metaphyſica,& Phyſica: cōſideratione Logica fieri pt du pliciter. Primò,cōſiderando eas ut ſpecies Enunciationis, & quia una non eſt Enunciatio ob aliam; ideò vna non eſt prior altera. Secūdò, referendo eas ad compoſitionem,& quia affirmatio eſt ſimplicior,ideò dicitur ab Ariſt. prior. Si cōſideratur ordo earum conſideratione Metaphyſica,affirmatio eſt prior,quia Ens abſolutè, prius eſt non Ente;& vnum ac ſimplicius,prius eſt multitudine,& compoſitis,ut legitur in 2. de Cœlo 22. affirmatio autem reſpondet Enti,& eſt ſimplicior. At ſi tertio cōſideratur ordo Phyſicè,ut pertinet ad tertium de anima,& noſtrum modum cognoſcendi, ſic primò formamus enunciationem de ſecundo adiacente affirmatiuam, ut calidum eſt,album eſt;nam,ita obiecta nos mouent: ſecundariò negamus,calidū non eſt. Mox autem tranſeundo ad Enunciationes de tertio adiacente, primò apti ſumus cōſtituere,negationem,vt dicēdo,calidum nō eſt frigidum; mox uerò affirmationem,vt ignis eſt calidus. Ratio huius eſt, quia prius noſcimus accidentia, quorum unum de altero negatur,quàm noſcimus ſubſtantiam,cum qua per affirmationem nectitur accidens. Ex his conſtat, hæc tria rectè dici poſſe, affirmatio non eſt prior negatione, nec uice verſa. *Concluſio.* Inſuper,affirmatio eſt prior negatione. Demùm negatio eſt prior. Ratio Fracaſtorij nullius eſt roboris: nam ſolùm oſtendit primò ſimplicia ſeorſum apprehendi mox componi, at non primò unum de altero negari.

De tertia muneris functione humanæ mentis. *Cap. V.*

EX prima & ſecunda mentis actione, pendet tertia admirabilior, maiorič; arte egens cæteris, & dicitur Cogitatio, ſiue Ratiocinatio, cuius ope, ex vno elicimus aliud,& ex uno in aliud progredimur. Hæc nuncupatur Ratio, vel quia eſt mutua plurium relatio, ex qua aliud deducitur, vel quia per eum alterius cauſam,& rationem afferimus. *Ratio.* Hæc ratiocinatio fieri poteſt,& natura tantum,& Arte naturę adhibita,& dum fit arte,perfectius fit,quàm dum fit ſola Natura,vt inquit Ariſt. ſub initio primi Rhetoricorū. Ars enim naturam perficit tan quam miniſtra eius. Quomodo Ratiocinatio fiat in tempore,uel momento, ex dictis in præcedentibus notum eſt,nam ſemper apprehenſio momento fit, ſemper eſt tota ſimul,quamuis per continuatum tempus ſeruetur, & progrediendo ex apprehenſione unius,in apprehenſionem alterius progredimur,ex indiuiſibili, ad indiuiſibile, vt progrediendo ex emiſſione radiorum, in illuminationem, & ex hac, in actionem a viſibilibus prodeuntem in perſpicuum illuminatum. Sed pulchra ſe nobis offert dubitatio, *Dubit.* quia dicimus in formanda demonſtratione maiorem prius tempore noſci, minorem uerò, ſimul tempore cum concluſione, nam quæro minorem, & concluſionem; Vel noſcimus eodem momento,uel diſtincto; ſi eodem, falſa erit ſententia Ariſtot. in ſecundo Topicorum, dicentis nos non poſſe ſimul plura intelligere: ſi diſtincto, quia inter duo inſtantia mediat tempus; non ſimul tempore

Solutio. noſcemus minotem,& cõcluſionem. Reſpõdeo, de his ſe habere ut de interitu unii & ortu alterius: nã quæri ſolet,an eodem momẽto quo una forma deſinit,incipiat e ſe altera? & dicendum,id fieri eodẽ inſtanti temporis, diſtincto inſtanti naturæ,nam inquit Philoſophus in 8.Phyſ.65.mediũ in tranſmutatione eſſe numero unum, rõne uerò duo, Hinc dicimus,ob diſtinctam rationem,inſtans unum temporis eſſe duo inſtantia Naturæ,id ipſum dicendũ de ratiocinatione apprehenſa minori,eodẽ inſtanti temporis noſcitur cõcluſio,& diſtincto naturæ,ob diſtincta cognoſcibilia: & præſertim hoc accidit de indiuiſibilibus,quæ ex ſe nõ egent tẽpore,ſed ſunt actus perfecti. Hoc tertium humanæ mentis officium maximè proprium hominis eſt,& cum eo reciprocatur,nam ſolus homo eſt animal rationale,cætera enim uel ſunt ſupra rationẽ, ut ſeparatæ mentes,uel infra,ut iumenta,& feræ: Solus homo eſt particeps officij rõcinandi,quod profectò ſublime eſt,& uberrimos parit fructus, ut ex calce libri patebit.

Solus Homo particeps rationis eſt.

Nam cum homo per mentem nil ſit actu, ſed omnia poteſtate, fit omnia actu, & fit oĩa,nõ cum Materia,& interitu, ſed ſeorſum ab illis,cum ſola perfectione,fit oĩa, cùm ſenſibilia inſtrumento ſenſuum, tùm intelligibilia facultate propria, fit omnia apprehẽdendo Simplicia,cõponendo,ratiocinando;fit omnia,& uera,& utilia,& honeſta;fit oĩa contemplando, agendo & efficiendo; & cum modis uatijs homo per rationem & Mentem fiat omnia, euadit vniuerſum ſpiritale, & incorporeum: & cũ ſit vniuerſum,eſt imago & umbra Dei, in qua adumbratione & cõſimilitudine, ſummũ eius bonum eſt collocatum. Et cum mens ita fuerit facta oĩa,tunc ualet intelligere ſeipſam,quod ei cõpetit actu reflexo,iudicãdo per opera vires ſuas.

Dubit. Sed hoc in dubium uerti ſolet,an mens quia intelligit, dicatur fieri oĩa, uel potius uice verſa, quia fit res aptas cognoſci,ideo eas intelligat & cognoſcat? Aiunt nonnulli, Mentem primò res fieri,quia primò earum recipit actionem,& ſpecies,mox nutu temporis,ſaltem origi nis ordine,eas intelligit. Hanc ſententiam minus ueram puto,nam mens & facultas cognoſcẽs per ſe,dicitur fieri Obiectum ſuum, hoc eſt ut cognoſcẽs. Hinc dicitur fieri res per cognitionem & id confirmatur; quia aer recipiens actiones viſibilium, non dicitur fieri uiſibilia, ſed ſolùm oculus,nec oculus ea fit, niſi dum per uidendi facultatem ea iudicat. Hinc Ariſt.in cont.8.3.de Anima,dixit,Cum autem mens fuerit facta omnia,ut ſciens dicitur qui ſecundum actum,&c. adeò ut per ſciẽtiam quæ cognitio eſt,dicatur fieri ſcibile,& id ipſum elicitur ex cont.37.in quo Ariſt.explicãs quomodo Anima fiat omnia, inquit, Eſt autem ſcientia quidem ſcibilis, &c. adeò quod ſcientiam,quæ iudicium eſt, ſcibilia appellet. Quod confirmatur præſertim de mente,quia in ea nil noui recipitur,ſed ſolùm iudicat obiectum,adeò ut ſpecies intelligibilis nil aliud ſit, (vt ſuo loco patebit) niſi actus intelligendi, & propterea non poteſt primò fieri intelligibile,nos illud intelligere;ſolùm conciliando poſſumus dicere, facultatem cognoſcentem primò fieri obiectum per præſentiam & oblationem, mox uerò per iudicium,& cognitionem,propriè tamen & per ſe, quia facultas iudicat, dicitur fieri res, quæ iudicantur,non uice uerſa.

An detur ſpecies intelligibilis diſtincta ab actu intelligendi. Cap. VI.

CVm conſideratione actionũ Humanę mẽtis iuncta eſt conſideratio ſpecierũ intelligibiliũ,de quib. hoc præſertim in dubiũ uerti ſolet, an detur ſpecies intelligibilis diſtincta ab actu intelligẽdi.

Voces uaria. Qua de re verba faciẽs accipio ĩueniri has voces intelligibile ptãte,Intelligibile,actu, actionẽ ĩtelligibilis,actionẽ mẽtis ĩtelligẽtis,ſiue notionẽ,ſpẽm ĩtelligibilẽ,& habitũ mẽtis.

De ſpecie intelligibili. Dubitatio eſt de ſpecie ĩtelligibili, an ſit eadẽ cũ actione rei ĩtelligibilis,ſiue cũ actione mẽtis,uel potiùs ſit mediũ aliquod inter eas actiones,ab vtriſque diſtinctum? Quicunq; putant dari ſpeciem intelligibilem,mediam, & diſtin

etam,

Digitized by Google

ctam,eã ita deſcribunt, quòd ſit qualitas ſpiritalis,quæ in Mente poteſtate, vt forma in ſubiecto recipiatur,producta a phantaſmate,auxilio Mentis agentis,repræſentans Menti eſſentiam rei,per quam mens obiecto redditur ſimilis. Hãc ſpeciem inquiunt non eſſe intelligibilem,ſed eſſe rationẽ intelligendi,per quam mens primò intelligit intelligibile mox actu reflexo valet etiam intelligere ſpeciem illam. Eſt itaq; dubitatio,an detur huiuſmodi ſpecies intelligibilis, diſtincta ab actu intelligendi, quę ẽt rei notio dicitur? Qua de re quattuor sũt opiniones. *An detur species intelligibilis.* Prima Theophr. Plutarchi, Lydi,& Priſc. Lydi,necnõ Simplicij, qui ſpecies ad Mentem Animarũ pertinentes cõcedunt,eaſq; aiunt eſſe duplicis generis, nempè vel in eſſentia Aïæ inſertas, quas rõnes appellãt,vel ab eis per exicitationem factam ab externo obiecto,emiſſas; Primas diſtingunt ab actu Intelligendi,vel Sentiendi; ſecundas loquendo de Senſibilibus, eas diſtinguunt ab actu Sentiendi, non autem loquendo de Intelligibilibus. *Opinio prima.* Ideò inquiens ſimplicius in 3. de anima,39. Senſibiles formas vocat totum hoc,formas ſenſibiles in ipſo ſenſu,& imaginatione exiſtentes,quas a facultate Senſuũ formatrice ait fieri puriores,non autem ſentiri. *Simplic.* Intelligibiles autem formæ ipſius mẽtis aĩariæ intellectiones ſunt. Hæc Simplicius. Sed quoniã ſpecies, & rõnes ĩſertæ in eſsẽtia Aĩæ reiectę ſunt,de ſpeciebus primi generis non erit ſermo,ſed de alijs. Ideò eſt ſecũda opinio Scoti,primo Sent.d.3.q.6.& 6. Metaphyſicę,q.18. Inſuper D.Th.Io.Gand.Zim. & multorũ. *Secunda Opinio.* Hi duplicem ponunt ſpeciem,vnã quam dicunt expreſſam,& eſt phãtaſma illuſtratum lumine agentis,alteram impreſſam, productam facultate Luminis mẽtis agentis,& in mente poteſtate,ut in Subiecto receptam, diſtinctam ab actu intelligendi. Tertia opinio eſt Ludouici Boccaf.& aliorum quorundã illuſtrium Philoſophorũ qui nec in Senſu,nec in mente concedunt ſpeciem ſenſibilem,uel intelligibilem ab actu ſentiendi vel intelligendi diſtinctã. *Tertia Opinio.* Nonnulli demùm ſe medios conſtituunt, *Quarta Opinio.* concedunt.n.ſpecies ſenſibiles diſtinctas ab actu ſentiendi, & negant id de ſpeciebus Intelligibilib. ut Alex. Achilles,& alij nonnulli,qui in parte cõſentiunt cum Simplicio, ſolùm diſſentiunt de mõ. Ex horũ itaque opinione,ſpẽs intelligibilis eſt res in eſſe cognito,& ſpirituali,recepta in mente,nõ ut ſubiecto,ſed cognitũ in cognoſcẽte,& cũ nõ ſit quid reale,nõ eſt in ſubiecto,ſed ſolùm modo aliquo mentem format, ut cognitio cognoſcentem,inhęrentia.n.eſt cõditio accidentis realis. *Species intelligibilis quid ex aliorum opinione.* Relatæ itaque opiniones in tres rediguntur,vel.n.ſpecies in omnibus diſtinguitur,uel in nullo,vel diſtinguitur in ſenſibus,non aũt in mente:ideò ego in his uerſabor, quòd ſpecies intelligibilis ſit diſtincta ab actu intelligendi,& in mente ut in ſubiecto recipiatur,ex uarijs colligi poſſe videtur, *Conclusio.* & Primò Ariſt. in 2. de aĩa diuidit actũ in primum & ſecundum, & inquit ſcientiã eſſe actum primum,ſpeculationem uerò actum ſecundum,cum autem ſpeculatio ſit actus intelligendi,& ſpeculatio ſupponat actum primum,qui eſt habitus ſciẽtię, eſt neceſſe ut actus intelligendi, ſit diſtinctus a ſpecie intelligibili, attinente ad habitum ſcię,& ratio ita formatur: *Primi distinctas.* omne id cui competit actus ſecũdus,eſt neceſſe ut prius includat actum primum: Mẽti competit ſpeculatio,quæ eſt actus ſecũdus:quare prius ei competit actus primus,a ſecundo diſtinctus,includens ſpeciem ſine actu intelligendi. Confirmatur,quia mens puerorum eſt in potentia ad actum primum, quę dicitur potentia eſſentialis,mox dicitur in potentia ad actum ſecundum,ideò,ut ſpeculentur,debent primò actum primum,& ſpeciẽ recipere, mox ſpeculari, & propterea eſt neceſſe,ut actus primus & ſpẽs ab actu intelligendi ſecernatur. *Ratio 1.* Pręttereà,ut ſenſitiuũ ſe habet ad ſenſibilia,ita mens ad Intelligibilia.& 3. de Aĩa,cont.2. Senſitiuũ,recipit ſpecies a ſenſibilib.diſtinctas ab actu ſentiendi,quare & mens eas recipit ab intelligibilib.diſtinctas ab actu intelligendi. *Ratio 2.* Minor eſt Ariſt.in lib.de memoria,dicentis a ſenſibiliũ actionib.imprimi ſpecies,ut a ſigillo ĩprimitur figura in cerã. *Ratio 3.* Pretereà,cũ intelligere ſit modo aliquo pati,& mens ptãte ſit ſimilis primæ materiæ, oĩs potentia patiens,primò recipit formam,mox per eum agit; mens poteſtate eſt patiens,ideò primò debet ſpeciem recipere,ut mox ex ea prodeat actio. Præterea, Ariſtot.in cont.4. *Ratio 4.*

inquit, Mentem vt omnia intelligat, debere eſſe nudatam omni ſpecie, quoniã propè apparens prohibet alienum, & obſtruit. Hæc regula eſt vera de eo quod recipit formam aliquam vt Subiectum, diſtinctam ab actu recipientis, vt eam declarauit Ariſt. in 2. de Anima. 71. & 118. de medio deferente actiones, & de inſtrumentis Senſuum.
Ratio 5. Prætereà, Ariſt. in cont. 6. commendat dicentes animam eſſe locum ſpecierum: at veteres id enunciantes, putabant animam ita eſſe locũ, ut vel eſſet, uel in ſe haberet rem intelligibilem, ideò dicebant ſimile ſimili noſci, non autem ita putabant eſſe locum (quia ſolum iudicaret) & præſertim quia tunc Mens non diceretur poteſtate, indicare enim eſt agere, non pati, & iudicium fit per potentiam agendi, non recipiendi.
Ratio 6. Prętereà, id ipſum ex 8. cont. elicitur, inquit enim Philoſophus, Mentem in habitu eſſe omnia, intelligere ad libitum, & intelligere ſe: hęc conſpicuè indicãt dari ſpeciem intelligibilem diſtinctam ab actu intelligendi, quæ in Mente ut in Subiecto, primò recipiatur, mox per eam agat, promendo iudicium, nil enim dicitur fieri aliud, niſi ab eo vt a forma perficiatur, & ſi Mens nil reciperet, ſemper egeret alio ei offerente obiectum, & nunquam ad libitum intelligeret, & niſi reciperet ſpeciem rei intelligibilis,
Ratio 7. & recipiendo eam, fieret illud, non poſſet per intelligibile, intelligere ſe. Inſuper, Ariſt. in 1. & ſexto Nicomachiorum, habitus animi diuidit in morales attinentes ad appetitum ſentiendi, & rationales, attinentes ad Mentẽ: cum autem habitus ſit Qualitas primæ ſpeciei, & huiuſmodi Qualitas ſit diſtincta ab actione, & ſubiecto egeat, cui inhæreat, cogimur fateri, habitus Mentis qui ſunt vniuerſalium, eſſe in Mente, ut in ſubiecto diſtinctos ab actu intelligendi, cũ pręditus habitu nõ ſemper ſpeculetur: Quæ autem ita ſe habent, ut ſeruetur unum pereunte alio, neceſſariò diſtinguuntur.
Ratio 8. Et confirmatur: quia niſi huiuſmodi habitus in mente reciperetur, tunc mens uiri
Ratio 9. ſapientis, non contemplans, diſtingueretur ab ea ignari. Prætereà, prodeuntia ex principijs diſtinctis, neceſſariò ſunt diſtincta: actus intelligendi prodit ex Mente, ſpecies intelligibilis ex phantaſmata illuſtrato, quæ ſunt principia diſtincta: quare actus in-
Auerr. telligendi & ſpecies, inter ſe diſtinguuntur. Hoc uidetur etiam exiſtimaſſe Auerr. nam in 3. com. 3. de anima, ait, Mens recipit formam, quam comprehendit, adeò ut comprehenſionem Auerr. diſtinguat a forma, ſiue ſpecie. Similiter cont. 5. ait, intelligibilia habere duplex Subiectum, vnum per quod ſunt vera, & eſt phantaſma, alterũ per quod ſunt vnum Entium, & eſt Mens poteſtate: at Subiectum quod accidens eſt vnum Entium, eſt ſubiectũ cui inheret forma. Et in ſecundo de anima, 149. inquit, in anima recipere, aliud eſſe a iudicare, ideo antecedit receptio ſpeciei, ſequitur iudi-
Themiſt. cium. Similiter Themiſtius in digreſſ. tertio de anima, memoriam ait Theſaurum ſpe-
Alexand. cierum, & ſpecies ab actu intelligendi ſecernit. Clarius etiam Alexander eas ſtatuit ſecretas: nam in primo ſuo lib. de anima, c. 19. loquens de phantaſia, ait: Eiuſmodi igitur figuras, ſiue relicta ueſtigia imaginationem nuncupant, & imaginationem eſſe figurationem affirmant, ſed figura hæc imaginatio non eſt, ſed circa eiuſmodi figuram imaginandi facultatis actio: etenim ſi figuram, & imaginationem idem eſſe conceſſeris, ſtatim efficies, ut ij qui figuram illam habuerint, etiam cum nil imaginẽtur, nihilominus in imaginatione ſint, &c. Conſpicuè Alexander diſtinctionem ponit, & ratio eius conſimilem vim habet de Mente habitu pręditа, ideò cap. 25. inquit, Materialis mens eſt facultas ad formas excipiendas tabellę nondum ſcriptę ſimilis: at tabella figuras recipit diſtinctas ab eius actione; Iure itaque uidetur dicendum, ſpecies intelligibiles, quarum mens dicitur locus, diſtingui ab actu intelligendi.

Oſten-

Digitized by Google

Oſtenditur ex ſententia Ariſt ſpecies intelligibiles non diſtingui ab actu intelligendi. Cap. VII.

RElata opinio quamuis ſit rationi, tùm decretis Theologorum ſatis ſit conſentanea, ex opinione tamen Ariſt. puto dicendū, actu intelligendi non diſtingui a ſpecie intelligibili, nec recipi in mente ut in Subiecto, ſed ut actū cognoſcendi in iudicante, quod uarijs rationibus oſtēdi poteſt, & primò. Superius non perficitur ab inferiore, ut a propria forma, perficiens.n. eſt aliquid præſtantius, ſed ſolū ſuperius poteſt eſſe iudex inferiorū; Mens eſt præſtantior quidditate materiata; quare non ab ea, ut a forma perficitur, per quā mox operetur, ſed ſolū eam iudicat. Hinc dicitur nō mixta, ut dominetur, hoc eſt ut intelligat, ueluti inquit Ariſt. in cont. 4. 3. de Anima. Cōfirmatur, quia nulla forma ex Materia non pendens recipit denuò formā aliam ut Subiectū; Mens eſt forma ex Materia nō pendēs: quare &c. Maior patet per Ariſt. in primo de Ortu, & interitu, 5 5. dicentē, originem paſsionis, & receptionis eſſe Materiā, & ſi daretur forma ſine Materia, nō pateretur. Cōfirmatur, quia inuariabile nō recipit id, quod uarietati eſt obnoxiū; Hinc Cęlum uilius Mente, quia æternū eſt, nullum a mortalibus recipit accidens. Præterea, id ipſum oſtenditur ratione ſumpta ex Memoria, nā ſi in Mente ut in Subiecto per receptas ſpecies, gignerentur habitus, etiam deberet Mens nedum ſeruare ſpecies, ſed etiam maximè ſeruare, cū uarietati non ſit obnoxia: At Ariſt. Menti Memoriam non tribuit, ſolū ait ſeruari uniuerſalia ex accidenti, quatenus ſeruantur phantaſmata per Memoriā phantaſiæ innctam, ex quibus ad libitum Vniuerſalia eliciuntur. Cōfirmatur, quia ſi mens reciperet ſpecies, & in ea ſeruarentur habitus, tunc nō eſſet neceſſe dum intelligere nolumus, quod prius phantaſmata ſpeculaaremur: nā habens habitum, valet per illum ut per formā ad libitum operari; At Ariſt. in 3. de Anima, & alibi ait, quòd eſt neceſſe intelligentē phantaſmata ſpeculari, ideò inquit Auerr. in 3. de Anima, 3 9. cum corpus quod eſt vniuerſalius intelligibilium, abſtrahitur a mente, & exiſtit in reb. Senſibilibus, neceſſe eſt, ut formæ ſint in mente ſecundū uelocitatem & rem uelocis trāſmutationis non fixam, &c. Inſuper, quoniā natura nūquam abundat ſuperuacaneis, nec facit per plura quod ualet efficere per pauciora, cū huiuſmodi ſpecies ad nil cōferre uideantur, reijciendæ ſunt penitùs. Nam ſi cōferrent, uel conferrent pro repræſentando obiecto, quod nō eſt dicendum, quia phantaſma illuſtratum ſatis eſt, vel ut mens per eam intelligat, quod etiā concedi non debet, quia mens ut intelligat, non habet ab alio, cum ex ſe ſit principium intelligendi; Vel demū, vt mens contrahatur ad definitam alicuius intelligibilis cognitionē, quod dici non debet, quia ad id efficiēdum phantaſma eſt ſatis. Quare ſpecies, ab actu intelligendi diſtinctæ, ut redundantes, ſunt negligēdæ. Præterea, ſi daretur huiuſmodi ſpecies, tunc in mente intelligente tria inuenirētur, mens, actus intelligendi, & ſpecies, quod nunquam dixit Ariſt. nam in ea nil eſt pręter intelligibile, & mentem. Et pręſertim, quia ſi mediaret huiuſmodi ſpecies, tunc ex mente & intelligibili non fieret maximè unum, quoniam nō fieret ſine medio, nec maximè fieret intelligibile, ſed hoc competeret menti ſpecie formatæ, & demùm, redderetur falſa ſententia Ariſt. in 5 1. cont. dicentis, mentem nil eſſe actu antequam intelligat, nam prius eſſet actu per ſpeciem intelligendi. Pręterea, hoc lucidisſimè elicitur ex 7. Phyſ. 2 0. quo loci inquit Philoſophus. Vt igitur neque cum dormiens excitatur, aut ebrius eſſe deſinit, aut ægrotans conualeſcit, fit ſciens, quāuis prius non ualuerit uti & agere ſecundum ſcientiam, ſed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem redacta mente, ineſt potentia ad ſcientiæ uſum; Ita huiuſmodi aliquid fit in prima ſciētię adeptione, perturbationis enim quies quædam fit, & trāquillitas, &c. & colligēs inquit: patet itaque, quod alteratio in Sēſibilibus eſt, & in ſentiente Animæ parte, in alia

Quod non diſtinguatur.

Ratio 1. *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Ratio 5.* *Ratio 6.* *Ratio 7.* *Ratio 8.* *Ratio 9.* *Ratio 10.*

alia autem nulla (niſi ex accidenti) cōſpicuè Philoſophus affirmat, in mēte nil recipi, ſed ſolū ex ea prodire iudicium, cōpoſitis alijs, quod eo loci ēt confirmat Auerroes. Neque eſt putandum Ariſtotelem, & Auerroē: tunc non ex propria ſententia, ſed ex opinione Platonis loqui, vt inquiūt Scotus, & Zimara, nam ex ſententia loquuntur, alioquin Ariſtoteles nō rectè ſoluiſſet difficultatem propoſitam, quæ erat, an motus pertineat ad Animam; Et illi præſertim, qui mentem uniuerſæ Humanæ ſpeciei putant unam, cogūtur hoc fateri: quoniam ſi quid in mente vt in ſubiecto reciperetur, quod unus addiſcit, addiſcerent & alij, & cum mētes ſuperiores nil ut in ſubiecto re- *Concluſio.* cipiāt, etiam de Humana mēte idipſum iudicandum eſt. Colligamus itaque, nō eſſe cōcedendam ſpeciem intelligibilem diſtinctam ab actu intelligēdi, & hæ uoces, ſpecies intelligibilis, Intelligibile actu, Notio, Actus intelligēdi, re idem denotant, ſola ratione diſtinctum. Dicitur ſpecies intelligibilis, vt eſt eſſentia rei intelligibilis in eſſe cognito, perficiens modo aliquo mētem poteſtate; Dicitur notio, quia eſt iudiciū eius, & ob id ipſum etiam dicitur actus intelligēdi. Et ſi quis quærat, an hoc iudicium ſit in mēte ut in Subiecto, uidetur enim quod ſic, quoniam inquit Ariſtoteles 9. Metaphyſicæ, 16. intelligere eſſe operationem immanentem. Reſpondeo, actum intelligendi eſſe iudicium, quod eſt perfectio iudicantis, & eſt in iudicante ut in fundamento actionis, non ut in Subiecto, & præſertim, quia res Subiecto propriè eget pro ſuo eſſe Materiato, at non pro ſpiritali & cognito. His accedit, quòd Ariſtoteles loco relato inquit, quod uiſio eſt in vidente, ſpeculatio in ſpeculante, vita in Anima; at ſpeculans non eſt ſola mens, ſed Homo, ut etiam uidens, ſat eſt, ut pertinentia ad ſcientiæ habitum in memoria ſeruentur, nam in quinto gradu Moralis Philoſophiæ ca. 6. patefeci habitus mentis non eſſe in mente ut in Subiecto, ſed in Phantaſia per Memoriam ſeruari.

Reſolutio difficultatis de ſpecie Intelligibili & ſolutio aduerſarum rationum. Cap. VIII.

Ordo noſtræ cognitionis. VT propoſitæ difficultatis reſolutio magis conſpicua reſulgeat, quoniā noſter Philoſophandi modus nititur experientia, ut fundamento, & per opera eleuamur in notitiam principiorum, ideò in nobiſmet conſiderare debemus progreſſum, & ordinem noſtræ cognitionis: Nam primò occurrunt externa ſenſibilia, quæ propria quadam actione agunt in Senſus, vt viſibilia in *Species ſēſibilis.* oculum, quæ actio non propriè dicitur ſpecies uiſibilis, ſed ſolùm latè: propriè autem dicitur actio rei uiſibilis. Tertiò Senſus externus excitatus ab ea actione, iudicat: id iudicium eſt id, quod mox offertur Senſui Communi, illumque excitat, in eoque perficitur, & hoc iudicium quod eſt res ſenſibilis in eſſe cognito, propriè dicitur ſpecies ſenſibilis, ut ſpeciem, hoc eſt rei formam repræſentat, & Senſum perficit. Hoc iudicium Communis ſenſus, id eſt, quod excitat & mouet Phātaſiam. Hinc Phātaſia definitur ab Ariſtotele quod ſit motus factus a Senſu, nempe Communi, qui actu eſt: Senſus autem eſt actu per iudicium rei Senſibilis, mox Phantaſia idipſum imaginatur, aliquid ſuperaddens, idque in memoria recondit, & dum Phantaſia imāginatur, ſuo imaginandi actu qui eſt phantaſma actu, mentem excitat, ei offerendo id phantaſma, mens in illud conuerſa, primo particulare illud iudicat, mox quaſi in ſe rediens, *Tres Theſes.* derelictis conditionibus indiuiduantibus, ſolam eſſentiam, quæ eſt ipſum vniuerſale, conſiderat, in quo progreſſu nulla reperitur propriè ſumpta ſpecies diſtincta ab actu Sentiendi, vel intelligendi, & propterea tres profero Concluſiones. Prima eſt: nō datur ſpecies intelligibilis diſtincta ab actu intelligendi. Secunda eſt, nō datur propriè ſpecies Senſibilis diſtincta ab actu Sentiendi. Tertia eſt, in attinentibus ad Senſum externum, datur actio externi ſenſibilis, diſtincta ab actu ſentiendi, quæ ſolum minus

propriè

Digitized by Google

propriè dici poteſt ſpecies.Prima cõcluſio ex dictis conſpicua eſt. Secunda attinens *Prima Cõ*
ad ſenſus,ſimiliter eſt conſpicua,quia ea ſpecies diſtincta,redũdans penitùs eſt.Hinc *cluſio.*
Ariſtoteles in 2.de Anima 141.inquit,eundem eſſe actum,rei Senſibilis & Sẽſitiui: *Secũda cõ*
at actu ſenſitiui non eſt ſpecies,ſed iudicium,quare etiam ſenſibile non cõſtituit ſpe *cluſio.*
ciem,a iudicio diſtinctam.Confirmatur,quia ſi darentur huiuſmodi ſpecies ab actu
cognoſcendi diſtinctæ,tunc poſſent etiam ſeruari per memoriã,abſque eo quòd præ
noſcerentur,quod minimè accidit,nam expetientia percipimus id ſolum memoria
ſeruari,quod prænouimus,adeò ut memoria ſit notionum,non ſpecierum ab eis di-
ſtinctarum. Præterea lucidiſſimà Ariſtoteles in libro de Senſu & Senſili huiuſmodi
ſpecies renuit,nam diſputans aduerſus Democritũ,damnat de modo uidẽdi ſenten-
tiam eius,putabat Democritus uiſionem fieri per ſpecies ex uiſibilibus prodeũtes,fa
tetur Ariſtoteles Senſibilia agere,at negat ſpecies diſtinctas uel ab actione Senſibi-
lium externorum,vel ab actu Sentiendi.Tertia Cõcluſio,nempè dari actiones exter *Tertia cõ*
norum Senſibilium,diſtinctas ab actu ſentiendi notum eſt,nam Senſibilia etiã agunt *cluſio.*
in medium,nõ cognoſcens:inſuper uehemens ſenſibile labeſactat ſenſum, at iudiciũ
non labefactat. Hinc Ariſtoteles in 2.de Anima, 127.inquit, aerem pati a ſenſibili-
bus,at per eam paſſionem non ſentire,ſed reddi ſenſibilem, quæ actiones nõ propriè
dicũtur ſpecies,ſed actiones sẽſibilium,& ſi quis dicat in ſpeculo apparere ſpecies re
rum uiſibilium,dicendum eſt cum Ariſtotele,in lib.de Senſu & Senſili, eas non eſſe
ſpecies,ſed actiones uiſibilium repercuſſas a ſpeculo leui,repręſentãtes uiſibile;cuius
iudicium propriè eſt ea ſpecies,de qua Ariſtoteles in 2.de Anima inquit, Senſum re
cipere ſpeciem ſine materia,quæ eſt res ſenſibilis in eſſe cognito.His explicatis,faci- *Diluũtur*
lè modò eſt aduerſas rationes diluere.Prima erat,quia actus intelligendi eſt actus ſe *aduerſæ ra*
cundus præſupponens primum,in quo primo includitur ſpecies.Reſpõdeo actus pri *tiones.*
mus eſt habitus,qui nõ eſt in mente ut in ſubiecto,ſed in phantaſia per Memoriam;
Vt pertinet ad mentem ea nullo eget,vt iudicet quæ ei offerãtur,& ipſamet eſt actus
primus.At dices,eadem dubitatio eſt de phantaſia,quia ea per Memoriam ſeruat,&
ſeruat non iudicium,ſed ſpeciem,& formam ſine iudicio,nam dormientes & nõ ima
ginantes non iudicant,quare datur ſpecies diſtincta a iudicio.Reſpondeo,id eſſe iudi
cium in habitu,non in actu,& eſſe ueluti impreſſionem quandam factã a ſigillo,quia
per ſenſibilia actu cognita definito quodam modo,permutãtur ſpiritus, hinc Memo
ria expoſcit temperamentum ſiccum pro retentione,& ob id Ariſtoteles in 7.Phyſ.
20.dixit,Alterationem ad ſolum Senſum,& Senſitiuum pertinere,ſic itaque phanta
ſia per habitum prodeuntem ex iudicijs imaginabilium,cum alteratione,& definita
quadam diſpoſitione ſpirituum,ad libitum actu imaginatur,& tunc ſpecies quę erat
in habitu,conſtituitur in actu.Addebatur,mẽtem puerorum eſſe poteſtate ad actum
primum.Patet ſolutio:nam actus primus in eo formandus eſt habitus,ut dixi.Adde
batur,Sẽſitiuum recipere ſpecies ab actu ſentiendi diſtinctas,cũ in memoria fiat im-
preſſio earum,iã hoc ſolutum & explicatum eſt.Dicebatur intelligere modo aliquo
eſſe paſſionẽ,& mentem eſſe tanquã materiam intelligibilium. Reſpondeo in men-
te non reperiri aliam paſſionem præter excitationem factam per oblationem Phãtaſ
matis in eſſe cognito,per cuius iudicium dicitur fieri intelligibile,perfici ab eo,ma-
teria eius,& locus:nam quod alij referunt ad ſpeciem ſenſibilem, nos tribuere debe
mus actui intelligẽdi,modo iam explicato:adeſt ſimilitudo inter materiam,locũ, &
mẽtem in parte,nõ abſolutè.Addebatur,mẽtem debere eſſe nudatam formis intelli-
gibilibus,ut eas recipiat,&c.Reſpõdeo,regulã eſſe veram de omni receptione & rea-
li,& ſpiritali,tum in materia,tum in loco,tum in Anima,ſiue recipiendum ſit,notio,
ſiue ſpecies,immò Ariſtoteles dãs regulã,dixit, quod prope apparet, prohibet alie-
num,dixit apparet,denotando actum intelligendi,actus autem dicitur recipi in iudi
cante,quia eſt Obiectum externũ in eſſe cognito,cuius cognitionis fundamẽtum eſt
cognoſcens.Inſuper inſtabatur,quia Ariſtoteles commendat ueteres, dicentes Ani-
mam

Digitized by Google

mam eſſe locum ſpecierum. Reſpondeo, illum commẽdare Sententiam, at non modum. Quòd mens dicatur fieri omnia, & quòd detur habitus Mentis, nobis non aduerſatur: iam patefeci quomodo id intelligi debeat. Et vt pertinet ad ſolam mẽtem, cum ex ſententia Ariſtotelis nil noui recipiat, tamen differt mens pueri ab ea uiri ſapientis: differentia eſt in attinentibus ad Phantaſiam, per memoriam ei iunctã, & habitus, qui ſunt Phantaſmata firma, conſtãtia, & ordinata. Addebatur prodeuntia ex principijs diſtinctis eſſe diſtincta. Reſpondeo phantaſma non producere ſpeciẽ, ſed eſſe ſpeciem, quæ oblata mente iudicatur, ea autem in phantaſia eſt ſpecies ſenſibilis & per mentem fit ſpecies intelligibilis, quæ eſt ipſemet actus intelligendi. Cõfirmabatur eadem ſentẽtia per Auerroem. At iam patefeci, Auerroem nõ diſtinguere actũ intelligendi a ſpecie intelligibili, & cum dicat, mẽs recipit formam, quam comprehendit, indicat mentem eatenus recipere, quatenus comprehendit, & id iudicium cũ ſit perfectio, & actus ſecundus mentis, per mentem fundamentũ actionis dicitur unũ Entium. Demùm afferebatur ſententiã Alexandri, qui figuram impreſſam, & actum imaginandi ait eſſe duo diſtincta. Reſpõdeo conſideraſſe Alexandrum id quod iamdixi, nempè in phantaſia & Memoria effici mutationem, & impreſſionem quandam factã ab actu ſentiendi & imaginãdi, quæ dici poteſt figura impreſſa, quatenus eſt definita quædam cõſtitutio producta ab actu ſentiendi, in inſtrumẽto phantaſię, & memoriæ, & præſertim in ſpiritibus, & hoc etiam in ſenſib. conſiderauit Auerroes, in 2. de Anima 149. inquiẽs, quòd recipere aliud eſt ab ipſo iudicio. Cętera attinentia ad habitus mentis, & præſertim quid ſint, quomodo diſtinguantur, & in quo ut in ſubiecto recipiantur, in quinto gradu Moralis Philoſophiæ patefeci, quæ repetere nolo.

De mẽte.

An Hominis Mente per naturam inſerta ſint Formæ Intelligibiles. Cap. IX.

Ariſtotel. libẽter cũ Platone pugnat.

ARiſtoteles partim Platonis Gloriæ æmulus, partim ingenij acumine exactiùs cæteris ueritatem indagans, in plurimis Platoni cõtradixit, præſertim tamen in attinentibus ad Ideas, quarum ſimulacra quædã ſunt rationes, quas in eſſentia Animæ rationalis, Plato cenſuit per naturam inſertas, de quibus cum frequenter mentionẽ fecerim, eaſq; renuerim, an rectè id factũ ſit, modò cõſiderandum occurrit, & præſertim, quia plurimi reperiuntur de doctrina Platonis, & Ariſtotelis optimè meriti, qui ſatis firmis rationibus eas debere cõcedi affirmant, ueluti Theophraſtus, Plutarchus, Priſcianus, Lydus, Simplicius, Themiſtius, Porphyrius, Ammonius, & ſimiles.

Diuiſio. Cõſiderationẽ hanc in tres partes diſtribuam, Referam primò potiora fundamenta eas approbãtiũ. Secũdò, eas reijciam. Tertiò, dubia ſoluam. Academici Deũ ſtatuũt ſuper mẽtem & Ideas, mẽti Ideas tribuunt, Animæ inſitas & coæuas rationes, Naturæ ſemina, materiæ umbras Idearum. Neceſſitatem rationum rationali Animę inſertarum, his præſertim rationibus oſtendere nituntur. Et primò, niſi in Anima cognoſcendarum rerum inſitę eſſent rationes, nõ poſſemus percipere eſſentias rerum, nam ſenſibus ſola accidentia percipimus, quæ rerũ eſſentiam nõ ſunt apta patefacere. Hac ratione vtitur Plato in Phędone, quã cõfirmat Proclus in primum Euclidis, Inquiẽs, niſi darentur huiuſmodi rationes, nõ darentur figuræ, & affectiones, de quibus agit Geometra, quoniã in Materia nec exactè tectum, nec exactè cubum, reperitur, & ſic de cęteris. Præterea, niſi inſitæ nobis eſſent rationes rerum, nõ intrinsecùs commoueremur ad cognitionem rerum, nec per naturam appeteremus ſcire, nam huiuſmodi appetitus interna ſciẽtiarum ſemina expoſcit nos excitantia. Præterea, niſi in anima ſcibilium inſertæ eſſent rationes, tunc ea eſſet indifferens ad oppoſita, nec magis in vnam,

Academici.

Ratio 1.

Ratio 2.

Ratio 3.

vnam,quàm in oppoſitam partem inclinaret; at nos experimur per ſimplicẽ acciden
tium oblationẽ,ac per leues quaſdam interrogationes,excitari ingenia noſtra ad ap-
probandam partem ueram,renuendam falſam, veluti etiam Ariſtoteles in 1.Phy.in-
quit, ueteres ſine ratione,ſola ueritate coactos,dixiſſe principia eſſe cõtraria.Præte- *Ratio 4.*
reà,Plotinus,& Iamblichus,id ipſum eliciunt ex connexione rerum,earumque ordi-
nato fluxu,ex primo principio:nam ſerie Idearum, rationum, & ſeminum tanquam
catena aurea,cuncta nectuntur,deſcendunt,& redeunt in primum principiũ. Præte- *Ratio 5.*
reà,idipſum approbare debemus,ut ſeruemus graduum vniuerſi perfectionẽ, & om-
nia eſſe in omnibus,ita enim cuncta ſunt in mente per Ideas;cuncta in Anima per ra
tiones;cuncta in natura per ſemina,& demum cuncta in Materia per umbras. Præ- *Ratio 6.*
tereà,ex conditione Animæ noſtrę,quæ Mens Animaria ab Academicis dicitur,ean-
dem ſententiam elicere ualemus:cum.n.Mens noſtra ſit ab interitu immunis, etiam
debet eſſe expers cuiuslibet alterationis,adeò vt nil noui tãquam Subiectum recipe-
re valeat;cum autem nil noui recipiat,& ſit rectus iudex rerum,eſt neceſſe,vt per na
turã earum rationes,& formas inſitas habeat, alioquin nec rectè iudicaret, nec ſciẽs
eſſet.Prætereà,Deus & natura,nil imperfectum producunt;ualdè imperfecta eſſet a-
nima noſtra,ſi rerum cognoſcẽdarum formas non includeret.Demùm omne agẽs ne *Ratio 7.*
temere agat,debet includere rationes rerũ agendarũ;Mens agens dicitur agens,quia
intelligibilia poteſtate,reddit intelligibilia actu,ideò ne temere id efficiat,eſt neceſſe
ut earum rationes inſitas habeat,nõ ſecus ac artifex rerum effectibilium. Has inſitas
rationes aiunt denotaſſe Ariſtotelem in primo Poſter.dicentem, nedum nobis com- *Ariſtotel.*
petere ſciẽtiam,verùm inſuper principium ſciẽtiæ,nempè mentẽ,qua terminos,hoc
eſt rationes & Ideas cognoſcimus,de his aiunt Ariſtotelem loqui in 3.de Anima,21.
dicentem in apprehenſione indiuiſibilium,hoc eſt rationum,& Idearum nõ eſſe fal-
ſum.Has inſitas rationes & Ideas uidetur approbare Auerroes, cum in 12.Metaphy *Auerroes.*
ſicæ,com.17.dicat,Mẽtem noſtram nudatam poteſtate,intelligere cuncta per eſſen-
tiam Mentis agentis,nõ autem id ei competeret,niſi in eſſentia mẽtis agentis huiuſ
modi rationes inſitæ eſſent. Id ipſum etiam affirmat in 3.de Anima,com.20.& 36.
Themiſtius in digreſſione ſua in 3.de Anima,ſi cuncta eius uerba cõſiderantur, con- *Themiſ.*
ſpicuè eaſdem approbat Philoſophus in 3.de Anima,com.14. vnà cũ Iamblicho hu *Philoſoph.*
iuſmodi rationes Animæ inſitas affirmat,quare cùm ratio tùm auctoritas, ad huiuſ-
modi formas,& inſitas rationes approbandas conſpicuè conſpirare uidẽtur,ob quas
iure optimo anima denominatur Rationalis.

Reÿciuntur cum Ariſtotele rationes Animæ inſitæ. Cap. X.

ARiſtotelem nõ approbaſſe,verũ potiùs conſpicuè ab Anima reieciſſe *Ariſtote-*
inſitas rationes,ex varijs elicere valemus,& præſertim, quia huiuſ- *lẽ renuiſſe*
modi rationes ſupponũt in mẽte Ideas,quas in prima Philoſophia, *inſitas ra-*
in Philoſophia de moribus,in Logica,& Naturali ſciẽtia, Ariſtote *tiones.*
les nixus eſt euertere,& redũdantes patefacere. Inſuper ex eo quòd 1.
animæ huiuſmodi rationes per naturam competũt, colligũt Acade-
mici ſcientiã noſtram eſſe reminiſcẽtiam. Ecõtrario Ariſtoteles negat ſcientiam no 2.
ſtrã eſſe reminiſcentiam. Tertiò,quia animæ rationes rerum cõpetunt, inſerunt natu
ræ cõpetere ſemina,& Naturam eſſe vim ſeminariam a Mundi anima Materiæ inſu- 3.
ſam,Ex aduerſo Ariſtoteles ait,Naturã eſſe materiam,& formã,uim autem ſemina-
riã materiæ inſitam nõ cõcedit,ſed inquit eã omninò eſſe poteſtate.Prætereà Ariſtò 4.
teles naturam & conditionem noſtræ mentis explicans,patefacit in 3.de Anima hãc
eſſe

eſſe conditionem eius,ut ſit poteſtate,vt ſit nudata omni forma,vt ſit locus ſpecierũ,
non actu,vt cenſuit Plato,ſed potentia,ut ſit tãquam tabula,in qua nil ſit ſcriptum.
Hęc & ſimilia,cõſpicuè indicãt,Ariſtotelem huiuſmodi inſitas rationes reieciſſe. At
Solutio. ſoluentes,inquiunt Ariſtotelem tunc loqui de mente poteſtate, quæ eſt Anima,non
quidem in ſe manens,in qua ſunt rationes,ſed progreſſa,& dicitur tãquam tabula in
Euerſio. qua nil ſit ſcriptum,quoniam obſcurè ſolùm & tanquã deletæ in ea ſeruantur. Hæc
euaſio inanis eſt,tum,quia nil a ſe,& a ſui natura & cõditione recedit,tum quia Ari-
ſtoteles abſolutè ait mentem ſimilem tabellæ ſine inſcriptione,nõ in qua obſcurè in-
ueniantur,tum demùm,quia ad actum redigi ait, non per rationes in anima inſitas,
5. ſed per Phantaſmata.Præterea,ſi in anima per naturã huiuſmodi inſitæ rationes in-
uenirentur,tunc habitus animæ,cum fiant per huiuſmodi rationes,eſſent Eſſentia,&
ſubſtantia,nõ autem accidens,& Qualitas:At Ariſtoteles ſciẽtiam , & habitus inter
6. Qualitates numerat,ad animam pertinẽtes. Præterea,ſi in Mente inſitę eſſent huiuſ
modi rationes,re uera Memoria ad Mẽtẽ ꝑtineret,& ſeruarẽtur uniuerſalia,quia hu
iuſmodi rationes uniuerſalia quędã ſunt:at Ariſtoteles in lib.de Memoria negat dari
Memoriam uniuerſalium,pręterquam ex accidenti,quatenus ſeruãtur phantaſmata
7. ex quibus ad libitum ea eliciuntur. Præterea,ſi animæ huiuſmodi rationes compete-
rent,tũc anima ex ſe,per diſtinctas rationes moueri poſſet,vt aiunt Academici,quod
reijcitur ab Ariſtotele in 1.de Anima.Similiter idem eſſet docens & addiſcens,quia
Homo per animam progreſſam addiſceret,per eam in ſe manentem rationibus præ-
8. ditam doceret,quod abſurdum iudicat Ariſtoteles in 8.Phyſ.4. Pręterea,illis cõceſ-
ſis,daretur uniuerſale ſeorſum a ſingularibus,nã huiuſmodi rationes & Ideę ſunt v-
niuerſalia quædã ante rem,frequenter reiecta ab Ariſtotele,ideò in 1.Poſter.inquit,
vt detur demõſtratio,& ſcientia,nõ eſt neceſſe dari Ideas,& huiuſmodi rationes,ſed
ſat eſt,vt ſit vnũ in multis particularib.quod de multis dicatur.Præterea,ſi anima in
9. ſui Eſſentia inſitas haberet rerum formas,mirum eſſet quod ea nõ ex ſe poſſet intel
ligere,ſed ſemper expoſceret externa Phãtaſmata,perinde ſe habentia, ac ſenſibilia
ad ſenſum,& pręſertim,quia dũ aliquid includitur modo eminentiori, non recipitur
in eo,modo uiliori,& quod in ſui natura & eſſentia aliquid includit, nunquã ad id di
10. citur eſſe poteſtate,cũ potentia,& actus inuicem pugnent. Inſuper,nil redũdãs in na
tura concedi debet,at ſine huiuſmodi inſitis rationibus,cuncta exquiſitiſſimè ſeruan
tur,quæ ad ſcientiam noſtram,& alias animæ munerum functiones pertinent.Quare
11. huiuſmodi rationes,vt redũdantes ſunt reijciendæ.Quod confirmatur, quia mirum
eſſet ſi Ariſtoteles eas conceſſiſſet,quod nullibi eas approbaſſet,nullibi de illis prę-
terquam reijciendo eas,uerba feciſſet,& miror certè,quòd Calaber in ſua Metaphy
ſica,M.Antonius Genua, & nõnulli alij uiri Docti ex ſententia Ariſtotelis nixi ſint
eas approbare.De Simplicio,Priſc.Lydo,& alijs,nõ miror, quia hoc præſertim ſibi
propoſuerũt,ut uelint,vel nolint,Ariſtotelem & Platonẽ cõciliarent.Auerroes Men
ti agenti eas tribuit,at ipſe ut Mentis humanæ unitatem, ita huiuſmodi in agẽte in-
ſertas rationes,ex Academicis deprompſit,a quibus tamẽ recedit, quia mẽtem pote
Reſolutio difficultatis. ſtate,eſſẽtia diſtinctam ab agente exiſtimauit. Pro reſolutione itaque difficultatis di
camus,Menti Humanę rationes competere,dupliciter intelligi poſſe,vel pro faculta
te & uirtute formãdi notiones,& ratiocinandi,uel pro formis in ea inſitis reſpondẽ-
tibus Ideis.In prima ſignificatione concedi debent,reijci autem in ſecũda. In prima
Rationes aduerſę diluuntur. ſignificatione approbantur ab Ariſtotele,in ſecunda uerò ab eo reijciuntur,& appro
bantur ab Academicis.Rationes aduerſę ſolum cogũt pro approbandis rationibus in
prima ſignificatione,non autem in ſecũda.Nam munere facultatis ratiocinantis, ex
effectis eleuamur in cauſas,& ex proprijs accidentibus elicimus conditionem & eſſẽ
tiam formæ rerum,& dum additur quòd in Materia exactè rectum & cubum non in-
ueniuntur. Reſpondeo id parũ referre, quia munere facultatis imaginandi , & cogi-
tandi ſine inſitis rationibus,valemus exactè rectum & ſphæricum imaginari,nam ut

ex

ex recto ducimur in notitiam obliqui,& ex perfecto in imperfecti,ita cõtra.Inſuper, cum Mens pendeat ex uero & bono,per conditionem propriam ad uerum & bonum conſpirat,ſibiq́, oblatum uerum,uel per ſigna indicatum,approbat. Connexio graduum vniuerſi non eget huiuſmodi rationibus,ſed per propriam naturam & conditionem inferiora cum ſuis ſuperioribus nectuntur, ut perfectibile cum ſua perfectione,nec perfectio graduum mundi expoſcit ut omnia per rationes, uel Ideas ſint in omnibus ſat eſt,ut ſuperiora tanquam cauſæ includant inferiora, hæc verò vt effecta ſeruent conditionem illorum. Ratio ſumpta ex conditione mentis, quę nil recipere poſſe videtur,inanis eſt,non conceſſo quòd nil recipiat, ſat eſt, ut ex ſe hac facultate ſit prędita,ut ualeat Obiecta iudicare,quę illi offeruntur,ut facultas uidendi, ualet iudicare colores,habitus autem ſcientię,quomodo nobis competat,alibi patefeci. Nec ob id Anima noſtra dicitur imperfecta,quia eius perfectio in facultate iudicandi, nõ in rationibus inſitis eſt poſita,largitur Deus & Natura actum primum,ex quo deinde fluit ſecundus,qui actio eſt,ut non ſemper gignitur ignis ſurſum, ſemper tamẽ ita gignitur,ut ſua natura tendat ſurſum. Addebatur, agens debere includere rationes eorum quæ agit,quare Mens agens debet eis eſſe prædita. Reſpondeo,agens eſſe duplex, uel per habitum artis, & hoc includit rationes. Ars enim eſt recta ratio efficiendorum,uel per propriam naturam & conditionem,hoc non eget rationibus, ſed operatur ſua virtute, & facultate, ut Sol non includens rationes colorum,reddit colores potentia uiſibiles,actu viſibiles. Similiter, iudex propria facultate obiecta ſibi oblata iudicat. Nec Ariſtoteles in 1. Poſter. inquiens dare principium ſcientiæ, quo terminos cognoſcimus, denotauit huiuſmodi rationes, ſed terminos ſimplices, & principia prima, quæ primò a nobis apprehenduntur, per quæ ducimur in notitiam aliorum. *Concluſio.* Non itaque dantur in Anima rationali rationes inſertæ, formaliter inter ſe diſtinctæ, ſed datur facultas iudicandi,cogitandi, & ratiocinandi, per quam Mens noſtra dicitur ex ſe particeps rationis.

Proponitur agendum de Primo cognito.
Cap. XI.

QVæſtio, quæ de primo cognito dicitur, & in proœmio Phyſicorum agitari ſolet, propriè pertinet ad Tertium de Anima, & ad partem illam, in qua de actionibus Humanæ Mentis agitur. Propterea loquens ego in hoc libro de Mentis actionibus, etiam de primo cognito teneor verba facere. *Empedocles.* Iure optimo Empedocles hunc noſtrum orbem Mundum Litis nuncupare conſueuit,cum in eo nil purum,nilque ſincerum inueniatur,& contraria adeò ſint complicata, ut unum accipere non ualeamus, quin ſequatur & alterum: hoc cùm in cęteris, tùm in noſtra cognitione refulget; frequenter enim apprime notum cum apprimè obſcuro iunctum eſt. Nil externis oculis eſt Lumine clarius, nil oculo Mentis eo eſt obſcurius, dum quęrit quidnam ſit. Similiter nil notius nobis primo noto, nilque ex aduerſo eſt obſcurius, quam quid ſit hoc primo notum, quod Dei prouidentia nobis compertere putandum eſt, ne in noſtra ſapientia nimium conſideremus,nimiumque ob eam euaderemus ſuperbi. *Diuiſio,et ordo ſeruãdus.* De hac itaque ardua difficultate loquuturus,Primò pro parando ingenio,uoces explicabo; Secundo,pro eo excitando,opiniones uarias referam,& de illis dubitabo. Tertiò,pro ueritate noſcenda, ſententiam, quam puto ueriorem,comprobabo. Demùm pro ea clarius illuſtranda aduerſa dubia diluam.Quæritur,quid ſit illud,quod aptum eſt a nobis primò noſci? *Primo totũ triplex.* Primum aptum noſci eſt triplex, uel primum perfectione,ut Deus, uel adæquatione, ut Obiectum adęquatum, uel origine, & de hoc eſt dubtatio. Quod

primum origine eſt duplex, vel actu, vel facultate: non quæritur quod primò actu noſcatur, hoc.n. ob varias occaſiones & oblationes varium eſt, & indefinitum, quęrimus primum facultate, adeò ut per naturam ſit aptum a nobis primò noſci. Inſuper quod pertinet ad facultatem cognoſcentē, ea eſt duplex Senſus, & Mens, quæ eſt de vtraq; at pręſertim de Mente, ad quam pertinet ſcientia. Præterea mēs duob. modis cognoſcit, vel per eſſentiam ut Deus, vel per notionem ab Obiecto, vt Mēs noſtra & de hoc noſcendi genere eſt dubitatio. Inſuper, hæc cognitio per notionem ab Obiecto eſt duplex, uel ſine diſcurſu, vt ſimplicium apprehenſio, vel cum diſcurſu: dubitatio eſt de prima. Quæ adhuc eſt duplex, uel confuſa, uel diſtincta; quæſtio eſt de confuſa, quæ abſolutè dicitur origine prima. Demùm quod pertinet ad Obiectum notum cognoſci, id uel eſt primæ, uel ſecundæ actionis: Dubitatio eſt de Obiecto primæ notionis: nam id quod eſt ſecundæ notionis, eſt Ens rationis a mente formatum poſt cognitionem Entis primæ notionis. Ens primæ notionis, vel eſt Subſtantia, uel Accidens, vel vniuerſale uel ſingulare, & de omni eſt dubitatio. Quęritur itaque, quod nam ens
Concluſio. primæ notionis ſiue ſit Subſtantia ſiue Accidens, ſiue Vniuerſale, ſiue ſingulare, ſit natum a nobis uel Mente vel Senſu prius origine noſci cognitione ſine diſcurſu, & confuſa.

De primo cognito opinio Scoti. *Cap. XII.*

DE propoſita difficultate opiniones principales ſunt tres, duæ extremæ & vna media. Extremarum una eſt ea Scoti in 1. ſent. diſt. 3. q. 2. necnō Gregorij Arim. 1. Sēt. d. 3. q. 3. Antonij Andreæ, Ioan. Canonici, & ſimilius.
Opinio Scoti. Inquit Scotus in 1. Sēt. Si cōparetur minus cum magis communi, primū origine aptum a nobis cognoſci cognitionē confuſa, nō habitu, vel virtute, ſed actu, eſt ſpecies ſpecialiſſima, & cōparatis inuicē ſpeciebus eſt ea ſpecies, cuius ſingulare efficaciùs mouet Sēſum. Dum uerò abſolutè quæritur primò cognitū, inquit in primo Metaphyſicę, q. vltima, & ſeptimo Metaphyſicæ, q. 15. a Mēte primò eſſe aptū noſci ſingulare indefinitū & uagum: ſecūdò naturam ſpeciei; tertiò ſingulare definitū, nam ſpecies hoc ordine hæc repręſentat. Addit cōcluſionē debere intelligi remoto omni impedimēto ad Obiectū, mediū, & inſtrumētum pertinente: iudicium.n. quod abſolutè ſtatui debet in nobis primum cuiuslibet impedimēti expers eſſe debet; Sic itaque & ſingulare, & ſpecies ultima ex
Inſtantia. ſententia Scoti, eſt primum cognitum diſtincta comparatione, & qui ſecùs referunt ſentētiam Scoti, minus rectè eam referre uidentur. Et quamuis Scotus in 1. Sēt. diſt. 3. q. 1. dicat, ſpeciem, nō ſingulare eſſe primò notum, loquitur tūc de ſingulari ſignato, quod tertio loco eſſet intelligi. Pro notitia opinionis eius conſiderandum, quòd
Triplex notitia. ponit triplicem notitiam, in habitu, in uirtute, in actu: Notitiam habitualem uocat, dum obiectum ita eſt præſens Menti ſecūdum rationem intelligibilis actu, ut Mens ſtatim ualeat habere actum elicitum eius: Virtualem uocat, dum aliquid intelligitur in aliquo ut pars primi intelligibilis, nō ut primum, & adæquatum intelligibile, terminans actum intelligendi, ut dum intelligendo Hominem, intelligi dicitur Animal in eo incluſè: Notitia actu dicitur, dum aliquid actū iudicatur. De notitia, quam habitualē, & uirtualem appellat, ait cōmuniora eſſe primò nota: de actualis uerò ſpeciē
Ratio 1. ſpecialiſſimam. Vtitur tribus rationibus. Prima eſt, Agens ſecundum naturam non impeditum agit pro uiribus, & opus efficit ut valet præſtantiſſimum; conſpirantia ad noſtram cognitionem operantur ſecūdum naturam; quare efficiunt opus, ut valent
Ratio 2. pręſtantiſſimum; huiuſmodi eſt notio ſpeciei ultimæ, quę perfecta eſt; Vtitur ſecūdò auctoritate Auicennę 1. Metaphyſicæ, cap. 3. dicentis, Metaphyſicū ordine addiſcendi eſſe nobis ultimū, ac ut inquit in 6. Metaphyſicæ, eſt ultima ordine cognitionis cō

fuſæ

fuſæ,prima verò ordine cognitionis diſtinctæ: quare principia & termini cæterarum
ſcientiarũ,poſſunt cognoſci ante quàm noſcantur principia Metaphyſicæ,quod non
accideret,ſi communiora deberẽt primò noſci, ueluti etiam Mathematicus noſcit li-
neam,ignorans an ſit Subſtantia,uel Accidens. Tertiò ſi primò noſcenda eſſent com- *Ratio 3.*
muniora,tunc dũ ſingulare mouet Senſum, & mens eſt libera, magnum conſumeret
tempus ante quàm ſpeciem poſtremam cognoſceret: nam teneretur prænoſcere om-
nia communiora,quod experientiæ aduerſatur. Comprobatur a uarijs eadem Sentẽ- *Ratio 4.*
tia uarijs rationibus,ueluti id eſt aptum prius confusè apprehendi,quod eſt cõfuſius,
per Ariſtotelem in 3.cont.primi Phyſ.ſpecies ſpecialiſſima eſt actu,& maximè confu- *Ratio 5.*
ſa.Inſuper,id faciliùs mente cognoſcitur,quod faciliùs abſtrahitur; huiuſmodi eſt ſpe
cies ultima, cum enim ſit proxima ſingularibus,quorum ſimilitudo eſt nobis notior: *Ratio 6.*
primò & faciliùs ex eis abſtrahitur. Præterea,id quod magis mouet, faciliùs eſt aptũ
apprehẽdi; ſpecies ultima;quia magis eſt actu,efficaciùs mouet:ergo eſt apta faciliùs
apprehendi. Quamuis magna ex parte opinionem hanc approbandam putem,tamen *Euerſio.*
quia de nonnullis diſſentio, ideò, ut ad ueri inſpectionem paremur, inſtabo aduer-
ſus illam,& primò per Ariſtotelem in proœmio Phyſic.cont.quarto dicentem,com-
muniora eſſe nobis notiora:at ſoluũt aſſeclæ Scoti,dicentes, id debere intelligi de co
gnitione diſtincta, attinente ad ſcientias, non de confuſa. Hinc ait Scotus cum du-
plex ſit cõfuſum,nempè totum Vniuerſale,& totum Eſſentiale,hoc eſt compoſitum,
ideſt prius notum diſtinctè, hoc autem confusè. Hæc ſolutio conſpicuè pugnat cum
Ariſtotele.Nam proculdubio Ariſtoteles in eo proœmio ſtatuens pro primo noto cõ
fuſum,de ſola confuſa cognitione loquitur, quod patet: quia cognitum confuſum re-
ſpondet cognitioni confuſę,ut diſtinctum diſtinctæ. Inſuper Ariſtotele, id oſtẽdit tri
bus rationibus,quæ ut conſideranti redditur notum,ſolùm ſunt ueræ de notitia cõfu-
ſa.Demum Ariſtoteles loquitur tunc de cognitione principiorum: at dum per cõfuſa
declaramus principia,ea ſolùm ſunt primò nota confusè, cum diſtinctè noſci debeãt
per principia.Inſuper minus rectè ait Scotus ut duplex eſt cõfuſum,ita duplex eſt pri
mò notum,confusè & diſtinctè. Nam dum uniuerſalia ſunt primò nota diſtinctè tũc
conſiderantur non ut confuſa indefinitè multa includentia,ſed ut ſimplicia & diſtin-
cta. Inſuper,aduerſus principalem concluſ. inſto:per conſpicuam experientiam,qua
utitur Auicenna,utuntur,& Gręci,nam ſi eminus accidentem Alcibiadem intuemur,
primò noſcimus quòd eſt Corpus aliquod,ſecundò quòd Animal, mox quòd Homo.
Similiter,ſi in uiridarium ingredimur,ſtatim noſcimus eas eſſe plantas, & herbas, at
quæ ſint ſpecies plantæ,ultimò percipimus. At de prima experimento inquit Scotus,
id accidere, ob impedimentum ex nimia diſtantia prodiens, quæ ſolutio non ſatisfa-
cit: quia ea experiẽtia noſcimus quid potentiùs moueat, id enim mouet potentiùs,
quod mouet per maiorem diſtantiam,ut elicitur ex primo de Cœlo 117. cum autem
communius moueat per maiorem diſtantiam, mouet potentiùs, & ob id eſt aptũ fa-
ciliùs noſci. At reſpondet Scotus, inquiens,non eſſe dicendum, quòd ratio realis im-
perfectior a qua ſumitur genus, ſit ratio mouendi, dum magis diſtat,ſed quod forma
ſpeciei ſit imperfectior ratio aſſimilandi in magna diſtantia,perfectior uerò in diſtan
tia congruente. Hæc euaſio dubia eſt: quia accidentia uaria ſunt quæ nobis naturam
generis & eam ſpeciei patefaciunt,& ideſt natum faciliùs noſci, cuius accidentia po-
tentiùs mouent:huiuſmodi autem ſunt accidentia patefacientia genus,ut experientia
docet,hęc enim mouent per maiorem diſtantiam. De altero experimento ſumpto ex
Plantis,inquiunt,nos cognoſcere tunc ſpecies illas plantarum confusè,& quærere co
gnitionem diſtinctam.Quæ ſolutio etiam non ſatisfacit: quia inſpicientes eam multi
tudinem plantarum,quærimus cõfusè cuius ſint ſpeciei,& quod ſit nomen proprium,
non autem diſtinctè earum definitionem. Præterea noſcere confusè minus commu-
nia, eſt ea noſcere per communiora, quare ea ſunt notiora. Præterea, cum dicat
Scotus primo Metaphyſicæ, q.ultima 27. Metaphyſ.q.15. primum quod percipitur

Digitized by Google

eſſe ſingulare uagum, ac inſuper dicat in 1.Sent.d.3.q.2.Mentem in ſui cognirione ſe qui ſenſum, per conceſſa ab eo ita argumentor. Vt ſingulare uagum ſe habet ad diſtinctum, ita magis uagum, ad minus uagum: ar ſingulare vagum prius diſtincto cognoſcitur: quare magis uagum noſcitur prius minus uago, ſed ſingulare magis vagũ repræſentat id quod eſt magis uniuerſale, quare magis vniuerſale eſt aptũ prius noſci, quàm minus uniuerſale. Rationes Scoti non cogere, & facilè in eum reflecti poſſe ex dicendis patebit.

De primo cognito Opinio D.Thomæ, & Alberti. Cap. XIII.

Opinio. D.Thomę et Alberti Magni.

ALtera opinio aduerſa primæ, eſt ea D.Thomæ, Alberti Magni, & plurimorum Philoſophorum, qui inquiũt, primum origine aptum a nobis Mente cognoſci, eſſe conceptum communiſſimum. Cuius opinionis etiam uidetur eſſe Auerroes, & præſertim, cum dicat a communioribus eſſe ordiẽdum *Auerroes.* quia ſunt nobis notiora, & in 1.Poſter.com.12.inquit, communiora eſſe notiora nobis. *Themiſti'.* Themiſtius quoque id ipſum affirmat in Paraphraſi 4.cont.primi Phyſi.& clarius propè calcem 2.Poſter. *Sĩplicius.* Similiter Simplicius explicans illum quartum cont.inquit, communia & ea quæ totius obtinent rationem, eſſe nobis notiora, & uniuerſale vt confuſum & compoſitum eſſe nobis notius. *Experientia.* Vtuntur Græci interpretes experientia, qua etiam uſus eſt Auicenna ſumpta ex accidente particulari Homine; quẽ prius noſcimus per communia prædicata, quàm per propria. *Ratio 1.* Vtitur D.Thom. in procemio Phyſ.pro hoc comprobando hac ratione; quotieſcunque competit eidem potentia & actus, potentia ſemper eſt prior origine actu, viaque ad illum: at in noſtra cognitione locum habet potentia & actus, quare potentia eſt prior, ſed noſcere aliquid per communiora, eſt noſcere poteſtate, vt dicitur in 1.Poſter. quare communiora ſunt apta prius origine cognoſci. *Ratio 2.* Præterea, omne agens ducens aliquid ex potentia ad actum, prius origine producit actum imperfectum, mox perfectũ, at notio uniuerſalioris imperfectior eſt. *Ratio 3.* Præterea, illa notio quæ pauciora actu includit, quæ eſt magis tenuis, cuius accidentia efficacius, & per maiorem diſtantiam mouent Senſum, quæ eſt magis totum & confuſum, cuius ſingularia faciliùs Senſu apprehenduntur, quæ ex pluribus poteſt elici, nec ſupponit alias notiones, ſed ſupponitur ab alijs huiuſmodi notio faciliùs abſtrahi & noſci poteſt: huiuſmodi autem eſt notio cõmunior: Et id quod dicitur a Scoto abſtractionem communioris eſſe difficiliorem, quia fit ex minus Senſibilibus, falſum uidetur, quia motus indicãs Animal: faciliùs & per maiorem diſtãtiam ſenſum mouet, quã id faciant accidentia propria Hominis, & cæterarum ſpecierum. *Ratio 4.* Præterea, illæ notiones ſunt aptæ in nobis prius fieri, ex quibus conflantur enunciationes primò notæ; at primò notæ ſunt dignitates conflatæ ex cõmuniſſimis terminis, quare notiones cõmuniores ſunt aptę prius, & faciliùs in nobis fieri, ita primò noſcimus de quouis dici eſſe, uel nõ eſſe, & demùm ea prius ſunt apta *Ratio 5.* apprehendi, quæ facilius, & diutiùs ſunt apta ſeruari memoria: huiuſmodi autẽ ſunt *Ariſt.* communiora, ut dicitur in lib.de Memoria, & reminiſ. Comprobatur auctoritate Ariſtotelis conſpicuè dicentis in 4.cont.1.Phyſ.vniuerſale eſſe quoddam totum, & multa cõtinere ut partes, & ob id eſſe nobis notius. Hæc opinio rationi, experiẽtiæ, & auctoritati ſatis eſt conſentanea, tamen eſt dubia. *Dubia.* Nam Ariſtoteles in primo Poſteriorum capitulo ſecundo, inquit notiora nobis, eſſe propinquiora Senſibus; ſunt autem longinquiſſima uniuerſalia maximè, proxima autem ſingularia, & opponuntur hæc adinuicem. *Ariſtotel.* Conſpicuè Ariſtoteles inquit, quo aliquid eſt uniuerſalius, eo eſſe remotius a Senſu, & nobis ignotius, quod etiam affirmauit in procemio Metaphyſicæ, inquiẽs; Ferè autem difficillima hominib.cognitu eſſe uniuerſalia, ſiquidẽ remotiſſima

ſunt

Digitized by Google

ſunt a Senſu; Auerroes in 1. Poſter. com. 12. inquit Ariſtotelẽ per vniuerſalia denotaſſe principia & cauſas, quæ ſunt vniuerſalia ſecundũ eſſe, & ante rem ut ſeparatæ formæ. Quę Solutio nõ eſt approbanda. Primò, quia Ariſtoteles conſueuit uocibus proprijs vti, formas ſeparatas, & principia nõ conſueuit vniuerſalia nuncupare. Platonici illi ſunt, qui Ideas communes multis conſueuere nuncupare uniuerſalia. Pręterea, ea interpretatio nõ reſpondet uerbis proœmij Metaphyſicæ, quia Ariſtoteles eo loci per uniuerſalia ea denotat, quæ dum aliquis noſcit, etiam cognoſcit ſubiecta aliarum ſcientiarum, quod nõ eſt verum de ſeparatis formis, ſed de notitia Entis, vt Ens quod dicitur de Subiectis aliarum ſciẽtiarum, & ſi denotaſſet formas ſeparatas, non dixiſſet ferè difficillima, ſed abſolutè, cum abſolutè ſint tales. Similiter ea interpretatio nõ reſpondet uerbis primi Poſteriorum: nam inquit Philoſophus, notiora nobis eſſe ſingularia, notiora natura vniuerſalia maximè, & hęc opponuntur: at dum dicimus ſingularia, & uniuerſalia opponi, denotamus propriè ſingularia, & communia, quæ per relationem opponuntur, nõ cauſas ſiue principia, & materiata effecta. His accedit, quòd ſi nomine Vniuerſalis Ariſtoteles denotaſſet cauſas, eas non ob aliud dixiſſet uniuerſalia & remotiora a Senſibus, niſi quia ſunt principia, & magis ſecreta a Materia: at huiuſmodi ſunt etiam communiora comparata cum minus communibus, vt conſpicuum eſt. At inquiunt, comparatio inter magis, & minus commune, in primo Poſteriorum, non facit ad rem, quia principia demonſtrationis non debent eſſe communiora, ſed æqualia, debent tamen eſſe cauſæ concluſionis. Hæc inſtantia inanis eſt, quoniam inſtitutum fuit Ariſtotelis dare nobis regulam noſcendi, nobis primò, & poſtremò nota, id fecit per eſſe proximum Senſibus & remotũ. Hæc illuſtrãtur per ſingulare & maximè uniuerſale: quia maximè vniuerſale eſt remotius, cum ſit magis abſtractum: at id, quod gratia exempli dixit de ſingulari, & uniuerſali, etiam uoluit intelligi de omni alio minus & magis Materiato, vt de cauſa & effectu, & de cęteris. Inſuper Ariſtoteles in 2. Poſter. docens Methodum indagandi definitiones communiorum per notiora nobis: ait eas elici ex minus communibus, ita inductio dicitur nos deducere per notiora nobis, cum tamẽ nos eleuet ex ſingularibus ad ſpecies, & ex ſpeciebus ad genus. Similiter abſtrahẽdo dicimur progredi per notiora nobis, & per proximiora Sẽſibus, at abſtrahentes ex minus cõmunibus elicimus communiora, nõ ècõtrario: quare minus communia ſunt propinquiora Sẽſibus, & confirmatur: quia in omni ordine conſtituto, primò cętera mẽſurantur per receſſum & acceſſum ad illud; at ſingularia ſunt propinqua Senſibus; quare propinquiora ſingularibus erunt, etiam propinquiora ſenſibus, minus communia ſunt ſingularibus propinquiora, quàm communiora, igitur minus communia ſunt propinquiora Senſibus, & nobis notiora, quàm communiora.

Auerroes. *Euerſio.* *Inſtantia quorundã.* *Euerſio.*

De primo cognito Opinio tertia. Cap. XIIII.

NOnnulli quęſtionem de primo cognito & vtramque extremarum opinionum inſpiciẽtes dubiam, ſe medios cõſtituerunt, & dixerũt, nec magis nec minus cõmunia eſſe abſolute primò nota, nec dari poſſe regulam vniuerſalem abſolute veram de omnibus, ſed dicendum eſſe id uniuerſale eſſe nobis notius, cuius ſingularia vehementiùs mouent Senſum. Et quoniam nonnunquam ſingulare magis indefinitũ, nonumquam id quod magis eſt definitum vehementiùs mouet, ideò nonnunquam magis uniuerſale, aliquando minus uniuerſale eſt nobis notius, ut plurimum tamen communius eſt notius, quia vt plurimùm ſingularia eius magis ſenſum mouent. Adeò ut ratio ob quam aliquid ſit aptum faciliùs apprehendi, non ſit quia ſit magis uel minus vniuerſale, ſed quia eius accidentia magis mouent Senſum.

Opinio tertia Media.

Et Ariſtoteles inquiens Vniuerſalia eſſe notiora, inſpexit id quod accidit, vt pluri- *Zimara.* mũ. Et huius opinionis fuit Zimara, quòd nonnunquam minus communia ſint notiora, patet de corallo, de quo noſcimus eſſe corallum, noſcẽdo confusè ſpeciẽ, ignoramus tamen an ſit lapis, & quodnam ſit proximum genus eius. Similiter Ariſtoteles in 7. Metaphyſicæ, 28. inquit, commune, proximumque genus Equi & Aſini, caret nomine, ſunt autem ambo fortè velut mula, & c. ait Philoſophus nõnunquam latere genus, & notam eſſe cõfuſe ſpeciem, cum tamen ex aduerſo dicat in quarto cõt. *Euerſio.* primi Phyſic. communiora eſſe notiora. Hęc Sententia non uidetur approbãda; quia Ariſtoteles regulam tradit uniuerſalem, inquiens, nobis notiora eſſe confuſa magis, vt patet ex tertio cont. proœmij Phyſic. Inſuper uniuerſe ait in primo Poſterior. & primo Metaphyſicæ. Notiora nobis eſſe propinquiora Senſibus, & magis vniuerſalia, magis diſtare a Senſibus, adeò ut quo ad eſſe confuſum, & diſtinctum, remotius, & proximius Sẽſibus, magis & minus uniuerſale, regula ſit cõmunis. Prætereà, quæ ad naturam rerum pertinent, cõſimiliter de omnibus ſe habent, ea namque ſunt prędita ordine certo, & definito, & quæ ſunt præter ordinem, dicuntur eſſe præter naturam, ut ait Philoſophus in 3. de Cęlo, 24. & alibi. Prætereà, oſtendit Zimara, nõ ſemper vniuerſalius eſſe nobis notius, per Ariſtotelem 9. Metaphyſiæ 20. dicentẽ, quòd actus eſt ratio intelligendi, & cognoſcendi: at ſi eius ratio eſt alicuius momenti, ex ea uniuersè elicietur, minus uniuerſale eſſe notius, quia ſemper minus uniuerſale eſt magis actu, vt conſpicuum eſt; quid autem ueri includant rationes pro eius opinione relatæ, ex dicendis patebit.

De primo cognito opinio propria. *Cap. XV.*

VT de re apprimè dubia dicam quod ſentio, accipio, quod cũ quæratur magis, ſiue primò notum, magis & minus, prius & poſterius denotant comparationem, & ordinem. *Duplex cõparatio.* Comparatio duplex eſſe poteſt, vel inter ea quæ ſunt diſtincti generis; uel inter ea, quæ ſunt eiuſdem generis: ſi fiat prima comparatio, occurrunt in attinentibus ad noſtram cognitionem ſex gradus, in quorum primo, *Gradus primus.* inueniuntur Senſibilia per ſe & primò, quæ ſunt Senſibilia propria externorum Senſuum, & inter ea, illa quæ attinent ad Senſum tactus, & præſertim calidum & frigidum, & hoc eſt id quod abſolute primò a nobis cognoſcitur, dum in lucem hanc prodimus. Hoc primò notum patefecit Ariſtoteles in tertio de Anima, cont. 10. inquiens: Senſitiuo igitur calidum & frigidum cognoſcit. Ratio eſt conſpicua, Nam omnis noſtra cognitio ex Senſu oritur, inter Senſus autem, origine & neceſſitate primus eſt tactus, qui maximè a frigido & calido mouetur. Dico calidũ non calorem primò ſentiri, quoniam Ariſtoteles in 2. de Anima, *66.* inquit, concre- *Gradus ſecundus.* tum ſentiri, qualitatem uerò eſſe rationem primam, per quam ſentiatur. In ſecundo gradu inueniuntur Senſibilia communia, quę pluribus Senſibus ſentiũtur, maxime iuncta ſunt cum ſenſibilibus proprijs, & vnà cum eis mouent. Hæc non primo, ſed ſecũdo loco dicũtur cognoſci: quia nõ primò ſenſus mouent, ſed unà cum proprijs, & per illa, adeò ut demptis proprijs, non ualeant ſenſus mouere. Hinc eos decipi puto, qui *Gradus tertius.* communibus Sẽſibilibus primum tradunt cognitionis gradum. In tertiò gradu ſunt ſubſtantiæ Materiatæ compoſitæ, & inter has Elementa. Ratio eſt, quia huiuſmodi ſubſtantia ſub ſenſum cadit ex accidenti, per Senſibilia accidẽtia quę ſunt in ea. Hinc quidditas Materiata dicta eſt Obiectum Mentis, quia proximè per accidentiũ phantaſmata Menti offertur, præſertim autem Elementa cognoſci dicuntur, quia ſunt prę- *Gradus quartus.* dita qualitatibus intenſioribus, magis mouentibus Senſum, quamuis dum conſiderantur ut ſimplicia, relata ad mixta cõfuſiora, ſecus ſe habeant. In quarto gradu inueniuntur

niuntur interna principia, quæ ex accidenti per tranſmutationem, & opera noſcũtur & interea prius Materia, mox forma, eſt apta confuſè noſci. Ratio eſt, quia ſenſibile primò indicat Materiam, omne enim ſenſibile in Materia eſt, ut dicitur in primo de Cœlo. Hinc Cęlum, quamuis careat forma formante, tamen ſub ſenſum cadit, & ob id veteres nouerunt, & conceſſerunt Materiam, & non putarũt in compoſito inueniri formã aliquam ſubſtãtiæ, ſed ſola accidentia. In quinto gradu inueniũtur formæ ſecretæ ab accidentibus & Materia, inter quas primò aptus eſt noſci Deus, quia ordo Vniuerſi & motus diurnus primum principium præſertim pateſaciũt. Sextum gradũ ſibi optãt ſecundæ notiones a nobis formatæ de primis, & ob id poſterius notæ. Hæ non ſunt inſerende, & permiſcendæ cum primis quia ſunt diſtinctæ conditionis, & ſi inſererentur, collocandæ eſſent poſt quartum gradum, nẽpè poſt Materiata, quia de illis formantur, & eorum notitiam ſupponunt. Hi gradus ſunt ſtatuendi, dum Cõparatio fit interea, quæ ſunt diſtincti generis. At facta comparatione in eodem genere, nempè inter magis, & minus vniuerſalia, tres prodeunt partes eius. Nam primò comparari poteſt cognitio Singularium, cùm ea Vniuerſalium. Secundò, cognitio minus vniuerſalis, cum ea magis vniuerſalis. Tertiò cognitio Singularis magis definiti, cum ea minus definiti. De quibus ut pateat quid ſit dicendum, accipio, quòd vel loquimur de cognitione diſtincta, vel confuſa: ſi de diſtincta, nulla eſt dubitatio, cõſentiunt omnes ſimpliciora, cõmuniora, & principia eſſe prius nota, quia ſine horum notitia cætera cognoſci nequeunt. Hæc ſententia eſt uera de communi uniuoco, nõ de communi ab vno. Ratio varietatis eſt, quia commune ab vno, nõ eſt natura una in omnibus eadem, ſed varia in varijs, ideò diſtinctè noſci non poteſt non notis cõtentis. Proptereà non conſentio cum Scoto, putante, Ens non poſſe noſci confuſè, cũ ſit conceptus ſimpliciſſimus, immò cenſeo maximè omnium noſci confuſè, dum nõ cognoſcuntur contenta ſub eo, cum ſit conceptus ambiguus & in uarijs uarius. Inſuper, accipio in noſtra cognitione confuſa duplicem conſiderari ordinem, unũ in cõficienda abſtractione, alterum cum nobis res ſe offerunt, facta abſtractione. Similiter in cognitione ſingulariũ magis & minus confuſorum, duplex ordo conſideratur: uel in prima eorum cognitione, antequã nota ſit multitudo, vel cum præ nota fuerit multitudo indiuiduorum. His aſſumptis, tres profero concluſiones. Prima eſt, comparando Singularia cum Vniuerſalibus, primò cognitum eſt ſingulare. Altera eſt, in cõficienda abſtractione, & ordine abſtractionis, comparando minus cum magis vniuerſali, minus uniuerſale eſt prius notum: facta uerò abſtractione, dum obiecta ſe nobis offerunt, prius noſcimus magis commune, & vniuerſale. Tertia eſt, antequam noſcamus plura Singularia eiuſdẽ, vel uariarum ſpecierum, primò notum eſt Singulare magis definitũ; nota verò multitudine, contra ſe habet. Prima concluſio vera eſt, ſiue referatur cognitio ad Hominem, quauis facultate cognoſcentem, ſiue ad eam mente iudicantem, nã Homo primò per ſenſus noſcit Singularia, & dũ iudicat per Mentem, orditur a phantaſmatibus, quæ cum moueant ut ſunt, & ſint Singularia, primò offerunt Singulare, nam in facultatibus iudicantibus, finis unius, eſt principium cognitionis alterius hac de re uerba feci, dum conſideraui, an mens noſcat Singulare. Fundamentũ ſecundæ, & tertiæ Cõcluſionis eſt id, quod dicitur ab Ariſtotele cõfuſum eſſe nobis notius: & quoniam ante quam communiorum ſit facta abſtractio, minus commune ſe offert vt totum confuſum actu, & compoſitum, ideò prius noſcitur: cum uerò fuerit facta abſtractio, & apparuerit, prædicata ſuperiora eſſe communia multis, tũc ſe ea nobis offerunt, ut totum cõfuſum, & multa cõtinens poteſtate, ideò prius noſcuntur, idipſum dicendum eſt de ſingularibus magis, & minus definitis, adeò ut ſemper cum Ariſtotele confuſum ſit primò notum, ſed ante quam fiat abſtractio, confuſum actu eſt primò notum, ea facta, confuſum poteſtate. Vera eſt ſentẽtia Scoti, in conficienda abſtractione; Vera eſt ea D. Thomę, cũ facta fuerit abſtractio, & quia ordo abſtractionis antecedit, ideò uerior eſt opinio Scoti. Hoc experientia cognoſcimus: nam dum volumus no-

Gradus quintus.

Gradus ſextus.

Triplex Comparatio.

Primum cognitũ diſtincte.

Alterum præaccipitur.

Tres theſes.

Prima concluſio.

Secunda, & tertia concluſio.

Quomodo vera ſit ſententia Scoti, & D. Thom.

ſcere

Digitized by Google

ſcere progreſſum naturæ,præſertim conuerti debemus ad pueros, qui naturam ſequũtur,& ſecundum eam viuũt,ipſi primò id quod apprehendunt, iudicant ſub ratione proprij,veluti dum primò alium equum non uiderunt,niſi ſuum, omnes quos uident putant equum ſuum.Ratio eſt,quia ea primò ſentiuntur,quæ mouent,& eatenus ſentiuntur quatenus mouent,at mouent vt accidẽtia propria eius particularis cuius ſũt. ideò ut talia primò iudicantur.Hoc nobis indicat exemplum de eminus inſpecto Alcibiade, & ad nos accedente, nam ſi nos non prænouiſſemus alia præter Alcibiadem ex ſe moueri, ſtatim quòd eminus illum ex ſe moueri perciperemus,iudicaremus illũ eſſe Alcibiadem, quia id ex ſe moueri ſolùm prænouimus in eo. At nota multitudine eorũ quæ ex ſe mouentur,id ex ſe moueri agit in ſenſum, ut accidens commune; Hoc indicare uoluit Ariſtot. in quinto contextu procemij Phyſ.inquiens, & pueri primò appellant omnes uiros patres,non enim pueri primò cognoſcunt quod ſit aliqua ſubſtantia,aliquod Corpus,uel animal,uel Homo,ſedècontrario, uiros omnes apprehẽdunt ſub ratione proprij parentis, quia eorum accidentia mouent ut propria ſui parẽtis,quem primò nouerũt,at nota multitudine Hominum,iam incipiunt primò noſcere ſub ratione alicuius Hominis indefiniti,mox ſub ratione proprij parẽtis. Hæc cõprobãtur per uaria uarijs in locis ab Ariſtotele prolata,nam quòd ordine abſtractionis minus communia ſunt nobis notiora,ex eo lucidiſſimè patet,quia Ariſt.in primo Topic.c.10.inquit,argumentationum inductionem eſſe nobis familiariorem, & nos deducere per notiora nobis;in formanda autem inductione ex inferioribus progredimur ad ſuperiora,& id facimus, quia tunc prima noſtra cognitione abſtrahendo progredimur,& ob id ipſum in 18.part.Probl.3.loquens de Exemplo,dixit,partem eſſe nobis notiorem toto.Hoc ipſum conſpicuè enunciauit,dum in procemio Metaphyſicæ & in primo Poſt.ca.2.dixit,Vniuerſalia maximè eſſe remotiſſima a nobis.Et in 2. Poſter. dum Methodum tradens indagandi Definitiones per notiora nobis, dixit ex Poſterioribus ad ſuperiora eſſe progrediendum, & ex eis eliciendas eſſe Defintiones ſuperiorum,veluti,ex indiuiduis ſpecierum, ex ſpeciebus generum. Ad hoc quoque approbandum conducit id,quod legitur in 6.Topicorum cap.3. quo loci inquit Philoſophus,alijs interdum alia magis eſſe nota in principio ſẽſibilia, inſtructioribus autem factis ècontrario,&c.Similiter ante abſtractionem minus communia, poſt uerò cõmuniora ſunt primò nota.Et Auerroes ueritate coactus,in ſecundo poſt.72.dixit, nobis indiuiduum eſſe notius ſpecie,& ſpeciẽ genere, quod repetit com.73. & id eſt verum in conficienda abſtractione.Propterea in 3.de Anima com.10.& 35.dixit, primò abſtrahi ſpeciem vltimam,mox eius proximas uſque ad ſupremum genus Cõfirmatur,quia ut Singulare ſe habet ad vniuerſale, ita minus uniuerſale ad magis, nam ſæpè ſpecies comparata cum genere,dicitur ſingulare,at ſingularia ſunt primo nobis nota & proximiora ſenſibus,ita ſeruatur regula,quod inuento primo, cætera menſurentur per acceſſum ad illud,uel receſſum.Inſuper cum totum, & confuſum ſit nobis notius,quod verius eſt,totum & magis confuſum,uerius eſt primò notum,minus cõmune eſt totum actu,magis commune poteſtate, id autem quod tale eſt actu, magis eſt tale. Et demum, id ordine abſtractionis eſt notius,quod facilius abſtrahitur, huiuſmodi eſt minus uniuerſale,nam ſpecies abſtrahitur ex Singularib.nobis primò notis,quorum ſimilitudo eſt magis cõſpicua. At poſtquam facta fuerit abſtractio,& nota fuerit multitudo,contra ſe habet,tunc.n.communius ſe offert ut totum,& accidẽtia repræſentantia commune, quę primò ſe offerebant, vt propria alicuius prænoti, mox ſe offerunt ut communia multis,& id ipſum etiam uerum eſt de cognitione ſenſuum,relata ad ſingularia,uel magis uel minus definita,ut dixi, ſic cognitio ſenſuum recta ratione reſpondet cognitioni Mentis,cum ſit origo eius, & Ariſtot. in 4. cont. inquiens uniuerſale eſſe notius,patefecit primò notum,facta abſtractione; in quinto autem textu,utens exemplo definiti, & cognitionis puerorum, qui primò appellant omnes viros patres,patefecit primò notum ante abſtractionem,& in ea conficienda,

Exemplũ. *Confirmatio.* *Confirmatio prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.*

ita

ita ſeruatur regula Ariſtotelis uniuerſalis, quod totum & confuſum ſit primò notū, aduerſus Zimaram. Similiter ſeruatur confuſum ſemper eſſe primò nobis notum notitia confuſa, nam de notitia diſtincta ſe habet è contrario, primò enim notum obtinet locum ſimplicis, diſtincti, & principij, aduerſus Scotum, qui ait confuſum poteſtate, hoc eſt communius, eſſe prius notum notitia diſtincta, nam dum diſtinctè noſcitur, nō apprehenditur ut confuſum, ſed ut diſtinctum, diſtinctè notum per ſua principia, & tanquā principium alterius. Inſuper, cōciliatur in parte opinio Diui Thomæ, cum ea Scoti, quamuis abſolutè rectius loquamur, dicendo minus communia eſſe nobis primò nota. Ratio eſt, quia notio præcurrens abſtractionem abſolutè eſt prior, & confuſum actu eſt abſolutè confuſius. Demùm ex his conſpicuè elicitur conciliū dictorum ab Ariſt. qui aliquando minus communia, aliquando communiora, ait notiora, frequentius tamē hoc reperit, minus communia eſſe nobis notiora, quia hoc ut patuit verius eſt. Neque eſt putandum, ut inquiunt nonnulli, quod facta abſtractione communius ſit notius diſtinctè, nam genus non dicitur diſtinctè notū dum eſt abſtractum, ex ſpeciebus, ſed dum eſt notum per ſua interna principia, illud conſtituentia, ſic genera ſunt nota Logico confuſè, Metaphyſico uerò diſtinctè. *Cōciliātur ſentētię uariæ Ariſt.*

Diluuntur aduerſæ rationes. Cap. XVI.

EXplicatis explicandis, ſupereſt ut dubia magis urgentia diluam, & aduerſis rationibus ſatisfaciam. *Diluūtur aduerſæ rationes.* Rationes Scoti oſtendentis minus communia eſſe prius nota, mihi non obſunt. id enim in parte uerū eſt; dico tamen, quòd ipſe non cauſam tradit pro cauſa, & cauſam non ueram, pro uera. *Ratio 1. Scoti.* Nam dum primò ait minus commune prius noſci, quia agens per naturam, primò producit opus, ut valet perfectum, hoc non eſt uerum: quia agens per naturam, progreditur ex imperfecto ad perfectum, & primò origine producit opus non perfectius, ſed facilius, quod ſi primò offertur minus commune, id euenit quia id eſt confuſius, & ea cognitio eſt confuſior & imperfectior, cum ſit diſtantior a cognitione diſtincta, quæ eſt per uniuerſalia & ſimplicia. Similiter ſecunda ratio nō cogit, *Ratio 2.* cum dicat in ſcientijs ſub Metaphyſica poſitis primò noſci minus communia, mox in Metaphyſica noſci cōmuniora. Nam id eſt uerum, ordine abſtractionis, progrediendo. n. ex ſcientijs ſub Metaphyſica poſitis, ad Metaphyſicā progredimur abſtrahendo. Inſuper, non recta ſit comparatio, quoniam dum uerſamur in ſciētijs particularibus, non cognoſcimus diſtinctè earum principia, niſi eleuemur in Metaphyſicam, non. n. diſtinctè noſcuntur minus communia, niſi notis cōmuniorib. hinc ea ratio ſi quid ueri includit, mihi prodeſt. Tertia ratio quæ erat, quòd ſi primò noſcenda *Ratio 3.* eſſent communiora, nimium temporis cōſumeretur ante quam infima poſſemus noſcere, hęc nullius eſt roboris. Primò, quia poſſet reflecti: nam ſimiliter plurimum temporis conſumeretur ante quàm noſceretur commune, quod experientiæ aduerſatur: Secundò, quia uerè facta abſtractione, ultima ſpecies tardè noſcitur, ante autē è contrario, ut patuit. Tertiò, ea ratio non cogit, quia accidentia utrinſque ſimul mouent, cum ſint iuncta, & poſt abſtractionem ſimul tēpore vtrumq; noſci poteſt; at nos conſideramus quid faciliùs ſit aptū apprehendi. Rationes aliæ, quę ab alijs adduntur, mihi non aduerſantur, & quid ueri includant, patet ex dictis. Similiter, rationes D. Thomę mihi non obſunt: *Rationes D. Thomæ* dicebatur primò potentiam actui antecedere. Reſpondeo, nos ſemper in cognitione progredi ex potentia ad actum, & ex imperfecto ad perfectum uel ordine abſtractionis, uel oblationis poſt abſtractionem, & ſemper primò notū eſſe totū & confuſius, quod indicat imperfectionem & potentiam, inſuper tūc noſcere in communi, eſt noſcere poteſtate, dum commune obtinet locum totius, quod ſolum ei competit facta abſtractione, & prænota multitudine; Quod ſi accidētia cōmunium

potentiùs mouent, id non obeſt, quia ante quàm ſit facta abſtractio, nõ mouent ut accidentia eius communis, ſed tanquam accidentia alicuius propria. At inſtabatur adhuc: quia notio communior pauciora actu includit, eſt magis tenuis, ex pluribus poteſt elici, non ſupponit alias notiones, ſed ſupponitur, &c. Hæc ratio ſolùm oſtendit communiora eſſe notiora notitia diſtincta, quæ per ſimplicia, & ſimplicium eſt: de cõfuſa contra ſe habet. primò notum cum ſit confuſum, debet plura continere, & dum Vniuerſale prius noſcitur, quod ei competit facta abſtractione, tunc noſcitur ut cõfuſum, totum, & aptum pluribus competere. Inſtantia ſumpta ex dignitatibus, quæ cõſtant ex uocibus communiſſimis, ſoluitur, quia noſcuntur facta abſtractione: nam primæ dignitates, & enunciationes ex ſingularibus inductione & progrediendo per abſtractionem formantur, & noſcuntur, vt patet ex calce ſecundi Poſter. & dũ mox per eas diſtinctè noſcimus cætera, illæ prænoſcũtur diſtinctæ. Ratio ſumpta ex memoria quia communia faciliùs ſeruantur memoria, ſoluitur: nam iure communiora faciliùs memoria ſeruantur facta abſtractione, quia includuntur in minus communibus, nec ſeruari poſſunt minus communia, niſi ſeruentur communiora. Nõ diſtinctiùs ſoluam controuerſias in uerbis Ariſt. apparentes, quia earum ſolutio ex dictis conſpicua eſt.

De primo cognito cognitione complexa. Cap. XVII.

VErſati hactenus ſumus in explicando primò cognito cognitione prima, & incomplexa, nunc ſequentes ordinem originis, explicare tenemur primum cognitum cognitione cõplexa, qua de re breuibus & lucidè loquar, cum eius explicatio pẽdeat ex declaratione primò noti cognitione incõplexa. Vt.n. Enunciationes cõſtantur ex ſimplicib. vocibus, ita cognitio earum pendet ex notitia ſimplicium; Vox complexa ſiue Enũciatio, vel eſt de ipſo eſſe ſecũdo adiacente, uel de eo tertio adiacente, vt diſtinguitur in lib. de Interpretatione. Enũciatio de ipſo eſſe ſecundo adiacente, quæ omnũ eſt ſimpliciſſima, ea poteſt eſſe prima, uel abſolutè & ex natura rei, uel ex parte noſtrę cognitionis. Prima abſolutè, eſt duplex, uel dignitate, & eſt hęc, Deus eſt, vel prima, hoc eſt ſuprema abſtractione, & eſt hæc, Ens eſt ſiue eſſentia eſt: At ex aduerſo Enũciatio prima de ſecũdo adiacẽte ex parte noſtrę cognitionis, ea põt eſſe prima vel origine, vel abſolutè, vel in eodẽ genere: abſolutè prima hæc eſt, calidum eſt, frigidum eſt, nam hæc primò nobis occurrũt in hanc lucem prodeũtib. ſi dicimus motus eſt, multa entia ſunt, nõ ita ſunt primò nota, quia ſunt de Sẽſibilibus communibus, quæ nõ cognoſcũtur ſine proprijs. At ſi fiat cõparatio, in eodẽ genere, ſic ante abſtractionem enũciatio de minus cõmuni, poſt abſtractionẽ uerò enũciatio de ſubiecto cõmuniore eſt prius nota, & prius apta formari cæteris paribus, ut ens eſt. Progrediẽdo autem ad enũciationes de ipſo eſt tertio adiacente, ſimiliter in eis cõſiderare poſſumus primum vel ex natura rei, & abſolutè, uel ex parte noſtræ cognitionis. Ex natura rei adhuc poteſt eſſe prima, uel dignitate, uel abſtractione; Dignitate, Vel includit nugationẽ, ſic prima ex natura rei, hęc eſt, Deus eſt Deus, quæ maximè eſt vera, tamẽ nõ eſt propria prædicatio. Vel eſt ſine nugatione, & ita prima hæc eſt, Deus eſt vnus, Deus eſt bonus. Prima autẽ ex natura rei ordine abſtractionis quæ eſt ſuprema, ea eſt, quæ ex uocibus cõſtat communiſſimis, ueluti ſunt duæ illæ dignitates, de nullo ſimul uere dicitur eſſe & nõ eſſe, & de quolibet dicitur eſſe uel nõ eſſe, quarum duarum quę ſit prior dum agerem de ſecũda actione mẽtis, pateſeci. At ſi loquimur de enunciationibus de ipſo eſt tertio adiacẽte, & primis ex parte noſtræ cognitionis tũc vel conſideramus primò notum abſolute, ac ita hæc erit prima, calidũ calefacit, frigidũ refrigerat. Vel cõſideramus primò notum in eodẽ genere, & tunc antequam fiat abſtractio, enunciatio conſtans ex uocibus minus communibus erit nobis prior,

De enũciationib. de ipſo eſt ſecũdo adiacente.

De enũciationib. de ipſo eſt tertio adiacẽte.

veluti

veluti hic eſt pater meus facta vero abſtractioneècontrario, & quia dum formantur, enunciationes vt plutimùm eſt ſacta abſtractio, & nota eſt multitudo; ideò ut plurimum enunciationes ex communibus conflatæ ſunt nobis notiores, quamuis abſolutè primò nobis notum ſit id, quod minus commune eſt, magiſque definitum.

An intelligibile, dignitate præſtet menti, vel uice uerſa? Cap. XVIII.

PVlchra & nobilis eſt controuerſia inter mẽtem & intelligibile, quodnam eorum alteri dignitate præſter, & antecedat, quæ eum pertineat ad conſiderationem humanæ Mentis, iure optimo dſcutiendo proponitur, pro cuius notitia accipio ex ſententia Academicorum, conſiderari hunc ordinem. Primò datur id quod eſt ſupra Mentem, & ſupra Intelligibile, huiuſmodi eſt Deus. Secundò reperitur Intelligibile, & ſunt Ideæ. Tertiò ſcibile, & hoc pertinet ad animam per rationes, & eſt id quod conſimiliter ſe habet, & per rationes & cauſas neceſſarias noſcitur. Quattò reperitur opinabile, & eſt id quod generationi interitui & varietati ſubijcitur, ad quod pertinet Fides, & imaginatio: ſiue aſſimilatio, ex quibus duobus conſurgit opinio. Infimum gradum ſibi optant Senſibilia, quæ ſenſibus externis ſe offerunt, quæ ſunt umbræ rerum. Dum propriè utimur vocibus, approbandus eſt ex ſententia Academicorum relatus ordo, nonnunquam tamen ſcientia ſumitur pro gradu ſupremo, quia perfecta ſcientia ex Ideis pendet; in qua ſignificatione ait Plato in ſeptimo de Repub. & in calce ſexti. ſcientiam, & cogitationem uerſari circa eſſentiam rerum, & ex vtriſque conſurgere Intelligentiam; Fidem verò, & imaginationem uerſari circa generationem, & ei obnoxia, ex quibus duobus ait conſurgere opinionem. Sic itaque ex ſententia Platonis propriè intelligibile eſt idea, mox ratio inſita eſſentiæ animæ; Ex ſententia verò Ariſt. id quod eſt, diuiditur in ſenſibile, & intelligibile: ſenſibile eſt omne materiatum, ſub ſenſum cadens: intelligibile abſolutè, eſt omne quod ex materia nõ pendet, & in ordine intelligibilium abſolutè, primus eſt Deus, infima eſt Mens humana. Hinc Ariſt. in 3. de Anima 15. inquit, quòd uerè intelligibile, etiã intelligit, in eadem ſignificatione Ariſt. in primo de partibus animalium ait, Mẽtem referri ad intelligibile, & eiuſdem eſſe rationis, & conſiderationis; Inſuper, genus ſenſibilium dupliciter conſideratur, vel actu, vel poteſtate: actu & ſui conditione ſenſibile eſt, poteſtate verò dicitur intelligibile, quatenus per Mentem eſt aptum abſtrahi, & reddi intelligibile, & dicitur reddi intelligibile actu, non quia euadat propriè intelligibile, ut formæ abiunctę, ſed quatenus ei competit actus, qui ualet ei competere, ut abſtrahi poteſt, hinc Ariſt. in 3. de Anima. 16. Materiata negat eſſe abſolutè intelligibilia, ſed ſolùm poteſtate, ut dixi. Adeò vt ex ſentẽtia Ariſt. abſolutè intelligibile ſit forma ſui cõditione abiuncta: ſcibile autem eſt omne quod per principia neceſſaria & cauſas cognoſcitur, opinabile & ſuaſibile, quod noſcitur per principia neceſſitate carentia. His aſſũptis dum quæritur quid ſit præſtãtius num Mens, uel intelligibile, triplex ſe offert cõparatio prima inter Mẽtem hominis, & abſolutè ac ſui natura intelligibilia. Secũda, quia abſolutè intelligibilia etiam intelligunt, quæritur qua ratione præſtẽt, an quatenus intelligunt, vel quatenus intelliguntur. Tertia comparatio verſatur inter Humanam mentẽ, & quidditatem Materiatam, quæ dicta eſt obiectum eius; His aſſumptis ſi fiat prima & ſecunda cõparatio, abſolutè dico intelligibile præferri, & dignitate antecellere menti, At ſi fiat tertia comparatio, utor diſtinctione, & dico: Mens & intelligibile, vel cõſideratur pro eſſe abſoluto, vel cum ratione intelligẽtis & intelligibilis: pro eſſe abſoluto, non eſt dubitatio: nam proculdubio humana Mens dignitate præſtat cunctis formis Materiatis: At ſi conſiderantur cũ reduplicatione aliqua, tunc di-

Academico.

Sententia Platonis.

Sententia Ariſt.

Reſolutio difficultatis.

eo intelligibile vel conſideratur vt refertur ad mentem poteſtate,vt poteſtate eſt, & ita intelligibile præſtat, cum ſit tanquam actus, finis & perfectio eius; uel conſideratur ut refertur ad mentem agentem, per quam eum ſit intelligibile poteſtate, redditur intelligibile actu, & ita mens ei præſtat: nam propter quod vnumquodque tale,& id magis tale eſt; per mentem agentem intelligibile poteſtate redditur intelligibile actu,quare Mens agens primò, maximè, & ex ſe intelligibilis eſt, & intelligibilibus poteſtate præſtat. Pertinentia ad primam & ſecundam comparationem, conſpicua ſunt; nam in vtriſque intelligibile obtinet locum ſuperioris,perficientis, & formantis: Hinc Auerr. ait, inferiores intelligentias intelligere ſuperiores, non èccontrario,& intelligibile eſſe cauſam intelligẽtis,ut patet ex 12.Metaphyſicę com. 44.Ariſt.12. Metaphyſicæ 51. inquit, patet, quòd aliquid aliud honorabilius eſſet quàm mens,id.ſ.quod intelligitur; Conſpicue Ariſt.intelligibile præfert mẽti, & inquit: Quod ſi Deus intelligeret mortalia,vileſceret,indicãs intelligibile debere pręſtare intelligẽti.Simplicius in 3.de Anima,exponens cont.4.19.trib.rationib.oſtendit intelligibile præſtare menti. Primò, quia intelligibile denotat eſſentiam, mens verò actionem. Secundò,quia intelligibile eſt tanquam forma & perfectio,mens autem id quod perficitur, Tertiò, quia mens etiam dicitur de imperfecta, ut de mente poteſtate quæ ut talis, nil eſt actu ante quàm intelligat: Intelligibile autem, nempè abſolutè & ſui natura,non dicitur de imperfecto, nam Mens poteſtate non eſt intelligibilis,ut poteſtate eſt. Simplicius præſertim conſiderat mentem, & intelligibile, conſideratione Academica,quæ modo declarato etiam ſunt vera conſideratione Peripatetica; & cum Academici abſolutè dicant intelligibile præſtare menti,Peripatetici id non inficiantur, ſed ſolùm modo uario id explicant, ut pateſeci.

Munera, quæ in Hominem redundant ob connexionem Mentis cum eo. Cap. XIX.

Vtilitas cõſiderationis munerum Mentis. VAria & ea quidem præclara & ſaluberrima ſunt ea munera, & beneficia, quibus ornatur & munitur Homo per connexionem Mentis cum eo, quorum explicatio integrum expoſceret volumem: ego tamen, vt conſiderationi mentis congruentem tribuam finem,ea breuiſſimè & per capita reſeram,inde enim reſulgebit,quæ ſit propria Hominis conditio,quàm eximias teneatur Deo referre gratias, qui eum mente honeſtauit, & quàm accuratus eſſe teneatur de recta ſui inſtitutione. *Homo cur Hymenęus.* Quamprimum Homo munere Dei mente decoratur, ſtatim redditur Hymenęus æternorum,& mortalium, in eo enim ſolo æterna cũ mortalibus connectuntur, quod coniugium eum ſit fęcundiſſimum, generoſa & nu-

Vtilitas 1. meroſa ſequitur proles. Nam primò redditur Homo propriè ſumptæ diſciplinæ capax: quamuis enim nonnullæ feræ, & iumenta, uideantur diſciplinæ capacia, ea tamen potius umbra eſt,quàm reuera diſciplina,non enim ſeruatur propria diſciplina,

Vtilitas 2. ſine notitia uniuerſalium,quę ſola mente apprehenduntur. Secundò,redditur Homo per Mentem capax uirtutum moralium, quæ quamuis proximè attineant ad appetitum ſenſuum,tamen nequeunt ei competere ſine auxilio Rationis,& Mentis,termi-

Vtilitas 3. nos præſcribentis. Tertiò redditur capax habituum & virtutum rationis, nimirum Sapientię,Intelligentię,Scientię, Prudentiæ, & Artis, qui habitus eius ſunt facultatis,ut Homo per tres primos ualeat per cognitionem fieri omnia, per Prudentiam, valeat cunctas ſuas actiones rectè componere,per Artem ualeat artificioſa innumera

Vtilitas 4. formare,& imitari naturam. Quartò, redditur Homo capax Heroicę Virtutis, cuius

Vtilitas 5. beneficio ſupra Hominis conditionem eleuatur. Quintò, capax redditur diuinarum virtutum,quarum ſpiritu eleuatur ad Deum,& cum eo fœliciſſimè nectitur. Hinc ſex-

Vtilitas 6. tò, dicitur reddi capax ſummi boni, eximijq; Gaudij, quod ſummum bonum comitatur,

tatur, adeò, vt appetitiones eius omnes cumulatiſſimè expleantur. Septimò, redditur *Vtilitas 7.*
capax Religionis & diuini cultus, ſola enim Deo ſimilia, valent illum colere, & cum
eo ligari. Octauò, per internum Mentis contactum, & diuinam inſpirationem reddi- *Vtilitas 8*
tur Homo Prophetiæ, & diuinationis particeps. Nonò, ornatur Homo per Mentem
libertate Arbitrij, adeò vt cum iumenta & feræ inſtinctu naturæ ducantur, ſolus Ho- *Vtilitas 9.*
mo valeat cui libuerit parti hærere: hinc ſolus ſuarum actionum, ſuæq; fortunæ eſt
faber. Decimò, redditur Homo ciuis nedum ſuæ vrbis, uerùm etiam vniuerſi orbis, *Vtilitas 10*
cum beneficio Mentis ei competat facultas regendi, & imperandi. Vndecimò, reddi- *Vtilitas 11*
tur Dominus iumentorum & ferarum, quarum pluriměq; cum ſint robuſtiores Homi-
ne, Hominem ſibi ſubijcerent, niſi Homo ratione & Mēte earum vires proſterneret,
& inanes redderet. Duodecimò, ornatur Homo elocutione, & dearticulato ſermone, *Vtilitas 12*
quo varia loquendo componit, & ſecernit, ſuaſque Animi affectiones alijs patefacit,
quod expertia Mentis efficere non ſunt apta. His decimotertiò accedit, quod cū Ho- *Vtilitas 13*
mo ſit Mente præditus, dicitur præditus oculo & acie Animi, qua ſola id quod abſo-
lutè uerum, bonum, & pulchrū eſt, nobis datum eſt intueri; ideò iure enunciauit Pla-
to, nos pluris debere facere oculum unum Mentis, quàm mille corporis. Inſuper, de- *Vtilitas 14*
cimoquartò, redditur Homo diues, cum .n. ſine uſu non ſeruentur diuitiæ, & ſola ra-
tione & Mente ualeamus uti fortunæ bonis, ideò iure ſolus Homo, non iumenta &
feræ, dici ualet diues. Decimoquintò, redditur Homo inter mortalia uerè pulcher, ue- *Vtilitas 15.*
rè gratia præditus, & uerè particeps propriè ſumpti Amoris, uera enim pulchritudo
ad Animum pertinet, Materiæ expertem; nam Materia fœdat & minuit pulchritudi-
nem, uera gratia comitatur propriè ſumptam pulchritudinem: Amor quoque verus
& legitimus, ueram inſpicit pulchritudinem. Hinc etiam ſolùm inter viros probos
uerſatur Amicitia: probi enim & ſapientes uerè pulchri ſunt. Decimoſextò, per men *Vtilitas 16.*
tem redditur Homo Simia, & Ludus Dei, ut enunciauit Plato; nam per ſolam men-
tem ualet eum imitari. Inſuper, decimoſeptimò, aptus eſt Homo tanquam per ſubli- *Vtilitas 17*
mationem ex cunctis quæ ei occurrunt, elicere id quod bonum eſt, nil enim in vniuer-
ſo adeò eſt malum, quin boni aliquid includat. Præterea, decimooctauò, redditur Ho- *Vtilitas 18*
mo Mundus paruus, includēs mentem, tanquam Deum proximum, a quo dirigatur,
ac ſimul redditur Epilogus Mundi Magni, & inſigne miraculum uniuerſæ Naturæ,
cuius caput eſt Deus. Inſuper, decimononò, redditur abſolutè particeps uitæ, qua- *Vtilitas 19*
tenus eſt aptus uiuere uitam omnem, & præſertim eſt particeps uitæ ueræ & immor
talis, de qua legitur: Da mihi Domine intellectum & uiuam. Vigeſimò, conſtituitur *Vtilitas 20*
Homo in terræ arena tanquam miles, & gladiator, armiſque per mentem munitur
quib. primò internos hoſtes, nimirùm deprauatas Animi perturbationes, Naturæque
imbecillitates, mox externos; fortunę exercitum conſtituentes, proſternere aptus eſt,
& ob huiuſmodi victoriam parata eſt ei ueræ Gloriæ inſignis corona. Demùm bene- *Vtilitas 21.*
ficio mentis & rationis, ualet Homo uerti in ſe, noſcere finem ſuum; per quem præ-
ſertim rationem afferre ualet cunctarum ſuarum actionum, actiones .n. eatenus iudi-
candæ ſunt probæ, quatenus conducunt pro aſſequendo ueriore fine, eique ſunt con-
ſentaneæ: nam finis generationis Hominis Anima eſt, finis uerò Hominis geniti eſt
duplex: unus cuius gratia, & eſt ſummum bonum ei paratum: alter, cui, qui duplex
etiam eſt: unus proximus, & eſt ipſemet Homo, qui fruitur ſummo bono, alter po-
ſtremus, & eſt Deus optimus maximus, cui omnia ſeruiunt, & in quo cuncta quæ ad
eum eleuari ſunt apta, fęliciſſimè requieſcunt. Requieſcamus itaque & nos in eo,
ut uera quiete fruamur, eique ſoli Gloriam & honorem tribuamus.

Finis. Patauij.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE FACVLTATE ANIMAE, PER QVAM SVA SPONTE ANIMALIA MOVENTVR,

ſiue de Motu Animalium.

LIBER VNVS.

Proœmium, in quo Conſilium Auctoris, & ſernandus Ordo explicantur.

Mundus imago opificis.

MVNDVS, qui ſapientũ conſenſione eſt conſpicua imago; ſublimis, & nos latentis opificis, quemadmodum, quia pendet ex bono, & vno, eſt bonus, & vnus; & quia pendet ex eminentiſſima ordinis ratione, eſt ordinatiſſimus; ita quoniã ex vniuerſo vitæ fonte Principia ducit, eſt corpus vniuerſum, omnẽ vitæ gradum cumulatiſſimè includens: Hinc pro conſtituendis cunctis viuentium gradibus, facultates Animi varias Dei prouidentia paratas inſpicimus. Compertum enim eſt ſublimibus ingenijs, Gradu facultatis nutrientis conſtitui plantas; facultate ſentiente ſine motu, formari ſtirpanimalia; eadem facultate ſentiente cum diſtinctò motu, Animalia abſolutoria; gradu rationis, conſtitui Hominem; & demum Mente pura, ſupra rationem eleuata, conſtitui ſupera Numina. Gradus profectò hi omnes præclari ſunt, & accurata conſideratione digni: inter quos, facultas Animalium motrix, ut eſt difficilis cognitu, varijſq; ambiguitatibus inuoluta, ita cum explicata, elucidataq; fuerit, varias ſtudioſis Animis eſt apta præbere vtilitates: propterea conſiliũ meum eſt, de ea ex Peripateticorum ſententia uerba facere, variaque ad eius notitiã pertinentia explicare. Quæ omnia in ſex pręſertim prima capita redigam: Nam explicabo primò, de qua mouendi facultate futurus ſit ſermo. Perpendam ſecundò, cur Ariſtotelis agens de partibus Animæ, de facultate moueudi, poſtremo loco differuerit. Perpendam tertiò, quot, & quæ ſint Principia motus Animalium. Et cum varia ad motum Animalium conſpirent, perpendam quarto loco, quid eorum re uera ſit vis mouens. Quintò loquar de modo, quo Animalia ex ſe mouentur; nonnullaque inſeram attinentia ad cauſas admirabilium motuum. Demùm perpendam affectiones quaſdam, & nonnulla, quæ pro Animalium motu requiruntur. Ex quorum explicatione (ni fallor) cuncta ad motum mortalium Animalium attinentia reddentur conſpicua.

Gradus varij uitæ.

Inſtitutũ Auctoris.

Sex capita explicãda.

Digitized by Google

Cuius Motus principia, & affectiones quæruntur.
Cap. I.

Cunctis Mundi partib⁹ competit Motus.

MOtus adeò cum corporeo Mundo eſt complicatus, adeòque illi eſt ſalutaris, & accommodatus, vt nulla eius pars ſit, quæ motu aliquo ſuæ naturæ conſentaneo non moueatur: per motum enim corpora, uel perfectionem ſeruant quam habent, vel eam aſſequuntur qua carent, vel alijs illam impartiuntur. Et quoniam hi motus, facultateſque mouendi varij ſunt, ideò ne ob ſcopi ambiguitatem, in ſermonis curſu reddamur ancipites, cuius motus inquirantur Principia, primò pateſaciendum duxi. Genera motuum quæ reb. natura conſtantibus competunt, uaria profectò ſunt, motus enim Phyſicorum corporum, uel pendet ex forma ſupra Naturam poſita, quales ſunt motus Cœlorum, de quibus non eſt ſermo; vel prodeunt ex forma & natura infra animam collocata, quales ſunt motus inanimorum corporum, qui etiam ad rem non faciunt; uel tertiò, medij ſunt, & ex anima tanquam formarũ media ortum ducunt. Qui motus etiam ſunt uarij, uiuentia enim per Animam nutriuntur, creſcunt, generant, de quib. motib. non eſt nobis propoſitus ſermo, ſed de eo ſolo motu loquemur, qui ſecundum locum dicitur, cum ſit ex loco uno, in alium. Inſuper, hic motus ad locum pertinens, adhuc in animali multiplex apparet, in eo enim inueniuntur motus, qui ex cognitione, & appetitu non pendent, ſed ex Principijs prodeunt penitus, per naturam operantib. qualis eſt agitatio cordis, arteriarum, pulſus, ex ſpirituum, & caloris feruore prodiens, motuſque alimenti ad nutrienda membra. Ex aduerſo dantur motus alij, qui cognitionem, & appetitum ſequuntur, & Animarij, ultroque facti dicuntur, quib. ſua ſpontè animalia mouentur. Demum inueniuntur nonnulli, qui inter hos mediant, & partim per naturam, partim per appetitum, & cognitionem fiunt ex quorum genere eſt expiratio: & inſpiratio aeris, quæ uigilantibus, & dormientibus competit: hæc quamuis præſertim per naturam fiat, in parte tamen appetitui ſubijcitur, quatenus ad libitum ſpiritum, vel detinemus, vel frequentius inſpitamus, aeris enim inſpratio, ut pendet ex neceſſitate refrigerandi Cor, & feruorem eius, per naturam, fit ob inſtrumenta uerò nonnulla ei inſeruientia, quę Phantaſiæ, & appetui ſubijciuntur, poteſt ſpontè noſtra detineri, & reddi frequentior. Similiter etiam tremor ex gelu pendens, uel ex cauſa aliqua morbũ afferente, qualis eſt rigor in principio febrium eſt motus in parte medius, quatenus non fit ſine ſenſu, cum tamen phantaſiæ, & appetitui non obediat: hinc in 8. cap. de Animalium motu, Ariſt. motum pudendorum nuncupat inuoluntarium, ſomnum uerò, uigiliam, & reſpitationem, dicit nõ uoluntarium motum, quatenus modo aliquo mediant. De motibus his non eſt nobis propoſitus ſermo, ſed de illis tantum, qui ſpontè noſtra fiunt, & uoluntarij, ac ultrò facti dicuntur: nuncupantur autem uoluntarij, non quia ſemper ex Hominis uoluntate prodeant, ſed uel quia ex ea prodire poſſunt, & aliquando prodeunt, ac ita a potiore ſumitur denominatio: uel quia ultrò fiunt, & ex appetitu proficiſcuntur, appetitus autem omnis cognitionem ſequens, lata ſignificatione uoluntatis nomine frequẽter denotatur, propriè tamen communi uoce motus noſtra ſpontè uel ultrò facti nuncupati deberent. Demum hic poſtremus, qui abſolutè animalium motus dicitur, triplex eſt; uel enim eſt talis ut per illum animal totum ultrò locum mutet, quo abſolutiora animalia mouentur; uel tantùm eſt partium, adeò ut locus uniuerſus non deſeratur, qualis eſt motus ſtirpanimalium, lapidibus hęrentium, dum contrahuntur, & extendũtur; uel medio quodam modo ſe habet, ut in uermibus euenire inſpicimus, qui partium cõtractione, & extenſione priorem locum deſerentes, nouum acquirunt. Loquar ego de motu abſolutiorum animalium, & præſertim Hominis: nam ex eius declaratione, quid de cæteris ſit ſentiendum, lucidè conſtabit.

Varia motuum genera.

Motus ex anima prodeuntes uarij.

Motus cognitionem ſequentes.

Inſpiratio

Tremor.

Rigor.

Motus pudendorum

Cur Ariſtoteles in lib. de Anima poſtremo de Principio motus diſſeruerit. Cap. II.

Videtur Ariſt. non ſeruaſſe ordinem. MIrari profectò poterit aliquis, quomodo Ariſt. qui in ſeruando ordine ad-
mirabilis iudicatur, diſputans de ea Animæ facultate, quæ principium
motus dicitur, ordinem turbaſſe uiſus ſit, de illa poſtremo loco uerba fa-
Ratio 1. ciens, nam frequenter nos monet communiora primò eſſe declaranda;
vis mouens eſt communior Mente, nam competit nedum Homini, uerùm iumentis
Ratio 2. quoque, & feris, quare de ea prius quàm de Mente fuiſſet agendum. Præterea, in
ordine partium ſcientiæ tenemur ſequi, & æmulari naturam, & ea quæ natura prio-
ra ſunt, tenemur primò declarare; vis Mouens eſt origine, ac ita natura prior Men-
te, ſequitur enim proximè Senſum, & ante vſum rationis competit pueris, quare de
Ratio 3. ea prius quã de mente fuiſſet agendum. Demum, ſi facilitatem inſpicimus, uis mo-
uens eſt nobis magis familiaris, magis per opera ſub ſenſum cadens, aptaque facilius
Ratio 4. apprehendi, quàm Mens, quæ omnium animæ partium eſt cognitu difficillima. Acce
dit ad hæc, quod uis mouens omnium conſenſione ad Phyſicum uerè attinet, Mens
verò in primò de partibus animalium a Phyſica conſideratione reijcitur, id autem,
quod, uel non attinet, vel minus attinet ad Phyſicum, congruentius poſtremo quam
medio loco explicatur, ne ordo uerè attinentium ad Phyſicum turbetur; Ideò dixit
Philopon. Philoponus, conſueuiſſe Ariſtotelem nonnunquam in calce Phyſicorum librorum
Sententia quorundã. ad ea eleuari, quæ ſuper naturam ſunt poſita. Dixere nonnulli uiri docti, id ab Ari-
ſtotele fuiſſe factum ob connexionem, & affinitatem ſenſus, & Mentis, ambæ enim
hæ ſunt facultates cognoſcẽtes, adeoque ſimiles, ut a ueteribus inter ſe non ſecerne-
rentur, quæ etiam cũ re uera ſecernantur, ita ſe habent, vt in propria muneris functio-
ne ſenſus Menti famuletur, & per analogiam a ſenſu, & ſenſibilibus ductam, compa-
Euerſio. rationemque cum ſenſu, cognitio Mentis refulgeat. Hæc ratio profectò negligenda
non eſt, maximè enim ex notitia attinentium ad ſenſum, ut conſtat ex initio tertij de
anima, ducimur in notitiam Mentis. At non ob id vniuerſa dubitatio diſſoluitur, ratio
enim ea potius uiæ, quam ordini congruit, ordo enim ex natura rerum petendus eſt,
Propria ſolutio. via autem ex noſtro modo cognoſcendi. Soluens itaque, dico, quattuor potiſſimum
ob cauſas id ab Ariſtotele fuiſſe factum; Quarum prima ea eſt, quæ ex natura petitur.
Ratio 1. Nam de principijs primò eſt agendum, cum ſit natura prima, & per ea cætera cogno-
ſcantur. Inter Principia autem motus, Mens quoque numeratur, ut ſuo loco patebit;
Ratio 2. Præterea, Principium proximum motus animalium eſt appetitus, hic cognitionem,
tanquam vmbra corpus ſequitur, quare prius de facultatibus cognoſcentibus, quàm
Ratio 3. de prodeuntibus ex appetitu fuit differendum. Tertiò, ſecarunt ueteres animam in co
gnoſcentem, & mouentem, ut refert Ariſtoteles in primo de anima, 19. in ſecundo
150. & in 3.40. & quia cognitio antecedit, ideò vt quid ueri includeret ea diuiſio cõ-
ſtaret, primò de vniuerſa facultate cognoſcente, mox de appetẽte, ac mouent teneba
Ratio 4. tur Philoſophus verba facere. Demum uis ſentiens, & intelligens uerè ſunt partes aĩę
inter ſe diſtinctę, ideò prius declarandæ: uis autem mouens, non uerè eſt pars animæ
diſtincta, ſed eſt ipſamet uis appetens ſola ratione a cognoſcente ſeiuncta, adeò ut mo
tus ſolùm ſit diſtinctum quoddam officium facultatum cognoſcentium, per interme-
dium appetitum, quod innoteſcere non potuit, niſi principaliores partes primò fuiſ-
ſent explicatę. Ex his conſtat, Ariſt. ſequutum fuiſſe naturam, & a recta ordinis ratio-
Diluuntur rationes aduerſæ. ne non receſſiſſe. Nec arduum eſt rationibus aduerſis ſatisfacere. Dicebatur primò, &
ſecundo loco, communiora, & priora origine, primò eſſe declaranda. Reſpondeo, mo
tum animaliũ conſiderari poſſe dupliciter: uel pro parte conſiderando motum ex ſo-
lo ſenſu pendentem, ac ita fateor communiorem: & origine priorem eſſe Mente; uel
pro uniuerſa eius latitudine quatenus cum a ſenſu, tum a Mente prodire poteſt:
qua conſideratione non communior eſt, ſed æquatur complicato ex ſuis principijs;

eoque

eoque eſt origine poſterior. & quia affectio dum exactè conſideratur, non in parte, ſed uniuerſe accipi debet, & de ſuo primo ſubiecto per adæquata principia oſtendi, ut conſtat ex primo Poſt. ideò ut motus Animalium eſt poſterior ſuis principijs, nec poteſt vniuerſè cognoſci, niſi ex eorum præcurrente notitia, ita poſterius debuit declarari. Ratio ſumpta ex facilitate, non cogit, tum quia ea non eſt potisſima ratio ordinis, ſed uiæ, tum inſuper, quia de cognitione diſtincta, quæ in ſcientijs quæritur, contra ſe habet, non enim poteſt diſtinctè cognoſci uis mouens, niſi prænoſcantur eius principia. Addebatur poſtremò, vim mouendi verè ad Phyſicum attinere, non ita Mentem. Reſpondeo, non quia minus attinet, ideò aliquid poſterius debet declarari, ſed pro facultate naturæ ordo ſeruandus eſt: Addo inſuper, Mentem, ut particulam animę, ut principium actionum Hominis, ac demùm ut conſideratur in tertio de Anima, ad Phyſicum attinere, quamuis eius eſſentia, ut ex materia non pēdēs, & abſolutè, ad Metaphyſicam pertineat. At alia emergit dubitatio, quia Ariſtoteles redundans, & ſuperuacaneus uidetur, varijs enim in locis, de Animalium motu uerba facit. Reſpondeo, id iure ab eo fuiſſe factum: nam Motus Animalium tribus modis conſiderari poteſt. Primò, ut refertur ad membra motui Animalium inſeruientia, ac ita de eo uerba fecit in libro, de partibus motui Animalium inſeruientibus. Secundò vt pendet ex facultatibus animæ, qua conſideratione de eo loquitur in tertio de Anima, vt diſtinctius pateant omnes animę partes. Tertiò, conſiderari poteſt ut operatio totius Animalis, perpendendo modos quibus fit, & quæ pro eo requiruntur, ac ita Philoſophus de eo loquutus eſt in lib. de Animalium motu, qui inter parua naturalia numeratur, ex quo conſtat Ariſtotelem non redundantem eſſe, ſed accuratisſimè pertinentia ad rem hanc cognitu utilisſimam explicaſſe.

Ratio ex facilitate.

Dubitatio

De Principijs Motus Animalium. Cap. III.

QVoniam cognitio pendentium ex principijs, ex notitia Principiorum conſurgit, ideò a principijs ordiens dico, cum Animalium motus non temerè fiat, ſed in finem, per congruentia principia, media, & Inſtrumenta dirigatur, pro ſui conſtitutione abſoluta, quattuor eget, Fine excitante, Principio dirigente, Medio exequente, & Inſtrumento abſoluente, quę quattuor, ſi exactè rem cōſideramus, ad Animalium motū fęliciſſimè conſpirare inueniemus. Primò. n. Animalium iudicantib. facultatib. uaria ſe extrinſecus offerunt, vel uitāda, vel amplectenda, quæ obiecta, & fines dicuntur, ſine ſui motu, Animalia ad motum excitantia, & inuitantia, & hæc dicūtur Principia externa. At pro conſtituendo motu, requiruntur deinde principia interna, cū principalia, tū famulantia. Vt conſtent Principalia, conſiderādum eſt, motum adeò animæ & uiuētium omnium eſſe proprium, ut Democritus & Epicurus animam ex atomis motui aptisſimis conflatam enſiciauerint. Plato, & Zenocrates, Pythagoram ſequuti Animā definiētes dixerint eſſe numerū ſe mouētem. Ariſt. in 2. de Cęlo, & 8. Phyſ. affirmauit, mouere ſe, viuentium eſſe propriū: nā inſpicere licet, (ſi accuratè uiuētium gradus cōſideramus,) vnicuiq; aīæ gradui propriū aliquē motū reſpōdere, & quo aīæ gradus fuerit eminētior, vitaq; fuerit præſtātior, eo eminētiorem, abſolutiorēque motum habere comitem, propterea motus hic Animaliū, de quo loquimur, qui ſatis eſt inſignis, ex quo aīæ gradu pdeat, cōſiderare tenemur. Cōſpicuum primò eſt Aīam nutriētem; non eſſe principiū eius, tum quia non cognoſcēs, nō ualet ab Obiecto excitari, & cætera dirigere, tum inſuper, quia competit plātis, quæ tamē ſunt expertes huius motus. Similiter cōſtat: non quēlibet gradū ſenſuū id poſſe efficere, ſtirpanimalia. n. Sēſu aliquo ſunt prædita nec ob id abſoluto motu mouentur; idipſum dicēdum eſt de Sēſu communi, qui ſine eo motu ex loco ad locum Stirpanimalib. competit, & rō eſt: quia motus abſolutus ad

Mot⁹ eget quattuor.

Motus ap primè uitę innctus.

Anima nutriēs nō eſt principiū motus ſecūdū loca.

abſentia ducit, ideò ex ea facultate tãtùm pendere valet, quę nedum in præſentibus ſed etiam in abſentibus verſatur: externi ſenſus, & cum eis ſenſus communis, ſolùm verſari valent in Obiecto præſente: non itaque huius motus valent eſſe principia. Quare ſupereſt, vt cęteri Animæ gradus, vel omnes, vel nonnulli, debeant ſtatui principia eius. Quod ut reddatur conſpicuum, ab eo ordiri debemus, quod dictũ eſt, p. incipio externo excitanti, tria intrinſecus pro motu conſtituendo debere reſpondere,

Principiũ dirigens.

dirigens ſcilicet, exequens, & famulans. Principium dirigens, ut ſuo munere congruenter fungatur, non debet eſſe cognitionis expers, ne cęcus cęcum ducat, nec debet eſſe aptum tantùm pręſentia iudicare, ſed etiam abſentia, cum ad abſentia ducat, & dirigat; Hæ conditiones, nec facultati nutrienti, nec ſenſibus externis, nec communi competunt; ſupereſt itaque phantaſia, & mens hominis, quæ cum ſint facultates aptæ iudicare nedum præſentia, ſed etiam abſentia, hoc munere fungi feliciſſimè valent. Et quoniam ambæ hæ facultates communi quodam Mentis nomine frequẽter denotantur, ideò officium hoc ab Ariſtotele in 3. de Anima, 48. Menti vtriſque communi tribuitur, cum dicat, videtur autem duo hæc mouentia, aut appetitus, aut mẽs, ſi quis phantaſiam ſtatuat vt Mentem quandam, &c. Cum itaque Menti, & phantaſiæ conditiones principij competant intrinſecùs dirigentis, iure ſtatui debent Principium Dirigens, Mens tamen ſine Phantaſia mouere non ualet, etſi è contrario Phantaſia ualeat ſine Mente mouere.

Mens, & phantaſia ſunt principia dirigẽtia.

Principio dirigenti ſuccedit Principium exequens, & quoniam directio fit per cognitionem, ideò exequens debet eſſe aptum ſequi cognitionem: huiuſmodi eſt appetitus, qui perinde dicitur cognitionem ſequi, ac vmbra corpus; Mens itaque uel Phantaſia obiectum vt ſibi congruens, vel aduerſum iudicans, excitat appetitum ad uitandum illud, uel aſſequẽdum; Hinc appetitio, quæ eſt actus ſecundus facultatis appetentis, ab Ariſtotele in tertio de Anima, 54. motus quidam eſſe dicitur: Et quoniam appetitus exequi debet mandata dirigentis, ideò recta ratione ei ſemper reſpondet; ſi enim cognitio dirigens fuerit confuſa; appetitio confuſa conſurgit, ſi ea fuerit diſtincta, hæc quoque diſtincta erit, in ſtirpanimalibus hæc confuſiſſima ſunt, ut dicitur in tertio de Anima, 56. In iumentis, & feris medio modo ſe habent: in Homine Prudente ſunt rectè formata, in imprudente, & uitioſo, deprauata penitùs.

Appetitus principiũ exequens.

Requiritur tertio, & poſtremo loco facultas famulans, quæ eſt vis proximè mouens, de qua Ariſtoteles, in 3. de Anima 55. dixit, mouens ut inſtrumentum ibi reperitur, vbi principium, & finis idem eſt, vt eſt cardo, & connexio oſſium, que γιγγλυμος ab Ariſtotele dicitur, in quo, & gibbum oſſis, & concauum reperitur tanquam principium, & finis: requiri hoc principium ex eo patet, quia frequenter inſpicimus, ac nos ipſi experimur, cognitionem dirigentem uigere, adeſſeque appetitum: at quia hoc tertium deeſt, operari non ualemus, tunc dicimus ſcire, & uelle, at non poſſe, hæc ſunt ea tria, quæ in ſolo Deo coniunctiſſima ſunt, in nobis autẽ frequenter inueniuntur ſeiuncta.

Principiũ famulans.

Scire, uelle, & poſſe rarò in Homine conſpirant.

Hoc tertium Principium, quod famulans dicitur, quamuis dignitate ſit ultimum, quia tamen proximè, & conſpicuè mouet, frequenter nomine mouentis facultatis abſolutè honeſtatur. Quod Ariſt. ex Corde, Medici ex Cerebro duci exiſtimarunt, ac per ſpiritus, & neruos unà cum Senſu effundi in vniuerſum corpus. Quæ vis poſtrema motrix eſt duplex, uel communis totius corporis, vel propria diſtinctarum partium, ideò per ægritudines nonnunquam læditur uniuerſa vis mouens, nonnunquam uero tantùm propria alicuius partis.

Explicatio

Digitized by Google

Explicatio primi principij nempe obiecti. Cap. IIII.

QVattuor apparuere communia quædam, & ſubordinata Principia motus Animalium: excitantia, Dirigentia, Exequentia, & Famulantia, quę cum exactiorem expoſcant declarationem, de ſingulis ſeorſum agens a primò ordiar, quòd Scopus, obiectum, & Finis dicitur eſſe, de quo tria præſertim occurrunt conſideranda. Primum eſt, in quo genere cauſæ moueat. Alterum, an ſit immobile. Tertium, an in omni motu locum habeat, & pro omni requiratur. Quod pertinet ad primum, ſententia eſt Auerrois 12. Metaphyſicæ 36. formam balnei, hoc eſt obiectum, ut eſt extra Animam, mouere tanquam finem, in anima verò tanquam cauſam efficientem: quæ ſententia eſt dubia. Primò, quia ſic finis non eſſet cauſa diſtincta, uel ab efficiente, vel a re effecta, nam in mente eſſet efficiens, extra mentem eſt res effecta, vt conſtat exemplo Domus, ſtatuæ, & ſimilium. Præterea, uidetur aduerſari Ariſtoteli, qui in primò de Ortu, & interitu dixit, finem non mouere niſi per Metaphoram, quare in anima non uidetur poſſe dici efficiens. Tertiò, balneum extra animam relatum ad facultatem cognoſcentem, non videtur poſſe dici finis, ſed potiùs efficiens; cum per intermedios externos Senſus moueat phantaſiam. Præterea, res extra animam, quę producitur, & efficitur, eſt aliquid ultimum, maximè pendens ex cauſis, quare non videtur poſſe dici cauſa in genere finis, cum cõditio cauſæ, ſit vt antecedat, & proprium finis eſt, ut minimè pendeat, ſed cauſarũ ſit cauſa, dominans cæteris cauſis. Demùm ſi obiectum in anima eſſet efficiens, tunc non duo, ſed tria eſſent interna mouentia, obiectum in anima, phãtaſia, & appetitus, cum tamen Ariſtoteles duo tantum ſtatuat. Pro reſponſione dico, magnam eſſe controuerſiã inter Philoſophos de modo, quo finis dicatur cauſa; Qua de re breuib. loquens, accipio primò, obiecto duplex eſſe competere, vnum in anima, quod notio dicitur, alterũ extra, & eſt natura rei. Accipio ſecundò, illud obiectũ ad duo poſſe referri, ad facultatẽ cognoſcendi, & ad eam appetendi, dum refertur ad facultatem cognoſcendi, magis propriè dicitur obiectum, & oppoſitum, quia ei facultati obijcitur, in eamque agit: dũ verò refertur ad facultatem appetendi, rectiùs dicitur ſcopus, & finis: nam eſt id quod quęritur, & in quẽ tendit appetitus. Addo tertiò, in efficiẽdo motu, hos quattuor principales gradus conſiderari: Primò enim obiectum mouet facultatem cognoſcendi: Secundò, facultas cognoſcẽdi formata eo Obiecto iudicato, tanquam illi vtili vel aduerſo, excitat appetitum ad aſſequendum illud, vel vitandum: Tertiò, uis appetendi excitata, ad id tanquam ad finem tendit: Quartò, conſurgit conſpicua corporis motio. His præaſſumptis, ut elucidatio ſit conſpicua, tria enuncio. Primum eſt, Obiectum in primo, & ſecundò gradu dicitur mouere ut efficiens. Alterum eſt, Obiectum, vt eſt in appetitu agentis, non pro eo notionis eſſe, ſed pro principali, quod ſortiri valet extra animam, dicitur finis. Tertium eſt, ſi res extra animam non refertur ad appetitũ agentis, ſed conſideratur pro eſſe abſoluto, vt pendens ex cauſis; dicitur non cauſa, ſed res effecta. Prima concluſio ſatis eſt conſpicua, nam obiectum dicitur in Senſus agere, & Senſus omnes ab eo pati dicuntur, vt latè patet ex ſecundo, de anima. Similiter Mẽs & phantaſia dum conſiderantur, ut formata notione obiecti, ſunt id, quod proximè dirigendo mouet, nam ea notio eſt ratio, per quam phantaſia mouet, & ambo iuncta, conſtituunt completum principium mouens. Hoc ſæpè indicauit Ariſtoteles, & ob id in 12. Metaphyſicæ 18. dixit, Artificioſa quoque fieri a ſimili, quatenus fiunt ab anima, per rectam rationem rei efficiendæ, quæ eſt notio illius. Similiter in 7. Metaphyſicæ 23. dixit ſanitatem fieri a ſanitate, & artẽ medendi modo aliquo eſſe ſanitatem, ut Ars ædificandi dicitur ædificium. Altera concluſio, quæ erat, obiectum ut eſt in appetitu agentis, non pro eo eſſe quod in illo habet, ſed pro eo quod extra Animã habere debet, dicitur eſſe finis. Hæc eſt obſcurior, & maioris momenti, quæ cum conſtet ex

De obiecto. *Obiectum quomodo mouent.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Tres Theſes.* *Concluſio prima.* *Concluſio ſecunda.*

duabus

duabus partibus, pro vtraque oſtenditur, includit primò, quòd finis referatur ad appetitum; includit ſecundò, quòd ſit finis pro eſſe externo, primum ex eo colligitur: quia finis cum ſit cauſa, debet præire rei effectæ, at ſolum præire ualet ut etiam eſt in appetitu. Confirmatur, quia conditio finis eſt bonum, appetitus nil quærit, niſi quod uidetur bonum, idem cum res in appetitu conſideratur, ſeruat rationem boni, & ppterea finis, & præſertim, quia appetitio eſt motio finem quærens. Quod autem debeat eſſe finis, pro eſſe abſoluto, & externo, patet ratione & auctoritate. Ratione: quia pro eo eſſe eſt finis, in quo eſt, vltimum, optimum, & cuius gratia ſunt cætera: at hoc ei cõpetit per id quod extrinſecùs habet. Cõfirmatur auctoritate; nam Ariſtoteles in primo de Ortu, & inter. ait, finem mouere per Metaphoram: quia fine præſente deſinit res moueri: at hoc ſolum eſt verum pro eſſe extra Animam. Inſuper in 2. Phyſic. contex. 30. ait, cauſas eſſe ſibi inuicem cauſas, ut exercitium eſt efficiens ſanitatis, ſanitas eſt finis exercitij, at ſanitas per exercitium producta, non eſt ea quæ in Anima, ſed quæ extra Animam eſt. Ex his conſtat primò, in quo genere cauſæ Obiectum moueat: cõſtat ſecundò, quomodo finis ad facultem appetentem referatur, non ad cognoſcentem: conſtat tertiò, quomodo vera, & quomodo falſa ſit ſententia Auerrois, nam dum ait Balneum in Anima eſse cauſam efficientem, eſt uerum, ſi refertur ad facultatẽ cognoſcentem; falſum, ſi ad appetentem. Similiter dum ait, rem extra animam eſſe finẽ, eſt verum, ut pro conſtitutione finis reperitur relatio ad illud eſse quod conſtitui debet extra animam; falſum abſolutè, nam abſolutè eſt res effecta. Ex his conſtat quomodo aduerſæ rationes dilui debeant.

Concluſio dictorum.

An obiectum mouens ſit immobile, & num pro omni motu ſit neceſſarium? Cap. V.

De obiecto nos ad motum excitante tria dubia propoſui, primum eſt reſolutum: duo alia diluenda ſuperſunt. Videtur Philoſophus de huiuſmodi Obiecto pugnantia enunciare: nonnunquam ait id eſse immobile, ut in 3. de anima 54. inquiens, mouens immobile eſſe bonum agibile, mouens, & motum eſſe ipſum appetens, quam ſententiam ſæpè repetit. Hinc 12. Metaphyſicæ 36. ait, mouet autem ut optabile, & intelligibile, hæc enim ſola mouent non motum, loquitur Philoſophus de motorib. Cœli, & ait, quòd cum moueant, vt optabile, & intelligibile non mouentur. Ex aduerſo in lib. de motu Animalium ait, conditionem Obiecti & finis motus eſſe, ut ſit aptum moueri, & ſecùs ſe habere; quod etiã affirmat in 3. de Anima 51. inquiens, Ideò ſemper mouet appetibile, quod eſt bonum, aut apparet bonum, non omne autem, ſed id quod ſub actionem cadit, & poteſt ſecùs ſe habere: idipſum etiam colligitur ex ſexto Moralium Nicomach. Pro ſolutione dico, Obiectum ac finem motus dupliciter poſſe conſiderari: primò, ut mouet: ſecundò, vt per motum acquiritur. Si conſideratur ut mouet, ſic dicitur per ſe immobile, per ſe dico, quia vt ita mouet, non mouetur, ſi autem mouetur, id eſt ex accidẽti, ut lepus qui excitans appetitum in cane, fugit. At dum conſideratur ut terminus, qui per motũ attingitur, ſic eius cõditio eſt, vt ſecuſſe habere valeat. Hæc reſolutio eſt cõſpicua, nam obiectum ſpiritaliter mouens vim cognoſcendi, appetitumque excitans, agendo non repatitur. Similiter notio in mente artificis, quæ eſt recta quædam mouendi ratio, mouendo non mouetur, ideò Ariſtoteles in primo de ortu, & inter. 53. dixit, Artẽ medendi exiſtentem in anima Medici, mouere quidem, & agere, at non pati. Ex aduerſo, quod finis, & appetibile, dum conſideratur ut terminus motus, aptus per motum ab aliquo acquiri, debeat poſſe ſecùs erga illum ſe habere, cõſpicuum eſt: termini enim motus, varietati, & permutationi neceſſariò ſunt obnoxij, cum primò non

Controuerſia in Ariſtotele.

Solutio.

non competāt, deinde competant rei mobili. Erat poſtrema dubitatio, num hoc mo- *Tertia dubitatio,* uens, vt Obiectum, & appetibile in omni motu locum habeat? Reſpondeo, reperiri *Solutio.* quidem in omni motu per ſe facto, nō tamen eodem modo. Reperitur pro omni motu quia omne agens operatur propter finem, addo per ſe, ut excludam motus temerè factos, & nullius finis gratia. Inſuper dico, non in omni motu eodem modo locum habere, quia non omnis motus ex cognitione proximè pendet, vt conſtat de naturali motu grauium, & leuium, quæ mouentur quidem propter finem, at finis ille non eſt notus eis, ſed dirigenti, nempè Deo, vel per eminentiam, ut cenſent Peripatetici, vel per propriam formam, & modum Deo conſentaneum, vt rectè ſentiunt Theologi, & hoc prætereundum non eſt, quod in motu grauium, & leuium non conſideratur propriè Obiectum, cum non cognoſcant, ſed finis tantum.

De ſecundo principio motus, quod cognoſcendo dirigit. Cap. VI.

PRincipium mouens, ordine ſecundum, quod cognoſcendo dirigit, ſtatuebatur Mens: nomine autem Mentis, cùm veram Hominis Mentem tum phantaſiam denotari dicebam, qua de re uariæ occurrunt ambiguitates. Nam primò Ariſtoteles ſatis conſpicuè ſe- *Prima dubitio.* cum pugnare uidetur. In primò enim, de partibus animalium, inquit, Mentem non attinere ad Phyſicum, quia nec natura eſt, nec Principium motus, idque probat: quia motus feris quoque, & iumentis competit, quibus non competit Mens: ex aduerſo in 3. de anima 48. eam ſta- *Secunda dubitatio.* tuit Principium motus. Prætereà afferenda eſt ratio, ob quam Philoſophus phantaſiam, & principium motus nomine Mentis voluit honeſtare. Tertiò dubitatur, quo- *Tertia dubitatio.* modo Mens poſſit dici principium motus, cum Mens ſit uniuerſalium, motus uerò in *Quarta dubitatio.* ſolis particularibus locum habeat. Quarta dubitatio eſt de phantaſia, de qua etiam Ariſtoteles ſecum pugnare videtur, nam in 2. de Anima 154. diſputans contra Platonem, ait, per phantaſiam nos non moueri, ut dum bella, & fulgura imaginamur, niſi aliud adſit, non timemus. In tertiò, de anima, & in lib. de animalium motu phanta- *Solutio* ſiam ſtatuit principium motus. A' prima controuerſia ordiens, aiunt nonnulli, Ariſto *prima opinio.* telem in tertio, de Anima nomine Mentis, non ueram Mentem, ſed ſolùm phantaſiam denotaſſe, quod confirmant per uerba, quæ in cont. 48. leguntur, quo loci Philo *Quorundā opinio.* ſophus ait, Videntur autem duo hæc mouentia aut appetitus, aut Mens, ſi quis phan- *Euerſio.* taſiam ponat ut Mentem, &c. At hi minus rectè ſententiam Philoſophi interpretantur, non enim per ea uerba Philoſophus indicat ſe nomine Mentis ſolùm phātaſiam denotaſſe, ſed latè, & phantaſiam, & propriè ſumptam Mentem, quod nedū ipſamet relata uerba patefaciunt, Græcique omnes interpretes affirmant, uerum inſuper ipſe quoque Ariſtoteles per plures ſubſequentes contextus, luce clariùs manifeſtat, veluti in cont. 49. dum Mentem agentem ait eſſe principium motus: Mens autem practica proculdubio a phantaſia ſecernitur. Inſuper in cont. 50. voluntati, quæ eſt appetitus Mentis, tribuit ut ſit principium motus, inquiens, cum ſecundū rationem mouemur, & per voluntatem mouemur. Prætereà (vt cętera ſileam) in cont. 58, manifeſtat Mentem, & per uniuerſalem, & per particularem propoſitionē mouere, inquiens: Quoniā autem exiſtimatio, & ratio hæc qnidem uniuerſalis, illa uerò ipſius ſingularis eſt, illa enim dicit quod oportet tale, & tale agere, hæc autē, quod hoc eſt tale, & ego quidē talis, &c. Cōſpicuè Philoſophus illi menti tribuit eſſe principium motus, quę rationē illam format, at eam non format phantaſia, ſed mens propriè ſumpta, ut patet. Id ipſum affirmat, lucideque explicat Philoſophus in lib. de communi animalium motu, nec ſecus ſentire ualuit, cum omnium conſenſione hominis Mens in Theoricam, &

Practi-

Practicam diuidatur. Practicæ autem dicitur, quia actionum, & motus principium eſt. *Alia opinio.* Propterea dicunt alij, Ariſtotelem in primo de partibus negantem Mentem eſſe Principium motus, Theoricam denotaſſe; in tertio verò de Anima denotaſſe practicam, idem in context. quinquageſimooctauo, dixit Mentem Theoricam non mouere, ſed manere. *Euerſio.* Quæ Sententia, etiam vera non eſt; quoniam Ariſtoteles in primo de partibus, abſolutè inficiatur Dianiam ad quam cum Theotica, tùm Practica Mens pertinet, etiam principium motus. Et confirmatur, quia ratio, qua eo loci vtitur Philoſophus, æquè vim habet de vtriſque. Inquit enim Mentem non eſſe principium motus, quia iumenta, & feræ mouentur, quæ tamen ea carent, ac iumenta vt Theorica ita practica Mente priuata ſunt. *Alia opinio.* Præterea quorundam ſententia eſt, Ariſtotelem in primo de partibus ſolùm inficiari Mentem eſſe adæquatum principium motus, non autem quòd eius abſolutè principium ſit, & id aiunt colligi ex ratione Philoſophi. *Euerſio.* Quæ ſententia etiam non eſt approbanda. Primò, quia id inſtituto Ariſtotelis non inſeruiret, oſtenſurus erat Philoſophus Mentem non eſſe naturam, at ex eo quod non ſit adæquatum principium motus, non ualemus colligere illam non eſſe naturam, quia nec forma ignis, nec Terræ ſunt adæquata principia Phyſici motus, cum tamen ſint naturæ, ſed ſunt principia motus ſui mobilis, vt Mens, hominis. Præterea ſimili ratione poſſumus oſtendere Animam nutrientem non eſſe naturam, quia non eſt adæquatum principium motus Phyſici, ſed tantùm partis eius, cum tamen ea ab Ariſtotele dicatur natura. *Sententia propria.* Quare dicamus Mentem eſſe, & non eſſe principium motus; nam eſt principium remotum, non proximum, & non eſt id principium de quo erat ſermo in primo de partibus. Loquebatur ibi Philoſophus de principio motus quod eſt natura; at Natura principium motus eſt proximum, non remotum: Mens autem eſt principium non mouens niſi per mediam phantaſiam. Inſuper, natura eſt principium motus Phyſici, Mens verò artificioſi. Demùm natura abſolutè principium eſt motus, Mens verò non motus, ſed potius qualitatis, ordinis, & figuræ eius; ac ita nulla in Ariſtotele eſt controuerſia. *Dubitatio* At ex Solutione pulchra oritur dubitatio, quia ſi Mens non eſt principium motus Phyſici, igitur Mens, vt principium motus, non attinebit ad Phyſicum, tenetur enim Phyſicus id principium motus conſiderare, quod natura eſt. Præterea ex eo quod ſit principium remotum, non debemus inferre non eſſe principium motus, immò potiùs maximè eſſe Principium, nam Sententia Ariſtotelis eſt in 8. Phyſicorum 33. priorem motorem magis mouere cæteris, & in 7. de Repub. dixit conſultorem dirigentem maximè agere. *Solutio.* De prima difficultate dico, Mentem non eſſe naturam, ſed ſupra naturam, & motum eius, ut ex ea pendet, eminentiorem eſſe motu naturali, & cum non ſit natura, non dicitur attinere ad Phyſicum pro ſuo eſſe abſoluto, vt Mens eſt, ſed ſolùm ut eſt pars animæ, & principium operationum Hominis, Et dum inſtatur, quia neque ut principium motus deberet a Phyſico conſiderari. Reſpondeo, cum motus pendens ex Mente, etiam pendeat ex phantaſia, quæ natura eſt, & competant Homini, qui eſt corpus Phyſicum, & motus ille, quem dirigit Mens, quatenus pendet ex interno principio dicatur naturalis, ideò, cum ea relatione, ad Phyſicum pertinere valet. Erat altera dubitatio, quia ex eo quòd Mens ſit principium prius, & remotius, non debuiſſet Ariſtoteles colligere, non eſſe principium motus. Reſpondeo, Ariſtotelem debuiſſe id facere in libro de partib. quia tunc ſermo erat de Principio motus, non abſolutè, ſed de eo quod eſt natura, & ideò rectè dicit Mentem, non eſſe id principium motus, quod in Definitione naturæ ſumitur, & præſertim, quia Mens non ita primò mouet, ut ſine ea nequeant Animalia moueri, ut ſe habet de mouente primò abſolutè.

Dilucn-

Diluuntur reliqua difficultates. *Cap. VII.*

QVattuor difficultatum, in principio præcedentis capitis propoſitarum tres
poſtremæ diluendæ ſuperſunt, quarum prima erat, cur phantaſia quæ eſt *Cur phantaſia nuncuperur*
fotma Materiata, nomine Mentis frequenter honeſtetur, ut conſtat ex ſe-
cundo de Anima 155.& ex 3.48. Reſpondeo,ob quinq; cauſas præſertim *mens.*
id fuiſſe factum,Prima ſumitur ex Analogia; nam in puetis, feris, & amentibus,con- *Ratio 1.*
gruente quadam tationis ſimilitudine phantaſia menti teſpondet,eiuſque officio fun
gitut, quatenus in eis perinde eſt operationum dux, ac in agenre per rationem ſit ve-
ra Mens. Hæe ratio elicitur ex Atiſtotele in 2.de Anima 162. dicente,Animalia per
phantaſiam multa efficete,uel quia carent Mente, uel quia ſi ea ſunt prædita, ut pue-
ri,carent eius vſu. Altera ratio ſumitur ex præſtantia operum prodeuntium ex phan- *Ratio 2.*
taſia, nam Animalia per Phantaſiam frequenter ea efficiunt, quæ mente, & ratione
facta videntur,ut exemplo Hitũdinũ,Apum,Aranearum, & Formicarum manifeſtat
Ariſtoteles in 2.Phyſic.80.ob quæ opera Plutarchus, Porphyrius, Pytagoras, & alij
viri docti,ea animalia ratione prædita exiſtimarunt. Tertia ratio ex eo ſumitur,quia *Ratio 3.*
phantaſia hominis eſt nata humana ratione formari, & ob id in 3.de Anima 56. di-
citur rationalis. Similitet ea vnà cum appetitu eſt apta rationem ſequi, eiq́ue ſubijci,
vt conſtat ex calce ptimi Moralium Nicomachiorum, quod etiam in parte competit
phantaſiæ eorum iumentorum, quæ Humanæ diſciplinæ ſubijciuntur. Quarta ratio *Ratio 4.*
eſt, quia phantaſia ſeruat imaginem, & præſefert vmbram quandam tationis, cum
comparare,ſubnotiones addere,& ex uno aliud elicere, videatur,ut in lib.de internis
Senſibus manifeſtaui. Quinta, & poſttema ratio ex veteribus depromitur, ueteres *Ratio 5.*
enim, uel Mentem a phantaſia non ſecteuere, ut conſtat ex ſecundo, de Anima, uel
Mentem cũctis Animalibus competere exiſtimarunt,ut dicitur de Anaxagora in pri-
mo,de Anima,24, Licet autem nonnunquam uti communibus uocibus,unà cũ alijs,
dummodo Sententia lucidè manifeſtetut. Miſſam faciò rationem a Philopono in 3. *Philopon.*
de Anima in expoſit.48.cont.traditam,quæ eſt, quòd phantaſia dicatur Mens, quia
perinde ac Mens intus habeat id,circa quod uerſatur,& ad libitum per eã operamur,
&;cum phantaſia omnis nomine Mentis honeſtari valeat, præſertim tamen phanta
ſia Hominis,ut præſtantior,Menti proximior, eiſque magis capax, eo nomine eſt di-
gna.Ex quo conſtat,in qua ſignificatione nos cum ueteribus tueri valeamus iumenta
& feras eſſe Mente præditas.Dubitatio,ordine tertia, erat: quia Mens non uidetur *An intellectus ſit*
poſſe dici principium motus,cum non cognoſcat Singularia.Reſpondeo alieniſſimã *principiũ*
a vero eſſe,quod ea non cognoſcat,vt latiſſimè ſuo loco patefeci:nam cum Mẽs ſola; *motus.*
valeat Singularia cum Vniuerſalibus comparare,& ea ſola rationem formet, ex Vni
uerſali, & ſingulari conflatam, ut conſtat ex tertio, de anima,58.cogimur fateri,eam
cognoſcere ſingularia,quod ex eo quoque elicitur: quia Reminiſcentia nobis compe
tit per Memoriam,& Rationem,ut conſtat ex lib.de Memoria,& Reminiſcentia, &
quia Reminiſcentia eſt etiam Singularium,neceſſe eſt fateri,etiam Rationem, & mẽ
tem eſſe Singularium.Quod cõfirmatur,Nam cum mens inſtruat phantaſiã,& phan
taſia in ſolis Singularibus uerſetur,eſt neceſſe,ut Mens quoque inſtruẽs ea cognoſcat
alioquin perinde ſe de illis haberet,ac ſi Scytha Græcum inſtitueret,quorum unus nõ
perciperet quid diceret alter.Erat poſtrema dubitatio,quia phantaſia quoque nõ ui- *An phantaſia ſit*
debatur poſſe dici principium motus.Reſpondeo phãtaſiam eſſe duplicẽ, unam ina- *principiũ*
nem,& ad libitum,quam phantaſticam nuncupabat Plato,cui aſſenſio iuncta nõ eſt. *motus.*
Alteram ex obiecto aliquo externo prodeuntem cũ ſubnotione, & aſſenſione; dum
imaginamur re uera ita ſe habere,& hæc eſt principium motus, & multarũ operatio-
num,ut in calce ſecũdi de Anima,& in tertio,ait Philoſophus.At alia ex hoc emergit
dubitatio,quoniam vermes,Animalia oſtreacea,& ut dicitur in 2.de anima,196.For *Dubit.*

micæ,

Solutio. micæ, & Apes carent phantaſia, cum tamen moueantur. Soluitur dubitatio ab Ariſto
tele in tertio de Anima, 56. dicente, in huiuſmodi animalib. eodem modo, & motū,
& phantaſiam reperiri, ambo enim in eis inueniuntur confuſa, & inchoata, non au-
tem perfecta, & diſtincta, qua de re cumulatè in libro de ſenſib. internis uerba feci.

De principio Motus, ordine tertio nempè de appetitu.
Cap. VIII.

VIs appetendi, quæ tertio loco Principium motus ſtatuebatur, adeò cum
motu eſt complicata, vt appetitio eius in 3. de anima, 54. motus quidam
eſſe dicatur, ac ea abſolutè nonnunquam dicatur animalia mouere. Sic
dicimus, Trahit ſua quemque uoluptas, & Animalia appetitu vario ad va
ria moueri. At non tam apertè principium motus eſt, vt de eo quoque non uariæ
Dubiatio ſe nobis offerant ambiguitates. Nam primò, cum Vis appetendi ſit multiplex, du-
prima at- bitare aliquis poſſet, cui nam id officium competat, & num uni ſoli, vel omni? Se-
tinens ad cundò, nulla motio rectè ſtatuitur principium motus, ne uel idem ſit principium ſui,
appetitū. vel detur motus ad motū, quod reijcitur in 5. Phyſic. at appetitio eſt quidam motus,
Dubit. 2. 3. de anima, 54. Tertio, non apparet appetitum poſſe dici principium motus per ſe,
Dubit. 3. quia non eſt quid neceſſarium pro motu, poſſunt enim etiam præter appetitum ani-
malia moueri, & aliquid facere, veluti equi nonnunquam præter appetitum currunt
calcaribus impulſi, famuli præter appetitum in varia loca iuſſu domini tendunt. & fe
Dubit. 4. bre correpti ſine appetitu comedunt. Quarta dubitatio eſt, cum appetitio dicatur
principium motus ſpontè facti, & ea ſit motus quidam, qualis motus cenſeri debeat,
num Phyſicus, vel potiùs vltrò, & voluntate factus? non uidetur poſſe dici Phyſicus,
quia prodit ex cognitione, & eſt principium motus, non Phyſici, ſed ſpontè no-
ſtra facti; Nec etiam videtur ultrò factus, quia tunc in noſtra facultate eſſet ap-
petere aliquid, & non appetere, quod uerum non eſt: non enim eſuriens, & ſitiens
poteſt ad libitum, vel non eſurire, vel non ſitire, vel aliud ſimile ſibi utile non appete
Dubit. 5. re. Quinto loco ambigere ualemus, cum phantaſia, & appetitus ſint principia motus,
Dubit. 6. phantaſia quo pacto ad appetitum ſe habet, num ſit facultas eadem, uel diſtincta? De
mùm dubitatur, ſi appetitus eſt principium motus, num ſit facultas cognoſcēs, uel cœ
Solutio ca penitùs & cognitionis expers? Ordiēs a Prima difficultate, dico, cum appetitio co
prima. gnitionem ſequens ſit quadruplex, Voluntas, Prælectio, Appetitus iraſcendi, & Cu-
piditas, quilibet eorum, modo tamen uario, poteſt eſſe principium motus, & illi qua-
tuor appetitus in producendo motu, nonnunquam omnes unà conſpirant, nonnun-
quam uerò inuicem pugnant, adeo ut motus pendeat ex præpotēte, ueluti in uiro per
Virtutē operante, omnes pro actione proba conſpirant in uitioſo, conſpirant, omnes
pro actione improba, in cōtinente, & in incontinente appetitiones ſenſuum cum il-
lis Rationis pugnant. Et cum ex omni appetitu prodire poſſit motus, nō tamen pro-
ximè ex quo uis pendet, ſed tantùm ex appetitionibus ſenſus: ut enim Mens non mo
uet proximè, ſed phantaſia, ita appetitiones ad Mentem pertinentes proximè non
mouent, ſed per medias appetitiones ſenſuum, quæ cum inſtrumentis corporeis ſunt
Dubit. complicatæ. Et ſi quis ambigat de uiro continente, qui pugnante appetitu ſenſuum
Solutio. operatur: Dicendum, quod uel operatur per appetitum iraſcendi, qui pro ratione ad-
uerſus cupiditatem pugnat, ut ait Plato, uel operatur proximè per appetitū Senſuū,
uictum, & coactum, nō ſecùs ac equus coactus ab equite, nonnunquam currit, & ſal-
Solutio tat. Erat ſecunda dubitatio, ſi appetitus eſt motus, quomodo eſt principiū motus? Re
ſecunda. ſpōdeo, appetitum dupliciter uſurpari, uel pro actu primo, nempè pro facultate appe
tente, uel pro actu ſecundo, qui eſt appetitio, & operatio. Pro actu primo non eſt mo-
tus, ſed facultas animæ, quæ per cognitionem excitata appetit, & mouet; pro actu au

tem

tem ſecundo, loquendo de appetitione Senſuum, eſt commotio quædam ſpirituum, quæ deinde principium eſt ſubſequentium motuum, nec propterea motus vnus eſt per ſe terminus alterius, quod reijcitur in ſexto Phyſicorum. Sed tãtùm motus vnus excitat alterum, quod frequenter contingit. At loquendo de appetitione mentis, ea non ſimiliter eſt motio, non enim proximè cum ſpiritibus eſt complicata, ſed tantùm poteſt dici motio, quia eſt quædam ſpritalis propenſio, & excitatio ad finem, uel medium aliquod pro fine conducens. Dubitabatur tertiò, quia non ſemper motus Animalium eſt cum appetitu. Reſpondeo, motum animalium vltrò factum ſemper ex dominante appetitu ortum ducere, nam accidit ob pugnam uariarum appetitionum, vt animalia, & præſertim Homo, aliquandò moueantur appetitu vno, pugnante altero. Inſuper, quòd moueantur appetitu mentis, contra appetitum Senſuum, qui cum ſit communior, nobiſque familiarior, abſolutè nomine appetitus nonnunquam denotatur. Demùm quòd moueantur contra appetitum eis abſolutè competentem, ac per appetitum eis competentem ob conditionem aliquam, vt accidit nautæ dum imminente periculo naufragij, varias, & ſibi gratas merces in mare proijcit, ſimiliter ſe habet de viro ægrotante, dum appetens ſanitatem, medicamenta, & cibos recipit guſtui aduerſos. Et pro exactiore notitia conſiderandum, inter appetitiones poſſe verſari pugnas varias quæ in ſex prima capita rediguntur: Primò enim, pugnare poteſt cupiditas cum cupiditate uariarum rerum. Secundò, appetitus iraſcendi ſecum, ob uaria illum excitantia. Tertiò, uerſari poteſt pugna inter appetitiones rationis ad inuicem, ob rationes aduerſas ſuadentes, & diſſuadentes. Quartò, inter cupiditatem, & appetitum iraſcendi, ut dum lupus cupit agnum, timet Paſtorem. Quintò, inter appetitum rationis, & cupiditatem, ut in uiro continente. Sextò, inter appetitum rationis, & appetitum iraſcendi. Quotieſcunque pugna aliqua inter appetitiones uertitur, appetitus, qui eſt potentior, alterum ſuperans, euadit principium motus, ut inquit Ariſtoteles in 3. de anima, 57. & in Homine ſecundum naturam conſtituto, facultas ſuperior dominatur, nempè Ratio, eaque mouet: in conſtituto autem præter naturam, contra, in eo enim terra dominatur Cœlo, & qui per naturam eſt ſeruus, nempè Senſus, dominatur domino, hoc eſt Rationi, & Menti.

Solutio tertiæ.

Pugnæ appetitionis.

An appetitio ſit Motio per naturam? Cap. IX.

INter difficultates ad appetitum pertinentes, quarto loco ea proponebatur, quæ erat, cũ appetitio ſit quædam motio, nũ debeat cenſeri motio ſpõtè noſtra nobis compotens, uel potiùs motio per naturam? Dicamus, appetitum poſſe dici per naturã dupliciter: primò, ut diſtinguitur an cõnexo cum cognitione, ſic appetitus Materiæ Elementorũ, & Plantarum, dicitur per naturam, Animalium uerò per cognitionẽ. Vel accipitur per naturã latiùs, ut cõtradiſtinguitur ab eo, qui ſpõte noſtra nobis cõpetit, ut modò præſertim uſurpatur, dum loquimur de motu Animalium, in qua ſignificatione ea uoce utentes, dicendum eſt, appetitum Animalium, uel magis artinere ad corpus, ut fames & ſitis, uel magis ad Animam, ut Animi perturbationes, appetitioneſque ſcientiæ, & uirtutum; de primis loquendo, dicendum eſt, appetitiones ad corpus magis artinentes poſſe nobis cõpetere, & per naturam, & ſponte noſtra, & præter naturam: per naturam, ut fames, & ſitis, quæ conſurgunt ex propria actione naturalis caloris conſumentis humores; noſtra uero ſpõte, dum nos cauſam afferimus, ut dum nuces, & ſalſamenta comedimus, pro excitanda ſiti; ideò Ariſtoteles in ſecundum Moralium Nicomachior. dicebat, nonnullos ſpontè ægrotare, dum ſibi cauſam ægrotandi adhibent. Præter naturam demùm, dum ortum ducit ex affectione præter naturam, ut dum fœminæ utero gerentes cinerem, & calcem appetunt, & comedunt. Similiter

Quæ motio ſit appetitus.

appetitiones ad animum magis pertinentes,poſſunt competere nobis tribus illis modis: Per naturam primò, vel totius ſpeciei ſecundum naturam affectæ, ut omnes Homines natura ſcire deſiderant; Vel variorum indiuiduorum,dum ex proprio eorum temperamento appetitio aliqua conſurgit.Secundò,poteſt nobis competere ſpontè, dum pendet ex noſtra aſſenſione, veluti primi motus nobis per naturam competũt, dum anteuertunt aſſenſionem noſtram, ſecundi verò motus, quia aſſenſionem noſtram ſequuntur, noſtra ſponte dicuntur nobis competere. Tertiò, dicuntur nobis competere præter naturam, vt dum prodeunt ex aliqua affectione aduerſa naturæ,

Concluſio. qualis eſt appetitio interficiendi parentes,prodendi patriam,& alia ſimilis.Ex his cõſtat motionem illam,quæ appetitio dicitur, poſſe eſſe naturalem, ut pendet ex naturæ principijs ſine noſtra aſſenſione: poſſe dici præter naturam, ut prodit ex affectionibus naturæ aduerſis: poſſe dici ſponte noſtra factam, vt ſequitur aſſenſionem noſtram:& demùm poſſe iudicari mediam,qualis eſt fames,quæ media dici poteſt, quatenus non eſt per naturam infra animam collocatam, & ſine cognitione: nec ita no-

Inſtantia. ſtra ſponte nobis competit,vt ad libitum valeamus ſitire,& non ſitire. Sed inſtabatur ſi hæc motio nõnunquã non eſt in noſtra facultate, quomodo ſtatui poteſt principiũ motus ſponte noſtra facti? Reſpondeo, ſi motus ſolùm conſurgit ex appetitione per naturam orta,nequaquam dicitur noſtra ſponte factus,ſed per naturam,ut motus ſpirituum, & ſanguinis in erubeſcente, & timente: at eatenus dicitur principium motus ſponte noſtra facti, quatenus pro eo conſpirat aſſenſio noſtra, nam primi motus non cogunt nos, ſed valemus eis obſiſtere, & ob id ſecundi motus ex noſtra aſſenſione pendentes, iudicari debent proxima principia motus ſpontè facti.

Quomodo phantaſia ad appetitum ſe habeat? *Cap.* X.

Quomodo facultas appetẽs ſe habeat ad noſcentem.

DVbitabatur quintò loco in præcedentibus, quomodo ad phantaſiam, & vniuersè facultas cognoſcẽs ad appetentem ſe haberet, num inquam ſint diſtinctæ, uel ne? Nam ex una parte uidentur diſtinctæ, quia opera, & Obiecta diſtincta ſunt, Obiectum appetitus eſt bonum; Obiectum facultatis cognoſcentis, Verum, actio unius eſt iudicare, alterius appetere, quæ manifeſtè diſtinguuntur inter ſe,& una ſeruari poteſt ſine altera,frequenter enim iudicamus, & non appetimus. Confirmatur, quia niſi inter ſe diſtinguerentur, non deberent cenſeri duo diſtincta principia motus. Ideò Ariſtoteles in tertiò de Anima, quadrageſimoſecundo,inquit: Datur uis appetens, quæ & ratione,& poteſtate alia videtur eſſe a cæteris. Ex aduerſo non videntur diſtingui. Primò,quia earum facultatum non ſunt loca, & inſtrumenta diſtincta. Inſuper, quia Ariſtoteles per ſecundam animæ Definitionem, numerans facultates Animæ, de appetitu tanquam de facultate diſtincta mentionem non facit, tantùm ait animam eſſe principium nutriendi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi. Et intertiò de anima, uigeſimonono, ait: & non eſt aliud uis appetendi, & fugiendi, nec inter ſe, nec a Senſitiuo, ſed eſſe aliud eſt, &c. Ideò, in contextu quadrageſimoſecundò. Platonem carpit, ut carpi etiam debet Galenus, quia facultatem appetendi ſecernebat loco,ab ea iudicandi: hi namque uim iudicandi tribuebant Cerebro, vim appetendi, Hepati, & cordi, ideò inquit Ariſtoteles,facultatem cognoſcendi non debere loco diſtingui ab ea appeten-

Solutio. di. Dubitationi itaque cum Ariſtotele reſpondens, dico: Vim appetendi non fundamento,non loco,non Obiecto abſolutè diſtinctò,nec penitùs inſtrumento, ſed ſola ratione a cognoſcente diſtingui; & hoc rectà ratione, eminentique Dei prouidentia factum eſſe cenſendum eſt, ut ex cognitione ſibi apprimè iuncta, appetitus cõſurgeret citiùs, & uehementior, cũ enim appetitio prodeat ex cognitione, ſi facultates

Digitized by Google

loco,& fundamento eſſent diſtinctæ nimiùm conciſè, tardè, & debiliter, appetitio
cognitionem ſequeretur. Cenſeri itaque debet appetitio tãquam vlterior actio,& of-
ficium eiuſdem facultatis. At dices,etiam cæteræ facultates animæ ſentientis inter ſe *Dubit.*
ſola ratione diſtinguuntur,non fundamento,& pro abſoluto,cum una ſit eſſentia ani
mæ,a qua potentiæ pro abſoluto ſumptæ non diſtinguuntur. Reſpondeo, de cæteris *Solut.*
ſecùs ſe habere, nam cæteræ non verſantur in eodem obiecto cum eodem gradu ab-
ſtractionis,nec operatio vnius prodit ex ea alterius,& maximè inſtrumento proprio,
& proximo ſunt ſciunctæ. Rationes quibus oſtendebatur debere diſtingui, nil aliud
oſtendunt,niſi quod diſtinguantur ratione,ut dixi. Dicebatur diſtingui Obiecto, &
muneris functione. Reſpondeo,diſtingui obiecto ratione tantùm,non abſolutè,& ap
petitio ex cognitione conſurgit tanquam officium ſequens, ex priore prodiens; Nec
eſt abſurdum,quòd eiuſdem facultatis operatio prior ſeruetur ſine poſteriore, ut pri-
ma operatio Mentis ſine ſecunda,& hęc ſine tertia. Addebatur demùm,quòd niſi di,
ſtinguerentur,non deberetur ſtatui duo principia motus. Reſpõdeo, ea eſſe principia
duo,ſola ratione diſtincta,& ſubordinata,quæ ob id ab Ariſtotele in tertio de anima,
quinquageſimo,rediguntur in unum, nempè in appetitum,inquit enim,& phantaſia
cum mouet,non mouet ſine appetitu,vnum igitur erit mouens vis appetens : ſi enim
duo, mens, & appetitus mouerent ſecundum communem aliquam ſpeciem mouen-
tem,&c. Sic itaque motus ſponte noſtra factus, appetitum habet pro principio pro-
prio,qui eſt cum cognitione iunctus & conſenſione. At quæres, num uis appetens ſit *De inſtru-*
prædita inſtrumento diſtincto ab eo facultatis cognoſcentis? Reſpondeo,appetitum *mento fa-*
Mentis non egere inſtrumento. Appetitum iraſcendi,& concupiſcendi ex ſententia *cultatis ap*
Platonis præditos eſſe inſtrumentis diſtinctis cum phantaſia, & vis cognoſcendi ex *petentis.*
eius,& Galeni opinione ſit in Capite,appetitus iraſcendi in Corde,concupiſcẽdi ve- *Opinio*
rò in Hepate. Quæ ſententia non videtur approbanda, cum appetitio prodeat ex iu- *Platonis,*
dicio,ac illud ſequatur ut ducem: hinc Plato vt ea ſeruaret,quæ experientiæ ſunt con *& Galeni.*
ſentanea,fuit coactus dicere,ad Hepar uarias rerum deferri imagines, in eoque perci *Euerſio.*
pi,quod rationi ſatis apertè uidetur aduerſum. Cum itaque apparuerit has faculta- *Sententia*
tes ſola ratione diſtingui, putandum eſt earum inſtrumenta magna ex parte eſſe ea- *propria.*
dem, & parùm inter ſe differre, nam pro origine, natura, & communi inſtrumento,
eadem ſunt quatenus eodem ſpiritu, quo iudicamus, etiam iraſcimur, timemus,
& conſimilibus motibus commouemur : ac inde oritur, quod hæ appetitionum
commotiones iudicium turbant, quod non accideret, niſi eodem inſtrumento
perficerentur. Sunt deinde diſtincta duplici modo. Primò, quia pro iudicio ege-
mus præter ſpiritum, parte aliqua corporis firmiore, & ſolidiore, veluti panniculo
referto venulis, & exiguis quibuſdam arterijs, in quo rei Senſilis actio firmior, &
magis conſpicua refulgeat, quo pro officio appetitionis non egemus, cum enim
ſit motio, ſolùm expoſcit aliquid facile mobile. Secundò, differunt, quia pro
appetione egemus maiori copia ſpirituum, ſecuſque affecta quàm pro iudicio,
ac ita ira eſt feruor ſanguinis, & ſpirituum circa præcordia, non autem iudi-
cium iniuriæ.

An vis appotendi cognoſcat? *Cap. XI.*

DIfficultatum ad appetitum attinentium poſtrema erat num appetitus *Num ap-*
cognoſcat, vel potiùs ſit cæcus, & cognitionis expers? Pro notitia *petitus co-*
conſiderandum, quod non eſt dubitatio, an facultas fundamento ea- *gnoſcat.*
dem, ratione diſtincta, cognoſcat, & appetat; iam enim patuit fa-
cultatem iudicantẽ ſola ratione ab appetẽte diſtingui, ſed dubitatio
eſt,an præter iudiciũ cognoſcẽtis in ipſomet appetitionis actu, includatur cognitio.

Opinio quorundã. Non deſunt viri docti,qui id neceſſarium affirmant,quod oſtendunt; Tum,quia ſi appetitio eſſet cognitionis expers,non poſſet diſciplina corrigi,non poſſet emendari ratione,nec diceretur rationalis per participationem,quæ tamen omnia ei competunt ex ſententia Ariſt.in calce 1.Nicomach.& alibi;Tum inſuper,quia ſi cognitio,& appetitio eſſent actus diſtincti, poſſet appetitio ſeruari ſine cognitione, ac ita Animal Animario appetitu id poſſet appetere,quod non cognoſceret, quod apprimè eſt abſurdũ.Et demùm id,quod maioris momẽti eſt,niſi voluntas contradiſtincta a mente cognoſceret,nõ eſſet libera,nõ poſſet imperare mẽti,ut ſpecularetur, nec facultatib. alijs,non.n.hęc ſine cognitione ſeruari poſſunt; Inſuper,nõ poſſet frui ſuo fine,& ob id gaudio perfundi,non.n.gaudium ſine cognitione ſeruatur.Iure optimo itaq; dicendum uidetur,in actu appetitionis cognitionem includi,diſtinctã ab ea,ex qua prodit.

Euerſio. At qui ſunt huius opinionis (ni fallor,) longè diſtant a uero, cũ appetitio, & cognitio diſtinguantur ratione,id quod eſt in ratione unius, ut cõtradiſtincti ab altero, nõ põt in altero includi; at vis iudicans,& appetens,ut tales,diſtinguũtur ratione, quare nec in actu cognitionis appetitio, nec in eo appetitionis cognitio includi poteſt. Prætereà,quod ſequitur aliud,non includit illud,alioquin ſequeretur ſeipſum; appetitio ſequitur cognitionem,nõ itaq; cognitionem includit. Inſuper ea,quæ ſunt, non debẽt ſine neceſſitate multiplicari; at putare dari cognitiones duas eiuſdẽ facultatis ſola ratione diſtinctæ,eiuſdemq; Obiecti,penitus eſt ſuperuacaneum. Prętereà actus qui eſt quidã motus,non eſt iudicium; appetitio eſt actus,qui eſt quidam motus,3.de Anima,54.quare non eſt iudicium.Demùm,feruor ſanguinis circa pręcordia,non eſt cognitio; ira eſt appetitus,qui eſt feruor ſanguinis circa præcordia; quare non eſt cognitio.

Concluſio. Colligamus itaque,quod cum vis apperẽs,& cognoſcens ratione diſtinguantur, vt cognoſcens,quatenus cognoſcens,nõ appetit, ita neq; appetens, ut apperens cognoſcit.

Diluũtur rationes aduerſa. Nec difficile eſt aduerſis rationibus reſpõdere; nã unicuiq; facultati, proprium officium tribuere debemus,& id quod conditioni eius eſt cõſentaneum: appetitus quamuis ratione propria non cognoſcat,tamen ob iudicium, ex quo conſurgit, eſt oculatiſſimus, ut eius conditioni congruit,ueluti ambulans, non ob id dicitur cęcus,quia eius pedes non uident,ſat eſt ut uiſus ei parti competat, cui competere debet. Similiter appetitus ob facultatem cognóſcentem ſola ratione diſtinctam, poteſt corrigi,rationi ſubijci,diſciplinaq; dirigi, ueluti etiam pedes diſciplinæ, & directioni ſubijciuntur. Addebatur,quòd niſi in actu appetitus includeretur cognitio, poſſet ſeruari appetitus ſine cognitione. Hæc ratio leuis eſt, quia appetitus ſequitur cognitionem,ut umbram Corpus,& quemadmodum umbra pendet ſecundum eſſe, & cõſeruationem,ita appetitus,& propterea dempto priore,demitur ſequens,ut dempto Corpore,demitur umbra. Addebatur poſtremò,quòd niſi uoluntas cognoſceret,nec libera eſſet, nec imperaret menti,nec frui diceretur Obiecto. Hæc, & huiuſmodi, nil aliud oſtendunt, niſi voluntatem neceſſariò iunctam habere cognitionem, ſine qua nil eorum ei competeret, & per quam ei competunt illa omnia.

De quarto principio motus, ad inſtrumentum pertinente. *Cap. XII.*

Facultas Organica. VT animalia ſpontè moueantur, præter Obiectum, iudicium,& appetitionem,quarto loco neceſſariam dixi facultatem quandam Organicam,quę proximè moueat membra,de qua Ariſtot.in contex.54.de tertij de Anima dixit; quo vero ut Organo vis appetendi moueat,iam corporeum eſt, de quo in cõmunibus Animæ,& corporis operibus conſiderandum eſt. Nunc autẽ ut cõpendio id proferam,mouens quo,& tanquã inſtrumentũ; ibi eſt,vbi principiũ, &

finis

finis idem, qualis eſt cardo, ſiue cõnexio oſſiũ, &c. De hoc itaque poſtremo principio
ſequitur agendũ, de quo tria præſertim cõſiderãda occurrũt. Primò, quidnã illud ſit. *Tria conſideranda.*
Secundò, quomodo in eodẽ principij genere quattuor vnius motus ſtatuũtur princi-
pia, vnius.n.in vno genere, vnicum principium eſſe dicitur. Demùm, ſi principia mo-
uentia ſunt quattuor, quodnam illorum debet iudicari principale? A' primo ordiens, *Ariſtot.*
Ariſtoteles hoc poſtremum principiũ apprimè humile ſtatuit, nec illud principij no
mine appellat, ſed inſtrumenti, quo principium mouens mouet. Ex aduerſo ueteres *Veteres.*
Philoſophi, Animam in cognoſcentem & mouentem ſecantes, id plurimi feciſſe viſi
ſunt. Similiter Medici id principium numerant pro facultate principali, ab appetitu
diſtincta, cum appetitum in Corde, & Hepate, facultatem verò mouendi in Cere-
bro iudicent collocatam, eamque a Cerebro, vnà cum Senſus per ſpiritus, & neruos
dicant effundi in vniuerſum corpus. At profectò minus rectè ſentiunt: nam primò, *Euerſio.*
inſtrumentum accipiunt pro principio principali. Secundò, ſedem uirtutis mouen-
tis diſtinctam ſtatuunt ab ea appetentis, quod fieri non debet, cum appetitus ille ſit
qui mouet: Tertiò, ſedem virtutis mouentis ſtatuunt Cerebrum, ineptum prorſus
ad mouendum, impotens, caloriſque expers, non Cor quod continenter mouetur,
quod eſt potens, & calidum. Demùm, principia, & facultates Animæ ſine vlla ne-
ceſſitate multiplicant. Quare dicamus, hoc quartum principium, non propriè eſſe *Sententia verior.*
principium, ſed inſtrumentum, & id, quo fit motus, quod nil eſt aliud, niſi congruens
conſtitutio inſtrumentorum motus, quæ dum per uim nutriendi incolumia a depra-
uatione ſeruantur, recteque per naturam fuerint affecta, phantaſiæ, & appetitus mã
data congruenter exequuntur, nec alia animæ uis præter relatas pro efficiendo motu
conſtitui debet; & dum Ariſtoteles in ſecundo de anima definiens Animam, dixit eſ-
ſe principium nutriendi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi, per principium mo
tus, appetitum denotauit, quod patet ex tertio de anima, ubi principium motus appe
titum eſſe dixit, ideò in Definitione animæ numerans uim mouendi, appetitum pro
diſtincta facultate non numerat; quod ſi in contextu uigeſimoſeptimo, ſecundi de
Anima, referens animæ facultates, & appetitum, & uim mouendi retulit, id fecit,
quia præter appetitum, requiritur uis quædam inſtrumentaria, & etiam ob commu-
nem loquendi modum ueterum Philoſophorum: at principalia principia eſſe cenſuit
phantaſiam, & appetitum, ideò in ſecundo de anima, contex. 20. dixit: ubi motus, ibi
Senſum, & appetitum reperiri, quia hæc ſunt principia illius. Sed hoc ſupereſt expli *De inſtrumento motus.*
candum, quodnam ſit id, quod ab Ariſtotele inſtrumentũ motus nuncupatur. Ariſto-
les in contextu 55. ei uaria tribuit, primò, ut ſit corporeum; ſecundò, quod finis eius
cum principio connectatur, tertiò, quòd in conſtituendo motu, unum quieſcat, alterũ
moueatur; quartò, quòd perindè ſe habeat, ac [illegible], ſiue cardo. At quid eſt hoc, *Simplici°.*
cui hæ conditiones competunt? Simplicius dixit eſſe animam formantem, quam
nuncupauit uitam animalis, conſiderauit enim more Academicorum primò animam
utentem, ſecundò formantẽ, tertiò corpus formatum: anima formãs, quæ eſt veſtigiũ
quoddã utentis, cum mediet inter utentem, & corpus, eſt principium unius, finis alte *Euerſio.*
rius, & ob connexionem cum corpore eſt corporea. Hoc longiſſime a uero abeſt: nam
Ariſtoteles explicationem reijcit in librum de motu animalium, in quo nequaquam
id retulit ad animam formantem, ab utente diſtinctam, imò ea diuiſio Animæ Peri-
patetica non eſt, ſed Platonica, eadem enim facultas format inſtrumentum, & eo uti-
tur (ex ſententia Ariſtotelis) ideò dicitur principium in triplici genere, nempè formæ,
finis, & efficientis: nec ei propriè competunt conditiones, quas inſtrumẽto motus tri
buit Ariſtoteles. Philoponus ait, id inſtrumentum eſſe ſpiritum, quem ait ſimi-
lem [illegible], quæ ſentẽtia etiã non eſt uera, nam ſpiritus eſt inſtrumentum cõmune, & *Philopon°.* *Euerſio.*
conſimile, non ita, ut pars una moueat, altera moueatur, hoc enim corpori continuo, *Auerr.*
hoc eſt conſimili, non competit. Auerroes hæc refert ad Cor, qui etiam non rectè *Euerſio.*
ſentit, nam Cor eſt communis, & prima ſedes, non inſtrumentum proprium mo-

Sententia verior. tus, inſuper in Corde motus fit per naturam, non ſpontè. Quare dicamus cum Ariſtotele in 2. de partibus animalium, cap. 1. paſſionem fieri per ſimilia, actionem verò per corpora diſſimilia, quæ inſtrumenta dicuntur, veluti oculus totus, non pars vna eius. dicitur inſtrumentum videndi, inſtrumentum itaque proximum, & totum motus, vltrò facti, eſt, quod conſurgit ex cunctis proximè conſtituentibus motum, quorum cōſpiratio in connexione oſſium reperitur, & pro diſtinctiorem explicatione conſiderandum, quòd neruus, & ligamentum, dum attingūt principium muſculi carnei, in

Nerui. varias, & exiguas partes diuiduntur, Neruus diuiditur in exiguos villos per ſubſtan-

Ligamentum. tiam carnis progredientes: Ligamentum ſimiliter extenditur, & panniculum conſtituit, quo tegitur muſculus, in fine autem muſculi, iterum in vnum redeunt, & ligamentum vna cum neruo conſtituit Cordam neruo maiorem, adeò vt muſculus con-

Corda. ſtet ex carne, neruo, ligamēto, & corda, corda verò ex ligamēto, & neruo, alligatur deinde muſculus oſſi per cordam, connectitur autem cū oſſe præſertim per ligamētum; per neruum verò dat motum, munere ſpirituum manantium ex Corde, & ſe habentium ad totum hoc inſtrumentum perinde ac formam quandam, nec ob id putādum muſculos omnes in cordam deſinere, nam muſculis frontis, ani colli, veſicæ, & ſimilibus, hoc non competit, hi enim ſolùm contractione, & extenſione moteuetmium mouentur, ſed id intelligi debet de muſculis, qui os trahendo, motum conſtituunt, hoc itaque conſtitutum ex connexione oſſium, una cum muſculo, & corda, congruentibus ſpiritibus præditum, debet cenſeri integrum inſtrumentum motus Animalium, de quo Ariſtoteles in context. 55. uerba fecit: dico motus totius, nam ut dixi, muſcu-

Quomodo unius motus tot principia. li nonnulli: ſine connexione per cordam cum oſſibus motum aliquem conſtituunt. At dubitabatur ſecundò, quomodo motus animalium tot poſſint eſſe principia? Reſpondeo, ea eſſe principia, non æquè proxima, ſed ordine prædita, qui ordo in omni cauſæ genere locum habet, ut dicitur in ſecundo Phyſicorum, 32. Sed ex ſolutione hac oritur tertia dubitatio, & eſt, facta comparatione inter ea quattuor ſubordinata principia, quodnam eorum principalius, & abſolutè principium primum iudicari

Principalius principium motus. debet? Reſpondeo, aliud eſt principium eſſe abſolutè primum, & principalius. Aliud eſſe alicuius rei proprium, ſi inquirimus principale & prius abſolutè, dicimus primū eſſe Obiectum, ſecundum phantaſiam, &c. At ſi inquirimus principium illud primū quod etiam eſt proprium, & eſt id, per quod primò motus hoc habet ut noſtra ſponte fiat, dicendūm, id eſſe appetitum. Hoc affirmauit Ariſt. in context. 50. & iure: nam motus non ob aliud dicitur noſtra ſponte factus, niſi quia fit per appetitum, ideo di-

Simplici⁹. xit etiam Simplicius; Facultas, non quia cognoſcit, ideò mouet, ſed quia appetit, cognitio dicitur neceſſaria, quia niſi cognoſceret, non appeteret: at ratio prima ob quā mouet, eſt appetitus, & hæc eſt ea cauſa prima, & ſumma, quæ præſertim quæritur, ut dicitur in ſecundo Phyſicorum, 38. ſubintelligendo ſemper id, quod iam dixi, appeti

Sedes principij mot⁹. tum debere eſſe aſſenſione approbatum, ut motus noſtra ſponte dicatur fieri. At quæritur; vbinam in Homine poſitum ſit principium motus? Qua de re cum varia dici poſſint, ſeptem breuiſſimè proferam: Primò, principium motus collocatum eſſe in medio, quia Cor in medio munitiſſimū reperitur, ſic Ariſtoteles in libro de Iuuent. & ſeneſt. principium accretionis dixit in medio locatum. Secundò principium eſt in parte dextra, nempè principium a quo, ut dicitur in ſecundò de Cœlo. Tertiò, Principiū in parte leua, quia Cor cuſpidem ad eam vergit. Quartò, eſt in parte ſuperiori, quia Cor eſt ſupra vmbilicum, & in capite fulget officium dirigentis. Quintò, eſt in parte deorſum, ob inſtrumenta: quæ maximè mouentur nimirum pedes. Sextò, eſt poſterius, ratione impulſionis, eſt anterius, ratione attractionis, magis propriè tamen in medio dicitur poſitum, & ſurſum.

Definitio facultatis mouentis. Cap. XIII.

QVoniam ex notitia principiorum rei, elicitur eius definitio, ideò cum hactenus principia facultatis mouẽtis ſint explicata, eius definitionẽ elicere ualemus, quã cenſeo eſſe hanc. Principium motus Animaliũ eſt Facultas Animæ appetens, excitata ab obiecto per phantaſiã iudicato, ut ſibi conducenre, uel aduerſo, inſtrumẽtis utens, motui ſpontè facto accõmodatis, pro finis adeptione. Per hãc definitionem præſertim explicatur principiũ ordine tertium, quod declaratum eſt eſſe primum, & proprium, idque ita explicatur, ut vna cõſtet, quomodo cętera tria ad motum conſpirẽt. Non me latet facultatem hanc mouẽdi ab Auicenna, & ab alijs ſecus fuiſſe definitã. Ego definitionem dedi, quam puto principijs, & ſentẽtię Ariſt. accõmodatiorem. At duæ emergunt ambiguitates. Prima eſt, quia inſtrumenta nõ ſumuntur in definitione principalis principij. Altera eſt, quia ſi uis mouens nõ eſt pars Aĩæ, diſtincta a phãtaſia, appetitu, & mente, cur Ariſt. in 3. de Anima poſt cont. 40. tanquam de facultate diſtincta, ſeorſum de illa propoſuit agendum? ſi eſt aliqua enumeratarum, iam de illis egerat: ſi uerò ſolum diſtincta eſt earum muneris functio, nõ ad libros de Anima, ſed potius ad parua naturalia pertineret. De prima difficultate dico, hanc nõ eſſe definitionem omnibus numeris abſolutam, ſed eſſe circumſcriptionem congruentem principio, non enim principia exactè definiri poſſunt, ſed per attinentia ad eorum opera circumſcribuntur: ſic Ariſt. in ſecundo de Anima, in definitione animæ, ſumpſit inſtrumentum, & ſi uidendi facultatem definire vellemus, per oculum teneremur id facere, & præſertim id fieri debet: quia inſtrumenta naturalia ſunt modo quodam etiam Materia ſuarum facultatum; de artificialibus non ita ſe habet. De altera difficultate dico, cum phantaſia, & appetitus ſint principia motus, iam id principium ut pertinet ad fundamẽtum, hoc eſt ad Phantaſiam abſolutè conſideratam, fuerat explicatum, ſed nõ ut pertinet ad diſtinctam rationem, per quã eſt principium motus, ideò hoc fuit addendum, & explicãdum. Vt uerò pertinet ad appetitum, hic nõ fuerat prius declaratus niſi cõfusè, ualdè enim pauca, & obiter de appetitu prius dicta fuerant, nec fuerat oſtenſum, quòd ſit principium motus, & cum in definitione animæ dictum fuiſſet, quòd eſt principium nutriendi, ſentiendi, intelligendi, & mouendi, & fuiſſent declaratæ reliquæ partes definitionis, hęc remanebat explicãda, ǫ eſſet principium mouendi, & oſtendendum, quod hęc erat facultas appetens, quę cõſideratio per relationem ad animam, & potentias eius, ad libros de anima pertinet, non enim de ea ſe habet perinde ac de Memoria, de qua nec in Definitione, nec in diuiſione animæ fit mentio. Demùm hoc faciendum fuit, ut conſtaret, quomodo diuiſio animæ a ueterib. tradita in iudicantem, & mouentem, uera, & non uera iudicari deberet.

Definitio Principij Motus.

Prima dubitatio.

Secũda dubitatio.

Solutio 1.

Solutio 2.

De modo, quo Animalia mouentur, Opinio aliorum. Cap. XIIII.

PR O exacta rerum cognitione, quæ latenter ex principijs pendent, non eſt ſatis principia cognoſcere, uerùm inſuper explicandi ſunt modi, quibus ex principijs prodeunt: motus latenter ex principijs ſuis pendet, & de modo opiniones ſunt uariæ, ideo accurratè de eo diſſerendum eſt. Vetuſtiſſima eſt ſententia, conſenſione ſapientum approbata, ſe mouere, uiuentium eſſe proprium, & Animam eius motus eſſe fontem, de modo tamen maxima eſt ambiguitas. Putarunt ueteres id non ſecus contingere poſſe, niſi quia natuta, & conditio animę ea eſſet, ut primò ex ſe moueretur, ac ita deinde eſſet principium motus animalium, motum Animæ dixere primum, cæteros ſecundos ex primo prodeuntes.

Opinio uetuſtiſſimus.

Motus primus.

Fun-

Fundamentum. Fundamentum eſt;quia omne per aliud tale, ad id redigi debet, quod ex ſe tale ſit ; corpora cõpoſita mouentur per aliud;quare eſt neceſſe aliquid reperiri quod moueatur ex ſe,hoc nil præter Animam eſſe poteſt,ea igitur cum primò ex ſe moueatur,eſt origo motus cæterorum.Propterea Democritus,Leucippus,& Epicurus dixere,Animam conſtare ex atomis,ſua cõditione maximè mobilibus,quę atomi cum ſtare nequeant,reddunt mobile corpus illud, in quo inſunt, ueluti etiam ait Ariſt. in primo de Anima,44.Philippum Comediarum auctorem Ligneam Venetem reddidiſſe mobilem,infundendo in eam Mercurium,ſiue argentum uiuum. Plato,qui cum Pythagora Animam nõ eſſe corpus rectè nouit,dixit mentem ſupra motum eſſe poſitam; Animam uerò per inſertas rationes Ideis Mentis reſpondentes,ex ſe primò moueri, ac ita eſſe principium motus cæterorum.Hinc Zenocrates dixit,Animam eſſe numerum ſe mouentem,& Macrobius in lib.de Somnio Scipionis,eſſe numerum ſui eſſentia mobilem.Simplicius more ſuo,Ariſtotelem per Platonẽ exponens, vt lucidè cõſtat,ex expoſitione cont.55.tertij de Anima,diuidebat Animam in utẽtem , & formantem,partem utentem verè eſſe Animam dicebat,& originem formãtis,formantem uerò vnà cum Plotino,dicebat eſſe uitam corporis,umbram utentis, veſtigium eius,& idolum;partem vtentem dicebat ex ſe motam,& principium motus,formantem ſtatuebat mediam,& ob id motam,& mouentem,corpus demùm ſolum motum in parte utente,vt in fonte motus conſiderabat motum primum,tempuſque primũ , finem æternitatis,originem uerò ſecundi motus,ſecundique temporis competentis corporibus,ita in omnibus ſeruabat conditionem Animæ,mediam inter Mẽtem, & naturam,ex eius itaque opinione, Anima utẽs ex ſe motu, non autem mota per motum corporis,per idolum medium,quod etiam ex accidenti per motum corporis moueretur, & [Greek] eſſet ſimilem,eſt principium motus corporis,Hæc profectò eſt opinio Platonis,quam puto ſubindicaſſe Ariſtotelem in 8.Phyſ.28.dicentem: Non latet Animalia moueri ab aliquo , ſed quomodo oportet accipere in eis id,quod mouet,& quod mouetur , apparet enim ut in nauibus , & his quæ non natura conſtant, ita in Animalibus eſſe diuiſum id quod mouet,& quod mouetur, ac ita Animal ſe ipſum mouere,&c.Idipſum forte ſubindicauit in ſecundo de Anima 11.inquiẽs,adhuc non conſtare,an Anima ita ſit actus,ut Nauta Nauis. Inſuper, in eandem ſententiã uiſus eſt inclinaſſe Ariſtoteles,dum in lib.de motu Animalium,ca.7.dixit, Animam non ita mouere,vt ſit in toto corpore,ſed eſſe in Corde,tanquam in Arce,ac ita mouere uniuerſum corpus,quibus uerbis indicare videtur, Animam tãquam nautam in certa parte corporis reſidentẽ,corporeque vtentem,illud mouere:quod etiã enũciauit ſub initio lib.de Iuuentute,& ſenectute dicens,Animã eſſe in aliqua corporis parte,quæ principatum obtineat,hoc autem non de parte formante,ſed de ſola utente, uerum eſſe poteſt.De hac opinione duo dicenda cenſeo. Primum,quòd nõ ſit Ariſt. Alterum,quòd uera non ſit.Quòd non ſit Ariſt.ſatis cõſtat,cumulatè enim aduerſus illã diſputat in primo de Anima.Inſuper,ſimul,quod nec Ariſt.ſit,nec uera,ita oſtendo,& primò,ſi conſideretur ea diuiſio Animæ in utentem,& formantem, uel eiuſdẽ duæ eſſent eſſentiæ,uel anima vtens non eſſet eſſentia,& id quod eſt animal,vtrumque eſt abſurdum,& conſequutio deducitur,nam forma formans eſt id quod res eſt, præterquam ſi daretur utens,uel ea eſſet eſſentia animalis,uel ne,ſi primũ eiuſdem, duæ eſſent eſſentiæ,alterum apertè aduerſatur Platoni,qui Hominem definiẽs,dixit eſſe animam utentem.Nec dicere ualemus quod utentis, & formantis eadem ſit eſſentia,quia nil eſt ueſtigium,& vmbra ſui,nec utitur ſe.Præterea ſi id eſſet,tũc uis formans,cõſtituens mobile,ea eſſet quę mouenti reſiſteret,quod eſt abſurdum:nam mobile reſiſtit mouenti,& debet eſſe actu,cũ aiat ſit actu per formãtẽ,uis formãs utẽti reſiſteret,at id,quod ſiuit ex aliquo,nõ ei reſiſtit,cũ reſiſtens debeat opponi. Præterea Ariſt.in primo de Ortu,& inter.73.reijcit ſentẽtiam Democriti,dicentis atomos ex ſe deſcendere,nam inquit Philoſophus,ſi id eſſet,idem ageret in ſe,& relatũ ad idem eſſet

Marginal notes: *Democritus.* *Plato.* *Zenocrates,Macrobius,Simplicius.* *Ariſtotel.* *Sententia propria.*

eſſet actu,& poteſtate,quę ratio ſimilitet iiim habet aduerſus Platonem, eadē ratio
affertur in 8.Phyſ.44.Simplicius illum locū exponens,ſoluendo inquit, id poſſe cō- *Siplicius.*
petere Animæ,munere variarum rationum:ei per naturam inſitarum, Ideis mētis re
ſpondentium,quarum nōnullæ cum fuerint actu,mouent eas,quæ ſunt poteſtate, ut
eriam ex Sententia Ariſt.datur Mens agens,& mens poteſtare,quibus Anima, ran-
quam per rationes diſtinctas ſe docet,ac a ſe addiſcit. Hæc euaſio inanis uidetur; tū *Euerſio.*
quia rationes illæ,Ideis reſpondentes,ab Ariſt.reijciuntur, cū reijciantur Ideæ; tum
inſuper quia rationes illæ omnes ſunt actus, & principia actionis, non autem ſtatui
poſſunt,principia paſſionis requiſitę pro motu:tum demùm,quia inter uarias animę
rationes ſolum conſideratur motio ſpiritalis,qualis eſt Ratiocinatio,quę pro conſti-
tuendo corporeo motu nō eſt ſatis.Inſuper quamuis Plato,in 10.de Legibus iudicet *Plato.*
Animam ſe mouere motu latè ſumpto,inquiens,ducit Anima omnia quæ Cęlo,Ter
ra,Marique continentur ſuis motibus, quorum nomina ſunt Voluntas, Meditatio,
Concilium,Opinio,Gaudium,Meror,Fiducia,Metus,Odium,Amor, & ſimilia,mo-
tum primum denotantia,&c.Quamuis inquam Plaro indicet ſe latè uti nomine mo
tus,tamen ea tribuit Animæ,quæ non Animæ,ſed cōpoſito competunt, ut ait Ariſt.
in primo de Anima,65.uec fiunt ſine corpore,vt cōſtat de Metu,Amore,& ſimilibus
perturbationibus.Accedit ad hæc,quòd ſi Anima ob id mouet alia, quia ex ſe moue
tur,& Plato in Phædro,ex eo quòd ex ſe mouetur,colligit quòd ſit immortalis,coge
mur dicere,vel animam iumentorum non eſſe principium motus,quod apertè aduer
ſatur Platoni in Phædro, dicenti corpus omne Animatum habere internū principiū
motus:uel eam eſſe immorralem,quod penitùs eſt abſurdum. Hinc inſpicimus Aca-
demicos cupientes tim huius inſtātiæ uitare,in uaria,& conſpicua labi abſurda.Sim *Siplicius.*
plicius exponens cōt.44.8.Phyſ.dixit, Plato ſe ipſa mobilem tradit eſſe omnem ani
mam,vel vt uidetur potioribus interpretibus rationalem, at ſi anima ferarum nō ex
ſe moueretur,non eſſet principium motus eorum , quod conſpicuis uerbis Platonis
aduerſatur,ut dixi:Si autem ex ſe moueretur eſſet rationalis,quod eſt abſurdius , ob
id alij,ut Numenius & Plotinus,in libro de eſſentia animæ & de dubijs animæ dixe- *Numeni⁹.*
re animas omnes unius communis,& ueræ animæ eſſe participationes, cuius anima
mūdi eſſet parricipatio prima,quo nil abſurdius dici poteſt,ita.n.uiuētia omnia eiuſ
dem ſpeciei eſſent.Alij dixere plantis,& ſtirpanimalibus uitā tribui ab anima terræ,
perfectiora autem animalia a propria quadam rationali anima uitam ſuſcipere,quæ
eis non uerè ineſſet,ſed potius præeſſet,hinc non diſtinctè,ſed ſolum adumbrate, in
eis officium rationis exercet,quod & a Porphyrio,& mox a Proclo approbatū fuit. *Porphy-*
Quā longè aūt hæc opinio a uerò abſit,ſatis ſuperque ex ſe conſpicuū eſt, & præſer- *rius.*
tim quia tunc iumenta ab aſſiſtente mouerentur non ex ſe:accedit ad hęc,quòd ut ar *Proclus.*
gumentarur Ariſtoteles in primo de Anima 44.Anima nedum motus, uerùm etiam
quietis cauſa eſt,ex eo autem,cuius eſſentia eſt motus,non poteſt prodire quies.

Opinio altera,de modo,quo mouentur Animalia.
Cap. XV.

QVONIAM apertè Peripatetici inficiantur animam ex ſe moueri, ideò *Opinio.*
nonnulli illuſtrium interpretum Ariſt.dixere animam non quidem ex
ſe moueri,ſed mouere corpus,ac id ita mouere,ut ea ſit totus motor, cor-
pus uerò totum mobile, Animal autem id, quod ex ſe mouetur, conſla-
tum ex parte mouente, & parte mobili. Quæ opinio etiam aprobanda non eſt : *Euerſio.*
Primò, quia forma ex Materia pendens non operatur ſine corpore, nam forma ut
ad eſſe, ita ad operari ſe habet; Cum itaque non habeat eſſe ſine corpore, etiam ſi-
ne eo operari non ualet.Prætereà,actiones,& opera,tanquam agentis completi,ſunt
rerum

rerum perfectarum & abſolutarum, huiuſmodi non ſunt partes, ſed ſolum totum, ideo operationes rerum materiatarum, non ſolius formæ, ſed compoſiti eſſe dicũtur; Quod confirmatur per Ariſt. in 1. de Anima, 65. dicentem, non Animam ſentire addiſcere, & texere, ſed Hominem per Animam: quare longè minus poterimus dicere Animam ſolam loco mouere, cum hęc ſit functio muneris magis Materiata, quam ſentire, & addiſcere. Demùm, ſi id eſſet, tunc Anima ſine corporeis inſtrumentis poſſet mouere corpora mortalia, quod inficiatur Ariſt. in 8. Phyſ. 30. inquiens, nullũ corpus continuum, hoc eſt ſimilium partium mouere ſe. Et in 2. de Cœlo 50. ait: ſi ſtellæ eſſent natæ moueri motu ab eo orbium diſtincto, fuiſſent per naturam inſtrumentis munitæ motui proprio congruentibus, quod profectò neceſſarium non fuiſſet, ſi Anima eſſet motor totus. Quare dicamus, in Animalium motu, totum eſſe id quod mouet, ac ſimiliter totum moueri: totum mouet, quia id perfectum, & cõpletum eſt, cuius perfecti dicuntur eſſe actiones: totum ſimiliter mouetur, quia motus nobis, mouentur omnia, quę ſunt in nobis, & cum motus ſit accidẽs, recipitur in ſubiecto, quod actu eſt, ſubiectum autem actu, compoſitum eſt ex Forma, & Materia, totum itaque mouet, totumq; mouetur: at ratio tota per quam mouet eſt Anima, per quam mouetur, eſt corpus, & materia. Verùm quæret aliquis, an operante compoſito, Materia vna cũ Forma operetur, & dum patitur, etiã una compatiatur forma? Reſpõdeo, materiã unam operari dupliciter poſſe intelligi, uel ita, ut ſit ratio quædã operãdi, & hoc nõ eſt verum, ratio.n. uniuerſa, & tota agendi actus eſt, uel quia ſit cauſa, ſine qua forma, & compoſitum non eſſent, nec Materiatam operationem producerent, & hac ratione concedi poteſt, quod Materia una operetur, uerè tamen cõpoſitum ſolum operatur ut pendet ex forma, pendet vt eſt actu, & ideo per ſolum actum, tãquam per integram rationem operatur. De forma tamen relata ad perpeſſionem ſecus ſe habet, ea enim etiam ſimul patitur. Ratio varietatis eſt, quia forma etiam vt ſit, pendet ex Materia, & ob id cũ patiatur Materia, etiam patitur Forma. At vice verſa, Materia eget Forma, non vt ſit, ſed vt ſit actu, ideò non per ſuum eſſe operatur, ſed ſolùm per actum. Accedit ad hęc, quod declinare, & labi facile eſt, hinc facilè forma in paſſionẽ labitur, at eleuari ſuper conditionem, & gradum ſuũ, hoc opus, & hic labor eſt; Et hæc quæ dixi, intelligi debent de Materia prima, nam Materia proxima uarijs diſpoſitionibus prędita, ob earum varietatem modò una operatur, modò contra operatur, vt patet ex 8. Phyſic. 26.

Ariſtot.

Opinio verior.

An Materia cooperetur.

Quid in Animali debeat cenſeri, primum quod mouet, vel mouetur? Cap. XVI.

IAM apparuit quid in Animali iudicari debeat, totum mouẽs, totumq; motum; ſed quia pro explicando modo, quo Animal mouetur, diſtinctè explicare tenemur quidnam in Animali cenſeri debeat primum, quod vel mouet, uel mouetur, ideò de hoc exactius agendum, ac diſſerendum eſt; Et quoniam uaria conſideratione, primum mouens uel motum eſt multiplex, ideò cum diſtinctione progrediendum eſt, dum quærimus quodnam ſit primum in motu Animalium. Nouem pro primo ſtatuere ualemus. Nam ſi cõſideramus primum ordine inter conſpirantia ad motum Animalium, id cenſeri debet Obiectũ. Si quærimus primum pro prima cauſa, per quam motus dicitur ſpõtè factus, id tribui debet appetitui. Si tertiò, primum quærimus, pro toto mouẽre uel mobili, hoc dici debet Animal totum. Quartò, ſi primum vſurpamus pro prima Ratione, ſic Anima eſt primum quod mouet corpus ab ea contradiſtinctum, eſt primum quod mouetur. Quintò, ſi nomine primi denotamus membrum primum, quod primò, motu aliquo mouetur, id ſtatui debet Cor: nam Cor motu naturali & vitali primò mouetur:

Quid primum moueat, uel moueatur. Nouẽ poſſunt ſtatui prima.

id

Digitized by Google

id enim cum ſit communis,& prima ſedes caloris,& ſpirituum,primò viuit,viuās ſeruet,feruens agitatur,ac per naturam mouetur,& hoc ut primò viuit, ita ulrimò moritur. Sextò,primum ſumere valemus pro communi Inſtrumento, & id iudicari debet ſpiritus cordis,in quo primò motus appatet,in hoc enim miro quodam, & congruente ordine, motus ex naturali penitùs, per medium quoddam tranſit in motum ſpōte noſtrām factum: nam calor,& ſpiritus,primò in corde,& præcordijs per naturam feruent,ac mouentur:mox medio quodam modo per cognitionem,ſine noſtra aſſenſione mouenrur,vt aeeidit in his affectionibus,quæ primi motus nūcupantur: tertiò aſſenſioni,& appetitui obtemperantes,noſtra quadam ſponte incipiunt moueri,& monere,& iure in ſpiritibus hic motum progreſſus,& tranſitus fieri debet,cum nil eis ſit motui accommodatius:hinc vehementiſſimi,& velociſſimi motus,per ſpiritus in paruo,& magno Mundo efficiuntur,vt in lib.Meteorum cōſiderauit Philoſophus,& exēplo fulgurum,ventorum,& terræmotus,redditur conſpicuum.Septimò,cum ſpiritus ſint inſtrumentum commune motuum per naturam,& ſpontè,& modo medio pductorum,ſi quærimus inſtrumentum magis proprium,per quod proximiùs membrum aliquod,vel animal ſpontè mouetur,& appetirui abſolutè ſubijcitur, dicēdum eſt,id eſſe neruum,neruis tamen hoc non compteret,ſine ope,& facultate ſpirituum; Neruis ſuccedunt deinde Ligamenta,Cordæ,& Cardines oſſium, per quę motus ultrò factus abſoluitur. Octauò, vſurpare ualemus primum pro eo quod ſimul ſit membrum primum,ſpontè morum,& inſtrumētum motus ſequentium,& huiuſmodi eſt muſculus,qui ex quattuor conſtat,carne,neruo,ligamento,& corda. Nonò demùm,datur primum pro minimo Phyſico, quod primum ferè in ſingulis numeratis primis locū habere poteſt:nam,& Cor minimum,& neruus minimus,& ſpiritus ſecundum extēſionem formæ minimus excogitari poteſt. Ex his conſtat primum in motu animalū eſſe multiplex,ex cuius primi diſtincta explicatione: uariarum difficultatum ſolutiones eliei poſſunt,quas prætereo.

An animal per ſe moueatur? Cap. XVII.

EX dictis in præcedente capit. non leuis oritur dubitatio: nam primò dictum eſt animal totum diſtincta ratione mouere, & moueri, ex quo elicitur,animal ex ſe moueri,cum totum per ſuam formam moueatur. Ex aduerſo dictum eſt,Cor,& ſpiritus,& neruum primò moueri, at hæc pugnant inter ſe, id enim quod eſt per partem, non eſt per ſe, ut conſtat, ex 5.& 8. Phyſic. Animal mouetur per partem, quare non per ſe. Augetur dubitatio: quia id torum quod quieſcente parte quieſcit,non mouetur per ſe,nec eſt primum ſe mouēs, vt dicitur ſub initio 7.Phyſic. & in 8. Phyſic.42. At Animal quieſcenre Corde, uel ſpiritibus,non mouetur,quare non eſt primum ſe mouens.Prætereà, ait Auerroes in 7.Phyſ.ſecundo,animal mouere ſe,non per ſe,ſed per partem. Eſt itaque res ſatis dubia.Solutio huius difficultatis ex dictis in cap.præcedente facilè elicitur: Nam Animal eſt primum quod ex ſe mouetur,ſumendo primum pro integro & toto, ac ita nō mouetur per aliud totum prius, abſolutè autem non eſt primum: ut primum contradiſtinguitur ab eo quod non eſt per aliquam eius partem:Animal enim præditum eſt parte,cui primò origine cōpetit motus,& per eam competit alijs: quare diſtincta cōſideratione animal,& ex ſe,& non ex ſe mouetur,ſiue mouetur primò, & nō primò. Sed alia inſurgit Dubitatio mota ab Ariſt.in octauo Phyſ.44.& eſt,nū ſi ex eo quod primò ex ſe mouetur,uel ex eo quod primò mouer,ſi diuidi poſſit, auferatur aliquid, id quod ſupereſt,ex ſe moueatur,vel ne? Propoſuit Philoſophus hanc difficultatem, at in ea diluenda, adeò ſe obſcurum prębuit, vt neque etiam conſtet pro qua parte eā diluetit.Auerroes,Ægidius,D.Thom.& cum his alij multi, putant ſolui pro parte negatiua,

Dubitatio.

Solutio.

Alia dubitatio.

Auer.

gatiua, adeò vt neget Philoſophus id quod ſupereſt poſſe ex ſe moueri, alioquin id totum pro primo ſumptum, non eſſet primum, ſed pars reliqua, quæ adhuc ex ſe moueretur. Id confirmat Auerroes: per ea quæ leguntur in ſecundo context. ſeptimo Phyſic. quo loci ait Philoſophus, in eo quod ex ſe mouetur, quieſcente parte, neceſſariò totum quieſcere; *Verior ſententia.* At rectiùs, vt cenſeo, ea ſolutio exponitur ab Alexandro, & Simplicio, dicentibus, difficultatem ſolui pro parte affirmatiua; aduerſus quam dubitando inſtiterat: nam in primo ex ſe moto, dari prius aptum moueri, dupliciter intelligi poteſt, vel actu, uel poteſtate, in primo ex ſe moto non datur prius actu, ſed poteſtate, hoc eſt non ſeiunctum, ſed cõiunctum, veluti etiam in ſecundo de Anima, ait Philoſophus, ſe habere de planta, & eius anima quæ actu eſt una poteſtate plures: hoc puto denotaſſe Philoſophum, in octauo Phyſic. dum eam perſoluit difficultatem; conſiderandum tamen duas illas relatas ſententias, quamuis inter ſe uideantur pugnare, *Cõcilium.* re vera non eſſe aduerſas, & ambas veri aliquid includere. Dubitatio propoſita erat de primo quod ex ſe mouetur: huiuſmodi primum, (vt apparuit) eſt multiplex, propterea interpretes varia prima conſiderantes, uarias, at non pugnãtes protulere ſententias; nam ſi conſideramus primum pro minimo naturali, uel pro primo membro contradiſtincto a ſequentibus membris, ſic vera eſt ſententia Ariſt. in 7. Phyſic. contex. 2. ac etiam ſententia D. Tho. Ægidij, & Auerrois, de his enim verum eſt, quod parte minimi quieſcente, uel quieſcente primo membro, cętera non mouentur. At ſi cõſideretur primum pro integro & toto, ut tota Lacerta, uel pro primo inſtrumento conſimili, ut ſunt ſpiritus, & neruus, ſic ſeiuncta aliqua parte poteſt reliquum moueri, & hoc ſignificauit Ariſtot. in 8. Phyſicorum 43. nam pars conſimilis iuncta toti, dicitur mobilis ex ſe poteſtate, non actu. Ideò Ariſtoteles eo loci inquit, an poteſtate quidem vtrumque nil prohibet moueri. Alexander tamen apparentem illam in Ariſtotele controuerſiam, ſecus ſoluit: at nolo in eius referenda ſententia immorari.

Diſtinctiùs agitur de modo, quo Animal ex ſe mouetur. Cap. XVIII.

CVM apparuerit in eo quod ex ſe mouetur multiplex primũ inueniri, reliquum eſt, ut diſtinctius modum patefaciamus, quo Animal totũ ex ſe mouetur. *Ordo qui ſeruatur i motu Animalium.* Dicamus itaq; cũ primo vitali quodam motu per naturam ferueant ſpiritus, & naturalis calor, quorũ feruore Cor per naturam agitatur, Arteriæq; pulſant, Animal per hæc ad motum vltrò producendum aptiſſimum redditur; nam motus ille primus, eſt fundamentum & ſemen cęterorum, ex quo ſequentes motus vires ſuſcipiunt. *Vndecim gradus.* Cum autem deinde debeat incipere Animal ſua ſponte moueri ab initio, ad finem vndecim gradus conſiderari poſſunt. Primò. n. occurrit Obiectum, quod immobile manens per externos, & Communem ſenſum ſe offert phãtaſiæ, a qua primò origine abſoluta quadam cognitione iudicatur, ueluti quòd ſit Lupus, quòd ſit vinum dulce, vel aliud ſimile. Ex hac prima cognitione ob naturalem quandam conſenſionem, uel diſſenſionem cum Obiecto, conſurgit ſecundo loco cõmotio quędam in nobis ad Obiectum illud uitandum, uel amplectendũ, & hæc eſt ea prima motio, de qua rectè aiunt Stoici, quod in noſtra facultate non eſt poſita: ſic ex tempore erubeſcimus, expalleſcimus, uel alio modo etiã inuiti permutamur. Tertiò accuratius rem conſiderantes, eamque uel uerè nobis aduerſam, uel non talem iudicantes, motionem illam primam, vel approbamus uel reprobamus, ac ita conſenſionem noſtram, ſiue diſſenſionem adhibemus, quam ſequitur ille appetitus, qui principium euadit motus ultrò facti. Quartò, hoc iudicium, & appetitio offertur Menti, a qua uel approbatur, uel reprobatur: ſi approbatur, ſine

pugna

Digitized by Google

pugna motus conſurgit: ſi reprobatur, pugna oritur inter appetitum Senſuum, & Mentis, & quemadmodum ſphæra ſphæram, ita appetitus Rationis illum Senſuum in oppoſitum mouet, vt dicitur in tertio de Anima 57. Quinto loco, cum adſit pugna, ille appetitus, qui eſt potentior, ſuperans alterum, ac ſibi ſubijciens, euadit principium motus, qui appetitus ut moueat Animal conſtituendo ſextum gradum, mouet ſpiritus illos, qui ex Corde prodeuntes, inſerti ſunt in neruis, & per naturam mouentur, ideò facilè eſt eis ad libitum, formam, & modum adhibere quo uel cõtractione, vel extẽſione membra moueant. Septimo loco, ſpiritus ita moti mouent neruos. Octauò, Nerui mouent Muſculos. Nonò Muſculi trahendo, vel relaxando mouent cordas. Decimò, corda iuncta oſſi, in oſſium cardine os mouet, & membrum. Vndecimò, ex motu membrorum tractione, & pulſione facto, prodit motus totius animalis conſpirante ſemper externo aliquo firmo, & immobili. Hi ſunt gradus omnes qui in motu Hominis conſiderari poſſunt, quorum nonnulli pro omni motu ſponte facto neceſſarij ſunt, nonnulli verò non neceſſarij, qualis eſt gradus ad mentem pertinens. In primo, & ſecundo gradu, motus adhue principium non habet, per quod dici poſſit ſponte noſtra factus: ſed in tertio gradu tale principium recipit, in quo noſtra aſſenſio, uel diſſenſio reſulget. In quarto, & quinto gradu apparere poteſt, quomodo phantaſia, & appetitus per participationem ſint rationis compotes, dum enim ratione mentis formatur phantaſia, & appetitus dirigitur, rationis participes redduntur, ſic intelligi debet ſententia Ariſtotelis in tertio, de Anima 57. dicentis, Phantaſiam eſſe duplicem, ſenſitiuam unam, & eſt, dum a ſenſibilibus formata, ex ſe operatur, alteram rationalem, dum a ratione formatur; ſimiliter appetitus in calce ſecundi Moralium Nicom. dicitur rationalis per participationem. Sed illud occurrit conſiderationem dignum, cur Ariſtoteles in tertio de Anima 57. referens pugnam inter appetitum ſenſuum, & rationis, dixit, uincit autem, & mouet aliquando appetitus Senſuum uoluntatem, aliquando uerò hæc illum, ut ſphæra appetitus, appetitum, cum incontinentia facta eſt. Natura autem ſemper facultas ſuperior, eſt principalior, & mouet, adeò ut tribus lationibus iam moueatur, &c. In his uerbis tria ſunt conſideranda. Primò, cur Philoſophus utatur exemplo ſphæræ. Secundò, quomodo facultas ſuperior dicatur principalior, & mouere? Tertiò, cur de tribus lationibus fiat mentio? A primo ordiens, ait Simplicius ſumptam fuiſſe metaphoram a pila, qua ludentes utimur, ut enim ea a ludentibus hinc inde repellitur, ita appetitio una repellitur ab altera, at per hoc non apparet, cur potiùs ſphęræ, quàm corpori alia figura formato, appetitio dicatur ſimilis, cum repercuſſio etiã competat alijs? Auerroes, vnà cum Themiſtio inquit, Metaphoram fuiſſe ſumptam a Cœlorum orbibus, qui & motu totius ab ortu in occaſum, & uice verſa motu proprio mouentur. Sic mundus paruus ſeruatur ſimilis magno, nam motus Rationis ſeruat imaginem motus primi, motus verò Senſuum, motus planetarum, & hoc probabiliter dicitur: Valemus tamen nos duas rationes afferre, non minus his conditioni appetitionum congruentes. Vna elicitur ex Ariſtotele ſub initio quæſtionũ Mechanicarum, dicente, hanc eſſe conditionem circulorum, & ſphærarum, ut cum ſe tangant, & una earum moueatur, per motum eius, altera in oppoſitum reuoluatur, quod etiam ſeruatur in pugna appetitionum, nam in oppoſitum ſe mouent. Altera ratio eſt: quia appetitus omnis perinde ſe habet, ac circulus, & ſphæra, ut enim ſphæra eſt reuolutio ab eodem ad idem, ita appetitus omnis excitatur ab appetibili ut a principio, & illud tendit, ut in finem. Inſuper appetitus cum ſit motio, tendit extra ſe ad appetibile, & illud in ſe redigit, dum eo fruitur, & hæc de prima difficultate. Quærebatur ſecundo, cur facultas ſuperior dicatur ſemper mouere? Reſpondeo, hoc eſſe uerum duplici ſignificatione: prima, quia facultas ſuperior, hoc eſt potentior, ſemper mouet, in pugna enim appetitionum ſemper ea appetitio, quæ eſt

Per quid motus dicitur ſponte fieri.

Dubitatio

Tria explicanda.

Primum Sĩplicius.

Auerroes. Themiſti.

Sententia propria.

Omnis appetitus eſt ſimilis circulo.

Facultas ſuperior ea eſt quæ mouet.

potentior, redditur principium motus, & hoc profectò uetum eſt, ſed (ut puto) ad tē non facit, & potiùs aliud utilius, & magis proprium denotare uoluit Ariſtoreles, cōſiderauit enim eam Hominis conſtitutionem, quæ eſt ſecundum naturam, in qua ſuperiora dominātur, & regunt, ideò dixit, Natura ſempet facultas ſuperior eſt principalior, hoc eſt in Homine pet naturam affecto Mens dominatur, & impetat, dum verò cōtra, Senſus eſt potentior, & Mens ei ſuecumbit, ut in uito incontinente eſt, cenſeri debet conſtitutio præter naturam, tunc enim conditio mortalis, per naturam ſerua, præeſt æternæ, per naturam dominæ, & Terra parui Mundi præeſt Cœlo eius. Philoponus in tertio de Anima, in digresſione ad hunc locum pertinente, notans apparentem quandam controuerſiam intet Platonem, & Atiſtotelem, ait ex ſententia, *Philoponus.* Ariſtotelis appetitum eſſe ptincipium motus: ex ſententia uerò Platonis, id eſſe principium. quòd eſt ſupetius, ut in expertibus rationis, Animam tationis expertem, in Homine uerò Animam rationis compotem: nam quamuis Homo ad uoluptates feratur, non ob id mouetur a Senſu, niſi proximè, ſed moueri dicitur a Mente & ratione, deprauata tamen, & quibuſdam, quaſi præſtigijs a cupiditate decepta: at de hoc in ei uili Philoſophia uetba feci. Quætebatur poſtremò, quid denotauerit Ariſtoteles, dum dixit, adeò ut tribus lationibus iam moueatur. Miſſos faeio eos, qui id referunt *De tertia difficultate.* ad tria ſubordinata mouentia, non enim Ariſtoteles de mouentibus, ſed de motionibus loquitur, & de pugna uerba facit, quę inter appetitiones uetſatur. Dieamus itaque Ariſtotelem pet ea verba explicare numerum motionum, qui in incōtinente (de quo mentionem fecerat) reperiuntur. Primò enim cupiditas vnà cum Senſu mouet Mentem, & appetitum eius. Secundò Mens per rationem, & eius appetitum in oppoſitum mouet cupiditatem, & phantaſiam, at cupiditas ob id non ſuccumbit, ſed tertiò inſurgit aduerſus appetitum rationis, repellendo motum eius, & cum ſit potentior, ea mox mouet corpus. Hi tres motus, in incontinente neceſſariò teperiūtur, poſſunt etiam eſſe plures, veluti dum vtraque pars magnis viribus munita eſt, & longa fit pugna, & tunc verum eluceſeit illud, dum in dubio eſt Animus paruo momento huc, vel illuc impellitur, ſic itaque in viro probo, & in uiro vitioſo aduetſa motio, & pugna non reperitur, ſed omnia conſpirant in vnum; in continente duo, in inconrinenre tres neceſſariò repetiuntur motus, nam in viro continente conſideratur primò pugna inter appetituum ſenſuum, & rationem, mox imperium rationis dominantis, & mouentis:

Dubitatio ardua proponitur, & in parte diſcutitur de modo, quo phantaſia, & vis appetendi poſſint ad libitum mouere. Cap. XIX.

VAriæ ambiguitates conſidetationem de Animalium motu teddunt obſcuram, inter quas obſcuriſsimam eam iudico; quę ad modū attinet, quo phantaſia, & appetitus incipiunt ſpontè mouere, nā de motu ſpirituum, & Cordis, a feruote caloris per naturam facto, non rā ardua eſt dubitatio: At quomodo phantaſia, & appetitus per ſpiritus incipere posſint ad libitum mouere, hoc apprimè dubium cenſeo: *Ardua dubitatio.* Cum enim phantaſia incipere debeat ad libitum mouere, primò partem aliquā mouere teneiur, hanc partem ſiue inſtrumentum primò motum, dictum eſt eſſe ſpiritus, naturalemque calorem, pro corpore calido ſumptum, vt etiam fatetur Auerroes

roes

roes in octauo Phyſicorum trigeſimoquinto; Dubium modo eſt de hac parte, quomodo incipiat ſpontè moueri; cum enim ſpiritus ſint corpora, non ualent ſpōte mouere aliud, niſi & ipſi primò moueantur. At dicam ego, nullum continuum, hoc eſt ſimilium partium, poteſt ex ſe ſpontè moueri octauo Phyſicorum 30. & primò de Ortu, & inter. 78. Spiritus ſunt corpus ſimilium partium, quare non poſſunt primò ex ſe moueri. Præterea, non inſtrumentum: ſed principale aliquod mouens debet eſſe id, quod modò mouetur, inquit enim Ariſtot. in 8. Phyſic. 35. inſtrumentum eſſe id, quo mouens mouet, hoc autem ſine priore aliquo mouente mouere, & moueri nō poteſt: ſpiritus ſunt inſtrumentum, quare non ſunt id, quod primò ſpontè mouet, uel mouetur. Confirmatur dubitatio: quia nullum inanimū corpus ex ſe mouetur, ſpiritus nō ſunt anima præditi, ut nec humores, ideò nō uidentur poſſe ex ſe moueri. Nec dicere ualemus, quòd anima moueat ſpiritus, quia anima ſola diſtincta a ſpiritibus, non ualet eos mouere, nam (ut patuit) actiones ſunt compoſitorum, Nec dicere ualemus, quòd anima id faciat iuncta alteri corpori, nam in eadem reuolueremur ambiguitate; ſimiliter enim de quauis altera parte dubitabo, & præſertim, quia iam patuit ſpiritus eſſe eos, qui primò ad libitum animalis incipiunt mouere: res itaque eſt apprimè dubia.

Confirmatio.

Proptereà dicendum cenſeo, ſpiritus eſſe eos, qui cum primò per naturam moueantur, incipiant ad libitum animalis moueri, & ratio eſt, quia continenter mouētur, facileque mobiles ſunt, ideò facilè eſt ut ad libitum Animalis recipiant formam aliquam motus, eamque ſeruent, ut etiam pro conſtituendo motu uiolento facilè recipit aer aliunde principium motus, & cum incipiunt ad libitum animalis moueri, & mouere, Anima eſt prima ratio actionis, corpus ſpirituum perpeſſionis: nam ſi grauia, & leuia ſua forma, tanquam proxima ratione actionis, & materia paſſionis, deſcendunt, & aſcendunt, longè magis id de ſpiritibus fateri cogemur, quòd moueri poſſint, & mouere, ita tamen, vt totus ſpiritus moueat, totuſque moueatur:

Reſolutio.

At inſtabatur primò, quia nullum continuum ex ſe mouetur. Dixit Simplicius in 8. Phyſ. 30. ex ſententia ſua, & Alexandri, Animam poſſe mouere corpus, quia non continuatur cum eo, eſt enim indiuiſibilis, incorporea, & principium, quod cum corpore non cōtinuatur, ſed ei dominatur.

Solutio rationum.

Hæc ſolutio non ſatisfacit: tum quia Anima iumentorum ex materia pendens, extenſa eſt, ex accidenti diuiſibilis: tum inſuper, quia Ariſtoteles negat continuum mouere ſe, quoniam cenſuit neceſſariam diſtinctionem partium, & membrorum pro conſtituendo motu Animalium, ut conſtat ex libro de motu Animalium: tum demùm, quia ratio Ariſtotelis ad oſtendendum Elementa non ex ſe moueri, redderetur inanis, dicerem enim eorum formam eſſe principium motus, & non continuari cum Materia.

Euerſio.

Proptereà dicamus, dum loquimur de mortalibus, & affirmamus, continuum non ex ſe moueri, id eſſe uerum de motu noſtra ſpōte facto, relato non ad partem, uel inſtrumentum primum, ſed ad vniuerſum motorem, & mobile, quale eſt totum animal. Ratio uarietatis multiplex eſt: Nam primò ſpiritus ex Corde, & Anima pendent, ideò ad libitum eius ex quo pendent, facilè moueri poſſunt. Secundò, in toto mouente, & mobili cōſideratur motus totus tractione, & pulſione factus, expoſcens diſtinctionem membrorum, non autem in primo, quod incipit moueri. Tertiò, ea pars, quæ ad libitum animalis incipit moueri; tangit partem aliam, ei reſiſtentem, inter quas deinde conſpicua actio, & perpeſſio uerſatur. Demùm cōducit pro hoc primò ſpirituū motu noſtra ſpōte facto, ea cōtinuata notio eorundem ex Corde pendentium, cum enim ita continenter per naturam moueantur, facilè recipiunt quamlibet formam motus. Inſtabatur ſecundò loco, Inſtrumenta non primò moueri, ſed eſſe id, quo mouens mouet. Reſpondeo, id eſſe uerum de inſtrumentis requiſitis pro externo motu, at non de requiſitis pro motu interno uiuentium, pro quo hoc ſolum eſt neceſſarium, quòd inſtrumenta præſupponāt animam, tanquam primam rationem mouendi, & ſedem eius. Addebatur ultimò loco, ſpiritus eſſe expertes Animæ, ac ob id non ex ſe moueri. Reſpondens dico,

Sententia propria.

magnam eſſe difficultatem, an ſpiritus ſint Animati: Academici aiunt eos eſſe vehicula Animarum, & per eos medios Animam cum craſſo corpore necti. Quæ ſententia, de Anima mortali vera eſſe non poteſt, cum educatur è potentia corporis organici, illud formet, cum eoq; extendatur. Ex aduerſo cenſent nonnulli, ſpiritus eſſe inanimos, alioquin etiam genitura Animata eſſet, & innumeræ pro omni parte afferuntur rationes, quas ſilentio prætereo. *Opinio propria.* Ego ſententiam quandam mediam approbare conſueui, quæ eſt, quòd ſpiritus, & calor ille influens, de quo eſt ſermo, qui etiam cum ſpiritu in membris inſerto ſummopere eſt complicatus, quatenus eſt in viuente corpore, eſt actu Animatus per participationem illius uitæ, quæ in Corde, & ſolidis partibus tanquam fundamento conſeruatur, ſeiunctus autem a ſuo fonte, & fundamento, ut in genitura, non actu eſt Animatus, ſed virtute, & facultate tantùm: & hoc præſertim eſt verum, loquendo non de Anima nutriente, de qua maior eſt dubitatio, ſed de ſentiente, & mouente, de qua modo eſt ſermo, quæ non ſeruatur in corpore ſine congruentibus inſtrumentis. Ex quo patet ſolutio difficultatis, ſpiritus enim non ſunt penitùs Animæ expertes, nec adeò ſunt inſtrumenta, ut quatenus viuunt, non ſint modo aliquo partes.

Quattuor pulchræ difficultates proponuntur. Cap. XX.

Quattuor ambiguitates. EX his, quæ de primo ſpirituum motu dicta ſunt quattuor emergunt ambiguitates, accurata conſideratione dignæ: Prima pertinet ad motum Cœlorum: Altera, ad motum ſtellarum: Tertia, ad motum dæmonum: Poſtrema ad motum Humanæ Mentis, quæ extrinſecus accedere dicitur. *De motu Cœlorum.* Vt pertinet ad motum Cœlorum, ambigere iure poterit ſublime aliquod ingenium, quomodo intelligentia, quæ magis a corpore ſoluta eſt, quam Mens Hominis, ualeat ſine medio Cœlum mouere, cum tamen Hominis Mens ſine media phantaſia non ualeat mouere Humanum corpus? nam ſi hoc Humanæ Menti competit, quia non eſt forma Materiata, longè magis motoribus Cœli competere deberet. *Solutio.* Reſpondens dico, non defuiſſe nonnullos, qui putarunt Cœlorum Mentes non proximè, ſed vel per mediam Animam, vel per mediam naturam mouere Cœlum. At quoniam ego alterius ſum ſententiæ, & in Cœlo, cum Ariſtotele, non puto aliam reperiri compoſitionem, niſi ex Intelligentia, & orbe, vt ſuo loco patefeci: ideò ſecus ſoluens dico, rationes uarietatis ex tribus fontibus hauriri poſſe, ex conditione motoris, mobilis, & motus. Vt pertinet ad motorem, profectò Cœlorum Mentes ſunt agens, totum, & perfectum, non pars alterius, ideò ſine interuentu alterius mouere valent, & præſertim quia mouent modo quodam diuiniore, eminentiore, liberioreque a Materia. Vt pertinet ad mobile, illud non ad alium, ſed ad illum ſolum motum eſt procliue: inſuper, magis ex ſuo motore pendet, quàm corpus Hominis ex propria Mente, in Cœlo enim prima eſt Mens, quam ſequitur Cœli corpus cum ſuis terminis, & Lumine, his ſuccedit motus, adeò ut nil ſit in Cœlo, quod ex proprio motore modo aliquo non pendeat, non ſic ſe habet de homine ad mentem relato. Quatenus demùm pertinet ad motum, ille omni ex parte eſt ſecundum naturam, nil uiolenti includens, & proptereà non debet fieri eo tractu, & pulſu qui fit per membra, & inſtrumenta varia: iure igitur intelligentia a mortalibus penitus ſoluta, non eget facultatibus illis, quibus Humana Mens iuncta nobis, ob mortalem corporis conditionem, eget: ſic de ſolis mortalibus uerum eſt, ſuperiorem Animæ facultatem non poſſe ſine inferiore ſeruari, vt dicitur in ſecundo de Anima. Et ex his conſpicuè eluceſcit, quomodo *Quomodo Mens Hominis ſeruet conditionem mediam.*

Mens

Mens Hominis,quæ ſui natura media dicitur, medias quaſdam conditiones ſeruet: inferiores enim Animæ facultates,ex ſe organicæ ſunt,motores Cœli,nec ſunt organici, nec egent facultate organica, Mens verò Hominis, organo proprio non eget, at eget pro obeundo in nobis munere ſuo,facultate aliqua organica ei famulante.Ex ſolutione huius primæ difficultatis, oritur ſecunda ad ſtellas pertinens, & eſt: Si Cœlum quod eſt corpus æternum,ab æterno motore motum, ab eo proximè, & ſine inſtrumento mouetur, cur ſtellæ ſi motu proprio diſtincto ab eo orbium deberent moueri, egerent inſtrumentis,ut in ſecundo de Cœlo contex.5o.enunciauit Ariſtoteles,cum tamen illæ quoque ſint ęternæ,& moueri poſſint ab æterno motore,& præſertim, quia ſi nullum continuum ex ſe mouetur, Cœlum cum ſit continuum, ex ſe moueri non poterit.Reſpondeo ſententiam Ariſtotelis rationi eſſe conſonam, & ratio varietatis duplex eſt; Vna ſumpta ex modo motus; Altera ex parte relata ad totū. Vt pertinet ad modum motus, conſiliū Ariſtotelis fuit, ea ratione a ſtellis remouere motum illum, quo quis putare poſſet ſtellas per aerem, vel per etherea progredi pro quo progreſſiuo motu neceſſaria ſunt inſtrumenta, non autem pro reuolutione totius Cœli circa centrum Vniuerſi, progreſſio enim fit trahendo, & pellendo inſtrumenta.Quatenus verò pertinet ad rationem ſumptam ex relatione totius ad partem, dico,totius,& partis eundem eſſe ſecundum naturam motum.propter eà,ſi ſtellæ motu diſtincto ab eo totius Cœli mouerentur, earum motus non eſſet omni ex parte ſecundum naturam,& propterea egerent inſtrumentis, quibus egent animalia mortalia. Sed ex ſolutione huius ſecundæ difficultatis conſurgit tertia,pertinens ad motū Dœmonum, ab Academicis declaratorum: illi dicuntur iuncti vehiculis uatijs, uel ætheteis, vel aereis, vel aquęis, quæ vehicula carent inſtrumentis, nec penitùs ſecundum naturam mouentur, & tamen ad libitum,& velociſſimè ex ſe moueri dicuntur: neque id videtur a ratione alienum, ſi enim verum eſt quod diximus,Animaliū ſpiritus primò incipere ad libitum Animalis moueri,cum etiam Dęmones,& animæ a craſſo corpore ſolutæ, iunctæ vehiculis aereis, non poterunt ad libitum moueri? Non deſunt qui dicant,in uehiculis quoque inſtrumenta reperiri, quatenus figura aliqua ſunt prædita, quod tamen dici non debet. Primò, quia Academici uehicula ęthetea, quibus Animæ iunctæ è Cœlo in Terras deſcendunt, dicunt eſſe orbiculata,eum qua figura non fetuantur inſtrumenta. Inſuper inquiunt, deſcendere per figuram Elicis,quod non fit per inſtrumenta. Demùm inſtrumentum eſt membrū diſſimilium partium, quæ partium diſſimilitudo in vehiculo Dæmonum non reperitur. Propterea dicendum puto, per principia Ariſtotelis Dęmones in vehiculis non poſſe ad libitum moueri, ideò Ariſtoteles Dœmones non nouit. Et in ſecundò de Anima,contex.26. damnauit ſententiam eorum Philoſophorum, qui Animam in corpore eſſe dixerunt,'& non diſtinxerunt in quo, & quali corpore reciperetur, cum tamen vniuſcuiuſque actus in propria Materia, & eo quod potentia ad illum ſit, recipiatur. Et confirmatur,quia motus dœmonum non eſt per naturam corporum, ſed violentiam aliquam includit, & ob neceſſaria ſunt inſtrumenta pro eo conſtituendo: Hinc Ariſtoteles in ſecundo de Generatione animalium,capitulo tertio dixit,facultatem organicam non poſſe extrinſecùs accedere,quia ſine inſtrumentis non reperitur,at vis mouens eſt facultas organica:Non itaque ſine inſtrumentis reperitur. Inſuper ſub Luna nō reperitur ex Sententia Ariſtotelis facultas ſuperior ſine inferiore. in uehiculis aereis non reperitur uis nutriens,nec ſentiens, quare nec intelligens, & cum in eis non inſit phantaſia & appetitus,etiam non poteſt ineſſe motus,qui ex appetitu & phantaſia prodit.At dicet fortè aliquis, Dœmone poſſe moueri ſine inſtrumentis,& inferioribus facultatibus,quia dominantur aeri,aquę,& ſimilibus corporibus:hoc dicere non ualemus.Primò,quia ſimiliter poſſem reſpōdere Ariſtoteli oſtendenti ſtella ſine inſtrumentis moueri non poſſe. Secundò, quia Dęmones non ualent ad libitum ea corpora mouere, quæ ex eis non pendent, nec ab eis formatas ſunt.

Dubitatio de Motu ſtellas.

Solutio.

De motu Dæmonū.

Sententia quorundā. Euerſio.

Sententia propria.

Inſuper, Ariſtot. in octauo Phyſicorum 30. vniuerſe de contentis ſub Luna agens, ait corpora cōtinuata, hoc eſt ſimilium partium, nō poſſe ex ſe moueri, uehicula dæmonum dicuntur eſſe ſimilium partium, etſi abſque inſtrumētis moueri poſſent: ſimiliter dicerem, Animalibus inſtrumenta nō eſſe neceſſaria, & profectò, qui tuentur dæmones, & animas uehiculis iunctas, ex ſe moueri, etiam exiſtimare coguntur animas primo ex ſe moueri, & perinde ac nautas in naui mouere corpora, quod cum approbetur ab Academicis, ab Ariſt. tamen & in primo de Anima, & alibi reijcitur. Ar inſtabatur: quia dictum eſt in præcedentibus, motum ſpōte factum, primo in ſpiritibus Animalium recipi, quare ſimiliter poterunt ſua ſpōte moueri Dæmones iuncti uehiculis. Reſpondeo, nō eſſe parem rationem, & multiplicem adeſſe varietatis cauſam; prima eſt: quia aliud eſt loqui de mobili integro, qualia ſunt uehicula, & loqui de primo inſtrumento, qualis eſt ſpiritus. Secunda, quia uehicula Dęmonum non ſunt corpora Animata, nec pars uiuentis corporis, non enim dæmon dat eis eſſe, ut ſpiritus ſunt pars, uel inſtrumentum modo aliquo uiuens, corporis Animati. Tertia ratio eſt: quia ſemper motus aliquis ſecundum naturam eſt origo & fundamentū motus ſpōte facti, in Animali ſpiritus ex Corde pendent, & primo per naturam mouētur, ideò facilè eſt vt in eis fiat tranſitus ex uno in alium motum, ſuſcipiendo ordinem, modū, & qualitatem ab Anima: at de vehiculis nō ſic ſe habet. Quarta ratio eſt: quia aliud eſt dicere ſpiritum poſſe eſſe primum, quod in uiuente corpore ad libitum animalis incipiat moueri, & dicere quod valeat fungi officio partium omnium cōſpirantium ad cōſtitutionem totius motus: hoc ſecundum ſine mutua actione, & oppoſitione nō ſeruatur, ideò uehiculis competere non poteſt, nec ſpiritibus: primum autem ſpiritibus cōgruenter competit, at vehiculis Dæmonum nequaquam, cum ſint mobile totum, ex alio non pendens, nō primo per naturam motum; Verum ex ſolutione huius tertiæ difficultatis, emergit quarta, ad Mentem Hominis pertinens, quę ab Ariſt. in ſecūdo de Gener. Animalium, cap. 3. dicitur, extrinſecus accedere: ſi autem extrinſecus accedit, etiam mouetur, immo Ariſt. in eo capit. ſecum pugnare uidetur, primò ait uim mouendi nō eſſe ſine pedibus, & ob id non poſſe extrinſecus accedere, deinde ait mentem extrinſecus accedere: at ſi accedit, igitur mouetur, ſi mouetur, igitur eſt prædita facultate mouendi, cum tamen inſtrumentis careat. Reſpōdens dico, vt nata moueri nō ſunt alicubi, & abſunt ſine motu, ita nō apta moueri, non dicuntur per motum adeſſe, & abeſſe, ſed penitus ſine motu, veluti dicitur in ſecundo de Anima, radios per hemiſphęrium nō moueri, ſed ſine motu adeſſe, & abeſſe, ita de Mente dicendum eſt, eam ſine ullo motu in corpore reperiri, ab eoque abeſſe, nam in ſexto Phyſic. latè oſtenditur, ſola corpora poſſe moueri, non inſero uaria quæ a Theologis de motu Angelorum rectè dicuntur, quoniam ſolum ſententiam Ariſtotelis mihi explicandam propoſui.

Inſtantia. *Solutio.* *De motu humanæ mentis.*

De modo, quo phantaſia mouet, & de cauſis motuum admirabilium. Cap. XXI.

De imperio phātaſiæ.

SAtis aperte apparuit, phantaſiam unà cum appetitu ad libitū per intermedios ſpiritus, neruos, & muſculos, mouere mēbra animaliū: at de imperio phātaſię ſupra ſpiritus, & corpora nō leuis eſt dubitatio: difficile. n. eſt uidere, quō phantaſia imperare ualeat ſpiritibus, eoſque per appetitū ad libitum dirigere, & mouere. Sentētia eſt Ariſt. in lib. de motu Animalium, c. 4. & 5. quod res phantaſia appræhenſa uim habet externi Obiecti, non ſecus ac albedo in oculo recepta, uim habet diſgregandi, nigredo uerò congregandi, & cum uim illam ſeruet, dum deinde a phantaſia per ſubnotionem, ut nobis aduerſa, uel congruens iudicatur, facultatem habet

habet alterandi ſpiritus,ac ita uel calefaciendi per lętitiam,uel refrigerandi per dolorem,calefaciendo extendit ſpiritus pro conſequutione,refrigerando contrahit pro fuga,ac inde prodit pulſo,uel tractio inſtrumentorum,cõſtituens motum partium,pro aſſequendo,uel uitando Obiecto,nõ ſecus ac per timorem,uerecundiam,& iram,modo uario inſpicimus alterari,& moueri ſpiritus.Eandem ſentẽtiam proſert, & approbat Auicenna in 6.naturalium,parte 4.c.4. inquiens, uim æſtimandi formatã Obiecto alterare temperamentum,calefaciendo,uel refrigerando, ueluti inſpicimus infirmum,exiſtimantem ſe cõualeſcere,per ſolam illam exiſtimationem, & phantaſiam, nonnunquam cõualeſcere,& ſanum,putantem ſe ægrotare, in ægritudinem labi. Similiter experientia conſtat,ob conceptum timorem,non ualere hominem ambulare per trabem, ſuper fluuium pro ponte poſitam, & ambulare ſuper eã in via ſupra terram collocatam.Et addit,uim imaginandi adeo eſſe potẽtem,ut mouere ualeat,nedũ ſpiritus,& corpus viri imaginãris, verum etiam alienum,ut patere ait de faſcinantib. *Auicenna.* De admirabili hac ſententia duo occurrunt conſideranda: vnum, an ſemper Animalium motus fiat per antecedentem illam alterationem,ab Obiecto factã. Alterum,an res in eſſe cognito facultatem habeat alterandi. A primo ordiẽs,duo ſtatuenda cẽſeo: *Duo conſideranda.* Vnum eſt, præcurrentem illam alterationem nõ eſſe ſatis pro motu noſtra ſpõte efficiendo præcurrere,& anteire. Quod nõ ſit ſatis, patet: quia ea alteratio, ex Obiecto prodit per naturam operantre, quæ nõ eſt in facultate noſtra, & propterea non debet iudicari cõgruens origo,& cauſa motus, ad libitum efficiendi. Inſuper ſæpè accidit, quod ſpiritus ab Obiecto phantaſia appræhenſo mouentur uno modo, cum tamen Homo ratione directus, ſecus ſua ſponte moueat corpus, ut accidit de viro timente, & pericula ſimul ſubeunte, ac dimicante. Inſuper manente eadem ſpirituum alteratione,ualet Homo ad libitum,in partes oppoſitas, & trahendo,& pellẽdo inſtrumenta,mouere corpus,idẽ autem,eodem modo ſe habens, nõ eſt per ſe cauſa oppoſitorũ. Quod etiam præcurrens illa alteratio non ſit neceſſaria,patet experientia:frequenter enim nos abſque ulla antecedente propria ſpirituum alteratione, ad libitum quo voluerimus tendimus: nam ſat eſt,ut præcurrat cõmunis ille motus ſpirituum, ex caloris feruore per naturam prodiens. Inſuper poteſt Homo etiam nullius finis gratia, aliquando ambulare,mouere membra,& cum nullius finis gratia moueatur,nõ adeſt Obiectum in phantaſia quod alteret; Demum, quamuis pręcurrens alteratio ſit eadem,tamen membra tractione,& pulſione mouentur, tractio, & pulſio ſunt duo oppoſita,quæ ex eadem alteratione prodire non ualent,refrigeratio.n. ſolum cõtrahit, calefactio ſolũ extẽdit,ideo ex eadem alteratione,tractio,& pulſio prodire nequeũt. Dicamus itaque (ut oſtenſum eſt in pręcedentibus) originem,& principium motus ad libitum efficiendi,eſſe conditionem animæ operantis per cognitionem & appetitum,quæ eſt integra, & proxima ratio mouendi ſpiritum, etiam nulla præcurrente ab obiecto concepto,propria alteratione. *Concluſio.*

An Obiectum in eſſe cognito vim habeat alterandi? Cap. XXII.

Ex duobus,quæ in prçcedenti capite declarãda propoſui, unũ fuit declaratum,patuit enim,proprium & neceſſariũ principium motus animalium,nõ eſſe alterationem ab obiecto cognito factã. Alterum modo ſupereſt explicandum,obſcurũ profectò,& explicatu difficilius,an ſcilicet obiectum in eſſe cognito uim habeat alterandi? Ariſtoteles in lib.de motu Animalium,id conſpicuè affirmat, ut conſtat ex cap.4.& 5.& latius ex cap.8.inquit enim cap.5.Inſtrumẽtarias partes paſſiones aptæ parant,appetitus autem *An obiectũ in eſſe cognito habeat uim alterandi.*

tem

Ariſtotel. tem paſſiones,appetitum vero imaginatio.Hęc autem fit aut per Mentē,aut per Sē-
ſum,ſimul antem,& cito fiunt,quia efficientia,& patientia eorum ſunt,quæ ſecundū
naturam operantut,&c.Inſuper addit in eodem cap.intētionem aut imaginationem
proſequendorum,vel vitandorum,neceſſario ſequitur calor,& frigus,& cap.4.ait:la
tio vltima eſt,eorū quę in animali fiunt,nā mouetur animal appetitu,aut electione,
Auicēna. alterato aliquo per Senſum,& imaginationē.Auicenna luce clarius,id approbat,ex-
perientia manifeſtè idipſum confirmat: nam ut ait Philoſophus in proęmio de ani-
ma,atra bile vexati,ob aduerſas formas,quæ eorum Phātaſiæ offeruntur, etiam nul-
lo imminente periculo timent; Experimur in ſomnis per imagines Phātaſię oblatas
dormiētes modo uario alterari,excitari ad uenerem, vel ad alia.Similiter experiētia
docet,mulieres utero gerentes,ſola Phātaſia,& deſiderio alicuius rei, modo uario al
terare fętum,veſtigiaq; & colorem rei optatæ in eo imprimerę. Propterea fertur,ex
Rationes Phantaſia, & appetitu ueneficia præſertim uites ſuſcipere. Ex aduerſo tamē id fieri
aduerſæ. poſſe nō uidetur,primo,quia ſi Obiectū in eſſe conito uim haberet alterandi, tūc ſe
cus operaretur,ac eſſet,cū.n.ſit ſpiritale aliquid,operaretur modo materiato.Præte-
reà,ſi res in eſſe cognito alteraret,tunc Ignis,& Glacies Phātaſia apprehenſa maxi-
me calefacerent,& refrigerarēt,quod experiētia conſtat eſſe falſum.Similiter ſtatim
quod bella & incurſiones hoſtium imaginaremur, timore turbaremur, quod tamen
nō accidere affirmat Ariſtoteles in 2.de Anima,154.Demū agēs,& patiens debent
habere cōmunem materiam,at ſpiritale,& Materiatum nō ſic ſe habent.Inſuper al-
terātia oppoſita,mutuo ſe repellunt:at ualemus nos ſine ulla pugna ſimul calorē, &
frigus imaginari.Accedit ad hęc,quod minimè uidetur rationi conſentaneū,Phantaſiam
etiā in aliorū corpora agerę poſſe;quod tamē approbatur ab Auicenna,& ab a-
lijs nōnullis conſtanter affirmatur,qui inquiunt,ſola Phātaſia excitari poſſe uentos,
equites in terram proſterni,& ſimilia fieri,quæ ob admirationem,Dęmonum ope fa
Tres concluſiones. cta indicātur.Res profecto eſt ardua,& obſcura ualdè. De qua ut proferam quod ſen
tio,tres Cōcluſiones enuncio:prima eſt,Res Phantaſia tantum apprehenſa,ſine ſub-
notione quod ſit aduerſa,uel cōducens,& ſine aſſenſione,non habet facultatem alte
randi.Altera eſt,Res Phantaſia apprehenſa,cum ſubnotione,& aſſenſione; vim ha-
bet primo mouēdi ſpiritus ope animæ,mox alterandi eos,& corpus imaginantis. Po
ſtrema eſt,Res Phantaſia concepta,etiam cum ſubnotione, & aſſenſione corpus ali-
quod externū ſine medio alterare,& mouere non ualet,per medium uerò aliquod,id
Prima Cōcluſio. ualet efficere.Prima Concluſio conſpicua eſt authoritate Ariſt.in 2.de Anima,157.
dicentis,per ſolam Phantaſiam nos minime moueri.Id ipſum patet experientia, fre-
quenter.n.& incenſiones,& bella,& Cerberos ſine ullo timore imaginamur.Confir
matur ratione:quia alterans eſt forma Materiata,agens in cōtrarium per cōtactum,
ut conſtat ex primo de Ortu,& interitu,at obiectum in eſſe cognito,nō eſt huiuſmo-
di,nō enim eſt uel calidum,vel frigidū,quamuis ſit notio,uel vnius,vel alterius, nec
notio calidi alterat notionem frigidi: ſola itaque rerum notio nequaquam nos alte-
rat,niſi eam ſequatur ſubnotio aliqua,& aſſenſio.

Explicatur Secunda Concluſio,& declaratur quomodo per Phantaſiam alteremur. Cap. XXIII.

Concluſio ſecunda. DICEBATVR ſecundo loco, rem Phantaſia conceptam, cum ſubno-
tione,& aſſenſione, uim habere mouendi ſpiritus,& alterandi: hoc pa-
tet experientia,quilibet enim cum in ſe, tum in alijs expetitur, per rem
Phantaſia appræhenſam, uel ob naturalem quandam conſenſionem, &
diſſenſionem, uel ob eandem iudicio, & aſſenſione approbatam, uarijs modis in-
trinſecus commoueri, erubeſcere,expalleſcere,contremiſcere,alijſque ſimilib.com-
motionibus

Digitized by Google

cõmotionibus agitari. Sed hoc ambiguum, & dignum cõſideratione eſt, cum in commoti Animalis corpore, & latio ſpirituum, & alteratio appareant, quid eorũ præcurrat, num alteratio, vel latio? *Dubitati* Cenſent nõnulli, alterationem præcurrere, & eam ſequi lationem ſpirituum. Quæ ſententia per iam dicta, reiecta eſt, iam.n. in pręcedenti ca. apparuit, obiectum in eſſe cognito non habere vim calefaciendi, uel refrigerandi: Quod præcurrat alteratio, verum quidem eſt de motu naturali ſpirituum, qui ex calore Cordis feruoreque pendet, nõ de motu noſtra ſpõte facto, excitato ob obiecto;. Quod cõfirmatur: quia incorporea nõ alterant, ſed tantum corpora: Hinc quamuis intelligentiæ ſtatuantur motores primi, nõ ob id dicuntur prima alterantia, ſed hoc Cęlo tribuitur. Cœlum eſt primum alterans. Ideò in 2. Phyſic. 26. Sol, & Homo dicuntur generare Hominem, nomine Solis denotando primum alterans, nõ primum mouens, generatio.n. eſt finis quidam alterationis, ſic etiam putandũ eſt, Dæmones nõ poſſe ſua uirtute proximè alterare corpora, ſed ſolũ per alia corpora media. *Sententia propria.* Quare dicendum puto, obiectum Phantaſia appræhenſum per appetitum primo mouere ſpiritus, vel eos cõtrahendo ad Cor, vel a Corde in uniuerſum corpus effundendo, cõdenſando eos, vel rarefaciendo, quod cum fiat, quia ſpiritus ſunt calidi, & uim habẽt calefaciendi corpus noſtrum, iure optimo partes, quas deſerunt, derelinquũt frigidas & eas calefaciunt, in quib. recipiũtur; ac ita putandum eſt ex re Phantaſia cõcepta: & optata, alterationes pendere: veluti dum mulier vtero gerens, optans lac, vel vinũ, imaginem rei optatæ in fętu effingit, idque fit, nõ quia notio lactis albi, dealbet, ſed quia per notionem, & deſiderium commouentur ſpiritus, excitantur, & diriguntur ad id alteratione efficiendum. Similiter dum laborãtes fidem medico præbentes, & putantes ſe reddi ſanos, facilè ſanantur, quia excitantur ſpiritus & cuncta diriguntur ad id efficiendum, nam primæ qualitates ſolum prodeunt ex actione corporum, non ex ſola notione, qualitates uerò ſecundæ, prodeunt ex primis. *Concluſio.* Res itaque Phantaſia appræhenſa habet quidem facultatem alterandi, at nõ primo, & proximè, ſed per mediam lationem ſpirituum, eorumque cõdenſationem, & rarefactionẽ, & alterationẽ. Et propterea ad Ariſt. in lib. de communi Animalium motu dicentem obiectum in eſſe cognito alterare, & ſeruare facultatem obiecti. Reſpondeo, nil aliud denotaſſe, niſi id quod dixi, ut ſemetipſum explicat, dum patefaciendo ordinem inquit inſtrumentarias partes paſſiones aptè parant, appetitus autem paſſiones., appetitum uero imaginatio adeò ut antecedat imaginatio, ſuccedat appetitus, qui eſt motio ſpirituũ, ſequatur deinde alteratio inſtrumenta parans. Ex quo cõſtat ratio, cur nonnulli, qui incantationibus uiros uulgares illudunt, præcipiunt, vt fidem eis adhibeant, nã per adhibitam fidem, frequenter intrinſecus commouentur ſpiritus & parantur ad id alteratione efficiendum, quod expetunt, ut dixi de laborantibus medico fidem adhibentibus, & inde etiam oritur, quod quædam uim habent in uno, & nõ in altero: nam incantationes præſertim uim habent in quibuſdam aniculis, quarum fides (ut ait Auerroes) firmior eſt & conſtantior.

Explicatur concluſio tertia, Phantaſiam non poſſe ſine medio diſtantia mouere. Cap. XXIIII.

DICTVM eſt tertio loco, phantaſiam, quouis obiecto formatam in extremum corpus ſine aliquo medio operari non poſſe, per medium uerò idoneum id poſſe facere. *Quomodo Phantaſia i extremũ operari ua leat.* Quæ concluſio cum conſtet ex duabus partibus, oſtenditur pro prima parte, quoniam ex primo de Ortu, & interitu nil agit in extremum, niſi ſua prima operatione agat in medium, omne enim agens agit per contactum, quare phantaſia unius, non ualet alienum corpus, ſine medio mouere, uel alterare. Confirmatur; quia agens, & mouens debet dominari

patienti,

Digitized by Google

patienti,& moto,non tangens alienum corpus,non ualet ei dominari. Præterea dum dicimus Hominem aliquem ſua phantaſia mouere alium ab eo ſeiunctū, quæro quid eſt mouens, num notio Obiecti,uel phātaſia, vel ſpiritus eius?nō Obiecti notio,quia ideſt forma,ſine Materia,ſolum operans per phantaſiam Animalis. Non phantaſia, quia ea non mouet ſine corpore. cui iuncta eſt,compoſitum enim eſt quod agit, non ſpiritus: quia dum dico phantaſiam non mouere diſtantia ſine medio, ſuppono ſpiritus nō exire. Non itaque poteſt phantaſia corpus aliquod diſtans alterare, uel mouere. Erat ſecunda pars Concluſionis,phantaſiam id poſſe facere per medium aliquod, & hoc contingere poteſt dupliciter, uel per medium aliquod excitando phantaſiam alterius ad imaginandum aliquid,& dirigendos ſpiritus ad aliquid efficiendum, ſiue recipiēdum,ut accidere dixi,dum preſtigiator curat ut patiens,ei fidem adhibeat,ita quoque ſono tubæ excitantur equites,ad ſtrenue dimicādum. Vel id fieri poteſt, conſtante quadam imaginatione,& affectu infectos ſpiritus per os,uel oculos emittēdo, ac per eos externa inficiendo:ſic auriculæ quædam veneficæ,ne dum manibus,uerum ore quoque,& oculis molles præſertim infantes manifeſtiſſime lædunt, ueluti etiam in lib.de Somnijs Ariſtoteles dixit accidere fœminis,quæ menſtruorum tempore ſpiritibus ex oculis prodeuntibus, ſpeculum fœdant. At pro cumulatiore notitia uiriū phantaſiæ,& cauſarum motuum admirabilium, digrediendum aliquātulum duxi, & conſiderandum,quomodo per principia Peripateticorum ea ſeruari, & fieri poſſe putandum ſit,quæ ſæpè incantationibus fieri dicuntur,cum tamen ſine vllo tactu,maleficus,in ea quæ diſtant agere uideatur.Qua de re multa dicuntur ab Auicenna *in 6.naturalium*,parte 4.c.4.multa a Cōciliatore, præſertim Differentia 135.& 156.necnō a Marſilio Ficino,in lib.de triplici uita,& uita proroganda,& longe plura a Pōponio in lib.nefando de incantationibus.Nam aiunt nonnulli,ſola Phantaſia, & incātationibus,non moto medio,poſſe incantatorem deijcere Hominem in puteum, ex equo in terram,ſanare laborantem,inſuper ſolis uerbis,ſine tactu euellere ſaguā alteri infixam, quam Chirurgus manu euellere non ualeat, & per uerba in aure tauri prolata, proſternere taurum,& alia ſimilia poſſe agere,quæ longum eſſet referre. Horum nō-nulla fieri Senſibus conſtat, quomodo fiant, nec quidem ratione aſſequi valemus. A varijs modi varij afferuntur, quorum nonnulli cum fundamento vllo nō nitantur, ſunt negligendi, nonnulli uerò aliqua ex parte approbandi, de quibus hoc conſtanter affirmare debemus, quod Philoſophi deſtituti lumine fidei, de nonnullis ueritatem exactè inſpicere non valuerunt. Ego itaque ueriſſima ea ſola eſſe putans, quæ a ſacris Theologis deſuper illuſtratis approbantur, nonnulla ex Peripateticorum fontibus haurire, in mediumque afferre non recuſabo.

Anicula venefica.

De venefi ciis.

Capita opinionum de cauſis motuum admirabilium, & vi maleficiorum. Cap. XXV.

VT opinionum capita eluceſcant,ſimulque conſtet,quæ earum approbandæ, quæve reijciendæ ſint, altius ſumpto exordio, ita dicendum puto. Facultas apta mouere aliud, a mouente ſeiunctum, uel prodit ex conditione agentis,uel patientis, uel medij: ſi ex conditione agentis,emergit opinio Auicennæ in ſexto naturaliū dicentis: cum Homo fuerit rectè affectus munere Animæ rationalis admirabilia facere ualet,cum enim Anima rationis particeps ſupra corpus ſit eleuata,ex corporeque non pendeat, per naturam apta eſt dominari corporibus, nam ut enunciauit Anaxagoras, & approbauit in tertio de Anima, contex.4. & in 8. Phyſic. 37. Ariſtoteles Mens non mixta cum Materia dominatur corpori, ideò iure Homo uitijs nō inquinatus,animoque purgatus, & rectè affectus, ſola

Opinio Auicennæ.

Animæ uirtute videtur poſſe imperare, ne dum ſuo, ſed alienis quoque corporibus,
eaque ad libitum mouere. Ac insuper quia Anima cum ſit immortalis, & incorporea
nec loco, nec tempori ſubijcitur, æquè in ea quæ diſtant, ac in proxima agere poteſt. *Zoroaſter.*
Huc tendit ſententia illa Zoroaſtri dicentis: Si flagrantem ad pietatis officia men- *Academici.*
tem intenderis, labile quoque corpus ſeruare valebis. Academici cenſent huius rei ſe
congruentiſſimam tradere cauſam, inquiunt enim animam purgatam eleuari ad men
tem, necti cum illa, & cum Ideis eius, & quoniam Ideæ ſunt principia, ex quibus res
pendent, ideò munere Idearum valent eis præeſſe, & imperare, quæ ex illis pendent.
Si autem ex aduerſo vis motrix ortum ducit ex patiente, inde prodit fundamentum *Ex patiente.*
illud Magorum, præcipientium patienti, vt eis, eorumque uerbis fidem adhibeant, &
quoniam aniculæ, & uiri vulgares conſtantem eis fidem præbent, ideò in eis Magia
maiorem habet uim, per phantaſiam enim mouent ſpiritus ad id efficiendum, cor-
puſque diſponunt ad recipiendum. At ſi tertiò uis mouens prodit ex medio aliquo, id *Ex medio.*
medium, quo Magus operatur, vel eſt ei internum, vel externum: ſi internum, ſi uo-
ce, ſono, cantu, nonnunquam curantur languentes, ac etiam tactu, ſputo. Similiter
faſcinantes, nonnunquam peſtiferis ſpiritibus lædunt pueros: ſi verò id medium fue-
rit externum, vel eſt Phyſicum, vel ſupra naturam, vel infra eam: ſi fuerit Phyſicum,
inde oritur ea approbata Magia, quæ dicitur Phyſica, & uſus Phyſicæ: ſi fuerit ſupra *Magia Aſtronomica ſuperſtitioſa.*
naturam mortalem, uel eſt corporeum, uel incorporeum; ſi corporeum, inde oritur
Magia Aſtronomica utens ſuperſtitiosè, & inaniter uarijs figuris, imaginibus, & cha
racteribus, ſub definito ſtellarum aſpectu formatis: ſi id medium fuerit incorporeum
vel eſt primum, ex alio non pendens, vel pendet ex alio; ſi primum fuerit, inde oritur *Sententia uera.*
uera ſententia noſtrorum Theologorum, enunciantium uirum ſanctum, & pium, mul
ta agere uirtute omnipotentis Dei, ita ſigna credentium eſſe dicuntur transferre mō
tes, non lædi a uenenis, & ſimilia: ſi huiuſmodi incorporeum non fuerit primum, uel
eſt rectè, uel perperàm affectum; ſi rectè ſic ex ſententia Theologorum multa agimus *Sententia Academicorum.*
ope angelorum, curæ Hominum deſtinatorum. Et ex ſententia Gentilium, & Aca-
demicorum, magna ex parte negligenda & diſpicienda Magi, multa agunt uirtute,
uel animorum Cœli, uel proborum Dœmonum, idque poſſe fieri cenſent modis ua-
rijs, uel enim (ex eorum ſententia) ipſæmet Magorum animæ, formantur anima, uel
mente Saturni, Martis, uel alterius, ac ita formatæ uirtutiſque earum redditæ partici-
pes, mirabilia efficiunt, eaque uaria, ob uarietatem cęleſtium Mentium, quarum uirtu
te ſunt præditæ: Vel id efficiunt per Cabaliſtica nomina, Cęlorum mentibus reſpō-
dentia, & inde uirtutem recipientia, uel per uarios characteres, imagines, figuras, &
numeros, quæ omnia inquiunt facultatem ex Cœlorum animis haurire, uel medio lu
mine, & motu, uel medijs influxibus, uel proximè ex ipſiſmet Cœlorum animis, qui-
bus Magorum animæ conditione, & affectu ſunt iunctæ, & affines. Si uerò huiuſmo-
di incorporeum, & non primum, deprauatum fuerit, inde oritur Magia diabolica,
pernitioſa, ſuperſtitioſa, & deteſtanda, utens modis, & medijs uarijs: quos referre ſu-
peruacaneum eſſet. Si demùm tale medium infra naturam fuerit poſitum, inde pro-
deunt admirabiles motus ex arte pendentes, per quos ſtatuæ Dedali (ut ait Plato) niſi *Statuę Dedali.*
fuiſſent ligatæ fugiebant, columba lignea Archimedis uolabat, uariæ imagines ſupra
tabulam poſitæ ambulant. Liramque pulſant, aliaque multa non ſine præclara admi-
ratione mouentur. Et quoniam hæc omnia ſupra communes Hominum uires poſita
uidentur, nec ſine ſublimi, & latente aliqua ſapientia iudicantur poſſe fieri, quæ ſubli
mis ſapientia, dum admirabilium operum eſt principium, Magię nomine honeſtatur,
inde ſi tale nomen late uſurpatur uarij Magiæ gradus ſe nobis offerunt. Nam Magi
nomen, nec Latinum, nec Græcum fertur, ſed a Perſis formatum, apud quos idipſum *Magia.*
denotabat, quod apud uetuſtiores Græcos Sapiens, & apud Pythagorā Philoſophus,
præfefert tamen Magia relationem ad opus aliquod arduum, & admirabile efficien-
dum, & propterea dicitur fructus, & uſus ſapientię. Ideò Pſellus, in calce lib. de Dę- *Pſellus.*
monibus,

onibus,ait:Magia eſt ſacultas quædam,quæ Græcis uiſa eſt plurimæ poteſtatis,tradunt enim hanc eſſe extremam ſacerdotij portionem. Hæc a nonnullis duplex ponitur vna Dœmonum,altera Phyſica: at hi Diuinam prætermittunt,quæ ſi additur,triplex conſurgit.Et quoniam Magia eſt coniunctio quædam agentium,& patientium, inuicem conſpirantium, ad efficiendum aliquid per ſui conditionem, & naturam latenter tamen,& cum admiratione,ideò diuidi poſſet in ſimplicem, & mixtam : *Diuiſio magiæ ſimplex.* ſimplex eſt triplex.Prima eſt connexio ſpiritus cum ſpiritu,vt Humanæ Mentis cum Angelica,ſiue vnius influxus cum alio.Secunda ſpiritus cum corpore, ut influxus eũ aliqua definita materia congruenter ei reſpondente. Tertia corporis cum corpore, ut ſeminis cum Terra.Prima poteſt dici diuina & ſpiritalis.Altera Aſtronomica.Tertia *Mixta.* Phyſica,ex his conſurgit mixta,quæ uel ex duabus tantũ conſtat, uel ex omnibus tribus,modò uario. At ſi diſtinctius ad Magiam redigere uolumus modos omnes,& cauſas admirabilium motuum,ſapientiam aliquam præſeferentium, quas ego enumeraui,decem Magiæ gradus aſſignare valemus.Nam prima eſt Magia Diuina, utens mu- *Decem magiæ grad.* nere,& uirtute Dei.Secunda, Angelica,utens uirtute intelligentiarum Angelorum, proborumque Dęmonum.Tertia Aſtronomica,utẽs uirtute ſtellarum. Quarta rationalis,prodiens ex animæ rationalis facultate.Quinta,Phyſica ex uirtute Naturæ, rerumque natura conſtantium pendens.Sexta.Arithmetica in numerorũ facultate collocata. Septima Geometrica,poſita in uirtute figurarũ.Octaua Cabaliſtica dici põt, in nominum ueterum proprietate, & uirtute poſita, quamuis enim Cabalæ nomen alia quoque ſignificet,ad aliaque extendatur,maximè tamen in nominum uirtute,& interpretatione refulget. Nona eſt Dęmonica prauorum Dęmonum facultate utẽs. Decima eſt Artificioſa, ex Arte pendens. Hi ſunt decem ſimplices gradus, noti ex prius dictis, ex quibus multi mixti conſurgere ſolent, quorum nonnulli deteſtandi ſunt penitus, & explodendi, & illi ſoli ſunt approbandi, quos Sacra Concilia, & illuminati Theologi commendant & approbant.

Breuis conſideratio enumeratorum modorum, quibus admirabiles motus fieri poſſe dicuntur. Cap. XXVI.

TRia apparuere capita prima, ad quæ modi omnes rediguntur, quibus facultas aliqua diſtantia corpora mouere poſſe iudicabatur: Vel enim id pendet ex facultate mouentis, vel mobilis,uel medij, per quæ capita aliquantulum digrediens,a primoque ordiens,Auicennam inuenio,& cum *Auicenna.* eo ſapientiores Arabes, necnon Zoroaſtrem, dicentes, animam rationis compotem ſui conditione dominari corporibus, non ſubijci tempori, non impediri a locorum diſtantia,& ob id dum ſe corpori non mancipat,ſed conditionem ſuam incolumen a vitio ſeruat,ualet imperare corporibus,& in ea, quæ diſtant, non ſecus ac in proxi- *Apollonius Tyaneus.* ma agere, ſic Appollonius Tyaneus, quem D. Hieronymus in Epiſt. ad Paulinum, Magũ,& Philoſophũ appellat,ex Vrbe Roma,quæ in finibus Mundi fierent,dicebatur uidere, & inſpiciendo Lunam profitebatur ſe loqui cum illis,qui longè diſtarent. *Primum caput reijciendum.* Hoc primum caput profectò reijciendum eſt, primò,quia particulares Animæ a communibus Cœlorum Animis, hac conditione ſeiunctæ ſunt, ut communiores pręſint communioribus, particulares verò, ſuis tantum particularibus corporibus. Praterea Mens nobis iuncta ſine phantaſia, & inſtrumentis eius non mouet, eleuata autem ſupra phantaſiam, & corpus, phantaſmateque non utens,quia ſic nobiſcum iuncta non eſt, ſi aliquid tunc ei competit, id nos animaduertere non ualemus, & ob id non ualemus,uel uidere diſtantia,uel cũ diſtantibus loqui. Inſuper ait Ariſtoteles in primo de anima,65.Mentem nec adiſcere,nec operari,ſed Hominem per illam, quare longè minus poterit illa ſola mouere diſtantia. Accedit ad hæc,quod ſolus Deus

Deique

Digitized by Google

Deiq; virtus,nō eſt circumſcripta loco,cum ipſe ſolus ſit vniuerſi uita,& cunctorum principium.Hinc ſolus dicitur eſſe ubique; at particulares Animę quāuis ex corpore non pendeant,tamen quia particulares ſunt,& ſola virtutis parte prędita, ibi ſolum operari valent, ubi ſunt,non autem in ea,quæ diſtant, niſi per idonea media. Primū itaq; caput conſtans,& firmum non eſt.Si ad alterum conuertimur, pertinens ad cōditionē rei,quæ mouetur,profectò hoc firmius eſſe uidetur, nam laborans fidē adhibens Medico,& viri populares fidem adhibentes uarijs inanib.incantationibus, & a Medico & a Mago non tangente,motibus uarijs moueri poſſunt, quatenus ob aſſenſionem,& fidem illam,per appetitum excitantur,diriguntur,& mouētur interni ſpiritus ad id efficiendum,quod expetunt, ut etiam in præcedentibus cōtingere dixi de mulierę utero gerente,ueſtigium rei optatæ per intermedios ſpiritus in fętu formātę. *De 2.capite.*

At tranſeamus ad tertium caput,quod latius, & obſcurius eſt,dicebatur tertio loco, poſſe moueri diſtans per medium aliquod. Hoc medium uel eſt aliquid ipſius mouentis,uel ab eo diſtinctum,ſi eſt aliquid ipſius mouentis,ſic multa profectò fieri poſsūt per alteratos ſpiritus ut ueneficę flatu,& humore oris lędere poſſunt,nō ſecus ac cōtagioſis morbis inſpicimus proximos lędi.Similiter etiā cantu nonnulli ſanātur. Muſica.n.mirum in modum ualet ad excitandos ſpiritus, cōponendoſq; animi affectus, vt in 8.de Rep.docet Ariſt.Si uerò tale medium fuerit externum,& a mouente diſtinctum,id poteſt eſſe multiplex,uel enim eſt aliquod corpus,uel incorporeum,ſi fuerit corpus, uel erit Phyſicum, & mortale, & inde oritur Magia Phyſica, quæ rectè ſumpta a ſapientib.omnibus approbatur,cum ſit vſus Phyſicæ, hymeneuſque Naturæ, cuius Agricultura,& Ars Medendi ſunt partes principaliores.Si uerò id medium fuerit corpus Phyſicum æternum,quale eſt Cęlū, & Stellę inde oritur Magia Aſtronomica,vtens imaginib.varijs,& figuris,quas cēſent facultatem,& uires recipere a Cęlo,& Stellis virtutē illam influentib. ſic Eccellentiſ.Petrus Trapoleous una cum Alberto affirmauit,figuras illas operari uirtute Cęli, qua de re multa legi poſſunt apud Marſil.Ficinum in lib.de triplici uita.Hic modus a uarijs Aſtronomis approbatur,re vera tamē multa includit leuiſſima,& inania penitùs,quæ & cū Peripateticorū principijs,& cū Decretis Theologorū apertiſſimè pugnant. Nam Homo liber eſt,nec figuris ex Cęlo facultatē recipientibus ita ſubijcitur,vt per eas ad libitum alterius moueri poſſit. Inſuper,Cœlum alio inſtrumento non operatur niſi lumine, & motu, Lumen autem,& motus huiuſcemodi figuris,& imaginibus non ualent eam facultatem impartiri,qua,nec ipſa prædita inſpiciuntur, & præſertim,quia ſunt inſtrumēta communia,uniuerſe tantum ad rerum conſeruationem ortum, & interitum conſpirantia.Demum figuræ illæ,& imagines,cum nec motum,nec lumen ſeruent,etiā eorum uirtutem ſeruare non ualent,& præſertim,quia figura,& numerus inter efficientia non numerantur,non enim operantur niſi facultate rei figuratæ, & numero præditæ.Sentētia itaque hæc cōditioni Hominis,luminis,motus,figuræ, & omnium cū his connexorum,manifeſte aduerſatur,adeò,ut hac ratione pateat Magiam Geometricam,Arithmeticam,& Aſtronomicam,ut ſunt ſeiunctæ a Phyſica, nullius eſſe roboris,& explodendas penitus. *De 3.capite.* *Magia Phyſica.* *Petrus Trapoleous.*

At ſi medium fuerit incorporeum, ſupraque naturam poſitū,uel id non pendet,uel pendet ex alio.Si nō pendet,huiuſmodi eſt ſolus Deus ſolo ſupero lumine aptus rectè omni ex parte a nobis appræhendi,cuius Virtus cum ſit immenſa,nilque in Vniuerſo reperiatur non pendens ex eo,iure nec loco,nec tempore eſt circumſcriptus, ſed ſupra omnia collocatus, diſtantias locorum diſtinctioneſque temporum indiuidue includens, eſt enim ipſamet æ ternitas, & ipſum vbique,ideo valet ſine medio in quoduis agere. Ariſtoteles tamen ſupero lumine deſtitutus, alterius fuit ſententiæ,ſtatuit enim,inter cauſas ordinem eſſentialem,adeo ut prima,ſine ſecundis in diſtantia operari non ualeat. Non defuere tamen humanorum ſapientum nonnulli, qui eminus ſaltem veritatem illam inſpexere , & quem- *Per mediū icorporeū.* *Ariſtotel.*

admodum Cabaliſtæ Hominem præterquam a ratione, etiam a Diuino quodam radio nonnunquam illuſtrari enunciarunt, ita Plato, & cum eo Academici omnes Animam a ſupera Mente perfici affirmarunt, quam Hebræorum Sapientes nuncuparunt ſpiraculum vitæ, ſub vmbra id indicantes, quod D. Ioan. c. 1. Euangelicæ hiſtoriæ expreſſit, inquiens. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, &c. Ad hoc itaque ſuperum medium Philoſophis tantum ſub vmbra notū, non ualent confugere Peripatetici. Si verò id medium fuerit incorporeum, rectè affectum, pendens tamen, huiuſmodi etiam medium Peripatetico nō inſeruit, ex Ariſtotelis enim falſa ſententia non dantur aliæ ſeparatæ mentes a motoribus Cœlorum diſtinctæ, quas etiam ſine motu, & lumine, in hæc mortalia operari non cenſuit; & miror Petrum Pomponatium vnà cum præceptore ſuo Petro Trapoleno, qui in Peripateticorum Academia floruerunt, tam inſignes figuris, characteribus, & imaginibus vires conceſſiſſe, ex Cœlo, Cœliq; Intelligentijs hauſtas. Hoc medio uti voluerunt, & frequenter vſi ſunt Ægyptij, & cum eis Plato, qui Dæmones in parte mouerunt, & eorum uirtute a Mago multa fieri poſſe dixerunt. Rectè tamen medium hoc noſtris Theologis eſt notum, dicentibus, multa fieri ab homine religioſo, ſancto, & pio, auxilio Angelorum curæ hominum dicatorum. Si uerò id medium fuerit incorporeū, & pendens, at perperam affectum, huiuſmodi ſunt aſſeclæ Luciferi, rectè noti noſtris Theologis, minus rectè Academicis, minimè verò Ariſtoteli. Ex his prodeunt illuſiones variæ, variaque attinentia ad diabolicam Magiam, deteſtanda penitus, & longe plura ante Chriſti aduentum prodiere. Si demum tale medium infra naturam fuerit poſitum, ſic profectò varia admirabilia, vel manuum dexteritate, uel earum velocitate, vel circuli virtute effici poſſunt, de cuius circuli facultate varia ab Ariſtotele ſub initio Mechanicarum quæſtionum explicantur. Ex his primo conſtare puto, prima capita principiorum admirabilium motuum. Secundò, conſpicuum eſt nobis, ſupero lumine illuſtratis, quid de ſingulis ſit ſentiendum. Demum cõſtat, ad quæ Peripateticus per conceſſa ab Ariſtotele confugere valeat, dum eorum motuum cupit cauſas aſſignare, uti profectò poteſt Peripateticus, ſuis terminus circumſcriptus, primo viribus phantaſiæ, & appetitionum, in præcedentibus patefactis. Secundò, facultate ſpirituum hominis modo vario alteratorum. Tertiò, Magia Naturali in facultate variarum rerum per naturam operantium collocata, ad quam in parte redigitur vis motus, luminis Cœli, vocis, & ſimilium. Quartò, uti ualet uarietate temperamentorum, & humorum, ac præſertim atra bile, varias phantaſię imagines offerente, quod etiam in parte ad Phyſicam Magiam redigitur. Quintò, confugere valet ad Artes, quibus uel Senſus illuduntur, uel uaria admirabilia fiunt. Sextò demum, aliqua ex parte uti ualet conditione Humanæ Mentis, quę cum ſit iuncta cum ſuperis Mentibus, ſuiq; natura ad uerum, & bonum ſit facilis, munere huius interni contactus, connexioniſq; cum ſuperis, ob quam ait Ariſtot. in 10. Nicomachiorum virum ſapientem eſſe amicum Deo, ab eoq; viſitari, valet homo rectè affectus, animoq; purgatus futura vaticinari, reddi bene Fortunatus, inſigniaque Arcana reuelare, at non diſtantia corpora mouere. Hęc ea ſunt, quibus motuum admirabilium daturus cauſas, ualet Peripateticus vti, quę ſi dubitationem omnem è medio penitus tollere non ſunt apta, abſolutè fatendum erit, Ariſtotelem, vt Hominem, non cuncta exactè nouiſſe, & propterea in lumen deſuper infuſum animi aciem eſſe conuertendam, a quo ego donec ſpiritus hos reget artus, nunquam recedam.

Reijcitur ſententia Pomponatij.

Aſſeclæ Luciferi.

Artificioſa cõcluſio dictarum.

Inſeruiens Peripatetico.

An motus omnis fiat Tractione, & Pulſione. *Cap. XXVII.*

SEntentia eſt Atiſtotelis in tettio de Anima, 55. & in lib. de Motu Animalium, c. 6. a me in præcedentibus ſæpè tepetita, motum omnem Animaliū de quo eſt ſermo, fieri tractione, & pulſione, & iure optimo. profectò, motus. n. Animalium nō fit ſine uiolentiā partium cotpotis; motuum autem violentorum prima ſimpliciaque principia ſunt ttactio, & pulſio, ex his pendet uectio, & vettigo, ut conſtat ex 7. Phyſ. Hec tractio, & pulſio in uarijs ad morum Animalium conſpirantibus lucide appatet, primo reſulget in Obiecto, id. n. uel ad ſe appetitum trahit ſi gratum fuerit, uel a ſe repellit ſi fuerit moleſtum, & aduetſum, ac inde oritur proſequutio, uel fuga; ita ttabit ſua quęque voluptas, repellit autem dolot, & moleſtia obiecti. Secūdo, eadem tractio, & pulſio modo cotporeo, & per naturam apparet in Corde, quod continentet mouetur per extenſionem, & contractionem, quæ ſunt ttactio quædā, & pulſio. Tettio apparet in ſpiritib. qui cum facilè rarefiant, & condententut, eorum rarefactio eſt quædā pulſio, cōdenſatio uerò tractio quædam, ſiue contractio. Quarto loco, manifeſtius apparet in Muſculis, Cordis, & Oſſibus, Muſculi. n. & Cordæ, uel ttahendo, uel relaxando mouent Membra. Quinto cōſideratur pulſio & tractio in exter nis inſtrumentis relatis ad externum quieſcens, dum. n. ambulamus quieſcente ſiniſtro pede, incipit moueri dexter, ur calidior, & mouetur per pulſionem factam a ſiniſtro in terra quieſcente, mox quieſcente dextro, trahitur ſiniſter, & ad anterius tepellitur. Inſuper tractio, & pulſio ut in interna origine, Sexto cōſideratur in Anima, quę in Corde, ut in arce locata, membra mouet, uel ea ad ſe trahendo, uel a ſe repellendo. Ex his elicere ualemus explicationem ſententiæ Ariſt. in 7. Phyſ. cōtex. 10. dicentis, ſimulque patet nō eſſe aliud genus motus, quam cōcretionem, & ſecretionem: quo loci Alexander (refetente Simplicio) dixit, concretionem & ſecretionem eſſe communiſſimas mutationes, quibus uerbis Ariſtoteles, & Alexander nil aliud denotare uoluerunt, niſi concretionem, & ſecretionem ſpiriruum, ex quibus prodit tractio, & pulſio, quę ut propriè ſunt principia motuum Animalium, qui ſunr Mundi parui, ita quoque modo aliquo ſunt principia motuum magni mundi, vt in progreſſu cōſtabit, & apertiſſime ſunt principia motuum arte factorum. Eandem ueritatem indicauit Ariſtoteles in octauo Phyſicorum quinquageſimoquinto, & ſeptuageſimoſeptimo, contextibus, ſi rectè uerba eius conſiderantut, nec loquitur Ariſtoteles ex aliorum Sententia, vt multi cenſent, ſed ex ptoptia ut pateſeci, & lucidius patebit.

Motū fieri tractione & pulſu.
Prima tractio.
Secunda tractio.
Tertia tractio.
Quarta tractio.
Quinta tractio.
Ariſtot.

Quattuor proponuntur difficultates ad proximè dicta pertinentes: *Cap. XXVIII.*

EX cōſidetatione rerū difficiliū, ſempet nouæ prodeūt ambiguitates; difficilia ſunt hæc, in quibus uerſamur, ideò ex dictis in præcedēre capite quattuor ambiguitates ſe nobis offerūt diluendæ. Primo dubiū eſt, an de ſolo Animaliū motu, vel eriam de motu cæterorū id verum ſit, quod fiat tractione, & pulſione. Altera eſt, cum Ariſtoteles in 7. Phyſi. tractionem, & pulſionē numeret inter motus uiolētos, & modis illis moueātur Animalia, nū motus eorum ſit uiolentus, vel ſecundū naturā, vel mixtus? Tettio dubitatur, cū motus in optatum finē ducat, & debeat Animalia perfi-

Quattuor dubia.

Google

ob id motus ille fit in orbem, & eſt ab eodem pellente, ad idem ad ſe trahens. His addere valemus pulſionem quandam, & tractionem conſideratam in partibus Cęli; nam ut ait Philoponus, cum quæuis pars, & punctum circuli ſit principium, & finis, ſemper pars anterior dicitur modo aliquo trahere, poſterior verò anteriorem pellere.

An motus Animalium ſit naturalis, vel violentus? Cap. XXIX.

An motus Animaliũ ſit ſecundũ naturam. *Academici.*

QVattuor propoſitarum difficultatum prima ſoluta fuit, reliquę diluendæ ſuperſunt, quarum hæc erat principalior. An motus Animaliũ ſit uiolentus, vel ſecundũ Naturam. Vna ex parte uidetur ſecundũ Naturam, quia eſt a principio interno, cui cõpetit Definitio Naturę. Altera ex parte uidetur violentus, quia eſt contra propenſionem mobilis, non.n.corpus graue eſt aptum per naturam eo motu moueri. Academici inter motũ ſecundum naturam, & violentum aiunt mediare motum ab Anima factũ, quam non naturam, ſed ſupra naturam, & mediã inter naturam & Mentẽ, eſſe affirmant. Horum ſententia in parte uera, in parte falſa eſt. Primò eſt uera, dũ natura preſſius uſurpatur, vt contradiſtincta ab Anima, in qua ſignificatione dicimus motũ naturalem in fine reddi velociorem: abeſt autem a verò, dum natura uſurpatur latius, vt Definitur in 2. Phyſic. quod ſit internum principium motus, & quietis, & longè profectò Simplicius, & cum eo alij nonnulli a uero recedunt, dum Platonem potius, quam Ariſtotelem ſequentes, inquiunt. Definitionem naturę in 2. Phyſi. traditam non cõpetere Animæ: at de hoc obiter. Dicamus itaque cum Ariſtotele motum Animaliũ diſtincta conſideratione eſſe ſecundam naturã, violentũ, & mediũ: eſt ſecundũ naturam, dũ conſideratur totũ Animal, vt motũ ab interno principio, nempe ab Anima, quę Natura eſt, cũ ſit forma Subſtantiæ, ex Materia pendens, & proximũ principium motus. Ex aduerſo eſt uiolentus, dũ refertur ad corpus, graue, non aptũ eo motu moueri. Hoc enunciauit Ariſtoteles in 8. Phyſi. 27. inquiens. Quod.n. ipſum a ſe ipſo mouetur, natura mouetur, vt vnumquodque Animaliũ. Quapropter Animal totum natura ſeipſum mouet, corpus tamen cõtingit & natura, & præter naturam moueri: refert enim, & quali motu mouetur, & ex quali Elemento cõſtet. Ex quo elicio minus recte Scotum in 2. Sẽt. Diſt. 2. q. 10. dixiſſe, motum tantum dici ſecundum naturam ob principium patiens: nam animalium motus, ob principium efficiens ab Ariſtotele nuncupatur ſecundũ naturã. Inſuper animaliũ motus, & mixtus, & medius dici poteſt, quatenus (ut patuit) non omni ex parte eſt, uel ſecundũ, uel pręter naturam: eſt etiam medius, quatenus non fit per lineam rectam a centro ad circunferentiam, ſed ſecundum latitudinem potius. Idem motus ſi refertur ad animam dicitur animarius, ſi ad Mentem, dicitur rationalis, ſi ad artem, artificioſus, abſolutè autẽ miſtus eſt. At hic occurrit cõſideratione dignum, cur animalia non in orbem, nec recto motu, ſed in obliquum progrediendo, natando, uel uolando moueantur? Sententia eſt Magni Alberti id animalibus competere, quia Anima eſt apta mouere in orbem, corpus moueri motu recto, ideò animal ex utriſque conflatum mouetur motu medio ex illis conſurgentem. Hanc ſententiam quam a uarijs uiris doctis approbatã inuenio, a uero, & a principijs Peripateticorum alieniſſimam exiſtimo: Primò, quia ſi anima ſui natura, & cõditione eſſet nata mouere in orbẽ, tunc motus Animaliũ relatus ad animã, non eſſet ſecundũ naturã, cuius oppoſitum in 8. Phyſ. 27. profert Ariſt. Secundò, quia motus animaliũ in tota ſpecie eſſent præter naturã, & anima ſpeciẽ totam moueret præter cõditionẽ, & naturã ſuã, at nil toto genere uiolentũ eſt. Tertiò

Simplicij error. *Reſolutio.* *Ariſt.* *Cur Animalia non in orbem mouentur, nec motu recto.* *Albertus.* *Euerſio.*

quia hęc ſententiâ id ſupponere uidetur, quòd Anima ſit numerus ſeipſum in orbem mouens, quod alieniſſimum eſt a Sententia Ariſtotelis, vt patet ex primo de Anima. Demum, ſi anima eſſet apta mouere in orbem, tunc erraſſet natura, quæ facultati cōgruentia inſtrumenta non dediſſet, nec inſtrumenta animæ facultatibus reſpōderent, *Sententia propria.* quod apprimè eſt abſurdum. Propterea dicamus, animam eſſe aptam mouere ad omnem differentiam poſitionis; Hoc primo competere inſpicimus animæ nutrienti, quę alimentum mouet ad omnem loci differentiam. Manifeſtius id inſpicimus fieri per principia lationis, apta enim ſunt moueri animalia, & ſurſum, & deorſum, dūmodo adſint requiſita pro motu, & ratio eſt: quia Obiectum, Phantaſia, & appetitus, ſunt principia motus: Obiectum attingitur modis varijs, & aſcendēdo, & deſcendendo, ideò appetitus Phantaſiam ſequens, eſt aptus uarijs motibus mouere. Inſuper cū anima moueat per cognitionem, & cognitio ſit oppoſitorum, ea non uno, ſed oppoſitis motibus mouere apta eſt: non itaque motus animalium ita eſt medius, ut conſurgat ex uarijs propenſionibus animæ & corporis ad motum. At ſupereſt ſoluenda ratio, quia motus animalium non uidetur poſſe dici ſecundum naturam, cum fiat tractione, & pulſione, qui ſunt modi motus violenti. Reſpondeo, dum tractio, & pulſio eſt ab externo, motus eſt uiolentus, at dū prodit primo, & præſertim ex interno principio, quatenus ex eo prodit, debet dici ſecundum Naturam.

Cur Animalia, dum mouentur, laxantur? *Cap. XXX.*

APparuit animalium, motum ex parte animæ, quæ eſt Natura, & internum principium motus, eſſe Phyſicum; at inde oritur dubitatio tertio loco in præcedentibus mora, & eſt, cum ea quæ per naturam mouentur non defatigentur, ut conſtat de motu grauium, & leuium, cur animalia maxime defatigari videantur? Dixit Albertus in ſuo libro de animalium motu, laborem prodire ex oppoſita propenſione ad motum animæ, & corporis; at iam in præce- *Cur animalia, dū mouētur defatigantur? Albertus.* dente capite eius Sententia reiecta eſt, nempe, quod anima in orbem ſit apta mouere, corpus verò aptum moueri ſecus. Propterea dicamus laborem ex varijs ortū ducere, quorum omnium potiſſimum fundamentum eſt id, quia proximus motor *Euerſio.* ex Materia pendet, ex qua cum pendeat, mouetur per motum totius, nam agens nō *Sententia propria. Ratio 1.* propterea defatigatur, quia agit, ita enim etiam motores Cœli defatigarentur, ſed ſolum quia patitur, & mouetur, ex hac perpenſione prodit laſſitudo: hoc principale fundamentum etiam in parte eſt verum de formis grauium, & leuium, cum enim illæ motu compoſiti moueantur, & patiantur, non ualent ſemper ſeruari, & mouere; quod ſi graue deſcendens continenter, fertur uelocius, id pendet ex externa grauitate, hoc eſt ex pulſione a tergo ab aere facta, abſolutè tamen deſcendendo, non poſ- *Ratio 2.* ſet in finito tempore ſeruari. Altera ratio laſſitudinis animalium eſt, qui eorum motus eſt contra naturam partium, ideo mouens eas laborat; Tertia ratio ſumitur ex pu- *Ratio 3. Ratio 4.* gna partium, pellentium, & pulſarum, trahentium, & tractarum. Quarta ex ſpirituū proxime mouentium alteratione, & reſolutione. At ex ſolutione tertiæ difficultatis inſurgit quarta, & eſt, cur motus animalium, a violento, & naturali dicatur differre, *Cur mot⁹ Animaliū vigorē habent in medio? Ariſtotel.* & ob id non in principio, non in fine, ſed in medio reddatur velocior. Ac vt dubitatio clarior appareat, verba Ariſtotelis referamus; qui 2. de Cœlo 35. oſtendens Cœli motum conſimilem, ac regularem eſſe, ait: Omnis latio irregularis prædita eſt intentione, remiſſione, & vigore, vigor autē eſt, aut unde fertur, aut quo, aut in medio, veluti forte his, quæ ſecundum naturam feruntur ad quod feruntur; His autem quæ præter naturam, vnde; proiectis vero in medio, at orbiculationi nec vnde, nec quo, nec medium competit, neque enim principium, neque medium, neque finis eius abſolu-

te

te eſt, tempore enim ſempiterna, & longitudine continuata, & ſine fractione eſt, &c.
Cum Philoſ. dicat proiecta in medio ferri velocius, duæ ſe offerunt difficultates; pri- *Duo dubia.*
ma, cur proiecta diſtinguat a motis uiolentia? nam proiectio eſt ſpecies motus uio-
lenti. Altera, cur in medio ferantur uelocius. De re hac duæ ſunt opiniones; Vna eſt *Opinio 1.*
Auer. & Alb. quæ etiam prius fuit Alexandri, & Simplicij, quod Ariſt. per proiecta
denotet animalia, quæ præſertim pulſione, quæ eſt quædam proiectio mouentur, im-
mo in cont. Auer. loco, proiecti, legitur animal. Huius ſententiæ eſt etiam Zimara, in
Sol. controuerſiæ notatę in eo contex. Quę Sententia eſt dubia, primo quia Ariſt. uti-
tur nomine generis inquiens proiecta: at ſi motum tantum animalium voluiſſet deno
tare, habuiſſet nomen ſpeciei, & proprium, conſueuit enim Philoſophus proprijs uoci-
bus uti dum adſunt. Præterea, cum ea ſententia, ut patebit, ſit uera de omnibus proie-
ctis, non recte contrahitur ad ſolum motum animalium, qui non abſolutè dicitur
proiectio. Ideo eſt altera expoſitio magis approbata ab Alexandro relata etiã, & nõ *Opinio 2.*
reiecta a Simplicio, quod cum Ariſt. dicat proiecta pręditа eſſe uigore in medio, per
medium non ſignificet medium temporis, in quo fit motus, ſed medium loci cõſide-
ratũ inter ſurſum, & deorſum, nam grauia ſi mouentur, ſecũdum naturam in loco in-
fero habent uigorem motus, ſi mouentur violentia, ſimiliter in loco infero habent ui-
gorem, & in principio motus: leuia contra habent vigorem ſuum in loco ſupero.
Proiecta verò, uigorem habent in loco medio, hoc eſt in aere per quem feruntur. Hæc *Euerſio.*
expoſitio minus quam prior approbanda videtur, primò, quia Ariſt. mediũ magis re-
fert ad tempus in quo fit motus, quam ad locum, cùm dicat, tempore enim ſempiter-
nus eſt cœli motus, quod ſi etiam de continuatione loci mentionem facit, id non ob
aliam cauſam efficit, niſi ut oſtendat motui cœli non competere medium ſui curſus.
Præterea pulſio magna ex parte propè terram fit, quo in loco reperitur uigor grauiũ
inſuper uigor motus ignis uiolẽtia moti maximè apparet in medio, hoc eſt in loco ae-
ris, inde enim frequenter deorſum uiolentia fertur, ut conſpicuum eſt de motu fulgu-
rum & aliarum incenſionum, Demum quotieſcunque dicitur mixta per naturam, ue
violentia in principio, uel in fine eſſe ueloeiora, ſemper id referri ſolet ad principium
vel finem motus, non autem ordinis locorum uniuerſi. Propterea. Cardanus uir do- *Cardanus.*
ctus, in libro ſecundò de Subtilitate, inquit: ſentẽtiã Ariſtotelis vniuersè de uere pro-
iectis debere intelligi, referendamque eſſe ad medium temporis in quo fit motus, in
cuius medio proiecta omnia uigorem habent, quia proiectio eſt motus medius inter
naturalem, & uiolentum, & ob id medio quodam modo ſe habet. Mediat autem pro-
iectio inter motum uiolentum & Phyſicum, quia fit per aerem, qui ſuſcepto a pellen-
te principio motus per naturam mouetur, in principio autem parum agitatus, & liber
parum motui prodeſt. Hæc opinio nonnulla includit quæ approbanda puto, abſolutè *Quid approbãdum vel reprobandum.*
tamen mihi uidetur dubia, quoniam nedum proiecta, paulo poſt principium mouen-
tur uelocius, uerum etiam quæ trahuntur, & cuncta quę uiolenta feruntur: inſpici-
mus enim currum poſt principium facilius, & uelocius reuolui, & duci. Præterea ra-
tio ab eo adducta eſt dubia, quia non in ſolis proiectis locum habet, ſed in cunctis uio-
lentia motis, vt conſideranti redditur notum. Propterea dicendum puto, Ariſtotelem *Opinio propria.*
motus omnes ſub luna productos in tres redegiſſe gradus in duos ſimplices, & me-
dium, vel enim conſiderantur vt penitus ſunt ſecundum naturam, uel ut penitus ſunt
violenti, uel ut medij. Et dum fit hæc diſtributio, non ita intelligi debet ut ſimplicia
apud nos uere diſtincta & ſeorſum inueniantur, non enim reperitur motus adeò uio-
lentus, ut ex natura aliqua non pendent, & per naturam aliquam nõ ſeruetur, nec mo
tus ullus adeò eſt ſecundum naturam, ut nil uiolentiæ iunctum habeat, grauia enim,
& leuia dum mouentur ſecundum naturam, ſeiuncta præter naturam ſunt a ſuo toto,
medium diuidunt, a tergo pelluntur a medio, & ſeorſum a ſuo loco reperiuntur. Sed
Ariſtoteles, ſolum conſiderauit quid motui competat ratione unius, uel alterius: mo-
tus itaque uiolentes ratione generis, & ut uiolentus, in principio eſt uelocior, hoc eſt

dum

dum fuerit proximior inferenti uim, & violentia eſt uehementior: contra autem motus ſecundum naturam, vt talis eſt, & per ſe conſideratus, pulſio vero conſiderata ex parte modi, quo fit per intermedij aeris cōſpirationem, in principio minus, in medio magis ad motum excitati, in medio eſt velocior, & quod dicitur de pulſione etiam in parte eſt verum de tractione, quatenus medium ei conducit: quod ſi nonnunquā tractio in fine eſt velocior, id accidit, quia id quod trahitur redditur proximius trahenti, per cuius naturam vehementius trahitur, ut ferrum ab Herculeo lapide. Et pro lucidiore notitia conſidero multa eſſe uera ex parte generis, quæ ex parte propriæ differentiæ ſecus ſe habent, veluti Homo tanquam Animal procliuis eſt ad illecebras corporis: vt verò Homo ratione directus, eſt facilis ad honeſtum, & uirtutes: Similiter motus uiolentus ex parte violentiæ tantum, eſt velocior in principio, & dū eſt proximior inferenti violentiam, at ratione maioris agitationis aeris, & melioris conſtitutionis cōſpirantium ad illum motum, ſecus ſe habet. Ariſt. itaque ſuo more id conſiderauit quod eſt per ſe, & de eo regulas dedit, & quod dictum eſt de proiectis, etiam de Animalium motu verum eſt, quamuis enim Animalia ex parte violentiæ illatę in membra, deberent in principio moueri velocius, tamen quia in principio ſpiritus minus ſunt excitati, & membra minus parata ad motum, quam paulo poſt principium, ideo paulo poſt principium, velocius currunt.

Multa vera ex pte vnius non alterius.

Pro omni Animalium motu neceſſariò requiri quieſcens, & immobile. Cap. XXXI.

Cuncta apprime iuncta.

QVæcunque in uniuerſo repetiuntur, cum ab vno prodeant, mirum in modum iuncta, in vnumque redacta inſpiciuntur, & ob id vniuerſum eſt omnia in unum verſa, & quamuis oppoſita maxime ſeiuncta iudicentur, ea tamen uarijs modis colligata inueniuntur, ac ut de immobilitate, & motu loquar, hæc quamuis longiſſime uideantur diſtare, iuncta tamen ſunt & complicata, adeo, ut motus ex immobilitate fluat, & ſemper quieſcens, vel immobile aliquid pro ſui productione, & conſeruatione expoſcat. Hoc uerum eſſe de omni motu facile eluceſcet, ſi per ſingulos digrediendo progredimur. Ac ut ordiar a motu Animalium, qui magis inſtituto noſtro inſeruit, Motus hic multiplici ratione, uarium, & multiplex quieſcens expoſcit, primo enim expoſcit quieſcens ratione generis, quatenus ſcilicet motus eſt, & iure; nam immobilitas eſt actus perfectus, motus eſt actus imperfectus, actus autem imperfectus ex perfecto pendet, illumque ſupponit. Hinc Pythagoras motum ſumebat pro priuatione, & imperfecto quieſcens vero pro forma, & perfectione. Inſuper, immobilitas eſt menſura quædam motus, menſuratur.n. motus per receſſum ab immobili, eſt fundamentum quo nititur motus: eſt id, vnde motus recedit, & a quo, vel per quod uires ſuſcipit: maxime itaq, motus animalium ut motus expoſcit aliquod quieſcens. Inſuper expoſcit quieſcens conditione propria, vt motus Animaliū eſt, tractione, & pulſione productus, tractio.n. eſt ad principium quieſcens, pulſio vero a principio quieſcente. Quieſcens in motu Animalium, non unum, ſed quintuplex aſſignari poteſt. Quieſcens enim vel eſt externū, vel internum, ſi externum, vel eſt a quo Animalia ad motū excitantur, & hoc eſt Obiectum, vel circa quod mouentur, & eſt id, in quo uel ambulant, vel natāt, vel volant. Internū eſt triplex, Anima, quæ non ex ſe mouetur; Membrum primū, hoc eſt Cor, ad quod, & a quo cætera trahuntur, vel pelluntur, & os unum circa quod alterum os reuoluitur; Externa quieſcentia, vna cum Anima maximè ſunt neceſſaria pro motu totius, duo vero reliqua proxime pro motu partium. Loquendo de primo, nempe de Obiecto, id quomodo ſit immobile, ſuo loco patuit. Quod ſecundo Animal totū pro

Multiplex quieſcēs requiſitū pro motu Animalium.

1. ratione generis.

Secūdo ratione propria.

Quintuplex quieſcēs in motu Animalium.

ſuo

ſuo motu expoſcat aliquid reſiſtens,ac ita immobile,notum eſt,quoniam per id reſiſtens fit tractio,& pulſio,& ob id Homo per aerem,& aquã ambulare non ualet,quia nõ reſiſtunt pedi quieſcenti pro efficienda pulſione,reſiſtunt tamẽ quatenus expedit vt volent aues,& natent piſces,quod in vacuo facere nõ poſſent, non enim per inane poſſent aues volare,vel natare piſces. Tertio Animam in eo quod ex ſe mouetur,eſſe partem immobilem,patet ex 8.Phyſ. omne enim quod ex ſe mouetur,conſtat ex parte mobili,& parte immobili, quę ſi mouetur, tantum ex accidenti mouetur. Hęc tria præſertim referuntur ad motum totius.At ſi cõſideramus motum partium, inter eas primum eſt Cor,ſe habens ad inſtar Cẽtri, a quo per communes ſpiritus, & ad quod partes reliquæ mouentur,& quamuis Cor cõtinenter agitetur,& ferueat, dicitur tamen quieſcere,quatenus non eo partium motu mouetur, nec ex alio membro pẽdet a quo trahatur,uel pellatur.At ſi demum cæteras partes inuicem cõparamus,earumque motus cõſideramus, ſimiliter in eis pro diſtinctarum partiũ motu diſtincta proxima quieſcentia inueniemus,quæ ſunt perinde ac cardo,centrum,& cõnexio pedum circini,in quibus quieſcente orbiculato oſſe, circa illud, cauum alterius oſſis reuoluitur,mediat autem inter ea duo oſſa,cartilago,tum,ne terãtur oſſa,tum ut eius humore facilior reddatur reuolutio,tum demum,ut diſtincta illa oſſa, velocius auxilio eius intermedij moueantur.Si a motu Animaliũ,ad motum inanimotum, uiolentia factũ pertranſimus,facile inueniemus illum quoque expoſcere quieſcens: nam ea, uel tractione,uel pulſione mouentur,ſine quibus nec uectio,nec vertigo fieri poteſt,tractionem autem omnem & pulſionem expoſcere quieſcens ſam apparuit, ea autem quæ pelluntur,aut trahuntur,expoſcunt quieſcens, primo ex parte Animalis quod pellit, vel trahit; Animal.n.ſine quieſcente aliquo id facere non poteſt,ut declaraui.Secundò,ex parte rei pulſæ,uel tractæ,quatenus res trahitur ad aliquod primum modo aliquo quieſcens,vel ab eo pellitur: non tamen hoc ita eſt conſpicuum ut primum,quia videmus currum trahi ab equis currentibus lapidem pelli a manu mota, Similiter, paruam pilam,qua ludimus,at quamuis proxime pellens,uel trahens moueatur,ſemper tamen eſt neceſſe ad aliquod primum deuenire quod quieſcat, ad quod fiat tractio,uel a quo fiat pulſio,qualis eſt,uel terra, per quam mouentur equi, uel Cor, uel Anima,ut patuit. Supereſt conſiderandum an motus Phyſici Elementorum,& Cœli expoſcant quieſcens? Ariſt.in li.de Motu Animalium,c.3.dubitat,au pro inanimorũ motu requiratur quieſcẽs. reſpondenſque ait,non requiri quieſcens eis internum, ſed cum moueantur ab alio,& inter mota,principium primum motus id ſit, quod ex ſe mouetur,de illo inquit verum eſſe quod expoſcit quieſcens, non de Elementis: & huiuſmodi eſt Cœlum. Dicamus itaque,pro motu grauium & leuium cum non proprie (ut dixi) fiat tractione,& pulſione,nõ proximè & propriè requiri quieſcẽs, quia tamen ſimilitudine aliqua pelluntur vel trahuntur,etiam modo aliquo quieſcens expoſcunt, primo.n.expoſcunt, quieſcens ex parte primi, & communis mouentis Elementa nempe Cœli,quod motu recto, Elementorum moueri nequit, & eius motus, maximè expoſcit quieſcens.Secundò expoſcunt quieſcens ex parte terminorum motus,a quibus,uel ad quos mouentur,grauia; enim & leuia,uel mouentur a Cẽtro, uel ad Centrum quieſcens. Similiter vel a Cęlo recedunt, uel ad illud ſecundum totum firmum,& permanens per rectã lineam accedunt.Demum,ſi conuertimur ad motum Cęli hoc mirabile inſpicimus in eo, quod ut maximè omnium corporum mouetur, ita maximè expoſcit requieſcens,uſurpando ſemper requieſcẽs late, ut etiam extenditur ad immobile penitus. Requiritur pro motu Cœli triplex immobile, ex quibus quartum cõſurgit, primum eſt Deus,ſecundum Centrum,tertium Poli, primum eſt extra Cęlum; quatenus nõ ſubijcitur, ſed præeſt corporibus omnibus, de quo dixit Ariſt.in 8.Phyſ.52.manente primo, neceſſe eſt manere omne quod continuatur cum eo,& in lib.de Motu Animaliũ, hoc primũ eſſe immobile etiam auctoritate Homeri confirmat:Alterum immobile,nempe Cẽtrum,in medio eſt collocatum, cuius quie-

De motu violento.

De motu Phyſico.

De motu Cœli.

tem

tem eſſe neceſſariam patefacit Ariſtotele ſub initio Secundi de Cœlo , tertium quie-
ſenes eſt in ipſomet Cœlo,& ſunt Poli.Ex his tribus immobilib.conſpirantibus quar
tum conſurgit, & eſt ipſum Vniuerſum,quod ſecundum totum requieſcit,pro cęteris
motibus quoniam ſunt motus in parte,tam͂ ũ,etiam requiritur quieſcens in parte, &
non penitus; At quoniam Cœlum omnino mouetur, & continenter mouetur,ideò ea
Quę colliguntur ex dictis.
quieſcentia expoſcit,quę omnino quieſcunt,& immobilia ſunt penitus. Ex his uaria
elicere ualemus, utilia ualde; Primò, colligemus motum omnem expoſcere aliquod
Primum.
quieſcens: colligimus ſecundò , non ex motu prodire quietem, ſed potius uice uerſa
Secundũ.
ex quiete, uel immobilitate prodire motum , ideo rectè de Deo cecinit Boetius,
Tertium.
Stabiliſque manens, das cuncta moueri. Elicimus tertiò,ueram eſſe ſentẽtiam Pythagoreo
rum, dicentium motum eſſe priuationem, immobilitatem uero actum,formã,& per-
Quartum.
fectionem.Demùm colligo,minus ueram eſſe ſententiam Simplicij, in 8.Phyſ.22.di
centis,ueteres Philoſophos euertentes motum, euertere quietem, at non uice uerſa,
euertentes quietem,uertere motum,nam ex dictis conſtat;magis euerti motũ ex euer
ſione quietis,quam uice uerſa,uſurpando quietẽ late, ut uſurpabatur a ueteribus, qui
dicebant Ens eſſe unum, & immobile.Sic itaque mirabiliter cuncta ex immobili pro
deunt, & per motum fœlici circulo in immobile reuoluuntur.

Quomodo in animalium motu ſeruetur imago quædam motus in orbem? Cap. XXXII.

SEntentia fuit Ariſtotelis in 3. de Anima 55. motum Animalium ſeruare
imaginem, & conditionem quandam circuli, inquit enim cum mouean-
tur pulſione, & tractione oportet , ut in circulo maneıe aliquid , & inde
incipere motum ; Pro qua ſententia explicanda,duo conſideranda occur
runt : Primum, quomodo animalium motus circuli conditionem ſeruet . Alterum,
qua de cauſa eam ſeruet . Quod pertinet ad primum : dico , modos orbiculationis in
Motum Animaliũ ſeruare cõditionẽ circuli quinq; modis.
motu Animalium eſſe quinque. Primus oritur ex Obiecto: nam motus Animalium
ab Obiecto immobili excitatur, & ad illum , vt ad ſcopum, & finem cuius gratia
ducit. Modus ſecundus pertinet ad anima , eſt enim animalium motus ab anima,
vt a principio, & tendit ad animam, vt ad finem cui . Modus tertius ex corde ſumi-
tur: nam inſtrumenta, & partes animalium pendent ex corde, vt ex fonte, & ad cor
1 conſpirant,tanquam ad id,vnde robur, & perfectionem recipiunt : His tribus conſi-
2 derationibus,cum animalium motus ſit ab eodem,ad idem, iure dicitur ſeruare ima-
3 ginem circuli,motus rectus Elementorum eſt quidem a Centro,ad Centrum, at vel
non eiuſdem Elementi, uel non ſecundum naturã tantum, & ſemper id fit per lineã
rectam,cum è contrario motus ille animalium ſit eiuſdem mobilis, ſecundum eandẽ
diſpoſitionẽ mediam,& non per lineam rectam, ex qua varietate pender, ut ille Ele-
4 mentorum non dicatur in orbem,motus verò animalium in orbem iudicetur . Quar-
tus ſimilitudinis modus in eo eſt poſitus,quia quemadmodum pro formando circulo
pes circini manet in Centro,altero reuoluto, ita pro conſtituendo motu Animaliũ,
manet os vnum,alterũ circa illud reuoluitur, vel manet pes unus, alter mouetur, qui
pedes , & crura , non ſecus ac ea circini uno communi nodo , & cardine iuncta ſunt.
5 Demùm fulget in motu animalium imago quædam Circuli, quatenus animalia non
per lineam rectam a Centro ad Cœlum , ſed per lineam obliquam circa Centrũ mo-
uentur. Satis itaque aperte ſeruatur Circulus, & eius conditio in motu Animalium:
Ratio cur in motu animaliũ ſeruetur Circulus.
Cuius rei cauſa modo quærenda eſt. Inquiunt nonnulli,id ex conditione Animæ or-
tum ducere,quę ſui natura in orbem eſt apta mouere,hinc Cœli Animę, quę penitus
dominãtur Orbibus exquiſitiſſimè mouent in orbem. At iam in pręcedentibus hanc
ſententiam reieci,quòd anima ſui natura, & conditione ſolùm in orbem ſit apta mo-

uere

Digitized by Google